

Opera omnia / ... studio et opera M. Jacobi Thevart ... digesta, denuo in lucem edita: cum praefatione Theodori Tronchin.

Contributors

Baillou, Guillaume de, 1538-1616
Moreau, René, 1587-1656
Thévart, Jacques, 1600-1674?
Tronchin, Théodore, 1709-1781

Publication/Creation

Genevae : Apud fratres De Tournes, 1762.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/wb4tkstdt>

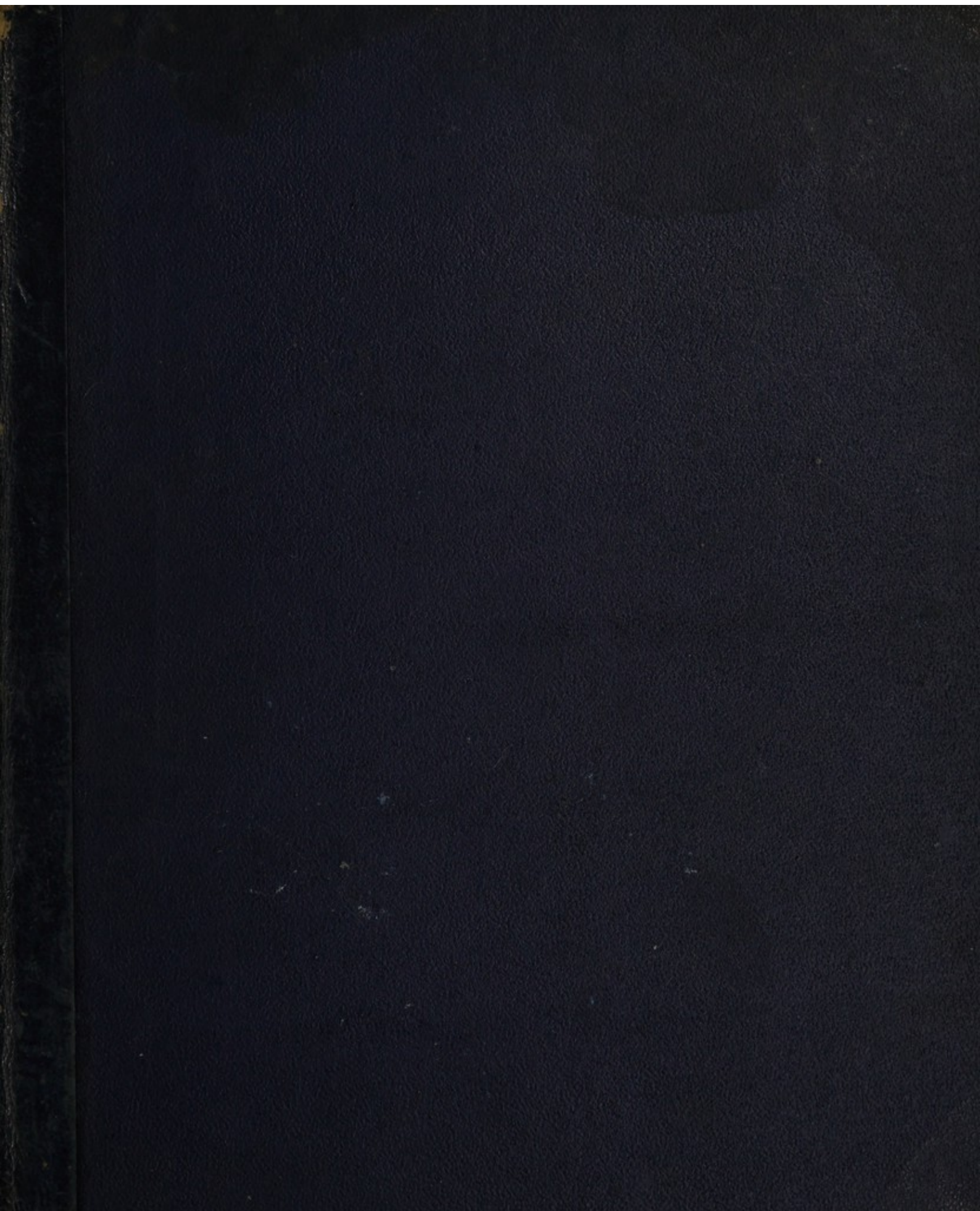
License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

11952/c

Faire

GULIELMI
BALLONII

OPERA OMNIA MEDICA.

In quatuor Tomos divisa.

TOMUS SECUNDUS.

GULIELMI
BALLONI

OPERA OMNIA MEDICA.

In quatuor Tomis digesta.

TOMUS SECUNDUS.

G U L I E L M I
B A L L O N I I
M E D I C I P A R I S I E N S I S
C E L E B E R R I M I,
O P E R A O M N I A

In quatuor Tomos divisa,
S T U D I O E T O P E R A
M. J A C O B I T H E V A R T,
Medici Parisiensis, digesta, denuo in lucem edita:

C U M P R Æ F A T I O N E
T H E O D O R I T R O N C H I N,
In Academia Genevensi Medicinæ Professoris.
T O M U S S E C U N D U S.

G E N E V Æ,
Apud F R A T R E S D E T O U R N E S.

M. DCC. LXII.

BALLONI

MEDIC. PARISIENSIS

OPERA OMNIA

M. JACOB

APUD FRATRES DETOURNIES

M. JACOB

CLARISSIMO VIRO
D. WILHELMO MOOR
M. D.

Socio Berolinensi, Augustæ Rauracorum Practico felicissimo, Græcarum litterarum Groningæ in Batavis Emerito Professori.

A. M. Zanini M. D. Veronensis.

Εὐδαιμόνως πράττειν (a).

IBUIT, WILHELME Præstantissime, sæpius tecum per litteras colloqui, & inita amicitiae sacra recolere; ex quo Te peregre proficiscentem Tragurii in Illyricis primum conspicatus, medullitus observare, ac diligere cœpi, & exacto triennio Venetiis auspiciatissimo, & insperato occurſu propius intueri Ipſemet potui. Statim Te veluti in ſinu fovere plurium dierum intervallo non deſtiti, uſque ad felicitatis invidiam totus delibutus. O qui complexus, & gaudia quanta fuerunt! Vel in medio foro oculos tuos diſſuaviari non veritus, indivulſus comes lateri tuo hærebam. Ab ore loquentis pendebam conticeſcens, intentuſque. Quanta litterarum Græcarum ex tempore ubertas! Quanta elocutionis granditas! Quanta in eruendis vetuſtiſſimorum ſenſibus ſagacitas, & profunditas! Q. Calabri Παραπρόμνεα (b) tuis notis illuſtrata, & nitidiſſimis formis Colonia Allobrogum poſteritati tradita, meum, & totum Euſtathium ſapiunt, Te interpretem, Te enarratorem ſapientiſſimum univerſo Orbi litterario promulgant. Coluthus
Ballonii Oper. Tom. II. * inter

(a) Feliciter agere.

(b) Paralipomena.

inter Veteres vetustissimus Περὶ Ελένας ἀρπαγῆς (c) propediem beatissimum tuum iudicium expectat. De MORBIS Uratislaviæ, ut ad Medica transeam, & Te ad altioris subsellii conatus pertraham, opus a CHRISTIANO HELVICH inchoatum, a Te vero ad umbilicum perductum, extremam limam opperitur; sed adhuc in scriniis occulitur. Dii boni quam pretiosa merces! DE INSTAURATIONE MEDICINÆ, DE PRESSURIS HUMANI CORPORIS Bartholomæi Moor toto Orbe Clarissimi, gentilis, & contribulis tui, ad Sorani Ephesi amussim, & ad sæculi emunctiores nares exantlatis laboribus, quot labores addidisti, nocturnasque lucubrationes, & diurnas? Quibus bonis universi inhiamus, nondum fruimur. Hippocrates, qui in profundissimis vocum involucris, totus interdum in verbis delitescit, tuas suppetias præstolatur. Habes præ manibus salebrosas illas PRÆNOTIONES COACAS, quæ hætenus Jonstonum, Foesium, Hollerium, Desiderium Jacotium, Gregorium Horstium pro Magistris non adeo felici fato subierunt. LUDOVICUS DURETUS immeritissimò Tantus. Habet summus ille Vir, inquit Caspar Hoffmannus XI. de usu partium 3. ut in illa affectata grandiloquentia involvat se, non aliter quam Sepia atramento suo. Adhuc in tenebris sumus, adhuc ex Verulamio noctu palpamus. Agedum prælibemus nonnulla IN PRÆNOTIONIBUS, Amicissime Wilhelme, in specimen veritatis, quantum fert angustia brevitatis epistolæ, tanquam DIPNOSOPHISTARUM mensis discumbentes, aut sabino foco hiemali bruma admoti. Qui ex doloribus aphoni fiunt, crudeliter moriuntur: Οἱ ἐκ πόνου ἄφωνοι γίνονται, Δυσθάνατοι.

Quis non attonitus obstupe scat, si quis aphoniam interdum pro immensa vociferatione interpretetur; & aphonos immensè vociferantes, clamantes, ejulantes? Hanc significationem ÆMILIUS PORTUS CRETENSIS pro aris, & focis tuetur. Ἀλφα, Elementum in principio dictionis, multoties negare, multoties ἐπιτατωῶς augere, & intendere ipsi Impuberes sciunt litterulis græcis imbuti; nisi qui nondum ære lavantur Ὑλὴ ἀζυλός apud Homerum Silva n. morosa. Πέλαγος ἀχανές, Pelagus immensum. ἈΐBIOS apud Antiphontem, DIVES, ἢ πολὺν βίον κατεχµένος (d) Nilus apud

(c) De raptu Helenæ.

(d) Et qui multam substantiam possidet.

apud Nazianzenum ἀσχυς, ἢ καρποφόρος SPICIFER, & fructiferus: περὶ προσδύχης (e) in fine. Accidit ex eventu testimonium. Vehementia doloris facientis vociferari in Pleuriticis, omnino exitialis, ex Eben Syna, & suppuratoria, ex versione Antonii Deusingii, & Vopisci Fortunati Plempii Lovaniensis. Testor Deum in animam meam, inquit Valescus de Taranta, ferè omnes Pleuriticos clamantes, vociferantes, exilientes, ejulantes miserabiliter oppetiisse; plerosque ad incitas redactos. VOX in rigoribus exitialis ex eodem Hippocrate in Coacis. Quæ tanti Mysteriorum Sacra nescivere Interpretes, & pro VOX non VOX infelicitè commutarunt. Desiderio Jacotio subirascor. Datur quædam species clamosæ, & perterebrantis Pleuritidis. Telum vocat Q. Serenus. VOX acuta plorantium similis. Κλαυθμώδης (f) omnino exitialis, & spasmodica in acutis. Vociferari, ululare, ejulare Boæ in posteram diem mortem significat, præsertim si contumax, & perenne silentium a principio in vociferationem inopinatam eruperit. Videndus Johannes Jacobus Wepferus de Voce stentorea. Silentes, exclamantes in malignis veluti attoniti, & in ictu oculi rapiuntur. Quod tanquam THESMOPHORUM, & Eleusinium Sacrum custodivere Patres. Δυσθάνατοι ægre morientes, crudeliter morientes, mori contumaces, inextricabiles ex Theodoro Gaza, apud Theophrastum 3. de Plantis κοκκυμηλέα δισώλεθρος (g). Ἀναφέροντες subsingultuosi moriuntur. Ἀναφέρειν apud Galenum in exegeſi de linguis est subsingultire, & spiritu faucibus eliso respirare. Καταφέροντες dejicientes moriuntur. Ὑποφέροντες titubantes, erecti Ὁρθοσάδειν moriuntur. Προσφέροντες, μικρὰ προσεγγάμενοι comedentes paucis ingestis moriuntur, ut nonnulli tabidorum in prima cibi sumptione animam exhalant, adstantibus nihil tale cogitantibus.

His veluti ἐν παρέργῳ (h) observatis, ad alia properemus. Quibus ex stranguria ileos supervenerit, in septem diebus per-eunt, nisi febre superveniente satis urina fluxerit. Ὁκόσοισιν ἐκ τραγγυρίης ἐίλεός ἐπιγίνηται, ἐν ἑπτὰ ἡμέρησιν ἀπόλλυνται, ὡς μὴ πυρετῶ ἐπιγενομένῃ ἄλλως τὸ ἔργον ῥυθῆ. Nullum, inquit Galenus in vita mea observavi itranguriosum, ileosum obiisse.

* 2

Melius

(e) De oratione,
(f) Clangosa.

(g) Prunus sylvestris vivax,
(h) Perfunctorie.

Melius est itaque si fateamur, nos ignorare, quæ dixerit Hippocrates. Quot ambages, quot verborum circuitiones, & tortuositates in tanta claritate! Leonardus Fuchsius audacior, sed infelicior Athleta. Tanta est humani ingenii tenuitas, ut quæ etiam notissima sunt, ignoremus. A duobus millibus annorum tam conspicuum sensum latuisse. Quid clarius, quid expeditius, si Ileum pro occlusione, & Ischuria interpretemur? Ileum Sepimentum appellat Salimachus apud Cælium Aurelium. ILEOS hoc in loco obsignatio, interclusio, sepes est, ischuria est non ILEOS vulgi, aut Iliaca passio communis: Εἰλεῖσθαι est constringi, coangustari, convolvi, pæne insolubili perisystole tamquam vinculis constrictis intestinis; gastricæ lymphæ secretoriis oscillis obsignatis a crassioribus, & amurcosis succis, quibus a calore febrili solutis, & excretis, decretoria perirhæa succedente, insperata salus contingit, urinis multis vitreis, acervatim, de repente, erumpentibus. Quid frequentius observant Clinici quam stillicidium urinæ in ischuriam transire? Quæ morborum epigenesis adeo Practicos terrefacit. Res est miraculo similis, Galenum atticissimum atticissimæ significationis exegetam ignorasse. Ἐπείων νόμος πολὺς, ἐνθα καὶ ἐνθα (i) Vetustissimi Attici πολυσήμως (k) loquebantur, ut Richardus Bentleius in scholiis Aristophanis sæpius inculcat. Flexus, subterfugia, diverticula quærit ipse noster Ballonius διαλεπτολογεῖται ταῖς δοκοῖς τῆς οὐρίας (l). Diis Averruncis Sacra faciamus, ut tantam caliginem ab oculis avertant. Occurrunt infinita similia, Sapientissime Moor, quibus præsertim divinum Opus Coacærum conspergitur; sed receptui canendum, nam subpudet quæ tua sunt tibi venditare, & proprias merces licitatori in auctionem proferre. Ballonium interim audiamus, & græcnicas voces ex purissimo fonte depromptas in propatulo exponamus. Tu Magister, Tu arbiter censorio supercilio, si quid minus aptum interpretando subolfeceris, emendabis, & ceu male natam prolem sustuleris. Si libuerit, illines atrum transverso calamo signum. Vale, Amicissime Willhelme, & me Tui sic amantem amore prosequaris.

Venetiis Kalendis Martii MDCCXXXV.

(i) Verborum lex multiplex, hinc & illinc.

(k) Verbis multiplicis significationis.

(l) Argutatur & disputat subtiliter cum trabibus domus.

GULIELMI
BALLONII
MEDICI PARISIENSIS
CELEBERRIMI
CONSILIORUM MEDICINALIUM
LIBER PRIMUS,
A JACOBO THEVART,

Facultatis Medicæ Parisiensis Doctore, Auctoris
pronepote, scholiis nonnullis illustratus,
digestus, ac in lucem denuo editus.

*Prodit longe emendatissimus, & Græcarum dictionum passim oc-
currentium interpretationibus insigniter auctus.*

In quibus pleraque continentur quæ & ad Morborum cogni-
tionem, eorundemque curationem propositis Exem-
plis, & obscurorum Hippocratis locorum
intelligentiam pertinebunt.

ILLUSTRISSIMO VIRO, DOMINO
D. CLAUDIO BOUTHILLIER,

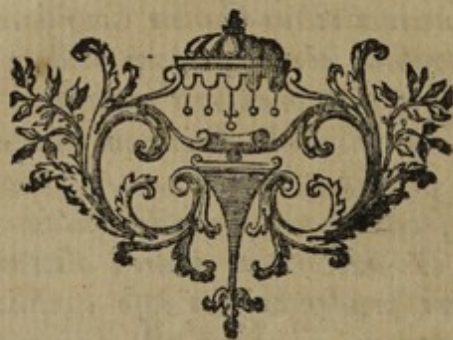
Sanctioris intimique Confessus Christianissimi Regis
Consiliario, & Primario Sacri Aërarii Comiti,
nec non Regii utriusque Ordinis Quæstori
integerrimo,

JACOBUS THEVART,
DOCTOR MEDICUS PARISIENSIS,
S. D.

NIHIL mihi, VIR MAXIME, sed virtuti tuæ tantum debes, quod liber hic ab omnibus Philiatris jamdudum expetitus, sub tuis felicibus auspiciis in lucem prodit, honorique tuo datur. Salutaria quæ continet ac tradit Consilia nullo alio patrono magis tuta esse poterant, quam eo qui salutarium ac optimorum Christianissimo Regi in arduis rebus Galliæ Consiliorum auctor existit; cujusque fidei & consiliis commissa jam pridem sanctioris Aërarii fuit Præfectura. His tam præclaris nominibus nuper te Christianissimus ipse Rex, in deligendis ditionum suarum administris longe sagacissimus ac prudentissimus, ex Augusto supremi Senatus Ordine in Sacrum secretumque suum Consilium adscivit. In quo quanta sagacitate & auctoritate judicii aliorum sententiâs dirigas, quam singulari prudentia tua ipse consilia aperias, quam expedita celeritate eadem, ubi opus est, exequaris, nemo est qui non passim admiretur ac prædicet. Sed interim dum gravissimis Galliæ rebus sic invigilas, dum Te totum das atque consecras publicæ saluti, scias velim me tuam ad incolumitatem studia omnia mea votaue dirigere: hoc quippe & amplius a me non modo publica illa tua facinora quibus universam devincis Galliam jure
A 2 *meritoque*

meritoque reposcunt, sed ea potissimum incredibilis, qua me semper parentemque meum complexus est, benevolentia, ad id me nec reluctantem cogit & impellit. Hujus tuæ erga nos propensionis quoties recordor, me tibi devinctissimum debitorem toties profiteor, unaque doleo tenuiorem mihi fundum esse quam ut me unquam eo debendi reatu liberare possim. Sed ecce mihi fidejussor avunculus ac sponsor idoneus occurrit BALLONIUS ille, magni quondam nominis in saluberrima nostra facultate Medicus, cujus eximium hoc Consiliorum opus in sinceri mei erga Te animi monumentum tuos ad tholos donarii instar humillimus appendo. Quod si tibi gratum esse pro solita tua comitate significaris, animum ad alia edenda addideris, quæ mihi vita decedens, sed nunquam moriturus Avunculus reliquit non minoris momenti opera: Bene ac feliciter vale, Vir iterum maxime, & quo animo Clarissimus BUTHILLIERUS, patruus tuus, charissimum parentem meum nuper excepit, eodem quæso me tibi devotam ejus sobolem prosequere. Ita fiet ut hoc Opus in tuam clientelam commendatum, tuæque dignationi nuncupatum majorem tui nominis splendore apud omnes existimationem sit habiturum. Lutetiæ Parisiorum ineunte anno à salutifero partu MDCXXXV.

BENE-

BENEVOLO LECTORI,
JACOBUS THEVART,

Doct̃or Medicus Parisiensis,

S. D.

DIU multumque tacita apud me cogitatione perpendi, prius quam hæc GULIELMI BALLONII avunculi mei, Clarissimi quondam nostri ordinis Decani, antiquiorisque Doctoris, opera quæ per me nunc prostant, publici juris facerem; tandemque rebus diligenter pensitatis, de quibus ii maxime sunt solliciti, qui ut sua aliorumve scripta posteritati nota faciant, se nomenque suum omnium censuræ subjiciant, publicæ rei amor meos nimium prudentes metus vicit: quum præsertim in ea semper fuerim sententia, ab eo tempore quo de hominis vitæ cursu quotidiano judicare cœpi, eos beatos & aliqua ratione humano fastigio sublimiores esse, quibus divino munere concessum fuit, aut facere scribenda, aut scribere legenda, beatissimos vero quibus utrumque: sicque dolui summo judicio, singulari prudentia, adeoque eleganti nitidaque dictione conscripta opera, tot vigiliis & lucubrationibus exarata, nostrisque adeo profutura nepotibus, aut in privatos meos usus solum verti, aut tandem in blattarum tinearumque escam servari. Quod ne mihi probro adscriberetur, ex omnibus BALLONII operibus editioni paratis, quorum me ille heredem testamento instituit, *Consilia hæc medica* primum in lucem emittenda censui, quod scilicet a plerisque Philiatris desiderari, nullaque doctissimorum Collegarum (excepto Fernelio) ea de re scripta opera exstare animadverterim. Quæ quidem si diligenter & accurate evolvas, incredibile dictu quam bene tuis studiis consultum erit. Primum enim perfectam facilemque addisces methodum medendi plurimis morbis inauditis & curatu difficillimis qui in hac florentissima Parisiorum urbe, propter frequentiam & celebritatem, sæpius quam alibi gentium aut sanandi, aut dijudicandi proponuntur: Deinde vero legitimam & numeris omnibus absolutam, qualemque primarii olim Medici celebrarunt consilia ineundi rationem habebis: Denique non paucorum Hippocratis Aphorismorum elucidationem, adeo ut hæc quoque Consilia singularis alicujus commentarii loco merito esse possint. At vero tuis commodis privatim inserviens, utque uberiolem, & numquam satis optatum ex his fructum

sis percepturus, copiosissimos rerum memoria scituque dignarum indices vocumque Græcarum Latinarumque contexui: alios præterea duos perquam necessarios quum morborum omnium & symptomatum, tum & Aphorismorum Hippocratis qui toto opere explicantur: Denique quæ superflua mihi visa fuerunt multis in locis subtraxi, scholiaque aliquot passim iis quæ ex Auctoris peculio sunt adjunxi. Licet vero in describenda morborum symptomatumque historia, a capite ad calcem usque progrediendo, methodicum ordinem Auctor non sit secutus, non minoris propterea estimationis Consilia hæc esse debent. Enim vero id factum fuit quod e re nata, & pro ratione temporum, quibus agros invisit, eorum affectus in commentarium & historiam redegerit, adde quod exquisita ordinis ratio in conscribendis Consiliis parvi admodum sit momenti: quam ob causam Auctoris seriem immutare nefas duxi, abundeque fuit prædictos morborum indices his subjecisse; quod si mihi laudi non vertatur, satis est tamen quod studio operaque mea in communem usum relata sint. Cæterum aliorum operum seriem & catalogum quibus artem nostram locupletavit idem BALLONIUS, hic non descripsi, neque etiam, quod multos fecisse video adscriptorum commendationem, eum magnis encomiis & laudibus celebrandum suscepi, quandoquidem id tentare aut aggredi frustra- nei laboris videri posset, nam quæ super ea re desiderari, tuumque genium, ingeniumque pellicere & recreare poterunt, abunde & elegantissime in ejus vita, ex Libro de illustribus Medicis Parisiensibus desumpta, est prosequutus Clarissimus Collega *RENATUS MORÆUS* Medicinæ & Chirurgiæ Professor Regius, summi judicii & exquisitissimæ doctrinæ vir, cujus hoc non mediocri singularis virtutis argumentum est, quod sic alienas virtutes, quæ plurimis invidiam aut fastidium pariunt, colat, foveat ac prædicet. Interim si quæ hac in editione errata admissa esse observaveris, quæ typographo aut mihi imputari possent, exemplarium cacographia, frequentes in his obeli, atque huc illuc sparsi asterisci utrumque facile excusabunt: quorum tamen compendiarum congeriem (quod multi solent) non struxi, quod ita levia esse animadverterim ut te remorari non debeant, deinde vero operis venustas & elegantia tali congerie velut deformi aliquo nævo plerumque deturpatur. Itaque (*Benevole Lector*) qui laborem meum ἀντιφρόνως es observaturus, quidquid mei fuit officii diligenter advertas bonique consulas quæso, eaque ratione audacior factus alterum ejusdem Auctoris Consiliorum librum elegantissimum, aliaque dein præstantissima opera non minoris in medicina facienda utilitatis necessitatisque propediem excudenda curabo. Vale.

IN COMMENDATIONEM OPERIS

D. GULIEL. DE BAILLOU,

Clariff. Medici Parisiensis, olim Decani, &
Scholæ Antiquioris Magistri,

EPIGRAMMA.

DUm sua consultus miseris BALLONIUS ægris
Consilia impertit, consulit ipse sibi:
Corporibus tantum, atque ad tempus profuit, at nunc
Victuro æternum consulit ingenio.

JOANNES BERAULT,

Doctör Medicus Parisiensis.

IN DOCTISSIMA CONSILIA

Medica Clarissimi viri,

D. D.

GULIELMI DE BAILLOU,

HEXASTICHUM.

SE urgeri fatis cernens BALLONIUS, atque
Abrumpi vitæ stamina grata suæ:
Nil facitis, Parcæ, nec enim minus ipse salutis
Humanae scriptis auxiliabor, ait:
O res mira! aliis nam sic dum consulit, ipse
Producit vitæ stamina grata suæ.

GUIDO PATINUS, Bellovacus,
Doctör Medicus Parisiensis.

IN

IN EADEM.

LUcrum alii quærant : BALLONIUS arte salutem
 Reddit Consiliisque, omnibus absque lucro ;
 Hoc Medico amissam desperet nemo salutem ,
 Consilium semper , fit Medicina , bonum.

PINEAU.

A P P R O B A T I O.

HÆc Consilia Medica Magistri GUILLELMI DE
 BAILLOU, Medici Parisiensis celeberrimi, erudita
 oratione & summo judicio conscripta, fruuntur ea qua diu-
 tius caruere luce, futura rei Medicæ & ornamento & usui
 maximo. Datum VII. Calend. Junii. Anno MDCXXXIV.

Fr. BOVIONIER, Facultatis
 Medicæ Parisiensis Decanus.

BENE-

BENEVOLO LECTORI
GULIEL. DE BAILLOU,

Doct̃or Medicus Parisiensis,

S. D.

I ut cujusque est ingenium, ita se limet ac exerceat, præclare de se mereri videtur. Et quum exercendæ industriæ excolendive ingenii duplex omnino sit ratio, una dum privato studio addicti in communem utilitatem nihil afferimus, ac si in se ipsa res verteretur; altera dum studiorum nostrorum partem cum aliis communem esse volumus; ut hæc ab illa longe dissidet, ita utilitatis & laudis quæ ab alterutra redit, alia atque alia ratio existit. Qui privatis in studiis sese abdit, majorem ætatis suæ partem in iis occupans, quum secum ipse vivat, sibi soli natus videtur. Cui melior inest animus eximia cujusdam immortalitatis opinione imbutus, is privati sui otii, cui se adjecerat, fructum longe fluere ac manare volens, ad alios quoque vult pertinere: Sui enim conscius est miseram se alias vitam propagare, nisi quæ ipse apud se commentus est & in unum contulit, eorum alios participes esse velit. Quod quidem abs re non videtur. Nam in iis qui secum ita vivunt exilis admodum est immortalitatis opinio: in iis contra quos publici nominis desiderium ac amor tangit, augustum aliquid ac florens existit. Et qui umbra & otio delectati falsa temporis usura abutuntur, tametsi excellentem animo litterarum impressam effigiem tenere se existiment, nullo laudis aculeo pungi videntur, quum illam non exprimant, alioqui non ita publicam utilitatem defererent ut privatæ serviatur. Quum vero nulla laudis spe ducantur atque alantur, eos nihil aut parum salis ac humani habere judicandum est. Illis pectus refrigerat quum hoc nullus laudis ardor inflammavit, quod stolidissimum quemque frigidissimumque hominem incendere ac incitare possit. Nimium illis scilicet æger est animus, ut quibus non sint stomachi delicatissimæ epulæ quas laus subministrat, quæque acerbiter omnem condire possint ac mitigare. Frustra tot præliorum dimicationes bellicosa sustinisset Antiquitas, in qua priscum semper aliquid ac nitidum apparuit quod in publicam rem redundaret. Frustra arbores seviscent sæculo alteri profuturas, in excolenda agricolatione tantam operam posuissent: nec minus ridendi essent qui seposita omni rerum domesticarum cura in publicæ utilitatis studium sese conjicientes libris de re quavis editis &

miro artificio limatis claruerunt. Inanis eorum omnis foret industria nisi quum rebus illis arduis ætatem suam tererent, simul etiam admirabilis cujusdam immortalitatis opinione, & laudis nullo marcore exstinguendæ incredibili exspectatione sese sustinerent ac recrearent, quod qui negat, suam ipsius inertiam abunde declarat. Quod eo animo dictum acceptumque velim, ut & instituti nostri consilium intelligatur, & hominum sibi solis consulentium pessima mens condemnetur. Novimus qui tametsi publicis scholis multum profecerint, tam male tamen de Publica re mereantur, ut nil novum cudere, nil scribere, nil in ordinem redigere velint. Non hos laboris vigiliarumque piget, sed quum multa studio contigerint, nonnulla aliena industria collegerint, piget tamen eorum partem aliis communicare, quorum hæc ratio est jejuna admodum & angusto ingenio digna. Quid attinet me nonnullam operam ponere in iis enucleandis evolvendisque quæ multa sunt apud me, aranearum & tinearum ludus & esca? si quid tale velint posteri, laborent, assequantur, nolo meam industriam illi inertiae desidiaeque occasionem dare; belluinum hoc & libero homine indignum. Si hoc jure nobiscum egisset antiquitas, si immensum artium proventum invidisset, langueremus nunc omnes ac frigeremus. Quicquid agimus, scribimus, excogitamus, id non est novum, sed veterum inventis addimus tantum atque amplificamus. Melius multo de nobis meruit Antiquitas quæ nullum non sustinuit laborem ut multa undique quæreret, ingenio & industria excoleret, quod in commodum nostrum verteretur. Immo in eo consumuntur eorum industriae & curæ, ut posterorum supellex instructior locupletiorque illorum labore reddatur. Quo fit ut nos majorum conatus proxime imitati succideremus nonnullam temporis partem quam in hunc librum conferremus ac conjiceremus. Si quid enim aut ingenio nostro quæsiverimus, aut aliorum industria collegerimus, id ipsum huc contulimus, utilitatem non omnino poenitendam aliis allaturum. Sic nulla infamiae aut foecordiae nota nostro nomini hærebit, ut iis contigit qui aut quum se desidiae dederint, omnem laborem detrectant, aut quum multa alias habeant diffusa, dispersaque quorum nonnullus esset fructus, si in vulgus ederentur, nolunt tamen laborum suorum partem cum aliis communem esse. Quod quum brutum sit ac inhumanum, inde longe nobis recedendum arbitramur: si quid hic sit lectione dignum, hoc pro arbitratu utere: sin autem aliquid afferes limatius ac excogitatum magis quod nos qui hujus rei inventores dici volumus, amplectamur. Vale, & iis qui publico nomine laborant magnam gratiam habe. Lutetiae Parisiorum, Idibus Sextilibus 1572.

G U L I E L M I
B A L L O N I I

MEDICI PARISIENSIS CELEBERRIMI,
CONSILIORUM MEDICINALIUM
LIBER PRIMUS.

CONSILIUM PRIMUM.
DE CAPITIS DOLORE.

AD DOMINUM ANDREAM GUILLARDUM,
Regium in Consilio Secretiore Consulem.

ETERES partium infirmitates etsi omnino non tolluntur, leniri tamen solent ac mitigari. Eas autem jam vestigia pressisse, ac jam-pridem inveterasse argumento est, quod quum sopitæ extinctæve judicentur, eæ veluti postliminio redeunt, sæpe acerbius quam alias nos exerceant ac fatigent; sive, quod fere fit, externa aliqua causa adsit quæ ignaviam morbi exsuscitet, sive ab humoribus qui intus ignavi residesque latent, dolor hic redintegrandi sui causas principiaque ducat. Inter affectiones, quæ in hominum genus maximam partem sæviunt, sunt capitis dolores, & ventriculi infirmitas. Hic quidem, quoniam vel ob usum medicamentorum quibus maxima hominum pars imprudentius addicitur, vel ob esculentorum potulentorumve varietatem, alteratur ac elanguescit; cerebrum autem, quod pars sit externarum injuriarum procellis maxime exposita, & internis affici solita, quum instar cucurbitæ inferne sursum errabundos vapores attrahat. Ac præ ceteris quidem nuper apud me questus es de vetere capitis infirmitate, quam hemicraniam appello, quæ statâ rataque periodo caput exerceat; unde

12 CONSILIORUM MEDICINALIUM,

capiti conflata comparataque imbecillitas, ut leviuscula de causa in subiectas partes illinc tamquam a fonte scaturientes humores præcipites ferantur. Quinetiam a catarrho in fauces, deinde in pulmones melius, quod uberime saliva in os recurrat, idque quum alias, tum maxime dum hemicrania repetit, quæ sua periodo ratoque circuitu in alteram tantum capitis partem tyrannidem exercent. Sed ut pluribus paucis ante diebus edisserui, non tam a capite residua hæc superfluaque materia dimanat, quam a ventriculo, ab hoc nimirum resudante tenui fero in os ob consensum ventriculi cum cerebro, quasi ventriculus qua data porta exoneret sese, eo quo mirum in modum vexatur, excremento. Quamquam imbecilla maleque affecta pars est; non prius tamen morbus revirescit, quam a causa aliqua externa vis ac impressio inferatur. Unde pertinaci studio, cura, sedulaque in rem aliquam animi contentione, aut ejusdem perturbatione, quum alioqui sedatus tranquillisque esset, vetus infirmitas detegitur ac invalescit. Sed in eo demum virtutis & temperantiæ significatio maxima est, qui causis illis quæ morbos excitant, occurrit, ut suo sibi Marte perniciem conciliasse non judicetur: & in potulentis, esculentisque moderatum se præbendo, & in animi perturbationibus quietum ac æquabilem, & in aliis id genus temperatum. Ægrè fers admodum, quod liberum in litterarum, quarum mirum in modum desiderio elanguescis, studium incumbere non permittat aut parata in oculos fluxio, quæ te ea re frui vetat, quam cum vita eandem æstimas; aut hemicrania, quæ longo annorum flexu confirmata in caput tuum jus, ut sic dicam, vindictiarum habere videatur. Si quid consilio possum, censerem jecinoris & ventriculi statim tempore rationem habendam esse. Quantum mente ac ratione colligo, duæ illæ partes accusandæ sunt, ut jampridem illustrium Medicorum qui tibi fecere medicinam tacitum consilium videtur indicasse: eorum enim omnis ratio & industria in eo versata est, ut intemperiem jecinoris calidam emendarent, ventriculo robur ac firmitatem conciliarent. Sed & illud addo, corpus tuum jam ad melancholicum statum videtur divertere, non tam ratione curarum quibus opprimeris, quarum tamen moli ac magnitudini erecto animo resistis, quam ætatis descriptione & annorum flexu. Hoc enim jampridem Hippocratis auctoritate testatum est, corpora biliosa, ætatis decursu, quum perspiratione carent, melancholica effici. Supprimitur enim humor qui per extima cutis diffilari debuisset, biliosusque humor exassatur, unde in melancholicum succum facile degenerat. Itaque quum constet hepatis vernaculam esse intemperiem quæ demum variorum affectuum tamquam fomes ac seminarium existat, illa primum corrigetur. Optime ad eam rem consultum videretur si syrupus ad hanc formam concinnaretur: ℞. Succorum endiviæ, scariolæ, borraginis depuratorum, ana, unc. iij. succi summitatum lupuli, unc. j. succi pomorum de curtispendula, unc. iij. succi granatorum, unc. ij. sacchari candidi & communis, partes æquales, quod sufficit; fiat syrupus coctus, cælo æstuante in usum reducendus. Loco hujus syrupi in pharmacopœorum officinis asservatur syrupus e cichoreo compositus cum rheo. 2. Non videberis operæ multum pretii facturum si medicamentis purgantibus corpus assuescat: nam quum

Seclio. 6. l. 6.
epid. 2. Gale-
nus Com. in
Apho. 15. lib.
3. Aphor.

Et 2. de diarr-
ta acutorum.
Item cap. ult.
lib. de consuet.

quum illis nulla amicitiae cum corpore intercedat necessitudo, ab iis corpora alterantur ac deteruntur: deinde in pravam consuetudinem adducuntur; defuere autem non facile est, aut non commode id fit: humores enim qui desides in corpore diu resisterunt, & qui de sanitatis gradu nondum deiecerunt, semel moti ac concitati deteriores redduntur, quam ipsi fuerunt dum quiescerent: potes cassia fistulari contentus esse admisto rheo. At ventriculo consultum oportet sumptis statim tempore pilulis aliquot, quibus non tam ventriculi repurgandi, quam ejus confirmandi facultas concessa sit. Conferent pilulae ex aloe initio pastus, nisi hamorrhoidum fluxui sis obnoxius. Conferent eae pilulae sub ea forma. *℞. Masse pilularum de aloe, scr. j. aggregativarum, scr. ij. cinnamomi interioris, gr. vj. cum aqua buglossi infusionis gran. vj. mastiches, fiant pilulae.* De cerebro quoniam ita quereris, rationis est earum partium curam rationemque habere. Quaecumque enim labes contingit, ea ad inferarum partium morbum ac infirmitatem transferetur. Plura multo sunt quae in eam rem conferri possunt, sed malo desideres, quam minus copiose accommodateque ea a me explicari ac pertractari. Parisiis Calend. Februar. 1571.

CONSILIUM SECUNDUM.

Pro Jano Guichomio ad Tabem vergenti.

QUum vigil astitisses Illustri hero tuo ministraturus, plethoricis symptomatis cerebrum foetum plenumque relictum est, unde perenni defluvio in pulmonibus labes contracta est. Eo quoque aliquid contulisse videtur consuetudo assidua cum hero phthisico, cujus halitus potest ad alios venenatam mali qualitatem traducere: hoc enim jampridem veterum auctoritate confirmatum est: ergo inveterata jam in pulmones fluxio est, & quae pulmones jam affecerit labe nulla arte eluenda. Verum, quod nondum artuum corporisque universi macies contracta sit, id arguit nondum confirmatam phthisin esse, sed aliqua industria ac arte levare posse: Malum hoc funditus tolli posse si quis asseveret, aut effecturum se polliceatur, fraudem is faciet ac decipiet. Duobus modis occurrere potest; uno, si quam maxime poteris legitimam victus rationem servaveris: altero, si per intervalla levibus medicamentis te accommodaveris, quae paullo post describam. Haec autem in victu rata firmaque sunt, somno diuturno abstinebis, ac praecipue meridiano, frugalis coena esto; jurulenta parca erunt, jentaculum solo pane constabit, potus nullus esto: vini usus huc non confert, quum multis abstinentia vini sanitatem reddiderit: quoniam tamen abstinere omnino difficile est, metuentumque sit, ne circumcisus vini usus stomacho imbecillitatem pariat, aqua primo haustu in pastu sumetur, ut viscera superiore abstinentia paululum resiccata, raptim ad sese primo haustu humescant, nec incalescant. In aqua incoquantur myxaria, dactyli, pruna. Quod ad medicamenta, valentiorum usus parum tutus, malum enim inveteravit, at blandiorum.

14 CONSILIORUM MEDICINALIUM,

℞. Cassiæ, unc. j. diaphœnici, scr. iv. cum electuario diatragacanthi, & pulpa ziziphorum, fiat bolus. Aut hic potus.

℞. Decocti pectoralis, unc. iv. in quibus incoquantur foliorum sennæ, dr. iij. seminis fœniculi, dr. jß. in expressione infunde agarici trochiscati, scr. iv. dissolve catholici & syrupi e bechicis, ana, dr. vj. diaphœnicon, dr. j. fiat Potus. Nec vero abunde erit capiti consulere, sed & humoris in pulmonem illapsi ratio est habenda. Eo conferet hic linctus.

℞. Electuarii diatragacanthi frigidi, unc. j. sacchari candi, pulveris diatreos, ana, dr. ij. penidiarum, dr. jß. looch sani, unc. ß. cum syrupo myrtino aut de hyssopo fiat linctus.

℞. Confectionis de rebecca, unc. j. utatur sæpe.

℞. Looch sani & experti, unc. iij. utatur cum baculo glycyrrhizæ.

Vesperis cubiturus uteris opiata: ℞. Pulveris electuarii diatragacanthi, dr. vj. boli Armæ, dr. jß. conservæ rosarum veteris, unc. jß. cum syrupo de papavere fiat Opiata. Hordeata plurimum conferent. Nec est quod frequenter iis remediis te fatiges, eorum enim usus incidet maxime in magnis temporum mutationibus. Vere appetente venæ sectio plurimum utilis erit. In aurora conandum est expectorare ea quæ in pulmonibus contenta erunt: depexis in posteriora capillis commode adhibebuntur facculi ex milio & furfure. Commode in ore versabuntur grana mastiches. Deinde excipiendus fumus hoc pulvere in prunas injecto.

I. ℞. Nigellæ Romanæ, dr. iij. pulveris rosarum, dr. ij. thuris, dr. j. mastiches, dr. ß. His remediis non pristinam sanitatem, quam non pollicemur, sed longiorem jucundioremve vitam promittimus.

A N N O T A T I O.

I. Fortasse suffitus ex aromaticis quales hic & a medendi peritis præscribi solent non conveniunt in affectibus *ρρωματιοῖς* (a) capitis: in his enim semper conjuncta est gravitas, hanc autem adauget plurimum aromatum suffitus. Nam calida omnia, superiora facile petunt, fumis caput opplent. Galenus comm. in aphorism. 28. lib. 5.

C O N S I L I U M T E R T I U M.

Ad Consulem Regium turbatas ac cruentas urinas excernentem.

REnum affectus maximam partem jure hereditario ad posteros perveniunt, ut & earum partium quibus commune publicumque officium a natura demandatum est; sic nimirum quibus cerebrum imbecillius est, ii ad posteros id vitii transfundunt, ut quemadmodum bonorum sic & morborum heredes constituentur; in cæteris lithiasis hereditaria esse solet, quod

(a) Rheumaticis.

femini impressa sit dispositio a qua affectus principia causasque ducat: Vitæ tamen institutum plurimum ad hanc aut illam partem confert, ut nativa dispositio corrigatur; vel ut depravata victus ratione pravorum humorum proventus in corpore fiat, unde lapidis generatio & soboles consequatur. Affectus quo non ita pridem conflictaris propter insolentiam mirum in modum terruit te, quum nulla hæcenus rudimenta ejus exstiterint: doloris tamen species, situs, urinæ quoque ipsæ male affectorum renum locuples satis argumentum reliquerunt. Non quin a superis quoque partibus aliquid deerrare possit, ita enim quæ loco supero sitæ sunt partes, in eas sua onera deponunt, quæ inferiore sitæ sunt, quæque excipiendis totius corporis excrementis dicantur. Urinæ arguunt renum affectus, eosque indicant: illac enim trajiciunt ac si quid præter naturam contineatur, devehunt ac in matula ostentant. Arenosæ apparuerunt primum quæ contentum necessario in renum cavis calculum non arguunt, sed quum vi naturæ deturbentur dejicianturve, generationi lapidis occasiones præripiunt: alioqui metus foret ne si illic diutius resisterent, in lapidem tandem cogerentur ac coagmentarentur. Cruentæ postea, ac *παράχολος* (b), & ad nigrorem divergentes excretæ sunt, quæ lapilli contenti occasionem, vel opinionem potius fecerunt, quum sæpe ejuscemodi excernantur attritu colliluve rei duriusculæ renem deterentis: nam quum corpus id carnosum sit, facile patitur. Quamquam & ab hepate, & a liene præsertim nigrore aspersæ excerni possunt, quum eo loci exassentur aduranturque humores, qui postmodum cum reliqua humorum colluvie defluentes novo colore urinas imbuant ac intingant: tamen sive a renum pressu attrituve res ita evenerit, sive aliunde raptus humorum fiat in renes, unde & gravitatis sensio adest, quæ lapidem contentum ementiatur, consulendum tamen renibus, ut & non ita facile excipiant onus aliarum partium amandantium a se se excrementa, si hoc aliunde eveniat, sive a propria ipsius renis imbecillitate & morbo id contingat. Id ut apte commodeque fiat, derivandus est alio humorum cursus qui præcipientes in renem male affectum ruunt. Quod usu syrapi hujus solemniter facile consequeris, præsertim quo tempore Luna fileat.

℞. Scariola, acetosæ, plantaginis, ana, man. j. endiviæ, agrimonie, lupuli, ana, man. ℥. foliorum violarum & malvæ, ana, man. j. bismalvæ, man. ℥. quatuor seminum frigidorum majorum, seminis endiviæ, ana, dr. j. passularum, glycyrrhizæ, ana, unc. ℥. sebesten, num. iv. caricæ, num. iij. summitatum urticæ mollis, man. ℥. foliorum fennæ, unc. j℥. polypodii & seminis carthami, ana, unc. j. corticis myrobolani citrinæ, & tamarindorum, ana, unc. j. fiat decoctum ad lib. j. in colatura dissolve, sacchari unc. ix. expressionem unc. j℥. rhei, & unc. ℥. agarici maceratorum in succo endiviæ cum dr. j. santali citrini & scr. ij. cinnamomi: fiat syrupus coctus: capiat unc. j℥. interlunio lunæ, cum decocto glycyrrhizæ.

℞. Diatragacanthi frigidi, unc. ij. capiat frequenter.

℞. Unguen-

(b) Perturbatæ.

16 CONSILIORUM MEDICINALIUM,

24. Unguenti refrigerantis Galeni, aut rosati Mesve, unc. ij. pro litu regionis renum.

Interdici debet usus eorum quæ movendarum urinarum facultate pol-
lent, nam ea ad renes materiam deveherent, & ita obstruerent, unde
malorum incrementum, ideo perperam & ignorata rerum natura plerique
audito lapidis nomine, aut renum affectus, statim ad vinum album & diu-
retica concurrunt, ignorantes cautius utendum esse vino albo, præsertim
quum corpus scatet excrementis: hæc enim usu eorum quæ tenuitate par-
tium prædita sunt, in renem affectum convehunt, nataque inde obstructio
mirum in modum lædit, efficitque ut morbus quasi redivivus capiat incre-
mentum. Exercitationis magnæ sunt opportunitates ad præcautionem, &
curationem calculi; sed hic consideratos esse oportet, ne aut intermissione
exercitationis propriique officii corpus ignavum reddatur, vel exsolvatur,
unde magna crudorum humorum copia congeratur; aut vehementiore agi-
tatione humores agitentur, unde sursum, deorsum ac in omnem partem
impetu facto, tandem eæ onerentur partes quæ imbecillitate aliqua fatif-
cant: quomodo affectu renum tentati nimia exercitatione sæpe dolores mag-
nos experiuntur. Videndum ne curiosa nimis & accurata ciborum varietas
obsit: nam varii inde humores generantur qui naturæ conficienti plus fa-
cessunt negotii, quam si res uniusmodi usu veniant. Quoniam autem renes
semel affecti aliis atque aliis exercentur morbis, unde eorum successio con-
tingit, æstuante cælo ad lac asininum confugiendum: hujus eximie sunt
dotes quum accommodate usurpatur, ita præposterum ejus usum magna
incommoda consequuntur. Quod facile magno usu apparebit. Calend.
Martij 1571.

A N N O T A T I O.

1. *Simile quid observavit Hippocrates in Herophonte, qui licet nigra min-
xisset, convaleuit, lib. 1. Epid. sect. 3. & Galenus sub finem lib. 5. de locis
affect. Inter cætera ea de re commemorabilis locus est apud Aëtium, tetrabil.
3. serm. 3. cap. 3.*

CONSILIUM QUARTUM.

Pro Nobili puella Lodoica de Herville.

Illustris virgo febre prehenditur quæ typo tertianam refert, sed quod
& paroxyfmi in noctem inciderent, & quod longiores forent, esse
notham spuriamque febrem tertianam inferebat: eo quoque contulit ver-
na constitutio calida, sed tepens. Corpore erat satis male affecto, & fœ-
dis coloribus deturpato, sed illam insitam innatamque habebat corporis
imbecillitatem; adeo ut toto febris cursu impura humorum colluvies ema-
naret, locuples congestæ cacochymiae & in dies succrescentis argumentum.

Sic

Sic potulenta esculentaque omnia corrumpébantur : sic hectica quædam corruptela & diaphthora conjiciebatur. Exactis diebus tredecim (qui septem circuituum terminus erat) quum & sudores erupissent , & alvus abunde lata foret , immo fluxus quidam diarrhœicus terrore magno apparuisset ; sed hic quam primum repressus est , quod non excernerentur quæ excernenda erant , idque magno totius corporis incommodo fieret ; tamen quasi redivivus repetiit , & ad tertianum paroxysmum auctarii vice adjectus & alius ut duplex tertiana existeret. At esse mirum oportuit , quod excretæ materiæ copia malum non terminarit , sed ne minuerit quidem : quod in omnibus morbis malum. Dubitatum est num secanda esset vena ? Aliis non placuit hoc remedium , quod juvencula , imbecilla , corpore admodum diffabili , materiaque non tam in venis contenta , quam in mesenterio , in quo magna obstructionum copia contineatur. Aliis secus visum est , qui experientia norint in febribus ab obstructione natis præsens remedium afferre venæ sectionem. Itaque omissum remedium hoc. Potuit tamen usurpari , quod febris nulla appareret vacuitas finitis paroxysmis , impresso nimirum partibus solidis calore. Morbus diuturnus , partim securus , partim vero non apparebat ; diuturnus quidem quod maximam partem accessiones in idem tempus inciderint , & eodem desierint : quod ex Hippocratis mente morbum fore longum significat. Securitatem autem designabat accessionum statâ periodus & repetitio ; ex ejusdem enim sententia periculi immunitas est cum intermissione quocumque modo illa sit. Nam & malignæ humorum putredinis & inflammationis metus abest ex mente Interpretis. Itaque febris ex se quidem securitatem pollicetur , sed ratione subjecti patientisque corporis non item , quod viscerum magna impuritas subsit fortasse & diaphthora. Et duorum alterum consequi est necesse , vel ut in longum tempus morbus producat , vel hectica quædam symptomatica consequatur. Illud enim observatum est a venarum mesaraicarum obstructione nasci febres hecticas , quæ diu sine sensu magno ægros exercent. Eoque initi consilii extremum pertinuit , ut agarico & folliculis obstructionum libertas quæreretur : nam quæ excernuntur viridia , flava , & varii coloris recrementa , ea non minuunt paroxysmos , quod arguit id non excerni quod excerni debuit , unde natura opprimitur tantum , sed non allevatur.

CONSILIUM QUINTUM.

Pro Coquo Domini de Roissy , colicum dolorem pati se afferente.

INcredibile dictu quantis doloribus venter inus torqueatur : ac sæpe exercent in ea parte dolores quos frustra , multis adhibitis remediis five ea assumantur , five adhibeantur , solvere aut lenire cogitabis. Injectis clysteribus non solvuntur , medicamentis paullo vehementioribus irritantur.

1. ritantur. Primus nostra memoria Fernelius observavit sæpenumero cruciatus excitari, qui quadam similitudine & vehementia colici nuncupantur, quibus tamen non in colo intestino sedes est, sed vel in peritonæo, vel in membranis quæ abdomini ventrisque partibus obtenduntur: non clysteribus, non medicamentis leniuntur: eorum materia aut flatus est, aut acer æruginosusque humor, qui quum diu restagnans in visceribus restitisset, tandem inusitatam viam in abdominis spatium aut in peritonæum sibi patefacit: & hæc in diuturnis febribus contingunt: quippe natura depulsionem materiæ crissimque in alvum molitur; & quum nusquam expeditam viam nanciscatur, humorem illum è venis ac visceribus in membranas avertit ac derivat. In quatuor aut quinque id ego deprehendi, qui quum dies aliquot febre conflictati fuissent, aut quod ejus diuturnitatis eos tæderet, aut quod quum primum natam febrem rescindere ac jugulare cogitarent, inito cum mulierculis, aut præstigiatoribus circulatoribusque hominibus consilio, motum impetumque materiæ impediverunt: & quum ea inducias aliquot dies dedisset, resumptis collectisque viribus, jam demum recens furibunda quaquaversus sese insinuat, unde dolores priore morbo deteriores exsurgunt. Ac ut cæteros omittam, Nicolaus du Saulfay memorandus hic. Hic febrem tertianam sustinuerat: remedia neglexerat, fero tamen neglecta usurpavit: habitu erat melancholico, putri, aut saltem pessime affecto liene. Quum febris quievisset, octavo post die adstricta alvo, in stomachi capacitate flatum sensit. Pauculo post tempore paullo contractius malum fere superius orificium occupavit, ac si hic punctum esset aliquod: circa pectinem ad extremum musculi recti altera doloris sedes, præterea circa renem sinistram; non quia meo judicio materia diffusa esset magis, sed in particulis his magis elucebat. Pulsus parvus; sudores, ac veluti animi defectiones; urinæ flavæ ac sedimentum nigricans divulsæque: (sed tales urinas in melancholicis, & quibus affecta viscera sunt observavi) pugnatur cardiacis, nil profectum. Ita exactus dolor, ac velut superficiem attingens, ut minimum digitorum appulsus, immo ne rarissimi lintei ferre posset. Descendit in balneum, adhibiti litus, fatus, medicamenta vomitoria usurpata, nil profectum: imo sæviebat magis dolor: visus est toxico infectus: ac ejus rei magna erant argumenta: duodecies repurgatus; & hic blandis primum agendum est, nec incepto desistendum. Quum vires languere viderentur, secta fuit vena dextra, allevatus paulum, malum recrudit iterum. Exhibita sunt iterum medicamenta, secta vena sinistra, allevatus; ex intervallis data narcotica, somnum inire nequibat. Sed an hic sectio venæ utilis? Nullus pæne est qui a secunda vena non abhorreat, quum dejectæ sint vires admodum: Præsentissimum tamen remedium, quod materia a centro per metastasim ad habitum corporis viam affectat, & quum illic restitet, potest educi sectione venæ: siquidem tenuis fuisset, per insensilem transpiratum, aut sudores efflasset: sed quum crassa foret, medio quasi itinere objecta veluti mora resistens, membranas ferit atque divellit. Lutetiae Parisiorum mense Majo 1571.
- 2.

A N N O T A T I O.

1. In aliorum scriptis hoc nondum observavi. Fernelius vocat colicum dolorem non legitimum: dolor non est erraticus, sed in imo ventre fixus manet, & intolerabilis est, fotibus paullum quiescit, sed multo savior repullulat; immo Jo. Fernelius ait eum dolorem aliquando tertianarum febrium (quibus aliquando succedit) modo repetere ac exacerbari. Non est quod huius rei inventæ gloriam sibi decernat Fernelius: nam & Hippocrates aliquid simile in Coacis videtur observasse. Verba quidem obscura sunt, sed tamen idem subindicasse mihi videntur: dolores, ait, ex lumbis diuturniores qui febre exacerbantur τετραμερῶς (c), similiter tertianæ febris, vel in modum quemdam tertianæ febris, grumosum sanguinem egerere faciunt: Hoc enim vult dicere, vel eos dolores quadam periodo repetere, more earum febrium quibus successerunt, vel in febribus modum quemdam tertianæ retinentibus eos demum repullulare ac reviviscere. Porro in ejusmodi ægris quos observavimus crudelissime affligit dolor, & tumores quidam nonnullis apparent, ut in fabro lignario contigit, qui diutissime insomnis præ dolore mansit cum colico isto dolore illegitimo: hinc abscessus metuebantur: nec abs re, nam de iis dictum est ab Hippocrate in Coacis, durities circa ventrem & dolores in febrientibus cum horrore, cibum averfantibus, si alvo parum humectata non purgentur ad suppurationem veniet. In iis nos & frequentibus fotibus, & medicamentis opem attulimus.

2. Hippocrates lib. de affectionibus eos dolores adumbrasse videtur, dum explicat quotuplex sit volvulus, unus hyemalis, alter æstivus & ictericus, tertius hæmatites, & autumnalis: nam ii dolores ad volvulum accedere videbantur.

2. Joannes Fernelius in talibus balnea usurpabat, viribus nondum lapsis: ac in balneo ipso medicamentum purgans propinabat: quod dum agere incipiebat, educi jubebat ægrum e balneo.

2. Ac de ejusmodi doloribus quos hic æger noster sustulit, videtur agere aphorismus Coacar. animadversionum. Quibus dolores hypochondriorum, oris ventriculi, hepatis, partium circa umbilicum, hi sanguine per inferiora excreto sanantur, non excreto moriuntur, quia metus est inflammationis.

(c) In modum tertianæ febris.

CONSILIUM SEXTUM.

De pulmonum phogosi.

Pro puella Nobili Longueil.

Filia Consulis Regii alvi profluvio ac febre prehenditur; in pulmonibus incendium magnum conceptum est. Febris quidem specie benigna ac mitis videtur, tamen nisi occurratur, futurum est, ut in hecticam degeneret: in pulmonibus erysipelatodes aliquid esse declarat appulsus manus ad regionem thoracis; infirmis est pulmonibus, tum quod id vitii a matre contraxit, tum quod superiore hyeme magna in pulmones destillatione laborarit: hinc difficultas magna anhelitus, hinc pulmonum imbecillitas, hinc pituitæ putris in iisdem *ξυραδποισµός* (d), & nisi diligenter provideatur, brevi in pulmones facto humoris impetu gravius aliquod opinione nostra malum eveniet. Præterea alvus fluit, vomitioque ægram fatigat: quæ dejiuntur liquidiuscula sunt, & diarrhoica: magna vermium suspicio quos putredo magna parit: nam paullo post propinato ex rhabarbaro poculo excretus vermis mortuus (quod tantam corruptelam significat, ut nequidem eam vermes, prognata tamen ex putredine soboles, ferre possint.) Itaque oppugnanda ventris inferioris putredo, quæ febrem hanc pæne hecticam putridam quoque efficit: alterandi & pulmones: hæc enim quæ adest sitis ingentem in pulmone conceptam flammam arguit. Et quum silentium, frigidæ haustus, necnon auræ frigidæ inspiratio sitim sedare dicatur ab Hippocrate, eam sitim non explebit frigidæ potus, quum non in alvo æstus, sed in pulmonibus concipiatur: foris illinetur totus thorax oleo violaceo, & butyro recenti: epithemata cordi & jecinori applicata: sedatus vomitus: præscriptum rheubarbarum: omnia in melius vertuntur.

CONSILIUM SEPTIMUM.

De febre hectica.

Pro Puella.

Claudius de Herville circa mensem Martium cælo æstuante cœpit febri citare: diaria erat febris quæ primo quoque tempore in speciem quamdam hecticæ degeneravit: ac id Medicos primis diebus latebat ad

eam.

(d) Coacervatio.

eam rem parum attentos. Alvus liquida deiecit, cinericia, putria admodum: paucis post diebus alvus restitit. Secta vena, sed frustra. Interjecto aliquo temporis spatio urinæ croceæ turbatæ apparuerunt: illud *χλωράσμα λαμπρόν* (e) Hippocratis, id est faciei viriditas collapsa est: brevissimis intervallis deprehensa est collabi corporis ea tantula quæ inerat corpori moles. Metus maximus fuit hecticæ *μαρασµώδης* (f): fomes in pulmonibus est, & in imo ventre: febrisque complicata est, elevato subinde ex imis sedibus vapore, qui cordis intima feriat atque attingat. Hicque considerari debent *ἕξις* (g), putredo malaque qualitas per partium inferarum quamdam corruptionem. A cibo refrigerabantur extimæ partes: rubebant genæ ex intervallis: itaque non tam de morbo ejusque specie laboratum est, quam de curatione, quæ operosa ac difficilis visa est: nam ariditas cutis & scabrities, marcor, & collapsus repente habitus, facies pæne Hippocratica, caloris ad interiora recursus & expansio, vicissitudoque ejus a cibo præsertim, caloris acrimonia hecticam intemperiem ali foverique declarabant. Institit & quidam hoc argumento nixus probare hecticam febrem non esse, quod a cibo refrigeratio, non calefactio contingeret. At Galenus exemplo de perfusione calcis adducto vult in hecticis febribus a cibo partes calefieri: sed non excludit levem refrigerationem, quam postea calefactio excipiat. Vel dicemus in iis quibus robusta sunt viscera, calefactionem statim enasci: quibus contrario modo affecta, leve refrigerium contingere. Ergo primo quoque tempore hæc instituendi usurpandique remediū jam demum nata necessitas & occasio videbatur. Sed hic audito febris hecticæ nomine, non statim ad humectandum refrigerandumve accedere oportebat, eorum more qui empiricam methodum sequuti, omnia confundunt ac pervertunt. Febris illa hecticæ omnia argumenta præ se ferebat, sed unde nata, an morbo successerit, symptomaticave, an essentialis, quæstione dignum putatur. Hecticæ raro primariæ sunt, & ut agnovit Galenus 3. *de præfag. ex puls.* aut a moerore aut ab ira nascuntur, præeunte aliqua diaria: alias causas non agnovit: nec enim credibile causas procatacticas tantam vim habere, ut primo quoque tempore partes solidas immutent. Tamen ex tribus unum videtur probabile. Visus est diariam productam pati quum cælum mense Aprili æstu incandesceret, cui febris aut celatæ, aut neglectæ hectica prompte successit, ut 8. *Meth.* Galenus ait contingere: nam faciles sunt morborum successiones in male præsertim affectis corporibus. Vel potius (ut licet simile legere apud Galenum 3. *de præfag. ex pulsibus*) quum intemperies & superficialia phlogosis ratione cæli æstuantis præcessisset, ecce hectica pestilens, quæ contingit aliquando, oborta est, quæ omne mementis consilium ad cardiaca converterit: quod & urinæ prætendebant, quæ confusæ & subcroceæ apparebant, quum nil tale contingere soleat ab simplici hectica: sæpe enim idque primis diebus urinæ non parum ab-

C 3

sunt

(e) Viriditas splendida.

(f) Marasmodies.

(g) Habitus.

22 CONSILIORUM MEDICINALIUM,

2. sunt ab urinis sanorum. Probabile & illud hecticam hanc veluti symptomaticam in corpore macilento maleque affecto ab obstructione, aut vicio totius substantiæ partis alicujus natam: etenim legere est exoriri sæpe febres lentas ex hecticarum genere a latente obstructione, aut semimala in parte quapiam corruptela. Sic nimirum focus videtur cor, hepar per consensum cordis, mesenterium, ipsi quoque pulmones. Licet Galenus *lib. de Marasmo* neget pulmonem sedem esse febris hecticæ, quod pulmo sit humidus, & perpetuo novo attracto aëre refrigeretur. Sed hoc quam verum, aliorum esto judicium. Ac in hoc juvene pulmo & mesenterium focus videtur, ut ne uno neglecto alteri male consulatur. Itaque hic considerantur intemperies, mala qualitas, putredo, ut perpetuo urinæ declararunt. Diligenter profligata est mala qualitas, duorumque hic habenda ratio, putredinis, intemperiei tamquam cujusdam phlogoseos: hic tamen opus, hic labor. Audito nomine morbi sectio venæ, quum putredo est, & purgatio; quum autem hectica intemperies est omnis refrigerandi modus & alteratio intelligitur, sed hic gravissime a plerisque peccatur: nam ait Galenus 10. *Methodi*, in febribus hecticis si quid peccatur, graviter peccatur; & quum affectus sit magnus levissimum errorem tolerare nequit. Ac hic contrariæ multæ indicationes. Ita blandissime ex intervallis corpus repurgandum, litus corporis totius, præsertim vero ad thoracem: syrupus resumptivus: auræ refrigeratio, frigida potus: aqua rosarum & violarum: nam & facile penetrat, & summam refrigerandi vim habet: Massipanes: panis infriatus in jure gallinarum, aut caponum: Lac asininum postmodum jure & loco præscribitur.

A N N O T A T I O.

2. *Obstructio & phlegmone duo sunt quæ impediunt quo minus audacter in febribus hecticis refrigeremus: tamen Galenus mavult usu frigida & obstructionem & phlegmonem augere, quam sinere longius serpere hecticam intemperiem.*

CONSILIUM OCTAVUM.

Pro biliosa fluxione.

Anglus annos aliquot laboraverat destillatione biliosa in scoptula, & brachia cum capitis dolore. Destillationis fons creditus est in capite esse; ita tamen ut hepar præcalidum auctor primarius crederetur: metusque tandem est, ne in partes inferas humor deferatur; illicque aut gonagram, aut ischiadam faciat: quod ut ne contingat, omnisque mali præripiatur occasio, remediis iis occurrendum. Vinum circumcidi debet: corpus Rheubarbaro sæpe repurgandum: per tres annos vere & autumnobasilica aperiatur. Luna silente hyemis tempore repurgetur pilulis ex agarico, sine quibus, & cocciis: tota æstate cassia cum rheubarbaro. Quum fluxio

fluxio in motu est, applicetur supra partem bolus armena, aut nutritum: amurca aut aqua salsa: pro capitis dolore paretur lixivium ex cineribus farmentorum & unciis quatuor foliorum fennæ mundatorum. Parabitur sinagma ex nigella romana, roremarino, sale: item opiata ex conserva anthos, buglossi, borraginis, corticis citri & myrobolanis, item mithridatio & theriaca.

A N N O T A T I O.

2. De iis articularibus morbis biliosis docte Aëtius cap. 28. ferm. 4. te-
trabil. 3.

CONSILIUM NONUM.

De Melancholia Hypochondriaca.

Pro quodam Mercatore de Montargis.

Mercator quidam variis curis implicitus ac metu mortis perculsus coepit macrescere admodum: habitus erat macilentus, squalidus: hypochondria collapsa: destillatio in pulmones, & difficultas anhelitus. Cui-
dam Empirico se concrediderat qui accurata diæta catarrhum sistere con-
tendebat, sed frustra id, & imperite. Lutetiæ quum moram nonnullam
traheret, consuluit Medicos ut præsentī malo occurrerent. Visus est tan-
tum queri de difficili anhelitu, cujus auctorem catarrhum accusabant. Ocu-
li erant mobiles, modo fixi, Galli vocant *égarés*, quasi esset attonitus:
quod propter affluentem animale spiritum fit affatim, deinde propter
eum resistentem; e nare sinistra stillabat humor putris, serosus, qui si re-
sistaret in cerebro, aut vertiginem, aut epilepsiam accerseret; sed ut ac-
curate investigata est totius mali causa, ac præsertim de difficili respira-
tione, de qua solum querebatur, laborabamus, invenimus tandem eum
melancholia hypochondriaca laborare, & in visceribus quasi hæctica quæ-
dam affectio deprehensa est. Difficilis respirationis causa longius repetita
est, eaque siccitati marcorique viscerum ac cordis præsertim accepta relata
est: nam in ista hypochondriaca affectione siccitas est totius corporis per
alimenti proprii corruptionem, siccum est cor, calidum tamen calore acri,
febrili & squalido: unde quum cor flabellationem (ut sic dicam) even-
tilationemque summe efflagitat præ siccitate, dum sufficientem motum du-
plicem non habet ad refrigerationem ejus caloris febrilis, statim repetito
motu illud compensat ac refarcit: hinc fit ut dum paullo magis corpus
agitatum est, quasi animal ipsum *ἀννυ* (b) remaneat & veluti suffoca-
tum.

(b) Sine respiratione.

24 CONSILIORUM MEDICINALIUM,

- tum. Sic causa difficilis respirationis & anhelitus potius ad siccitatem cordis incendio junctam referenda est, quam ad catarrhum: non quin pulmones ipsi laborent, ut & cæterum corpus. Itaque in eo omnino verendum est, ut quacumque id ratione fieri possit, corpori prima moles restituatur, tollaturque, tum alimentis, tum medicamentis squalor & marcor totius corporis. Nam ut dicebat quidam ex Veteribus, *melancholia hypochondriaca laborantes, tum demum curati dicuntur quum pinguescunt.* Corpus renutriendum optimis alimentis, utendum hordeatis sæpe ac jusculis: pulmones humectandi, balneis utendum licet catarrhus dehortari videatur.
2. Sed quoniam exstinguendus aut humefaciendus, & temperandus calor ille præter naturam qui omnium illorum malorum auctor est, magis speratur felix eventus ex usu balneorum, quam sinister exitus. Caput corroborandum, humectandum, conferet lixivium ex cephalicis & folliculis fennæ. Lacti asinino locus erit post diligenter, blande tamen, repurgatum corpus. Etenim licet melancholicum sit, proptereaue vehementioribus utendum sit medicamentis secundum sententiam Hippocratis, tamen illud sine consilio & ratione non est usurpandum; etenim quum in melancholicis humoris potius atri ac contumacis copia in promptu est, quam vitium substantiæ, ac prava quædam viscerum diathesis & imbecillitas, illic tum ad vehementiora remedia converti debet consilium, præsentem scilicet viscerum ipsorum robore, quod ab Hippocrate intellectum putari debet: sed quum cachexia quædam est ob alimenti corruptelam, vitiataque nutritionem, ac viscera vitiata sunt ac vieta, illic ex intervallis blando medicamento utendum est, ut sensim ac sensim potius therapia consistat in epicrasi quadam, quam frequenti catharsi quæ vim visceribus alioqui effretis illatura est.
- 3.

A N N O T A T I O.

1. *Acæius cap. 15. tetrabil. 3. serm. 2. ubi ex professo agit de iis splenicis quos tussis infestat, & istam tussim soli catarrho tribuunt nonnulli.*
2. *Mesues cap. de melancholia Hypochondriaca.*
3. *Hæmoptoicus erat, sed Hippocrates lib. 2. Prorrh. admirabiliter scribit hæmoptoisin non asferre periculum in iis in quibus dolores melancholici excitantur in dorso & sternum: quod in historia de Tassino annotavimus,*

CONSILIUM DECIMUM.

Pro quodam Nobili cui Collum intortum erat.

Nobilis vir annos natus 45. in bello civili perfuga multa tulit, & in tot tantisque discriminibus cœpit laborare destillatione a capite postico, præsertim in humeros & cervicem; hinc colli ac cervicis contorsio quædam; & quum tempore occursum non fuisset remediis ad id institutis, ita

ita malum increvit ut facies in posteriora detorqueretur, & non nisi magno conatu in anteriora reflecteretur: at siue bibere, siue edere, siue loqui vellet funiculo in eam rem comparato, retrahebatur caput aliorsum inclinans. Lutetianis Medicis numquam quidquam tale videre contigerat: ac laborandum fuit in specie morbi inquirenda, & remediis accommodatis. Videbatur nonnullis unius partis esse resolutio, quæ alteri convulsionem attulisset: quod non erat credibile, nam in eodem statu pars perpetuo permanisset: at reducta facies in locum suum, nisi magno conatu & magno cum dolore sisteretur, convulsivo quodam modo statim revellebatur in postica, magna omnium qui aderant admiratione. Convulsio erat vera, & omnes muscoli erant affecti, & viscoso frigidoque humore imbuti, qui discussus usu rerum calidarum affectum sustulit. Itaque hæc remedia descripta sunt, quibus aliqua ex parte allevatus est.

℞. *Pilularum cochiarum, & aurearum, ana, dr. ʒ: turbit & agarici trochiscati, ana, scr. ʒ: fiant pilulæ.*

℞. *Gummi Elemi: unc. j. olei ebuli, Keirini, & lumbricorum, ana, unc. ʒ: pro litu ad cervicem & occiput cum lana succida.*

℞. *Emplastri de betonica, unc. iij: opopanacis, gummi elemi, styracis, ana, unc. j: picis navalis, picis pinguis, ana, unc. j: pulveris majoranæ & ireos, ana, dr. iʒ: ceræ & olei rutæ q. s. fiat emplastrum pro capite.*

℞. *Nitri pulverisati, unc. ʒ. sulphuris vivi: dr. iij. fiat pulvis quo sinapizetur emplastrum prædictum.*

℞. *Castorei: dr. ij. seminis nigellæ Romanæ, dr. iij. ligni aloës, dr. ij. pulveris majoranæ, unc. ʒ. fiat pulvis pro suffitu cum rosis rubris.*

℞. *Conservæ anthos, buglossi, borraginis, foliorum betonicæ, ana, dr. iij. mithridatii dr. ʒʒ. margaritarum electarum: scr. j: radice pæoniæ & seminis ejusdem, ana, drj. cum syrupo de stæchade & conservationis citrii, fiat Opiata ad usum ante cibum & sero ante somnum.*

Ufus est decocto guaiaci & chinæ; abstinuit vino; repetita sunt remedia frequenter, usus est Laconico.

CONSILIUM UNDECIMUM.

Pro alvi fluore.

A Dolefcens in comitatu Equitis torquati, quum debitum officii munus exsequi non posset præ valetudine nimirum lubrica, cœpit eum diuturnæ cessationis tædere, aut quod invita pæne natura multa ferret quibus ferendis satis non esset. Affectus erat alvi fluor aut diarrhoicus fluxus, inveteratus & pæne cum nutricis lacte suctus, adeo omnem ejus memoriam superaverat: egregie ad calamitatem natus videbatur. Affectus tædio quum eo magis augeri infirmitatem hanc videret, quo major annorum decursus fieret, nihilominus solatus aphorismi fide, *Quibus juvenibus alvus fluit, iis senibus adstringitur*, Medicos consulit, ut hoc jam

corroboratum malum vel extirpent plane, vel aliqua ratione allevent; nam eum sæpe cogit magna desidendi necessitas. Malum hoc non tam mereri videtur nomen morbi quam symptomatis, quod tamen ab imbecillitate aliqua in visceribus nata profectum est: non affligit perpetuo, sed ex intervallis, præsertim quum plenius paullo gulæ ventrique indulget: sæpe ita invito illo alvus fluit, aut potius laxatur, ut primo quoque tempore desiderare cogatur, nec ratione ulla differatur. Interim totum corpus emaciatum est, pallidum, sitis magna, cætera fatis ad res alacris. Non queritur de frequenti nimis dejectione, nec enim plus æquo alvus descendit, sed de cita nimis liquidaque alvo, & ut ita dicam, stercoris incontinentia. Intestinorum affectus; alvus cita, Græcis *διέξοδος τὰ χύλα*, dysenteria, leienteria, (quæ ventriculi quidem vitio fieri solum nonnullis visum est, tamen intestinis tribuitur a Galeno *com. in aphor. 22. lib. 3. aphor.*) diarrhœa, coeliaca affectio, fluxus hepaticus, lienosus. Fluxum hepaticum aut lienosum quidam annos aliquot pertulere, tamen tandem parte resoluta interiere; ergo non est ejusmodi fluxus; leienteria minus esse potest, nec enim ea infirmitas tamdiu perseverasset: nec sane ventriculum in vitio esse suspicamur. Nasceretur autem vel ab excretrice ventriculi irritata, vel a retentrice resoluta, vel a coctrice debilitata.

I. Retentrix resolvitur a pituita acida & conjunctam habet *ὀξυτερύμειαν* (i), ab hæctica intemperie ventriculi, & intestinorum distributioni subservientium: vel secundum Oribasium, a pituita crassa viscidaque quæ replet rugas ventriculi. Excretrix irritatur multitudo alimentorum per se, vel quia non distribuuntur ob obstructionem mesaræi: vel acrimonia alimentum, vel humoris, ut quum ventriculus aphthis tentatur; ergo ad fluxum diarrhœicum potest revocari. Observatum est enim diarrhœam quamdam biliosam esse qua bilis flava, aut citrina ardens ac plerumque spumans emanat, idque sine magna ventris torsione: sed tamen quum in diarrhœa non modo in excretionis modo, sed & in qualitate & in quantitate peccatum sit, hic noster affectus ex parte aliqua quiddam habet tale, ex aliqua vero non. Nam ut prædictum est, non de frequenti nimis dejectione conqueritur, sed de cita nimis alvo, & de excretionis modo. Fluxus alvi, qui motus est ad excernendam materiam per alvum & intestina, aut a toto corpore, aut a parte, fit motu naturæ, aut symptomatice. A toto corpore aut diarrhœa est proprie, aut colliquatio, aut cruentus fluxus, aut varii coloris, aut cholera morbus. Si a capite, cerebralis fluxus dicitur, unde sæpe mulieribus *πύξ γυναικείος* (k) dicitur a capite manare. Aut hepaticus, aut alvinus, quum nimirum in lactibus, aut crassioribus intestinis, aut in mesaræo, aut mesocolo vitium concipitur: & sic in ceteris prout hæc aut illa pars infirmitate detinetur: at nil tale in hoc affectu: siquidem si tale aliquod vitium conceptum esset, jampridem detectum fuisset in agrotantis juvenis perniciem. Ergo de frequenti dejectione non laboratur, nil de aliena excrementorum qualitate,

(i) Ructum acidum.

(k) Fluxus muliebris.

litate, sed de excretionis modo. In tribus res tota versata est. In hepate intemperies est, unde biliosi acerrimique humoris proventus fit, qui in intestina illabens facultatem excretioni dicatam irritat; facultati retentrici imbecillitas comparata est. Inest quoque intestinis sensus exquisitus, idque propter eorum nuditatem; ex corporis enim mole & facilitate facile colligitur interni corporis constitutio, & longo temporis tractu, aut ab ipsa conformatione intestina non satis oblita obductaque sunt mucore pituitosoque humore, quem natura instituit ne bilis flavæ illac transeuntis, aut excrementi mordacis acrisque per calorem redditi molestiæ tam facile sentirentur: quod fortassis non abs re. Ego autem quum pruritum narium observarem, cœpi rogare num vermium molestias sensisset: nam inter causas fluoris alvi vermes numerantur: dum nimirum generatur putris humor vermibus generandis aptus, qui & per se alvum citaret, & quum vermes generet, vermes ipsi mordicando idem præstarent, intellexi excretos infra supraque vermes, deprehensum est tandem hepar in vicio esse. Ad hæc capita curatio reducta est. Utatur conserva rosarum initio passus: aliquando granis massiches cum syrupo rosarum siccarum, julepo rosarum, myva cydoniorum. In jusculis misceatur succus omphacii. Expurgetur bilis quæ multa circum cystim & jecur collecta est, decocto seridis, absinthii pontici, plantaginis, lactucæ, quatuor seminum frigidorum majorum, in quo macerentur dr. ij. rhei: in forti expresso dissolve syrupi myrtini, unc. β. vel ex succo plantaginis & portulacæ. Quum perseverabit fluor addetur corallii, dr. j. rhei pulverisati, dr. j. Vere & æstate parabitur syrupus ex succis omphacii, plantaginis, portulacæ, seridis, cichorii utriusque, cum dr. ij. seminis papaveris albi. Cum feminibus frigidis madeant boli jarmenæ dr. ij: in nodulo addantur unc. ij. rhei pro libra in forti expressione. Jecori adhibebitur cerotum refrigerans & epithema. Parabitur electuarium ex pulvere triafantalorum, corallii rubri, seminis plantaginis, terræ sigillatæ, carabe, cum saccharo dissoluto in aqua conveniente. Intestina oblinantur decocto omazorum, cui incoquantur rosæ, plantago, folia myrti, cum mucagine gummi tragacanthæ, interdum cremore hordei. Utatur elixis potius quam assis. Vere novo si pulsus velocior, tundatur vena jecoris. Lacte asinino & balneis uti poterit. Idibus Junii 1571.

A N N O T A T I O.

1. Et quod hic dicitur de ventriculo, idem de intestinis dici potest, quorum rugæ dum lævigantur, fluor alvi contingere potest.

2. Longi quum perseverant alvi fluores, raro id sit citra catarrhosam cerebri dispositionem: veteres autem Medici eo discernunt fluxum hepaticum & cerebralem a stomachico & intestinali, quod hepaticus & cerebrales sit periodicus & nocturnus; stomachicus autem diurnus fere, & non periodicus. Ratio hæc esse censetur: ideo illi sunt periodici & nocturni, quod per fluxionem fiant, & præterea eadem de causa multis sunt de nocte ob revocationem caloris intro, & pororum occlusionem: citantur enim tunc catarrhi: huc ac-

28 CONSILIORUM MEDICINALIUM,

cedit motus materiae phlegmaticae de nocte. Quod autem caput adjuvet maxime huiusmodi fluores, & propterea illi consulendum sit, primus observavit Hippocrates, lib. πει παθόν (1). Hujus verba haec sunt, Dysenteria, leienteria, diarrhoea, morbi consimiles sunt: Hi sic sunt sanandi ut defluxum a capite impedias, & a ventre superiore, morbi enim natura hinc est. Qui locus est diligenter annotandus.

CONSILIUM DUODECIMUM.

De sanguinis stillicidio ab utero.

CUjusdam mercatoris uxor quum gravida esset, diesque aliquot paululum de sanitatis gradu deiceretur ex alto in latus dextrum cecidit. Ante casum stillaverat paullulum sanguinis ab utero ac si fluxus menstruus minaretur: a casu grumus sanguinis apparet ac paullo plenior fluor: febriculaprehendit: corpori magna est lentitudo: pondus quoddam in pectine sentit: dejecta appetentia, pulsus parvus, humilis ac in quodam ictu deficiens. Quæritur num foetus mortuus. Quum res in dubitationem adducta est, jam dies octavus a casu agebatur, & superioribus diebus, ut ante dictum est, stillicidium sanguinis præcesserat. Quæsitum est primum, num utero gestaret: num vitale? Si vitale, an casus iste vitam foetui præripere potuisset? ne temere de accelerando partu elidendoque foetu cogitaretur. Aegra mulier utero se concepisse certo affirmabat, quod exactis duobus mensibus menstruum nil apparuisset, nisi quod paullo ante casum tantillum cruoris effluxisset: at numquam illi menses substituerant quin utero concepisset. Nunc an a lapsu aliquid alienum contigisset? Non visa est vita præcisa foetui quod vitalis non esset exactis tantummodo duobus mensibus & duodecim diebus: immo embryo tantum est. Quod falsum videtur: nec enim a die quo movetur in utero foetus numerari debent dies vitæ: prius enim ut planta vivit, deinde ut animal sentiens, tum ut mobile animal, postremo ut rationis capax. Sensus enim facultate illustratur foetus circiter diem sextum & trigessimum. Ubi autem ad mensem tertium mas pervenerit, foemina vero ad quartum, moveri incipit, ait Hippocrates, calcitrare. Ac certe sive mas, sive foemina geritur, aliæ prægnantes semper die 42. aliæ mense tertio, aliæ non nisi medio prægnationis cursu eum loco dimoveri sentiunt. Itaque deceptus admodum Medicus qui negaverit exstinctum posse esse foetum, post duos menses & 12. dies, & quod vitam animalis vivere non existimetur. Ac ille totius corporis lentor, fluor sanguinis, ἀκίνησία, λιποθυμία (m), pulsus διακοπή, & ἔλκε (n), cujusdam ponderis in pectine sensus, lumborum magnus dolor, tormina, dejecta appetentia, sudor in quibusdam tantum partibus.

(1) De passionibus.

(m) Immobilitas, leipothymia.

(n) Detruncatio & defectus.

partibus apparens, qui Hippocrati *ἰσίδωρος* (o) dicitur, ac in malis habetur, immo & sudor subfrigidus apparens, alienum aliquid contingens satis aperte videntur attestari: immo quibus diebus in morbis apparet aliquid, iisdem natura nescio quid moliebatur. Molam nullam esse inde colligi potest, quod ante casum nil devolvi videretur in alterutrum latus decumbenti. Tamen hæc omnia signa non potuerunt Medicos adducere ut certo crederent collisum esse oppressumque id quod utero contineretur: alia enim multo certiora paruisent exactis præsertim octo aut novem ab occasu diebus. Tamen narrantibus obstetricibus sæpe a casibus in unum aut alterum mensem signorum argumentorumque extincti seminis fidem supprimi: quamquam Hippocrates in Historiis vicesimi diei in ejusmodi rebus mentionem inierit. Enim vero stillicidium sanguinis si a fundo uteri manaret, os uteri hiaret; si quid collisum esset, ac vietum (*Gallis fané*) id una efflueret, aut alia ratione sese proderet. Potuit enim a casu sanguis effluere, non quod aliquid alienum in utero sit, sed eo modo quo ante casum, per externas nimirum venas quæ ad collum uteri pertinent, non per eas quæ in fundo delitescunt. Item & lapsus auctor ejus stillicidii esse potest, non propterea hiante utero, sed erumpente sanguine per partes inferas, utpote præ cæteris ab eo casu conflictatas & concussas: ut in iis apparet, quibus cerebrum concussum est; alias enim per os, alias per nares, aures, oculos quoque ipsos sanguis quaquaversum erumpit. Leipothymia, ac pulsus exiguitas potest humorum summam putredinem consequi, quam dejectiones detegebant. Propinato enim blando medicamento ex rheubarbaro & electuario diacarthami, tantula quantitate excreta sunt admodum putria, cineritia, subflava, quæ magnam subesse corruptelam significarent. Ac metus ipse, animique pathemata, quibus mulierum leve ingenium facile concutitur, & quibus ista de qua sermo est, mulier, ex intervallis agitabatur, nonnihil earum rerum afferre ac adducere potuerat. Ac in tam ancipiti ambiguoque negotio videndum, ne quid detrimenti capiatur: nihilque audentius moliendum quousque rerum agendarum proclivior promptiorque sese nobis offerat occasio: saltem non obsumus dum prodesse volumus, quum hoc multum ad honorem Medicorum referre videatur. Ac mirum quod die circiter 13. apparuit, refrigererunt extremæ partes, crurum femorumque tantus sudor, isque frigidus sequutus est, ut larga veluti copia aquæ irrigatæ essent illæ partes. Ac deficiens ille pulsus necessario aut affectum cor, aut os ventriculi declarat. Addo & illi in asthmaticis, & iis qui ab oppressione pulmonum moriuntur, tales pulsus apparent: præterea in magna humoris corruptela idem contingit. Licet febris adesset, ac urinæ flammæ apparerent, usu vini etiam generosi non interdicta est: exhibita sunt quæ vim roborandi superioris orificii ventriculi haberent: tertio quoque die propinatum rheubarbarum, ut omni ope exigetur is putris humor, qui febrem posset reaccendere. Rerum præscriptarum hæc ratio est.

D 3

℞. Radicis

(o) Sudatiuncula.

30 CONSILIORUM MEDICINALIUM,

℞. Radicis bistortæ, tormentillæ, unicæ, ana, dr. j. radicis & foliorum di-
etamni, agni casti, ana, dr. ℥. fiat decoctio in qua infunde, rhei, dr. iij. ra-
dicis bistortæ, gr. vj. sacchari rosati, dr. vj. fiat potus capiendus.

Item ℞. Ambre griseæ, gran. iij. margaritarum electarum scr. j. corallii
rubri, fragmentorum lapidum pretiosorum & lapidis hæmatitis, ana, gr. vj. ra-
dicis bistortæ, scr. ℥. pulveris diarrhodon abbatis, scr. j. cum saccharo rosato
in aqua bistortæ dissoluto fiant tabellæ.

A N N O T A T I O.

1. Ab Aristotele quæ conceptus corruptio intra 7. diem fit ἐκρυσσῆς dicitur,
Latinis effluxio, ἐκτρωσμός (p) autem ad 40. diem usque fit. De his Hip-
pocrates primus lib. de septimestri partu.

CONSILIUM DECIMUM-TERTIUM.

De sanguinis profluvio a Partu.

Mulier annos 35. nata, longe a partu magno sanguinis profluvio di-
vexata est: multa eo conferentia adhibita sunt. Quum sanguis resti-
tit jam primum oborti dolores atrocissimi circum lumbos, & ventrem ad
umbilicum: non cedebant remediis: inter dolores ab utero numerabantur.
Relictis Medicis ad mulieres confugitum est: illæ & balneis & fomentis,
& cucurbitulis uterum loco reponere conabantur: sed frustra; tandem va-
riis ultro citroque usurpatis remediis, dolores conquieverunt. Aliis Me-
dicis visus est uterus illuvie humorum oppletus esse: ideo præscripta sunt
hæc ad sedandos primum dolores, tum ad deplendam istam humorum il-
luviem.

℞. Radicis althææ, liliorum, farine lini, ana, dr. iij. malvæ, violarum,
parietariæ, ana, man. j. chamæmeli, meliloti, ana, man. j. coquantur adden-
do butyri recentis & olei liliorum, ana, q. s. fiat cataplasma, cui adde foli-
orum rutæ in sartagine cum axungia porci coctorum, man. ij. cinnamomi pul-
verisati, dr. ℥. fiat cataplasma.

℞. Castorei, unc. ℥. rhabarbari, dr. iij. fiat massa cum syrupo violaceo:
capiat pilulas quatuor pro dosi.

Ab usu fomentorum allevatus dolor aliqua ex parte, sed partibus imbe-
cillitas est comparata; unde aliquo post tempore facta veluti systrophe &
collectione humoris ad hypochondrium dextrum, difficultas summa respi-
randi consecuta est: primo occurssu manuum dolor ingens: ingredi non va-
lebat: curvata pæne incedebat: in neutrum latus decumbere poterat. Quum
superioribus diebus de utero conquesta esset, visa est morbi sedes esse in
partibus quæ ad uterum pertinent: ac præsertim ligamentorum uteri vi-
tium

(p) Abortus.

tium aliquod esse suspicabantur, sed situs sedem esse aut in hepate, aut in partibus vicinis demonstrabat. Initum est ea de re consilium.

Summus Hippocrates successiones morborum considerandas esse præcipiebat, quod in morbis longis multa symptomata contingant quæ bonis & eruditis Medicis ob similitudinem & fallaciam imponant: & novi morbi, tamquam soboles rediviva, ex aliis subinde consequantur ac repullulent. Nec mirum si hæc mulier, post dolores uterinos, post sanguinis profluvium ingens, tam varie ac varie conflicaretur, quod multis contingit post partum, præsertim si difficilis & laboriosus exstiterit: nam oportuit naturam diuturnitate morbi jam debilitatam, aliquid moliri, aliquid in partem aliquam deponere, quod in fine morborum contingit, præsertim si qua pars dolitaverit. Id quicquid est de quo dubitatur dolor est ad dextrum hypochondrium, qui aut immutati habitus, aut alienati temperamenti consequens est. Difficultas respirandi, corporis piger motus, inflexio difficilis, quæ & iis contingunt auctore Aëtio, quibus ad cornu dextrum uteri collectio fit & inflammatio, aut quum uteri ligamenta in vitio esse incipiunt: morbus tumor est: sed unde natus, quæ sedes, & cujusmodi sit, hoc opus, hic labor. Omnis hypochondriorum æqualitas in bonis ducenda quod subjectas partes bene habere significet: inæqualitas in mole & qualitate in malis ponitur. Nam verum est quod scribit Hippocrates: *Hypochondrium molle esse convenit, dolore vacuum, æquale. At inflammatum, aut inæqualiter se habens aut dolens signum est ægritudinis non bene moratæ.* Ac nisi præcessisset illud sanguinis profluvium, illic inflammatio hepatis concepta fuisset: nec absuit longe quin conciperetur. Illud confirmat sententia Hippocratis: *Quibus præcordia non mollia, facies sana, non liberantur citra multi sanguinis ex naribus fluxum, aut convulsionem, aut coxendicum dolores.* Porro, tumor qui eas partes occupat, aut externas, aut internas tenet: item aut humilis est & depressus, aut elevatus: occultus, aut apparens: recens, aut inveteratus. Si recens & repente fit, aut inflammationem significat, aut abscessum. Si inveteratus & sensim increseat, scirrhum significat, aut obstructionem, auctore Galeno *com. in 4. Aphorism.* Hic non est inflammatio, quia febris vacuitas non repente contigit, quo fit ut scirrhi suspicio sit, aut congestæ illic multæ materie. At externas maxime partes occupat, nam digitorum pressus altus dolores affert, quo fit ut non hepar, sed muscoli intumuisse judicentur. Mirum illud est, quomodo secutum hoc sit post magnum sanguinis profluvium, quin potius una cum sanguine id quicquid est excerni debuerat, & magno illo profluvio hepar quodammodo refrigerescere debuerat, & alvus humescere, per Aphorism. Hippocratis, *A largo sanguinis profluvio alvi humectantur.* At contra contigit, immo alvus suppressa est, & frequentibus clysteribus irritata: sævissimi dolores fuerunt qui colicos referrent. Quod duabus de causis mihi videtur contigisse, aut quia profluvii diuturnitate caloris paupertas consecuta fuerit: hinc flatuum & torminum magna vis exorta est: aut quia natura, qua data porta, a centro ad circumferentiam humores detorserit, qui lancinantes peritonæum, & partes vicinas eos dolores excitarunt. Præterea purus sanguis excretus est, multa crassa excre-

32 CONSILIORUM MEDICINALIUM,

excrementa, quibus præsertim inter alias mulier hæc abundat, quod & præpinguis sit, & intemperanter vivat, in alvo resisterunt, quæ eos dolores invexerunt. Ergo si ampla & vasta mole aut venter imus, aut pars hypochondrii promineat, si non fluctuatio sit, non alvi suppressio diuturna, non hydropis suspicio, aut est musculorum abdominis tumor, aut mesenterii, aut hepatis: nam ab ingluvie sæpe acervus est pituitæ, quem natura aut in pancreas, aut in mesenterium relegat: & in iis glandulis quæ illic jacent exaggerantur varii humores qui tempore siccescentes renitentem durumque tumorem ingenerant; unde in iis partibus veluti concrevisse judicatur. Atque ut finiatur oratio, duorum alterum esse videtur: quoniam mesenterii tumor alte sepultus est, nec se in conspectum dat: vel est tumor insertus musculis abdominis; tum quia primo contactu occurrit, & quia etiam citra pressum dolorem afficit: aut est tumor qui jecur sine scirrho distendit, iisdem fere notis se prodens ac scirrhus in se. Hic in jecoris ambientes membranas effunditur: & ut aliquando legi, sæpe tantus est ut universum hypochondrium repleat, & nulla jecoris circumscriptio appareat. Hic a flatu, aut cruditate quam immodica frigidæ potio affert, vel intempestivo fugacium fructuum esu: & non gravitatis, sed tensionis sensus est, utpote ab humore crasso & lento quem jecur validum a se excutens in proprias membranas deponit: nec enim proprie scirrhus est. Curatio hæc legitima esse videbitur. Omni ope amolienda est illa materia, quæ eo loci congesta falso scirrhum refert. Cavendum a remollientibus, ne vel cancrosum quid generetur, vel scirrhosum. *Comparatus est syrupus solemnus ex unc. ij: rhei, unc. j agarici, & unc. iij foliorum sennæ. Rhabarbarum in succo mercurialis maceratum est. Foris applicatum est hoc.*

℞. Ceroti santalini, unc. ij: mucaginis scillæ & radice althææ, ana, unc. j: extrahatur in aqua hepatica: fiat linimentum cum oleo rosato.

CONSILIUM DECIMUM-QUARTUM.

De Febre Tertianæ typum referente.

ADvocatus febre corripitur inæquali, sed quæ ad tertianæ typum referri posset: vix erat expertus febris, pulsus admodum languidus, sæpe hiabat os, continuæ erant pandiculationes: morbus nescio quid finistri portendebat. Antequam de remediis statuatur, primum constare oportet quis morbus, & quæ morbi causa: alioqui inutilis opera, inutile omne consilium. Si obscura morbi species est, ut in hoc agro existit, huic non protinus remedia adhibenda, sed major negotii pars naturæ committenda: nam futurum ut natura legitima vitæ ratione adjuta morbum profliget, & patefaciat id de quo dubitatur: incerta enim medicatio non nisi dispendio decernitur. Omnis morbus suis se signis & symptomatis prodit: An hæc febris intermittens, an continua, plane dici non potest: nam

nam nulla, aut exigua febris vacuitas apparuit hætenus : quod aut inflammationem, aut malam humorum qualitatem declarat. Tamen solatur Aphorismus dum ait : *Quocumque modo intermiserint febres, periculum abesse significant.* Si autem morbos & eorum accessiones periodorum vices declarant, in censu febrium tertianarum haberi potest, quod tertio quoque die novæ accessionis rudimenta appareant, sed ita parum perspicua, ut quorsum res evasura sit hætenus non sit intellectum ; facile in hecticam notham degeneraret : corpus squalidum est, calor (ut sic dicam) squalidus, tempus id postulat : a cibo statim calefactio sequitur, contentio animi, insomnia, vacuitas doloris, pandiculationes frequentissimæ, ita tamen ut putredinis maxima eluceant argumenta : magna est imbecillitas, quæ aut affectum cor, aut ventriculi orificium, aut malam putredinem arguat a qua vapores excitentur. Urinis parum fiditur, quod hic æger nephriticus sit : parum autem tutum iudicium est urinarum in eo casu : nam sæpe humor crudus excernitur a renibus ipsis, qui falso hypostasim laudabilem refert. Morbus fuit brevis. Secta vena eventilatus calor, qui in putri materia erat sepultus. Bis repurgatum corpus satis vehementer. Toto morbi cursu abstinere vino non iussimus, tum quod imbecillitas summa dehortaretur : tum quod habitus esset melancholicus. Hic autem vino interdiceret non est artis.

CONSILIUM XV.

De Hepatis inflammatione.

THesaurarii uxor pravis scatens excrementis in utero conceperat : toto graviditatis tempore nonnullos dolores ad umbilicum sentiebat. Præterita tempestate austrina post immoderatum usum fructuum fugacium alvi fluore tentata est, qui dies aliquot neglectus : tandem decumbere coacta est : excernebantur cruenta, viridia, *ὑπόχλωρα* (q) : interjecto tempore pici simillima, mox ramenta intestinorum prodibant : febris successit. Dubitatum an fluor is esset symptomaticus, proptereaque potius in febrem esset incumbendum, quam alvi fluorem. Videbatur Medicis optimum si sæpe repurgaretur : non apte tamen : desidere cogeatur nocte quadragies, & ita vires frangebantur. Vomitus fuit æruginosus plane : vomebat ante cibum, & præsertim a somno : dolitabat regio hepatis : in hoc phlogosis conjiciebatur : prætermissa venæ sectio : celebrata est die octavo febris : tardius hoc factum, & nullo profectu. Sexto & septimo die excreta sunt quæ cadaverosum olerent : & hæc suspecta sunt plane. Vino erat interdicens tum ratione febris, tum phlogoseos in hepate : nam hic dolor recenter obortus, in dextro hypochondrio aliquid simile subesse

Ballonii Oper. Tom. II.

E

demon-

I.

(q) Subviridia.

34 CONSILIORUM MEDICINALIUM,

demonstrabat : pulsus fallebat : at scire debebamus ex Galeni sententia in gravidis pulsus esse parvum & oppressum : unde sæpe gravidas febre non laborare existimamus, quum tamen revera laborent. Ab hepate inflammato refudabat inutilis & serosus humor, qui in ventriculum refluens illum perturbabat, & vomitum promovebat : ergo tam frequenter desidendi desiderii causam revocabam ad serosum humorem, qui continenter ab hepate inflammato refudabat, juvante ad id uteri pondere : unde conatus & inane desidendum sæpe potest contingere. A partibus internis facile refudat humor qui fluorem alvi citare potest. Tandem hepaticæ dejectiones apparuerunt. Decimo tertio die peperit vitalem : lochia suppressa sunt : alvus non reddidit ut ante : omnia visa sunt tranquilliora, sed calor sensim intro revocabatur : sequente nocte profuse ridebat : delirabat : repente omnes partes refrixerunt : sudor frigidus : per duodecim horas hæc apparuerunt : mente satis constabat : interiit. Ab omnibus clamatum est : & tantæ cladis causa relata est in prætermittam reprimendi fluoris alvi occasionem : quod perperam & imperite effectum fuisset ; nam ubi primum repressa est, mortis periculum creavit : ac tanta excrementorum varietas etiam pravissimorum satis abunde docuit summam fuisse in partibus intimis corruptelam, quam Græci διαφθοράν (r) nuncuparunt. Ac & tempus, & corporis constitutio, & graviditas, & affectus ipse omnem salutis occasionem præripuerunt. Si alvus suppressa fuisset, non est dubitandum quin febris & alia symptomata increvissent.

A N N O T A T I O.

I. *Ingens bilis copia sursum deorsum ferebatur : deorsum quidem per alvi fluorem dysentericum, sursum per vomitum : nam æruginosum per os excernebatur. De eaque verum fuit quod dixit Hippocrates in Coacis. Quæ ante partum in modum cholerae morbi, id est, humore sursum deorsumque lato, dolent, facile quidem pariunt ; sed si febricitent, perniciose habent : tum alias si quid in faucibus adsit, aut si aliquod pravum signum adsit. Quæ omnes aphorismi circumstantiæ in mulierem istam inciderunt : & interiit. Sub finem 5. Epid. narrat de quadam muliere gravida quæ dysenteria laboraret : sed edito fœtu statim quievit malum : nam pondus pueri potest facere ad irritationem, & inane desidendi desiderium.*

(r) Corruptionem.

CONSE.

CONSILIUM XVI.

De duplici Tertiana.

Adolescens annos circiter undecim natus toto mense Augusto febre laboravit duplici tertiana, quæ exasperationes tamen certas & statutas non habebat. Corpus macrum erat, cacochymum, visceribus affectis male. Et qui color in cute efflorescebat, is alimenti pravitatem detegebat. Progresso morbo fluxio in pulmones eum adoritur: paullo post dolor permolestus ad hypochondrium dextrum: alius ad sinistrum. Quum morbus quiescere videretur, postliminio redit, non idem, eandemque rationem habens: sed diversus. Lenta obscuraque febris eum noctu diuque sine fere ullo sensu occupabat: dolor hypochondrii dextri repetit. Initur consilium. Capita hæc sunt: Unde hypochondrii dolor? Quæ febris? Complicatane? Quæ medendi ratio? Dolorem hypochondrii ementiri potest stomachi inflatio & dolor: unde sæpe conqueruntur de alterutro latere ægrotante, quum aut nulla, aut exigui doloris causa sit in alterutro viscere: sed affectus ventriculus, tumefactusque affecti hypochondrii opinionem facit: atque ita diligenter videndum ne similitudo affectuum nobis imponat. Tamen non multum nostra nos sefellit opinio: sed revera dolor in ea hypochondrii parte erat qua latet hepar: nullus qui appareret tumor: nulla inflammatio, siquidem amplior febris esset: sed id quicquid erat meo iudicio depositio erat materiæ in partem illam ut infirmiore & exercitiorum toto morbi tempore. Febris lenta est, complicata cum catarrho & fomitem habet maxime hypochondriorum obstructionem, id est, partium in hypochondriis contentarum; nam annotatum supra est a latente obstructione mesenterii nasci febres non heclicas quidem per empyreuma & phlogosin, sed putres heclicas, ut putredo continuitatem, perseverantiamque (ut sic dicam) afferret. Evincenda itaque putredo omnis. Alvus pigra est admodum: an ideo vehementioribus pugnandum remediis? Nequaquam. Sic foede ac turpiter a Medicis arbitratur, qui quum alvum pigram admodum vident, nilque etiam valido medicamento deicientem, temere corpuscula sicca & emaciata graviter medicamentis fatigant. Nesciunt enim, nesciunt, siccitatem corporis retentricem confirmare admodum, & dejectiones non posse fieri faciles & liberas, nisi humiditas quædam radicalis sit quæ actionem adjuvet. Sic enim magna illa siccitas omnem actionem impedit ac intervertit. Interea affatim sæpeque medicamenta valida damus, & dum majorem siccitatem afferimus, nihilominus nostro voto satisfacit. Ergo catarrhus febri junctus illam provexit. Uterque consulendus, sed maxime ἀνατρέψαι per ἐπίκρασιν (s) sensim ac

E 2

sensum

(s) Connutritio per epicrasin.

36 CONSILIORUM MEDICINALIUM,

fenſim refici renutririque debet. Expeditis obſtructis, lac aſinum dabitur, quod omnium tardiffime aceſcit: & non eſt quod dehortari videatur febris niſi ea admodum magna ſit: quod Galeni conſilium eſt libris *περὶ τροφῆς* (1).

CONSILIUM XVII.

De duplici Tertianâ.

Mercatoris uxor, quum inflaret pariendi tempus, febre prehendi-
tur, quæ duplicem tertianam imitaretur: ac quæ in tempus au-
tumnale febres incidebant, ad tertianarum naturam accedebant, ac iis de
nocte præſertim ægri torquebantur: humor bilioſus ſuppreſſus induebat
naturam pituitæ ejuſmodi febres ingenerans. Quæ vomebantur bilioſa
erant, ſubviridantia. Et quod mirum fuit, illo temporis non videban-
tur immunes a febre ægri, incertiſque horis modo cum ſenſu frigoris,
modo ſine eo adoriebantur. Exactis duodecim fere diebus enixa eſt,
viribus ſatis robuſtis, facile: quæ excerni debuerunt, excreta ſunt. Sed
repente, aut uno prope dicam interjecto die, dolor oboritur acutus,
difficultatem reſpirationis inferens: nulla tuſſis erat: nec febris aliquanto
acutior: quum aut tuſſire, aut expectorare vellet, aut alioſum movere,
præ dolore illud non poterat. Simile apparuerat nobis in alia quæ pepe-
riſſet. Ab imo iſchio ad mediam lateris dextri partem dolor erat tolera-
tu difficillimus. Hic remediis non cedebat. Tandem exeunte pure per
finum pudoris allevatio. Sic in multis gravidis orgasmo materiæ, quam
x. natura, utpote imbecillior facta enixa non poteſt regere ac domare ut
ante partum, multa contingunt quæ pleuritidem mentiuntur, ſive quod
motu naturæ humor ſurſum deorſum moveatur: ſive quod externa ali-
qua fluxio fiat, ſive quod circa hypochondriorum tunicas & venas hu-
mor multus eſt, unde per continuitatem membranarum & vaſorum com-
munionem elevatur hypochondrium alterutrum, & hic meteoriſmus difficul-
tatem reſpirandi affert, quæ ſimilitudine imponit ſæpe Medicis, ſupponitque
aliū affectum pro alio. Ita nimirum in *Coacis*, ſummus Hippocrates ani-
madvertit quemdam lateris dolorem, cum hypochondrii meteoriſmo & diffi-
cultate ſpirandi: ſed vocat eum dolorem, lateris dolorem ſine ſignis; quaſi
dicat pleuritidem non eſſe, ne ea ſimilitudo nobis falſo imponat. Quum
urgeret hic dolor, metuſque eſſet ſuffocationis, quaſitum num tuto &
jure tundenda eſſet vena, cuius maxima eſt opportunitas ad anteverten-
dos morbos per congeſtionem naſcituſos. Dehortabantur vires imbecillæ:
partus qui paullo ante præceſſerat: item quod pleuritis non eſſet, aliis-
que fortaliſs remediis cederetur: denique metuſ ſuppreſſionis lochiorum
a partu: quæ ſi ſupprimerentur, omnia pejora multo contingerent. At
quum

(1) De alimento.

quum dolor ad pectus urget cum difficultate spirandi, non statim tundenda vena: immo nisi signa adsint, talem sectionem improbat Hippocrates in *Coacis Animadversionibus*. Tamen ne quæ materia locum certum nondum teneret, tandem parti impacta opinione nostra majorem morbum afferret, in eam ventum est sententiam, ut sectio venæ tuto celebraretur: sanguis qui fluxit lacteus erat, planeque putris: dolores conquieverunt: lochia non sunt suppressa, immo aliquando ut & in menstruorum tardo pigroque motu, sectione venæ liberalior multo fluxio fit. Sed antequam tunderetur vena, præscriptum est hoc poculum.

℞. Radicis bistortæ, myrrhidis, dictamni, & radicis rubiæ majoris, ana, dr. β: mithridatii: scr. ij: syrupi rosarum pallidarum: unc. j: vini albi: dr. vj: cum aqua hyssopi & artemisiæ fiat potus: capiat mane. Una post hora aperiatur vena.

Quum perseveraret febris, auferenturque symptomata, subesset magna cacochymia, quod ex olidis excrementis apparebat, quæsitus rursus quid hic consilii caperetur. Intumebant pedes & brachia: item facies, ac si leucophlegmatia tentaretur. Ac mirum fuit (dicebat senior Medicus) quomodo non discuteretur morbus hic a febre, quum Hippocrates febrem aquas ac crudos humores concoquere ac digerere affirmaret. Sed illud verum est præsertim de febre superveniente, aut de ea quæ esset copię humoris analoga: quod in hac muliere non constabat: nec jure ea sententia Hippocratis citabatur. Etenim hic febris corrumpebat sanguinem: sanguinem corruptum averfantur partes, & facultas alteratrix quodammodo vitata, non ratione sui, sed alimenti in probum sanguinem affluxos humores non convertibat. Accedit quod inflatio ista morbos istos sequi soleat, minusque propterea terrificæ esse soleat, præsertim quum in neutro hypochondrio tumor aut inæqualitas appareret. Tandem de purgatione una atque altera, tertiæque cogitatum est, quod hypofarcidio habitum liberari alvi profluvio, testatum Hippocrates reliquisset: tamen non erat *ὑποφάρκιδιος* (u), nec tam frequentibus locus fuit purgationibus: Immo decipiuntur sæpe Medici rerum similitudine. Et ea tempestate multis pedes, manus, & brachia intumere, & qui venæ sectione educebatur sanguis, plane putris erat.

A N N O T A T I O.

I. Quæstio magna esse potest, An quum lateris dolores oriuntur in muliere a partu cui lochia eunt, secanda sit vena. In hac enim muliere cui dolor lateris, ut hic dicitur, abortus est, secta vena lochia suppressa sunt. Vereor ne illa suppressio tantæ mali causa sit, id est, cur in hydropem inciderit. Vide nostras historias de uxore Comitissæ de Maulevrier.

(u) Hypofarcidios.

CONSILIUM XVIII.

De Febre Erratica.

Procurator post curas aliquot & molestias, præeunte aliqua corporis gravitate, in febrem incidit: hæc de genere earum quæ vagabantur eo tempore autumnali: Incertæ: sine typo: modo cum sensu aliquo rigoris: modo sine eo. Exiguo medicamento provocatus leipothymiaprehendit, paullo post visa est alvus liberior: sed mox restitit; inde omnia symptomata increverunt. Illud autem præ cæteris terrori fuit: in accessionibus pulsus parvus, febris non analogos, coma, aphonia: nulla re excitatur. Mirum hoc fuit in homine satis macro. Erat & quidam *ἰσχυρ* (x), & suffocationis metus ingruerat. Secta vena perseverarunt illa. Cessante accessione & tentatis multis ad se tandem redibat, semisopitus tamen. Repurgatus sæpe. Hæc ab oppressione cerebri nata erant: coeuntibus quoque malignis vaporibus a partibus inferis, ut febris pestilentis suspicio aliqua esset. Verum quidem illud coma, catalepsi, cataphoran denique ipsam aliquando sub finem longorum morborum contingere, quod nos ipsi animadvertimus: & plerique interierunt; tum quod corpus aliquot dies sideratum manens non nutriretur: tum quod summa erat oppressio cerebri, & febris augebatur, in modum continuæ perseverans, credibileque fuit horum alterum, aut illam catalepsi ab exhausto manare, quod periculosissimum: aut propter paupertatem caloris & spirituum, & longitudinem morbi multa succrevisse pituitosa excrementa, eaque maligna, quæ quum a febre dissipata non fuissent, restitancia in corpore tam funesta symptomata intulerunt. Nec huic solum viro ea symptomata tam formidabilia contigerunt, sed & omnibus fere qui toto illo tempore in febres inciderunt. Vidi quibus suffocationis periculum ingruit accessione adventante, quasi pondus in pectore sentirent, & sibi præcludi fauces viderentur. Aliis accessionis initio præfrigidi sudores, quod raro contingit. Aliis (quibus ex longis intervallis tantum tussicula erat infesta) quum accessio prehenderet, tussis adeo vehemens accidebat, ut eam quam molestissime ferrent. Mulieri sexagenariæ toto tempore accessionis leipothymia: comatosum quid, dolores permolesti: querimonia. Sed ut ad ægrum nostrum revertamur, variis remediis a primariis Medicis occursum est: hic potus injectus est.

℞. Scobis unicornis: gran. iv. ambra grisea: gr. iij. cum aqua cardui fiet potus. Injecli frequentes chyleres, injectus & hic.

℞. Centaurii minoris, betonica, melissa, calamintha, ana, man. j. florum genista, pug. ij. seminis lini, unc. ij. agarici in nodulo positi, dr. iij. fiat

(x) Stertor.

fiat decoctio ad lib. j. in colatura dissolve, catholici & hieræ diacolocynthidos, ana, unc. ℥: olei anethi, unc. iij. fiat clyster.

℥. Conservæ anthos, florum salviæ & betonicæ, ana, dr. ij. mithridatii, dr. j℥: seminis pæoniæ, dr. ℥: cum syrupo conservationis citrii fiat opiata.

℥. Foliorum salviæ, betonicæ, majoranæ, ivæ arthriticæ, primulæ veris, ana, man. j. florum stoechados, salviæ, & anthos, ana, pug. ij. fiat decoctio in vino pro fotu capitis.

℥. Olei chamameli, liliorum, & nardini, ana, unc. ij. castorei, dr. ij. aceti scillitici, unc. j. pro embroche totius capitis.

℥. Thymi, satureiæ, betonicæ & salviæ, ana, man. ℥: piperis, dr. j℥: coquantur: in lib. j. colaturæ dissolve oxymellis scillitici, unc. iij. fiat gargarisma. Usus est hydromelite, fotibus ex lixivio sarmenti, cum agarico, senna & rasura ligni sancti: item usus decocto sarsaparillæ & guaiaci: Quis enim dubitat quo minus decoctum ligni sancti conferat ubi oppressum videtur caput a pituita: siccando enim confirmat, & liberat a dominatu ipsius pituitæ.

℥. Theriaces, mithridatii, ana, unc. ℥: olei de castoreo, dr. ij. aceti parum: pro nucha & posteriore capitis parte.

Item ℥. Pyrethri, nucis moschatæ, caryophyllorum, ana, dr. ℥: castorei, scr. j. fiat pulvis pro naribus: tamen mihi valde suspectus est castorei usus: propterea quod epilepsiam inducit.

Item ℥. Emplastri de betonica, unc. ij. ladani, styracis calamitæ, ana, unc. j. olei rosati, chamameli, ana, q. s. fiat magdaleon pro capite.

℥. Oxymel. simplicis & syrupi de hyssopo, ana, unc. ℥: capiat ex cochleari.

Item ℥. Theriaces, mithridatii, ana, unc. ij. conservæ acori, enulæ campanæ, anthos, ana, unc. j. pulveris diamargariti, diarrhodon abbatis, ana, dr. j. decoctionis betonicæ, buglossi, bipinellæ, morsus Diaboli, scabiosæ, cum unc. j. seminis pæoniæ, lib. vj. destillentur in alembico.

℥. Prædictæ decoctionis unc. iij. colentur per manicam Hippocratis cum saccharo: utatur sæpe. Subjectus & hic clyster. est.

℥. Salviæ, majoranæ, betonicæ, ana, man. j. mercurialis, man. j. seminis anisi & pæoniæ, ana, unc. j. fiat decoctio ad lib. j. in qua dissolve hieræ diacolocynthidos, unc. ℥: mellis mercurialis, unc. ℥: salis communis, dr. iij. castorei pulverisati, scr. j. fiat clyster.

Sed perendie quam injiceretur hic clyster, dati sunt scr. ij. pilularum sine quibus sero. Tertio post die potio hæc propinata quum accessio præcessisset superioribus similis: initio autem illius dormiendi adest inexpugnabilis necessitas.

℥. Betonicæ, bipinellæ, scabiosæ, foliorum buglossi, ana, pug. j. foliorum sennæ, unc. ℥: seminum cardui, citrii & pæoniæ, ana, dr. ℥: fiat decoctio, in qua infunde agarici trochiscati scr. iv. rhei, dr. ij. cinnamomi, dr. ℥: in expressione dissolve hieræ diacolocynthidos, scr. j. fiat potus.

Item ℥. Florum anthos, stoechados, betonicæ, calaminthæ, ana, man. ℥. radice angelicæ, dr. ij. florum cordialium, pug. j. quatuor seminum frigidorum, cuscutæ, citrii, ana, dr. j℥: fiat decoctio ad unc. xij. in colatura dissolve

40 CONSILIORUM MEDICINALIUM,

solve confectionis alkermes : scr. iv : theriacæ & mithridatii, ana, dr. ij. fi^{at} potio colata per manicam, pro tribus dosibus.

Item ℥. Farinæ fabarum & orobi, ana, unc. iv : pulveris chamæmeli, betonicæ, ireos, ana, dr. ij : coquantur in oxymelle satis diu ad spissitudinem pultriculæ & tenacitatem : fiat cataplasma pro capite dempto superiore emplastro post operationem medicamenti.

Vires interea concidebant : Interiit decimo septimo die. Fortasse superior curatio paullo durior fuit. Etenim convenit in evincenda multa materia pituitosa : sed in siccitate conjuncta cum humoribus aliquot juncta virium infirmitate non ita convenire videtur.

CONSILIUM XIX.

De Febre pestilenti.

1. **N**obilis mulier post liberalem usum fugacium fructuum, & molestias aliquot, quum tamen ea satis hilariter viveret, cœpit aliquando conqueri de dolore & gravitate capitis. Aliquot post diebus quum omnia vitæ munia probe fungeretur, a prandio cœpit caput dolere; deinde omnium artuum dolor : febris acutissima : vomitiones frequentes, varia excernebantur : alvus fluxit. Secundo die mitiora aliquanto omnia : febris perseverabat. Ex intervallis modo temperatæ partes percipiebantur, modo acerrimo calore calefactæ : jactationes plurimæ : resistit alvus : vomitus cessant. Tertio intumuit facies : paulum taciturna : raptus humorum sursum : omnes partes dolent : urinæ confusæ, nigricantes. Quarto eadem perseverant : nox difficillima : clamores : taciturnitas : difficilis anhelitus : surrectiones quadraginta : jactationes. Quinto oculi feroces : mox depressæ palpebræ : fero omnia exacerbantur : oculi ferociore, constantes, quasi defixis palpebris : acies oculorum obtusa : aponia : potum assumebat submurmurando : non deglutiebat : delirabat : nox implacidissima. Sexto interiit corpore purpureo. Acutissimus hic morbus : nec ante quartum diem quicquam tentatum est. Pestilens fuit febris, declararunt jactationes quamplurimæ, omnium pæne facultatum casus, summus stomachi dolor : inanis vomendi appetitus : partes modo tepidæ, elato teterrimo vapore a centro ad superficiem, modo calidissimæ. Lingua non erat febris analogos, nec enim præsicca. Et jam observavi in febribus malignis nec magnam sitim esse, nec linguæ ariditatem, nec calorem magnum : unde sæpe morbus multo major est opinione. Et quum specie parvus appareat, tamen ex eo ejus malignitas paret, quod non cedat remediis. Suspecti mihi fuerunt parvi tremores. Et in hoc morbo quum alias observavi illud quod scripsit Hippocrates verissimum : *In malis febribus parvi tremores : & in potionibus, in siccis quasi subsilientes & submurmurantes pessimum.* Injectus clyster. Quarto die blando medicamento repurgata : tum alvus supra modum

modum reddidit. Quinto secta vena: plane putris sanguis. Et quum fluebant menses; metusque esset suppressionis: item & ratione malignæ qualitatis, data potio hæc.

℞. Radicis tormentillæ, dictamni, bistortæ, & rubiæ, ana, dr. ij: conservæ florum cichorii, dr. jss: scabiosæ, pug. j: florum, pug. j: fiat decoctio; in colatura dissolve pulveris cinnamomi, scr. ss: pulveris rasuræ eboris, scr. j: mithridatii, scr. iv: syrupi limoniorum, dr. vj: fiat potus.

Cautos admodum esse Medicos oportet in ejusmodi morbis, in quibus tantæ jactationes, nec febris tam effera & magna specie quam suis se prodit signis: quum functionum animalium casus adest. Et quotquot ejusmodi febribus prehenso vidi, in iis observavi facultates animales primo quoque tempore occupari: quod mirum est.

ANNOTATIO.

1. Febris hæc pestilens fuit, quum tamen constitutio alia esset temporis: & primis diebus morbi sævissima erant omnia, & projectio virium. An hæc febris tam effera, tam maligna, & quæ mulierem validissimam tam cito e medio sustulit, vitio humorum contingere potuit? & potuit hercle. Et in hanc rem meminisse oportet historiæ Hippocratis, quæ quarta est ordine sectionis 3. lib. 3. Epid. Narrat quemdam statim phreneticum decubuisse, qui tertio die interiit, Galenus in Commentar. In illius ægri corpore humor generatus fuerat lethali veneno similis, in corporibus vicinis aliquid paullatim agens, quæ quando vitio jam aliquo pacto opportuna erant, humorque ipse evaserat malignissimus, lethale repente apparuit symptoma. Et quomodo generetur venenum in nobis ob pravitatem humorum, ut tamen minime opinantibus nobis eripiantur ægri, Galenus ample docet in part. 17. lib. 2. Prorrhetic.

CONSILIUM XX.

De Febre Tertiana.

Consul regius tribus ante mensibus connubio junctus, & ut verissimile est, exhausta multa anima, imbecillior redditus, in febrem tertianam incidit: hæc postea in duplicem tertianam versa est, nec tamen reliquo tempore febris vacuitas: medicamentulo agitatus est: alvus liberior reddita est: biliosa materia & effera in intestina derivata fluorem invexit. Metuitur a dysenteria aut longo fluore. Dubitatum de sectione venæ: præripiebat occasionem impetus alvi: item & virium imbecillitas, superiore trimestri ob causas dictas inducta, quod recens conjugibus parce detrahendus sit sanguis. Secta tum est parce. Incubuerunt omnino ad id Medici ut alvum qua id ratione fieri posset, sisterent: dolores si quos.

24 CONSILIORUM MEDICINALIUM,

ferret, sedarent; vires confirmarent. Subinde injecti clysteres mane bis, ter, quater: item sero, & aliis temporibus.

℞. Tapfi barbati, centinodie, plantaginis, rosarum rubrarum, ana, man. ij. seminum cydoniorum & psyllii, ana, dr. ℥: malicorii, unc. ℥: fiat decoctio ad lib. j. in qua dissolve sacchari rosati, unc. j. ℥: Syrupi de siccis, unc. ij. vitellos ovorum duorum.

Item ℞. Decocti ordinarii, unc. xij: in colatura dissolve mucilaginis seminis psyllii & cydoniorum extractæ in aqua hordei, ana, unc. ℥: sacchari rosati, unc. ij: vitellum ovi unius. Fiat clyster.

℞. Radicis graminis, acetosæ, passularum integrarum, ana, unc. j. cichorii, plantaginis, agrimonie, betonicæ, ana, man. j: granorum berberis recentium, unc. j: seminis acetosæ, plantaginis, cardui, citrii, ana, unc. ℥: conservæ rosarum, nenupharis, ana, dr. ij. fiat decoctio ad unc. xij. in colatura dissolve syrupi capillorum veneris & de cichorio, ana, unc. j℥. fiat apozema.

℞. Syrupi de siccis, unc. j: cum gran. iv: mastiches fiat potus: capiat dormiturus. Interea purgabatur ex rhabarbaro per intervalla.

℞. Rasuræ eboris, cornu cervi usti & loti in aqua rosarum, ana, scr. j. margaritarum electarum, scr. ℥: rasuræ unicornu, gr. vj. dissolve in decoctione dactylorum, ij: passularum integrarum, capitis unius papaveris & lactucæ, cum unc. j: syrupi de nymphæa & de siccis. Capiat hora somni. Media nocte capiat hordeatum paratum cum decocto seminis papaveris albi & lactucæ, cum saccharo rosato.

℞. Florum nenupharis, violarum, rosarum rubrarum, ana, pug. j. seminis lactucæ, papaveris albi, ana, dr. ij: ex his contusis fiat frontale inter duas syndones: vaporetur aqua rosarum: prius illinantur tempora oxyrrhodino.

℞. Caponem juvenem carnosum, perdices duas, decoctionis juvenis caponis alterati cum lactuca, cichorio domestico, plantagine, seminibus majoribus frigidis, lib. iv: conservæ rosarum veteris, unc. ij: conservæ buglossi, nenupharis, ana, unc. j: myrobolanorum emblicarum, unc. j℥: omnia reponantur in alambico, in balneo mariæ, fiat destillatio.

℞. Prædicti destillati, unc. xij: sacchari rosati, unc. j℥: fiat julepus: utatur cum condito.

℞. Myrobolanum unam emblicam, corallii rubri pulverisati, dr. ℥. rasuræ cornu cervi lotiussti, margaritarum electarum, ana, scr. j. rasuræ unicornis, gr. vj. ossis de corde cervi, scr. ℥. cum saccharo rosato dissolve in aqua rosarum; fiat conditum.

Sæpe ac sæpe datus syrupus somniferus, qualis ante descriptus est.

℞. Furfuris, rosarum rubrarum, balaustiorum, tapfi, plantaginis, ana, pug. j: seminis psyllii, cydoniorum, alibææ, ana, unc. ℥: fiant duo parvi sacculi, qui bulliant in lacte pro fotu ani. Renoventur quotidie.

℞. Cerati rosacei Mesue loti in aqua rosarum, unc. ij℥: excipiat linteolo pro sede.

℞. Plantaginis, centinodie, tapfi, ana, man. j: balaustiorum, rosarum rubrarum, florum chamæmeli, nenupharis, ana, dr. j: fiat decoctio in lacte chalybeato: dissolve sacchari rosati, unc. j℥: boli armenæ dr. iij: syrupi rosarum siccarum, unc. j. vitellum ovi: fiat clyster.

℞. Succo

℞. Succī cydoniorum, unc. ij: succi plantaginis, portulacæ, ana, unc. j: cum saccharo rosato fiat julepus in modum syrupi perfecte cocti: utatur cum decocto graminis.

Fiat emplastrum ex cerato santalino pro hepate.

℞. Aquæ plantaginis, rosarum, ana, unc. iij. aquæ decoctionis bordei, lib. ℥. in quibus dissolve, syrupi rosarum siccarum, & mellis rosati, ana unc. j℥: fiat gargarismus: colluet os sæpe: sentiebat enim ardorem in faucibus & difficultatem deglutendi. Teneat in ore saccharum rosatum, interdum tabellam diatragacanthi frigidi.

℞. Malum cydonium unum: pistetur & contundatur in mortario paucō aceto rosato affuso: passetur per setaceum: passaturæ adde, conservæ rosarum, unc. ij℥: pulveris rosarum, scr. iv. mastiches pulverisati, absinthii Romani, ana, dr. ij. malaxentur cum oleo rosato. Fiat cataplasma pro hepate & ventriculo. Extendatur super stupas molles & bene carpinatas, prius in aqua rosarum & aceto paucō maceratas.

Item ℞. Carabes, dr. ij: mastiches, dr. j℥: pulveris electuarii diamargariti frigidi, triasantalorum, rasuræ eboris, cornu cervi, cum dr. j: corallii utriusque, scr. j. seminis agni casti, dr. ℥: seminis melonum, dr. ij: tunica interioris gallinæ præparata, dr. ij℥: sacchari rosati, q. s. fiat pulvis.

Et quoniam diuturnitate morbi & fortasse refrigeratione ventriculi, ad ejus regionem dolor obortus est, sequenti fotu ei provisum est.

℞. Absinthii romani, majoranæ, rosarum rubrarum, ana, man. j. menthæ, man. ℥. ligni Rhodii, cyperi, ana, unc. ℥: omnium santalorum, ligni aloes, ana, dr. ij. florum chamæmeli, pug. j. fiat decoctio in aqua & quarta parte vini pro fotu ventriculi ante cænam. Illinatur oleo cydoniorum & mastichino.

℞. Conservæ rosarum, symphyti, buglossi, borraginis, ana, dr. iij. myrobalanorum emblicarum, unc. ℥: rasuræ eboris, corallii, cornu cervi, ana, scr. j. ossis mespilorum, scr. j. terræ sigillatæ scr. ij. cum saccharo rosato fiat conditum.

℞. Trochiscorum de camphora, dr. j. margaritarum electarum, scr. j. rasuræ unicornis, gr. iv. fiat pulvis capiendus hora somni cum julepo rosato.

℞. Cerati santalini, unc. ij. mastiches, unc. ℥: pulveris ligni rhodii, scr. iv. malaxentur cum oleo rosato. Fiat emplastrum pro jecore.

℞. Corallii rubri, cornu cervi usti, ana, scr. j. rhei torrefacti & irrorati succo granatorum, dr. j. incorporentur cum dr. j. conservæ rosarum cum paucō syrupo myrtillorum: fiat parva massa, capiat mediam partem duabus horis ante jusculum.

℞. Balaustiorum, nucis gallarum, ana, unc. ℥. absinthii Romani & vulgaris, ana, man. j. cyperi, calami aromatici, ligni rhodii, ana, unc. ℥. seminis plantaginis, dr. ij. santalorum omnium, dr. ij. fiat decoctio in aqua fabrorum & quarta parte vini pro fotu ventris. Post fotum

℞. Mucaginis gummi arabici extracti in aqua rosarum, dr. vj. olei myrtillorum, cydoniorum, ana, unc. j. fiat litus post fotum.

℞. Pilularum de cynoglossō, scr. ℥: mastiches, gr. vi. excipiantur syrupo de cichorio: fiant duæ pilulæ: capiat dormiturus.

Quum dolor inum ventrem vexaret.

44 CONSILIORUM MEDICINALIUM,

℞. *Malvæ, bismalvæ, parietariæ, ana, man. j: seminis lini, fœnugraci, ana, unc. j: florum meliloti & artemisiæ, ana, man. j: absinthii romani, man. j: fiat decoctio in oxymelle diu: fatus fiat, & post materialia applicentur. Item data sæpe potio ex julepo rosato & scr. j. thuris.*

A N N O T A T I O.

1. *Melius est incoquere eos succos cum aliquo decocto convenienti, gratior & melior erit.*

2. *Galenus cap. i. lib. 12. method. magnam cautionem vult adhiberi in usu soporosorum & anodynorum medicamentorum. Et Trallianus, non vulgarem noxam sequi ait ex talium rerum potione, præsertim quum imbecillæ sint vires. Quæstio tamen esse potest num imbecillis viribus tutus soporosorum usus, quum hæc viribus studere videantur.*

C O N S I L I U M XXI.

De imbecillitate visus.

DOmina de Pallueaquea quum exertos habeat oculos, eosque fatis latos ut radii rerum objectarum non facile in conum conjiciantur, nec suo fatis gyro qui per opticum canalem feruntur spiritus retineantur: conqueritur sæpe de imminuto visu. Ac quum probe intelligerent Medici id vitii a natura pendere ut arte sublevari tantum possit, non corrigi, tamen ne aliquid non agerent, & efflagitanti urgentique mulieri nihil denegarent, variis atque variis remediis, illam bona spe erexerunt. Sæpe enim postica capitis parte dolorem gravem persentit: sæpe ad radices oculorum ab intimis partibus dolores protenduntur, ut male affecti cerebri nonnulla suspicio adsit. Itaque eo Medicorum processit industria, ut capiti consuleretur, vel per sese affecto ac laboranti, vel sublatis aliunde vaporibus plethoricis symptomatis aucto. Ac si, ut eos qui medicinam caste & integre facit, decet, lubenter ægræ quærenti denegassent, quum sæpe frustra contra ejusmodi inveterata mala, a naturaque contracta pugnetur; ut certe fecissent, non tot remediis eam vexavissent ac oneravissent. At misellorum ægrotantium morbi etiam desperati aliqua remediorum formula sunt eludendi.

℞. *Fœniculi recentis, euphrasiæ, symphyti petrai, chelidonii, ana, man. j. seminis ormini, fœniculi, ana, unc. ℥. agrimonie, buglossi, man. ℥. turbub in nodulo positi, myrobalanorum citrinarum, ana, unc. ℥. foliorum sennæ, unc. j℥: fiat decoctio ad quart. iij: dissolve sacchari, quart. iij: addendo expressionem unc. ℥. agarici recenter trochiscati, & unc. ℥. rhei infusi in aqua fœniculi cum scr. ij: santali: capiat unc. ij: cum decocto fœniculi.*

℞. *Decocti unius capi alterati cum acetosa, buglossi, borragine, lib. iij: carne;*

carne unius capi & duarum perdicum : conservæ rosarum, buglossi, nenupharis, violarum, ana, dr. ij: pulveris triasantalorum simplicis, diamargariti frigidi, ana, dr. ij: pulveris electuarii de gemmis, scr. ij: micam unius panis albi maceratam in aqua cordiali & vino albo : fiat destillatio.

℥. Bipinellæ, man. ℥. betonica sicca, summitatum fœniculi viridis, ana, man. j. summitatum lupuli, pug. ij: florum cordialium, pug. j: agrimonie, scariole, ana, pug. j: fiat decoctio ad lib. ℥. in colatura dissolve sacchari, quart. j: expressionem dr. viij: rhei infusi in aqua fœniculi cum cinnamomi scr. j: nucis moschata, scr. ℥. agarici, dr. j: fiat syrupus in iij. doses.

℥. Betonica, origani, sampsuchi, thymi, pulegii siccatorum, ana, pug. j: caryophyllorum, nucis moschata, cubearum, piperis longi, ana, dr. j: mastiches, dr. ij: nucis cupressi, corticis thuris, ana, dr. j℥: styracis calamitæ, benzoini, ana, dr. iij: fiat pulvis pro cucupha.

℥. Electuarii diarrhodon, dr. ℥: coriandri præparati, cinnamomi, seminis anisi, macis, ana, scr. j: euphrasie sicca, dr. ij: pulveris sentur subtilissime, cum lib. ℥. sacchari fiat pulvis.

℥. Mastiches dr. iij: cubearum, nucis moschata, macis, galangæ, calami aromatici, ana, dr. ℥: pulveris sentur omnia & excipiantur gummi tragacantha in aqua rorismarini dissoluto : fiant trochisci, quorum unus cum tenui linteo versetur in ore mane expuendo.

℥. Decocti sampsuchi & succi betæ, ana, unc. j℥. vini albi odoriferi, unc. j: mellis rosati, unc. ℥: pulveris nigellæ Romanæ, scr. j: nucis moschata, unc. ℥: bulliant omnia fervore uno, colentur & serventur in vase pro caputpurgio.

℥. Agarici cum succo fœniculi loco vini trochiscati, massæ pilularum lucis & sine quibus, ana, scr. j: cum succo fœniculi fiant pilule.

℥. Euphrasie, fœniculi, ana, pug. ij: seminis fœnuigraci loti in aqua fœniculi, unc. j: majoranæ, pug. ℥: seminis anisi, fœniculi & gallitrici, ana, dr. j℥: fiant duo sacculi quadrati qui bulliant in aqua euphrasie pro fotu oculi dolentis.

℥. Aloes in aqua endivie & succo fœniculi depurato totæ, dr. iij: pulveris hieræ simplicis, dr. j: rhei, scr. iv: agarici trochiscati, scr. ij: pulveris euphrasie, scr. j: cum syrupo rosarum pallidarum fiat massa pilularum : capiat bis mense pilulas iij. ponderis scr. ij:

℥. Aquæ stillatitiæ rorismarini, unc. ij: in hac calidiusscula dissolve salis gemmæ, dr. ij: & in hoc liquore infunde nodulum ex aloë levi linteo involuta, ex quo linteo expressa instillabitur guttula liquoris præscripti : id fiet mane & vesperi.

℥. Symphyti petræi & fœniculi, ana, man. iv. rutæ, chelidonii, ana, man. ij: irrorentur vino albo per triduum : fiat destillatio in alambico cum magno igne ad usum.

℥. Milii communis, libr. j: salis, fursuris macri, salvia sicca, ana, lib. ℥: seminis fœniculi unc. iv: fiant duo sacculi pro capite.

℥. Emplastri de betonica, unc. ij: opopanacis, unc. j: castorei, dr. ij: picis navalis : unc. ℥: pulveris chamomillæ, majoranæ, ireos, ana, dr. j℥: ceræ, unc. j. cum oleo nardino fiat emplastrum : sinapizetur dr. j: salis nitri pro capite.

Quum recens ad duritiem coquetur detracto vitello, pulvere e vitriolo al-

46 CONSILIORUM MEDICINALIUM,

bo, & saccharo cando implebitur: ambabus partibus ovi divisi colligatis macerabitur in aqua rosarum & euphrasie per quatuor dies: expressione facta fiet collyrium.

Huic Dominae in metu cœcitatatis hic multa remedia præscribuntur. Item & alia quæ sequuntur optima cognitu.

℞. Seminis fœnugræci loti in aqua tepida, dr. j. seminis fœniculi, dr. ℞: euphrasie, pug. ℞: fiat decoctio in aqua; ubi ferbuerint leviter primam aquam abjicies, novam addes: in secunda aqua dissolve sacchari rosati candi, scr. iv: mellis rosati scr. ij. fiat collyrium de quo guttas in oculum jaciat ægra.

℞. Farinæ fœnugræci & tuthiæ præparatæ, ana, scr. iv. aloes lotæ, scr. ij: fellis perdicis, dr. ℞. amyli scr. ℞: cum melle rosatocolato formentur trochisci, siccantur in umbra, siccatis utatur cum succo fœniculi depurato, addita pauca aqua rosarum, majore vel minore pro ardore.

Eidem pariter Dominae ad dentium foetorem corrigendum hæc præscripta fuerunt.

℞. Malicorii, dr. ℞: myrrhæ, dr. ℞: mastiches, cornu cervi usti, ana, dr. j. ossis sepiæ, & spongiæ ustiæ, ana, dr. ℞: sanguinis draconis, scr. j. ireos florentinæ, dr. j℞: corallii utriusque, ana, dr. ℞: cinnamomi & santali citrini, ana, scr. ij: cum saccharo rosato fiat pulvis pro dentibus. ℞. Pulveris prædicti, unc. j℞: excipe gummi tragacantha extracta in aqua odorifera; fiant parvi trochisci: versentur ore sæpe, mane præsertim.

Item ad dentes.

℞. Radicis althææ, unc. j. cinerum rorismarini, unc. j℞. florum rosarum rubrarum, dr. iij. agrimonie, man. ℞. aluminis, dr. ℞. tartari, dr. ij. fiat decoctio ad lib. ℞: pro ablutione dentium.

℞. Corallii utriusque, rosarum rubrarum, ana, dr. ij. cinnamomi, xyloaloes, ana, dr. j℞: mastiches, dr. ij. cum melle rosato fiat opiata pro dentibus. Item:

℞. Corallii utriusque, scr. j. ossis sepiæ, scr. j. sanguinis draconis, mastiches ana, dr. ℞: pulveris radicis bistortæ & ireos florentinæ, ana, dr. ℞. cinnamomi, gr. viij. ambre griseæ & caryophyllorum, ana, gr. ij. ligni aloes, scr. j. rasuræ eboris, cornu cervi usti, rosarum rubrarum, ana, dr. ℞: cum melle fiat opiata. Item:

℞. Corallii utriusque, pumicis, santali rubri, crystalli, ana, dr. iij. cinnamomi, caryophyllorum, ana, dr. j. cum melle rosato & gr. vj. moschi fiat opiata. Aut

℞. Marmoris albi, crystalli, ana, dr. iij: pumicis, santali rubri, ana, unc. ℞: caryophyllorum, ireos florentinæ, ana, dr. ij: cum melle fiat opiata.

CONSILIUM XXII.

De Asthmate.

CArolus d'Herville ex asthmate, difficilique anhelitu laborabat: juncta erat & destillatio in pulmones, quæ suffocationis periculum afferebat: summam pulmonum infirmitatem Medici accusabant, qui sese facile explicare non possent, nec alas suas expandere ad exigendam materiam quæ orthopnoeam concitaret. At inito prudenter consilio cum catarrho pugnatum est, incisa materia quam conceperant pulmones: & quoniam in tabem inclinatio fiebat, analeptics quoque cautum provisumque est, ne marcor adaugeretur, tandemque in discrimen conjiceretur. Huc autem referentur multa remedia, tum quæ sistendo catarrho dicant operam, pulmonum alas explicant, tabem retardant, & hæmoptoica quoque ipsa: ut quum eorum sylva in promptu erit, facile si quid sese offerat ejusmodi, occurratur. Magna enim copia est hominum e pulmonibus Lutetiæ laborantium: sive quod, ut olim Romæ ejusmodi affectus percrebuerint ob aëris humidam temperiem, idem Lutetianis contingat: magnam enim partem perflantur austrinis Parisienses: sive quod Lutetiani partes thoracicas imbecillas habeant, catarrhisque obnoxii sint: delicatæ sunt vitæ, imbecilla habent viscera: sive quod quum post centum annos multi tabidi decubuerint, quumque nullus, quantam hoc perniciem afferat, caute animadverteret, hereditario jure ad posteros malum serpsit: nam quicumque stirpe tabida sati sunt, eos fere omnes tabes attingit. Sive quod quum nullus Medicorum hæcenus monuerit nos quanta sit labes & contagio pulmonum affectorum, e quibus aura venenata effertur facile eos quibuscum versantur inficiens ac contaminans, nemo sibi providerit, & ita incautus venenata qualitate infectus fuerit. Ac futurum tandem est ut nisi vel in eam rem interdicendæ consuetudinis lex fanciatur, vel cane pejus & angue tabe affectorum communis societas fugiatur, malum hoc ita Lutetiæ accrescat, ut oppido pauci malignam ejus vim effugiant. Cur enim elephantiorum, cur febricitantium consuetudo eos quibuscum vitæ communio est, contaminat, tabidorum virulentia impune in populo jactabitur? Halitus foetor, spurcities, squalorque corporis, character & viriditas decussa, marcor, consumptio corporis luculento etiam injecto alimento, quid aliud præter tabificam qualitatem malignamque designat? Ophthalmia, qui affectus est externus, aëri expositus, ut vapor facile evanescat, intuentium oculos inficit, vapor e pulmone ulcerato, tabidoque pulmones alios non inficiet? Unde tanta corporis consumptio & macies, nisi quod tabifica qualitas ad cor delata, & a corde continuato cursu per arterias ad omnes corporis partes derivata, omnes in extimis facultates debilitet, conspurcet, & contamine?

In phthoe enim ut & elephantiasi spectatur quædam totius sub-

I.

48 CONSILIORUM MEDICINALIUM,

substantiæ diaphthora, quæ nulla arte corrigi & emendari potest. At plerique visi sunt & a neotericis & a veteribus qui parentum alterutro tabido sati eodem anno nati interierint quo & parentes. Nec est quod Hippocrates in *Aphorismis* juvenibus hunc morbum accidere dicat, quod a vehementi exercitio sæpe hæmoptysis præcesserit, ut Galenus interpretatur: Etsi enim causa hæc procatacetica aliquid efficiat, tamen naturalis proclivitas majoris multo momenti est. Sed jam ad remedia descendamus. Ad marcorem in phthisi.

℥. Amygdalarum dulcium, unc. ij: pinearum, passularum mundatarum in aqua rosarum & contusarum, ana, unc. j: pulpæ carnis capi, vel coxarum ranarum, vel cancrorum fluviatilium, vel testudinum, unc. jß: medullæ quatuor seminum frigidorum majorum, albæ & bombacis, ana, dr. ij: anisi & cinnamomi, ana, dr. ß: amyli, parum; sacchari, q. s. fiat massa panis cum jusculo pulli: fiant placentæ, coquantur in clibano.

℥. Pulveris pulmonis vulpis præparati, dr. j: pulveris diatreos & diatragacanthi frigidi, sacchari candi, ana, scr. j: corallii rubri, rasuræ unicornis, ana, gr. iv: ambre griseæ, gr. ij: margaritarum electarum, scr. j: fiat pulvis.

℥. Armum vitellinum unum, pullos tres, testudinem nemoralem unam: coque in aqua cum lactuca, portulaca, agrimonia, pineis, jujubis, sebesten, semine bombacis, ungula caballina passulis, unc. ij: ℥. Prædictæ decoctionis lib. vj: limaces vineales, num. LX. reponantur in alambico cum carne capi juvenis: fiat destillatio in balneo Mariæ: utatur in pastu & extra pastum cum saccharo rosato.

Et quum urget tussis a catarrho destillante in pulmones, hæc conferunt.

℥. Glycyrrhizæ, unc. ß: passularum, unc. j: jujubarum, sebesten, ana, num. vj: bulliant in jusculo pulli: in colatura dissolve manna granatæ, unc. ij: sacchari candi, dr. iij: fiat dosis.

Fiat litus ad totum thoracem ex oleis quæ ad eam rem institui, ordinarique solent.

℥. Conservæ rosarum, violarum & buglossi, ana, unc. ß: conservæ scabiosæ & ungulæ caballinæ, ana, dr. iij: pulpæ sebesten & jujubarum, ana, dr. ij: boli Armenæ præparatæ, scr. iv: pulveris electuarii diatragacanthi frigidi, dr. ij: syrupi de rosis siccis & myrtini q. s. Fiat opiata.

℥. Rosarum rubrarum, mastiches, santali citrini, ana, dr. iij: myrtillorum, dr. ij: sampsuchi florum stæchados, ana, pug. ß: betonicæ siccæ, unc. ß: Fiat pulvis tenuissimus quo aspergatur pars anterior capitis.

℥. Diatragacanthi frigidi, unc. j. penidiorum, dr. ij: looch sani, unc. ß. julepi rosarum quantum sufficit: fiat in modum opiatæ.

℥. Nigellæ Romanæ, unc. ß: vernicis, rosarum, ana, dr. iij: ligni aloes, dr. ij. mastiches, dr. j. fiat suffitus pro capite.

℥. Decocti hordei mundati ad crepaturam cocti, lib. ij. in quibus bulliant dactylorum, jujubarum, sebesten, passularum, ana, unc. j. glycyrrhizæ, unc. ß. bulliant omnia ad consumptionem tertiæ partis: adde ungulæ caballinæ & bipinellæ,

bipinellæ, ana, pug. j: in decocto dissolve sacchari albi, unc. vj: fiat syrupus eximius.

In catarrho vehementissimo cum magna humorum copia frigidorum præfertim, valet quod sequitur.

℞. *Chamæmeli*, *meliloti*, *scabiosæ*, *buglossi*, *hyssopi*, *satureiæ*, ana, man. j: *ungulæ caballinæ*, man. ij: *radicis enulæ campanæ*, *eryngii*, ana, unc. ij: *femini anisi*, dr. ij: *radicis ireos*, unc. ℞. fiat decoctio & excipiatur ejus fucus.

℞. *Rasuræ ligni sancti*, unc. iij: *sarsaparillæ*, unc. j℞: *stoechados Arabicæ*, *omnium capillorum*, *scabiosæ*, *bipinellæ*, *borraginis*, *hyssopi*, *agrimoniæ*, ana, man. ℞: *femini anisi*, *fœniculi*, ana, dr. ij: *glycyrrhizæ*, unc. j: *jujubarum*, *sebesten*, *polypodii*, ana, unc. ij: *epithymi*, unc. j℞. fiat decoctio ad lib. j℞. in colatura dissolve *theriacæ veteris*, unc. ℞: *syrupi capillorum Veneris*, unc. iv. *syrupi de stœchade*, unc. j℞. colentur per manicam *Hippocratis* cum *cinnamomo*. Capiat unc. iij. singulis matutinis.

Quum præ copia materiæ æsthmatici ægri quodammodo videntur, valet hoc quod sequitur.

℞. *Radici serpentariæ*, unc. ij: *passularum & glycyrrhizæ*, ana, unc. j. fiat decoctio ad lib. j. in colatura dissolve sacchari, unc. iv. fiat in modum julepi. Item:

℞. *Cyperi*, *calami aromatici*, ana, dr. ij: *corticis citrii*, *assæ odoratæ*, ana, dr. j: *milii sicci*, *furfuris macri loti in vino & siccati*, ana, dr. iij: *salis*, dr. iij: *rosarum rubrarum*, *santal citrini*, ana, dr. ℞. Fiat pulvis ejus pars inspergatur capiti hora somni.

℞. *Succi liquiritiæ* in aqua *scabiosæ* infusi, dr. v: *pulveris electuarii diatragacanthi frigidi*, dr. ij: *pulveris diaireos*, scr. iv. *sacchari candi*, & *penidiorum*, ana, unc. j℞: *sacchari albissimi*, unc. iv. cum infusione gummi *tragacanthæ* in aqua *rosarum* fiat pasta: formentur pilulæ sub lingua.

℞. *Boli Armenæ*, dr. ℞: *electuarii diatragacanthi*, *pulveris glycyrrhizæ*, *cinnamomi*, ana, scr. j. *pulveris electuarii aromatici rosati*, scr. ℞: *sacchari albissimi*, dr. iv. cum infusione gummi *tragacanthæ* in aqua *rosarum & ungulæ caballinæ*, fiat pasta.

℞. *Pulveris ireos Florentinæ*, *gummi tragacanthæ*, ana, dr. j: *amyl*, *boli Armenæ*, ana, scr. j: *rhei pulverisati*, scr. ij: *rasuræ eboris*, *cornu cervi*, ana, scr. ℞: *liquiritiæ rasæ*, dr. j℞: *sacchari* in aqua *ungulæ caballinæ* soluti, quantum sufficit: fiant tabellæ scr. j: teneat in ore sæpe.

℞. *Mellis despumati*, *sacchari & butyri recentis*, ana, dr. vj. utatur ex coctileari.

℞. *Medullæ caulium rubrorum coctorum inter cineres*, unc. ij: *quatuor seminum frigidorum majorum incisorum*, unc. j: *sacchari albissimi*, unc. iij. fiat conserva.

℞. *Diatragacanthi frigidi*, unc. ℞: *diaireos*, unc. ℞: *femini bombacis*, *melonum*, ana, dr. ij: *pulpæ passularum mundatarum*, dr. ij℞. cum partibus æquis *syrupi violarum & capillorum*, fiat looch.

Et quum perenniter illabatur catarrhus a materia effera, qui tabem tandem afferat, ille qui sequitur syrupus miraculose dicitur prodesse.

50. CONSILIORUM MEDICINALIUM,

* 3.

℞. Florum & germinum salicis, foliorum urticæ mortuæ, ana, man. iv: summitatum viminis rubri, foliorum bursæ pastoris, ana, man. ij. fiat decoctio in lib. iij: aquæ rosarum, ungulæ caballinæ, & bursæ pastoris, cum sacchari lib. jß: ad medietatem: sumat unc. jß: cum aqua destillata viminis rubri.

℞. Ungulæ caballinæ, buglossi, scabiosæ, ana, man. jß: jujubarum, sebesten, ana, num. iv: foliorum sennæ, unc. j. fiat decoctio ad lib. jß. in colatura infunde agarici, unc. ʒ: sacchari candi, lib. ʒ: fiat sirupus: capiat bis in hebdomade.

℞. Syrupi rosarum siccarum, de jujubis, & de papavere, ana, unc. ij: pilularum de cynoglossio, scr. j: misceantur in mortario: capiat ager sine aqua duo cochlearia sero, addita dr. jß: pulveris sacchari rosati aut candi.

Suffumigium pro capitis ornamentis in destillatione. Sed hoc mihi valde non probatur. Usurpatum tamen a nobili viro.

℞. Coriandri præparati, dr. vj: gummi hederæ, sandarachæ, mastiches, olibani, & rosarum, ana, dr. jß: trochiscorum de caphura, dr. ʒ. seminis papaveris albi, dr. jß: contundantur omnia crassiuscule. Ex his mane & vespere in lecti introitu suffiantur capitis ornamenta.

℞. Agarici trochiscati, dr. j: olibani, dr. ij. fiant pilula vj. capiat unam dormiturus.

℞. Scabiosæ, bipinellæ, ungulæ caballinæ, ana, man. j: ficus pingues, num. viij: passularum, jujubarum, sebesten, prunorum damascenorum, ana, unc. j: seminis melonum, cucumeris, ana, dr. ij. fiat decoctio ad quartar. iij. in quibus dissolve oxymellis simplicis & sacchari rosati, ana, unc. vj. fiat in modum syrupi.

℞. Materialia prædicta: coquantur cum gallo vetere: in decocti unc. v. dissolve manne granatæ, unc. iijß. fiat potus.

℞. Radicis althææ in taleolas sectæ, unc. j: summitatum malvæ, bismalvæ, buglossi, borraginis, ana, man. j: plantaginis, pug. ij: jujubarum, sebesten, dactylorum, pruna damascena, ana, num. xx. seminis bombacis, melonis, cucurbitæ, ana, unc. ʒ: glycyrrhizæ, unc. ij: conservæ ungulæ caballinæ, unc. j: ungulæ caballinæ, man. ij: hyssopi, sub finem positi, pug. ʒ: florum nenupharis & violarum, ana, pug. j: agrimonie, bipinellæ, ana, man. j. fiat decoctio ad lib. j. in aqua ungulæ caballinæ & rosarum. In colatura dissolve sacchari candi & rosati, ana, lib. ʒ: syrupi de ungula caballina, unc. ij: penidiorum, dr. j. fiat sirupus perfecte coctus.

4.

Et quoniam sanguis ore rejicitur, sæpe formidabile symptoma proxime phthoen minitans, quammaxime anniti debemus ut hoc arceamus.

Syrupus ex stercore asinino in omni rejectione sanguinis confert plurimum. Lavatur primum in aqua rosacea, in eadem incoquitur cum saccharo rosato, & fit sirupus.

℞. Conservæ rosarum veteris, buglossi, borraginis, ana, unc. j: pulveris seminis plantaginis, scr. j: boli armenæ, terræ sigillatæ, ana, scr. ij: lapidis hæmatitis, scr. j. cum syrupo capillorum Veneris fiat opiata.

℞. Julepi rosati, unc. j. utatur cum aqua rosarum & plantaginis.

℞. Succorum portulacæ, plantaginis, urticæ mortuæ, granatæ, lactucæ,

ana.

ana, unc. ij: sacchari rosati, quart. iij. fiat julepus in quo madeat nodulus ser. ij. lapidis hematitis sicut alcohol pulverisati.

℞. Syrupi myrtillorum, papaveris & rosarum siccarum, ana, unc. j. capiat dormiturus.

℞. Mumie pulveratæ, ser. ij: terræ sigillatæ, ser. ℞: aquæ plantaginis, rosarum, centinodiæ, ana, unc. j. detur.

℞. Succu ungulæ caballinæ, plantaginis, ana, unc. iv: succi berberis & maceratarum rosarum siccarum, ana, unc. ij. cum saccharo rosato fiat julepus.

℞. Mumie, dr. j: terræ sigillatæ & boli armenæ, ana, dr. ℞: aquæ myrtillorum, & rosarum, ana, unc. iij: decoctionis rosarum & corticis citrii, lib. ℞: fiat julepus in iv. doses.

℞. Boli Armenæ, terræ sigillatæ, mumie, ana, ser. iv: seminis papaveris albi & melonum, ana, unc. ℞: glycyrrhizæ, dr. ij: sacchari candi, unc. ℞: Excipiantur omnia in gummi tragacantha extracto in aqua rosarum: fiant formulæ quas in ore teneat.

℞. Majoranæ, florum chamameli, meliloti, ana, pug. ℞. fiat decoctio pro vapore nasi.

℞. Melissæ, buglossi, scolopendriæ, plantaginis, ungulæ caballinæ, foliorum cardui, portulacæ, ana, pug. j: passularum, dr. ij: foliorum sennæ, unc. ℞: fiat decoctio: infunde rhei, dr. ij. dissolve syrupi violarum, unc. j.

℞. Seminis papaveris albi, dr. j: pulveris diatragacanthi frigidi, dr. ij: amyli, ser. j: seminis melonum, lactucæ, ana, dr. ℞: glycyrrhizæ, dr. ℞: sacchari rosati, unc. ℞. cum mucagine seminis psyllii aqua lactucæ extracti, fiant formulæ quæ ore versentur.

Quum a capite catarrhi origo est labentis in pulmones, ut & capiti & thoraci consulatur, valet hic syrupus.

℞. Radicis lapathi acuti, serpentariæ, bismalvæ, ireos Florentinæ, ana, unc. ℞: cichorii totius, agrimonie, adianthi, ungulæ caballinæ, hyssopi, ana, man. j. seminis bombacis, malvæ, melonis, cucumeris, fœniculi, ana, dr. ij: passularum, glycyrrhizæ, ana, unc. j℞: ficus, jujubas, ana, num. x. violarum, pug. ij. fiat decoctio in qua infunde agarici trochiscati, unc. ij: cinnamomi & santali citrini, dr. iij. bulliant mane: in colatura dissolve, cassiæ, unc. viij: sacchari, quod sufficit. Fiat opiata, capiat unc. j. cum saccharo.

℞. Pulveris rosarum, cornu cervi, santali albi & rubri, ana, ser. ij: spodi, gummi Arabici, mastiches, ana, dr. ℞: corallii ser. j: succi glycyrrhizæ, ser. ℞: seminis papaveris & melonis, ana dr. ℞: cum saccharo in aqua rosarum soluto fiant tabellæ pondere dr. ij.

℞. Diarrhodon abbatis, diatragacanthi frigidi, ana, dr. j: corallii, ser. j. cum saccharo dissoluto in aqua rosarum fiant tabellæ pondere dr. j℞.

℞. Rhei, dr. ℞: mastiches, gr. ij. cum aqua agrimonie fiant pilul. iij. capiat mane.

℞. Succorum plantaginis, portulacæ, centaurii, ana, unc. iij: succi igranatæ, unc. iv: aquæ rosarum maceratæ cum lapide hematite super marmore, unc. iij: sacchari rosati, q. s. fiat syrupus posito nodulo boli armenæ inter coquendum. Capiat cochl. ij. cum expressione dr. j. rhei bis in mense.

52 CONSILIORUM MEDICINALIUM,

℥. Aquarum plantaginis & rosarum, ana, unc. ij: aquæ maceratæ rosarum siccarum, unc. ij. cum saccharo rosato fiat julepus.

℥. Rasura eboris, cornu cervi, margaritarum electarum, ana, scr. j: corallii rubri, lapidis hæmatitis, boli armene, terræ sigillatæ, ana, dr. ʒ: glycyrrhizæ, dr. ij. cum saccharo rosato in aqua arnoglossi soluto fiant tabellæ pondere dr. ij.

Optimum est remedium opiata facta ex pulpa passularum damascenarum, ex pulpa jujubarum & sebesten cum sacchari quantitate sufficienti.

℥. Succī depurati per residentiam plantaginis, portulacæ, granatæ, cydoniorum, betonicæ, agni casti, ana, unc. ij: sacchari rosati, q. s. fiat syrupus.

℥. Spodii, rosarum rubrarum, boli Armenæ, terræ sigillatæ, hæmatites, ana, dr. ʒ: corallii rubri, carabes margaritarum, ana, dr. jʒ: gummi tragacanthæ, dr. ij. seminis papaveris albi, portulacæ, malvæ, rosarum rubrarum, arnoglossi, cornu cervi usti, ana, dr. ij: acaciæ, succi barbæ hirci, succi glycyrrhizæ, ana, dr. ij: amyli torrefacti, dr. ij. terantur, misceantur cum saccharo, fiat pulvis.

Tabidos alvi fluorprehendit sæpe, unde mors consequitur. Eo hæc conferunt.

℥. Cerati santalini, unc. ij: cerati stomachici, cydoniorum, ana, unc. ʒ: mastiches, unc. j: olei myrtillorum, q. s. fiat emplastrum pro stomacho.

℥. Olei de absinthio & cydoniorum, ana, unc. ij: spicæ nardi, dr. ij: santali citrini, corallii rubri, spodii, rosarum, ana, dr. j: ceræ, q. s. fiat linimentum pro hepate.

℥. Conservæ rosarum, nenupharis, ana, unc. j: corallii rubri, boli Armenæ, terræ sigillatæ, ana, dr. ʒ: sacchari rosati, unc. iij. fiat conditum.

℥. Succī pomorum de curtispindula, plantaginis, endiviæ, ana, unc. iij: succi granatorum & cydoniorum, ana, unc. jʒ: sacchari & syrupi rosarum, ana, q. s. fiat syrupus.

℥. Pulveris electuarii diarrhodon abbatis, & triasantalon, ana, dr. ʒ: diamargariti frigidi, scr. ij: cornu cervi usti & eboris, ana, scr. j: sacchari dissoluti in aqua rosarum. Fiant tabellæ.

℥. Conservæ rosarum, symphyti, ana, unc. j: corticis citrii conditi, myrobalanorum citrinarum conditarum, ana, unc. ʒ: trochiscorum de terra sigillatæ & de spodio, ana, dr. ʒ: trochiscorum de coralliis, scr. j: pulveris electuarii latitiæ, gr. xv. cum syrupo myrtino fiat opiata.

Ad superiora quoque pertinent hæc quæ in destillatione præscribi possunt.

℥. Conservæ violarum, anthos, carnis myrobalanorum emblicarum conditarum, ana, dr. ij: pulpæ passularum & sebesten, ana, unc. ʒ: olibani, pulveris mastiches, ana, scr. j. cum syrupo de stæchade excipiantur omnia: capiat drach. j. hora somni.

℥. Conservæ symphyti, rosarum, ana, unc. j: carnis myrobalanorum emblicarum, unc. ʒ: cum syrupo myrtino fiat opiata: capiat mane cum syrupo sequenti.

℥. Sigilli Salomonis, herbe judaicæ, ana, pug. ij: plantaginis cum radice, man. j: consolidæ utriusque, ana, man. ʒ: bipinellæ, man. jʒ: seminis plantaginis,

ginis, dr. ij. fiat decoctio ad lib. j. in colatura dissolve sacchari rosati, unc. vi. capiat unc. jß. pro dosi.

℥. Radicis ireos Florentinae, enulae campanae, glycyrrhizae rasae, ana, unc. 6: passularum mundatarum, dr. vi: ficus pingues, num. iij: jujubarum, sebesten, alkekengi, ana, num. vi. bulliant in æquis partibus vini albi & aquae. Fiat decoctio ad usum sequentem.

℥. Gummi tragacanthæ, dr. iß: pulveris glycyrrhizae, dr. iij: pulveris electuarii diaireos simplicis & diatragacanthi frigidi, ana, unc. 6: sacchari candi & penidiorum, ana, unc. jß. amyli, dr. ij. cum sacchari albi unc. vj. dissolutis in decocto superiore fiant cylindri.

℥. Radicis ungulae caballinae, unc. ij. glycyrrhizae, unc. j. carnis dactylorum viij: jujubarum, sebesten, ana, unc. j. adianthi, foliorum ungulae caballinae, ana, man. j: passularum damascenarum, nucleorum pini, ana, unc. jß: seminis malvæ, bombacis, ana, unc. iij. fiat decoctio, addendo sub finem pulveris pulmonis vulpis, dr. iij. in colatura ad quart. iij. dissolve oxymellis simplicis, syrupi violarum, ana, unc. ij: sacchari candi, unc. vj. fiat syrupus: utatur mane longe à pastu.

℥. Carnem duarum testudinum præparatarum, radicis serpentariae, majoranae, glycyrrhizae, ungulae caballinae, ana, unc. ij. scabiosae, adianthi, capillorum veneris, scariolæ, hyssopi, ana, man. j: jujubarum, sebesten, ana, num. xij: passularum, unc. ij: seminis melonis, cucurbitæ, dactylorum enucleatorum, nucleorum pini & pistaciarum, ana, unc. j: fiat decoctio in aqua scabiosae, ungulae caballinae & endiviae: in colatura ad lib. j. dissolve mellis albi & sacchari, ana quart. iij: clarificatio fiat pulvere sequenti.

℥. Pulveris diaireos, diarrhodon abbatis, ana, dr. j: pulveris pulmonis vulpis præparati, scr. iv: pulveris ireos Florentinae dr. 6: cinnamomi, dr. j: ponantur omnia in nodulo.

ANNOTATIO.

1* Maxime vero contingit magnam partem pulmonum in his regionibus vitiatam apparere, quod etiam a pueritia magna in thorace acervetur phlegmatis copia. Videmus enim omnes fere nostros pueros tussiculosos esse, raucos, & πνευματίας (y), quum tamen nil extussiant. Sic colligitur pituita, quæ non recta amplius a natura pulmones corrumpit.

2* Tussis oritur vel stimulata natura a materia influente e capite: vel eadem stimulata a materia contenta in pulmone. Quum tussis continenter affligit, argumentum est descensus humoris e capite, licet intervallis longis, credibilius a materia in pulmone contenta oriri. Si a capite manat, roborandum caput, & impediendus catarrhus: si in pulmone contenta, bechicis utendum. In catarrhis, sed ferinis, præsertim illud fieri potest: non est alienum sæpe ac sæpe cibum ingerere; hinc enim catarrhi impetus debilitatur: nisi forte ex esculentis aut potulentis aliquid aliena qualitate tussim provoker.

G 3

* 3 Salix

(y) Anhelosos.

* 3. *Salix maximas vires habet: desiccatur impense, & sine morfu. Mirum est, quum hæc arbor adeo sit familiaris nobis, ejus vires tamen negligi, quas Dioscorides tanti facit lib. I. suorum Simplicium.*

* 4. Quarto locor. affector. Galenus abunde explicat quomodo distinguere possimus an sanguis a ventriculo, an a pulmone, an ab ore rejiciatur. Inter cetera commemoratione digna, scribit quosdam hæmorrhagia tentatos, & excrevisse sanguinem per vomitum ob ductam per os & per nares forte fortuna hirudinem exiguum admodum quæ tempore accreverit. Quod notandum est.

CONSILIUM XXIII.

De Febre Tertiana.

DOmus Lotharingæ custos circa mensem Augustum in febrem incidit. Ut corpus biliosum erat, constitutio temporis calida sicca, ita adorta febris est tertiana; sed ea non multo post tempore mutationem recepit, & quæ prius stata rataque esset, ea erratica effecta est in quartanam proxime degeneratura. Reddito aëre caliginoso, inæquali, frigidoque corpus melancholicum effectum est per adustionem humoris biliosi: dominatum humoris indicarunt & actiones animales expeditæ, citæ, celeres, motus animi, excrementa quoque ipsa, & caloris species. Tandem quartanarius decubuit, ingens admodum sitis, proclivitas ad iram, vigiliæ perpetuæ. Nec dum tamen perseverant circuitiones periodique quartanæ. Exactis enim sex aut septem circuitionibus satis constantibus, interjectæ sunt aliæ accessiones modo cum sensu frigoris, modo sine sensu, ita tamen ut die quoque quarto primæ febris ratio aliqua retineretur. Dubitabatur num triplex, an duplex quartana: an hemitritæus. Non hemitritæus erat quod continuus non esset, nec affecti ventriculi argumenta sese proderent. Non duplex tertiana, quod majus multò esset intervallum inter repetitiones quam in duplici tertiana esse solet. Ergo eæ accessiones ita incertæ aut significabant causam nondum satis firmam in lactibus & viscere utroque, aut translata materia a suis sedibus brevi finitum iri morbum. Scribit Galenus usu intempestivo theriacis & rerum similium, præsertim nondum coacta materia, effici ut ex simplice quartana duplex triplexque fiat: Incidit enim materiam nondum præparatam, & in diversas partes pellit. Ita nimirum humor in illo corpore redundans tenuis, acer, a bilioso adusto procreatus, seipse potuit movere, ciere, & impellere. Ut quod theriaca tamquam externum efficere posset, idem humor tamquam a sese habens motus principium præstaret. Sed hæc fortasse argutiora. Non adhibuimus majorem operam ut morbus destrueretur, quia corpus ut nimis siccum ferendo non esset. Immo nostra remedia irrita videntur fuisse, nisi ex eo irrita non fuisse videri debent, quod nobis auctoribus, quum aliqui morbus esset periculosus, & homini necando satis, vim mortis tamen evaserit, morbo nimirum deluso & temperato. Contra in hac quartana gerere

gerere se oportuit quam in aliis: in his enim usui sunt aperientia, vehementer & impense calefacientia, piperata, salsaque: sed hic ad humectantia plane descendendum fuit, tum ut ingenti siti, quæ præcipui symptomatis rationem habebat, consuleretur, tum ut humorem biliosum adustum temperaremus, & quodammodo occasionem contrahendæ putredinis præriperemus. Quærebatur num iterato mittendus sanguis, an medicamentis pugnandum. Neutrum accommodatum visum est. In morbis acutis, & principiis morborum longorum valida quidem remedia usuveniunt, quod & natura adhuc viget, & quia humor cedit trahenti medicamento: hic morbus progressus est, & nescitur quorsum evadat: ergo naturæ medicatrici committendus est. Natura enim maxime medica in longis apparet coquendo, secernendo, abscessum moliendo; virtus non stat, ergo & venæ sectionem & purgationem dehortatur. Mineræ virtutum in partibus solidis: hæ siccæ sunt diuturnitate morbi, vasorum ora connivent, concidunt, & collabuntur: Siccitas illa & collapsus impedit actionem medicamenti: & potius colliquatio afferretur partibus solidis. Præterea si paullo validius medicamentum daretur, metus esset ne in dolores colicis similes æger incideret, quod in plerisque observatum est quibus humor exagitatus est. Item & observatum, mulierem quartana laborantem, quum jam 16. dies quievisset, assumpto etiam medicamentulo, in morbum elapsam esse: omnis enim materia agitata emotaque seipsa quiescente deterior esse solet, quod diligenter animadvertendum fuit. Urinæ flammeæ sunt admodum, sitis magna: non propterea tamen hæc sectionem venæ arguunt: nam oportet in iis febribus fuliginosum excrementum efferri a præcordiis ad cor, quo fit ut facillime ventriculum attingat, & a ventriculo tunicam linguae alvoque ipsi communem. Et quum sedabitur illa, incipietque corpus bene nutrirî humidis alimentis, naturæ resurgens, & recreantis sese erit argumentum. De prognosticis. Metus esset ne in marasimum conjiceretur, nisi proba victus ratione provideatur: id quod febres erraticæ efficiunt sæpe, tum quod focus multiplex, & natura sæpe ac sæpe affligatur. Spes enim convalescentium, quod hypochondria non meteora, nec pro ratione febris inæqualia: at in omnibus morbis hypochondria recte valere optimum. Alvi fluor conferet si non cum excrementis rapiatur chylosa substantia e ventriculo. Nec hodie verum constat esse quod scribit Hippocrates, quartanas securissimas: quum his temporibus aut illis succedat hydrops, aut scirrhus lienis. Tamen quum affecta non sint viscera insigniter, satis tuta potest esse quartana. Nunc autem observatur in ejusmodi febribus quartanis cancrasam in corpore lienis concipi dispositionem, quæ quo magis medicamentis irritetur, magis ægrescat medendo, quod & in externis affectibus cernere est. Tota ratio curationis ad duo revocabitur, ad curam ventriculi vicinarumque partium: item ad diætam. Diætâ hæc erit: utatur jusculis sæpe, immo etiam sub finem accessionis, minutalibus vitulinis, panata, hordeatis; vino diluto tamen: est enim sitis ingens, & urinarum venosique generis ardor dissuadet usum vini, tum morbi longitudo suadet; aqua enim non transiret vasa longo morbi tractu collapsa & conniventia, nisi veheretur. Ventriculo studendum quod fa-

tilcat

tiscat morbi longitudine, & quod eadem de causa congerat multa excrementa, unde morborum aliud semen. Liniatur ventriculus oleis quæ vim habebunt ejus corroborandi, & adstringendi: Foveatur iis quæ eundem excitabunt & confirmabunt. Dentur tabellæ ex aromatico rosato descriptione Gabrielis, & triafantalo. Atque ea ratione futurum est, ut vincente, triumphanteque natura, quæ nunc inferior veluti latet, morbus debilitetur, & tempore destruat.

A N N O T A T I O.

* Hic æger gravissime habebat, & dolores gravissimos perferebat. Sudabat sæpe, & tamen nihilum sudores proficiebant: ac revera nos observavimus in Quartanis sudores non proficere solere: nam quum materia sit crassa, frigida, lenta, non est credibile eam ita attenuari posse, ut in sudores resolvatur. Sed quum calor naturalis & calor febrilis nihil non agere possit, adortur aliam tenuem materiam alendo corpori satis accommodatam, ut mirum non sit si non proficiant tales sudores, quum maxima ex parte non sint ipsius materiæ morbificæ. Profunt quidem sudores apparentibus coctionis signis, quod materia naturæ cedat, sed donec aliquid tale apparuerit, non est quicquam opis expectandum: unde non est cur solliciti simus de citandis sudoribus in Quartanis. Nam si sudores, nondum apparentibus signis coctionis, procurari non possint sine obstructionis majoris metu, quod ars non audet facere id si natura parum provideat, præstiterit, minus saluti corporis consuluerit. Quod hic diximus de crebris sudoribus qui in Quartanam incidunt, quæstione dignum unde oriantur. Nam non credibile est materiam tam crassam ita in halitus abire, id quod præsertim in corpore squalido & sicco, in quo tamen tot sudores apparent. Et hic annotari oportet anno Domini 1573. plurimis Quartanariis corpus totum sudoribus diffluxisse corpore plane emaciato, squalido & arido: & ii sudores nil proficiebant. Horum duplex causa esse videbatur, infirmitas naturæ priore morbo ita fatigata: item ariditas hepatis & viscerum. Nam quum calor febrilis diu durans partes resiccet, fit ut quod alimentum allicit, ad partes facile non possit agglutinari, præsertim quum liquidus est. Tales autem febricitantes solis jusculis liquidis utebantur; nec mirum si nequeunte hepate ob siccitatem multum consumere, reliquum per sudores exeat. Hanc quæstionem alio loco fusius forte explicabimus.

2 * Tametsi in morbis, & præsertim in febribus, in hypochondriis, nec inæqualitas, nec tumor appareat, propterea securos esse non oportet de morbo, ut in hoc agro apparuit: etenim vitium sæpe in ipsis visceribus hæret quod tactu nec visu percipitur: itaque falli non oportet: Et id primus observavit Galenus cap. 7. lib. 5. Locorum affectorum; ubi declarat sæpe colorem æruginosum, aut auriginosum potius in superficie corporis apparere, nulla existente obstructione, aut inflammatione, aut scirrho in hepate: ut & alteratio sit temperamenti, non alienatio, nec sit morbus ullus in conformatione: ideo quum tales colores adsint, non statim ad admota foris deveniendum, ut male quidam faciunt.

Iste vir, de cujus morbo hic disseritur, circa mensis Novembris decimum sextum

sexturn diem luna inclinante interiit. Et antequam interiisset intumebant pedes, omniumque partium corporis dolor obortus fuerat. Quarto antequam interiisset die, de repente suppressa est urina, & venter intumuit, ac si natura aliquid vellet moliri ad solutionem morbi: præscripto diuretico excrevit urinæ plus minus pintas tres: visus est allevari. Repetente accessione nova cum horrore interiit.

CONSILIUM XXIV.

De Hydrope.

Mercatoris uxor, de qua ante, nec purgationibus, nec venæ sectio-
ne febris & tumoris quō detinebatur, curationem recipiebat: im-
mo morbus tanto contumacior resistebat, quanto majore opera ac cura Me-
dici conarentur ut morbum profligarent. Sed a Medicis aberrari videba-
tur: nam illi rerum humidarum usum suadebant, usum quoque vini: hi
neglecta febre ab humidis rebus ægram avocabant, ut & cruditatem hu-
moris in præcordiis contentam corrigerent, & tumorem omnium partium
extimarum & abdominis minuerent: item vino interdicebant illi: hi eam
ad ejus usum hortabantur. Nec abs re dubitatum est utri potius esset con-
sulendum: nam & a febre metuendum est, quæ dum humores corrumpit,
majorem semper tumoris occasionem affert, & tumor iste curationem pos-
tulabat, ne si incremento non prohiberetur, tandem hypofarcidion immedi-
cabilem adduceret. Ac revera tumor ille morbi rationem habebat, a fe-
bre quidem primo originem ducens, sed qui prius symptomatis nomine
donari deberet, morbi rationem habere debebat, quod & cruditatem ejus
causam corpus contineret, & actionem læderet. Dum contrariis senten-
tiis pugnaretur, de ægræ salute ambiguum admodum ibat, necdum con-
stabat quo loco standum, quidve consilii ea in re caperetur. Coacto Me-
dicorum concilio res diligentius pensitata est, quod ægræ mulieris sanitas
admodum lubrica foret. Visum est omnibus feбри & tumori consulendum;
ita tamen ut potius febris, quam tumor, ejusque causa negligeretur. Hu-
morum congeries & cruditas visa est totius morbi causa, & febris ipsius,
& tumoris. In iis humoribus sepultus calor visus est sese recreare ne-
quies; ut nisi provideretur brevi, leucophlegmatias verus sequeretur,
a quo vix evaderet. Urinæ ardebant: sed id nihilominus febris habenda-
m rationem indicabat; quod & leucophlegmaticis esset familiare, in qui-
bus sectio venæ metuenda, licet febris eam exposcere videretur. Quin
& eam venæ sectione curationem aggredi, ægram jugulare asserebant:
& erratum ab iis qui jam quarto venam secuisserent, falso inducti sangui-
nis detracti pravitate: at talis in leucophlegmaticis sanguis redundare con-
suecit. At tantum abest ut quarto iterata venæ sectio juverit, ut jactu-
ram caloris naturalis attulerit, quum incumbendum esset in coctionem tam
contumacis materiæ morbum longum efficientis: In tanta enim cacochy-

Vide ante consilium 17.

- mia incidebat occasio nulla secundæ venæ. Quod attinet ad veram curandi methodum, hæc in medium adducta sunt quæ in nonnullis morbis usuvenire debent, & quæ Galenus 12. *Method.* proposita febre cum syncope & cruditate conjuncta pertractavit. Nam eo loci nec purgationi, nec venæ sectioni quicquam concedi debere explicavit, quod & vires in ea humorum corruptela, & veluti hypofarcidio habitusque tumore elanguescant, & cruditatis ipsa ratio omnem occasionem purgandi præripiat: Immo in ejusmodi affectu sola frictione corpus exercet paullum admodum majoribus artis medicæ remediis attribuens. Ad summum revocari debet ejus morbi curatio ad duos canones quos Hippocratis Interpres pro hypothesei proposuit. Nam in *prima Aphor. sectione*, febrem hydropi humido junctam constituit, ut utri tribuendum sit in iis & similiter complicatis affectibus, doceatur: æque studendum utrique tandem concludit, ita tamen ut ejus quod magis urget potior ratio habeatur. * Posterior hypothesis est de febre quotidiana: in ea habenda est ratio febris, & materiæ: hæc siccantia & calefacientia postulat: illa contraria. Galenus ita in eo se gerit negotio, ut neglecta ad tempus febre materiei præparationi incumbat: quod diligenter annotari debet. Contra nitebantur, qui dicebant, ideo sectionem venæ commodam videri, quod ex lochiis & mensibus nonnihil superesset. * Tandem dictum est mensium recentem suppressionem sectionem quidem venæ hortari: sed quum morbus etiam ab ea suppressione natus jam affectus est, imbecilla ea est quæ a suppressione ista sumitur indicatio: nam contaminata est sanguinis molisque corporis œconomia; succrevitque cacochymia quæ ex se catharsin indicabit. * Nec febris ipsa per se sectione venæ tollitur, præsertim quæ a cruditate orta est, & cum caloris inopia conjuncta est. Placuit eis ut vino etiam generoso uteretur ad excitandum calorem naturalem, vires recreandas, cruditatem coquendam, ut idonea reddatur ad excretionem, & tumorem minuendum: Vinum absinthites probatum. Sequens apozema institutum.
1. ita tamen ut ejus quod magis urget potior ratio habeatur. * Posterior hypothesis est de febre quotidiana: in ea habenda est ratio febris, & materiæ: hæc siccantia & calefacientia postulat: illa contraria. Galenus ita in eo se gerit negotio, ut neglecta ad tempus febre materiei præparationi incumbat: quod diligenter annotari debet. Contra nitebantur, qui dicebant, ideo sectionem venæ commodam videri, quod ex lochiis & mensibus nonnihil superesset. * Tandem dictum est mensium recentem suppressionem sectionem quidem venæ hortari: sed quum morbus etiam ab ea suppressione natus jam affectus est, imbecilla ea est quæ a suppressione ista sumitur indicatio: nam contaminata est sanguinis molisque corporis œconomia; succrevitque cacochymia quæ ex se catharsin indicabit. * Nec febris ipsa per se sectione venæ tollitur, præsertim quæ a cruditate orta est, & cum caloris inopia conjuncta est. Placuit eis ut vino etiam generoso uteretur ad excitandum calorem naturalem, vires recreandas, cruditatem coquendam, ut idonea reddatur ad excretionem, & tumorem minuendum: Vinum absinthites probatum. Sequens apozema institutum.
2. ita tamen ut ejus quod magis urget potior ratio habeatur. * Posterior hypothesis est de febre quotidiana: in ea habenda est ratio febris, & materiæ: hæc siccantia & calefacientia postulat: illa contraria. Galenus ita in eo se gerit negotio, ut neglecta ad tempus febre materiei præparationi incumbat: quod diligenter annotari debet. Contra nitebantur, qui dicebant, ideo sectionem venæ commodam videri, quod ex lochiis & mensibus nonnihil superesset. * Tandem dictum est mensium recentem suppressionem sectionem quidem venæ hortari: sed quum morbus etiam ab ea suppressione natus jam affectus est, imbecilla ea est quæ a suppressione ista sumitur indicatio: nam contaminata est sanguinis molisque corporis œconomia; succrevitque cacochymia quæ ex se catharsin indicabit. * Nec febris ipsa per se sectione venæ tollitur, præsertim quæ a cruditate orta est, & cum caloris inopia conjuncta est. Placuit eis ut vino etiam generoso uteretur ad excitandum calorem naturalem, vires recreandas, cruditatem coquendam, ut idonea reddatur ad excretionem, & tumorem minuendum: Vinum absinthites probatum. Sequens apozema institutum.
3. ita tamen ut ejus quod magis urget potior ratio habeatur. * Posterior hypothesis est de febre quotidiana: in ea habenda est ratio febris, & materiæ: hæc siccantia & calefacientia postulat: illa contraria. Galenus ita in eo se gerit negotio, ut neglecta ad tempus febre materiei præparationi incumbat: quod diligenter annotari debet. Contra nitebantur, qui dicebant, ideo sectionem venæ commodam videri, quod ex lochiis & mensibus nonnihil superesset. * Tandem dictum est mensium recentem suppressionem sectionem quidem venæ hortari: sed quum morbus etiam ab ea suppressione natus jam affectus est, imbecilla ea est quæ a suppressione ista sumitur indicatio: nam contaminata est sanguinis molisque corporis œconomia; succrevitque cacochymia quæ ex se catharsin indicabit. * Nec febris ipsa per se sectione venæ tollitur, præsertim quæ a cruditate orta est, & cum caloris inopia conjuncta est. Placuit eis ut vino etiam generoso uteretur ad excitandum calorem naturalem, vires recreandas, cruditatem coquendam, ut idonea reddatur ad excretionem, & tumorem minuendum: Vinum absinthites probatum. Sequens apozema institutum.

℞. Radicis enule campanæ siccæ, unc. jß: radicis apii, petroselinii, asparagi, feniculi, ana, unc. j: omnium capillorum, agrimonie, ana, man. j: betonicæ, scolopendrii, chamædrii, chamæpytii, ana, man. j: florum cordialium, absinthii Romani, ana, pug. j: glycyrrhizæ, polypodii, passillarum, ana, unc. j: stoechados, florum anthos, ana, pug. j: foliorum feniculi, unc. iv: agarici sub finem decoctionis positi, unc. ij: fiat decoctum ad lib. j, addendo turbiti, unc. ß: in colatura dissolve sacchari, q. s. fiat syrupus quo semel in hebdomade utitur.

℞. Meliloti, salviæ, hyssopi, agrimonie, ana, man. j: oyperii, calami aromatici, schœnanthi, ana, unc. ß: florum cordialium, pug. j: fiat sacculus, bulliat in vino pro fotu.

A N N O T A T I O.

Mulier hæc circa solstitium autumnale interiit quum præcessisset alvi fluor symptomaticus a quo nil est allevata. Nec ulla fuit salutis spes quod omnium
penæ

pæne male affectarum partium internarum magna argumenta apparerent. Ita enim Hippocrates sub finem 4. de morbis, ubi in hydrope alvus valde fluit, citissime moritur audiens & loquens.

Hypofarcidios, quia aliis affectionibus successit, funestus fuit, non per se, sed ex eventu. Verum enim id est quod scriptum ab Hippocrate libro πει παθῶν (2) morbum omnem alteri succedentem funestum esse fere. Huc pertinet quod scriptum ab Hippocrate sub finem lib. 3. de morbis: Omnis hydrops difficilis curatu, præsertim si corpore attenuato veniat, & ubi alvus fluit, moritur cito.

Mirum est quod quum totum corpus ædematosum esset, & μυσώδης, mucosum dicere possis, tamen intus ardor erat, & nonnisi admodum sollicitata alvus reddebat. De hoc morbo videtur ad unguem pronuntiasse Hippocrates in Coacis: nam vere exprimitur morbus & symptomata: Quibus ex ægritudine aliqua res ad aquam intercutem devenit, his alvi siccae spiratodea reddunt cum eliquatione mucosa, urina non bona: distentiones præcordiorum, dolores, tumores in ventre & in aqualiculo, & juxta spinales musculos: febres, sitis, tussis sicca, spirandi difficultas, crurum gravitas, abstinentia & horror cibi, paucis injectis replentur.

Libro πει παθῶν, notandum quod scribit Hippocrates, hydropem succedere morbis longis, quum ægri purgati non sunt. Ratio hæc est, quia carnes corrumpuntur & liquantur, hoc, quod dicitur, communi sensu & experientia perspicitur.

* 2 Hæc ratio videtur probabilis ad dissuadendam venæ sectionem; quum suppressio inveterata est, ab ea non desumitur secandæ venæ indicatio, sed quum recens. Tamen Galenus comment. in artic. 28. sect. 3. lib. 6. Epidemior. narrat se optimo consilio liberalissima manu sanguinem detraxisse in muliere extenuatissima, cui jam octo menses menstrua purgatio substiterat.

* 3 Mirum est quod hic propter cruditatem Medici vino interdici nolunt: tamen vinum febris plane debortatur: incredibile enim dictu quantopere vinum febrem augeat. Nam dum valemus, ac calor naturalis intra suos limites consistit, magna etiam generosi vini copia nihilo pæne auctiorem calorem reddit. Sed dum e gradu discessit, & jam febricula corpus occupavit, etiam tenue vinum propinatum statim symptomata excitat, quod qualitas caloris præter naturam facile adjecto stimulo appareat.

CONSILIUM XXV.

De febre cum gravibus symptomatis, singultu & tussi,
pro Domino de Bures.

DUO sunt quæ inter accidentia symptomataque in febres quæ hac tempestate grassantur incidentia numerantur, quibus plurimum ægri torquebantur,

H 2

(2) De passionibus.

quebantur, singultus ac tussis. Nec ita quidem molesta esse coeperunt, vel quod totum febris tempus occuparent, vel quod brevissimo tempore divexarent. Vidimus enim ineunte statim accessione ita suffocationis periculum oboriri, & tussis molestias, ac si nulla vitæ spes relinqueretur; desinente accessione placide ac sedate habebant. Singultus autem in nonnullis ita molestus fuit, qui febre nocturna, mox diurna, cum destillatione in pulmones laborarent, ut omnia præter singultum moderate ferrent. Sed ecquid causæ fuit tum singultus illius, tum tussis in accessionis tempora incidentis? Ac tussim quidem eo tum sævire tempore, quo paroxysmus repeteret, ex eo conjicimus, quod febris a catarrho maxime esset: & quæ materia subtilis, acrisque, quæ rigorem sensationemque frigoris afferre solet, quiescebat aliquo loci conclusa, dum ruptis veluti repagulis defavit decurritque in extima corporis, feriendo superiores membranas pulmones vel vestientes, vel illis proximas, tristis ille sensus tussim afferebat. Præterea in catarrhosis febribus quid impedit moveri quoque materiam in pulmonibus & capite ipso, quæ dum cietur, fuscitur, impelliturque, hoc molestiarum afferre solet? Accedebat & nocturni temporis occasio qua pituitæ salsæ serosæque impulsiones & molestiæ sese produnt. Quemadmodum enim universalium temporum aliqua est observatio in motu humorum, ita & particularium. Sic ascarides moveri Autumno scripsit Hippocrates: sic in vespertinum tempus earum ascaridon motus incidit: quod & de fluxionum incurfionibus verum esse mulierculis compertum est.

Sed is singultus difficultatem majorem afferebat: nam duodecim aut sexdecim fere noctes affligebat. At leviusculis remediis superatus, relabatur, recurritque cum molestissimo ulcerationis sensu circa orificium ventriculi. Quod ut clarius cognoscatur, licebit huc Hippocratem adducere, qui quum in omni parte Medicæ contemplationis accuratus esset, ita nil reliquit quod animadversione dignum foret. 1. Multos legimus, qui de singultu, ejusque causis disputarent, nullos præter Hippocratem, qui de singultiente febre conscriberent. Ergo omissis rebus variis, quæ ad singultus causas explicandas facere possent, quæque alio loci quam hic venari liceret, ne opera omnis frustra ludatur, quod ad hoc institutum pertinebit, de singultiente febre disputabimus. Quæstio quæri potest: An hic ager, de quo paullo ante mentio injicitur, singultiente febre laboraret? an quicumque febre detinetur, cui tamquam *ἐπιγενόμενον σύμπτωμα* (a) adjungatur singultus, febre singultuosa laborabit? Nequaquam vero. Nam & qui sub finem febrium, aut principio illarum male judicati sanguinem multum profundunt, unde ratione inanitionis, & exhausti singultus oboritur, propterea singultiente febre teneri dicentur? Nequaquam. 2. Et qui aliquot ex intervallis dum febrit, singultiat, nec tota febre, aut toto accessionis tempore molestiis singultus urgeatur, an singultiente febre vexari dicetur? Nequaquam. Ergo in omni Hippocratis doctrina una singultiens febris dicitur, ut inquit Galenus *Comment. in particulam quamdam sect. 4. lib. de Dieta acutorum*, quum vel toto febris tempore singultus molestus

*Quæ febris
vere singul-
tiens dicatur,
inquiriunt.*

(a) Superveniens symptoma.

lestus est, vel maxima saltem febris parte illum generet viscidus lentusque humor impactus orificio ventriculi. Unde Hippocrates ejusmodi febres negat solum iri, nisi aut diebus judicibus, aut urinæ profluvio acris, aut abscessu, quod memoria dignissimum est. Sed in nostro ægro proposito antequam cessaret singultus, totum corpus intumuit: detumesciente corpore repetiit singultus afferens ei aliquid permolestius quam ante: nam & ulcusculum excitavit, aut deflorationem aliquam, ut sic loquar, in partibus ad orificium ventriculi attinentibus. Nam quum quid deglutiebatur aut calidiusculum, aut manifesta qualitate præditum, percipiebatur in imo œsophagi dolor, suspicabamur aliquid esse ἀφθώδες (b), quod non vacabat periculo. Ad genus febrium singultientium fortasse referri dicet quis febres acutas ab inflammatione aut hepatis aut ventriculi natas, aut partium vicinarum: quæ inflammatio, ut narrat Aëtius *cap. de singultu*, singultienti molestias affert: quod & Hippocrates primus annotavit. Item referri videbitur, sed minus apte, febris singultiens senum hernia laborantium, & supinatione ventriculi, ut volunt Veteres. Nam dum intestinum prolapsum est, præsertim jejunum, ut volunt, singultiendi finem non faciunt, & hoc in mortem præcipitare solet. Ac de singultu multa quæ in veterum libris intractata sunt. 3. Cui autem is singultus contigerat, quum abdomen inflatum fuisset, alvus biliosa reddidit: post excretionem biliosorum secuta sunt purulenta, quod mirum est: nec credibile hæc a pulmonibus emanasse, quamvis hos laborare suspicaremur: quum enim a partibus superis tale quid contigit, id simul & semel fieri solet. Unde Galenus annotat Hippocratem data opera usurpasse verba de præsentī, aut de præterito, *mejat* aut *minxerit*: nam quum a superis partibus excretio fit, Hippocrates utitur verbo *minxerit*, quasi dicat, ut mejendi finem fecerit: sed quum a partibus proximis excretio fit, utitur verbo præsentī *mejat*; quoniam propinqua est affectio quæ excretionem purulentam fovet: at hic æger sæpe eam excrevit materiam. Nos autem suspicabamur idem hic posse contingere quod & in urinis: In his enim sedimentum puri proportionē respondet, immo & excerni potest aliquid simile puri, quum tamen non sit pus, sed mucago quædam quæ una cum urinis a corpore deturbatur. Id autem in excrementis per alvum secedentibus apparere potest, præsertim in iis quibus longæ & maximæ fuerunt obstructions mesenterii, & longus morbus: nam humores qui pepasimum admittere non potuerunt, tandem in mucorem versi sunt, qui pus referat. Quod & observavimus in nutrice quadam quæ ex longo morbo incidit in fluxum alvi perennem, cruentum, mistum: tandem secedebat alvus reddens aliquid pulti simile, quum præcederent dolores alvini colicis similes crudelissimi, quum inappetentia esset, summa extenuatio corporis, & marcor: præterea acerbissimus dolor ad regionem ventriculi, & totius abdominis, & qui minimo blandissimoque digitorum pressu exasperarentur. Sed id primus Hippocrates annotavit in *Coacis* duobus in locis: *Hepar dolentes, os ventriculū*

H 3

triculū

(b) Aphthis simile:

62 CONSILIORUM MEDICINALIUM,

triculi dolentes, soporosi, rigorem habentes, alvum turbatam, tenues, cibum aversantes, purulenta per alvum excernunt. Et alio loco: Durities circa ventriculum cum dolore in febrientibus, cum horrore cibum aversantibus, si alvo insuper parum humectata purgationem non faciant, ad suppurationem pervenient.

Quod quum alias tum in ægra illa apparuit, cui totius corporis marcor aderat. At certo scire an id quod excernebatur verum pus esset, an quidam puri simile, non erat facile.

A N N O T A T I O.

1. Non solum lib. 4. de Diæta acutorum (ut hac pagina annoto) Hippocrates meminit febris singultientis: sed & lib. 2. de morbis, ubi caput conscribit de febre singultiente.

2. Præsertim vero & tussis & singultus premebant quum appeteret accessio febrilis: quod annotavit diligenter Savonarola cap. de singultu. Singultus sæpe a pressu costæ, aut depressæ, aut tractæ contingit, quod diligenter annotavit Fernellius: item vomitus ab eadem causa fit, quod nos quoque in ancilla pictoris observavimus.

3. Ille æger singultiens, tussiens, febriens, ad tabem vergens, decimo nono mensis Novembris interiit. Aperto cadavere inventus est hydrops ascites in abdomine, qui longitudine morbi, & depravatione alimenti e potu liquidorum genitus fuerat: nam tanta diuturnitate facultates fatiscunt, concidunt ora vasorum, nil ferè transsumitur. Inventi sunt pulmones purulenti, corrupti: intestina livenesscebant quasi siderata superna parte: unde credibile fuit tum singultus magnam occasionem illinc natam, tum syncopes qua prehensus est. Lien plane putris. Denique nulla in toto corpore pars inventa est integritatem suam servans. Dejectiones purulentæ, quæ nobis admirationi fuerunt, a putri mæsaræo manabant. Dejectiones (antequam diem suum obiret) præcesserunt nigra, pici liquidæ similes.

CONSILIUM XXVI.

De doloribus ventriculi. Pro Domina de S. Jean.

1. **P**Lerosque dolores ad stomachum varie fatigant, quos nescias an atineant ad ventriculum ipsum, an vero ad partes vicinas. Ratione enim membranarum tum quæ investiant thoracem, tum quæ diaphragmati vicinæ sunt, oriuntur sæpe dolores continuitate quadam affligentes, & ea ratione alios aliterque quam sint morbos mentientes: ut sæpe male ab ægris species doloris ignorantibus intelligentes Medici decipiantur plerumque, nec dolori ullum solatium afferant: quod quum alias tum in nobili muliere Equitis Torquati conjuge manifestum fuit. Illa quum dolores tum noctu a primo præsertim somno, tum interdiu tribus aut quatuor

quatuor horis a pascu pateretur, imbecillitate stomachi laborare se existimabat: dolores illi repetebant per intervalla, maxime si quid in victu peccaretur, aut constitutio temporis a naturali moderatione discederet. Sæpe intolerabiles sunt, & quasi suffocationis periculum ingruat, statim discingi cogitur: illi modo in ventriculi capacitate contineri videbantur, & delapso per pyloron cibo quum a duodeno jejunoque traductio transfectioque alimenti fieri deberet distributio, repullulabant: ac tum ac si creparet media & intumesceret ventriculus, ut revera contingit, cohibet spiritum, ut flatus aliquis aut sursum aut deorsum erumpat, quod dum fit, allevatur maximam partem dolore. Nulla illam vertigo exercet, nec syncope, sed præ dolore qui imum ventriculum affligens, licet exiguus, ratione partis magnus est, & magni momenti, multa contingunt iis affectibus quam similima. Itaque dum diligenter inquiritur hujus mali sedes, & animo lustratur, multa ultro citroque disputantur, quorum accurata & limata ratio plurimum valet, tum ad hujus mali investigationem, & ad similibus affectuum notitiam venandam. Nos diligenter rem excussimus, relicta diligentiori quæstione honorario arbitro & æstimatori, ne quid præjudicata sententia afferat detrimenti. Duæ sunt partes in nobis, quarum veteres infirmitates apparent & deteguntur, sive eæ per se ac solæ laborent, sive ambæ per communionem & materiæ morbificæ & affectuum, ut in hac muliere contingit, ventriculus & caput. Hoc quidem quod & superum locum tenens externis injuriis pateat maxime, & internis attractione & summifione vaporum: non quod in ea opinione Principis hærendum existimem, qui omnem a capite defillationem jecoris calidæ intemperiei adscribit; nam cerebrum ipsum tum ratione imbecillitatis suæ, tum intemperiei illarum parens est & auctor: Immo frigida intemperies jecoris eas potest promovere. Addit Fernelius, si a jecore præcalido illarum defillationum proventus foret, excrementi minimum ea ratione in cerebro congereretur: quod quam probabile, alii viderint. Ventriculi autem infirmitas patebit facile, quod & ciborum promptuarium, & si quid peccetur aut domi, aut foris, id est vel mala alimenta, vel præpostero ordine injiciantur; domi dum aut nativa, aut ascititia imbecillitas, aut dum propinquæ partes vitium attingunt. Quæ enim sunt propinqua & communia, ea maxime ac primum affici solent. Receptum illud: *Ubi sudor, ibi morbus: ubi dolor, ibi morbus*: & ut doloris vacuitas actionumque bonitas cujusque legitimam symmetriam declarat; ita doloris præsentia, & earumdem actionum læsio contrarium significant. In ægra nostra ventriculum, ventriculique partes vicinas dolor exercet, ergo ibi morbus, hic intemperies, hic actionum perversio. Etsi enim habet ὀρθοστάδην (c), tamen isti dolores aut intemperiem aliquam declarant, aut malam conformationem. Ventriculum enim exercent; vel ἀπεψία (d), vel βραδυπεψία (e), vel δυσπεψία (f), rugitus, inflatio, singultus, nausea: maxime vero queritur de oppressione ventriculi, ac veluti inflatione: hæc autem cruditatis improprie dictæ, non autem quam ἀπεψίαν vocant, symptoma est: & sequitur vel caloris defe-

ctum,

(c) Erectè stando.
(d) Cruditas.

(e) Tarda concoctio.
(f) Difficilis concoctio.

64 CONSILIORUM MEDICINALIUM,

ctum, vel ejus inopiam & paupertatem, vel externum vitium. Caloris inopiam dicimus, quod flatus qui excitantur necessario imbecillitatem caloris designant: quum enim vel validus calor est, vel impendio imbecillus, flatus non excitantur; Galenus 3. *de symptom. causis*. Et suspicio est inflationis stomachi quam vulgus colicam stomachicam appellat. Quod si non solum intra ventriculum dolores consistant, sed infra, suprave, id per consensum fit. Unde Archigenes apud Aëtium dicebat Medicos decipi sæpe ratos doloris causam aut in præcordiis esse, aut in pectore, quum eorum causa a ventriculo repetenda sit.

Alter Medicus rem paullo altius repetivit. Affectio hæc ait videri possit stomachi, quod hæc pars maxime affici cernitur: sed an tantum ejus sit: & si sit, an per se, an per consensum afficiatur; hoc demum quæri potest: Omnis affectio quæ ventriculum exercet, ea aut intemperies est, aut morbus instrumenti. Si intemperies, aut in ore ejus est, aut in ipsius capacitate afficitur ventriculus, aut in fundo in quo chyloseos officina vera. Si os esset, ejus affecti aliquot essent argumenta, leipothymia, aut dejecta appetentia a calore, aut intensa, a frigore, aut nausea aliqua: nil horum ægra refert. Si medium corpus esset, aut depravate coqueret, & ructus essent acidi, aut nidorulenti, sed acidi præsertim si imminute: si non coqueret, aut diminute, fluctuationes essent, quas *κλονδαίνας* vocant, nausea impacta materia, vomitio, vagante fluctuantequ eadem. 2. Si fluctuatio esset, & eb ea inflatio dum ventriculus non retineret, nec probe conficeret, oporteret necessario coeliacas esse dejectiones, corruptas, liquidas, chylosas, quod tamen non apparet, & nil eorum quæ supra dicta sunt. Ergo credibile in fundo mali causam esse, in quo coctio maxime fit. Et quum superiores partes bene habeant (nam si male habuissent, majora sese promississent affecti ventriculi argumenta, multoque latius malum emanasset) credibile quoque fundum e natura habere, sed impediri ejus actiones a remissa aliqua re præter naturam, unde dolor excitatur, & præsertim quum a pyloro distribuitur ad inferiores partes alimentum. Conjecturam facit catarrhus quo jampridem affecta est, & re-jectio pituitæ liquidæ & 3. limpidissimæ per os a ventriculo, ut hinc colligamus perpendiculariter a capite ad fundum ventriculi delabi illud phlegma, quod ægre quidem corrumpitur, crudumque manet, aut paululum immutatum cum excrementis remixtum rejicitur. Item dolor qui sub quartam pomeridianam repetit, indicat mesaræi venas obstructas, & speciem quamdam melancholiæ hypochondriacæ constituit. Hinc annotavit Fernelius *cap. de ventriculi symptomatis, sæpe jecoris, lienis aut mesenterii vitia vel sympathia integre sani ventriculi concoctionem perturbare: sic melancholicis, hepaticisque & lienosis ventriculus male concoquit, si vitiosa qualitate laceffitur, &c.* Ergo dum chylus aliqua ratione initificatus rapitur a venis mesenterii, pars tenuior a calido jecore refugitur: cum crassiori parte phlegma illud mixtum subiens angusta viarum & eleborationem vix recipiens dolores excitat: 4. & nisi aliqua ratione domaretur, iliacas passiones excitaret. Itaque bene affectus est ventriculus, quod excrementa quæ ipsam ideam partis a qua manant referunt, laudabilia satis sunt.

fiat. Nam quum ventriculus probe officium non præstat, liquida, aut chylosa, aut coeliaca excrementa sunt: 5. quum tantum pituita liquida vitium facit, illa remissa apparet excrementis, quæ spiratodea vocantur. Unde vero hæc pituita a cerebro. *Hoc enim veluti medulla est.* Hippocrates libro de glandulis: *Ab hoc fluxiones fiunt foras, intro: foras per oculos, nares, aures; intro per palatum: aut in pulmones, aut in ventrem. Si in ventrem, vel fluores fiunt, vel non. Si non fiunt, volvulosa sunt affectiones, &c.* Locus ille præclarus admodum.

6. Et lib. 4. de morbis idem fere explicat dum docet, *caput fontem pituitæ, & eam a ventriculo calefacto accipere. Lienem aquæ fontem, folliculum fellis, bilis fontem, & cor sanguinis*: quod diligenter notandum. Itaque non mirum si descensu pituitæ frigidæ putredinem vix recipientis illa mulier dolorem sentiat, & si postea volvulis sit obnoxia, & melancholiæ hypochondriacæ: quæ duplex est, una vera per aduersionem humoris melancholici, aut congestionem; altera improprie dicta, ob pituitam illam quæ obstruit venas mesaraicas. Nec hic necesse est tumere hypochondria: nam sæpe vitium est in visceribus, melancholiaque hypochondriaca sævit, sed in corporibus ipsorum viscerum, & vasis eorum obstructio delitescit sine ullo perspicuo hypochondriorum tumore. Et dum crudum aliquid continetur, facile in flatus digeritur. Quo teter vapor fertur, ibi vitium communicatur: si in cerebrum, mania, aut melancholia: si in ventriculum, coctionis error; si in cor, palpitationes. Maxime autem ejusmodi affectionibus corpus patitur, quum hepar præcalidum. Porro calidum bifariam, vel ut ferrum & plumbum, id est divisum calorem retinens: vel ut palea. Unde in plerisque serofus sanguis quaquaversum irrumpens, & rubores faciei que maculas inferens; est enim veluti calor *ἰπυρροπλάττης*: nam rapit tenuiorem chyli sanguinisque partem, & in halitum vertit. Sic plerisque ventriculus frigidus & hepar calidum calore halituoso: hic omnia exurit, & in ichores vertit: & talis calor non potest temperare frigiditatem ventriculi; nam fixum stabilemque esse calorem oporteret. Curatio illius affectus in diæta & pharmacia continetur: diæta quæ ad siccitatem vergat potius, ut pituita illa consumatur quæ dolores citat: pharmacia ut blande deturbetur pituita, quæ in angustas vias rapitur sæpe, & a capite descendit. Item habenda ratio capitis mittentis. In corrigendo ventriculo non ita occupatos esse oportet, quod in vitio per se non sit. Abstineat a jusculis multis, a generoso & crasso vino: sæpe cibum capiat, ne ventriculus vacuus aliunde humores evocet. Ab iis quæ cacochymiam promoverent abstineto. In ore semper contineat coriandrum conditum, passulas, cinnamomum, mastichem: & alia id genus. Carminativis sæpè clysteribus utatur, ut & a lienis corpore humores crassi evocentur. Syrupus hic singularis.

℥. Succorum menthæ, absynthii pontici, scariolæ depuratorum, ana, unc. iv: expressionem, unc. ij rhubarbari seorsim macerati, sacchari albi, quart. iij: fiat syrupus: capiat semel in hebdomade aut bis.

Item in hoc affectu commendatur plurimum ad liberandos infarctus usus dejectionis sequentis.

66 CONSILIORUM MEDICINALIUM,

℞. Radicis cichorii sylvestris, acetosæ & graminis, ana, unc. j: incoque in lib. j aquæ ad tertias; in quibus infundantur unc. ij: rhei taleolatim secti: de hac infusione capiat unc. iv. singulis matutinis tepide.

℞. Pulveris hieræ picræ quæ in ejusmodi affectibus ab Archigene plurimum commendatur dr. ij: pilularum sine quibus, dr. j: rhei, scr. ij: syrupi de mentha, q. s. fiat massa: capiat scr. ij: sæpe una hora ante cibum.

℞. Pulveris aromatici rosati Gabrielis, dr. j: pulveris electuarii triasantalon, scr. ij: rasuræ eboris, dr. ℥: cum saccharo dissoluto fiant tabellæ.

Fotus fiant ad regionem ventriculi, ex iis quæ usurpari solent ad confirmationem ejus: & a fotu liniatur oleo de mentha, absinthii, & mastichino.

℞. Syrupi de siccis, unc. iij: utatur sero cum granis mastiches aut olibani. Paretur opiata ex conservis rosarum, buglossi, anthos, violarum, cortice citrii & theriaca pauca. Utatur sero dum componit se ad somnum.

Observata legitima victus ratione, & usurpatis leviusculis illis remediis prima sanitas poterit recuperari.

A N N O T A T I O.

1. Aëtius cap. 68. serm. 4. Tetrabil. 2. docet quomodo, & qui cruditatibus abundant fiant pleuritici, non quod sit pleuritis, sed imaginaria est.

2. Hippocrates lib. 2. de morbis, de morbo quem ructuosum vocant, huic affectui quem hoc loco describimus finitimo, disputat: sed illum ab humore præsertim bilioso nasci demonstrat. Caput illud commemoratione dignum est: sæpe similes affectus disputandi proponuntur.

3. Tamen sputatio ista fallax esse potest signum: nam & denotare potest prolapsum pituitosæ materiæ a capite, item & melancholiam hypochondriacam, qua mulier hæc nostra divexatur. De melancholia dum disputat Galenus ex sententia Dioclis, proponit sputum humidum nullum consequi, præsertim injecto cibo in iis qui laborant melancholia hypochondriaca. Quod diligenter notandum est, ne rei ambiguitate decipiamur.

4. Cap. 14. sermonis 1. tetrabil. 3. Aëtius notat affectus esse quosdam malos quum a capite in ventrem humores feruntur. Nam aut frigidi humores in ventrem calidum feruntur, aut contra: ait difficiliter curationem institui quum frigidi humores in calidum ventrem deferuntur: Item gravia inde symptomata edi. Tale quid mulier ea de qua hoc in loco pertulisse mihi visa est.

5. Et nos in ea muliere observavimus excrementa spiratodea mucosa pituita veluti oblita. Vocat autem Hippocrates in Coacis τὰ σπυρατώδεια μῦα πειρηζίας μωξώδης (g), eliquationem mucosam.

6. Ad hunc locum pertinet & alius lib. 1. de morbis. In morbis catarhosis fluxum maxime caput exhibet, utpote quod cavum est & superne situm. Quum ab alvo fuerit calefactum, pituitam tenuissimam de corpore in seipsum trahit: ubi vero in eo collecta fuerit, rursus reddit acervatam.

(g) Spiriformia cum eliquatione mucosa baccis caprini stercoreis similia.

acervatam & crassam, &c. Et tunc remittit vel in superum ventrem, id est thoracem, vel inferum. Et conf. II. hujus lib. *de industria probatum est longorum alvi profluviorum, dysenteriarum causam cerebro acceptam ferendam esse*, ex libro Hippocratis *περί πᾶσάν* (h).

CONSILIUM XXVII.

De Febre continua cum destillatione in pulmones.

I. **M**Elchior de Fresnoy annos quatuor natus febre corripitur continua, sed quæ exasperationes haberet vesperi. Catarrhus erat: tussis sicca: nec præ tenella ætate quicquam excernere poterat: tamen inanis semper erat tussis, & tenuis humor eludebat spiritum: vomitiones frequentes: alvus albicantia dejecit, deinde substitit: urinæ tenues, crudæ, decolores pro febris vehementia: medicamentulo alvus sollicitata reddidit multa biliosa. Tussis perseverabat: dolores ad sinistrum hypochondrium, sed vagi, nec eodem modo perseverantes: deinde sinistram lateris partem occupabant. Alvus soluta est: viridia excreta, chylosa: sitis quæ expleri non poterat. Magnum in pulmonibus conceptum incendium conjectum est: hinc dolores ad sternum & latus sinistrum: sed qui ad latus sinistrum non perseverabant, ut ante dictum est. Medici putabant vomitiones ab imbecillitate ventriculi oriri: quod in eam suspicionem eos adduxit, est frequens dejectio, multaque rerum variarum, putrium, viridantium: aliquando animus paullum deficiebat: & nos animi defectiones, & frequentes vomitiones in alio observavimus, cui inflammatio pulmonis a pleuritide, aut fugaci dolore lateris oborta fuerat. Quæstio hoc loco moveri potest, 2. an inflammatio pulmonis, sive ea sit phlegmonodis, sive erysipelatodis habeat hæc sibi conjuncta, defectus animi, vomitiones, tussim siccam, alvi fluores, ac si per se primoque alvus inferior laboraret, fugacem genarum ruborem, tussim inextinguibilem, febrem non ita magnam omni tempore, sed ex intervallis ferocientem & prodentem sese? Hoc fortasse pauci ante nos animadvertunt, & sic alium morbum pro alio curamus: aut falso vomitiones, & alia accidentia quæ narravimus ad alias partes referimus: rati hoc non ad pulmones, quæ tamen præcipue affecta pars est, pertinere. Et ut quod sentio obiter dicam; quum ad puellum adsciti essent tres celebres Medici, unus solum affectum pulmonem intellexit, & quamdam speciem peripneumoniæ suspicatus est, unde sectionem venæ suasit. Sed falso subesse ulcus cogitavit, nesciens inanem hanc tussim erysipelatis pulmonis pathognomicum esse. Omnes ignorarunt vomitiones illas frequentes, dejectiones frequentes, ingentem admodum sitim, & opinione majorem, in inflammatione pulmonis solere apparere: quorum ignorantiam ut detegam,

gam, ne forte sese excusent quod nullo loco legissent, aut animadvertissent talia symptomata contingere solere inflammato pulmone, citabo Hippocratem, qui illum puelli morbum mihi vere expressisse videtur. Ita autem scripsit Hippocrates lib. 1. de morbis, in omnibus suis observationibus ex monumentis admirandus: *Erysipelas in pulmone fit quum pulmo fuerit nimium resiccatus: quod contingit ab ardore, febribus, labore, intemperie. Et quum superresiccatus fuerit, plurimum sanguinis ad se trahit, maxime ex magnis venis tenuissimum ac debilissimum trahit. Postquam trahit, febris ex ipso fit acuta, tussis sicca, repletio in pectore, dolor acutus in anterioribus ac posterioribus partibus, maxime circa spinam, magnis venis calefactis. Vomunt subcruentum, aliquando lividum, vomunt pituitam & bilem, animo linquntur ob sanguinis transmutationem derepente contingentem. Atque hoc maximum signum est in pulmone generati erysipelatis, & si assidue febris invasio perseveraverit.*

Aliquot alia scripta sunt quæ huc non pertinent. Itaque ex contextu Hippocratis apparet hæc maxime symptomata erysipelate tentato pulmone contingere solere, 3. dolorem sterni, vomitiones, tussim siccam, deliquium animi, quod mirum esse potest: sed hæc contingunt vel majora, vel minora, vel plura, vel pauciora pro humorum varietate. Nos autem observatione trium eo affectu laborantium, certo scimus febrem (licet sit occupatus pulmo) non eodem perpetuo tenore affligere ac sævire: nam quia erysipelatosæ affectioni comes est, & præsertim a tenui ferro, fit ut flammeus sit calor, cujusmodi in palea accendi solet & evolare statim: si autem putris, solida, firmaque esset materia, & pars quæ inflammatur solida, (ut hepar) perseveraret febris, & calor eodem modo quo in candente ferro. 4. Deliquia animi quæ hic contingunt nos admodum perturbarunt, ignorantes tale aliquid contingere posse inflammato pulmone, & triviales Medicos secuti ad malignam qualitatem jactationes istas, deliquia animi, & virium jacturam referebamus, non autem ad propriam affectionem pulmonis, ut Hippocrates fecit loco prius citato. Movit quoque alvi fluor: sed duabus de causis contingere potest: tum quia ventriculus ipse afficitur: & quemadmodum leipothymia eumprehendit per consensum pulmonis ratione ichoris a pulmone residantis, & ratione attractionis ab ingente calore pulmonis, ut eruditissimus Hippocrates annotavit: ita quoque debilitas aliqua in ventriculum cadere potest, a qua leienteriæ aliquid simile contingit: ac revera in puello nostro chylosa nulla prodire. Secunda causa hæc esse potest, quod ichor a pulmone refluens ferire possit ventriculum & intestina, hinc alvi inferioris fibræ laxantur: hinc fluores. Fernelius ut in multis accuratus fuit, ita in pulmonum affectuum observatione annotavit quamdam notam peripneumoniam, cujus idea apparet in ægro a nobis proposito. *Tenuis, acris, multaque destillatio (inquit) e cerebro confertim illapsa in pulmones interdum ardore præter naturam incenditur, æstum ac febrem inferens; plerique eam affectionem peripneumonix nomine designant, in qua & tussi & spirandi difficultate & lenta febre sensim conficitur æger sine ulcere, sine spuitione cruenta.* In puello nostro vere exprimitur morbus: nam febris.

bris non erat admodum vehemens: destillatio erat magna: eludebat spiritum: 5 sensim conficiebatur; & incautis nobis quum cibum appeteret, biberet avidissime, vicesimo die, item quum de purgando eo cogitarent Medici, sublatuſ est, magno assidentium mœrore: Debuerat mitti sanguis. Aperto cadavere nil præter naturam in pulmone contentum inventum est: una pars pulmonis veluti stipula ardente deflagraverat: lobus unius pulmonis livebat. 6 Hepar quoque veluti deflagraverat. Et quum destillatio est, tussis sicca, febris non ita ad manum mordax, rubor genarum, dolor sterni (quod notandum), virium dejectio, sitis ingens, perceptio summa caloris in pectore, non est dubium quin inflammatus pulmo sit. Ac notari debet ex locis citatis prius tum ex recentioribus, tum veteribus, aliquid erysipelatodes in pulmonibus concipi bifariam, aut cum tussi, aut sine tussi saltem quæ magnam afferat molestiam (nam subest tantula): si cum tussi destillatio est ferina, diluens calorem, unde febris non ita ferox apparet, illi incauti moriuntur, nil extundunt commemorabile, a capite præsertim manat causa fovens morbum. Si sine tussi a venis parvis & magnis refugitur sanguis, qui in pulmonem illabens, & incurrens potius attractis foveat incendium. Et illud est quod volunt Medici memorandum, veram peripneumoniam oriri excusso tenui & bilioso sanguine e dextro cordis sinu in venam arterialem; hinc totum pulmonis corpus occupatur, hinc inflammatio. Quod si verum est in inflammatione pulmonis, sectio venæ videtur potius celebranda ex interiore dextra. Tamen Fernellius ex sententia quorundam, in inflammatione pulmonis secari vult internam cubiti sinistri. Ratio ejus hæc est: quoniam pulmonum venæ ex dextro cordis sinu prodeunt: hic autem in sinistram parietem venæ cavæ inseritur, qui per alam sinistram in cubitum excurrit. Inter morbos qui occurrunt, pulmonum affectus cogniti sunt difficiles: nec enim signa univoca sunt, sed maxima ex parte æquivoca.

A N N O T A T I O.

1. In illo rubor erat genarum magnus. Unus ex Medicis ex eo collegit argumentum peripneumonice aliis cum signis; alius repugnabat. Ille citavit Prognostic. Hippocratis, & quamvis verum dicebat, male citavit. Nam in 2. Prognosticon meminit quidem ruboris genarum Hippocrates in morbis thoracis, sed loquitur de purulentis, quibus & ob calorem pulmonum, & ob assiduam tussiculam rubent genæ, ait Galenus in Comment. part. 60. lib. 2. Prognost. Sed in Coacis peripneumonice signum *ῥύχποια* (i) dixit, politico modo loquendi, id est, ruborem genarum: & ille Aphorismus huic agro quadrat. Nam etiam fluente alvo erat inappetentia, sudores, vomendi desiderium, rubor faciei, cum febre & tussi: quæ omnia declarant raptum humoris biliosi ad partes thoracicas, & concipi in illis partibus incendium. Sic Hippocrates in Coacis ait eos quibus hæc accidunt, interire modo peripneumonico.

2. Quum Mesueus de peripneumonia loquitur, illud notat maximè quantam peripneumoniam biliosam esse, aliam pituitosam. Credibilius esse ait pituitosas esse. Porro pars quælibet laborat ab humore vel tamquam nutrimento, vel tamquam excremento. Si pulmo laboret ab humore tamquam excremento, a pituitoso humore laborat, si tamquam a nutrimento, a bilioso; nutritur enim humore bilioso. Vult autem omne excrementum ex sententia Aristotelis, parti contrarium esse, præter illud excrementum quod deferre solet facultatem, ideamque partis, ut est semen; siquidem ab omnibus benignum dicitur. Si prius verum est, peripneumonia a pituitoso humore tamquam ab excremento secundum Mesueum, & tamquam a contrario secundum Aristotelem deterior erit ea peripneumonia quæ est a bilioso humore, qui est veluti nutrimentum. Tamen dubitari potest an verum sit quod scribit Aristoteles, excrementum omne parti contrarium: & an ea peripneumonia quæ fit a bilioso humore, ab eo fiat tamquam a nutrimento; siquidem superabundans humor biliosus, ut qui a partibus inferis per violentam exercitationem rapitur, excrementum vere dici potest.

3. Quoniam hic de peripneumonia agitur, quæ non sæpe occurrit, sciendum an pars dextra pulmonis, an sinistra, an superior, an inferior, an lobus unus tantum occupetur, ut inde veniemus occasionem usurpandi remedii. Argumenta omnium horum apprime ad artem facientia enarrat doctissime Hippocrates in Coacis.

4. Queri possit an deliquia animi in peripneumonia laborantem incidant: Nos id observavimus, & præcipitem virium lapsum & sudores subfrigidos. Quod primus Hippocrates observavit in Coacis, loquens de quibusdam quibus totus pulmo cum corde inflammatur, & de aliis, in quibus non inflammatur: nam resolvuntur illi quibus cum corde pulmo inflammatur. Sic Regina Navarra peripneumonica quinto die interiit; & tertio vires collapsæ sunt plane.

5. Qui sunt peripneumonici, præsertim quum valde sunt imbecilli, ii diaphoreticis sudoribus dissolvuntur, & symptomaticis. De iis Hippocrates 4. Acutorum. (Idem porro iudicium esto de reliquis morbis acutis.) Mali sunt sudores circa caput & claviculam apparentes; sunt enim vincente ægritudine ob æstum, impetum, & violentiam.

6. Paullo ante docuimus & auctore Hippocrate, & historia Regine Navarra peripneumonia laborantis post levem pleuritidem, cui addi potest historia Domine Dupuy, quæ post pleuritidem peripneumonica facta quinto die interiit. Nunc autem monendum est de Aphorismo Hippocratis in Coacis, Peripneumoniæ ex pleuritide transmutatæ securiores sunt iis quæ ab initio fiunt: quod minus verum videtur, quum translatio a pleuritide in peripneumoniam letalis sit. Nos quosdam brevi interiisse vidimus, quibus peripneumonia pleuritidi successisset, præsertim in quibus constaret pulmones imbecilles fuisse. At absolute peripneumonia pleuritim secuta, non videtur secuta, immo funesta, tum quod in partem principem raptus sit, tum quod successio ista morborum pessima videatur. Hippocrates enim lib. περὶ πνέων scriptis, in morbis quum alter alteri succedit, plerumque interficit. Quum enim corpore a morbo priore debilitato alius morbus successerit, debilitate perit prius quam

quam alius morbus desinat : quod notandum. Deinde locus est Galeni comment. in part. ultimam lib. 6. Epid. ἀνδ' ὅταν αἱ νῆσοι (k), quo scribit pleuritū curationem asserere peripneumoniæ. Ait enim περιπνευμονίαν ἢ πλευρίτις ἰάται (l). Contra vero eodem loco ait male succedere si pleuritis in peripneumoniā convertatur, immo funestum esse videtur. Sed hæc omnia per comparisonem intelligi debent.

CONSILIUM XXVIII.

De doloribus ad sternum & spinalem medullam.

CAUPONÆ Gabrieli dolores atroces ad sternum, spinalem medullam decurrentes ad scoptula aperta, ad mammas, ut nec in hanc, nec in illam partem corpus flecteretur. Quum in latus dextrum decumbebat, omnia exasperabantur. Aliquoties eos dolores perceperat, non tamen æque crudeles ac eos quos circa mensis Novembris finem ferebat. Nulla tussis erat, aut perexigua. Interdiu allevatus videbatur. Aliquando nec rectus, nec decumbens præ dolore absque querela erat. Noctu exacerbabantur omnia: infomnes noctes ducebat: e lecto surgebat impatiens caloris: nulla febris: cibum capiebat. Negotium nobis exhibuit. Nec sectione venæ, nec fotu, nec litibus dolores quiescebant. Pus congestum suspicabamur, admoniti oraculo Hippocratis, *Qui dolores pectoris, nec purgatione, nec sectione venæ sedantur, eos necesse est in suppuratum verti.* Tamen hæc ratio in contrarium adducebat, quod nulla tussi vexaretur, quæ alioqui molesta esset si quid puris in capacitate aut membranis contineretur: necesse enim esset refudare aliquid tenue, & horrores adesse si aliquid tale contigisset: si vitium in pulmone esset, aut tuberculum aliquod contineretur, aut pus, aut aliquid aliud simile. Nulla inflammatio est, quum nulla febris. Tuberculum si esset, inspirandi & expirandi difficultate teneretur: nulla est. Ut summa fiat, nullus adest tumor qui se aliquo signo proferat: nec si adestet, ii propterea dolores oborirentur, quum pulmones sint ἀναισθητοί (m). Ergo in membranis & circum membranas vitium existit, aut in perioestio. Quod consequi oportuit nos & ratione & experientia. Itaque quum quid hic sequeremur non esset in numerato, sciscitati sumus numquidnam litus admisisset aliquando iis fieri solitos qui in magnis ponunt, & nobilitatis insigne existimant semel lue gallica aut hispanica potius laborare: si modo laborem id existimare oportet quod summæ voluptati comes esse solet. Respondit subverecunde obortis aliquando phymatis ἀνιάτοις (n) oblitum fuisse hydrargyro. Et ad rem, quoniam redivivi sæpe dolores solent renasci, aut saltem aliis affectionibus occasionem dare: præscripsimus.

(k) Pro quibus qui morbi.

(l) Peripneumoniā Pleuritis sanat.

(m) Insensiles.

(n) Incurabilibus.

72 CONSILIORUM MEDICINALIUM,

mus abſtinentiam vini, litus ex anodynīs & diſcutientibus, decoctum ſarſaparillæ, tum ut in lecto ſudaret, tum loco vini in paſtu uteretur, ſed dilutiore. Exactis decem aut duodecim diebus cum accurata ſatis victus ratione, dolores ejuſmodi maximam partem ſunt leniti: ſed circum ſternum veſtigium ſemper aliquod remanſit. Quod autem ſuperius hæc expoſita volumus, eo præſertim conſilio factum eſt, ut quum querelas ægrotantium audimus de morbis intercutaneis nobis exprobrantium, quod nihil aut parum levati videntur quantumvis arte & conſilio comparatis remediis, recurramus ad *Θείον τι* (o), id eſt ad occultum aliquod: non quod a cælo repetamus, ut plerique ſolent, ſed ad internas occultasque cauſas revocamus. Nam quotieſcumque de fugacibus morbis aut doloribus potius conqueruntur ægri, aut de fixis circum *περίσσιον* (p), ſuſpicari oportet aut latens venenum, aut reliquias alicujus luis venereæ: five id ab hydrargyri, five a morbi ipſius maligna vi ortum dicatur: ne temere ſimilitudinibus decepti male exerceamus ægros, ſumtibus minime neceſſariis oneremus. Id non in hoc ſolum ægro contigit videre, ſed & in aliis quos ſævi admodum dolores ſurſum deorſum, in omnemque partem errantes, exercebant.

CONSILIUM XXIX.

De Febre quartana cum acerbiffimo capitis dolore & lienis affectu.

Quartanarius habitu ſatis laudabili quum ad regionem lienis murmur quoddam ſentiret, & tempore acceſſionis acerbiffimo capitis dolore cruciaretur, leniendo ſuo atroci dolori a Medicis conſultum voluit. Signis ſyllogiſticis concluſum eſt a flatu eum dolorem principia maxime cauſasque ducere: quo fit ut fugax eſſet, crudeliſſimus tum ob membranarum divulſionem. Atque ut una eademque opera, & cauſæ, & ſymptomati, ſed huic maxime occurreretur, his quæ ſequuntur remediis tentatum eſt, ut aliqua ex parte dolor pelleretur. Horum iſta eſt forma.

℞. Bdellii in aqua vitæ ſoluti, dr. j: pulveris ceterach, & coralliorum ana, ſcr. j: aloes, ſcr. iv: cum ſyrupo de pomis formentur pilulæ: capiat ſcr. ij ante paſtum die intermiſſionis.

℞. Radicis bryoniæ, unc. iv: macerentur in aceto: paſſentur, paſſaturæ adde pulveris ceterach & rutæ, ana, dr. vj: oxymellis ſimplicis, unc. ℥: cum oleo de capparibus fiat emplaſtrum pro liene.

℞. Diamargariti frigidi, dr. j: pulveris ceterach, ſcr. ij: corallii, ſcr. j: cum ſaccharo in aqua bugloſſi ſolutio fiant tabellæ.

℞. Farinæ

(o) Quidpiam Divinum.

(p) Perioſtion.

℞. Farina orobi, hordei & fabarum, ana, unc. iv: cum oxymelite fiat puls pro capite. Sape oxyrrhodinum fronti & temporibus illitum est.

In acerbissimo capitis dolore, qui de nocte præsertim repeteret cum febricula, & frigidis quibusdam sudoribus, decoctum est hoc præscriptum.

℞. Medulla guaiaci, unc. iij: aqua, lib. viij. seminis pæoniæ, cardui, ana, unc. β: betonica, scariolæ, ana, man. j: fiat decoctio ad lib. ij: in colatura dissolve mellis rosati, unc. ij: bulliant ad despumationem pro iij dosibus ad lib. jβ: capiat hora somni triduo singulas doses.

Et revera usu talis remedii lenius habuit. Rursus ad hoc idem institutum.

℞. Rosarum rubrarum, salvia, iræ arthritica, primula veris, pulegii, ana, pug. ij: florum chamæmeli, summitatum anethi, meliloti, rorismarini, ana, pug. j: cyperi, ireos Florentinae, ana, dr. ij: seminis lini, unc. x: cumini, dauci, ana, unc. j: fiant sacculi pro frictione capitis.

CONSILIUM XXX.

Ad vermes, & alvi fluorem cæliacum & dysentericum.

JUDITH de Mesmes puella annos 4. nata, toto autumnali tempore & hyemali ex intervallis sentiebat tormina, & dolorem ad anum qua parte definit rectum intestinum. Dejectiones aliquando liquidæ erant, aliquando chylosæ, aliquando compactæ, sed quæ nonnihil crudi in se haberent. Qui dolores oboriebantur, fugaces erant, nec magnam molestiam afferebant. Ter aut quater terruit, de repente nata leipothymia. Initum consilium est, cujus hæc summa est; Dejectiones referunt ideam partium a quibus manant, & per quas feruntur, ac generali modo omnia excrementa. Quum alvus e natura habet, figuratæ sunt, constantes, eadem hora excernuntur qua prius excerni debent: item nec in quantitate, nec in qualitate, nec in excretionis modo peccatur. Si quid in aliquo horum peccatur, hoc arguit omnia secundum naturam non habere: unde mutatio excrementorum olim inter symptomata haberi solita est: ac necesse est vel morbum esse, vel affectionem quæ proxime in morbum sit degeneratura. Affectio illa œconomiam naturalem non bene affectam significat; quod vel in partium ipsarum nutritioni ac coctioni dicatarum vitio positum est, vel in extrinsecus adveniente aliquo quod ejusmodi officium immutet & inturbet. Puella hæc cæliaca excrevit cruda, liquida, foetida admodum; dysenterica quoque ipsa, cum tenesmo, torminibus fugacibus: raptus est aliquando chylus, aut simile quippiam cum excrementis. Omnis morbus aut corporis conditionem, aut temporis constitutionem, aut utrumque potius sequitur: sic enim constituunt τὸ ποικιλικόν καὶ τὸ ἐπι-δυσμερικόν (q): quod quum alias tum in hac puella observari potest. Sensit

Ballonii Oper. Tom. II.

K

illud

(q) Modum quo fit, & epidemicum.

74 CONSILIORUM MEDICINALIUM,

illud verum quod scriptum ab Hippocrate 2. *Epid. Autumno ascarides*: Et illud, *Autumno ferinum*. 1. Nam ineunte Autumno ascaridibus divexata est. Non superiora vermes affectarunt quod observari potuit, non χλωράσμα λαμπρόν (r) Hippocrati 6. ἐπισημικῶν decussum est, non oculorum flos, non pruritus narium, non leipothymia, quæ symptomata contingere tunc solent: sed in imis maxime partibus exercuerunt symptomata. Præterea vivi & mortui excreti sunt. Corpus humidius, mollitie diffuens, uliginosum, tum a natura, tum a vitæ instituto. Nam pueri etsi natura humidi, & ab ea humiditate aliquot incommoda & commoda nanciscuntur, tamen ab excrementitia humiditate humidiores redduntur, tum quia ingluviei se dedunt, tum quia non bene exercentur; habent enim animales facultates infirmas, naturales validas Galeno: unde calor non habet suam ἐκλαμψιν (s) 6. *Epidem.* hinc proventus excrementorum, hinc in cavis hepatis obstructio, ab hac putredo, ab hac vermes, & alia. Et notandum non semper vermes generari: nam si sepultus sit admodum calor, nec emicet, & ingens humorum copia sit, non generantur vermes, 2. si quidem validus calor requiritur, & maxime putris, ut multiplici sobole materia illa in vermes animetur. Quæritur an a ventriculi vitio, an a capite? Coquit bene, nec affecti ventriculi per se magna eduntur signa. Et si uligo sola esset, quæ ex sententia Oribasii replens lævigansque spiras & rugas ventriculi ut inde non adhærens alimentum præterfluat, non ita fieret de nocte, nec frequenter, nec tam putria graveolentiaque subducerentur: ergo credibile a cerebro fluxum quemdam fieri qui misso ichore quodam officium ventriculi inturbet, & alvum citet. Non bene mungit, caput habet latum, & latius quam pro ratione corporis. De nocte maxime alvus fluit, quod a cerebro esse arguit. Pueri maximam partem caput oppletum habent: unde veteres eam ob causam illis vinum interdicebant, hyeme incoenatos cubitum mittebant, & eos per suturas, per palatum, per cutim, per nares passim expurgari videmus: immo per aures; quamquam neget in *Aphorif.* Galenus eas comparatas ad expurgationem cerebri, exceptis (ait) pueris. 3. Præter fluxum illum cerebralem copia quoque humorum lentorum & tempore corruptorum hoc efficit: nam humidus calor illis tamquam lignorum strue obruitur & strangulatur: nisi dicas quo humidius corpus, eo melius: Galenus 3. *de symptom. causis*, & pueros facultates naturales habere robustissimas. Quo humidius naturali humore, eo melius: & facultates naturales ad agendum habent robustas, sed non ad patiendum & resistendum. Sic minima occasioneprehenduntur fluxu coeliaco, diarrhœico, non ita dysenterico, quia mucore madent intestina. Quicquid sit, ea evitari possunt diætâ siccante. Quamquam 1. *sanit. tuenda* Galenus vetet ne exsiccentur pueri, quia incremento prohibentur; (intelligens maxime de humore primigenio.) Videndum ne dum prodesse volumus, non obsimus. Si sola uligo esset, & cruditas, corrigeretur coctione & alimenti detractio; sed præterea est corruptela, ergo corrigenda

De vermibus
lib. 4. de mor-
bis, locus
præclarus,
qui prima
fronte falsus
videatur, sed
notandus est.

(r) Viriditas splendida.

(s) Elucescentiam.

genda & humor tollendus. Eadem opera detergendum, vacuandum, opugnandi vermes.

℥. Seminis contra, scr. j: passularum, glycyrrhizæ, conservæ violarum, ana, dr. ij: absinthii Romani, pug. ℥: fiat decoctio, in qua infunde, rhei, dr. j: corallii, gr. v: in expressione dissolve ejusdem rhei, scr. ℥: fiat potus.

Item ℥. Carabes, scr. j: rasuræ eboris, cornu cervi, margaritarum electarum, ana, scr. ℥: cinnamomi, gr. iv: cum saccharo in aqua portulacæ dissoluto, & scr. ℥: pulveris contra, fiant tabellæ.

Item ℥. Ligni aloes, dr. ij: nigellæ Romanæ, unc. ℥: pro suffiendis operimentis capitis.

Vehementiora paullo sunt hæc quæ sequuntur remedia.

℥. Seminis contra vermes, dr. ij: pulveris rasuræ eboris, cornu cervi, ana, dr. j: seminis portulacæ, scr. iv: fiat pulvis: misce cum eo quod sequitur.

℥. Theriacæ, dr. ij: conservæ rosarum, unc. j: omnibus mixtis fiat in modum opiæ: utatur quolibet mane.

℥. Lupinorum, dr. ij: medullæ colocynthidos, dr. j: absinthii vulgaris, dr. j℥: aloës, unc. j: theriacæ, dr. ij: cum pauca terebinthina fiat in modum ceroti, & imo ventri applicetur.

℥. Syrupi de absinthio, olei amygdalarum dulcium, ana, unc. j: absinthii, menthæ, pulegii succorum, ana, dr. j℥: radicis dictamni, tormentillæ, zedoariæ, ana, scr. j: cum pauca cera fiat linimentum pro ventre.

℥. Pulveris barbotinæ dr. j: detur cum lacte.

℥. Decocti clysterum, lib. ℥: in quo bulliant chamameli & seminis fœniculi, ana, dr. iij: in colatura dissolve benedictæ laxativæ, dr. ij: confectiois de baccis, dr. j℥: olei anethi & rutæ ana, unc. j: in torminibus a vermibus.

℥. Ossis de corde cervi, margaritarum electarum, ana scr. j: rasuræ eboris, carabes, ana, scr. ℥: rhei, scr. ij: cinnamomi, gr. ij: cum saccharo in aqua absinthii dissoluto fiant tabellæ ponderis dr. j℥: capiat duabus horis ante pastum.

Item ℥. Absinthii, man. j: bulliat in aqua & vino pro fotu sedis. Abstineat coena ne tantopere cerebrum oppleatur vaporibus. Pane filigineo & autopyro utatur, non albo (ut vocant) quoniam obstruit nimium. Utatur sæpe rhabarbaro condito. Providendum capiti, quoniam in illa augeri potest plethoricis symptomatis. Et in ejus fororis defunctæ annos iij. natæ, quum convulsionibus prehensa fuisset, in cerebri ventriculis magna aquæ citrinæ copia inventa est: Sed his non sunt terrendi parentes. 1572. Cal. Januar.

A N N O T A T I O.

1. Notat Mesuæus vermes aliquando generari ab obstructione cysteos cholidochi, quia enim non interfluit humor biliosus purgandis intestinis accommodatus, ideo succrescit pituita multa quæ in vermes animatur. Vide cap. de cura vermium.

2. Quod tamen dubium esse possit: nam calor consumit materiam, ergo eorum vermium occasionem tollit: item effundit humorem biliosum in intestina, hinc vermium internecio. Immo scribit Mesuæus sæpe contigisse in febribus

6 CONSILIORUM MEDICINALIUM,

tum ratione caloris, tum ratione bilis effusæ vermes pabulum quærendo, ita locum in quo nati erant & conservabantur, perfodisse, ut partem ipsam perforarint.

3. Lib. de affectionibus fluorum diuturnorum alvi causam a cerebro repetit.

CONSILIUM XXXI.

Ad Iliacam passionem.

Jacobus Berthier post longas corporis agitationes, & conatus, & usum rerum flatulentarum, in colicum dolorem, ut putabant, incidit: sed iliaca passio erat: aut saltem a torminibus cruciatibusque conturbata, convolutaque sursum deorsum intestina, tandem id mali intulerunt. Circa inguen apparuit tumor: intestini prolapsus erat: semel eum tantum prolapsum passus fuerat: tamen principio non putabant intestinum esse provolutum, sed tumorem testiculi. Quod ne cui mirum videatur, sciendum in eo conformando naturam sui oblitam fuisse: nam testiculus neuter in scroto erat: sed uterque intus conclusus erat: unus quidem apparebat tactui soli, & circa pectinem locatus erat, alter delitescere plane: sic tumorem tantum testiculi circum pectinem suspicabantur. At aliter res erat: & frequentes vomitiones, & suppressa omnino alvus prolapsionem intestini indicabant. Dolor erat magnus circum umbilicum, qua situs est ileon. Pars fomentis & semicupis non est remolita: sed eorum usu an contigerit nescio: intra triduum totus pecten inflammatus est, & aliquid acuminatum apparuit, ex quo pus saniosum & foetidissimum excretum est. Dubitabant an id ab intestino rupto nasceretur: & magna rupti intestini erat suspicio. Quicquid sit, devolutum erat intestinum e sua sede, quod tumor ad pectinem indicabat. Clysteribus tentata alvus, nil reddidit: longioribus balanis sollicitata, reddidit. Quæ materia rupto exiguo tumore excreta est, ea graveolebat admodum: hinc fæculentæ materiæ magna fuit suspicio: tamen speculo res explorata est, nec incisum intestinum compertum est. Febris perseveravit: dolores frequentes, spuitiones, vomitus, sed non ita frequentes ut in aliis observavimus, sudores, defectiones animi. Sexto die totus pecten inflammatus magis, erysipelatodis, mors denique nono die. Aperto cadavere, imus venter quasi fideratus apparuit: prolapsus ileon. Insanabilis erat morbus. Iliaca passione laborantes, alii celerius, alii tardius moriuntur. Quibus ab inflammatione malum ortum, intra quatuor dies moriuntur; ut Dominæ illustri de Mandosse contigit, quæ intra quatuor dies periit.

I. Quidam sunt in ea opinione ut existiment nullum volvulum, in quo frequentes sunt vomitiones, sanabilem esse: sed errant. Nam primo quoque tempore vitatur motus intestinorum peristalticus, quo vitato vomitus & subversiones stomachi contingunt. Item volunt in inflammatione flatum

statim gangrænam consequi, quod falsum est: nam hinc persuadentur quod leipothymiam frequentem adesse videant: at non est necesse inde inferre a gangræna id consequi: siquidem facile communicatur id vitii ventriculo ob viciniam: & teter vapor eorum quæ excernuntur facile leipothymiam adducere potest. Ceterum inflammatio, scirrhus, sive durus tumor, abscessus, volvuli causæ solæ videntur Galeno *Comment. in Aphor. 44. lib. 6.* At obstructionem a sicco stercore vult ileon inferre posse: at illi non videtur probabile ut crassi & lenti humores tantam obstructionem faciant, ut præpediatur exitus stercorebus; quod tamen omnes verum esse volunt. Nos prolapsum intestini id mali attulisse sæpe observavimus. Mesuæus *cap. de intestinorum morbis*, vult colicam ac iliacam passionem sæpe eodem modo fieri; dum scilicet materia collecta est in monoculo: ac dum agitur nec excernitur, augentur dolores, hinc colica aut iliaca passio. Immo, ait, *clyster quia non pervenit secundum substantiam ad superiora intestina; sed secundum vim tantum, agit tantum materiam in superioribus intestinis contentam, sed non excernit, unde grandi conatu naturæ, quia per inferiora materia secedere non potest, & stercus & clyster per os rejicitur.* Sed numquid a crassis & frigidis humoribus iliaca passio nasci potest? Non videtur Galeno, ut dictum est, ideo non vult admittere illum Aphorismum Hippocratis germanum esse, *Quibus ex stillicidio urinae ileos supervenerit, septem diebus pereunt, nisi febre superveniente multa urina profluxerit.* 2. Nam si quæ materia committit stranguriam, eadem ileon committat, cogetur fateri Iliacam passionem a pituita falsa aut cruda nasci posse, quæ eadem & ad renes translata committat stranguriam, & revocata in intestinum iliacam passionem. Fateatur ignorare se quid hic velit Aphorismus, ac narrat falsas veterum in illius Aphorismi interpretatione opiniones. Tamen quasi revocans calculum, dubitans tamen, censet frigidam materiam ileon committere posse quæ discutiatur successu febris. Fuchsius illum Aphorismum interpretandum audentius quam Pergamenus aggreditur: primum propositionem *ἐκ* accipit pro *muta* (t), quasi dicat Hippocrates ut ileus superveniat stranguriæ a crassis frigidisque humoribus natæ: quod autem intra septem dies moriantur, id ait fieri propter dolorem utriusque partis & renis & intestini, qui dolor vires admodum dejiciat: & absurde admodum divellit verba Hippocratis, dum ait illud, *Febris si supervenerit*, ita debere intelligi, ut loco ilei qui prius supervenit stranguriæ, febris succedat, ac ileus abeat: quasi nolit Hippocrates una cum ileo febrem adesse: nam Hippocrates vult ileon quidem stranguriæ successisse, sed vult simul esse & febrem & ileon. Quidam fortasse putarent fieri posse ac verisimile esse ut ei stranguria & ileos adsit, & febrem impedire quo minus intra septem dies illi affectus perimant: nam febris alterutrum solvit malum: & sic solutus æger uno alacrior est aliquanto: & illa febris non debet esse symptomatica ilei ab inflammatione nati, ut volebant veteres, sed

succedere debet humorum aut spirituum potius inflammationi. Sed posterior hæc ratio de præsentia duorum malorum simul stranguriæ & ilei non videtur plausibilis. Sed sententia Hippocratis ut non est temere pronuntiata, ita veritati maxime consona videtur: fieri enim maxime potest ut stillicidium urinæ contingat a raptu pituitæ falsæ, acidæve ad renes. Quæ si forte, ut fere fit in morborum successione, in intestina regatur, aut in iisdem resistat, paullo vegetiore calore in flatu conversa dolores vix tolerabiles excitabit: hinc in gyrum intestinum convolvitur, dissolvitur, intumescit: & ab acerbitate doloris ileos, rejectio omnium humorum per os vitiato motu peristaltico. At quoniam febris, si modo sit analogos, materiam mitificat, paralytes, tetanosque solvit, potest quoque materiam in intestinis contentam coquere, mitificare; hinc ilei levatio: ac ea interpretatio non videtur a veritate abhorrere. At ex iis colligere licet in iliace passionibus aliquando frigida maxime ex usu esse & balnea: aliquando obesse plurimum, prodesse vero calida: nam quum inflammatio est, non est dubium quin illa convenient: si humores frigidi, lenti, pituitosi, calida conveniunt: 3. & si febris immineat, non est prohibenda.

Porro in nephriticis doloribus aliquid fixum est ac immobile ad alterutrum renis situm: in colica dolor est vagus, subvertens ventriculum: in ileo fixus est circum umbilicum qua situm est intestinum ileon, gravans est, extensus, pungens: sed pungens maxime est a vermibus. Annotat enim Mesuæus iliace passionem a vermibus excitari, dum illi scilicet loco fixi sunt, ac pungunt, cuniculos agunt, immo perforant intestinum. Ac duo notare oportet scitu ac observatione dignissima. Prius est: Qui fieri possit ut in iliace passione stercus meracum excernatur: quod Galenus tantum morituris contingere ait: nam si volvulus passio est intestinorum superiorum, non situ, sed generatione & ortu, & in illis tantum chylus ac cremor sit, secretio autem 4. in cæco demum fiat; præpedita via in intestinis superioribus quomodo ab inferioribus crassioribus intestinis stercus ascendat, ac præsertim morituris, quum jam vires fatiscunt: Quæstio hæc ardua est. Alterum est quod nos observavimus, & a Mesuæo diligenter observatum legimus, nempe iis qui a volvulo relevantur succedere incredibiles affectiones: *contingit*, inquit, *paralysis*, *materia ad nervos translata*. Nam in ista affectione intra septem dies ratione adstrictæ alvi, & motus excrementi sursum inficiuntur spiritus, & humores qualitate inexplicabili: aliis vitiato simili modo hepate hydrops, melancholia, tremor, foetor, anhelitus, sudores frigidi, syncope, sitis inexhausta. 5. Vidimus mulierem quæ quum volvulo laborasset, eo liberata in hydropem incidit: hinc tabida interiit. Aliam vidimus quæ quum sudores frigidos, extremitatum frigus per decem aut duodecim dies, etiam cessante ileo, habuisset, foetoremque oris ingentem, & pudendum ex quibus sanies graveolens refudabat: inde fluxit alvus, repurgata ter aut quater sine ullo graviore symptomate, aut morbo potius, nunc bibens ludensque vivit.

A N N O T A T I O.

1. Eorum opinio roborari potest sententia Galeni : hic enim Comment. in Aphorism. 10. lib. 7. scribit vomitum non semper adesse in ileis , sed quando exitiales sunt : ac si dicat vomitum supervenientem mortem significare. Ego tamen vidi quibus adesset vomitus , & liberati sunt : immo facillime omnium succedit vomitus ; ut quum prolapsum est intestinum in scrotum , statim vomitus adest. Nisi quis dicat vomitus in prolapsu intestini faciente iliacam passionem non ita letales esse , ut sunt in aliis speciebus iliacæ passionis : quod credibile est : aut per vomitus , eos præsertim intelligit qui cum faculenta materia , aut cum chylosa sunt. Nam simplices vomitus non ita mali sunt , nisi frequentes admodum sint.

2. D. Maignan Medicus & Professor Regius in Mathematicis volvulo interit , impetu magno pituita multa in intestina prolapsa ibique collecta & putrefacta : unde abscessus factus , hinc morbus.

3. Febris non est tollenda aliquando in volvulo : contra faciunt Medici.

4. Nam colon tenuibus intestinis est superius. Sic mirum cur volvulus sit tantum affectus tenuium intestinorum , ut placet Galeno comment. in Aphorism. lib. 6. quum observatum sit rectum intestinum volvuli aliquando causam esse , aut saltem malum in eo esse. Unde Hist. 9. sect. 2. lib. 3. Epid. meminit crassorum intestinorum etiam volvulum esse affectum.

5. Libro de affectionib. Hippocratis locus est valde notandus de cura volvuli. Nam quum non admittuntur clysteres , vult fistulam ad utriculi extremitatem applicari , & ita intestina inflari , post dari clysteres : quod forte non negligendum in tam periculoso morbo. Porro nota apud eundem Hippocratem , eodem libro , ni fallor , triplicem esse volvulum , unum hyemalem , alterum ictericum , sive æstivum , tertium hæmatitem , sive autumnalem. Observat dominus Magnus in volvulosis affectionibus nil melius esse quam dare Confectionem Hieræ ; hæc enim subversiones ventriculi sedat : item induratas feces aliquando emollit & e recto intestino extrahit. Item interjectionem per longissimam fistulam conferre ex oleo de semine lini.

C O N S I L I U M XXXII.

Pro Calculosis.

N Ullus hodie æque genus humanum vexat morbus , ac calculus. Morbum appello , etsi nonnullis id nominis non placeat , quod actio , nempe mictio impediatur a re præter naturam in capacitate contenta , quam tamen alii rei natura destinavit quam calculo continendo. Quod qua ratione fiat , commentatione dignissimum est. Alii usum lacticiniorum & casei , & rerum viscidarum accusant : alii limosas aquas & paludosas : Sit ita hercle. Qui lacticiniis viscidis , crassisque alimentis utuntur , aut qui limosis aquis ,

80 CONSILIORUM MEDICINALIUM,

aquis, ii maximam partem calculosi sunt; non tamen generales has solas causas statuere oportet.

1. Duæ mihi videntur rationes probabiliores, propter quas tam longe lateque pateat hic morbus, ut aut nulli, aut oppido pauci ab arenulis, aut calculo, aut concretionem aliqua immunes existant. Prima videtur ingluvies, & ea præsertim cum alimentorum varietate qua homines mirum in modum delectantur: secunda, jus hereditarium; nam ex calculosis fere calculosi generantur: tertiam adjicio facilem generationem calculi, aut topi, aut arenularum, & præsertim in corporibus mollioribus & delicatis, & imbecillis, cujusmodi sunt nostra corpora si ea cum priscis conferas. Quod enim tam facilis generatio sit, ex eo patet, quod nulla non in parte corporis calculus aut topus generari possit: unde plerisque in folliculo fellis, aliis in pulmonibus, aliis in capite, aliis in utero, aliis in corde, aliis in intestinis generatur, ut in nostris hypomnimeum abunde recensuimus. Accedit quod ex variis humoribus generari possint, ut postea abunde ex Veterum sententia apparebit: unde jubeatur valere eorum opinio & dogma, qui ex sola pituita calculos condescere voluerunt: unde pingues & obesos calculo obnoxios præ ceteris voluerunt: quod falsissimum est. Ac ingluviem præsertim quæ varietate ciborum adjuvatur, calculorum parentem esse nemo non potest fateri, qui noverit ingluviem & gulam causam esse multiplicis cruditis; unde natum illud, *Intemperantia Medicorum mater*: Varietas autem, propter diversas variasque facultates naturæ quæ omnia ad unum æquale & uniusmodi redigere conatur, plurimum in coquendo, alterando, segregandoque similia a dissimilibus negotii facessit: quod primus annotavit Hippocrates; qui in *lib. 1. de Dieta morborum acutorum* inter præcipuas dotes quas ptisanæ attribuit, recenset eam, quod ptisana nullum tumultum stomacho afferat: verba græca sunt, ὅτι τὸ ἀράδον κακὸν ποίει (u). Galenus non abs re Hippocratem addidisse ait κακὸν (x), nec simpliciter ἀράδον (y) dixit, quod nihil sit quod æque coctioni officiat ac varietas, quæ uni cibo inest, aut quæ in variis cibis. 2. Nonne ἀράδον duobus tantum locis apud Hippocratem legitur? uno *lib. 4. de Dieta acutorum*, quum de glande mentionem injicit: *Glans* (inquit) *tumultum affert*: In Commentario Galenus tumultum excitari ait, quum alimenta ingesta variis facultatibus prædita sunt, & dum unum facilius coquitur, alterum ægrius: immo dum in eodem alimento & substantia media, & externa, non sunt analoga: ut de glande & brassica Galenus docet *comment. in particul. 18. lib. 1. de Dieta acutorum*. Locus alter est is de quo superius dictum *lib. 1. de Dieta*, quum de ptisana loquitur: atque ut res in angustum revocetur, legenda major pars commentarii in eum locum: nam adducto exemplo athletarum, & eorum qui probe educantur & nutriuntur, docet quantopere noceat varietas ciborum, varietas facultatum, vel etiam in uno & eodem

(u) Nullam perturbationem malam
affert.

(x) Malum.
(y) Perturbationem.

dem edulio : nam quum una mordet , alia solvit , alia inflat , non dubium est quin chyloseos officina perturbetur , & naturæ plurimum negotii afferatur : quæ quum uniusmodi sit in officiali parte , ventriculo nempe exsistens , non facile subiget tam varia quæ ingeruntur. Hinc eo loci Galenus ait solitos athletas in arenam descendere volentes , 3. solo pane uti mane , solis carnibus vesperi. Ac eum tumultum a ciborum varietate afferri solere observavit Horatius in Satyris :

Accipe nunc , victus tenuis quæ , quantaque secum

Afferat : in primis valeas bene. Nam variae res

Ut noceant homini credas : memor illius esca ,

Quæ simplex olim tibi sederit. Ac simul assis

Miscueris elixa , simul conchyliis turdis ,

Dulcia se in bilem vertent , stomachoque tumultum

Lenta feret pituita.

Lib. 2. Sat. 2.

4. Itaque iis & escarum habendus delectus , & fugienda varietas quibus sanitas studio est. Ac hereditario jure calculum ut & alios morbos ad posteriores pervenire posse vulgo constat : nam semini impressa sæpe vis est , quæ ut valet ad speciem , genus , & ideam retinendam , & ad prolem devehendam ; ita latente impetu morbosam διαθεσιν (2) transfundit , traducitque : hinc ex macrocephalis Hippocrates ob deciduum ab omnibus partibus semen gigni asseverat.

Sed his positis , in rei propositæ arcem libentius invadamus. Dicendum quæ lapidis materia , quæ efficiens causa , qui ei obnoxii , quæ præcautio : tandem nonnulla ex eis quæ vulgo usurpantur remedia afferentur. In assignanda materia multi varia , multa que censuerunt. Ac primum , nomine calculi peculiariter intelligimus eum , qui aut in vesica , aut in alterutro rene generatur : qui enim in aliis partibus corporis humani tamquam fodinis conglomerantur , cogunturque ; ad præfens institutum nil pertinent. Quidam lapidis nomine eum qui in vesica continetur intelligi volunt , quod sæpe grandiusculus sit : calculi autem , eum qui in renibus cogitur : sed quoniam λιθῆρα , & calculosos vertit Celsus , & lapidosos , curiosâ hæc de nominibus quæstio valere jubeatur.

Calculorum materiam quidam volunt esse aliquod purulentum , & pituitam quamdam putrem : Hollerius annotat observasse se in quodam Præfide Rhotomagæo pituitam putrem , & pus crassum falso calculum retulisse. Antequam aliorum opiniones recenseamus , expendere licet an pus , aut materia purulenta in lapidem cogi possit : nam quod pus in vesicam illapsum , aut in eadem concretum non referat calculum , nemo dubitat : quicquid enim aliqua ratione angustos canales , per quos urina præterfluit , obstruere , obturareque potest , id calculum mentiri potest. Sed quæstio est , num pus in vesica calculus efficiatur. Nonnullis non videtur : Galeno id

Ballonii Oper. Tom. II.

L

fieri

(2) Dispositionem.

fieri posse videtur. Illorum rationem huc referemus, ne indicta causa illos arguamus, quamquam a Galeni partibus stare consilium est. Primum ita ratiocinantur. Sanguis, saniesve dum putredinem concipit ut in pus vertatur, putredine fibras amittit: at fibrarum ope concretio fit: nam damarum sanguis non concrefcit, quod fibrarum expers fit: ergo pus in calculum cogi non poterit. Deinde illud observari solet in abscessibus renum: purulenta materia quæ a renibus abscessu tentatis excernitur, toti permiscetur tota urinæ: & si in imo urinæ residis subsideat, parva agitatione rursus toti urinæ remiscetur: quod arguit pus corpulentum solidumque nil esse, sed aliquid divulsum: ergo in calculum non cogitur. Contra vero apparet in semine & pituita: nam utrumque ut fibrarum particeps cohæret, partesque unitas habet: unde aut tamquam separatim aliquid urinæ supereminet, aut in fundo residet: nec ratione sui lentoris & partium cohærentium ita miscetur urinæ toti, licet moveatur, sed suam cohærentiam conservant. Atque ita conficere se putant ex præsentibus rationibus, pus in calculum concrefcere non posse. Adducuntur tamen victi ratione & auctoritate Galeni, ut credant calculi rudimentum pure induci, incrustarique posse: sed id subterfugere est, non rationibus & auctoritati subscribere. Nam quantumvis obducatur calculi rudimentum pure, si quia fibrarum expers est non agitur, adaugeturque, nihilo major calculus inde futurus est, quam si aqua allueretur: pus enim iis auctoribus non concrefcit. Sed antequam eorum rationes convellamus, Galenus audiatur: Verba ejus sunt: *In animalis corpore ex purulento humore, aut ex purulento pituitosoque composito topus nonnumquam creari potest: quemadmodum & in articulorum morbis accidere consuevit. Eodem enim prorsus modo in his & renum affectibus lapides concrefcunt.* Ad primam autem rationem qua contendunt illi neoterici ideo pus in calculum cogi non posse, quod humores per putredinem fibras amittant: at fibrarum ratione concretio fit; ita respondere consilium est. Aliud est aliquid corrumpi, aliud in pus abire: nam in corruptione partium fit alienatio, & materia tota præter naturam est, & causa efficiens tota quoque præter naturam: partium quoque fit diremtus, & per eam partium diremptionem fibrarum dissolutio fit: hinc nulla cohæsiō, hinc dissolutio continuitatis. At quum ex materia laudabili, intraque naturæ limites contenta, pus fit, etsi pus illud naturæ non cedit in alimoniam, satis tamen est si aliquam ejus gratiam recipiat: hoc autem fieri dicitur si aliquid sit uniusmodi, si albor adsit, si lævor, si nil grumosum, nil inæquale. Idem enim opifex versatur circa pus, & circa alimentum: hoc differunt, quod alimentum cedat in naturam, pus autem excretionem sui præmoneat, quod antecedenti, primariaque origine ejus materia laudabilis fuerit, sed ex eventu illaudabilis exstiterit, quod forte extra locum sibi destinatum ab aliqua externa causa evocata fuerit: quod in contusionibus apparet.

Satis autem est si in pure character naturæ imprimatur, ut eas dotes & facultates retineat, quas Hippocrates & Galenus puri laudabili tribuerunt. Cur enim toties Galenus in ulceribus commendat pus album, læve, æquale, ut æqualitas vim significet caloris naturalis sese in omnes materiæ partes

Com. in part.
6. sect. 1. lib.
6. Epid.

tes æquabiliter inducentis? lævor materiæ *ἐὐνδεδεικν* (a), ingenium interpretor? candor vim partium solidarum, quæ quam fieri potuit maxime, sibi assimilare annitantur pus? Et quum perfecte id assequi non possent, saltem quem a natura sortitæ sunt partes solidæ candorem, eum in pus contulerunt. Si per putredinem fibrarum fit deperditio, quomodo sanguis qui putrescit in vasis, aut extra vasa, vertitur in sedimentum (de febribus putridis intelligo) album, læve, æquale? aut in laudabile pus iisdem dotibus illustre in abscessibus? Immo ex generibus puris aliud videtur contra naturam esse, ut quod in morituris apparet, lividum est, subviride, foetens, divulsum, inæquale, non læve: In iis qui e natura habent contrariis omnibus dotibus præditum est. Quinetiam licet materia divulsa fuerit, virtute partium solidarum unitur, laboratur, id quod *ἐρεπορνεῖς* (b) & alienum secernitur. Et quum ex Hippocrate quædam urinæ sint grumosæ in morbis, quæ postea tenues fiunt, quid aliud per tenues intelligit, quam pro grumosis confusisque urinis redditas a natura chymosi, consistentia, & contentis laudabiles: ut pauca sit hypostasis, sed ea alba, lævis, & æqualis? Ergo alienum est ab experientia, & ratione puri adimere cohæSIONem, & eam tribuere solis pituitæ & semini. Nam & sedimentum & pus laudabile cohærent: immo licet antecedens utriusque materia ferofum tantum fuerit aliquid, & dissolutum, multiplici elaboratione & coctione (quæ omnis incrassandis partibus fit) acquirit fibras, lentioresque, cujus ope concreseat. Et falsum est illud, quod pituitæ tam curiose tribuitur: nam sæpe videas phlegma & misceri toti urinæ, & postquam resederit remisceri, præsertim quum coctum non fuerit, & nondum gratiam naturæ receperit. 5. Pus autem si a renibus refundatur, non est mirum si misceatur, quia longo viarum anfractu liquore urinæ dissolvitur ac dirimitur; unde sæpe puris formam non referat. Falso itaque puri ea ratione unionem & cohærentiam adimunt ut conficiant in calculum non cogi: verum enim pus cogitur, quod sensui notissimum. Nam & empyicos sæpe grandinosa sputa extundere a concrecente in grandinem & tophulum pure observaverunt: in abscessibus tardius ruptis aut natura, aut arte, pus ita sæpe cogitur, ut jam lapidescere videatur. Noverint itaque aliud esse corrumpi, aliud putrescere. Per corruptionem unio, vinculum ac cohæSio tollitur, diremtis videlicet partibus: per putredinem aut retinetur cohæSio: aut subactis elaboratisque partibus novarum fibrarum fit acquisitio, unde nexus & copula consequatur: Ergo ex pure lapides cogi posse intelligentius scripsit Galenus. Quod primus annotavit Hippocrates lib. 2. *de natura humana*. 6. *Quibus, inquit, in lotiis subsident arenosa, vel tophi, iis per initia circa venam crassam tubercula exstiterè, versaquæ in pus fuere: ac deinde ipsis tuberculis haud celeriter ruptis pus in tophos conversum est, qui foras per venam cum lotio exprimuntur.* Tamen quoniam & hujus orationis idioma Hippocratem non sapit, & libellus ille falso adscriptus illi est, fit ut nullam vim id loci afferre possit. Sed ea in re audiendus Galenus, enarrans

L 2

illam

(a) Benignitatem.

(b) Alterius generis.

illam particulam, scribit: *Excretiones ejusmodi urinarum arenosarum possunt fieri a causa quam statuit Hippocrates: item & rene obstructo citra venam magnam: maxima autem parte sine tuberculis fiunt, quum succus crassus vel glutinosus exitum retardans concreverit a calore loci arefactus.* Ergo agnovit Galenus arenosas urinas nasci posse a pure concreto, quamquam non ita frequenter.

Ac materiam lapidis & eo loci quem supra ex lib. de natur. humana secundo adduximus, Galenus crassum glutinosumque humorem vias obstruentem præpedientemque constituit: & comment. in particul. 13. lib. ejusdem, apertius multo designat & causam efficientem, & materiam, de puerorum calore locutus: *Pueri multi, quia admodum sunt voraces, cumulant succum qui proprie crudus appellatur, a quo facile calculi generantur. Is autem humor ut materiæ rationem habet, ita & calor efficientis causæ.* Ac mirum quomodo Hippocrates, aut quicumque eum librum scripserit, dicat: *Puerulis nascitur lapis ob vesicæ caliditatem & totius corporis: Viris ob corporis frigiditatem haudquaquam generatur.*

Multa in eum locum inquiri possunt, quorum explicatio ad seriem continuationemque disputationis apprime pertinebit. Constitutum enim erat de lapidis causa, tum quæ efficiendi, tum quæ materiæ rationem habeat, disputare: de loco, de ætatibus, & iis qui magis minusve obnoxii forent. Primum itaque dubitari potest, an caliditas & vesicæ, & corporis totius ad generationem calculi faciat. Et quoniam Hippocrates meminit caloris multo humore perfusi, cujusmodi est humidum primum, & calidum primum; an calor puerorum halituosus, ἀτμώδης, spirituosus, humidus, blandus, minimum mordax minime ad generationem lapidis pertinebit? Nec enim probabile videtur, ut paullo post abunde demonstrabimus. Secundo quæri potest, an caliditas vesicæ tamquam unius partis eodem pertineat, calculumque creet: nam Galenus alio loco frigiditatem vesicæ constituere videtur causam generationis lapidis. Tertio, an viri, quod frigidi sint, calculum non generent? Quarum quæstionum examen & evolutio non minimum habebit & voluptatis & utilitatis: voluptatis quidem, quod animus noster iis explicatis aliqua ex ratione satiabitur ac explebitur: utilitatis vero, & ad præcavendum, & ad curandum, & ad opem miseris mortalibus afferendum. Nam si ut quidam volunt, immo major Medicorum pars, calor qui ad generationem lapidis tamquam causa efficax & efficiens concurrit tenuitate partium, & acrimonia præditus esse debet, immo veluti febrilis, quod Hippocrates 6. Epidem. θεῖμον (c) absolute aliquando vocat; ut dum ait, *Qui ventre calido, carnes habent frigidas*: aliquando πυρ (d), ob igneam vim, seu potius (ut cum Arculano loquar) igneitam; cur toties in calculosis affectibus ad oxypora, ad ἐκρηγμένα (e), & calidissima remedia concurrimus? nam causæ efficienti nervos & robur addimus: atque ita, ut plerumque fit, aberramus. Si calor lapidis auctor

&

(c) Calidum.

(d) Ignem.

(e) Cum impetu ejicientia.

& parens temperatus est, halituosus, blandus, naturalis, qualem Hippocrates aut scriptor libelli illius, & cum eo Galenus constituit, cur *εμπι-
να* (f) præscribuntur temperata, dulcia, mucosa, blanda? nam & ea fo-
vent calorem naturalem lapidis auctorem, & materiam reddunt viscidio-
rem, mucaginofam, lentiolem: in quo plurimum aberraretur. Ac credi-
bilius ab aliquo acri calore, aut saltem non a nostro blando & naturali
concretionem fieri: nam calorem potentem debere esse, eumque resollen-
tem satis ex mente Galeni apparet. Illius hæc verba sunt: *Lapis propria
passio est puerorum, qui ob edacitatem non paucos crudos humores generant,
ex quibus pars crassior cum urinis ad vesicam perveniens fit lapidum materia.
Accedit altera causa, vehementia caliditatis: nam & senes acervant crudum
non paucum, non ob voracitatem, sed facultatis coctricis imbecillitatem: non
validum tamen calorem habent, qui crassam materiam resolvens lapidem ge-
neret.* Utitur participio *ἱσταμίζον*, id est, exsiccaus, arefaciens, exhalare
faciens, & tenuem substantiam eliciens e materia crassa, ut sæx tandem
remaneat. Ergo & calor validus requiritur, & calor qui resolvendi vim
habeat. An vero tali vi præditum est calidum primum & radicale, quod
si fluens est, erit *ἀτμός* (g) tantum, & *ἀπόρροια τῆς ὑποκειμένης υἱίας* (h):
si fixum, partium solidarum *ἰντελέχεια* (i). Hic calor quamdiu aliquid ha-
bet præsto in quo versetur coquendo, secernendo, alterando, non sese ad
aliud accingere solet; unde non est credibile, calorem blandum & mitem
in pueris exercere vires suas in crudis humoribus digerendis, & in lapidem
convertendis: nam digestio illa, arefactio, resolutio quæ requiritur ut
materia crassa lapidescat, soli calori febrili tribuenda est. Et quoties *ἰσχυρὸν
θερμὸν* (k) legitur, videtur de calore acri & febrili intelligi, cui patim
Galenus ob igneitatē in apoplexiis, tetano, morbisque frigidis resolvendi
vim, digerendi tribuit, immo & coquendi, quamquam in illo loco ubi
legitur de calore febrili quod concoquat, legitur, frigiditatem concoquen-
di vim habet, non absolute, coquendi vim, sed frigiditatem coquendi,
id est, corrigendi, mitificandique summam, quæ in crudis succis inest, fri-
giditatem. Sed hæc per transennam. Nam si calor naturalis vim habet
resolvendi, & in lapidem vertendi in pueris, quum alioqui sit blandus,
humidus, & multo humore obrutus, unde sæpe impeditur Hippocratica
illa *ἐκλαμψις* (l), an tanta in senibus frigiditas, ut, quum ob facultatis
coquentis imbecillitatem multa congeratur materia cruda, illa non possit
obstruere, vias impedire, siccescere, a calore acriore quam sit in pueris,
quantuluscumque is sit, lapidescere? Credibilius est. Unde mirari subit
cur auctor libri de natura humana scripserit, *viris calculos non generari ob
frigiditatem.* Item Galenus loco superiore: In senibus quidem suppetere
materiam generando creandoque lapidi idoneam, sed præ infirmitate calo-
ris non cogi. Nam Galenum contradictionis possumus convincere; *Asth-*

Com. in Aph.
31. lib. 3.
Aph.

L 3

mata

(f) Per urinas moventia.

(g) Vapor.

(h) Effluvium subjectæ essentia.

(i) Perfectio.

(k) Forte calidum.

(l) Elucescentia.

mata in senibus ex destillationibus ortum habent, quum & respirandi instrumenta saepe habeant proprium sui algoris principium, quando & in ipsis multae & crassae superfluitates generantur: Et praeterea praesente virium imbecillitate renes obstruuntur, & lapides generantur, quum tenax & crassa superfluitas in similem callo substantiam transiverit. Antequam doceam contradictionem Galeni, de serie contextus dicam, istam periodon, καὶ προσέτι τῆς δυνάμειος ἀδυνάτου ὄντος, non soleo cum Leoniceno cum sequentibus connectere in eo sensu, Et praesente imbecillitate virium renes obstruuntur, & lapides generantur: sed totam periodon refero ad disputationem de asthma, quam peculiariter Galenus explicat; siquidem Hippocrates in suo contextu non meminit ullius obstructionis renum in senibus: quasi dicat Galenus, imbecillitatem virium unam ex causis esse quae asthmaticos senes reddunt. Nam sequens periodus tota sibi cohaeret in textu graeco sine uno puncto, nec colo, nec inciso, ut male fit in textu latino: ἐμφράττονται πολλάκις ὡς νεφροὶ καὶ τοὺς λίθες γινώσκει ὅταν, &c. Obstruuntur autem renes saepe, & lapides generant: non autem legendum cum Leoniceno, imbecillitate virium praesente renes obstruuntur: lapides autem generantur quando, &c.: nam hoc scriptoris est nec Galeni intelligentis, nec verba graeca an bene maleve cohaereant scientis. Quamquam hoc verisimile esse videtur ab imbecillitate renum tamquam ab adjuvante causa lapidem nasci posse: nam concretio quae fit in parte quapiam, infirmitatem partis agnoscit nequeuntis a se se amandare id quod molestum est. De verbis haecenus. Nunc ad rem redeamus.

Quod in mentem venit Galeno ut tam paucis litteris contradictoria complectatur? Nam in uno Lithiasin propriam affectionem puerorum scribit quod & cruditas, voracitas, & calor ingens in illis concurrant. Accedit quod partes puerorum famelicæ a ventriculo nondum satis mitigatum alimentum rapiant. Raptus autem ille eo fit, quod idem alimentum & ad auctorem, & ad nutritionem faciat. Et quae partes augeri debent, id quo augeantur appetunt: quae nutriri, id quo nutriantur. Diversum est partium studium, diversum desiderium, quod uno & eodem alimento debet leniri ac temperari. Nutritio quidem fit non quatenus alimentum quantitate est praepeditum, sed quatenus substantia est quae in alendae rei naturam multiplici alteratione praeeunte mutari debet. Auctio vero contra. 7. Eandem lithiasin ibidem a senibus removet, quod licet materia idonea sit, tamen causa efficiens desit. Sed alio loco obstructionem renum senibus contingere posse ait, unde viscida superfluitas σύσασιν πυρώδη, callosam concretionem aut coagmentationem interpretor, contrahere possit. At concretio fit resoluta parte tenuiori, virtute caloris dissantis. In senibus, auctore Galeno, frigiditas dominatur. Quenam ergo causa efficiens? Nec est quod quis conetur defendere Galenum, quod magna sit senum latitudo: ut quidam sint virides, quidam decrepiti: quum uno in loco ait: In senibus ob frigiditatem calculum generari non posse, de decrepitis intelligit: quum autem alio loco scribit viscidum & crassum humorem callosam substantiam & naturam induere, unde lapis, non de decrepitis capularibusque senibus intelligit, sed de viridibus, in quibus non
ita

ita languidus, paucusque calor fit naturalis: Contra tamen colligere licet ex ejusdem commentario: nam dum de lithiasi, & asthma, & stranguria, affectionibus senum, disputat contra sententiam aliorum Hippocratis interpretum, asserit senes eo loci ab Hippocrate intelligi τοὺς πλεῖστον χρόνον ἀγοντας ἡλικίαν, καὶ ἐν αὐτοῖς καταπαύει τὸν λόγον ὡς ἀπὸ τῆς ἡλικίας δηλωθῆς: Eos, inquam, senes intelligit, qui extremam ætatis partem exigunt: atque in ejusmodi senibus orationem suam finit tamquam jam ordinatim singulas ætatum partes emensus. Si itaque in extrema ætatis periodo σύστασις illa πυρώδης (m) fieri potest, cur non magis in iis quæ antecedunt? Itaque non videtur consentaneum a senibus & viris jam grandioribus rejicere calculorum generationem, præsertim quum materia in promptu est, quum non sit tantum frigus, quin calor naturalis paullo acrior in angustiis viarum quodammodo præfocatus (nam in angustiis locis maximam partem lapides generantur) sufficiat ad cogendum compingendumque temporis progressu: ut id quod simul & semel, aut breviori tempore in calidioribus fit, idem in non ita calidis, sed tempore longiore fiat. Quod alienum a ratione non videtur: immo rem ita esse credendum est: eamque ob causam Hippocrates 6. Epidem. scribebat, *Post mielum concretio magis, an quod calidiores?* Cur dubitat? Quum aliis locis calorem puerorum causam concretionis posuerit. Révera libro illo multa ad memoriæ subsidium conscripsit: nec abs re forte dubitando scripsit, an quod calidiores? Dubium enim esse ostendimus, & paullo post plenius aperiemus, an calor naturalis mitis & blandus, concretionis causa.

Nunc quod mihi videtur probabile dicam de senibus & pueris: necdum enim explicabimus an ante mielum, an post mielum concretio fiat. Lapides generantur in vesica, generantur & in renibus, & aliis locis angustiis. Qui in loco ampliore generantur, & caloris ubertatem & materiæ declarant; nam quum materia alia loca in quibus cogi potuisset pertransierit, in vesica calida tum per se, tum locorum vicinia, ut ex Hippocrate docebimus, nanciscitur copiam novæ materiæ; unde concretio fit. Qui in loco angustiore fiunt, quodam obstructionis modo fiunt, dum videlicet sicca, aut viscida, sed terreno modo affecta superfluitas diu in renibus & viis angustiis hæret; unde obstructio, & ab obstructione, loco, tempore fit concretio. Itaque in calidis naturis propria dicitur esse generatio lapidum tum in ratione lapidis, quia proprie lapis fit; tum in loco, quia in vesica; tum a causa efficiente propria, nempe calore; & in tempore, quia paucio tempore; & in effectationis modo, quia tenuioris partis resolutio fit; unde proprie concretio. Sed in non ita calidis, immo jam ad frigidum temperamentum vergentibus generatio lapidis cernitur, sed non propria: quia non per modum coctionis per incrassationem & tenuium partium a calore consumptionem, sed per modum obstructionis, a qua res impeditur, & dum materia retinetur calor diffilatione prohibetur, hinc longo tempore concretio impropria tamen fit: item generatio ista fit in renibus. At non tam elucet vis caloris in

(m) Concretio callosa.

generando lapide in angusto loco, quam in capace: quia angustia loci quasi apprime ad concretionem confert. Non præterea digestio fit tenuis partis, quia non multus calor. Atque utrumque modum explicat Galenus abunde. Nam dum de senibus agit, ἐμφορῶνται οἱ νεφροὶ καὶ γεννῶσι λίθους καὶ σύσας πρῶτον ἐργάζεται (n). Non dicit: In senibus materia subigitur a calore, digeritur, unde concretio: sed obstruuntur renes, inquit, & generant lapides: ergo in generationis forma desideratur efficiens causa propria calor, sed obstructio per se videtur statim causa. Deinde συστάως πρῶτον (o) meminit, ac si dicat, non vere lapis est, sed per obstructionem humor παχὺς καὶ γλιχρὸς (p) coagmentatur, adipisciturque callosam naturam. Sed dum de propria lapidum generatione loquitur, ut ea quæ fit in pueris, aliter multo loquitur; nam non meminit obstructionis, immo rejicit angustiam ut causam aliquam 6. Epid. sed voracitatis, copiarum humorum & validi caloris, & resolutionis. Hic tria maxime considerantur, calor validus (qui in senibus deest) copia materiae (quæ adest quidem, sed ob coëctricis facultatis imbecillitatem, ergo penuria caloris) & resolutio, quæ efficit veram legitimamque lapidis generationem. Itaque mihi videtur sibi quadrare Galenus.

Sed nunc quasi e portu paullum remigrantes, quoniam longius solvimus, redeamus ad disputationem de calore; quoniam, ut supra diximus, Hippocrates dubitaverit, an ideo quod calidiores pueri post mictum in iis σύσας (q) fiat? Et si calor, an sit mordax & acer, an naturalis, ut supra attigimus. Ac calorem quidem esse causam generationis lapidis certum est, siue calor sit in parte ipsa in qua reapse generatio fit, siue in partibus vicinis quæ parti adiaceant. Quod forte novum videtur, sed id primus Hippocrates animadvertit libro de aëre, locis & aquis. Quorum alvus satis fluida est ac sana, non ardens, nec stomachus vesicæ coarcescit, hi facile urinam ejiciunt, & nihil in vesica congregatur. Quorum alvus ardens ac fervida fuerit, in his necesse est vesicam idem pati: quum enim magis quam pro natura fuerit calefacta, stomachus ipsius inflammatur: quum hoc patitur, urinam non dimittit, sed in ipsa coquit atque adurit: quod tenuissimum, excernitur; quod purissimum, transit ac emeitur: quod crassissimum ac turbidissimum, coacervatur, ac primum concrescit parum, deinde magis dum volvitur ab urina, quicquid crassum compactum fuerit, ad seipsum aptat, augetur, & in tophum concrescit. Quum urinam emittit, ad vesicæ stomachum allabitur ab urina impulsus, urinae emissionem impedit, & dolorem affert: quare pueri fricant ac trabunt pudenda. At videtur causa mictionis eo loco esse. Signum autem quod hæc ita se habeant, hoc est, urinam splendidissimam calculosi meijunt ad similitudinem feri, quia id quod crassissimum ac biliosum isthic manet, coacervaturque. Pueris autem lapis fit si lac non salubre fuerit, sed valde calidum ac biliosum: ventrem enim percalefacit

(n) Obstruuntur renes, & generant lapides, & concretio callosa generatur.
(o) Concretionis callosæ.

(p) Crassus & viscosus.
(q) Collectio.

calefacit & vesicam. Tria hic observatione dignissima sunt. Primum, quomodo æstus, calorque & vesicæ & partium vicinarum calculi proventum faciat: unde adustio fit, & orificii vesicæ inflammatio: ergo de calore acri locus intelligitur. Secundum, quod contra neotericorum sententiam primaria in vesica coagmentatio fiat, nec sit ad renes recurrendum. Tertium, quod lac in pueris calculum generet. Quartum addo de urinis splendidissimis, nam hoc non videtur probabile. Neque enim veri similitudinem habet ita splendidas & tenues urinas, & albas reddi, quum æstus sit & in vesica, & in intestinis ratione adstrictionis & ardoris. Sed hoc mihi propterea videtur contingere, quod multa copia lenti viscidique humoris subsideat, a qua resudet tenue serum, quod tamquam paratum magis ad excretionem, emingitur: sed quod crassum est ac biliosum (hoc est quod in mole ista calidum est ac æstuans, tamquam summopere conferens ad generationem lapidis) remanet: & quod excernitur tenue est, incoctum; quia licet calor sit multus, hic naturalis non est, sed æstuans, ut vult Hippocrates hoc loco (quamquam in aliis recurrit ad humidum calidumque primum, quod in pueris multum est) & propterea urina cocta non apparet, sed diluta multum, & albicans ob eam impressionem quam habet a materia in fundo vesicæ contenta: tamen hoc controversum esse potest maxime. De tertio, nempe de lacte, dicemus postea. De secundo, nempe de concretionem lapidis & arenularum, an in vesica primo fiant, plenius posthac. De primo disputemus, quoniam instituta est quæstio de calore, an sit naturalis, & blandus, an vero contrarius. Id quod hoc loco ab Hippocrate dicitur, aliquod problematicum habet: nec enim absolute verum est inflammari vesicam, & os ejus, nec intestina ardere ut inde generetur lapis. Tamen ut nihil effectum temere, nil ab Hippocrate imprudenter pronuntiatum, ita ejus verba problematica quidem, sed vera tamen cum reverentia sunt capienda. Stultum est tanto auctori falsum aliquid affingere, quod forte ejus verba quæ aliquid secretius in se continent, non intelligamus: in ea re enim incertiam nostram potius explicaremus. Illo loco de aquis agit, earumque commoda & incommoda explicat, prout aliis atque aliis ventis afflantur: ac inter cetera docet in nonnullis aquarum a Borea perflatarum usu arenulas in vesica generari, in aliis non item, prout nimirum cujusque alvus bene aut male affecta est: nam in cujusque morbi generatione, non modo dispositio materiæ & ejusdem copia requiritur, sed subiecti ipsius; alioqui nihil generaretur. Itaque illo loco Hippocrates vult eos calculis fore obnoxios quibus inferior alvus calidior est, & vesica ipsa: quod quamquam problematicum, tamen verisimilitudinem habet. Nec Hippocratis verba ubique ad unguem sunt exquirenda: nam nihil aliud videtur innuere quam eos calculis obnoxios esse, sive in renibus generentur, sive coagmentatio prima & rudimentum fiat in renibus, perfectio vero in vesica per materiæ novæ appulsum, quibus alvus adstricta est, arida, sicca. Ac si dicat Hippocrates: Illud in arte Medica receptum est, & communi prudentia notum, calorem lapidis efficientem causam esse: ergo quibus illa causa præsto est, in iis credibilius est la-

Notandus locus Hippocratis de generatione arenularum in vesica, contra neotericorum sententiam.

Hippocr. lib.
de humori.
Aphor. 58.
lib. 5.

Aphor. 27.
lib. 7.

pidem potius generari quam in aliis in quibus deest, etiamsi par materiae congeries adsit: quo fit ut vesicae ardor, alvi durities, siccitas, calor plurimum generationem lapidis promoveant ac adjuvent. Ut enim calor hepatis & partium vicinarum facit ad meliorem chylosin tum in coctione, tum in facili alteratione, immo & digestionem, ita intestinorum vesicae viciniorum calor facile communicatur & renibus & vesicae; unde in iis partibus augetur calor per aliarum partium viciniam, auctus calor ad rudimentum & perfectionem lapidis facit plurimum. Sic nimirum quae sunt vicina, & quae propinqua, ea primum ac maxime affici solent, ut Hippocrates scripsit. Sic inflammatio recti intestini urinae stillicidium afferre potest: & vesicae inflammatio tenasium adducit, ut in *Aphorismis* Hippocrates testatum reliquit. Et uterus recto intestino tenasium patiente laborat per consensum: immo & abortionem facit Hippocrati. Itaque fieri potest ut quibus ardens alvus est, ii praesente materia calculosi fiant; quod communi experientia percipitur. Nam & qui praecalido sunt hepate, iis maximam partem alvus adstricta est, & arenulas patiuntur: & qui nephriticis tentantur, & calculosi sunt, juvantur plurimum educatione stercoris; tum quia induratum stercus opprimebat partes jam calculo pressas & fatigatas: tum quia brevissimo tempore alvus ita adstricta, & ob adstrictionem seipsa calidior effecta potest calorem suum communicare partibus propinquis, & eas adjuvare ad novarum arenularum generationem. Nam & dolores, & vigiliae, & adstrictio alvi facile corpus febriciens reddunt: immo quibus natura, praesertim biliosis, durior, sicciorque alvus, iis maxima ex parte & capitis dolor, & renum φλόγῳσι (de ea enim conqueruntur saepe) immo & rudimenta febris apparent. Calor itaque sive partibus ipsis insit, sive ab aliis partibus emanet, calculorum parens est. Ut non iterum praetereundus videatur locus ille Hippocratis supra citatus, pueris arenulae cum lotiis excernuntur, tum propter vesicae, tum totius corporis caliditatem: ut non solum partium calorem in quibus solent nasci lapides considerarit, sed & totius corporis: quod animadvertione dignissimum est. Ceterum subtilius & brevius de calore agendum. An calor sit acer & mordax, an calor blandus & mitis, an uterque. Nam in iis quae ante dicta sunt, & docuimus probabile esse non a calore blando cogi posse calculum, quod ad coagmentationem digestio tenuis substantiae requiratur, & a frigidityte non juvari coagmentationem. Utrumque amplius excurremus, & tandem quid sentiendum aperiemus. Audiat Hippocrates.

Post mictum concretio pueris magis, num quia calidiores?

Aliquid intus reconditum obscuris verbis designat, sed non exprimit Hippocrates. Et ut antea monuimus, non audet absolute pronuntiare an quod pueri calidiores, ideo eis fiat magis concretio (συνάγμα Græcis, ἀπὸ τοῦ ἢ γλισχρὸν χυμὸν συνάγεσθαι (r), eaque concretio post mictum.) Nam tacite tecteque indicat duplex σύναγμα, unum ante mictum, alterum

(r) Ex eo quod humor viscosus confescat & coacervetur.

rum post mictum: Ita enim Græcis est, μετ' ὕρῃσιν καὶ πρὸ ὕρῃσεως (s). Pro nomine ὕρῃσεως positum aliud est lib. 2. de nat. humana ὕρῃμα (t), sed male; nam ponendum erat ὕρα (u): aliud est enim ὕρον (x), aliud ὕρῃμα, seu ὕρῃσις (y). Quæramus igitur cur Hippocrates dubitet & hanc particulam ambiguum scribat ἄρα ὅτι θερμότερα, id est, an quod calidiores? Duabus de causis videtur hoc adjectum esse: una est, quia adjecerat particulam illam μάλλον (z) videtur magis consentaneum, ut in juvenibus, in quibus calor qualitate major cernitur potius, generetur lapis, quam in pueris. Nam si calor coagmentationis auctor est, ubi major calor, ibi coagmentationis & coalitus occasio major. Si itaque juvenes calidiores, cur non in illis συνάγμα μάλλον (a); Tamen in Aphorismis absolute pronuntiarat pueros calidissimos esse, & noverat illos & humidi primi & caloris primi ubertate fretos esse, a quo calido primo vere dicuntur calidi homines. Quamquam θερμὸς (b) Græci Medici appellitaverint aliquando, immo sæpe, quibus acer & mordax in alvis calor est. Nec mirum si dubitaverit, an quod calidiores essent, in iis concretio post mictum fieret.

Secunda ratio videtur cruditas humorum, & superfluitas, præsertim in vesica coagmentationis lapidis causa est materialis: Ubi calor multus, ibi non est credibile crudos & superfluos multos humores coacervari, ut res quoque se habet, præsertim ex parte caloris. Nam si magna sit ingluvies, ibi licet calor multus, tamen non est satis coquendo, & mitificando. Si pueri calidi sunt, calor superfluam humiditatem & humores mitificabit, & nihil erit quod vim potentiamque caloris effugiat. Ita nimirum in prognosticis Galenus scripsit, sedimentum multum esse in urinis, quod multi humores crudi, qui ratione copię effugerint vim caloris nativi, unde eos necesse sit postea cum urinis secedere, quod naturæ gratiam non receperint, id est, in alimentum non facefferint. Itaque dubitat Hippocrates, an quod calidiores? quasi dicat: An non alia causa est coagmentationis post mictum? Si enim calor validus esset in pueris, ut est, & humores coquuntur, & mitificantur, & ad facilem exclusionem comparantur; ideoque non est verisimile in vesica resistere, ac illic in calculum cogi; dilatantur enim multo calore vasa. Ergo alia causa est (dicere possit Hippocrates) nimirum propter ingluviem humorum cumulus qui hoc efficiat, ut nimirum fiat concretio post mictum. Accedit quod non dixit absolute, Pueris magis concretio fit, an quod calidiores. Nam si de concretionem & synagmate solo ageretur, non est dubium quin a solo calore repetenda esset causa, & non ambigeret, an quod calidiores. Nemo dubitat enim a calore συνάγμα (c) hoc fieri: sed adjecit, μετ' ὕρῃσιν, post mictum: ut si ita quæreretur: An quia pueri calidiores, ideo in iis fiat concretio

M 2

lapidis

(s) Post mictionem & ante mictionem.

(t) Mictio.

(u) Urinæ.

(x) Urina.

(y) Mictio.

(z) Magis.

(a) Concretio magis.

(b) Calidos.

(c) Concretionem.

lapidis magis post mictum quam ante mictum? Et particula hæc, *an quod calidiores*, dupliciter referri reduciq; ad ea quæ præcesserunt potest: vel, An pueris concretio magis (supple) quam aliis in ætatibus, quod sint calidiores: quod videtur Galenus velle colligere: Vel, An in ipsis pueris fiat concretio potius post mictum, quam ante mictum, quod calidiores sunt. Etenim hoc probabile videtur, in pueris lapidem in vesica concrefcere præeunte aliquo rudimento ob copiam excrementi viscosi & crassi: quod renes quidem præterit valida existente puerorum natura, c vasis satis dilatatis, sed quia grave est, facile remanet & residet in puerorum vesica ut molli & flaccida, exeunte tenuiori parte: sed in viris in renibus. 8. Quum in vesica fit, dicitur post mictum fieri, id est, post secretionem feri a sanguine, & ejus in vesicam influxum; ita enim nomen *cuphosis* intelligi potest. Quum in renibus fit, dicitur ante mictum fieri, id est, antequam secreta a sanguine feri pars sit, & illapfa in vesicam sit in renibus. Nam quidam volunt mictionem esse non quum actu a vesica excernitur urina: sed quum in vesicam illapfa est urina. Nisi forte dicat quis melius post mictum dici, id est, postquam excreta est a vesica urina, ut excreta tenuiori parte humoris remaneat spissior & densior in vesica. Sed si hoc verum esset, quis esset sensus? quæ ratio dictorum Hippocratis? Nam si ideo dicatur concrefcere lapis post mictum in pueris, quod id fiat post excretam a vesica urinam: an probabile est in aliis posse generari lapidem in renibus ante mictum, id est, dum contenta adhuc est in vesica urina? Non videtur verisimile. Nam contineatur vel non urina in vesica, non propterea tamen in renibus generabitur lapis. Ergo credibilius est, post mictum dici, id est postquam illapfa est in vesicam urina: ante mictum, dum adhuc in renibus continetur. Nisi forte dicat quis, & defendat in hoc sensu dici concretionem fieri in vesica post mictum, quod fiat post mictionis actum, & nihil referat de renibus, five ante, five post id fiat, quum Hippocrates nullam mentionem ea de re injecerit. Nam si ita dixisset, Post mictum in pueris concretio magis, quam ante mictum, aliis potius ante mictum; videretur revera per comparisonem loqui voluisse de viris & pueris, ut in his aliter fiat quam in illis: sed secus est. Tamen & Galenus in *comment.* & Arnaldus, & ex veteribus plerique solent assignare distinctionem inter generationem lapidis in pueris, & in viris: quod in iis in renibus fiat, in illis potius in vesica. Cujus rei demonstrationem petiisse videntur ex hoc Hippocratis *Aphorismo.*

Tamen conjectura a nobis prius proposita non videtur a ratione aliena, vel quod Hippocrates quæsierit, an quod calidiores, quod nimirum si hæc ratio valeret, quia calidi sint, idem de aliis ætatibus, præsertim juvenibus intelligi possit. Vel potius, quod quum nossent copiam excrementi parentem lapidis esse, & ejus præsertim qui in vesica fit, non abs re dubitaverit, an caliditas ejus lapidis causa sit, quum alia causa, eaque præcipua esse videatur. Quod autem de juvenibus intelligi hoc posset potius, Galenus in *comment.* indicat, dum ait, *Calidum in juvenibus absolute calidius est calido naturali quo abundant pueri*: quocirca probabilius erat (liquidem caliditas

ditas concretionis auctor sit) in adultis generari lapidem quam in pueris. Sit ita sane. Caliditas auctor est causaeque efficiens lapidis: sed an ea sit primigenia (quod nos demonstraturos sumus polliciti) aperiamus. Quicquid ejusmodi est ut materiae aliquam aequalitatem afferat quae ad coagmentationem, quam laevitas adjuvat, conducere possit, & de materia educere aliquid tenue, id ad generationem calculi facere potest: nam, ut supra docuimus, requiritur aliquod agens ad coalitum istum. At calor naturalis, & quivis calor mediocris id praestare potest: quod ratione, ac experientia doceri potest. Auctoritas Galeni est: *Urinarum crassitudo creandorum calculorum in pueris prima potissimaque causa est, caliditas etiam mediocris ad spissandam materiam satis esse potest: nam & in sponse aquis calidis, etsi moderatis tepidiores sint, tophi concrecentes apparent. Itaque Hippocrates adjecit particulam NONNE, quoniam & tanta caliditas, quam ingenitam pueri habent, ad coagmentandum aliquid facit: verum non ipsa praecipue, sed materiae, ex qua fit lapis, qualitas, ipsius compactionis causa existit.* Quo ex loco apparet ea nostra conjectura verisimilis esse, qua paullo ante nobis videri dicebamus dubitandi particulam ab Hippocrate additam esse, an quod calidiores? Ac si dicat Hippocrates *συνδύματος* (d) istius non tam causam esse calorem quam materiae spissae, crassaeque qualitatem. Quod & Galenus aperte demonstrat: licet in omnium rerum productione habeatur potius ratio causae efficientis quam ipsius materiae. Et addebat, *post mictum*; liquidem post excretam urinam, vel post delapsam eandem a renibus tanta est in fundo superfluitas, ut minimo negotio cogi, aptarique possit.

Quaestio esse possit an tam facile generari possit? Nam plerique putant necessarium esse calorem ingentem qui retorreat materiam, retortam in lapidem cogat. Tribus modis fieri potest, uno per modum obstructionis, ut in senibus fieri ante ex Galeno docuimus: quia enim multa restant excrementa, ea tempore vel per se, vel a calore siccata non simul & semel, sed progressu temporis callosam acquirunt consistentiam, & vias angustas obstruunt. Et parum probabile ostendimus esse id quod a Galeno dictum est, in senibus non cogi calculos, non quin adsit materia, sed quod calor sufficiens desit. Altero modo per modum coctionis, in qua requiritur multus calor, & qui tempore cogat ut materiam non lentam, viscidam efficiat, exhausto sero, quem Galenus in *Aphorismis* constituit dum loquitur de lithiasi propria puerorum passione: & eundem modum agnovit Hippocrates libro de aëre & locis, dum scribit eos calculosos fore quibus alvus exaestuât, ut paullo ante demonstratum est. Tertium modum ex hoc loco constituimus, in quo & Hippocrates & Galenus non tam recurrunt ad causam efficientem, quam ad materiam, ut in pueris solam, vel praecipuam saltem urinarum necessitudinem lithiaseos causam ponant. Immo (ut ad quaestionem revertamur an facile generetur lapis) Galenus exiguum tempus ad coagmentationem requirit, praesertim quum materia praesto est. Ita enim scribit, quod annotandum: *Crassities hujusmodi urinarum collecta, & in unum coiens (supple in vesica, contra Fernelium) quum*

Comment. in aphorism. 15. lib. 6. Epid. sect. 3.

(d.) Concretionis.

M 3

semel

94 CONSILIORUM MEDICINALIUM,

semel aliquando non apto tempore excreta intus diutius remanserit, concrefcendi initium capit: principio factio facile quicquid crassi in vesicam illabitur, priori agglutinatur, ut in sponte natis aquis cernitur, & in vasis in quibus aqua quotidie calefit. Notanda illa particula, quum semel aliquando non apto tempore &c. Nam & facultas generationis & incrementi apparet, praesertim ubi materia idonea. Ut non sit requirendus tantus calor, non diathesis aliqua parentum, ad quam tamquam ad asylum confugiunt qui potius morborum causas rimantur, quam easdem amoliantur. Quis enim dubitat usu casei primo quoque tempore non posse cogi calculum?

*Comm. in
part. 15. sect.
3. lib. 6.
Epid.*

Redeamus ad nostrum calorem. Calor naturalis coquit, unit, ad aequalitatem adducit, crassescit; nam coctio increffando fit: crassities illa inaequalitate spectatur, quum separatio est omnium partium ἐτερογενῶν (e): saepe quod ultima in coctione apparet, tenue magis apparet quam quod in prima: crassius tamen est, quia separatis heterogeneis partibus aequalius est. Si calor naturalis illud praestat, tantum abest ut non concurrat ad lapidum generationem, ut plurimum faciat, qua praesertim ratione increffat: quod Galenus conceptis verbis demonstrat: Crassam materiam in pueris tenaciorē esse, quoniam magis ab insito calido elaborata est, rationabile est. Nam quaecumque a calore coquendo mutantur, temporis progressu lentorem acquirunt, licet ab initio illum non habuerint. Tamen contra id quod a Galeno modo dicitur obijci potest ea ratio qua paullo ante eodem in commentario nifus est docere cur pueri in renibus calculum non generent. Pueri, inquit, in renibus calculos non generant, quia quum in iis omnes actiones naturales validae sunt, humorum crassitudo funditur atque dissolvitur. Et paullo infra: In pueris quum multus calor sit insitus, & actiones firmæ, materia attenuata ad renes fertur, facile in vesicam percolatur. Ex quibus locis apparet calorem naturalem attenuare, fundere, dissolvere, nedum coagere, spiffare, coagmentare. Immo paullo infra, coagmentationis causam in pueris, illius praesertim materiae quæ a calore attenuata fuit, percolata per renes, & ad vesicam protrusa, vult vesicae esse frigiditatem. Si frigiditas coagmentationem promovet materiae alioqui a calore attenuatae, si calor fundit, liquat, cur ergo & calor nativus crassitudinis auctor existit, & coagmentationis, quum contraria ei qualitas, nempe frigiditas, auctore Galeno, id efficiat? Hæc hercle subtiliora sunt. Nam Galenus adduxit primam rationem, nimirum in pueris facultates validas & calorem attenuare, ut evertat eorum sententiam qui dicebant in pueris lapides gigni ob meatum in renibus angustum. At Galenus: Si angustia hoc efficeret, potius in renibus cogerentur: at contra fit: immo dubitando ponit ne in aliis quidem ætatibus angustiam istam causam esse, sed cruditatem, & infirmitatem: quæ quum non sit in pueris tanta, non est mirum si in renibus non cogatur materia: immo eatenus eorum vis appareat quatenus valide depulsa est materia in vesicam, quæ ibi cogitur juvante quadam vesicae frigiditate. Nam primum per comparisonem tantum vult tam validas facultates in pueris: nec vult calorem omnino fundere & attenuare:

(e) Diversi generis.

tenuare: nam quum primum per modum digestionis cogit, tunc fundit, liquat, attenuat: sed quum per modum coctionis, crassificat. Sic in uno loco intelligi debet calor ille æqualitatem crassitiemque efficere quum coquit: in altero fundere, liquare, dum per comparisonem cum aliis ætatibus in quibus vires nec calor tantus est, hoc dicitur, & dum digerendi partes tenet. Quod autem vesicæ frigiditas coagmentationis causa dicitur esse, id tamen non excludit munia caloris naturalis in coquendo & in crassificando: nam frigiditas tantum ex eventu cogit, præsertim si adsit inanis capacitas in qua materia diu resideat; quod vult Galenus. Calor per se crassificat & cogit, dum videlicet *ἰσπερὶν* (f) separat, & *ὁμογενῆ* (g) congregat. Et licet materia attenuata sit, ut per renes percoletur, non propterea tamen efficitur quin diutius versando circa eam materiam præsertim excrementosam, non illam cogat. Nam si illam assimilare posset ut in alimentum cederet, non ubique in calculum cogeretur: sed quum sit excrementum, diutius resistens eam naturam acquirit. Ex his patet calorem blandum, mitem, mediocrem concretionis lapidis auctorem esse posse, quod auctoritate & ratione confirmatur.

Experientia est de aquis: in iis tepidiusculis aliquando lapides generantur: & in vasis nostratibus in quibus vulgo aqua incoquitur. Et Galenus earum aquarum duobus in locis meminit: priore quidem: *Itaque si ex sola pituita crassa & viscida subsidentia facta sit, color cinereus erit, aliorum tephorum colori similis, qui in aquis sponte calidis multis in regionibus lapidibus adnasci accrescereque cernuntur, & in vasis alioqui ubi aqua calescit. Posteriore vero, In calidis aquis sponte nascentibus calculi & topi generantur.* Ac dicet aliquis, non generantur nisi in aquis calidissimis. Falsum est, & auctoritate Galeni refutatum; ita enim eodem in loco scribit: *In sponte calidis aquis, etsi moderatis tepidiores sint, topi concrecentes apparent:* eo autem loco conceptis verbis Galenus docere vult non necessarium esse ut aquæ calidissimæ sint, nec calor admodum vehemens ut lapis generetur.

Itaque ut oratio nostra terminetur: nec eorum placet opinio qui in generandis lapidibus calorem acrem requirunt: nec qui a solo calore naturali. Est enim ubi calor acer & mordax causa est efficiens, ut in picrocholis, & *πικροχολίαις ὄντω* (h): est ubi calor blandus & mitis id efficiat longiore quidem tempore, & per modum concoctionis: alius calor acer per modum digestionis. Est ubi potius habenda sit ratio materiæ, quam ullius causæ efficientis; tametsi illa quoque concurrat. Sed quum materia est multa, ut humor crudus & lentus, non est mirum, nec dubitandum (quicquid dicat Galenus loquens de senibus: nam postea sui memor sententiam suam temperavit) quin etiam exiguo præsentē calore lapis concreseat: est enim sedimentum multum, est & gluten aliquod, nempe pituita cruda, ut doctissime annotavit Hippocrates: quod glutinum, quod adest, tantam habet vim, ut materiam alioqui divisam divulsamque coire cogi-

Comm. in aphorif. 6. sect. 1. lib. 6. Epid.

Com. in part. 15. sect. 3. lib. 6. Epid.

Lib. 4. de morbis.

(f) Diverſi generis partes.
(g) Ejuſdem generis.

(h) Ventre ſuperiori calidis.

6. Epid. part.
10. sect. 3.

cogique faciat, licet paucus calor sit. Et is quantuluscumque est calor longo tempore facit, id quod breviori angustioreque vegetior & potentior calor moliretur. 9. Itaque non ubique accusandus calor acer, & propterea temperatis utendum, non ideo renibus applicanda refrigerantia, quum potius obsint, quam prosint. Nam in pituitosis & præpinguibus in quibus concresecunt lapides, sed non frequentius quam in biliosis (contra veterum sententiam id dico) non est verisimile calorem illum acrem, quem lapidis parentem constituunt, abundare. Sed uno verbo inquiremus, an calor acer & febrilis juvare possit ad generationem lapidis. In tetano, epilepsia, apoplexia calor febrilis coquit, digerit, evacuat, dissipat, frigus corrigit, & materiam frigidam ad æqualitatem reducit; item attenuat; & in halitum digerit. Et apud Hippocratem: *Quibus adsunt coryzæ, si cum febre fuerint quæ supervenerit, eæ solvuntur, nec relapsum habent; quæ cum febre non sunt, relabuntur*, quomodo id fit? Quia calor febrilis promovet coctionem: verba Galeni hæc sunt: πυρετός επιγενόμενος κορύζας & ριγίχους βεβαυτέρων δυνάτων ποιείται πέψιν (i). Est ergo minime consentaneum cogere, densare, & pituitosam materiam in calculum conflare. Videtur quidem hoc probabile, verum tamen non est. Nam actio illa caloris præter naturam non minus pro se suadet & facit ad generationem lapidis, quam ad ejusdem prohibitionem; Si quidem positum est digerere, attenuare, id quod tenue est elicere: at hæc requiruntur ad generationem lapidis: 10. probatum enim est ex sententia Galeni, τὸ θερμὸν τὸ λιθίασιν ποιεῖν (k) debere ἐξαμιῖξεν, id est, discutere, & exhalationem procurare. Quod si non sit multum contumax materia, procul dubio eam attenuabit, & in halitum digeret: alioqui conabitur quidem educere id quod tenuius, sed remanebit crassa pars; hinc calculorum proventus: ergo ea ratione conferet ad calculos generandos. Præterea aliud est materiam in venoso genere aut nervis contentam esse, ut in morbis frigidis, & in convulsionibus; aliud in capacitate aliqua, & angustis. Nam in venoso genere, aut nervoso, quia non est coactus humor, per halitum tandem digeritur: sed dum in capacitate aliqua contentus est, diutius majore copia residens cogitur: Declarant arthriticorum tophi: nam quamdiu humor in genere nervoso est, vagus est: quum in pyxidem abiit, tum concresecit.

Ac disputationis continuata ex superioribus serie, agamus de reliquis partibus; de calculo an in renibus solum concresecere possit, & num omnis calculi rudimentum a renibus: item an ex hominibus aliqui obnoxii sint magis calculo, & quinam illi sint. Accedit & id, cur in hominibus & viris in renibus magis, in pueris in vesica potius concresecant. In renibus non concresecere calculum solum testatur experientia: nam nulla est corporis capacitas in qua calculus cogi non possit: quod non est pluribus explicandum, & exemplis illustrandum: siquidem & ex corde, intestinis, pulmoni-

(i) Febris superveniens raucedini & gravedini validiorem efficit concoctionem.

(k) Calidum lithiasim efficiens.

pulmonibus, cysti cholidochi, immo ex cerebro ipso excreti visi sunt lapides. Est enim illud verum quod a Galeno scriptum est (dum loquitur de concretionem lapidis in vesica) *capacitatem, eamque inanem conferre ad generationem lapidis*; sed an rudimentum fiat in renibus ignoramus. Si in partibus reliquis corporis agnovit Fernelius primus illius opinionis assertor, quæ defendit lapidis in vesica contenti rudimentum a renibus esse, lapidem con crescere posse, immo & in venis ipsis; cur ergo tam absurde contra omnium veterum opinionem asseveranter affirmat omnis calculi generationis principium a renibus esse? Si veteres credidissent futuros quosdam esse, qui præjudicatae suæ sententiæ pertinaces defensores asserebant in renibus rudimentum fieri, probavissent credo, necessario cogi posse in vesica: & ut solent, firmis rationibus suam opinionem roborassent. Probaverunt quidem & ratione caloris, & materiae, & capacitatis ipsius vesicæ coagmentari in vesica; sed non elaborarunt in eo ut probarent primum rudimentum a vesica ipsa esse. At quis umquam putasset fore quempiam ita a ratione alienum, qui negare ausit labefactando omnia veterum decreta cogi per se & primo in vesica lapidem posse? Si in aliis partibus cogitur, non repetita prima origine a renibus, dicat cur non in vesica cogi possit & per se & primo rudimento a renibus non mendicato? Non potior ratio videtur, immo probabilius est in vesica cogi posse facilius, quod excrementorum corporis sit receptaculum, & mucosa substantia per se frigida, & caloris vim effugiens, omnium facillime in vesica cogatur, coeat, ac coagmentetur: immo credo & facilius & promptius cogi, quam in renibus, & breviori multo tempore. Primum enim materia est, & sicubi alibi in vesica & redundat, & apparet: ac probavimus ante & ratione & experientia copiam materiae mucaginosæ in loco etiam mediocriter calido cogi ac coalescere, & ex minima re tamquam fundamento aut semine per accessionem novæ materiae aliquid ingens cogi posse: II. præterea & locus calidus est, immo & ratione suæ substantiæ frigidus: ad lapidis autem coagmentationem, transpirationem, concursumque caloris & frigoris ut ad lateres cogendos, plurimum conferre, veterum auctoritas jam pridem confirmavit. Præterea fieri potest ut in vesica & digestio fiat, & dissipatio tenuis substantiæ, tum ratione caloris, tum ratione excretionis quæ sæpe fit: nam id quod exclusioni paratum est magis, cum urina excluditur. Quamquam abunde supra docuimus ex sententia Hippocratis & Galeni, in vesica calculos non cogi tam per modum digestionis (ut in renibus fit) quam per modum coctionis, id est, elaborationis, & crassificationis, præsertim dum diutius in vesica urina retinetur, ut annotat Galenus.

Nec est quod respondeat, illud crassamentum inæquale facile a liquore urinae dilui, & per os vesicæ, quod Galenus ipse fatetur amplum in pueris, excludi; sic coagmentationis occasionem tolli. Nam & ex sententia Galeni superius demonstratum est, etiam in aquis *αυτοφύει* (1) calculos &

Ballonii Oper. Tom. II.

N

tophos

Comment. in
part. 15. sect.
3. lib. 6. Epid.

Comment. in
Apho. 15. sect.
3. lib. 6. Epid.

(1) Sponte nascentibus.

98 CONSILIORUM MEDICINALIUM,

Aphor. 69. 70.
lib. 4.

Comment. in
Apho. 69.
lib. 4.

tophos concrefcere: itaque aqua fuo liquore non impedit generationem tophi. Quid illud eft? Si lapis in vefica a rene deturbatus augetur, & illud quod apponitur vere lapis fit & craffitie, & colore, omni denique ratione, immo durior fit quam qui in renibus cogitur, ut nos experientia docet; cur non primo cogi poterit, ut rudimentum a renibus non repetatur? Eadem enim ratio videtur incrementi & principii, ut fi materia & caufa efficiens fufficiat ad augendam arenulam in tantam molem qualem in vefica videmus, eadem fufficiat ad generationem lapidis primo & per fe. Præterea in articulis pituita lapidefcit, nullo repetito a renibus principio, in vefica non cogetur, loco ad id apto, & quia veluti corporis fentina, & quia calidus locus? Quæ urinæ grumofæ funt, craffæ, multitudine pauca, mucaginofæ, confufæ, a vefica excernuntur, qualium meminit Hippocrates in fuis diftinctionibus, diutius in vefica retentæ non generabunt tophulum, & ab hoc sæpius aucto, calculum; illud credibile, fcilicet. At dicet, fi craffæ ita fint, grumofæ, pauca, renes non tranfibunt, & ita in illis reftitabunt, & ftranguriam facient, & lapidem generabunt? idque maxime in pueris, in quibus credibile non ita ampla effe vafa ut funt & in viris. Ratio hæc probabilis eft, & auctoritate Galeni confirmata: *Non abfque ratione* (inquit) *craffe urinæ pauca funt multitudine, ut quæ nimirum vix renes pertranfeant.* At bifariam refpondere poffumus: primum quidem, fi ita craffæ effent urinæ quales paullo ante defcripfimus, præfertim ita craffæ dum renes pertranfeunt, verifimile effet puerorum renes non præterfluere, & ita illic cogi: fed craffamentum illud in pueris apparet, maxime in vefica ipfa; quod dicebat Hippocrates, *post mictum concretio*: ac fi dicat, poft elapfam a renibus urinam craffamentum apparere. Posterior ratio melior eft, & auctoritati Galeni adfcribenda: nam commentario toties citato fcribit, puerorum actiones validiffimas effe, calorem multum, qui fuos per venas humores attenuet, & ad excretionem per renes præparet, & actionum vim magnam effe quæ ad exitus celeritatem facit plurimum. Idem negat anguftiam viarum caufam poffe effe in pueris cur in renibus lapis concrefcit, immo ne in adultis quidem (quod forte minus probabile videtur, & notandum eft propter fequentem de viris difputationem) quo fit ut quantumvis illæ urinæ fint craffæ, percolentur tamen: quamquam neget in pueris craffitiem effe quæ hoc efficiat in renibus; fed craffamentum ipfum attribuit corpori veficæ frigido.

Itaque ne Galenus rei veritate motus cogeretur fateri illuviem iftam humorum remanere in renibus anguftis, nimirum ratione ætatis, afferit & eos craffos humores attenuari; & nullam anguftiam effe quæ hoc efficiat quod alienum videtur.

12. Sed ne indiéta caufa Fernelium condemnemus, licebit illius rationes in medium adducere, ac illas ad unguem exigere. *Caufam calculi* (addit ille) *omnes tradunt craffum ac frigidum fuccum, qui per venas cum urina in veficæ capacitatem influat, in qua tamquam fex fubfidens, loci calore exarefactus ftatim lapidefcit.* At vero quid limum iftud (nifi forte admodum angufta veficæ cervix) tamdiu poffit illic remorari non video, quum & sanguinis

sanguinis grumus, & pus, aliaque multa crassiora facile illinc profluant cum urina. His argumentis adductus, aliam cœpi causam investigare, ac tandem comperi omnem calculum in vesica conclusum, rudimentum quoddam e renibus traxisse, e quibus per nephriticum dolorem excidens, si grandiusculus est, in vesica plerumque persistit, illicque allatarum sordium adhæsu coagmentatur, dum verus confirmatusque fiat lapis. Et quicumque lapide vesicæ laborarunt, ii prius nephriticis dolores experti sunt. Et quoscumque calculos obtinui, in eorum medio quasi nucleis reperti sunt, verum rudimentum e renibus exturbatum. Hæ rationes paullo debiliores sunt quam ut a tanto Philosopho perfectæ videantur: immo nisi eas tamquam probabiles tantum posuerit, videtur omnis fides eis deroganda. Quod his ratiunculis conficimus. Tribus argumentis nititur probare generationem lapidis primam fieri in rene, non in vesica. Primum est: Non videtur quicquam remorari posse crassum frigidumque succum lapidis parentem in vesica, unde concretio fiat: est itaque probabile in rene coagmentationem fieri, quandoquidem materia facile vesicam pertransit: quod autem probabile sit non posse remorari illum succum in vesica, hoc docet, quod & pus & grumi sanguinis ab interna capacitate excernantur: ergo multo magis succus crudus. Egregiam rationem quæ propterea Fernelium adduxerit ut credat calculum in vesica contentum primum sui rudimentum a renibus traxisse. Pus, sanguis concretus, & similia ab inani capacitate vesicæ excernuntur: ergo limus, & humor viscosus non potest cunctari in eadem capacitate, & adhærere spiri vesicæ? Hoc verum scilicet. Nam eadem ratione tuus nucleus, o Ferneli, qui a rene deturbatur, & est futuri lapidis, per allatarum sordium adhæsum, rudimentum, a vesica excernetur: siquidem & cervix vesicæ, Galeno auctore, & præsertim in pueris satis patens est, & non minus natura sollicitatur ad excretionem arenularum a renibus excludarum, quam puris, aut rei alterius alienæ. Et hoc argumentum contra Fernelium ipsum nititur: item & hoc: Ideo per te non remoratur glutinosus humor in vesica, quia eum ut pus, & alia crassiora probabile sit excerni: ergo nec in renibus ipsis idem humor continebitur. Immo quia renum lapis magis fit per adhæsum arenularum, arenulæ autem non fiunt a tam glutinosa materia quam ille lapis qui in vesica fit, cur non quotidie exeunt arenulæ a renibus, quum ab his & pus crassum, sive ab abscessu renum excernatur (ut fere fit) sive a pulmonibus, ut Hippocrates I. Epid. annotavit, & Galenus lib. de locis affectis, in ruptione vomitæ sequatur, item & sanguinis grumus exeat? Nec enim potior videtur ratio ut remoretur potius in renibus viscosus humor, quam in vesica: aut dicat cur a renibus carunculæ, pus, grumus sanguinis, urinæ abscessum aliarum partium solventes, crassæ, grumosæ excernantur, arenulæ autem non excerni possint?

Ac de pure quod a renibus excernatur, ita scribit Hippocrates: *Si sanguinem, aut pus quis meiat, aut vesicæ, aut renum exulcerationem significat. De carunculis & capillis, postea: Quibus in urina crassa existente caruncula parvæ ac veluti capilli una exeunt, iis a renibus excretio fit: Et Galenus in comment. Quidam excrevit ejusmodi capillos longitudine dimidii cubiti:*

quia toto anno usus fuerat fabis, orobo, caseo tenero, ac sicco. Item hoc fit adusto humore in renibus, & vocatur hic morbus, capillitium. Et paullo infra, Parvæ carunculae excernuntur quem hypostases in urinis similes orobo excernuntur, & hoc contingit in febribus in quibus crassus sanguis in hepate, aut renibus exurit. Quid adversum dicat Fernelius? Nam conceptis verbis declarat Galenus aduri in renibus crassum sanguinem, pus contineri, grumos, & excernuntur tamen; arenulae autem non excernuntur? Itaque idem de renibus & vesica necesse est intelligi. Nisi forte respondeat: at ideo non exeunt arenæ, quia gluten est aliquod in rene, cujus opera coagmentatio fiat. Cur non & idem gluten in vesica erit, immo majus? Siquidem totum recrementum in vesicam profluit, & renes corporis quidem superioris (ut ita loquar) excrementum excipiunt: sed vesica & corporis, & renum & suum denique continet. Accedit quod quum spermatica sit pars, & frigida, dum nititur convertere in sui nutrimentum humorem, & voluptuatur urina, necessum est multum lentum frigidum crassumque humorem cunctari. Et si ventriculus ipse quatenus spermatica pars multam pituitam coacervat ex laudabilibus alimentis, cur vesica ex excrementis tota natura alienis non multum coacervabit? 13. Nec est quod recurat ad angustiam renum, nam si angustia renum id efficeret, non ea excernerentur tam crassa ac glutinosa, quæ supra ex *Aphorismis* Hippocratis excerni probavimus. Præterea si ratio Fernelii aliquid haberet ponderis, quod nimirum si pus, grumus excernatur a vesica, eadem aut potiore ratione fæx excernatur, & sic tollatur occasio generandi in vesica lapidis primo ac per se: simili modo ageremus de pulmonibus, quod nimirum non concreverent capilli, ut grando (quod ab eodem Fernelio observatum est.) Nam a pulmonibus pus crassum glutinosumque excernitur, excernitur grumus crassus ac magnus; ergo potius debuit excerni quædam pars materiæ glutinosæ, quæ in grandinem verti in pulmone nata est? Atque ut respondeamus (veritatis studio, non contradicendi desiderio moti) Fernelio ita in rebus his cæcutienti, & pus, & grumus, & crassæ urinæ, & carnes, & furfuracea, & *γροσσίδια* (m) (ut 6. *Epidem.* observavit Hippocrates) cum urina excerni possunt; non propterea limus & mucosus humor lapidis parens futurus non excernitur. Non quin excernatur aliquando pro conditione vesicæ, quæ alias atque aliter affecta est, sed etiam aliquando subsistit: quemadmodum etiam istud pus (o Ferneli) & grumus, & tua crassiora corpuscula aliquando excernuntur, sed etiam aliquando subsistunt. Unde Galenus docet sæpe supprimi urinam a grumo sanguinis, ejus præsertim qui a renibus excernitur, qui postquam in vesicam illapsus est, ibidem concrevit eidem Galeno, a pure, a carunculis, & similibus, sive a vesica sint, sive a superioribus partibus: At eadem, ut experientia docet, possunt & facile expelli, nec ullam aut *ιχθυίαν*, aut *σπυγγίαν*, aut *δυσωρίαν* efficiunt. Itaque non est necesse illum limum excerni, sive angustum sit osculum vesicæ, sive amplum. Accedit quod fieri possit ut pus, grumus, & similia facile ex-

cernan-

(m) Genituræ similia,

x. de loc. aff.
cap. 1. ibid.

cernantur, non fæx ista limosa & mucaginosa propterea, nam etsi & limus, & pus, & grumus, & alia id genus præter naturam sunt, tamen nec omnia eodem modo præter naturam sunt, sed alia atque alia magis. Nec alienum a veritate hoc loco dicemus, si limum glutinosumque, ac pituitosum humorem probaverimus non tam molestum sæpe esse ut est aut pus, aut grumus, aut caruncula, aut capillus, (quæ omnia a vesica excerni videmus) immo pus etiam mediocris consistentiæ sæpe potius & citius, & facilius excernitur quam phlegma admodum tenue; quoniam pus molestias majores vesicæ affert quam phlegma. Si quod pungit, acre est, hinc dysurias, stranguriamque a pure & alia re præter naturam in vesica contenta oriri videmus, a phlegmate, aut pituitoso humore non ita (nisi falsum sit): quod si ita est ut revera est, non est dubium quin & vesica magis laboret in puris & similis rei excretionem. Nam in partibus omnibus acervantur humores frigidi ac crassi, plus, minusve pro natura & conditione partis, qui alias diutius in illis residesunt, alias excernuntur, præsertim si quam fortiantur qualitatem alienam quæ facultati expellenti calcar ac stimulum addat. Itaque ratio Galeni de generatione lapidis in vesica multo potentior ac validior quam recentiorum.

Secunda ratio est de colicis, nephriticisque doloribus, qui calculum vesicæ præcedere solent: nam si omnes qui e vesicæ calculo laborant, nephritici dolores necessario exercuerunt, nec sine his visus umquam cui in vesica lapis cogeretur, magnam vim id habet, & plurimum nervorum ad rationem istam stabilendam ac roborandam. At quot pueris lapis excisus, qui nihil tale experti sint, sed residentis in vesica lapidis etiam incipientis signa edita sunt, nullo præeunte signo affecti renis? Et ut plerisque in renibus lapides reperti, quibus immunis a vitio & calculo erat vesica: ita & in vesicæ capacitate repertus lapis quibus erant sani renes, & qui nihil lapidosum prætenderent. Ac si omnis lapidis rudimentum esset a renibus, fieri vix posset ut lapis ingens in vesica reperiretur, quin in renibus aut arenulæ, aut aliquid simile contineretur. Quod ergo dicit Fernelius, numquam in vesica repertum calculum, qui ante nephritica non sit passus: id multa observatione eget, diligenterque sigillatim interrogandi essent calculosi, an aliquid simile passi fuerint. Nam de viris quidem, & iis qui in constante sunt ætate, constat quod maxima ex parte calculos in renibus generent ob causas supradictas, & quas paullo post forte explicabimus; quos non mirum nephriticis doloribus cruciari. At pueri non ita in notitiam venire possunt, num nephritica sustinuerint: & nondum observatum a quoquam vidi conquestos esse pueros de renum doloribus, qui eos tamen non effugerent, si a renibus prima vesicæ calculi rudimenta deturbarentur. Sic dubito de illa generali propositione Fernelii quam forte ad fucum rationibus suis fulciendum confinxit; Quicumque vesicæ calculo laborant, eos prius dolores nephritici exercuerunt. At viros forte multos interrogavit: at jam diximus aliam longe rationem esse virorum ac puerorum.

Tertia ratio Fernelii aliquid probabile habere videtur ut convincat omne calculi rudimentum a renibus esse: Quia, ait, quotquot calculos ma-

nibus obtrivi, in eorum medio nucleus repertus est: at nucleum istum a renibus manasse putat. Primo non est verum in omnibus nucleum istum apparere: revera in quibus a rene principium lapidis est, aliquid subrubrum & coactum in medio calculi apparet; quod arguit renem primum hoc rudimentum suppeditasse: nam si id quod medium est, diversi coloris & substantiæ est ab involucro, credibile illud a rene esse, ut hoc a vesica. At non ubique ista & coloris & substantiæ varietas apparet: nam etiam vidimus lapides, quorum involucrum durissimum erat, grandinosum, lapidosum, non album (quod necessario esset si a vesica coagmentatio alba est Fernelio) sed tendens ad fuscum: an non hæc omnia a vesica sunt, id est, & a calore vesicæ, & a materia vesicæ, non mendicata aliunde occasione? Nam quibus corpus biliosum est & æstuans, iis in vesica cogitur lapis ardore & vesicæ & totius corporis, ut auctor *lib. 2. de natura hum.* scripsit: quam sententiam Galenus probavit. Respondeat huic rationi Fernelius, si vesica cimenti auctor est & ratione causæ efficientis, & materiei, cur non principia, causasque primas dabit? Quid respondeat Galeno de urinis crassis puerorum loquenti, quum urinae crassæ sunt, urina non apto semel tempore reddita initium fit coactionis ac coagmentationis in vesica: quasi vero hoc initium subacta, attenuataque materia non possit alia in parte fieri quam in renibus? Erroneum hoc plane, & anile. Quoties vero observamus in febribus longis & quartanis, & in iis qui vino gulæque indulgent excerni urinas confusas, crassas, quarum contenta sus deque lata rubent, ac si sanguinis fæx quædam ac limus esset? 16. Et in vesica tale rubens recrementum moram aliquam traxit antequam egeratur. Cur non in vesica calidiore cogi poterit, agglutinari, coagmentari, coherere, ut inde aliqua moles exigua fiat? Quod si fit, quum materia illa fæculenta, limosa, rubensque appareat, non est dubium quin lapis, aut quicquid sit aliud, a tali materia ortum habens, referat colorem ac characterem illius materiæ. Ruboris itaque in calculo occasio non est repetenda ex renibus ipsis; quod placet Fernelio; sed sæpe a materiei ipsius qualitate. Quamquam non negamus & arenularum, & ruboris generationem a renum substantia dependere.

Hinc quæri potest, si per se & primo in vesica lapis generatur, an arenularum excretio fieri debet; & si fiat, an a renibus, an a vesica ipsa oriuntur? Plerisque persuasum est non posse oriri lapidem sine arenulis; contra & sabulum & arenulas oriri posse nullo nec præeunte 15. calculo, nec sequente. Unde melius esse putant excerni arenulas, quod *συνάγματος* (n) & coagmentationis occasio tollatur. Arenularum generatio accepta ferenda est renibus, ut ex sententiis Galeni & Hippocratis conclusum est supra. Auctor *libri de natura hum. secundi* arenularum generationem ad calorem magnæ venæ cavæ descendentes videtur retulisse: quod obscure forte renes ipsos videtur indicasse: nam quibus vena cava continet sanguinem ardentem, his renum intemperies comes est. Tamen si in vesica lapis cogi potest non solum tendens ad albedinem, sed ad subrubrum

&

(n) Concretionis.

Part. 11. lib.
2. de nat.
hum.
Com. in part.
sect. 3. lib. 6.
Epid.

Part. 18.

& subcruentum, ut ex materie distinctione paullo ante explicuimus, potest aut arenula, aut aliquid simile generari, & præcedere calculi *πλὴ γένεσιν* (o), & eandem sequi, forte non alienum erit a veritate tales urinas fabulosas dicere, ut & quæ venis calefactis excernuntur; at quæ renales sunt (id est declarant lapidosam calculosamque *τῶν νεφρῶν διαγένεσιν*) (p) arenulosæ proprie vocabuntur. Ita enim distinctionis gratia distinguuntur hoc loco fabulosæ ab arenulosis.

Cur ergo in viris calculus potius renes occupat, & maxima ex parte nephritidos sævissima tormenta experiuntur; in pueris autem vesicam occupat potius? Quæstio hæc difficillima est, & hætenus multos exercuit. Ac operæ pretium est audire rationes veterum practicum, quæ prætextu pulcherrimo sese nobis ostentant, quum erroneæ, ac falsitatis sint plenissimæ. Nam recurrunt ad angustiam vasorum, quam in viris majorem esse censent, quam in pueris: ac propterea materia calculorum in pueris ad vesicam usque penetrat, unde calculorum illic proventus: in viris autem resistit, ac hæret in renum viis, unde illic arenulæ coguntur glutine quodam, & lapis generatur. Alii, in quorum numero est Galenus, recurrunt ad naturæ infirmitatem: & hoc forte nimis est verum. Quis enim dicat eos qui jam provectiores sunt, quos Galenus in *comm. in particul. 6. Epidem. Pueris post mictum* &c. *τελείους* (q) vocat, ita esse imbecillos, ut ea ratione in renibus hæreat materia, nequeunte natura in vesicam usque deturbare. In pueris autem quum & instrumentorum magna sit mollities, infirmitas, multus humor, superfluitas magna, ecquæ illa tanta vis ut potius pellat in vesicam, quam in ipsis viris? Si tanta ei vis est pellendi in vesicam, cur non & foras una cum urina, quum Galeno in pueris adeo ampla sit vesicæ cervix, ut cujusque materie crassities facile excerni possit. Quod si objiciatur Galeno sua ipsius opinio, scribit enim, *Alterantur puerorum dispositiones citissime propter corporis humiditatem, & naturalis potentia infirmitatem.* Non est itaque cur recurrat Galenus ad firmitatem actionum naturalium in pueris, quæ in viris deest. Tametsi enim concedamus in pueris facultatem coctricem vegetam esse ob caloris naturalis ubertatem, quæ illis plurimum inest, tamen facultas expultrix quæ siccitate juvatur ac roboratur, in illis deficit; at pellere, deducere usque ad vesicam id quod ob infirmitatem in renibus sublisteret, facultatis expellentis munus est. Nisi dicat quis cum Galeno, non ad robur facultatis expultricis referri id, sed ad virtutem caloris multi qui auctore Galeno in *comm. prædicto* fundit atque dissolvit, quod in declinantis ætatis hominibus non fit; quia enim calor non ita multus, ideo cogitur atque coagmentatur. Sed contra Galenum retorqueri potest quod eodem loco scribitur, caloris naturalis virtutem contrarium potius effectum producere: tantum enim abest ut dissolvat atque dissipet, ut contra ad æqualitatem reducat, cogat, inspisset: crassam materiam, ait, tenaciorem in pueris fieri liquido constat; quo-

Comment. in
part 15. lib. 6.
Epid. sect. 3.

(o) Generationem.
(p) Renum dispositionem.

(q) Perfectos.

quoniam magis ac magis ab insito calido elaborata est. Sic calor naturalis multus cogit potius quam dissolvat. Tamen quidquid sit, ex sententia Galeni aperte constat in viris lapidem in rene generari, in pueris in vesica potius. Ita enim illemet interpretatur, *post mictum*, & *ante mictum*: ut in viris ante mictum generetur lapis, supple in rene, id est, antequam secreta omnino sit urina a sanguine: post mictum in pueris, id est, in vesica postquam percolata est urina, & in vesicam lapsa est: nam *cupnoic* hoc significat, non autem actum mejendi, ut falso quidam putaverunt. Itaque ex sententia Galeni videtur probabile esse, si lac non conferret ad lapidem, si adeo crassæ non essent urinæ, si tanta non esset edacitas, futurum esse ut ratione roboris facultatum naturalium in pueris, & caloris, patente vesicæ cervice, nullus esset proventus calculorum. Et illa virtus in eo elucescit, quod saltem impediatur quo minus in renibus cogantur: sed victa a crassitudine materiei, ab edacitatis occasione, juvante quoque vesicæ frigidityte ob substantiam nervosam, ut ante dictum est, in hac coagmentatio fit. Quamquam qui calor fusionis ac dissolutionis causa est per se, idem quasi aliud agens coagmentationis ac coalitus causa esse potest.

Lib. 1. de aliment. admittit Gal. angustiam vasorum cap. de pane tosto. Lib. 2. part. 4. lib. 6. Epid.

Itaque angustiam vasorum Galenus eo loci causam coagmentationis lapidis in renibus rejecit: non quin angustia non adjuvet, sed hoc vult dicere, non propterea in viris potius in rene generari lapidem quam in vesica, quod meatuum adsit angustia: nam & in pueris angustii quoque satis sunt meatus. Accedit quod inter eos qui calculis obnoxii sunt, eos numerare soleamus qui biliosi sunt, & quibus calor acer & mordax est, & aridus. At horum venæ amplæ satis sunt, ex Galeni libris *de Temperamentis*: & *Aphorismus* de iis ab Hippocrate conscriptus videtur in *Epidemiis*. *Qui ventriculo calidi, carnes habent frigidas, & graciles sunt. Isti venosi & iracundiores.* Nisi forte quis dicat venosos non appellari illo loco, quod amplæ sint venæ, sed turgentes tantum & conspicuas præ prævi sanguinis copia: quæ interpretatio consentit Galeno: sed priore etiam modo accipi potest ex opinione Galeni in *lib. de Temperamentis*.

Itaque quum Galenus rejiciat vasorum angustiam, causam potius coagmentationis lapidis in renibus virorum, recurrit ad infirmitatem, addens sub finem commentarii: *Porro & in adultis caseo frequentius utentibus lapides in renibus crebro generari conspeximus.* Sed hoc nihil ad rem. Ut autem libere dicam quod sentiam, mihi admodum mancus & minutus videtur Galenus in ratione exponenda cur potius in renibus generetur lapis in viris, in pueris in vesica. Hoc commentatione & dignissimum est, & cognitu difficillimum. Et quum hanc aggreditur disputationem Galenus aureos montes pollicetur, sed inde nascitur mus ridiculus. Nonnullam enim operam impendit in refellendis aliorum rationibus: sed sensa mentis non reclusit. Causari enim imbecillitatem unam & cruditatem, idque dubitando tantum, in viris ut potius renes calculo obsideantur, juvenile hoc est, & tanto indagatore & demonstratore indignissimum. Ego vero causarer potius acrimoniam caloris in viris, quam quicquam aliud. Nam quum arefactionis & digestionis modo cogatur lapis in materia crassa & cruda, causa efficiens est calor acer, mordax, digerens, arefaciens, qui quoniam

quoniam in adultioribus viget magis, 16. (in pueris enim est halituosus & blandus) & præsertim in magnis venis, & in renibus ideo ex facili & cruda materia coagmentatio fit. Quoniam vero ista acrimonia in pueris non adest, elabatur materia fusa a blando calore; sed quoniam crassitudo magna urinæ, sepositis partium excrementis in vesicam, quod fit ab acrimonia caloris in renibus virorum, non tanta existente materia, idem fit non tam ratione causæ efficientis in vesica puerorum, quam occasione materiæ. Sic in illis habenda potius ratio causæ, quam materiæ: in his, contra. Accedit quod viri vino utentes multa in renes devehunt: item varietate ciborum delectantur, caseis, leguminibus, & id genus aliis utuntur: hos autem calculis obnoxios videmus. Quamquam & *dispositio* (r) a parentibus orta latenter & clam nobis multum juvat.

Horum examen diligentius a nobis factum est, quoniam & ad diagnosin, & prognosin, & therapiam apprime videntur pertinere. Nam quum & locus sit diversus in quo generetur lapis, & materia diverso modo affecta sit, & causa efficiens, alias calor moderatus, alias calor acer dicatur: item & in aliis atque aliis corporibus generentur, inquirendum de iis fuit antequam legitime medicina adhiberi possit. Accedit quod diversa sunt tempora lapidis, pro quorum distinctione alia atque alia remedia usurpantur: nam nisi hæc omnia distinguantur, eo modo quo circumforanei & periclitatores vitam in discrimen adducemus. Nemo est qui audito lapidis nomine, non statim ad diuretica, & decoctum apii, petroselini, bardanæ, argentariæ, seu argentinæ recurrat, & in his magnum vitæ ac curationis præsidium collocet. At si corpus biliosum, si renes præcalidi, si corpus excrementis scatet, si lapis factus jam est, quid proficiet? Indurabitur lapis, corpus in febrem conjicietur, devehentur fordes ad locum patientem, & aliis incommodis corpus gravabitur. Quo loco subit mirari errorem Fernelii, qui omnis lapidis originem a renibus repetat per generationem arenularum, arefactionem, calefactionemque maximam; quasi vero in pueris eodem modo cogatur; quasi vero in senibus ita fiat & in pinguibus? Diversa ratio, diversi loci: ergo idea remedium diversa. Ac ne quis parvi momenti hoc esse putet, nihilque interesse sive primo in rene, sive in vesica generetur, errat si id credit. Et aliis topicis, aliisque remediis agendum, ne temere pars remediis fatigetur, quæ nihil vitii contraxit. Si enim omnis a rene lapis, huic primo occurrendum. At quis adeo juvenis & hebes, qui in obefioribus, & pueris ad renes currat, & non potius de vesica sit sollicitus, deque toto corpore in quo multa excrementa congeruntur? Ergo explodi debent eæ rationes quæ tam turpiter nos in ignorantiam traducere possunt: ac potius in veterum vestigiis manendum, quam cum novis neotericorum inventis errandum. Non quin posterorum labor merita laude fraudandus sit: sed iis aut est cum veteribus sentiendum, aut firmioribus rationibus nova dogmata sunt stabilienda.

Ballonii Oper. Tom. II.

O

In

106 CONSILIORUM MEDICINALIUM,

In calculo spectatur generatio, transitus, & mora; Græcis, γένεσις, μεταβολή & διαμονή. Rursus aut curatio, aut præcautio. Sæpe quum formatus lapis, irrita sunt remedia, quod dum frustra aut deturbare, aut comminuere lapidem volumus, sæpe malum augemus, fusa, liquataque nova materia, eaque ad renes devecta. Quum præcautioni locus est, blandis ac lenientibus agendum, ne dum materia impetu movetur, dolores qui prius erant aut exigui, aut nulli, excitet ac irriter. Quum curationi, videtur Hippocrates vehementioribus uti, ut veratro. Quamquam dicat quispiam, non proinde sequi ut vehementius medicamentum usurpemus, quod Hippocrates hujus meminerit: nam *lib. 6. Epid.* etiam dum de puellis repurgandis agit, meminit elaterii. Sed verba Galeni satis indicant etiam intelligi posse satis validum medicamentum, alioqui rejecisset, & de leniente medicamento præscribendo cogitasset. *Juvenes*, inquit, veratro purgandi, consilio Hippocratis, quum antiquus affectus est, & quasi vectibus extrudendus. Quamquam idem hoc præceptum etiam ad omnes affectu renum laborantes extendit: immo duo momenta curationis omnium morborum renum præscribit; tametsi, ait, veratrum non detur ob crassorum humorum attenuationem, & corporum in renibus contentorum, vicinorumque solidorum molliem & laxitatem. Quod diligenter notandum.

Commen. in
aphorism. 6.
sect. 1. 6.
Epid.

Vide cap. 4.
lib. 2. de loc.
aff. Item cap.
2. lib. 6.

Commen. in
aphor. 5. lib.
6. Aphor.
Eod. Comm.

Cap. 11. lib. 6.
de san. tuend.

Porro non per omnia tempora lapidis dolor est: sed dum generatur, & transit, dolor acutus; dum manet, gravis. Utrumque dolorem explicat uno verbo communi Hippocrates: *In renem dolor gravis*. Nam Galenus argute ὀξείαν ὀδύνην (s), & proprie βαρεῖαν (t), quum sensus cujusdam ponderis est, sub nomine τῆς βαρεῖας ὀδύνης (u) complectitur. In eodem corpore renis & gravis est dolor, & acutus. Gravis, quum caro ejus afficitur aut obstructione, aut inflammatione: obstructione, ut quum infossus illi est calculus. Si, inquit Galenus, *carnosa renum inflammatur, dolor gravis est ac si sensus ponderis adesset*: quod mirum est: nam sine tunica non videtur inflammari posse rem. Quod si tunica patitur, eodem teste Galeno, acutus est: nam proprie acutus aut quum arteriæ, aut oscilla vasorum, aut venter renis, aut tunica patitur. Idem censet de affecto hepate, contra multorum sententiam, existimantium quomodocumque affectum sit hepar, sensum tantum gravitatis inesse: sed toto aberrant celo.

His ita positis, videndum quam aberrant qui omnibus calculosis omni tempore diuretica præscribunt, sanguinem fundentia, & liquantia, omnibus corporibus, omnibus ætatibus, omni tempore, nulla facta observatione eorum quæ dicta sunt. Ac primum sententia Galeni docendum quam graviter peccent plerique, qui promiscue omnibus calculosis calida, acriæque præscribant: Primum eo in capite contra omnium opinionem censet nihil eorum quæ valde calefaciunt calculosis ullo modo conferre. Et

notat.

(s) Dolorem acutum.
(t) Gravem.

(u) Doloris gravis.

notat historiam cujusdam hominis biliosi calculo laborantis, cui quum Medici calida præscripsissent, tandem in marasimum conjecerunt: & ita contigit, ut motus digitorum & manuum quodammodo præ ficcitate impedi-
rentur, ita ut ossa cavum sonarent: quod quum contigisset, alii multo im-
peritiores Medici paralyticon esse putabant. Galenus in crassis & pingui-
bus attenuantem victus rationem quidem admittit: sed quibus contrario
modo affectum corpus in iis contrariæ sunt indicationes: una a corpore
squalido, siccoque, altera a poro seu calculo. Hic attenuans & incidens
requirit, illud tum ratione totius corporis, tum ratione intemperiei re-
num, contrariam rationem demonstrat. At jam demonstratum maximam
partem *ῥεμμονισμὸς* (x), & biliosos esse calculosos in renibus, si quid de-
liquerint, & a calore igneo urenteque renum calculos cogi, ut duobus
locis præter ceteros demonstrat Galenus *libris de Alimentis*. Quodnam er-
go operæ pretium facturos putamus eos qui speciose sua diuretica vendi-
tant? Itaque optimum consilium Galeni, in *lib. de sanit. tuend.* una eadem-
que ratione & affectui & corpori est providendum. Affectui, non præ-
scribendo ea quæ viscosi sunt succi, ut etiam sunt carnes volatilium do-
mi nutritorum: quod notandum. Valent autem hordeata, volatilia, pisces
faxatiles. Omni a lacte temperandum, præterquam ab asinino: omnisque
victus ratio ambiget inter impinguantem & extenuantem. Quod opti-
mum consilium, cui si omnes adhereremus, non ita turpiter in multo-
rum caput ignorantia nostra redundaret. Satis est hæc notasse: nec enim
consilium est omnem tradere rationem præcavendi, curandique calculi.

Tantum illud narrare oportet, cur Galenus statuens distinctionem inter
arthritica & diuretica medicamenta, dixerit nil eorum quæ vehementer
excalefaciunt, ullo modo calculosis esse præscribendum: nam parum sibi
omnino constare videtur. Nam diuretica esse vult quæ & acrimoniam &
calorem habent plurimum, ut smyrnium, petroselinum, daucus, fefeli,
phu, asaron, acorus, quibus omnibus magna inest acrimonia. Omne diu-
reticum fundit, & secernit, quod absque immenso non fit calore, ait
Galenus: & propterea illa thoraci inimica, quod crassiores redderent ma-
teriam ac contumaciorem. Sic tribus de causis adversa sunt ea quæ vul-
go diuretica, primum quia calidiora & sanguinem fundunt, secundo quia
idem in renibus præstabunt quod in pulmonibus, nimirum secernendo fe-
rum, contumaciorem reddent materiam; propterea interdixerat 6. *sanit.*
tuend. calculosis valde calida & acria. Tertio si Galenus acute quidem
dixerat ideo menses moventia calidiora, acrioraque esse debere, facta
comparatione cum lac provocantibus quod in mammas & mittatur san-
guis, & attrahatur, 17. uterus autem non attrahat; quum renes ex ce-
teris partibus attrahendi facultate plurimum polleant, quid opus tanto
calore & tenuitate? At hæc discutienda sunt, alioqui errore non vacare-
mus: Quæ si a plerisque intelligerentur, non ita passim peccaretur ab
iis qui quod audiverint ab anubus aliquid diureticum esse, ideo id putant
conferre posse calculosis. 18. Aliud est absolute dicere diureticum esse

*Cap. de pane
rosto lib. 8. &
cap. de caseo,
l. 3. Cap. 11.
lib. 6.*

*Gal. 13. 5:
de simpl.*

108 CONSILIORUM MEDICINALIUM,

aliquid, aliud conferre movendæ urinæ, & deturbando aut deterendo lapidi, aut materiæ lapidis incidendæ. Quod ut intelligatur, audiendus Galenus. Ille quodam loco ait: *Quum plurimam urinam ducere nitimur, acrioribus & excalefacientibus magis quam quæ sint ἐκφρακτικὰ (y) utendum: nimirum fundentibus & liquantibus & secernentibus; an hoc propterea vult, ut dicat hæc calculosis conferre? Nequaquam. Sed ex hypothesi loquitur, si urinam multam ciere volumus. Propterea eadem interdicat asthmaticis. Item quum alio loco loquens de acris tenuis substantiæ collatis cum iis quæ sunt crassioris substantiæ (quorum vis perniciofa) ait, *Acria tenuis substantiæ vim habent movendi urinas, sudores provocandi, conferunt expuitionibus; an ea utenda consulit? Nequaquam; sed vires eorum docet: nam alio loco illa non censet usurpanda in asthmaticis, nisi cum sorbitionibus. Et hæc ratio colligendi, venandique auctorum consilii. Nam aliud est urinam provocare velle, aliud expurgare velle, aliud calculum incidere, aut materiam tenuare: quod Galenus ita abunde docet, Quæ renes expurgant, ea incidunt, verum larga humiditate non egent. Quæ callosas consistentias, παρὰδις σπλάγους vocant, incidere sunt idonea, & ipsa incidunt quidem, sed minimum caloris habere debent: nam caliditas porum exsiccano contrahit, non incidit, nec dividit. Et apertius alio loco hoc explicat. Quæ non desiccant, & modice excalefaciunt, lac generant: Quæ plus calefaciunt, non tamen valenter siccant, menses cient: Utraque urinas provocant. Item & ea quæ calefaciunt & desiccant: Et proprie quæ calefaciunt & desiccant, diuretica vocantur; non quia sola moveant urinas, sed solas, non etiam lac & menses, ut dictum est. Qui locus notandus est; nam paullo post ea diuretica quæ & calefaciunt, & exsiccant, ratione facultatis exsiccandi pulmonum morbis, & renum calculis non conferunt, ait Galenus quia nec calculi, nec asthmatici siccitatem postulant istam. Est ergo ubi diureticis locus est quum movendarum urinarum occasio postulat: est ubi aliis diureticis utendum quum de incidenda attenuandaque materia cogitatur: est & ubi iis quæ οὐρητικὰ (z) dicuntur proprie, non διαρηκτικὰ, locus est, quorum vis paret in leniendo, ut est quatuor seminum frigidorum majorum, malvæ, bisfmalvæ: quibus omnibus magna vis est in calculorum obsidione, vel potius renum. Nam quum calor est igneus, acerque, ad ea potius recurrendum, quam ad ea quæ & calefaciendi & siccandi vim habent, proprieque Diuretica dicuntur.**

Hæc omnia eo consilio a me dicta sunt, ut ratio convenienter cuique medendi teneatur: ne temere periclitatorum more iis nos vitam dedisse existimemus, quibus nostris temerariis auxiliis non ademerimus. Illud enim dolendum ac miserendum ita sæpe contingere usu auxiliorum nostrorum, ut quum frustra pollicemur exturbationem calculi usu calidiorum medicamentorum, arenulas multas excernentes, hac inutili fortuitaque excretionem agros recreantes, contumaciorem multo calculum reddamus. Care enim emitur tantula hæc excretio, quam natura per se moliri posset.

Multa

(y) Deobstruentia.

(z) Uretica.

Multa porro remediorum exempla statuemus, quibus non est temere in quibusvis utendum: sed ad eas regulas & canones sunt revocanda, quos longa orationis serie sumus commentati.

Quum dolores urgent, valet id quod sequitur.

℞. Succī amygdalarum dulcium sine igne extracti, unc. ij: emulsionis seminum quatuor frigidorum cum aqua & vino albo extractæ, unc. iijß: fiat potus.

℞. Syrupi de raphano, de v. radicibus, & capillorum veneris, ana, unc. j: pulveris triasantalon simplicis, dr. j: pulveris lumbricorum præparatorum, dr. ß: cum triplo decoctionis radicum aperientium fiat potus.

℞. Seminis milii solis, bipinellæ, bardanæ, ana, dr. ß: lapidis judaici, dr. j: nucleorum mespilorum, herbæ Judaicæ, spinæ burgæ, ana, scr. ij: cinnamomi, dr. ß: sacchari rosati, unc. j: fiat pulvis.

℞. Vini malvatici, unc. iv: olei nucum, unc. iij: confectiois de baccis, unc. j: cum decocto emollienti fiat clyster.

℞. Radicis bardanæ, asparagi, graminis, cyperi, ana, unc. ß: betonicæ, bismalvæ totius, ana, man. ß: seminis milii solis, asparagi, melonis, cucumeris, ana, dr. jß: passularum, unc. j: ficus, num. vj: fiat decoctio ad quart. iij: in colatura dissolve syrupi de raphano, oxymellis scillitici, ana, unc. j: sacchari, unc. iv: fiat syrupus in modum apozematis aromatizati dr. jß cinnamomi.

℞. Radicum graminis & petroselini siccatarum & pulverisatarum, ana, dr. ij: nucleorum mespilorum, dr. iij: seminis melonis, cucumeris, ana, dr. jß: seminis malvæ, bardanæ & milii solis, ana, dr. j: sacchari candi, unc. iij: liquiritiæ, dr. ij: florum betonicæ, dr. ij: fiat pulvis: capiat dr. ij: post usum cassiæ.

℞. Aquæ destillationis terebenthinæ, unc. ij: utatur cum aqua bipinellæ.

℞. Radicis cyperi, graminis, ana, unc. ß: summitatum althææ, urticæ, herniariæ, betonicæ, ana, man. j: seminis melonis, cucumeris, ana, dr. ij: seminis milii solis, dr. j: granorum alkekengi, dr. j: fiat decoctio, in qua dissolve syrupi de althæa & capillorum veneris, ana, unc. jß: fiat apozema.

℞. Olei seminum lini, liliorum, & amygdalarum dulcium, ana, lib. ij: decocti seminis lini, althææ, meliloti, florum violarum, sisymbrii aquatici, q. s. pro semicupio.

℞. Medullæ cassiæ, unc. iij: axungie cuniculi, olei amygdalarum dulcium & scorpionum, cum medulla panis in lacte dissolutæ; fiat cataplasma.

In summo dolore inferioris partis spinæ & lumborum in colica nephritica.

℞. Paleæ hordei, rosarum rubrarum, ana, pug. ij: tapsi barbati, pug. j: fiat decoctio in lacte: in colatura dissolve vitellos ovorum.

℞. Malvæ, bismalvæ, florum chamæmeli, meliloti, sisymbrii aquatici, foliorum raphani, petroselini Macedonici, ana, man. j: radices liliorum, althææ, graminis, petroselini, ana, unc. ij: seminis lini, fœnugræci, althææ, raphani, ana, unc. ß: fiat decoctio: passetur. In passatura adde axungie cuniculi, anatis, ana, unc. jß: olei scorpionum, q. s. fiat cataplasma pro pube & renibus.

℞. Aquæ destillatæ terebenthinæ & parietariæ, ana, unc. jß: sacchari candi, unc. j: capiat.

110 CONSILIORUM MEDICINALIUM,

℞. Mithridatii, unc. ℥: conservæ buglossi & capillorum veneris, ana, scr. j: capiat bolum.

℞. Conservæ capillorum veneris, dr. j: electuarii lithontriptici, diatrageanthi, ana, scr. j: capiat parum vini una.

℞. Radicis petroselinii, asparagi, fœniculi, graminis, rubiæ tinctorum, ana, unc. j: polypodii, unc. ij: seminis melonis, cucumeris, bardanæ, basiliconis, saxifragiæ, milii solis, alkekengi, ana, dr. ij: conservæ capillorum veneris, cichorii, ceterach, buglossi, ana, unc. ij: pulveris diamargariti, diatrageanthi, rasuræ eboris, cornu cervi, ana dr. j: aquæ decoctionis duarum perdicum & caponum duorum, cum mica panis quantum sufficit, fiat destillatio.

Citria incisa duo aut tria misceri possunt.

℞. Succum corticum raphani, unc. j℥: succi limoniorum, unc. ℥: syrupi de althæa, unc. j: vini albi, unc. ij: terebenthinæ ustæ & pulverisatæ, dr. ij: fiat potus.

℞. Radicum rubiæ majoris, graminis, acetosæ, asparagi, raphani, petroselinii, fœniculi maceratarum in aceto, ana, unc. ℥: betonicæ, adianthi, ceterach, saxifragæ, argentinæ, ana, man. j: summitatum urticæ agrestis, pug. j: cicerum rubrorum, milii solis, ana, unc. ℥: alkekengi, gr. xv: seminis raphani, urticæ, malvæ, ana, dr. ij: fragorum, mororum, rubi idæi, ana, unc. ij: succi cerasorum, unc. iij: fiat decoctio: in colatura dissolve, sacchari albi, lib. j℥: fiat syrupus.

℞. Olei seminis lini, lib. j: terebenthinæ, dr. j℥: mellis rosati, sacchari rubri, ana, unc. j: fiat clyster.

℞. Parietariæ, fœniculi, betonicæ, althææ, gallitrici, alkekengi, ana, man. j: radicis cyperi, petroselinii Macedonici, bardanæ, florum genistæ, ana, unc. j℥: milii solis, radicis althææ, glycyrrhizæ, ana, unc. j: fiat decoctio ad lib. j: in colatura dissolve syrupi de bismalva, de raphano, oxymellis simplicis & scillitici, ana, unc. j℥: fiat apozema. Item cataplasma ex parietaria, betula, petroselino Macedonico, caulibus malvæ, bismalvæ, semine lini, fœnugræci, radice liliorum, floribus meliloti, chamæmeli contusis, addita axungia gallinæ, porci, cum oleo amygdalarum dulcium.

℞. Corallii utriusque, cinnamomi, margaritarum electarum, cornu cervi, ana, gr. iij: syrupi limoniorum, oxymellis simplicis, ana, unc. ℥: aquæ buglossi & cardui, ana, unc. iij: fiat potus.

℞. Syrupi de raphano & althææ, ana, unc. j: aquæ acetosæ & chamæmeli, ana, unc. j℥: fiat dosis.

℞. Enulæ campanæ mundatæ, unc. iv: coque in lib. ij vini albi, donec ad unc. xij: redeat: capiat quotidie unc. ij pro dosi, cum unc. ℥: syrupi de raphano.

℞. Conservæ rosarum, symphyti, ana, unc. ℥: margaritarum electarum, cinnamomi, cornu cervi, corallii rubri, ana, gr. iij: trochiscorum alkekengi, dr. ℥: cum saccharo rosato fiant tabellæ.

℞. Althææ totius, foliorum acetosæ, ana, man. j: seminis melonis, genistæ, gallitrici, asparagi, ana, dr. ij: seminis milii, dr. j℥: radicis lapathi acuti, cichorii, ana, unc. ℥: pulpæ tamarindorum, unc. ℥: hordei, pug. j: florum genistæ, pug. ij: fiat decoctio ad lib. ℥: in colatura infunde cassiæ non mundatæ,

mundata, unc. ijß: bulliant parum. In expressione colata per setaceum dissolve syrupi de althæa, de hyssopo, & oxymellis scillitici, ana, dr. vj: sacchari candi, unc. ij: fiat apozema clarificatum aromatizandum dr. ij cinnamomi pro ij dosibus.

Litus ex mucaginibus & adipibus prædictis in magna quantitate valet. Et quia imbecillior redditur ventriculus, sub horam somni valet syrupus de absinthio cum aqua cardui & scabiosæ, iteratus sæpe.

℞. Succu granatorum, limoniorum, vini albi, ana, unc. 6: ambre griseæ, gr. vj: fiat potus: item bolus cum theriaca, & mixturatio & Syrupus de papavere.

℞. Terebenthinæ, dr. iij: zedoariæ pulverisatæ, dr. j: cum pulvere diatrachanthi frigidi fiat bolus.

℞. Malvæ utriusque, parietariæ, florum genistæ, ana, man. ij: nasturtii, capillorum veneris, man. 6: calaminthæ, ana, pug. j: cicerum rubrorum, unc. 6: fiat decoctum ad lib. 6: in colatura dissolve syrupi de althæa, & de v. radicibus, ana, unc. jß: milii solis pulverisati, dr. jß: fiat julepus: capiat in exitu balnei.

Limatura ligni sancti non est aliena ab usu in lapide, præsertim ad tenuandam crassam materiam quæ eum committit: ideo olim hic syrupus commode præscriptus est: ℞. Limaturæ ligni sancti, quart. j: corticis ejusdem, unc. j: macerentur per horas xij in aquæ fluvialis lib. iv: deinde adde polypodii, unc. ij: radice enulæ campanæ siccæ & contusæ, unc. 6: fiat decoctio ad medietatis consumptionem: in colatura depurata infunde foliorum sennæ, unc. iv: fructus alkeengi in vino albo per noctem temperatos, num. xx: turbit, unc. 6: bulliant: servetur ad usum.

℞. Seminis saxifragæ, glycyrrhizæ, ana, unc. 6: seminis carvi, genistæ, petroselini Macedonici, dauci, brusci, asparagi, levistici, anisi, juniperi, rutæ, seselios, sileris montani, acori, baccarum lauri, ana, dr. ij: asari, carpobalsami, cassiæ lignæ, granorum hedere, sanguinis hirci præparati, xylo aloes, ana, dr. jß: lapidis lyncis, dr. ij: zinziberis, turbit, ana, dr. ij: foliorum sennæ, unc. j: fiat pulvis de quo fiet electuarius per tabellas pondere unc. 6.

℞. Radicis intybi, oxalidis, graminis, asparagi, brusci, polypodii, seminis carthami, uvarum Damascenarum, ana, unc. j: bipinellæ, adianthi, trichomanes, lupuli, asparagi, malvæ, parietariæ, ana, man. j: agrimonie, betonicæ, valerianæ, borraginis, buglossi, ana, man. j: fructus haliacabi, num. xij: seminum quatuor frigidorum majorum, apii, saxifragæ, petroselini, milii solis, althææ, ana, dr. ij: florum spartii, violarum, anthos, ana, pug. 6: florum chamæmeli, pug. j: elixentur omnia artis ordine: in colatura ad lib. j dissolve syrupi de v. radicibus, de althæa, & raphani, ana, unc. j: fiat apozema in iv doses: adde myxariorum, ziziphi, ana, num. xiv.

℞. Radicis althææ, acetosæ, petroselini, ana, unc. jß: corticis burgæ spinæ, ramusculorum ejusdem, limaturæ ligni sancti, ana, unc. j: corticis radice caparidis, unc. 6: anisi, feniculi, lithospermatis, hypericonis, seminis cucumeris, cuscute, citrii, ana, dr. iij: foliorum althææ, man. iv: betonicæ, violarum, malvæ utriusque, adianthi albi, asplenii, cuscute, ana, man. j: intybi sativi latifolii, seridis, eupatori, ana, man. 6: passulas integras, zizipha, ana,

112 CONSILIORUM MEDICINALIUM,

ana, num. x: fructus haliacabi, num. xxx: florum betonicae, hyperici, malvae, althaeae, vel cichorii, ana, unc. ij: fiat decoctio ad lib. ij: in colatura dissolve sacchari albi, lib. j. syrupi de limoniis, acetosae simplicis, ana, unc. ij: fiat syrupus.

℞. Radicis marathri, petroselini, ana, unc. jβ: glycyrrhizae, unc. β: passularum mundatarum, cicerum rubrorum, ana, unc. jβ: seminis anisi Macedonici, ammeos, milii solis, ana, dr. iij: fiat decoctio in vini albi veterrimi & aquae ana partibus aequis, ad tertiae partis consumptionem: edulcoretur oxymelitis diuretici, unc. iij. Capiat singulis matutinis.

A N N O T A T I O.

1. Non omitti debet illud quod Galenus scripsit in comm. lib. 4. Aphorism. de grumo sanguinis, & capillamentis, praesertim quibus fuit esus fabarum & orobi.

2. Non solum alimentorum varietas confert ad cruditatem, & proinde ad generationem calculi, sed etiam aquarum: quod minus probabile videretur; siquidem aquae nil corpulentum habent cujus occasione concretio fieri possit; tamen eam aquarum varietatem conferre ad generationem calculorum, Hippocrates primus scripsit lib. de aëre, locis & aquis, quum scribit eos calculo obnoxios fieri, qui aquas bibunt de magnis fluviis, in quos derivantur alii: nam, inquit, aqua aquae similis esse non potest: ac necesse unam praecellere praeter alia: unde concludit ex ea varietate magnum sequi incommodum. Et quod de aquis dicitur, idem de esculentis intelligi potest: itaque magnus debet esse delectus aquarum & ad praecautiorem, & ad curationem calculi.

3. Quum hoc scribat Galenus, miror quod in mentem venerit Gorraeo Medicarum Definitionum auctori, ut interpretans τὸ ἐν ἀθλητικῷ (a) dixerit athletas ut robustiores evaderent, solitos assumere cibos quoslibet, nullo ordine, nulla lege. Haec enim pugnant iis quae dicuntur a Galeno.

4. Attendere oportet ad locum qui scriptus legitur lib. de flatibus, apud Hippocratem, quo explicat qua ratione fiat ut ciborum inequalitas seditionem & tumultum in ventriculo faciat.

5. Pus quod a renibus & superioribus manat partibus, & a vesica, in hoc distinguitur, quod pus a renibus manans totum toti urinae confusum est & fractum in partes ob viae longitudinem. Quod a vesica, ut a loco propinquiore, quodammodo est integrum & totum, & in se conglomeratum coactumque, quod Graecis dicitur ἀδρῶν, sive ἀδρῶν ἐκρηγνῶν. Ita Galenus in libris de locis affectis distinguebat dejectiones dysentericas a superioribus aut inferioribus intestinis, quaeque ab his forent pus contineant non admixtum: contra iis sese habentibus quas superiora intestina excreverunt. Hoc praeterea abunde explicat Galenus comm. in Aphorism. 35. lib. 7. Quibus insidens pingue & simul totum, ἀδρῶν Graecis, iis renum vitium acutum significatur. Comparatur enim urina colliquativa partium superiorum, cum urina colliquativa renum, & vesicae, si ita lubet. Nam quando adeps cum urina a partibus rene superioribus

(a) Habitum athleticum.

his excernitur, is paullatim nec simul totus excernitur; sed quum a renibus est, quia breviter fit excretio, simul totus est. Et hoc est signum διαγνώσκον.

6. Galenus comm. in partic. 6. sect. 1. lib. 6. Epidem. textum hunc probat, & conceptis verbis exponit eo modo calculos in renibus gigni posse, qui ab Hippocrate est præscriptus. Quamquam probat magis ab arefacta pituita cogi ac concrefcere.

7. Aphrodisæus vult & senes & pueros calculis magis obnoxios, problem. 41. sect. 2. sed hoc minus verum est præsertim de senibus. Inter cetera occurrit locus in Coacis adversariis quo scribit Hippocrates a quadragesimo anno ad 63. non fieri strumas in senibus, nec lapidem in vesica, nisi prius exsistat: ubi utitur verbo *γινῆσαι*, quod fieri, generarique significat. Ergo contra Fernelium, lapis fit in vesica.

8. Si quis putet illud *κατ' οὐρῆν* intelligi quum urina e vesica excreta est, nimirum reliquo excremento in vesica remanente tamquam lapidis materia, illud probabilitatem habet. Sed magnam habet difficultatem quomodo intelligatur illud *κατ' οὐρῆν*. Si enim nomen *οὐρῆν* sumatur pro actu mejendi, in utroque loco, videtur hic sensus minus quadrare. Nam dicere ante miclum fieri concretionem in viris (ut Galenus vult) id est ante actum mejendi; hoc ut nil verisimile habet, ita nec dignum est ingenio Hippocratis: ideo melius interpretari oportet utrumque, ut hoc loco sumus interpretati.

9. Quis enim dubitat quin quidam in renibus calorem habeant ex eventu, quod carne sint densa, compactaque? Atque impedimentum diffilationis, caloris est augmentum. An tunc refrigerantium usus tutus est?

10. Et Galenus 9. Method. cap. ult. citra calorem non potest digeri in halitum corpus ullum manente substantia compacta: non tamen per calorem omne, sed quod aptum est in halitum digeri, ut humidum.

11. Nam Galenus ultimo cap. lib. 9. Method. lapidum substantia constans stabilisque propter siccitatem, & frigus est. Sic & materię ipsius frigiditas, & aliquantula vesicę frigiditas non potest non conferre ad generationem lapidis. Sed de renibus potest dubitari: nam in calidissimis coguntur lapides tantum, ut omnes volunt.

12. Non est æquum, ut aliquis videatur doctior, aggredi clariores & doctiores sine causa, vel ut detrahatur eorum laudi, vel ut ambitioni nostrę satisfiat. Itaque si quando excusare nos velimus quod in Fernelium scribamus, accipiendum erit exordium libelli Galeni adversus Julianum, inter libros extraordinarios.

13. Hac in pagina docemus in multis corporis humani partibus calculos posse generari: quod tamen impugnat Galenus. Et mirum, tantum virum hoc non observasse. Ille cap. 5. lib. 1. loc. affect. disputans de iis affectibus qui bis aut illis solis partibus contingunt, aut suffusionem solis oculis contingere, & lapidem solis renibus & vesicę: quamquam ex quorundam opinione dicit in colo nonnullis lapidem repertum esse.

14. Quidam apposite & contra sententiam Fernelii dicunt colorem arenularum & lapidis non indicare locum in quo generatur lapis, sed potius materiam ex qua. Fieri enim potest ut in vesica rubens materia cogatur.

114 CONSILIORUM MEDICINALIUM,

15. *Contra Galenus cap. 5. lib. 1. de locis affect. ut ramentum ulceris signum dat, ita & sabulose urinæ lapidis sunt argumentum.*

16. *Dicimus in vesica fieri lapidem, in renibus calculum & arenulas. Lapis, quia quod est durius & grandius locum tenet medium inter arenulas & calculum: nam materia lapidis durior est quam arenularum & calculi.*

17. *Mirum cur hic dicat Galenus utrum non attrahere: nam Hippocrates lib. de vet. med. ait vesicam, caput & utrum semper attrahere, & plena esse humiditatis.*

18. *Disputationem de diureticis, menses moventibus, & lac generantibus, Manardus prosequitur epist. 5. lib. 11. Epistolarum.*

CONSILIUM XXXIII.

De Epilepsia.

ADmirabiles naturæ conatus sunt in morbis profligandis: nec enim solum depulsa longe materia natura solatium quærit, sed sæpe excussa in partem ipsam affectam materia. Quod ne cui mirum videatur, huc celebris historia Equitis Torquati pertinebit. Hic quum crudelissimis Epilepsiæ insultibus sæpe decuteretur, suppetias nulla ex parte nactus est. At quod sua prudentia & consilio ars medica non consequitur, id instinctu solo bruto natura aptissime contigit: nam eum furibundum reddidit, furendi tandem & brevi tempore finis fuit. Ab eo tempore epilepsiæ molestias non sensit. Et illud est quod scriptis celebravit Hippocrates, *Epileptici sunt melancholici, & contra.* Sed illud majore admiratione dignum videtur, quod ab Hippocrate scriptum est. *A furore difficultas intestinorum, vel aqua intercus, 2 vel mentis alienatio, bonum.* Quomodo fieri possit ut mentis alienatio furori succedens, bonum sit, & furendi finem faciat? Nam alienatio mentis furoris videtur, & revera est incrementum, ut etiam asseverat Galenus: item mentis alienatio, continuus definitur & vehemens furor: ergo tantum abest ut bonum signum existat, ut contra, pessime ægrum furem afficiat. Mentis alienatio *ἔκστασις* Græci vocant, fit confertim lato humore bilioso per omnes partes cerebri. Et quum aliqua ex parte affectum esset cerebrum, unde furor simplex adesset, conatu ipsius naturæ, orgasmo ipsius materiæ *ἀντὶ τῆς μανίας* (b) succedit *ἔκστασις*, quod quodammodo criticum est. Nam si natura valida est, si cerebri temperies bona, & quæ ab impetu pessimi illius humoris tantum fit alterata, non autem alienata; futurum est ut brevi tempore sequatur solutio furoris. Ita nimirum in morbis acutis (ait Galenus) terrificæ symptomata ac vehementissima subito oborta crises salutares invehunt. Sæpe enim id quod imperitæ stoliditati terrori est, bona spe nos consolatur.

Hoc.

(b) Loco maniae.

Hoc notatum volumus, quod Commentarius Galeni ea de re scriptus admodum obscurus sit, & mancus.

A N N O T A T I O.

1. *Simile quid in Coacis.* In furiosis convulsio accedens solutionem facit.

2. *Mirum quomodo aqua intercus furori succedat.* Nam materia furorem faciens pauca est & biliosa, quomodo hydropem accersit? Notatu dignum hoc est. Quemadmodum & nos epilepticum piscatorem factum observavimus, qui esset hydropicus, a translatione materiae ad caput. Nec interit tamen; quamquam dicat Galeni praeceptor Hippocrates, Ab hydropicis epileptici, perniciosum, in Coacis. Tamen in libro de locis in homine apud Hippocratem legimus a cerebro hydropis generationem aliquando pendere, quod sit materia quaedam in cerebro contenta, in eo quaedam excitans symptomata, quae si in partes inferas feratur, potest in his aut hydropem, aut quid simile accersere. Non quod inde hydrops proprie dictus consequatur, sed species hydropis, aut tympanites, materia nimirum existente furibunda & flatuosa. Quidam ut istum aphorismum excusent, dicunt non legi ὑδρωψ, sed ἰσπῶς, id est sudor. Et Hippocratis locus est praeclarus, sect. 5. lib. 2. Epid. ubi annotat quomodo epilepsiam mania solvit.

CONSILIUM XXXIV.

De Alvi fluore.

IN morbis multa contingunt, quorum obscura ac implicita est adeo cognitio, ut acutissimorum Medicorum aciem eludat: quod non modo in acutis usuvenit, in quibus exiguis intervallis magnae mutationes incidunt, sed & in longis; immo in longis tantae saepe occurrunt difficultates & latebrae, ut licet eorum, auctoritate Galeni, causa sit fixa stabilisque, sub obtutum tamen oculorum non cadant, nec mente comprehendantur. In ejusmodi autem, meo quidem judicio, plus natura quam ars potest; ut non sit mirum si olim Chirurgiam, licet artem mechanicam, praeclarae arti Medicae praetulerint, immo hanc praeter illa nihili duxerint. Quinetiam Chirurgiae evidentem profectum esse volunt, quod ea quae manu administrantur sese offerant ac promittant. In medendi arte, quae ratione & agitatione assidua mentis nititur, fortunam dominari contendunt, quod in longis morbis, si quid voto respondeat, id naturae, quae temporis flexu cursuque morbi victrix est, attribuendum sit: nam quod ars uno veluti impetu agit, id natura cunctando ac tardando felici successu consequitur. Tamen ut arti nimis multum attribuere, quum in multis manca sit, ac deficiat, vitio non caret: ita tantum ei detrachere, ut nil

possit ipsa per se, errore non vacat. Atque ut quæ paullo ante dicuntur generalius, in angustum cogantur, exemplis apposis magis elucebunt. Eorum autem explicatio ac enodatio magnum ad bene medendum adjuvmentum afferret. Ita enim & morbi longitudinem artificiose prædicemus, & non frustra medicamentis ægros exercebimus, quum materiæ mitificatio expectanda sit. Miratus sum sæpe ægros conqueri de dolore ad orificium stomachi, cuius doloris circumscriptio brevis admodum est, nec explet latitudinem duorum digitorum. Purgationibus non juvantur multum: vomituriunt: pulsum habent languidum: corpus pigrum ac iners: noctes insomnes ducunt: ventre plurimum sunt adstricto, immo præ dolore superior pars hiat: inferior adstringitur. Superioribus paginis annotatum est de quodam, cui dolor fixus erat ad regionem stomachi, quem nulla fere arte sedare ac compescere potis fuit: plura illo loci sunt legenda. Non ita pridem Piscator post ærumnas aliquot & labores incidit in febrem fere typi expertem: sæpe leipothymia prehendebatur: quadraginta pæne dies laboravit: summa virium ruina: partium extimarum refrigeratio: hinc alvus subducta est excrementis modo liquidis, modo chylosis, & mucaginosus: incredibile dictu: tribus aut quatuor diebus tres & quinque pelves satis capaces implebat: non allevabatur, perpetuo alvus, sive ventriculus ei laborabat. Profluvium hoc alvinum nobis videbatur veluti leientericum a mucaginosus humoribus, corrupto chylo, ac forte totum corpus exonerabatur: modo roborato ventriculo, modo rhabarbari usu allevabatur. Et quum cogeretur ad prima munia redire ob egestatem, agebat quidem sine decumbendi necessitate: tamen & pallor, & sitis, & partium imbecillitas remanebat, immo & dejecta appetentia: quæ omnia morbi relapsus ob reliquias designant. Percipiebatur dolor ad eam stomachi regionem quam prædiximus. Tandem provocato vomitu, & alias sponte naturæ excitato, excreta sunt biliosa, viridia, glutinosa admodum, & quæ in longum ducerentur facile: sic allevatus est. Ubi locorum tanta materiæ copia continebatur? an in ventriculo? fieri non potuit: sed in partibus vicinis ventriculo, a quibus tandem a natura victus, quum alioqui coerceretur in angustiis, ad eam capacitatem raptus est humor; hinc doloris sedatio aliqua contigit.

Robertus Sangermanus Regi a secretis, dolore intolerabili cruciabatur: colicam falso putabant: erat conclusa materia eo modo quo in superioribus, æruginosa, acris, præsertim ærumnas & mœstitiam secuta: dolores repetebant ex intervallis: non eos ferendo. Medici rati colicos esse dolores, calidissimis illum frustra exercebant: & quoniam vomebat perpetuo, styptica foris admovebant. 2 Alii postea mitius egerunt, & materiam illam efferam sibi aliquam cystin machinatam fuisse crediderunt: ita blandis ac temperatis utentes medicamentis,educta vomitione est bilis vitellina, putris: allevatus est, & sanitati restitutus. Eum morbum rarissime in homines invadere dicebant: tamen Fernelius tale aliquid sub finem febrium & morborum typicorum contingere asseverat.

Item vidua in clauistro Ecclesiæ Parisiensis commorans, mater D. Elle-
nii clarissimi collegæ, quum ægre conjugis sui vicem doleret, præ mæro-
re.

re in morbum incidit qui clarissimis Medicis admirationem excitavit : expers erat febris : ex intervallis sentiebat aliquam auram venenatam ab infimis partibus tibiæ : deinde stuporem : tum dolores ad ventrem superiorem a ventriculi regione fere ad umbilicum paulum ad lienem declinando : tunc sine voce & respiratione decumbebat : cum sudoribus, defectione pulsus, palpitatione : duodecim horas paroxysmus perseverabat. 3 Morbus hic annum & plus eo afflixit. A paroxysmo erat satis alacris, sapor & gustus toto morbo aderat quasi æruginem & æs degustaret (quod notandum). Difficilis admodum fuit investigatio illius morbi. Quidam ex Medicis affectionem hysterica putabant : alii relictum esse aliquid ex purgamentis ab aliquo partu : alii contorsionem uteri esse. Consultæ obstetrices. Tentata & explorata res est : nihil omnino alienum in illis partibus inventum est : tamen quotidie per metrenchyten injecta sunt uterina : per os, aqua vitæ aromatizata cinnamomo. Nil profectum est. Ex Medicis oculatior fuit unus, qui primam mali originem ab utero non repetebat : sed aut dicebat suspicionem melancholiæ hypochondriacæ, aut conclusam putrem, malignam & venenatam materiam in hypochondriis & partibus vicinis ventriculo, quæ non ita cito, sed tempore vomitione excludenda foret : nec aliter contigit : nam quum diuturnitatis morbi omnes pertæderet, consultum tandem est, ut recreatis paulum viribus mane injiceretur clyster acris : tribus post horis, cassia daretur. Natura irritata, sursum deorsum excrevit : sursum quidem æruginosam, pallidam, ac varii coloris bilem, & mixtos alios humores adeo inligniter corruptos & foetentes, ut nemo odorem ferret ; immo locus totus inquinatus est. Ab eo tempore allevata : tamen perseveravit alvi fluor continuus decem diebus. Ac plerosque alios pari modo affectos vidimus, præsertim de orificio ventriculi conquerentes. An ubi dolor, ibi morbus ? Nequaquam : id est, non est existimandum in illa tantum parte latere humorem : sed quum humoris pars in eam partem sese insinuet, alia hæreat in vicina, in illa maxime parte sensus tristis percipitur, in qua exquisitior sensus est. Nam fere fit ut eadem causâ partem unam occupante, ejus partis non tota moles patiatur : sed in ea maxime particula dolor viget, in qua exactius sensus judicium. Ac (ut curationis earum rerum momenta attingamus) in ejusmodi morbis duo maxime videntur præstanda, ut leniter & blande cum ægris agamus, & per intervalla tantum : quoniam quanto magis annitimur eam materiam amoliri, tanto contumacior redditur materia : immo id consequimur quod docte admodum scribit Hippocrates 4. *de Dieta acut.* Qui inflammationem medicamentis nititur demoliri, tantum abest ut aliquid agat, ut & partem inflammatam irretet magis, & partibus sanis vicinis colliquationem conciliet. Quid agas igitur ? Sequendum est Hippocratis & Galeni consilium : Illius quidem, *Cocta, non cruda movere oportet.* Hujus vero : *Quum natura causis morbificis obruitur, estque humorum cruditas, non potis est quicquam salutariter excerni :* 4 quod utrumque consilium hodie nihili penditur : quia ne nihil agere videamur, remediorum inutilium, id præsertim temporis, copia misere ægros torquemus. Sensim atque sensim progrediendum. Et tamen in illis morbis fixis magnam vim demolien-

tem requirat, id docte dictum est, sed bifariam intelligi debet. Magna vis demoliens requiritur, tempore & loco, nimirum præparato & tentato prius corpore, & meatuum libertate comparata: quod consulit ubique Galenus: Immo in calidis etiam morbis non videtur omittere decoctum hyssopi & origani. Vel alio modo, id per comparisonem intelligi debet: nam illo loco loquitur de illis morbis qui eadem hora sæpe repetunt, quorum quum certa sit sedes, & fixa in illa materies, non est dubium quin validioribus medicamentis utendum sit, supple, quam in illis morbis in quibus orgasmo incitatur materies, & nondum loco se conformavit. Ita nimirum melancholicos ἀσπορέας 5, id est, valida manu, expurgandos, incitandosque consulit Hippocrates: & tamen in febribus quartanis, & aliis morbis, quos nemo negaverit esse melancholicos; consulit idem Galenus mitissime agendum initio, ne si irritetur materia, efferetur magis, & morbus augeatur: quod nos sæpe experientia observavimus. Alia ratio medendi est, ut vomitu excludatur, si fieri possit, materia: nam quoniam ventriculus afficitur, & materia tenet obsessas modo indicibili partes vicinas ventriculo & lieni, non est dubium quin vomitus multum conferat: & sensim atque sensim parandus est humor, ut excludatur vomitione: ut non sit mirum, si veteres sæpe vomitiones præscripserunt ad primæ regionis evacuationem, quum illarum magna sit opportunitas, ne tam commode materia angustis viarum conclusa per intestina non referatur. Nec ad unguem capienda Hippocratis verba, *Qui dolores supra diaphragma, &c.* nam & ventriculus infra diaphragma est, & gibbæ hepatis, & tamen sæpe magno profectu vomitione juvantur, exclusa materia quæ in illis partibus continebatur. Sed accuratius aliquo loco mihi visus est Galenus philosophari, qui totum corpus in duas partes partivit: ut una dicatur superior, cujus major est dignitas; alia inferior, cujus minor excellentia. Inter partes superas censet gibbas hepatis ob excellentiam: inter inferas, ejusdem hepatis sinus. Ut ab auctoritate & decretis Galeni non discedamus, si dixerimus per partes diaphragmate superiores (ut vocat Hippocrates) paullo latius intelligere nos posse eas partes quæ a Galeno dicuntur superiores, inter quas & ventriculus totus, & gibbæ hepatis censebuntur: itaque illæ partes vomitione exonerabuntur. Etsi enim Hippocrates dicat diaphragmate superiores per superiora purgandas, quis dubitat tamen ophthalmiam fluore alvi non juvari: & nos ad imitationem naturæ alvum sollicitare posse? Item licet melancholici propter inclinationem humoris per inferiora purgandi sint, quis dubitat & fanaticos, & quartanarios, & elephanticos non & curari, & juvari plurimum vomitione? Quod & Paullus, & Galenus, & Aëtius asseverarunt. Itaque non ita ad unguem exquirenda dicta Hippocratis, quamquam non ab eo temere dictum scriptumve sit: sed in plerisque communis sensus versatur, tamen & ratio, & experientia aliud fieri docent. Quamobrem non abs re summus Hippocrates dicebat similitudines & dissimilitudines morborum bonis & eruditis Medicis sæpe imponere: nam symptomatum varietate ludimur, & excrementa morbum alium pro alio supponunt: ut in prognosi instituenda præcipientes nimium esse non oporteat, nec in eadem securos & tardos.

tardos. E medio enim quempiam tolli non prædicto morbi exitu, quum præsertim historia morbi integra cognita est, Medico dedecori vitioque verti debet: ut & calumnia non vacat metu ægros terrere, & omnia periculi plena asseverare: quamquam propter ægrorum nostrorum intemperantiam vereri potius debemus, quam imprudenter esse securi.

Exstare potest historia nobilis mulieris. Illa ad mensem Februarium in tertianam febrem infestissimam, & gravissimis symptomatis foetam: concutiebat admodum: corpore erat bilioso, parum carnosum: undecima accessio non fere apparuit, amuletorum usu intercepta: ab eo tempore sitis ingens, vomitiones bilis meracæ: lingua prærubra: dejectiones liquidæ. Alvus nonnisi & clystere & medicamento simul exhibito movebatur. Virium prostratio: jectigationes: satis placidus somnus ex intervallis: a refluxu bilis in ventriculum animi defectiones. Exhibitum medicamentum validum: eodem die injectus clyster: nocte consequente interiit.

6 Fallebantur plurimum Medici: & ejusmodi error in multis contingit idem: nam sæpe subesse glutinosum, viscidum viridemque humorem in cavis hepatis falso comminiscuntur, unde febrem foveri existimant: Sed errant foedissime, & in commoda ægrorum pessime peccant. Dum enim hoc commento decipiuntur, misere exercent ægros validis medicamentis, & ita capitis periculum creant: nam dum subest exiguus humor, qui tempore naturæ gratiam recuperet, non est quod ita ægros nostros conflictemus, & de iis ita pessime mereamur. Et multos ita observavimus iisdem fere diebus mortuos quibus medicamentum sumserunt: immo fit ita: lentus est humor, an propterea ita agitandus? Nam non est dubium quin ex sententia Hippocratis ducatur medicamento id quod tenuius est, remanet quod crassum, & contumacius redditur multo.

Medici ita putabant illam mulierem reclusa continere pituitosa excrementa, quibus nisi eductis, non consequeretur sanitas. Lingua squalida erat & prærubra, luridi dentes, quod incendium summum denotabat, & sitim vix inextinguendam: paucus erat humor, & erat talis, qualis est rubra bilis. Quidam dicebat lentæ hujus febris materiam in parenchymate & venis hepatis conclusam, & tunc dolor non sentitur nisi gravis: quod si externam potius faciem hepatis occupat, dolor tunc sentitur; hinc oedematofum quodammodo fit hepar, & a solutione hujusmodi oedematis sequitur hydrops, aut simile aliquid: quod in plerisque verisimile est fieri, qui de repente in hydropi similem affectum incidunt: & hoc in morbis longis usuvenit: nec desinunt multum mejere: resolvente hepate humorem, qui, si per squallorem cutis non possit excuti sudore, per urinas secedit. Et hæc mulier multum mejebat: 7 & nihil allevabatur. In tribus peccabant urinæ: plures erant, crassiores quam pro natura morbi biliosi: nam in hoc non est bonum ita crassas apparere urinas: item ardentissimæ & admodum confusæ, 8 quod colliquationem designabat. Dejectiones exhibito medicamento erant colliquativæ, non foetentes, quod pessimum fuit signum. Nec longe post secuta mors. Quum vidissent ejusmodi dejectiones Medici, a medicamento abstinere debuerunt: quanto
plus

plus curæ impenderetur in purgando, tanto majus colliquationis periculum afferebatur.

Ego vero tam subito mortem obrepisse conjicio ob medicamentorum vim & efficaciam: nec enim probabile fuit multos subesse humores, quum corpus ita aridum esset, excalesfactum, & parum caperet alimenti. Avocare a medicatione debuit marcor, squallor: tota cura in alteratione impendi debuit. Et quoties tale aliquid contingit, præparcos in medicamentis nos esse oportet. Afferimus enim tantum colliquationem partibus, illudque contingit quod scribit Hippocrates: *Si quis inflammationem amovere nititur medicamento, non proficit quicquam*, & εὐτηξιν (c) partibus affert. Non est itaque negligenda animadversio illa corporis ægrotantis, ne falso aliud pro alio supponentes, misere ægros in mortem conjiciamus.

A N N O T A T I O.

1. Sæpe multa audenda sunt cum ratione, quia sedes & idea morborum sensum fugit: & nosse oportet illud verum esse quod scribit Hippocrates lib. de lege: Timiditas in medendo, impotentiam; audacia, ignorantiam artis significat.

2. Quum conclusa materia aliqua æruginosa, aut ejusmodi alia dolores colicos excitat, & inanes vomitiones, prudenter adstringentibus utendum est, quia eorum usu coercetur magis, & obstructionis occasio major est. Vide pag. 11. lib. 1. Epid. meorum.

3. Ab utero excitari putabant Medici, & in eo humorem melancholicum conclusum esse. Et Hippocrates lib. de morbis mulier. vocat atram bilem in utero. Datis uterinis remediis, melius habuit.

4. Mirum est quod hodie in duobus graviter peccetur, in quibus tamen veteres admodum accurati fuerunt: nam & sine ordine, & assiduo purgamus cocta, incocta, aut qualitercumque affecta: item diebus criticis & secamus venam, & purgamus; ut animum non sit si ægros sæpe in vitæ discrimen afferamus. Quod diligenter annotavit Hippocrates 4. de morbis: & ille locus memoriæ mandari debet. Quod humor, inquit, diebus imparibus moveatur, certa sunt indicia quod iisdem diebus dolor maxime affligat, & ulcera inflammantur. Et quod quicumque a febre continua correpti, pharmaco purgatorio in diebus paribus usi sunt, hi nimium purgati sunt numquam. Qui vero diebus imparibus medicamento forti usi sunt, nimium sunt purgati, & multi perierunt. Proinde priores Medici in hoc aberrarunt; nam quia humor turbatur, & ad ventriculum affluit, & protruditur, afflicto datur afflictio.

5. Nuper agitabatur consilium de muliere laborante melancholia hypochondriaca, dictum est in illa observari debere aphorismum illum, Melancholicos per inferiora ἀπορρίψας purgare oportet: ubi disputatum est de illa particula. Nam illud receptum est, quo magis morbos melancholicos & corpora melancholica agitaveris, eo minus profeceris; incidunt sæpe in leipothymias. Quod ostendit

(c) Colliquationem.

ostendit Domina ab Insula, quam non credibile est exerceri affligique quum repurgatur. Item docet illud illius mulieris quæ quartana laborabat: nam quum desisset sæpe febris assumto medicamento ex folliculis, statim sepulta febris suscitabatur. Ego objeci Dureto febres quartanas: respondit febres quartanas non indigere purgatione. Sic intelligendus aphorismus Hippocratis, Melancholicos valide purgabis (si modo purgatione indigeant.) Quartanæ autem sunt morbi melancholici, sed purgatione non egent: itaque de iis non intelligitur aphorismus. Præterea intelligit adverbium illud *ἀσπορίως*, multum & sæpe, ut frequentia compenset majorem vehementiam. Validum revera debet esse medicamentum, quod humori melancholico purgando destinatur: nam quum sequax est humor, & pellenti naturæ cedit, non requiritur magna demoliendi vis (ut loquitur Galenus quodam loco), sed quum abstrusus est humor qualitate malus, quantitate paucus, non requiritur magna agitatio. Sed ubi est magna copia talis humoris, & non potius urget dispositio & mala qualitas (ut fit in atrabilariis morbis) validis medicamentis locus est.

6. Pulsus in illa muliere non videbatur esse febrilis, nisi quod paullo frequentior esset: sibi æqualis erat, & nullam mutationem repræsentabat. Nam revera febris quodammodo hæctica erat, & pulsus hæcticus, ut vere loquamur. At diligenter videndum ne nos iste pulsus decipiat: Quia enim fere sibi æqualis est, non videtur febrilis. At contra est, sed non apparens; siquidem nec in humoribus, nec in spiritibus malum est contractum, sed in partibus solidis.

7. Dejectiones illæ colliquantes erant & sincere: quæ quoniam eductæ sunt a medicamento, significabant nihil subesse amplius quod purgaretur. Atque in hac muliere verum illum aphorismum percepi: In morbo diuturno cibi fastidium, & dejectiones sincere, malum. Aphorif. 6. lib. 7. Cibi fastidium malum, quum contra, appetentia magna esse debeat in longitudine morbi: sincere autem dejectiones exustam esse omnem nativam humiditatem a calore febrili demonstrant. Præterea observavimus illud verum: Quibus cutis circumtenditur arida, & sine sudore, illi moriuntur: nam nullo præeunte sudore inopinantibus omnibus nobis erepta est. Tamen quidam interpretes Hippocratis vertit *τελευτᾶν*, quod mori, vertitur, *ἀντὶ τοῦ κλινοῦσθαι* (d), sumi vult: sed nil interest; nam & crisis una est ad mortem, altera ad salutem.

CONSILIUM XXXV.

De Scabie, & Pustulis.

JANUS Memmeus annos natus duodecim, toto corpore scatet scabie, pustulis, & iis quæ a Celso epinyctides vocantur: urinæ aquosæ: Al-
Ballonii Oper. Tom. II. Q vus

(d) Loco judicari.

vus fluit, reddit putria: dolores ad umbilicum ac si dysentericus fluor esset: non proficit edendo: metus aut hydropis, aut consumptionis: pruritus erat insignis. Initum est consilium, ut qua arte consuleretur huic corpusculo diu noctuque prurienti, & nihil proficienti provideretur. Ac primum de illo fluore actum est. Prima quidem fronte videretur alvinus: tamen alvinus non est, licet albicans; quia quæ dejiuntur, cocta sunt, nil aut parum crudum est; quod indicat ventriculi integritatem: sed totum hoc consistit ἐν ἀναδύσει ἀπολήσει, in distributionis interceptione: ita enim rapitur cremor crassior, & devolvitur ad inferiora: sic augetur fluor, quia augetur obstructio mesaraicarum per quas deberet ferri cremor ad hepar. Dejectiones satis indicant non ferri cremorem ad hepar: item quia corpus non nutritur: tertio dolores qui ad umbilicum excitantur, ubi debet fieri secretio chyli & stercoris. Nam chylus in ea parte cunctatur, & quia non rapitur, acrimoniam & corruptionem acquirit: sic præter naturam delabens in crassiora intestina in loco separationis dolorem excitat. Et tenues urinæ satis indicant vias obstructas plurimum, ut alluciat tantum quod est magis aqueum. An nil attrahit hepar? Attrahit aliquid tenue: & quia præcalidum & siccum dum non habet unde exsatiari possit, recoquit illud, retorret, calefacit supra modum; hinc corruptio, & ab ea corruptione tuberculorum proventus. Non est magna phlogosis, tametsi ariditas & calor corporis hoc indicet satis, quia non febris, non rubor, non amaror oris, non dejecta appetentia, contra appetit plurimum. Et his argumentis conjectum est, calorem, qui in hepate plurimus quidem est, hæc symptomata non attulisse: nisi quod attractum tenue aliquod per obstructas vias retorrerit: sed id tribuendum interceptioni distributionis: nam quotiescumque in calore, siccitateque hepatis obstructio venarum est mesaraicarum, non est dubium quin hepar attrahat aliquid tenue & ferosum, quod quum alendo non satis sit idoneum, in pravam abit humorem.

Ergo quum quicquid hic sit, accusanda sit obstructio venarum mesaraicarum, unde pravorum humorum proventus, tollenda est illa omni ratione. Dubitatur autem an lenienti medicamento sit locus, an rhabarbaro. Lævor intestinorum & laxitas impedit quominus leniens medicamentum usurpetur. De rheo major dubitatio: nam siccitas & calor hepatis impediunt quominus tuto illud usurpemus. Sed hæc ratio nos inducit ad usum illius. Quum viarum libertas est, visque medicamenti pervenit ad hepar, tutum non est rheum: sed si obstructio sit mediocris, vel sesquipedalis (ut sic loquar) eo uti debemus, & tanto audaciores esse debemus quanto obstructio est major: quod diligenter notandum quum de medicamentis calidis mentio injicitur. Ita enim dicimus aloem non calefacere hepar, licet impense calida sit, quod prius intestina pertranseat quam ad hepar rapiatur. Sorbitiones liquidæ valent, sed non succulentæ & glutinosæ, quod limosas dejectiones foveant & augent: & hoc notandum est. Ter aut quater repurgatum corpus hoc medicamentulo.

℞. Foliorum cardui, pug. j: absinthii pontici, pug. ℥: passularum integrarum, unc. ℥:

mc. ʒ: fiat decoctio cum floribus: in colatura infunde rhei, dr. jʒ: cinnamomi, gr. iv: fiat expressio, in qua dissolve sacchari candi, dr. iij: fiat potus.

Cogitatum est præterea de sectione venæ: quia enim in macilento illo corpore turgabant vasa, oppletaque erant pravo sanguine, necnon calor in hepate acer: præterea ecchymata & pustulæ quodammodo arderent cum pruritu magno in eam concursum est opinionem ut tuto secaretur vena. Præterea tabellæ hæ sunt institutæ.

℞. Rasuræ eboris, cornu cervi, margaritarum electarum, ossis cordis cervi, ana, scr. j: pulveris electuarii diamargariti frigidi & triasantaloni simplicis, ana, scr. j: rasuræ unicornis, gr. x: cum aquæ cardui infusionis dr. j sacchari rosati, fiat per tabellas electuarius.

A N N O T A T I O.

1. *Admirationi fuit excretio urinarum tenuium & aquearum in bilioso hoc juvene. Nam quum Hippocrates in puerisennes urinas omnino damnet, non est dubium quin in paullo grandioribus urinae tenues, aqueæ, non coloratæ, damnandæ sint quoque. Et dubitari posset an hoc obstructionem significet. Tamen occurrit locus insignis apud Hippocratem dum loquitur de urinis tenuibus, eas splenicæ fatetur. In febribus longis (ait) tenuibus erroneis urinarum tenuium mictiones splenicæ sunt. Egrotabat, tamen febris perspicua non erat. Omnium Medicorum consensu is erat splenicus, & toto habitu melancholicus: Ita in eo, si quo alio, veritas Aphorismi deprehensa est, tamen in quibusdam splenicis urinae sæpe crassæ & grumosæ apparent, præsertim quum simul & semel faculentus humor per urinas excernitur.*

CONSILIUM XXXVI.

De Febre Tertiana.

PUella annos duos cum dimidio nata, corpore bilioso, non ita pridem ablactata, incidit in febrem tertianam. Incredibile dictu qualia primum apparuerint symptomata: nam toto corpore convulsæ est ac concussæ, ac eo res redire videbatur, ut de ejus vita desperaretur. Tamen exactis tribus aut quatuor diebus quum febris typum suum ac ordinem servare cœpit, omnia mitiora placidioraque fuerunt. Vermes suspicabantur; frustra tamen, quum nihil tale toto febris cursu apparuerit. Ex simplice tertiana, facta duplex tertiana. Sæpe febriles paroxysmi non apparuerunt, & præsertim diebus criticis. Multo sudore disfluebat corpus; character faciei non concidebat: sanitati tandem restituta est.

Tria hoc loco jure quæri possunt, quorum enodatio plurimum afferat adjumenti & voluptatis. Primum, ecquid fuit, cur tam subito symptomata hæc funesta apparuerunt, quum tamen nihil postea tale contigerit. Unde hoc? Secundo, an quum febres periodicæ finiunt diebus suis criti-

cis, & non apparet paroxysmus quartus, septimus, undecimus, hoc sit tutum? Præterea, an quarta accessio, aut septima, aut alia similis, cui aliqua decernendi vis tributa est, brevior, mitiorque esse debeat quam aliæ intercalares? Tertio, an sudores ita conferti, & frequentes in febribus intermittentibus longitudinem designant? Illud in omni morbo terrificum esse debet, quum morbi initioprehendunt cum pravis symptomatis; declarant enim latens aliquod venenum: nec enim credibile tam subitam esse causæ morbum efficientis generationem ut est prompta & facilis ipsius morbi generatio & invasio; quod sæpe experientia deprehenditur. Quoties enim comitati pravis symptomatis morbi invadunt, ferociuntque, de his vereri oportet. Et commemoratu dignus est locus qui legitur scriptus apud Galenum, *comment. in historiam 4. section. 3. lib. 3. Epidemior.* quo scribit Galenus interpretans, cur quidam initio statim morbi phreniticus factus fuerit, & interierit tertio die, Scribit (inquam) *delivuisse in illius ægri corpore humorem lethali veneno similem, qui agens moram, & opportunitatem nactus statim funestum symptoma excitavit.* Esse itaque debet venenati humoris suspicio, quoties citra causam ullam manifestam cum tanta symptomaton sævitia morbi quamprimum invadunt: quod suspectum fuit in ista puella, cujus nunc historiam explicuimus. Convulsio ista & terrificæ symptomata, aut summam nervorum imbecillitatem declarabant, aut malignæ materiæ ferociam & translationem ad genus nervosum, aut utrumque. Contulerat autem ad hujus morbi generationem puellæ ingluvies, & subita ad nova edulia conversio post ablactationem. Unde etiam muliercularum crebris sermonibus usurpatur, necesse esse cuique puello ablactato gravissime laborare. Omnis enim ad contrarium victum conversio, immo & mutatio omnis, licet non ad deteriora, suspecta esse debet.

De periodis febrium dicam uno verbo: In nonnullis observavi accessiones criticas (voco autem criticas, facta comparatione cum acutis) ut quartam, septimam & ceteras ejus generis evanuisse plane, & tamen relapsi non sunt: non quin resisterint aliqua quæ ægrum non immunem plane redderent. Sed an hoc tutum est? Revera tutum non videtur esse. Nam si ex sententia Galeni *in lib. de diebus decretoriis*, analogia est & proportio inter particulares accessiones morborum redeuntium typo, & acutorum morborum criticos dies: cur si septimus dies in acuto morbo criticus nihil ostendens, immo sine excretionem evanescens suspectus est, maleque fidam crisin facit, cur septima periodus non apparens suspecta non est? Et tamen videmus tertio paroxysmo finire tertianam, aliquando quinto paroxysmo. Bifariam respondere possumus: In acuto morbo quo magis tenditur ad septimum, aut undecimum, eo magis ad crisin tenditur, id est, subitam mutationem ad salutem, aut ad mortem: hæc autem subita mutatio, quia litem controversiamque morbi dirimere debet, non potest fieri citra evacuationem aliquam; ideo si dies ille dispareret, infida crisis foret, quia crisis necessaria est: At in morbis intervallum quietemque

temque habentibus non ita fit: non enim κρίσις, sed λύσις (e) hic spectatur: at lyseos ratio ea est, ut non desideretur aliqua subita mutatio: satis est si tempora adsint, ut sit vigor, incrementum, & declinatio. In febre autem tertiana (quæ etiam cum acutis morbis aliquid commune habet) fieri potest ut quarta accessio sit valida, vigoris rationem obtinens: Sic septima periodus quæ in exquisitis tertianis vixdum expectanda est, erit mitis, blanda, nihil molestiarum ægro afferens: immo videmus eos sæpe quos periodicis febribus defunctos vocamus, tum quum solita munia ob-eunt, iis diebus quos suspectos habere deberent, nonnihil prioris morbi persentiscere, quum tamen vere non febricitent. Altera ratio: Apud Hippocratem, tertius, quintus, & nonus dies nonnullam judicandi vim habent: immo qui sudores illis diebus apparent, boni judicantur ab Hippocrate: cur non febris tertiana cum sudoribus non desinet tertia accessione, quinta & nona, quod & sæpe observatur? Tertium accedit, quod nimirum si verum est, ut jam ante docuimus, & verum esse deprehendimus, tum quum a febre nos immunes esse credimus, nonnihil etiam sentire prioris morbi, aliquando leniter perhorrescere, aliquando siti vexari, declarat hoc non necessarium esse morbos periodicos eodem solvi modo, quo & solvuntur critici & acuti morbi: id est, non est necesse criticas periodos sæviores gravioreque aliis, præsertim quum de ultima periodo, quæ criseos videtur nonnullam habere rationem, intelligitur. Tamen in puella nostra observavimus septimam & undecimam periodon non apparuisse, unde recurrit postea. At in Domino Magno Sangermano tertiana febris tertia periodo finivit, quum tertia vehementissima fuisset. Abunde repurgatus fuerat: sudores conferti, & quamplurimi: immo prima accessione, illa etiam ineunte, ita corpus diffuebat, ut plane videretur exsolvi. Unde tertia quæstio oboritur de sudoribus. An non tuti salubresque illi sudores, qui tanta copia apparent ineunte morbo? An longitudinem portendant? an non aliquid aliud? Ea de re paullo plenius dicemus. Copia sudoris, ex sententia Hippocratis *sect. 4. Aphorism.* aut copiam alimenti, aut humorum supervacuorum expurgationem sui requirentium docet, aut morbi longitudinem. De tribus his aperiendum est. Quum quis a somno multum sudat, ut non sit aliqua ἰψιδρωσις ἀλλὰ ἰδρῶς πολὺς καὶ καθόλου τῷ σώματι ἐπιχέμενος (f); siquidem ἰψιδρωσις (g) sumitur pro particulari sudore κατὰ τὰς κληιδας (h), declaratur assumptio multi alimenti, nequeunte natura subigere ac domare tantum alimenti. Sin autem ὑπὸ τῷ ὕπνῳ, (quod non significat finem somni, sed dum quis jam somno comprehensus est) aliquis sudat ἰδρῶτι πολλῷ (i), non præsumto multo alimento, hoc purgationem significat. Sed Hippocrates aliam distinctionem affert; scribit enim: *Sudor multus febre superveniens, qui febrem non solvit, longitudinem morbi significat*; quasi dicat: Sudor plurimus per se

Q 3

longitu-

(e) Solutio.

(f) Sudatiuncula, sed sudor multus ab universo corpore effusus.

(g) Sudatiuncula.

(h) Juxta claviculas.

(i) Sudore multo.

longitudinem non declarat, ut plerique sine diorismo solent affirmare; sed si febrem, aut alium morbum in quem incidit non solvat. Atque ex hoc loco erui potest distinctio quæstionis quam hoc loco afferimus; *An sudor multus ineunte morbo tutus & salubris?* In plerisque morbis initio erumpunt sudores multi, qui longitudinem morbi non significant. Nam quum symptomaton allevatio sequitur, non est dubium quin sudorum copia ad morbi brevitatem appareat: etenim & meatuum libertatem designat, & materiæ præparationem, & vim naturæ maximam. Si autem non sequitur sedatio symptomaton, sed post sudores sit partium imbecillitas quædam & veluti perfractio quædam, sudores boni non sunt, sed imbecillitatem naturæ, & contumaciam materiæ significant: expirat enim quod tenue est, remanet strigumentum quoddam, quod morbi parens est & auctor. Itaque quod peculiariter dicebat Hippocrates, scribens, *Sudor multus febre superveniens, febrem non tollens, morbi longitudinem significat*, id in omnibus intelligi potest. In omnibus enim morbis excretionis omnis ea debet esse ratio, & æstimatur, ut inde sequatur allevatio aliqua, aut nulla. Si illo modo, bonum, hoc, malum est; immo vero plerique Medici secuti Hippocratem, qui ephidrosin ubique damnat, quum partem tantum sudare vident, hoc in bonis non ducant. Errant autem plurimum: nam si ubi morbus, ibi sudor; & ubi sudor, ibi morbus: cur in capite solo emanans sudor non erit dicendus in bonis? Et hoc experientia notum est, sæpe particularis sudor plurimum confert. Quod autem Hippocrates in parte manantem sudorem damnet, illud debet intelligi, ubi generalis sudor esse debet, & in parte tantum apparet, non est dubium quin malus sit. Sed si pars aliqua peculiariter laboret, quid obstat quominus circum partem illam sudor manet optima ratione apparens? Ceterum videndum ne mador nos decipiat; nam in plerisque morbis mador apparet opinionem faciens veri sudoris, sed perperam. Itaque quum de sudoribus pronuntiandum, temere id non præstandum.

A N N O T A T I O.

Ante de sudoribus abunde diximus, ac nodum istum explicare enixi sumus, qui fiat ut quartanariis jam valde siccis, squalidis, ac strigosis redditis tantis sudoribus corpus distillet: id quod M. Guillelmo Archicoco contigit. Primum iis qui febre laborant quartana, ut jam febris hectica improprie dictæ sit rudimentum aliquod, partes internæ jam aruerunt, & ignem conceperunt: & more propriè dictorum hecticorum, quum ab alimento humectantur, incallescunt; quoniam caliditas arida ab humida substantia humectatur: sed rationem eandem forte adducere oportet tam copiosi sudoris quam in hectica Empyicorum febre attulit Galenus ad part. 60. lib. 2. Prognost. Copiosi sudores eliciuntur (ait) in empyicis ob virium debilitatem, eo quod diductum ac distributum alimentum discutatur. Leoniceus scribit, eo quod alimentum dejiciatur: in Græco legitur διαφθερούμενος τροφή. Legatur iste commentarius Prognosticon.

CONSILIUM XXXVII.

De Febre purpurata.

Quum paullo ante nobilis puellæ historia ob oculos poneretur, injecta est mentio de horrifico symptomate quod illam ineunte morbo non sine veneni suspitione invasit: & in ea re Galeni sententia explicata est: narratum est quomodo venenatæ qualitatis suspicio esse debeat, quum sine ulla manifesta causa morbus adoritur symptomatis gravissimos comitatus: nil enim tale contingit nisi aliquid subsit latens & defes quod virulentiam suam statim explicet. Quod non ita pridem in quodam apparuit manifesto: quum paullo liberalius genio indulgeret in aulico comitatu, in morbum incidit. Valetudinarius degebat: lateris doloribus erat obnoxius: paullum recreatus Lutetiam venit: liberaliter satis vixit, & consuetudinem cum uxore habuit. Circa mediam noctem febricitavit: hora diei octava matutina febriebat admodum, facies intumebat: dolitabat hypochondrion sinistrum: oculi feroces. Circa meridiem abdomen totum de repente intumuit: labascebant vires: tumor pedum disparuit. Secta vena malleoli exiit sanguis putris. Octava fero quum suffocationis periculum immineret, ne quid in capite nostro cuderetur, initum est consilium quoquo res evasura esset, de aperienda vena. Circa quartam nocturnam interiit. Exstinctus statim intumuit. Corpus exaratum erat & defœdatum pustulis, aut maculis potius livescens. Cardiacis pugnatum est. Memoratu dignissima hæc historia, tum ad prognosin, quæ hic maxime commendatur, tum ad declinandam calumniam. Occultum in corpore venenum delitebat.

CONSILIUM XXXVIII.

De Melancholia hypochondriaca.

DE Melancholia hypochondriaca ante disputatum est, ac quæsitum an in ejusmodi affectu vehementi cathartico locus foret: ubi per diorismum dictum est in nonnullis affectibus melancholicis vehementer purgandum, in aliis clementer. Ac multi melancholiæ hypochondriacæ meminerunt, & hujus morbi nomen crebro usurpatur, sed quod proprie significet, quis locus affectus, cur ita appelletur, quum non sit necesse melancholicum humorem in vitio esse, an intemperies sola sit, an morbus in conformatione, nondum satis definitum. Magna tamen dignum est commentatione, quod id plurimum ad curationem conferre videatur. Affectus ille Melancholia hypochondriaca vocitatur, morbus flatuosus, & disposit-

dispositio hypochondriaca: quod videtur indicare focum sedemque mali in hypochondriis exsistere: Hypochondriorum autem nomine intelligitur hepar, lien, mesenterium, epiploon. Galenus 3. *locor. affector.* scribit: *Affectus Melancholia vocari solet, indicante nomine humorem qui morbum committit.* Si nomen indicat cuiusmodi humor sit, dubium esse non videtur quin aut atrabilarius humor sit, aut melancholicus simpliciter; quasi dicas sanguinis faciem. Tamen in contrariam partem potest adduci id quod a Galeno scribitur eodem loco: *Circa ventriculum prima incipiunt accidentia, & ipsis auctis melancholica sequitur affectio, & alvi dejectione, & vomitu, proba coctione & ructibus is levatur qui laborat.* Si circa ventriculum prima rudimenta apparent, si cruditas multa quæ correctione & mitigatione indigeat, non videtur consentaneum ut aut atræ bilis, aut humoris melancholici copia adsit, quæ flatuosum morbum generet. At bifariam responderi potest: Cruditas illa tantum ex eventu fit; fit enim ob obstructionem: obstructio autem ob calorem: sic in angustis viarum hæret humor, qui tempore recoquitur & aduritur. Secundo loco ita respondeo: Cruditas illa non constituit hyparxin melancholiæ hypochondriacæ, quæ & flatuosus affectus a Veteribus nuncupatur: sed flatus qui generantur, tum a calore præter naturam in hypochondriis contento manant, tum a materia semicocta quod commisit obstructio. Et quod dicitur circa ventriculum prima apparere accidentia, non est hoc dicere vitio ipsius ventriculi melancholiam hypochondriacam incipere: sed quum obstructio sit primarum venarum quæ pyloro proximæ sunt, sese primum ostendit & exerit morbus in ea parte: accedit quod pars ea sit exquisito sensu prædita, hinc fit ut in ea facile appareant dolores, & excitentur symptomata. Sed ne absque auctore quicquam in medium adducamus, confirmanda prima est ratio, qua dicebamus cruditatem tantum ex eventu fieri, quod nimirum ratione obstructionis contingeret: obstructio autem præ calore in partibus illis contento. Audiendus est Diocles 3. *locor. affect.* cuius sententiam probat Galenus, in eo tantum imminutum Dioclem ostendit, quod quum præclare sentiret de melancholia hypochondriaca, ejusque naturam & ingenium ostenderet, non dixit tamen quomodo fiat ut in melancholia hypochondriaca fugacia sint in cerebro spectra & phantasmata. 2 Oritur a ventriculo morbus, qui flatuosus & melancholicus dicitur, quem sumto cibo maxime coctu difficili & caustico sputum multum idemque humidum comitatur, item ructus, flatus, æstus in hypochondriis: interdum ventriculi dolores vehementes, qui nonnullis ad dorsum usque procedunt, concoctis cibis mitescunt, mox aliis ingestis recrudescent; interdum jejunos, interdum a cæna molestant: evomunt crudos cibos, phlegmata acria, acida, ut eis dentes torpedine afficiantur. Ceterum flatuosos istos necesse est habere plus caloris in his venis, quæ alimentum a ventriculo excipiunt; & sanguinem crassiores factum esse &c. Item & addit illud Diocles 3. *Ajunt nonnulli os ventriculi quod intestinis continuatur in hoc morbo inflammari, ac ob inflammationem obstrui, ac prohibere ne alimenta statuto tempore ad intestinum descendant, & ita diutius in ventriculo quam decet manentia, timores & æstus, & reliqua similia efficiunt.* Hæc sunt quæ a Diocle scripta sunt.

Ubi

Ubi notandum est velle Dioclem in hypochondriaca melancholia affici ventriculum, & primam mali labem ab eo esse, verba enim hæc sunt: *Oritur a ventriculo morbus*: ac si diceret, & in ventriculo, & a ventriculo eum manere: quod tamen verum non est; siquidem ventriculus integram suam habet temperiem, & quæ cruditas adest, non est ad ventriculum referenda ut innocentem, sed ad prohibitionem distributionis alimenti ab inflammatione & obstructione. Sed Galenus eodem loco rem paullo plenius explicat; nam conceptis verbis ita scribit: *Circa ventriculum prima incipiunt accidentia, ac iis auctis melancholica sequitur affectio*. Ac si dicat: Elucent in ventriculo & partibus vicinis melancholici flatuosique morbi prima rudimenta, quod illic primum mali seminarium, non a ventriculo ipso, sed a venis pyloro vicinis inflammatis & obstructis: non quin afficiatur aliqua ex parte ventriculus, sed non tam affectus est initio ad generationem mali, quam progressu morbo afficitur ad mali incrementum; id est: Quum in hypochondriis malum figitur, & confirmatum est, ac tum vere vocatur Melancholia hypochondriaca, malum serpit ad ventriculum, & tunc cruditates multæ fiunt ob contractum in consortium ventriculum: & sic malum malo additur. Sed in principio hypochondriacæ melancholiæ, ventriculus quidem in sese non laborat, sed tantum ratione obstructionis viarum quæ a ventriculo excipiunt chylum & cremorem: & dolores maxime excitantur dum natura molitur ἀνάλωσις (k) illius cremoris. Itaque tametsi & prima rudimenta circum ventriculum appareant, & actione, mitigationeque alimenti in ventriculo malum & dolores sedentur, item a Diocle dicatur a ventriculo natus morbus, non est accusandus ventriculus tamquam primus melancholiæ hypochondriacæ auctor.

Alia major oritur difficultas, quid velit Dioclis oratio hæc, *Inflammatur os ventriculi quod intestinis continuatur*. Opinio quidem aliorum est, sed illam Diocles sequitur, & Galenus. Et quoniam majoris auctoritatis est sententia Galeni, utpote singula exactius æstimantis, in ejus verbis hæreamus. Duobus ex locis, aut tribus potius convincere possumus hypochondriacam affectionem a phlegmone (ita enim φλεγμονῆς nomen usurpavit Galenus) pylori, & partium vicinarum: ut inde obstructio fiat, & ab obstructione alimenti distributio impediatur. Primus locus est is: *Videtur quidem in pyloro ipso inflammatio esse, sanguis autem in parte inflammata contentus, & crassior, & magis melancholicus fit*. Locus alter est, dum rationem reddit cur affectiones & perturbationes melancholicæ eorum mentem percellant, qui hypochondriaca passione detinentur, scribit, *sublata evaporatione ab atra bile fuliginosa, melancholicaque in cerebro accidentia pullulare*. At atrabilarius humor non illic generatur nisi per affationem & adustionem: adustio autem ab immodico fit calore. Tertius locus est: Melancholiam hypochondriacam, & melancholiam cerebralem (ita enim loquar clarioris doctrinæ gratia) quum nimirum per se & primo

Ballonii Oper. Tom. II.

R

melan-

(k) Distributionem.

melancholicum est, dum explicat Galenus, eandem generationis rationem esse vult, sed diverso loco constitui, nam illic in hypochondriis fit, hic in cerebro. At dubium non est quin ea passio melancholica, quæ cerebrum primo ac per se occupat, generetur per immoderationem caloris in parte frigida, cerebro nimirum. Quod si ita sit, cur non idem continget in hypochondriaca? Audiatur Galenus de cerebri melancholica passione loquens: *Fit melancholica cerebri passio affecto prius calidis dispositionibus cerebro, aut aestuatione, aut phlegmonosa passione, aut phrenitide, interdum a sollicitudine, mœstitia, cum vigiliis.* Quæ quum ita sint, paullo accuratius videndum quomodo intelligatur ea periodus, de phlegmone pylori & partium propin quarum, ut eam necesse sit adesse duabus de causis, tum ad assandum, recoquendumque, alioqui pituitosa affectio esset tantum (si sola obstructio foret) non autem atrabilaria, tum ad obstruendum, ut & Galenus & Diocles explicuerunt.

Sed si phlegmone sit aliqua, aut phlogosis, cur hic apostema non fit, cur non adest febris? immo necesse esset morbum acutum esse, quum fieri non possit quin inflammatio pylori non afferat febrim acutissimam. At Melancholia morbus longus est, & lento gradu procedens, maciem & mortem tandem afferens: quæ causa est cur ex recentioribus Rondeletius, & Dioclis & Galeni opinionem rejiciat. Nam si inflammatur pylorus, & ob inflammationem sequitur obstructio, & ab obstructione prohibitio distributionis illius cremoris, qui a ventriculo decidit distribuendus in venas mesaraicas, necesse est illam satis insignem esse.

Atque ut quo animo, eo certe benevolo veteres aliquid scripserunt, quo tamquam nobili hereditate posteritatem carere noluerunt, eodem illud ipsum excipiamus, honorarii arbitri vices obeuntes, veterum opinionem cum posterorum scriptis conciliabimus, ut plus veritatis ratio & nomen apud nos possit, quam præjudicata cujusquam opinio.

5 Qui sunt corpore squalido, macro, sicco, pulsu satis infirmo, aut qui prærubri sunt, ἰξερύδης Græci vocant (de quibus etiam Galenus 3. *locor. affector.*) ii melancholiæ hypochondriacæ sunt obnoxii: item qui curis, ægritudinibus, perturbationibusque animi concutiuntur, qui generosis vinis dediderunt sese, eos in melancholiam hypochondriacam præcipientes ruere testatum satis est. Quo fit ut mirum non sit, si desideretur inflammatio aliqua in partibus illis, quæ & retorreat in hypochondriis humores, & ita obstruat: inde hypochondriorum æstus, inæqualitas in calore & frigore, vincente victoque calore, & materia superante calorem, & ab eodem superata. Itaque nomen phlegmones non ita stricte accipiendum, ut illic tumor sit, sed pro phlogosi usurpandum: non quin ille calor qui eo loci exuberat, & materiam contumaciorem reddat, exsucto tenui quodam humore in tetrum vaporem degenerante, tandem coacervet aliquid quod proxime in flatum facesset, partimque tumorem aliquem in partibus illis excitet. Accedit quod dominatu illius caloris quodammodo febrilis vasa quadamtenus conniveant & concidant; hinc major coacervatio, hinc obstructio, hinc alimenti impedita distributio. Sic nimirum hypochondriaci

driaci dum vel minimum alimenti sumserunt, videntur impleti, fatiati-que, nequeunte distribui alimento ob viarum angustiam.

Itaque cum recentioribus statuendum est vitio splenis, mesenterii, & intestinorum melancholiam hypochondriacam contingere; intemperies enim est mesenterii, vel venarum mesaraicarum, quæ ad intestina & ventriculum deducuntur. 6 Et intemperies illa potius juncta est cum caliditate & siccitate aliqua; item cum obstructione a crassiore sanguine, cujus pars tenuior halitus modo a calore adurente excitata summittitur in cerebrum, crassior autem, deses, ignavaque resistit, & calorem obruens, & gravitatem in partibus illis afferens. Itaque ut de curatione verbo dicatur; Temperatio illius caloris acris, obstructionis libertas omni ratione est procuranda. Optima autem victus ratio primas hic tenet: quandoquidem in omnibus illis morbis qui partes illas obsident quæ nutritioni dicatæ sunt, præcipuum curationis momentum in optima victus ratione consistit.

A N N O T A T I O.

1. In melancholia hypochondriaca unum quoque observandum est, ne similitudinis errore decipiamur, nimirum quod in thorace dolores sentiuntur ac si pleuritidis argumenta aliqua forent. Et ignari Medici ad remedia male confugiunt pleuritidis, quum dolor iste per hypochondrii sympathiam oriatur. In mercatore de Montargis hoc est observatum. Vide pag. 13. hujus libri.

2. Nota sputationem multam in iis quibus est affectus hypochondriacus, quoniam quum istam sputationem vident Medici, sæpe ad caput catarrhosum recurrunt.

3. Delirare melancholicos non est dubium, quum melancholica passio definiatur per delirium febris expers. Quamquam si materia acrior sit, & adusta, ut sæpe fit, suppressaque in corpore, non potest non adesse febris, ut annotavit Aëtius: sed illa febris erit conclusa, latensque, prout natura humoris morbum efficientis efflagitat. Idem humor videtur & melancholicam & epilepticam affectionem efficere: quod annotavit Hippocrates 6. Epidem. dicens, Melancholici fiunt epileptici, & contra: prout humor vel in hanc, vel in illam partem repit: nam si in corpus, epilepsia fit; si in mentem, melancholica passio. Mentis nomine temperamentum intelligitur, & quum dicitur lædi, activarum qualitatum xῡσιν læditur: in qua crasi & temperatione ratiocinatio consistit, & ratiocinandi partes probe exercentur: sic læso hoc temperamento ab humore pravo, delirium fit. Hic duo quærentur præclara. Prius, si idem humor, sed diversis partibus contentus, Epilepsiam & Melancholiam inducit: An humor melancholicus & atrabilarius utramque affectionem inducere potest; Galenus cap. 7. lib. 3. de locis affect. hoc vult ex Hippocratis sententia. Sibi itaque consentiat Galenus, qui narrans illud: In febribus ex somnis timores, & convulsiones malum. Aphor. 67. lib. 4. scribit: Si vaporum, humorumque multitudo ad atræ bilis naturam vergit, pavores fiunt; si talis non fuerit, labores ac convulsiones. Ergo magna humorum distinctio melancholica pathemata & convulsiva efficientium. Nisi forte dicat

quis convulsionem illam non eam vere dici, quæ Epilepsia dicitur: sed communi nomine pro quavis contractione: hæc autem contractio non ita fit ab humore atrabilario ut ab aliis, quod tamen falsum videtur: nam atrabilariis humoribus abundantes vidimus sæpe convulsos: melius esset si diceremus verba hæc Galeni per comparisonem esse intelligenda, καὶ ὑπὸν καὶ μᾶλλον (1): nam quum humor atrabilarius est, potius melancholicas affectiones quam σπασμώδεις (m) efficit.

Posterius quod quarendum dicebamus, si ideo melancholici delirant, quia in his obsideatur anima, id est, pars in qua anima, ratio & iudicium versatur, qua parte læsa, alterataque ratio cessat, illa vero constat: in Epilepticis vero non afficitur temperamentum cerebri, sed læditur cerebrum ut pars organica, non ut similis: quare Epilepsia definitur convulsio non perpetua cum mentis & sensuum oblatione. Questio hæc pulcherrima. Item, Si carus lædit actiones potius quæ sunt in cerebro; Apoplexia quæ sunt a cerebro, quod de Apoplexia dicitur, aliqua ratione de Epilepsia dici potest.

4. Ratio hæc est Rondeletii, si sit phlogosis, febris adest, eaque acuta: Errat tamen. Nam Galenus commen. in partic. quamdam 2. Prorrhet. ait: Neque ventre, aut hepate, aut septo inflammato febris maligna est: forsan acuta est, sed ne hoc quidem perpetuum est: Sic ratio Rondeletii nulla est.

5. Galeni verba sunt cap. 7. lib. 3. locorum affect. & petita sunt ex Epidem. ut monet Galenus comment. in Aphor. 14. lib. 2. Prorr. ubi docet quomodo ὄψα (n) malum sæpe signum sit: & ut qui sunt prærubri, sint melancholici.

6. In mania, quæ affectui melancholico est affinis, hic syrupus est præscriptus.

℞. Rasuræ ligni sancti, quart. j: corticis ejusdem, unc. j: infunde in aqua fluvialis, lib. iv per vj horas, addendo polypodii, unc. 6: enulæ campanæ, unc. j: foliorum feniculi, unc. ij: turbit gummosi in vino albo cum paucis zinzibere, unc. 6: colocynthidos, unc. j: bulliant omnia in vase fictili luteato ad consumptionem mediæ partis: fiat colatura ad lib. j: capiat unc. iv pro dosi.

CONSILIUM XXXIX.

De Hydrope.

DE aqua intercute olim a primariis Medicis disputatum est: ac præsertim quomodo vel primo fieret, vel alteri morbo succederet. I At disputationis hujus prima hæc pars est: An nullus hydrops contingat quin affectum sit hepar per se aut per sympathiean: id est, quacumque in parte conceptum sit vitium, quod hydropis parens esse possit, nisi illud ad hepar perveniat, hydrops necdum generari, dicique potest. Nam quum il-

lius

(1) Secundum magis & minus.

(m) Spasmodicas.

(n) Bonus calor.

lius ὑπαρξίς in ἀποτυχίᾳ τῆς αἱματώσεως (o) consistat, hepar autem prima officina est, necesse est affectum in se jecur ut hydrops causam principiumque sumat. Posterior pars est ut inquiratur de modo quo aqua in ventrem abdomenque repit, ut inde tumor fiat. Ut de priore dicatur aliquid: *In commentario in Prognostica*, ubi ex professione de hydrope agitur, 2 Galeni ea constans est assertio, ut numquam hydrops generetur quin affectum sit hepar ipsum. Tamen duo genera hydropis constituere videtur; unum quod ad splenem pertinet: alterum quod ad hepar. Et quoniam (ait Galenus) *in prognosticis* coeptum est agi de acutis morbis, non autem de splenicis morbis, ideo de hydrope per affectionem ventriculi agitur. Ut Galenus videatur inducere alium hydropem per vitium ipsius splenis non affecto hepate. Nam si omnis hydrops sit affecto hepate, omnis hydrops ad acutorum morborum classem pertinet, ut quoties de hydrope agatur, toties de hepate, si modo vera est Galeni opinio. At commemorabilior est locus *lib. 3. de symptomat. causis*: illic Galenus docet *tympanitem vitio proprio ipsius ventriculi generari*: immo & ibidem, hydropis generationem venarum ipsarum vitio tribuit. Quod si ita est, non accusandum est hepar perpetuo, nec temere nostris remediis exercendum, quum saepe in vitio non sit. Frustra enim adhibentur remedia, nisi primam mali sedem illis oppugnemus. Quoniam tamen communis ea est omnium veterum consensio, ut citra affectum ipsius hepatis hydrops non fiat, quicquid contra afferri possit, in eo est consistendum.

De posteriore parte plenius paullo dicendum, quod & plus habeat utilitatis, & voluptatis: quoque difficilior est illius explicatio & examen, eo uberior fructus qui inde manare potest. Galenus non dubitat quin intemperies frigida hepatis hydropem generet: sed de obstructione major dubitatio. 3 Si obstructio aliquid facit, erit villorum & tenuium flaminum quibus intertextum est hepar, quorum beneficio transumptio fit a simis ad gibbas, alimenti & sanguinis. Nec enim dubitat quin communicent extremitates venarum & villorum illorum, sed qua ratione per ora sua conjungantur, non facile intelligi posse asseverat. Sit ita sane; obstructio omnis impedit transitum humoris, sive illa ab inflammatione sit, sive a scirrho. Quod quum animadverterent veteres, rationi consentaneum esse dicebant, ut pars quæ in sanguine magis tenuis & aquosa est, transsumatur, atque vehatur per universum corpus: sincerus autem sanguis propter suam crassitudinem in cava visceris parte permanet. Et in hanc opinionem facile secederetur, nisi absurdum aliquod contingeret. Non est dubium quin aquosa pars sanguinis devehatur in venam cavam, & ab ea in abdomen rapiatur: sed non est verisimile remanere limum sanguinis, aut potius puriorem sanguinem. Nam si interceptus sanguis remaneat in angustis viarum, morbus aliquis sequeretur a plenitudine sanguinis, quum tempore multus cumuletur sanguis. Præterea continget crassiorem illum sanguinem in visceris venis præ illarum angustia retentum ad intestinum jejunum,

*Galen. cap. 7.
de loc. aff.
lib. 5.*

R 3

num,

(o) Essentia in frustratione sanguificationis.

num, tenue, colon & cæcum deferri, fortasse & per alvum. In leuco-phlegmatiis, & anasarcis, & tympanite nil cruentum per alvum excernitur: sed spatium abdominis aqua impletur. Hoc itaque absurdum contingeret, quod nimirum in hydropicis cruentæ essent dejectiones.

Sed dicet quispiam: An ignoravit Galenus hydropem contingere & ab inflammatione & a scirrho hepatis? Si ignoraret, summæ inscitiae arguendus foret. Quid ergo sibi vult hoc loco, dum contendit docere per refrigerationem hepatis, & intemperies humidas, aut siccas, aut frigidas hydropem generari? Revera non ignoravit a scirrho, & obstructione hepatis nasci hydropem, alioqui contra eum ageremus ipsiusmet verbis tamquam obsignatis tabellis. Sed qua de causa & consilio id dicatur, brevi aperiendum.

Veterum de hydropse ea duplex fuit opinio. *Quinto locorum affect.* quidam putaverunt hydropem generari quum obstructio, aut inflammatio, aut tumor est in hepate præter naturam, & horum ratione præterfluit tenuis & aquosus humor in abdominis spatium, remanet, hæretque mediis viis sanguis. Altera opinio fuit eorum qui a solo scirrho, tumoreque hepatis hydropem fieri putarunt: in quorum albo fuit Erasistratus, ut videre est *lib. 2. de natur. facultatibus*. Qui priorem sententiam sequebantur, non ejusdem plane opinionis (meo judicio) fuerunt, cujus fuit & Erasistratus; nec enim a solo tumore & scirrho hydropem oriri voluerunt, aut saltem Galenus non id in iis reprehendit: sed aliqua ex parte admittit eorum opinionem, alia ex parte non admittit. Negat enim illam fieri translocationem aquosæ substantiæ, remanente sanguine crassiore, quod duplex absurdum sequeretur: prius quidem, quod ille sanguis remanens suppressus morbum aliquem a plenitudine efficeret: posterius, quod cruentas in hydropicis dejectiones apparere esset necessum. At neutrum in artis operibus apparet. 4 Quod autem illi non crederent a solo scirrho nasci hydropem, ut Erasistratus, ex eo credibile, verisimileque fit quod melius cum iis multo agat quam cum Erasistrato. Nam hunc inscium, ignarum, imprudentemque vocat: illos autem excipit, & eorum sententiam conciliare, ac sublevare nititur: nisi quod sub finem demonstrare voluerit a refrigeratione hepatis potius quam a scirrho aut tumore nasci hydropem. At debuit potius in eo laborare, an ille generationis modus hydropis, quem veteres fingebant in inflammatione, obstructione, scirrhone hepatis, esset verisimilis, non autem in eo, ut probaret non probabile esse a tumore hepatis eum nasci: adducto tamquam objectionis loco, & mulierum profluvio suppresso, & hæmorrhoidibus suppressis, quum utrumque (ait) hydropem afferat, non præsumto conceptoque tumore ullo in hepatis parenchymate. Sed meo judicio voluit una eademque opera illorum veterum fundamentum, positum in opinione quæ ab Erasistrato fluxerat, evertere; nimirum de tumore hepatis, qui aut præcipua causa, aut sola (ut Erasistrato visum est) hydropis crederetur. Hujusce rei conjecturam facit id quod scriptum est apud Galenum *cap. 1. lib. 6. de locis affect.* ubi ex professo eorum explodit refellitque opinionem, qui crederent a solo tumore lienis hydropem fieri, non attracto hepate: item & icterum

rum solo hepatis vitio, citra lienem. Utrumque falsum est, ait; nam & vitio utriusque visceris icterus fit: & non solo vitio tumoreque lienis hydrops. Quod ut apertius ostendat, exemplum eorum affert qui acuto morbo laborant, qui ut explerent sitim magnam egelidæ copiam hausserunt: hi hydropici evadunt nullo in liene vitio concepto. Sed per modum objectionis respondet pro illis veteribus, quorum majorem partem Erasistrati opinio imbuerat. Ea autem erat ejuscemodi: Nulla pars afficitur (dicebat Erasistratus) nisi vel tumor aliquis, vel ulcus in ea consistat: sic nullum ab intemperie morbum nasci putabat. At debuit Galenus in aliena sententia redarguenda non ita esse industrius. Si quid durius, aut indoctius ab Erasistrato dictum sit, conari debuit illud polire, illustrare, & male cohærentem sententiam adaptare. At mirum in modum convellendæ, labefactandæque opinionis Erasistrateæ desiderio detinebatur Galenus. Nam si turpiter lapsus est Erasistratus, statuens nullam partem citra aut ulcus, aut tumorem laborare, reprehendatur & Hippocrates, qui omnem morbum, ulcus constituat: quam tamen a veritate alienam sententiam temperavit Galenus *lib. de inæquali intemperie*. Multa quidem a multis veteribus dicta sunt, in quibus magis videndum quid sentiant, quam quid dicant: quod maxime apud Hippocratem observari debet. Et cur non eodem jure cum Erasistrato agetur?

Itaque Galenus putat se abunde evertere dogma Erasistrati adscribentis omnem hydropem a tumore & scirrho hepatis causam, principiumque ducere. Quod ut faciat, proponit suppressas hæmorrhoides, proponit profluvium muliebre. Hæmorrhoides (inquit) suppressæ hydropem inducunt nullo præeunte in hepate tumore: erronea itaque est Erasistrati opinio, existimantis sine scirrho hepatis hydropi locum esse non posse. At Galenus sua ipsius sententia se convincit; nam interpretans *aphorismum* 12. *lib. 6. Aphorism.* dum reddit rationem cur suppressio hæmorrhoidæ prius fluere consuetarum metum hydropis afferat, juxta Hippocratem, scribit, sanguinem hæmorrhoidalem refluere, & hepati duritiem inducere, multitudinemque calorem partis obruere, hinc hydrops. Ergo non est, o Galene, cur occurras de hæmorrhoidibus utpote hydropem afferentibus, quum ipse scribas: ideo suppressam hæmorrhoidam metum hydropis afferre; quod & hepati, & lieni (nil enim differt) duritiem inducat, & calorem obruat. Non sibi constat Galenus: nisi dicamus utrumque contingere posse, & suppressionem hæmorrhoidæ sine tumore visceris hydropem evocare, & eandem suppressionem tumorem prius inducere, & a tumore hydropem.

Paullo obscurior videri possit ea periodus, qua scribit, ut evertat eorum sententiam qui tenuem humorem aqueum præterlabi substantiam hepatis affererent ad generandum hydropem, resistente in ipsius visceris angustis crassiore sanguine; scribit, inquam, consequi necessario ut dejectiones cruentæ sint: Nihil autem cruentum ulla in specie hydropis (inquit) observatum est a nobis. Non est dubium quin si illo modo fieret hydrops, aliquid cruentum fecederet: sed videndum an non in speciebus hydropis

136 CONSILIORUM MEDICINALIUM,

dropis aliquid secedat cruentum; sive hoc modo, sive alio generetur hydrops, hoc enim observatione dignum existit.

5 Hydrops maximam partem conjunctam habet hepatis imbecillitatem: hæc non modo in αἰχτοποινική (p) consistit, sed & in attractione, & retentione attracti alimentum. Nequit enim fieri ut diu temperies jecinoris labefactetur, quin actiones lædantur: quamquam contingit ut una actio lædi possit, illæsa integraque altera. Itaque quum constet ob refrigerationem & imbecillitatem hepatis excerni excrementa liquida, hepatica, & illius officinæ characterem aliquem præ se ferentia, non dubium esse potest quin excerni non possint cruenta loturæ carniū simillima: proptereaque illud Galeni decretum experientia confirmatum minus constans est, quo scribit nihil cruentum excerni solere in hydropicis affectibus. Quinetiam si cruentæ urinæ virtute naturæ aut symptomaticæ potius in hydropicis excernantur, ut experientia sæpe docet; cur non & dejectiones tales apparebunt nequeunte hepate ob imbecillitatem, aut tumorem aliquem probe hæmatosi incumbere?

Duo ista diligenter inquiri debuerunt, nempe an a solo scirrho nascatur hydrops postorius, an nihil cruentum hydropici excernant. Nam magni interest an a tumore, an ab inflammatione, an a scirrho; item an tantum ratione lienis, ut quidam volebant, an tantum a vitio hepatis, quum variet curatio pro ratione horum omnium. Item an nihil cruentum excernatur, an contra, ne dysenterici fallā persuasione & opinione seducti, aliud remedium pro alio supponamus. Sed horum diligentius examen in aliud tempus rejicietur.

A N N O T A T I O N E S.

1. De aqua intercute hoc notari potest. Videmus hydropicis quibusdam alvum fluere, aliis adstrictam admodum. Utrumque malum: & pessimum, si alvus quum libera sit, abdomen non detumescat: quod in seruo quodam observavimus. Illud autem quod diximus malum esse scribit Hippocrates in Coacis: Quibus hypochondria elewantur alvo suppressa, malum, maxime in morbis tabidis, & quibus alvi humectantur, (supple) malum est, dum videlicet alvo fluente tumor remanet.

2. Cap. 7. lib. 5. de locis affect. conceptis verbis explicat Galenus. At inter cetera, annotat quarum partium vitio afficiantur partes gibbæ hepatis ad hydrops generationem: & quarum partium vitio simæ ad eandem generationem. Hippocrates lib. de morbis primo, hypofarcidion ut & tabem inter morbos necessario interimentes numerat.

3. Quia enim hepar est continuum, si sit inflammatio in sima, aut gibba, non distincte & exacte cognoscitur ob carniū hepatis continuationem.

4. Argumentum hoc validum. Et miror cur Fernellius disputans de Ascite dicat necessario rupturam fieri aliquam vasorum: & propterea, aut supra, aut

(p) Sanguinis effectrice.

aut infra excerni sanguinem. Quod falsum, & Galeno repugnat. Et Fernellius ita in errorem Erasistrati incideret, qui nullam partem labefactari credit, nisi aut a tumore, aut ab ulcere: quasi ipsa intemperies frigida causa non sit.

§. Ut libere dicam quod sentiam de iis quæ hoc loco continentur, an in nulla hydropis specie aut dejectiones, aut vomitiones cruentæ appareant, quod placuit Galeno, ita distinguere oportet: Si quo modo voluerunt veteres, hydrops fieret percolato sanguine, & remanente crassa sanguinis parte in mediis viis, oporteret cruentum rejici aut per os, aut per alvum, immo initio etiam. At hoc non fit. Et ita debet intelligi locus Galeni: Non quin in hydropicis dejectiones cruentæ, aut vomitiones apparere possint, duabus de causis: Uno, progressu temporis adducto in summam imbecillitatem hepate, unde hepaticæ fiant dejectiones, non ratione transumpti tenuioris feri ad generationem hydropis, & resluentis sanguinis ab hepate ad os aut alvum. Altero modo per ruptionem, aut exesionem, aut ab aquis acribus & fere purulentis, aut ab usu medicamentorum acrium quæ usurpari solent in hydropicis. Quod nos observavimus in Renato de Sequeville hydropico, cui & vomitiones & dejectiones cruentæ contigerunt. Si autem hydrops fieret eo modo quo voluerunt veteres, quod Galenus exagitat, de essentia fere esset hydropis ut sanguis excerneretur. At potest hoc accidens illi esse, sed non pathognomonicum. Vide quid de Ascite sentiat Fernellius, quum explicat quinam Ascitæ sint obnoxii.

CONSILIUM XL.

Pro muliere gravida, quæ peperit, & convulsiones passa est.

Nobilis mulier numquam dolores partus experta, quum legitimum pariendi tempus jam elapsum foret, decimique mensis pars prima adventaret, gravissime laborat: exactis horis duodecim partus sese offert. At quia primus erat propter dolorum insolentiam, & ossium pubis angustiam, mirum in modum divexatur. Interim dum enititur, aut translato sursum humore affatim, aut latitante eodem in cerebro, sed magno impetu diffuso, incipit toto corpore concuti ac convelli: idem patitur ac si morbo caduco laboraret: facies tota in molem intumescit, horrendaque visu sese ostendunt symptomata. Vix sex hominum nisus impediunt quominus concuteretur ac convelleretur. 2 Repetit ante partum, præsertim dum foetus media via sinus pudoris hæreret, subsisteretque, epilepticus paroxysmus quinquies, aut sexies: edito partu bis aut ter cum gravissimo mortis metu. Dum res ita urgerent, cogitareturque potius de sepulcro quam de lavacro; dubitabant Medici num juvandus esset partus, an potius convulsioni occurrendum. Item, an occasione partus convulsiones prehenderent, an vero ejusmodi dispositio prius in cerebro deses latitaret, quæ occasione minima sese prodidit. Ac mors imminebat proxima nisi convulsiones illæ substitissent. Meo quidem judicio, si illa convulsioni obno-

138 CONSILIORUM MEDICINALIUM,

*ia foret, 3 non tantopere periclitabatur, quam si numquam aliquid tale experta fuisset. Etenim qui epilepsia corripitur solent, licet sæpius eodem in paroxysmo convellantur, non propterea tamen decedunt: at illud observatum sæpe, eos sæpe fato fungi, qui aut propter ingentem plethoram convellantur, aut a maligno explicato, fuscitatoque tetra humore qui desces restagnansque imo præcordiorum delitescerebat: & qui morbis ejusmodi corripitur solent, exigua admodum occasione tentantur, immo solo forinsecus vapore feriente. At qui nil dum tale senserunt, non ita facile paroxysmoprehenduntur; vehementem enim causam esse oportet, quæ insolens hoc symptoma afferre possit: nec enim facile cerebrum numquam epilepsia tentatum eam labem contrahit. Eadem itaque opera & partus juvabatur, & convulsioni epilepticæ manus porrigebatur, ne illius vi cito interiret.

Causæ hæ tamquam procatasticæ facere poterant ad inducendum horrendum symptoma numquam antea visum: plethora corporis summa, & usus vini hippocratici tempore graviditatis: suppressio alvi quinque aut sex dierum ante partum: enixus quoque ipse, qui etiam in habitissimis mulieribus solet semper aliquid terrificum inducere: accedit quod numquam peperisset. Subiecto acriusculo enemate ex hiera subsisterunt convulsiones, & ab eo tempore nil sensit ejusmodi. Larga admodum copia sanguinis fluxit per sinum pudoris: quod suadet facile non tam occasione dispositionis & impressionis cujusdam quam copia materiæ, orgasmo, raptu, & nisu maximo inter pariendum hoc contigisse. 4 Itaque quum Medici animadverterent evacuato humore repressum esse symptoma, immo suppressum omnino, ducti sententia Galeni lib. de locis affectis, quum quid excernitur in morbis, & ab excretionem morbi cessant, credibile illud causam fuisse morbi, cogitaverunt de purgatione. Itaque tale medicamentum institutum.

℞. Expressionem dr. ijß. rhei electi infusi in decocto passularum, glycyrrhizæ, seminum frigidorum majorum, endiviæ, scariolæ, in qua dissolve Syrupi rosarum pallidarum, unc. j: diaphæniconis scr. iv: fiat potus.

Quidam putabant utendum valde calefacientibus, etiam inter purgandum: cujusmodi sunt ea quæ vulgo epilepticis præscribuntur: alii contra refrigerantibus ad domandum, sedandumque ferociam humoris: & postea hoc consilium melius. Nam quoties paroxysmi epileptici aut similes morbi occurrunt, non statim ad vulgaria remedia veniendum, ac si unius morbi in specie eadem causæ essent specie: sed sæpe novum captandum consilium. Alii Medici hoc poculum præscripserant.

℞. Radicis dictamni, aristolochiæ, ana, unc. 8: bistortæ, dr. iij: seminis pæoniæ, dr. ij: radicis pæoniæ, dr. iij: florum cardui, pug. j: conservæ anthos & salviæ, ana, dr. j: rasuræ eboris, cornu cervi, ana, scr. ij: fiat decoctio ad lib. 8: in colatura dissolve theriacis optimæ, dr. ij: rasuræ unicornis, scr. j: Syrupi de stoechade, unc. jß: fiat potus pro duabus dosibus aromatizatis cinnamomo & nuce moschata.

Postidie partus propinatum medicamentum, dejectiones multæ: primum effusiones quædam. Vocat autem Dominus Magnus effusiones ex sententia

tentia Hippocratis quum excernuntur talia qualia excernere solent vaccae: item & uliginosae fuerunt dejectiones. Quieverunt omnia: non propterea tamen iusserunt Medici secure dormire; nam ita res agitata est: morbus hic tametsi suppressus videatur, non propterea de eo securos nos esse oportet, tum ratione partis obfessae, afflictaeque prioribus paroxysmis: tum ratione morbi ipsius. Pars cerebrum est: si ad illum morbum affectum proclive dispositumque fuit: major relapsus metus esse debet, minima enim lochiorum suppressione, aut reliqua materia prioris paroxysmi facile morbus recurret. Si non erat dispositum, melius quidem agitur, sed securitas tamen magna esse non debet: nam morbus is (ut de eo tamquam de posteriore divisionis nostrae membro dicatur) relapsus fere participes est. Et duabus de causis facile recurret. Prior est: In prima lunae quadraturaprehendit paroxysmus, lunaris morbus est, ergo tutos nos esse non oportet, nisi secunda quadratura relapsa fuerit, donec luna sit *Ἀχρότομος* (q): in ejusmodi enim quadraturis mutationes, inclinationesque fiunt: Sic omnia tuta timere oportet. Accedit altera causa. Quarto die lac ad mammas rapitur, fertur, & attrahitur: ratione duplicis motus, & quia calidum est, & supprimitur in hac muliere utpote non lactanti, metus est ne fumi summittantur qui paroxysmum revehant. In confesso enim est quod scriptum ab Hippocrate, a sanguine in mammis collecto furorem contingere, praesertim quum sanguis ille in lac non vertitur, aut propter abundantiam nimiam, aut propter fervorem; quod diligenter annotandum est. Si furor itaque eam ob causam imminet, cur non & convulsiones, & aliquid simile contingere poterit, eo praesertim tempore quo lac ad mammas deferetur? Ratio haec urget admodum.

Itaque providendum ut alvus libera semper sit, raptus sanguinis ad mammas cohibeatur, malignae qualitati consulatur, vitentur omnia fumida, graveolentia & suaveolentia, ne caput impleant, feriantque: videndumque ut purgationes a partu citentur semper. Atque in eam rem comparata haec sunt.

℥. Radicis rubiae tinctorum, asparagi, graminis, oxylapathi, ana, unc. ʒ. angelica man. j: passularum mundatarum, unc. ʒ. florum comm. pug. j: seminis paeoniae, dr. ij: buglossi, borraginis, omnium capillorum, ana, pug. j: fiat decoctio ad lib. j: in colatura dissolve syrupi capillorum veneris, unc. iij: fiant iij doses aromatizatae paucis cinnamomo.

Item ℥. Conservae anthos, unc. ʒ. conservae rosarum, dr. iij: seminis paeoniae, dr. ʒ. fiat opiata cum syrupo conservationis citrii: additus est scr. ʒ. pulveris scobis unicornis.

Item ℥. Rasurae eboris, margaritarum electarum, ana, scr. j: rasurae unicornis, scr. ʒ. pulveris electuarii triasantalon & diamargaritii, ana, dr. j: cum saccharo dissoluto in aqua angelicae aut decoctione ejusdem fiant tabellae.

Item ℥. Aquarum stillatitiarum angelicae & morsus, aut decoctionis angelicae lib. ʒ. aromatizetur paucis cinnamomo ad usum ex cochleari.

Interea fotu aquæ tepidæ procuratum est ut citarentur lochia. Omnia odorata vitata sunt.

Puellis recens natis mel deglutiendum aut lambendum porrigitur optimo usu, ut provocetur alvus, & vitentur tormina.

Item ad vitandam convulsionem cui obnoxii sunt, cum pulve miscetur corallium & pulvis margaritarum.

Purgationes a partu cumulate & ut decuit, exierunt: magna copia toto illo tempore sanguinis exiliit. Interjectis diebus injecti clysteres. Tamen ne quid alienum contingat, deinceps de purgatione cogitatum. Ac dubitatum an lavacro utendum sit, ut a partu nostrates mulieres solent. Repurgata est rheo & catholicon: quamquam suspectum sit catholicon, quod in suspitione Epilepsiæ & cassia & catholicon suspectum sit, ut doctissime a Rondeletio & Hollerio annotatum: idque annotatum puto aut communi quadam prudentia cui experientia suffragatur. Et ut quum e lecto surrexerit, repurgetur adhuc, visum est e re fore si apozema per decem dies utendum præscriberetur.

℞. Radicis fœniculi, petroselini, asparagi, cichorii, acetosæ, ana, unc. j: enulæ companæ, dr. iij: melissæ, omnium capillorum, ana, man. j: buglossi, borraginis, glycyrrhizæ, passularum, ana, man. j: ceterach, scolopendrii, ana, pug. j: seminis pœoniæ & radicis ejusdem, ana, dr. jß: seminis seseleos, dr. j: florum, pug. j: agripalmæ, man. jß. fiat decoctio ad lib. j: in colatura dissolve, syrupi capillorum veneris, unc. iv: cinnamomi, dr. j: fiat apozema clarificatum & aromatizatum.

Quod attinet ad usum balnei, ne quid forte contingat præter opinionem, præsertim si muliercularum balneum usurpetur ex fæce vini albi aut rubri, ex alumine, & similibus, visum est interdici debere usu ejusmodi balneorum: nisi forte balneo dulcis aquæ recreari velit; & pro omni deterforio fiat puls ex amygdalis confusis & hordeo confuso, qua corpus leviter fricetur: ita enim detergebatur corpus, & nihil incommodi afferetur. Nam quum balneorum usu caput vaporibus impleatur, & graviter in iis usurpandis peccetur, si quid peccatur; facillime autem omnium hic peccatur, contentos nos esse oportet simplici frictione: in quibus autem paroxysmi epileptici metus est, in iis cautos esse oportet in balneorum usu. Quod enim veteres epilepticos & melancholicos ad lavacra miserint, id factitatum esse asserimus, quum corpus, aut caput intemperie aliqua calida siccaque affectum est, quum in partibus omnibus squallor. Hic enim dubium esse non potest quin balneis locus sit ad correctionem calidæ siccaque intemperiei, quæ multorum, magnorumque malorum auctor est & patens.

A N N O T A T I O.

1. *Quod a translatione potius sit, declarat ejus accidentis repressio ac cessatio quum primum alvus descendit.*

2. *Non est dubium quin mulieres affectionibus capitis magis sint obnoxie,*
quum

quum multis de causis, tum propter capillorum exactam nimium diligentiam & studium; quod annotat Caelius Aurelianus in Chronicis.

3. Nam qui a dispositione cerebri epileptici sunt, & concidunt, minima occasione &prehenduntur, & relevantur: sed quum quis numquam aliquid tale sustinuit, magnam oportet adesse causam quæ hoc symptoma afferat: nam vel est summa plenitudo, vel summa corruptela, ut contingit de eo qui primo die phreneticus contigit, & tertio interiit a maligno, ut Galenus doctissime interpretatur. Itaque quum quis epilepsia prehendendi solitus est, minus morte periclitatur, sed aut numquam, aut agerrime eo morbo defungitur. Si numquam expertus est, periclitatur morte ob dolores acerrimos, & virium casum: & quia pars princeps occupatur. Si semel hoc sustineat, non ita facile relabitur. Quod autem periculum aliquando creet, quum non contigit, videtur Celsus indicasse lib. 3. cap. 23. Interdum (ait) quum hic morbus recens est (id est numquam adorsus) hominem consumit. Hippocrates lib. 2. Prorrheticon differentias magnas morbi sacri proponit, ut in iis, quam in illis periculosior, solutuque difficilior existat: ac inter cetera ait solutu difficillimum morbum sacrum qui a puero ad virilem ætatem pervenerit: quod absurdum videtur. Nam aphorif. 45. lib. 2. mutatione ætatis pueros adorta Epilepsia curatur, & mutatione vivendi rationis; præsertim quum puellis menses erumpunt, & maribus quum venerem agnoscunt, ut Celsus ait cap. 23. lib. 3. at hoc accidit quum attingunt virilem ætatem. Ergo sibi dissimilis videtur Hippocrates. In illo loco utitur verbo *ἐκ τῆς αἰτίας* Hippocrates, quod non significat ad virilem ætatem pervenire; tunc enim, si umquam alias, solvitur morbus: sed vocat *τὴν ἀπὸ τῶν ἑσθίων* *ἐκ τῆς αἰτίας*, quasi dicas convalescere, id est corroborari, confirmari cum ætate virili. Alias hæc falsa sunt.

4. Quo excreto illico dolor sistitur, hoc doloris causam censerī par est: Galenus cap. 2. lib. 1. loc. affect. tamen hoc potest esse fallax. Sæpe enim in torminibus clyster educit recrementum; quum tamen hoc doloris causa continens non sit: nam postea educitur doloris causa.

5. Notandum quoque hoc loco unum est, & tempore graviditatis, & tempore partus, & post partum multa multis mulieribus insipientia contingere possunt. Nam audivimus multas mulieres epilepticas concidisse dum gravisæ essent, quæ liberatæ fœtu nil umquam tale sensissent; sive id fiat ob suppressos menses, sive ob collectam multorum pravorum humorum illurviem, quæ de repente horrendum hoc symptoma invehit. Quemadmodum quoque aliis in mulieribus contingit ut quum utero gestant, immunes sint a sævis doloribus, quos prius, dum utero non gererent, ferebant. Ita enim novimus mulierem hemicrania conflictari solitam gravissime dum utero non gerit: quum primum utero concepit, nil tale sentiebat: quod mirum est. Et id primus Hippocrates 5. Epidemior. observavit de muliere cui caput circumdolebat, nec allevabatur nisi quum uterum gereret. De illis mulieribus epilepticis tempore graviditatis (quum ab eo affectu plane immunes essent) Fernelius cap. de Epilepsia in Pathologia.

CONSILIUM XLI.

Ad fœtorem oris & anhelitus.

Mulier annos nata quinquaginta levi de causa in morbum incidit: ab eo relevari recrearique vix potuit. Inæqualiter corpus afficiebatur, modo calidiusculum, modo temperatum: noctu, ac præsertim vesperi febris recurrebat: eo tamen ventum est, ut contabescere videretur. Sed paullo plenius res tractanda, & a capite arcessenda, ut id quod instituti est nostri clarius elucescat.

Illa fere a primis unguibus, teneraque ætatula fœdo tetroque anhelitu laboraverat, ut vix quisquam in os loqui auderet fœtore oris territus. Et quum illi incumberet, propter eum quem in republica locum tenebat, cum primariis hominibus consuescere, eum tantæ molestiæ sæpe pertæsum est. Nil non in eam rem excogitavit adscito illustrium Medicorum concilio, præscriptis eo variis formulis quæ in parato forent ad fallendas, leniendasque eas molestias. Quidam eam usu carniū omnino interdixerunt, alii aliud consuluere, quorum quum lubenter consiliis paruiisset, nihil præter fucatam oris tantum suaveolentiam retulit, quum frustra in oris gratia concilianda fuisset elaboratum.

Nos ab eo fœtore contumaci auspicari voluimus, quod quæ causa eum primis annis foverat, ac aluerat, ea non minore liberalitate sui extrema senectute copiam fecit: immo morbum aut morbos potius fœcunda sobole parturiit, quibus in depellendis multum operæ insumentum est: sed hæc omnia frustra. Itaque quum levi quodam morbo tentata esset, efficacibusque remediis contra pugnatum esset, nihil dum sensit solatii: immo ægrescere mœdendo videbatur. Recruduit ille vetus oris fœtor, palatum, gingivæ, faucesque ipsæ limoso cœnosoque humore tamquam uligine quadam erant oblitæ: & quum is humor aut mucor potius teter deterfus esset, citius dicto alius aderat qui deterfas illas partes retineret, ac occuparet. Urinæ velut purulentæ profluebant: ex intervallis ardor urinæ eam exercebat. Febris aderat e genere heclicarum putrium: inappetentia magna: virium amissio, mox earundem recuperatio: marcor totius corporis: squallidus habitus. Edendo nihilum proficiebat, tametsi euchymis uteretur. Dubitatum est de sede hujus mali, de affectibus, aut implicitis, aut disjunctis: de marcoris tanti causa, de remediis: & quis tandem foret eventus illius morbi ita occulti ac inveterascentis. Morbus omnis quum actionem primo ac per se lædat, tolli, excindique debet: numquam tollitur nisi causa continens, quæ eum fovet, adimatur. Nec tantum in causa continente adimenda occupatos nos esse oportet, quod hæc morbum proxime foveat, sed per analysin quamdam continuatione quadam ad alias causas sensim progrediendum, quæ morbum primum fovere dicantur. Tametsi enim & causa morbi continens sublata, & affectus ipse sublatus primam

primam Medico laudem tribuant, & nil postea repullulet, non propterea aliarum præcedentium causarum, tamquam continentis causæ parentum, investigatio negligenda. Quoties enim longior quædam continuatio seriesque causarum existit, ut alia ex alia nasci & existere videatur, & omnes inter se aptæ connexæque videbuntur, tamquam conspirantes in causæ continentis affectusque ab ea nascentis generationem, tamquam in commune quoddam opus, suo quæque ordine excutienda ac demenda, & ab ea curationis exordium duci debet, quæ ortu prima, sed inventionem postrema videatur. Nam in curatione, ratione, & ordine suscepta ita captari debet consilium, ut sæpe id negligatur quod postremo loco duxeramus faciendum: alioqui frustra in tollenda continente causa laborabitur, quum ea nimium occulta, contumaxque sit, & quum a primis aliis causis pendeat, harum demolitio illius everfioni anteponeunda est.

Ita conjectura artificiosa, quam *επαγωγή* Galenus vocat, assequi oportet, primum mali fontem, & in eum digitum immittere. Quod ut exemplo pateat, esto aliquis, cui æstivans sit ventriculus, & præterea acribus, piperatisque, & semiputribus caseis sæpe utatur; unde putrium biliosorumque humorum colluvies: ab ea obstructio, ab obstructione putredo, a putredine quoque febres. Sit ita sane, usu medicamentorum putredinem emendes, obstructionem liberares, an propterea febris illius scaturiginem, primumque principium tolles? Itaque ad ventriculi intemperiem corrigendam erit veniendum, immo pravum illud alimentum causæ externæ eatenus rationem habens erit adimendum, frustra alioqui de tollenda febre sudabitur.

In hac nostra muliere affectus qui occurrunt, sunt summus oris foetor, febris hectica putris, renum abscessus quidam, totius quoque corporis præter rationem consumptio. Hic analytica methodo utendum ad sedium affectarum notitiam. Hæ autem dignoscuntur aut signis syllogisticis, aut pathognomonicis, aut consequentibus, aut excretis. Excreta autem vel partium ipsarum partes sunt quæ ab iis defecantur, ut pulmonis frusta; vel quæ in ipsis continentur; nonnumquam aliquid quod morbosam dispositionem sequitur, vel solam, vel semper, vel ut plurimum. Ac in affectorum locorum investigatione tria maxime sunt advertenda, & tamquam canones proponendi ob oculos, quos semper intueamur: *Locus, Affectio & causa, Accidentia.*

Quæ tria quum animo comprehensa erunt legitimo ordine ad affectarum sedium cognitionem deveniemus. Ac locus ita sese nobis insinuat. Si affectio esset in cerebro (exempli gratia) vel per consensum fieret, vel per protopathian. Si per consensum, fugacia essent symptomata; si per protopathian, vel intemperie laboraret, vel solutione continui, & sic talia aut talia occurrerent. Idem de hepate sentiendum, & suis se signis ostentaret morbus, tum sedem, tum affectionis ideam indicantibus. Affectus & causa ita veniunt a nobis excutienda. Si inflammatio esset, quæ sese offerrent ejus essent generis; inflammationis enim consequentia hæc sunt: si scirrhus foret, talia sequerentur; si inflammatus esset pulmo, ejusmodi essent symptomata & signa, quibus notitiam ipsam consequeremur. Ab

accis

accidentibus autem ita eruitur cognitio rei: Dolor est ejusmodi, hoc itaque denotat: Aphonia est, necesse igitur id subesse; morsus est orificii ventriculi, illinc aut inde contingit.

Quod in nostra muliere exerceri debet, foetor est oris; ergo aut a cerebro est, aut a pulmonibus, aut a ventriculo, aut a præcordiis. Si a cerebro est, a destillatione & rheumatismo est; ac credibile esset tussiculam adesse: nam quaecumque materia est quæ foetorem habet, ea putris est; si putris, exulceraret, ac proinde molesta foret aut oesophago, aut tracheæ arteriæ: si huic, tussis esset; si illi, prava chylosis fieret, a prava chylosi fluores alvi, depravatio omnis alimenti, extenuatio. Si a pulmonibus est, aut ulcus, aut siderationem thoracis significat: si ulcus, argumenta jampridem innotuissent: at nulla hæcenus: si sideratio esset, non tam diu eum affectum pertulisset. Si a ventriculo est, per depravationem alimenti, assumpto cibo cessaret foetor, vacuo ventriculo appareret: nam inanito ventriculo fumi sursum efferuntur, qui graveolentiam afferunt: quod multis contingere Aristoteles in *Problematis* scribit. Credibilis est eum foetorem & a thorace esse, & a ventriculo. A thorace esse potest, non concepto ulcere ullo in pulmonibus. Etenim verum id est quod scribitur a Galeno, in partibus ipsis citra inflammationem, tumorem, aut obstructionem vitium concipi, quod a tota substantia dicitur: quod & in pulmonibus verum esse potest, quum fieri possit ut proprio quodam pulmonis vitio, & ob coacervationem humidioris materiæ spiret aura foetens: tamen si vitium esset totius substantiæ in pulmonibus, credibile non esset eam tamdiu vixisse: ac Gordonius annotavit oris foetorem a pectore nunquam curabilem esse. Quod bifariam potest intelligi, aut quod foetor a thorace ulcus, aut quid simile significet & jam inveteratum, unde necessario interitus consequatur: nam sputum foetens, mortem in propinquo significat: Aut quod quum foetor est a pectore, ob remediorum difficilem ad pulmones penetrationem, causa illius foetoris immedicabilis manet. Idem auctor communem quamdam foetoris oris causam memorat humorem phlegmaticum: nam nec humor biliosus ita aptus est, nec melancholicus, quum ille sua acrimonia & calore putredinem facile arceat, hic suo acore contra foetorem istum sese quodammodo obfirmat: unde quibus foetor oris est, iis & palatum, & dentes quodam mucore sunt oblitati & infecti: quod huic mulieri contigit: incredibile enim dictum est quanta copia cœnosi humoris quotidie in os recurreret: quod tetrum humidumque halitum a pulmone aut ventriculo potius elatum indicaret. Nam qui a pulmone est, exhalationem refert potius: qui a ventriculo & præcordiis, vaporem & halitum. Credibile in hac muliere a vapore potius, quam exhalatione; declarat satis copia excrementi. Ac quinque de causis phlegmaticus humor omnium facillime foetorem inducere ita colligitur: prima, quia frigidus, & ideo facile suo genuino calore destituitur: secunda, quia humidus, quod facilem ad putredinem concipiendum inclinationem affert: tertia, quod omnium facillime (ratione copiae, est enim multus, & superfluous in corpore) rheumatismum faciat: quarta, quod omnium facillime ratione pravae diætæ, quam quotidie instituere videmur, accu-

accumuletur ac succrescat: quinta, quod post sanguinem abundet maxime.

Et annotat idem Gordonius, foetorem a ventriculo non esse continuum, quod assumto cibo paulum quiescat: quum a pectore continuus est, & ulcus pulmonis significat, & letale est. Quod non probabile esse satis abunde paullo ante indicavimus; nam fieri potest ut in pulmonibus putrescat materia exitum non habens, quæ oris foetorem afferet.

Mirum tamen esse possit, cur in febribus halitus non foeteat, quum pituitosus humor sit, qui putris sit, hinc efflatio putris esse debet, & anhelitus, si quæ prius dicta sunt, vera existant. Respondet Gordonius, bifariam fieri putrefactionem; uno modo per ebullitionem & incendium quoddam a calore præter naturam: & ea putredo non inducit foetorem, cujus generis esse solet in febribus: & alia est per substantiæ corruptionem. Sic in febribus quum foetor anhelitus est, mors significatur; quod non solum humidæ substantiæ ebullitio significetur, sed propriæ substantiæ corruptio. Sed pace tanti auctoris dicam, hæc minus congrue, vereque dicta sunt: nam quis dubitet in febribus continuis, putridis, aut intermittentibus non simplicem esse ebullitionem? Nonne excretos humores sursum deorsumve in putridis febribus foetidos, corruptosque videmus? Et tamen in iis facta est simplex ebullitio, per Gordonium. Quasi vero quum foetor aut a pulmonibus, aut a ventriculo est, major sit (manente præsertim vita) propriæ substantiæ corruptio, quam in febribus putridis in quibus excretiones sæpe cadaverosæ & putres admodum apparent? Non est credibile; nam si halitus foetens a ventriculo manans tantam corruptionem significat, quomodo tamdiu maneret vita? Respondeat Gordonius de sudoribus, in febribus præsertim pituitosis manantibus, tam graveolentibus, ut vix quisquam eos ferat, & tamen non foetet anhelitus. Itaque alia quærenda est distinctio. Nam non est dubium quin humores, si præsertim pituitosi sint, a calore præter naturam multum corrumpantur, & non tantam acquirant malam qualitatem, quanta requiritur ad foetorem oris. Cur ergo, inquires, non foetet os? an quia simplex ebullitio, ut vult Gordonius? Nequaquam; sed quia humor, qui febres committit, conclusus est in visceribus, non autem in partibus thoracicis, aut capite, aut ventriculo, aut ore: e quibus partibus necesse est spirare aliquid ad foetorem oris. Quod si qui humor febres committit, in iis partibus contineretur, dubium non esset quin foetorem oris accerferet: nam si conclusus humor in præcordiis leipothymias ob tetrum vaporem, cardiogramos, mortem denique inferat, cur non in superioribus partibus contentus foetorem afferre possit? Si per sudores erumpens tenuis ejus pars, aut per urinas, quæ sæpe foetentes sunt admodum, tetrum vaporem feriat sensus nostros, cur idem humor sursum repens, & thoracicas partes occupans, non tetrum odorem oris inferat? Hydropici graveolentissimos in abdomine humores continent, nec tamen tetrum spirant: ergo quia humor in partibus ventris conclusus est, & non partes superiores capeffit. Unde videmus mulieres quibus suppressi sunt menses, aliquando tetrum spirare, & colligimus eas graviter ægrotaturas, quod tanta sit humoris

146 CONSILIORUM MEDICINALIUM,

putrentis copia, ut non solum partes inferas, sed & superas occupet: in superis tetrum halitum, in inferis febres accersit: ergo idem humor, & ejus putredo non distinguitur. Quod autem in febribus maximam partem nec sudores graveoleant, nec halitus, propterea fit, quia maxima februm pars a bile est; quod Hippocrates non minus breviter quam vere scripsit; quamquam hoc ab eo dictum plerique male feriat homines non intelligunt. Bilis autem aut flava, aut acida: neutra tetrum spirat ex se, aut illud paucum admodum. Contra in quotidianis & pituitosis, & vetularum febribus, & malus gustus est (ut vocant) ob tetrum halitum & putrentem in ventriculo humorem, & foetentes sunt sudores: quod arguit non modo magnam humiditatem requiri ad tetrum halitum, sed & occursum materiae ad partes oris, sive cerebrum sit, sive pulmo, sive ventriculus. Quod autem humores biliosi, aut melancholici non ita tetrum ex se emittant, ut & pituitosi, satis apparet sensui, ex alliis, cæpis, pipere, sinapi: nam & allia & cæpæ, & piper fere eodem gradu calida esse veteres autumarunt: cur tamen ex iis alia tetrum spirent, alia non? Id fieri propterea asseverant Veteres, quod allia, & cæpæ multa humiditate prædita sint, quæ facillime digeratur ac corrumpatur, nequeunte calore illam coercere ac mitigare: ideoque graveolent: a pipere autem & zingibere nihil foetidum exhalet, quod non tanta insit humiditas, & quantula est cumque facile superetur a calore: quod idem humoribus contingit: nam biliosi humores analogiam quamdam habent ad piper & zingiber, pituitosi ad allia & cæpas: & quæ humidiores sunt temperamento, & calore mediocri, maximam partem hircum redolent. Et mulieres vetulæ, quibus superfluit multa humiditas, spirant malum odorem, & anhelitu asthmaticos pueros faciunt: & quibus gingivæ & os humidius est, iis teter odor est. Quo fit ut concludamus multam humiditatem requiri ad foetorem oris, & præsentiam illius humoris in partibus ori vicinis; alioqui conclusus manebit humor, & nil tetrum in os mittet; ut male concluderit Gordonius in febribus putridis non tetrum esse halitum, ob simplicem humoris ebullitionem: & quia qui illum halitum commissurus est, aliam malam qualitatem ab ea quam febrilis materia nata est, concipere oportet. Idem est putredinis modus, ut diximus. Quamquam non negamus fieri posse ut in foetore oris, præsertim a male affectis pulmonibus, non adesse solum putredinem simplicem, sed alienationem plane a temperamento, & perfectam διαφθοράν (r). Quod nos observavimus in auriga ad ripam Sequanæ, cujus ex ore foetor (incredibile dictu) totam domum inficiebat, & cadaverosum olebat: unde non ita longe post fato concessit, siderato toto pectore. Et hæc sunt quæ contra Gordonium agitari potuerunt: cui tamquam homini doctissimo habenda gratia, quod disputandi fenestram aperuerit.

Atque ut ad rem redeatur, de remediis illius foetoris pauca dicenda. Gordonius causam maximè constituit humorem pituitosum. Mesuæus cholericum quoque constituit, unde pro materiae biliosæ conditione instituit

ea.

(r) Corruptionem.

ea quæ humectandi vim habent, & temperandi; ut est syrupus de pomis, & rob de acetositate citrii, diacytonites: At in corporibus biliosis, siccis, in quibus abundat calor febrilis, videtur potius in contemperationem versandum. In materia phlegmatica, ea quæ calefaciunt, instituuntur; ut confectio tryphæræ quæ ex aromaticis constat; caryophylli, cyperus, lignum aloes, calamus aromaticus, & quæ sint ejus generis.

Ergo quum febris illam mulierem exerceret, foetor oris, inappetentia, urinæ ardor quidam, atque urinæ veluti purulentæ funderentur, quam methodo utendum? cum quo agendum prius? An affectus est compositus, an complicatus? De iis brevissimè dicendum.

In morbis omnibus aliquid est quod sub sensum cadit, aliquid vero quod sensum fugit. Id quod sub sensum cadit, symptoma est; quamquam sæpe est involutum ac implicitum, ut an hujus, an illius morbi sit certo definiri non possit. Si symptoma sub sensum cadit, nullo est opus signo quo sese nobis detegat: sensus enim fidem facit. Id quod sensum fugit, causa morbi est, & morbus ipse: Morbus quidem generali quodam modo sese nobis ostendat, nimirum actionis læsione: sed quia occultus sæpe est, & causa recondita, intusque latens, ideo concurrere debet signum quod utrumque detegat, atque demonstret. Signum enim est id quod sensibus nostris obvium factum aliud quippiam latens & occultum comitatur; id enim illius signum censetur. Symptoma autem, quia conspicuum est, interioris, occultique morbi ex quo fluxit, expressum est signum. Quia autem similitudines bonis & eruditis Medicis imponunt sæpe, ob morborum, causarumque complicationem, ac confusionem, ideo in signorum ac symptomatum dignotione accuratos esse oportet: item in morborum aut connexionem, aut complicationem. Maximum autem momentum habent signa insalubria in morbis, quod & speciem morbi, & sedem, & causam alia atque alia designent.

Porro morbus aut unus est, aut multi: unus simplex, aut compositus. Simplex aut solitarius, quum nulla efficiens causa adest, nullumque grave symptoma quod curantis consilium ad se revocet; ut intemperies simplex. Comitatus, quem continens causa intus fovet; ut obstructio, aut quem horrendum symptoma comitatur, ut quum morbo dolor ingens afficit. Compositus morbus est, qui ex multis eidem parti connexis constat. At multi morbi sæpius una nos exercent: eos autem aut implicitos, aut connexos, aut conjunctos, aut disjunctos vocamus. 2 Connexi, conjuncti, & consequentes idem significant: Disjuncti conjunctis sunt contrarii. Impliciti & Conjuncti distinguuntur. Impliciti dicuntur quum variae quidem partes afficiuntur, sed quæ in communem actionem omnes conspirent; implicantur enim, & communia elucet symptomata, quæque vix distinguas an id potius quam illud laboret. Ut quum difficilis est respiratio & tussis, quia hæc & in pleuritide, & in peripneumonia promiscue incidunt, ea per se non satis indicant an costa, an pulmo afficia-

*Com. in part;
2. lib. 1.
Proph.*

*Quid proprie
implicitus
morbus.*

*Cap. 13. de
morbor. dif-
fer.*

tur: 3 sunt enim ὁμογενῆ, sive ὁμοειδῆ (s), ut loquitur Galenus: item & sputa, quæ tamquam aliquid indicatura excernuntur, sæpe difficultatem judicandi afferunt, an hæc potius quam illa pars afficiatur, quod promiscue indicent & costarum, & pulmonis, & asperæ arteriæ affectus, ut Galenus loco supra adducto probe recenset. Affectus autem complicatos indicat hoc exemplum, si quæpiam fit ceratoidis erosio, rhagoidis exitus, pupillæ distortio, & apparens suffusio, tametsi omnes hi affectus uno eodemque tempore consistent, non tamen morbum oculi compositum efficere dicuntur: sed sunt morbi impliciti, id est variis partibus insident, quarum tamen in unum opus est conspiratio. Sed quum morbus compositus dicitur, in eadem parte sunt multi morbi simplices: ut quum hepar intemperies sicca & calida cum tumore aliquo occupat, quia uni eidemque parti illi multi morbi inhaerent, morbum compositum constituunt, non simplicem. Proptereaque impliciti & compositi morbi eo tantum discrimine distinguuntur, quod quum simul simplices & multi sint morbi, si variæ partes in unam communem actionem conspirantes occupantur, tunc morbi impliciti vocabuntur: si autem una tantum pars afficitur (nomine partis tamen non ita in angustum strictumque adducta) tunc compositus morbus dicitur. Ut pleuritis & asthma simul existentia morbos implicitos efficiunt, quod uni eidemque functioni incommodent. Et ex recentioribus quidam morbos compositos ab implicitis accurate distinxerunt, quod a paucis observatum viderent hoc discrimen: quod tamen magni interesse existimarent. Nam quod ad curandi consilium & indicationes pertinet, in composito morbo scopum unum curationis proponi volunt, in complicato & involuto morbo diversum. Exempli gratia, in tumore præter naturam & intemperies est, & vitium conformationis, & solutio continui: hujus tumoris quum cura suscipitur, tametsi varia sese nobis offerant, unus tamen scopus est curationis, nisi forte quosdam particulares effingere velis. At quum luxatum est brachium, & juncta est inflammatio, & partis convulsio, non hunc morbum compositum dices, sed implicitum; proptereaque diversi curationis scopi proponuntur. Hoc discrimen non agnovit Galenus disputans de morborum differentiis, confunditque morbos compositos & complicatos. Recte quidem distinguit morbum partis similis a morbo partis organicæ, sive simplex, sive sit compositus. Ut tunicæ adnatæ inflammatio, non oculi morbus per se tanquam totius instrumenti dicitur, sed primum & per se tunicæ adnatæ dicitur, secundo totius corporis ipsius oculi tanquam instrumenti. Nam partium similarium morbi per se, ex eventu tantum toti instrumento accidere dicuntur; sive morbi ipsi singularum partium sint simplices, sive compositi, ut quum in pupilla est contortio & inflammatio: Et morbus compositus totius instrumenti bifariam dicitur: vel quum una tantum pars morbo composito afficitur; tunc enim totius oculi affectus dicitur, sed tantum secundo: vel quum partes omnes oculum constituentes simplici morbo laborant; tunc enim ii omnes affectus morbum unum compositum oculi

(s) Homogenea, sive consimilia.

oculi totius dicuntur constituere. Sed recentiores non compositum morbum, sed contra Galeni mentem morbos implicitos vocant. Galenus de ea re nil primum statuit, sed aliorum affert opinionem. Nam quum unguis & lippitudo est, quum erosio corneæ, quum uvea prolabitur, hoc totum vocant quidam morbum oculi compositum, alii diversarum partium diversas affectiones. Et utrorumque probabilem sententiam asserit, mirumque est quomodo dicat Galenus nihil interesse sive hoc totum morbus compositus dicatur, sive plures morbi diversis auxiliis egentes, quoad pertinet ad curationem. Falsum enim hoc est. Quum autem satis abunde demonstraverimus interesse plurimum ad curationem si morbus compositus dicatur, & si morbi complicati; in his quippe & illis diversi omnino scopi sunt. Sed Galenus non ita exacte intelligendus. Nam ex eo appellandi morbum oculi compositum occasionem sumi vult, quod quum oculus una sit pars ex particulis multis constituta, quæ omnes ita congruunt ut in unum opus conspirent; propterea hæc simplicium morborum congeries & syndrome non inepte compositus oculi morbus dicitur: sed clarioris doctrinæ & intelligentiæ causa appellentur multi morbi particulares & impliciti: Ut nomen (impliciti) diversas morborum ideas per se exhibeat: quomodo Galenus aliud esse docet febres compositas, & implexas, sive implicatas. Galenus autem *in illo libro de differentiis morborum*, postquam aliorum sententiam proposuit, ut eos inter se conciliet, videtur quid sentiat aperire: quod ut facilius præstet, a morbis simplicibus incipit, quorum quidam totius oculi primo esse dicuntur, alii secundo tantum, & *κατὰ συµπλοκὴν* (1). Exempli gratia: Suffusio totius instrumenti morbus est per se: at ceratoidis exulceratio, instrumenti morbus esse dicitur ex eventu tantum, per se enim ad corneam tamquam similem partem refertur. Sed longe aliud statuit discrimen de morbis compositis. Nam ex compositis morbis quidam sunt proprii totius instrumenti, nempe oculi, primo & per se: alii ex accidenti; ut adnatæ inflammatio propria est tunicæ affectio, ideo ad totum oculum non refertur, nisi secundo: ergo, ut vult Galenus, ponamus plures oculi partes simul unaque affici, vel unam tantum partem, ut patet in inflammatione tunicæ adnatæ: quum una tantum pars, ea affectio dicitur morbus compositus unius partis per se, & totius instrumenti secundo tantum: quum multæ simul oculi partes, morbus dicitur totius instrumenti primo & per se, ait Galenus: quod falsum videtur. Nam ceratoidis erosio, rhagoidis exitus, pupillæ distorsio, morbi sunt singulares, multas oculi simul partes (si fors ferat) occupantes, primo per se, an quia in cumulo sunt, propterea dicentur primario referri ad totum instrumentum; quod vult Galenus: Si ceratoidis erosio per se ad partem unam refertur, & pupillæ distorsio per se ad alteram partem, secundo autem uterque affectus ad instrumentum totum referatur; cur potius quum singulæ per se æstimantur ad partes suas primo & per se attribuuntur, conjunctæ autem

2. de differentiis febrium.

T 3

(1) Secundum accidens.

ad oculum totum revocantur? Sed dicet quispiam: Quum Galenus vult morbum compositum totius instrumenti vocari, quum multæ simul partes afficiuntur ipsius oculi; non hoc est intelligendum quum partes multæ afficiuntur affectu sibi proprio, peculiarique: sed affectu qui per se & primo & simpliciter ad totum oculum referatur, nam suffusio per se ad oculum refertur; sed si ad suffusionem alius morbus generalis oculi, ut unguis, & rhœas accesserit, hi omnes morbum compositum efficient totius oculi primo & per se, quia singuli per se morbi prius in sese considerati ad totum oculum referebantur. Sed Galenus non vult tantum morbum totius instrumenti vocari, quum omnes, aut multæ simul partes afficiuntur morbis, quorum singuli primo erant totius instrumenti; ut suffusio, unguis, rhœas: sed quum morbis quoque detinentur, qui singuli in se spectati peculiarem ad partes singulas rationem habent, & secundo tantum, quum soli spectarentur, ad totum instrumentum referuntur. Verba autem Galeni hæc sunt loco supraposito: *Quum plures eodem tempore partes oculi morbo aliquo afficiuntur, morbi ipsi primo totius instrumenti esse dicuntur, atque eo magis si unusquisque morbus ante erat primo & per se totius instrumenti.* Hæc verba, atque eo magis, indicant affectiones aliarum partium peculiare, ut distorsionem, exitum, erosionem commixtas inter se posse totius oculi primo & per se morbum compositum efficere. Unde antea dixerat nihil interesse an quis dicat eas affectiones (quarum unaquæque proprie & primo ad oculi partes, non autem oculum totum referretur) morbum compositum oculi efficere, aut multos morbos aliarum partium. Sed tandem ut hanc nos disputationem terminemus, quoniam forte noluit Galenus rem tam exacte disquirere, dicemus quid nobis videatur de morbis compositis & complicatis: quod tametsi non expressit Galenus, licet tamen idipsum ex illius scriptis elicere & venari: ut non sit cur ea in parte recentiores sibi palmam decidi oportere existiment, ac si eorum hoc esset inventum, & hujus tantæ rei auctores essent ac principes. Quum multi morbi occupant varias oculi partes, sive per se sint simplices, sive compositi, ut tunicæ inflammatio, aut illi morbi quum simplices considerabantur ad partem hanc aut illam peculiariter referebantur, aut generaliter ad oculum ipsum totum. Puta unguis simplex morbus, & rhœas ad totum oculum attribuitur, nomenque dat: ergo si multi tales morbi complicantur, morbum compositum totius oculi primo per se efficient. Sed pupillæ contorsio, rhagoidis hic aut ille affectus, quum secundo tantum ad instrumentum totum referatur, si multi tales morbi peculiare in hac aut illa parte, peculiaremque denominationem inducentes, complicantur, morbum efficient compositum totius oculi: sed vel dicet istum morbum compositum non proprie & primo totius oculi dici, sed secundo tantum, quod seorsim spectatæ affectiones has aut illas partes attingerent: vel potius vocabimus multos morbos multarum partium, vel implicitos morbos uni oculi functioni generaliter officientes. Sed hæc sufficiunt. Ergo morbi multi aut impliciti dicuntur, aut connexi, seu consequentes, aut disjuncti. Impliciti, ut dictum est, sunt, quorum ea est ratio, ut per se distinguantur: sed qui tamen ita inter se conspirant, ut uni eidem-

eidemque actioni incommodent : ut de morbis unam unius oculi actionem lædentibus dictum est. Item pleuritis & asthma, quia duo sunt affectus partium respirationi dicatarum, impliciti dicuntur (quum simul invadunt) quia communia quædam habent symptomata, ut tussim, & difficilem respirationem. Connexi, & consequentes idem significant recentiorum opinione; quamquam nomen *Consequens* paullo latius manat quam *Connexum*. Exempli gratia: Morbi consequentes seu connexi dicuntur, quorum unus posterioris est causa & auctor, & uterque morbus simul manet: Ut quum affectus est ventriculus, & ei affecto caput condolet, & morbi consequentes, & connexi dicuntur. Quod fit aut propter morbi naturam, ut quum pleuritis necessario febrem continuam advocatam habet, & dicuntur morbi consequentes & connexi: Aut ex partium conditione, quia quæ sunt propinqua, quæque communia, ea primum & maxime affici solent, idque aut generis similitudine, aut valorum communione, aut operis societate, ut passim annotavit Galenus. Quum itaque ea est morbi ratio, ut unus alterius causa sit & auctor, atque ita ut nisi adempto uno, alter non tollatur, proprie connexi morbi illi dicuntur: sed in ratione consecutionis, quia evenire potest ut commutatione quadam morbus alteri succedat: ut quum peripneumonia pleuritim sequitur, hic non connexi, sed consequentes dicuntur. Observatur siquidem consecutionis ratio, ac connexionis nulla est. Sic nomen *Consequentis* longius patet quam *Connexi*.

De connexis, & consequentibus hæc dicta sint. Sed ut scrupulosis e cotibus tandem oratio nostra enatet, de disjunctis separatique morbis nihil dicemus, quod satis disjuncti intelligantur, qui in separatis partibus versantur, quarum non est ea communio quam supra diximus. Qui morbi in ea muliere, cujus gratia hoc susceptum est, satis innotescunt. Nam & in ore foetor erat a prolapsu putris pituitæ a capite, adjuvante quoque tetra exhalatione a partibus inferis: & renum male affectorum ac purulentorum magna quoque fuit suspicio. Atque omnia ita erant occulta, ut morbus potius in diaphragma consisteret, quam in manifesta aliqua intemperie diceretur. Febris erat lenta, cujus seminarium aut renes male affecti erant, aut mesenterium semiputre. Illud observatum in ea quod 6. *Epid.* scripsit Hippocrates: *Omnis extenuatio laxat cutim, deinde distendit: Resectio vero distendit, deinde laxat.* 4 Extenuationis causæ, alimenti penuria, exercitationes plures, vigiliæ, agitationes, dolores, morbi colliquantes, evacuationes, pravitas humorum in vasis, ut narrat Galenus in historia de muliere extenuatissima 6. *Epid.* in hac muliere corruptionem esse aliquam testantur omnes excretiones omni ex parte. Accedit quod in omni morbi diuturnitate per Galenum, *comment. in aphor. Acuti morbi in quatuordecim diebus, &c.* est obsidio partis alicujus, cujus occasione fovetur tam longus morbus. Et quum caloris, & frigoris magna sit vicissitudo, declaratur vaporis fuscitatio e materia corrupta: sic Galenus docet in *Epidemiis*. Sic morbus latens est ex insidiis invadens, & corpus frangens. Immo annotaverunt quidam ex veteribus, in vetulis sæpe ita humores corrumpi, ut expiret ab iis teter vapor, qui pueros teneros asth-

maticos.

maticos reddere possit. Quæstio est, an esset febris hæctica. Aliquando refrigeratio contingebat, sed recalefactio illa solemnis, quæ in nutritis hæctis apparet, non aderat. Si recalefactio non aderat, an non hæctica? Erat hæctica putris, a qua non excluditur levis perfrigeratio, quæ *περίλυξις & ἀναθέρμιασις* (u) dicitur. Aut dicemus manifestam calefactionem in iis apparere in quibus viscera sunt robusta, non autem si vieta & effœminata sint. Hæc omnia indicabant cogitandum potius esse de prognosi, quam de vita protrahenda: salutis enim exigua admodum spes supererat: nam quum morborum securitas aut ex parte ipsius affectus petatur, aut corporis subiecti, aut utriusque: quodlibet horum spectaretur, de salute nil sperabatur. Morbus autem sui indicationem exhibet, aut τῇ εὐνοσίᾳ, aut κακότητι (x) Subiectum, quum vis aliqua est restibilis: nam quum specie & ingenio morbus malus est, & subiectum male constitutum, male prælagendi occasio sese offert. Et quum omnia in ancipiti forent, deque funere potius quam de vitæ fœnore cogitaretur, in eam itum est discessumque sententiam, ut oppugnanda in putredine laboraretur, & viribus adaugendis: itaque ratione putredinis breves & faciles ex rheo purgationes sunt institutæ. Ut autem corpus & vires recuperaret, serapium instaurans ex testudinum carne est præscriptum.

His ita institutis, domita paullum putredine, ne contagione putrium humorum lactis asinini bonitas superaretur, consultum est ut exactis aliquot diebus ad ipsius lactis usum veniretur: hoc ita factum est. Recreata natura surrexit, morbumque occultum tandem vicit, & præter omnium Medicorum opinionem superfuit; ut mirum non sit si præiudicata Medicorum iudicia sæpe non ita magni fiant, quum ab iis provocare & liceat & conveniat.

A N N O T A T I O N E S.

1. Comitatus morbus, ut quum febrem fovet atque alit obstructio contumax, comitatus est morbus.

2. Quamquam multi morbi consequentes dicuntur, qui necessario connexi non dicuntur, ut pleuritidis sequitur peripneumonia. At propterea connexi non dicuntur morbi.

3. Quum signa sunt communia, & hæc & illa significantia, oportet Medicos diligenter suam intelligentiam excutere, ne decipiantur.

4. Si corpus capit multum alimenti, & tamen non bene nutritur, vel corrumpitur alimentum, vel non distribuitur, vel consumitur ob ingentem calorem naturalem.

Consultabant Riolanus, Magnus, anno 1573.

(u) Perfrigeratio & recalefactio.

(x) Benignitate, aut malignitate.

CONSILIUM XLII.

De pulmonum affectibus, in quo quaeritur, an ad pulmonum morbos quadret tenuis diæta.

Hippocrates, optimus instituendæ diætæ architectus, in libris de *Diætâ acutorum*, disputans de pleuritide, exactam diætam præscribit: immo primis diebus ita accuratam illam esse vult, ut quamdiu morbus siccus manet, tenuissime vivendum censeat. (Siccum autem morbum vocat, quum nil dum excernitur materiæ morbificæ, quum sputum in os nondum occurrit:) quin etiam tantum periculi creari vult usu solius cremoris ptisanæ, sicco manente morbo, ut inde homines suspiriosos fieri asseveret. Et quod de pleuritide dictum est, idem sanciri debet de omnibus morbis acutis: Pleuritis enim pro omni morbo acuto in exemplum subjicitur: item cremor hordei pro alimentorum ceterorum examine proponitur. Et quoniam inflammatio pulmonis ex acutissimorum morborum numero censeri debet, quæstione digna res proponenda, an ea lex quam Hippocrates in pleuritidis cura sancivit, tenenda, confirmandaque in inflammatione pulmonis? Duabus enim de causis idem juris esse videtur. Prior est, quoniam peripneumonia acutissimus morbus est, cito litis controversiam dirimens: posterior, quoniam, ex sententia omnium veterum & recentiorum, eadem diætæ ratio & therapias servatur in curanda peripneumonia & pleuritide: immo eorum plerique leviter tantum attigerunt de peripneumonia, & peculiare caput non descripserunt, volentes peripneumoniæ curandæ rationem ex capite de pleuritide depromi. Atque hoc non ita relinquendum est intactum, cujus explicatio & enodatio plurimum profectura est ad curationem morborum, quam omnes diligenter, & prout nostri muneris est, prosequi debent.

Galenus locus observatione dignus est: *In pulmone, (ait) spiritus tenuis est, & levis, & quem coerceri oportet, sanguis vero crassus, & quem in singulas pulmonis particulas dimitti opus sit.* Nam pulmo copiosiori alimento eget quam partes ceteræ, tribus aut quatuor de causis: Prima est motus perpetuus: secunda, caliditatis copia. Caliditas autem & propter cordis viciniam, & propter motus assiduitatem & constantiam: addo & nativam, vernaculamque caliditatem, quum & spirituosâ sit pars, & rara. Et paullo post, tria adjumenta (*ἐπιπράξεις* Græci vocant) ad affluentiam alimenti ad pulmonem ipsum, idque necessario: 1. Primum copia vernaculæ caliditatis, quæ efficit ut alimentum omne in partes minimas comminuatur, diffundatur, ac citius evaporetur: alterum pulmonis dilatatio est in inspirationibus, quæ efficiat ut ex densissimis instrumentis (cujusmodi est vena arteriosa) violenter quippiam arripiatur: tertium ac omnium maximum ab eo sanguine qui soli pulmoni a corde mittitur prius in illo plane confecto atque extenuato. Tertia hæc periodus implicita est

atque obscura, nec intelligi potest: nam propositio illa, *Ab*, in textu Græco non reperitur, & interpret male convertit genitivum Græcorum absolutum. Ita enim legitur in Græco, *τρίτη καὶ μέγιστη πασῶν ἀπὸ τῆς καρδίας ἀντεμπομένη μόνη τῷ πνεύμονι τῷ αἵματος ἀκριβῶς ἐν ἐκείνῃ κατεργασμένη καὶ λεπτυσμένη.* Ita interpretor: Tertium autem, idque maximum (supple ad affluentiam alimenti ad pulmonem pertinens) est quod sanguis a corde mittatur ad solum pulmonem exquisitè in illo prius elaboratus ac attenuatus. Et quum dicit tria esse præsidia ad affluentiam alimenti ad pulmonem, hoc bifariam potest intelligi, vel quod tres illæ causæ recensitæ hoc efficiant ut multum alimentum affluat: vel potius cum præcedentibus hæc connectantur, hoc efficiant, ut multum affluere debeat. In utroque sensu periodus hæc intelligi potest. Redeamus ad rem. *In pulmone* (ait) *spiritus tenuis est, sanguis crassus & gravis, quem ad omnes pulmonis partes ferri oportet; siquidem pulmo ob causas tres multo alimento præ ceteris partibus indiget.* Quorsum hoc scribit? Ut occurrat objectioni eorum qui tueri velint frustra a natura constitutam esse venam arteriosam, & arteriam venosam. Nam si spirituosus halituosusque sanguis in pulmone contineatur, necesse est eum arteria dura robustaque contineri, alioqui effluet ut in aliis partibus contineatur. Item si crassus sit sanguis, & gravis, utpote nondum elaboratus, quid attinet venam arteriosam architectatam fuisse, quum simplex tunica, ut in partibus aliis, fuisset satis? Tacite autem fatetur Galenus eas rationes probabiles esse, ut convincatur frustra machinatam fuisse naturam ista vasa ab aliis ejusdem generis diversa. Nam in partibus aliis arteria dura est, ne cito effluant spiritus per corpus arteriæ: mollis vena, ne diutius insistat sanguis (siquidem per tunicam venæ nutritio fit, ex sententia Galeni) & ita nutritio retardetur: tamen natura necessitate adducta arteriam venosam, & venam arteriosam est machinata. At ampliorem disputationem de vena arteriosa in locum alium non longe rejiciemus, explicantes an legitime, optimaque ratione vena arteriosa a natura sit instituta. Nunc autem quod instituti nostri est explicemus, nimirum copiosiore alimento uti debere pulmonem quam partes ceteras, & ratione caloris tum sui nativi, tum alieni a corpore cordis mendicati, tum constantis perpetuæque agitationis. Si enim hoc verum est, exquisita diætæ in pulmonis inflammatione non est tuta, licet morbus sit acutus, quod & ratione alienum non videtur. At dicat aliquis: Quid tum vero pulmo copiosiore alimento egeat quam ceteræ partes, an propterea tamen exquisitæ diætæ locus non est in pulmonis inflammatione, ut & in pleuritide ab Hippocrate sancitum est? Nam quum Galenus usum venæ arteriosæ docet, necessariamque pulmoni alimenti copiam, non ut affectus est pulmo, sed ut sanus, sermo habetur. Nos autem non negamus quidem injici mentionem de sano pulmone: sed tamen ex ea sententia desumimus postulatum ac hypothesein ad id quod institui-mus maxime pertinentem. Etenim diætæ instituendæ ratio revocari quoque debet ad naturalem symmetriam partium: nam si in usurpandis medicamentis dum pars laborat, diligenter sanæ partis naturam ac symmetriam inquirimus, ut quoad fieri potest maxime parti consulatur: idem

in diætâ factitari debet. Illud enim est quod Hippocrates monebat, dandum consuetudini, quod non solum de consuetudine intelligitur, sed de pristina natura partis. Ut si cerebrum laboret intemperie humida, & siccam victus rationem instituimus, quæ a nobis siccandi vi prædita diætâ præscribitur, non talis est, qualis in aliis partibus fervaretur, quæ minus humidæ forent. Nam etsi intemperiem humidam in parte humidissima corrigere consilium est, tamen intra limites consistimus: sic in calida intemperie partium calidarum natura, impense refrigerare non debemus: idem quoque in diætâ instituenda observari debet. Nam positis in hypotesin duabus partibus, quarum una copiosiore alimento eget, altera non item, in paribus effectibus non par diætâ præscribi debet: nam in affectibus ejus partis cui copiosius alimentum natura concessum est, liberaliores paullo nos esse oportet: in affectibus autem ejus partis cui minus alimentum suppetit, paucos nos contentos esse oportet: nam ut multum alimentum in aliis requiritur, ita paucum abunde est. Quod & in universi corporis nostri nutritione, dum morbo detinemur, observari debet. Nam qui paucos contenti cibo, dum integra fruuntur valetudine, vivunt, in iis nos accuratiores, parciores, restrictioresque esse oportet: si minus multo copiosiusque cibo vitam propagarent, in iis dum infirmi jacent, liberaliores simus, ratio postulat. Immo Hippocrates iis congruentibus dum de qualitate cibi scribebat, monuit in diætâ præscriptione deteriorem paullo cibum consuetum, suaviorem esse ægris magis bono non consueto: adeo nos sollicitos esse oportet, ut & consuetudini, & temperamento, & vitæ instituto aliquid tribuatur.

Itaque si sanus pulmo copiosiore cibo, dum sanus est, eget, quam partes ceteræ, ut hepar, & ventriculus, dum inflammatione tentatus est; minus exquisita diætâ definiri, describique debet inflammato pulmone, quam aut hepatis, aut ventriculo. Cujus rei confirmatio & fides desumi potest ex Galeni auctoritate, si huic ea in parte fides abroganda non est: *Non sicut in jecinore & ventriculo, ita in pulmonibus tenuissimo victu utendum est. In ventriculo enim & jecore alimentum coquitur, metusque est ne ipsis phlegmone laborantibus nutrimentum rite non concoquatur, & phlegmone augeatur: in pectus vero tantum alimenti jam colli pervenit, quantum uni ipsi particula nutriendæ conveniat.* Hic locus admirationi esse possit: etenim Hippocraticæ disciplinæ e directo contradicere videtur. Si enim ideo exquisitissimo victu utendum non est in pulmonis inflammatione, qui locus morbum acutum producit, quod tantum alimenti ad pulmonem affluit, quantum ipsi convenit tantum, cur non idem continget in tunicæ costas succingentis inflammatione? At in pleuritide accuratam multum victus rationem præscribit, & dolore præsentem, & dum siccus manet morbus, non multum dare ptisanæ jubet, ne natura a coctione avocetur, ne dolores augeantur, ne anhelosus æger reddatur. Ita enim scribit: *Quibus cibis, (id est sterco) statim inclusus, si quis non vacuato eo sorbitionem dederit, dolorem, si adest, augebit; si non adest, protinus inducet, frequentiorque reddetur spiritus; quod malum est: nempe pulmonem exsiccât (quia augeatur respiratio ab usu cibi) & fatigat hypochondrium, tum ventrem inum, tum septum*

Part. 3.
Comm. 1. in
lib. de Diætâ
acutior.

transversum. Et ob similes causas qui tota utuntur ptisana septimo die, vel celerius moriuntur: alii mente laesi, alii ob difficultatem spirandi stertoremque praefocati. Sed hic locus an alteri superiori contradicit, quo negat Galenus locum esse tenuissimo victui in pulmonis inflammatione (quod idem de pleuritide intelligi debet, quum Galenus & in peripneumonia & in pleuritide siccitatem ex eo iudicet, quod sputum humidum non procedat) quum hoc loco ne ptisanæ quidem locum esse neget? Nequaquam hæc pugnant. Sed ex collatione locorum intellecta conceptaque esse oportet. Utrumque conciliabimus, si prius unum explicuerimus.

Part. 20.
Comm. 1. in
lib. de acutis.

Causa hæc est cur pulmo inflammatus respuat exquisitum victum, non autem jecur & ventriculus, quod in ventriculo & jecore cibus coquatur: si plenius nutrimentum ingeritur, nec bene coquetur ratione morbi, & augebitur inflammatio. Hæc ratio Galeni est. Altera ratio petita ex eodem Galeno, ut antea abunde monuimus, pulmo ob motum perennem, calorem, copiosiore eget alimento quam partes ceteræ: si dum sanus est copiosius cibandus pulmo est quam partes reliquæ, ob eas causas, dum laborabit, ea consuetudo, & temperies pulmonis erit inspicienda. Nam Galenus consilio nifus Hippocratis, non vult quicquam peccari nec in commoda universalis nec particularis naturæ: & quæ ratio unius partis, eadem & totius corporis; & quæ totius corporis, eadem & unius partis. Ita enim feribebat Hippocrates: *Qui bis die cibari consueverunt, bis ptisanam dare &c.* Confert statum ægrum cum statu sano (ut ita loquar) Et paullo post: *Inter initia neque multam, neque crassam ptisanam dare oportet, sed quantum & ob consuetudinem, & ne multa fiat vasorum inanitio, ingerere convenit.* Ac si dicat Hippocrates: Etsi principium morbi, aut adjectionem magnam suadeat, nimirum si vigor longe abesse videatur, ut æger in vigore morbi sufficiat, ne in illo cogamur præter rationem accedere ad nutritionem, aut detractionem alimenti, si vigor nempe in procinctu sit, & non est metus læsionis magnæ virium: tamen ita se gerere oportet vel in subtrahenda ptisana, vel in eadem aut simpliciter danda, aut augenda, ut consuetudinis ratio habeatur: hujus enim magna vis est, ne aut temere inania-mus, aut repleamus. Ita enim veteres quidam magnis mutationibus magnas opponere volentes, aliquando perfectam inediam præscribebant, aliquando tantillum dabant alimenti, ut cogerentur tandem cibum in medio vigore morbi adjicere non citra damnum ingens.

Ergo pulmo sanus multo eget alimento: quum itaque erit inflammatus, habita ratione consuetudinis, non ita exquisita diæta erit præscribenda. Scitum enim illud Hippocratis 6. *Epid. Attractio pulmo incendium, evacuatum siccatur somnus multus.* In ejus textus enarratione cæcutire mihi videtur Galenus; vult enim conjungi eas duas voces, pulmo incendium, quasi dicat Hippocrates: Attractio fit quum in pulmone est incendium. Hoc quidem verum, sed non est sensus Hippocratis: Itaque sic legendum, Attractio, pulmo, incendium: id est, incendium per se attractionis causa est: pulmo autem una est ex partibus quæ attrahit maxime undelibet, a capite, a partibus inferioribus, ob calorem, & motus perpetuitatem; quæ duo pulmonem reddunt attractionis capacissimum. Pulmo itaque inflam-

matus.

matus seipso propter phlogosin calidior effectus expetet copiosius alimentum, alioqui arefcet motus perpetuitate, & majori celeritate propter idem incendium ichores attrahet a partibus inferis. Quo pacto *libris de sanitate tuenda* scribit in hominibus biliosis ob inediam capitis dolores oboriri, attractis sursum missisque vicissim vaporibus. Præterea facile colligi licet vim potentiamque pulmonis excalefacti ex eo loco Hippocratis in *libris de differentiis morborum*, aut potius *de morbis*, præsertim quum agit de erysipelate & inflammatione pulmonis. Docet enim tenuissimum sanguinem a magna vena attrahi quum ardet pulmo, unde inflammatio fovetur: at blanda anathymiasi, id est halitu, vaporeque succulento cibi humectatur paullum pulmo, ac proinde refrigeratur. Atque huc facit maxime quod dictum a Galeno, tantum attrahi alimenti ad pulmonem, quantum uni parti sufficit: ut propterea ei non sit metuendum a paullo pleniore diætâ.

Nunc autem locus postulat ut locorum Galeni & Hippocratis sensum veniemur ac colligamus, ne temere aut adjiciamus, aut detrahamus: quod utrumque cavit Hippocrates, ut mirum non sit modo adjectioni, modo detractioni attendendum esse censeat. Locus Galeni est, *In inflammationibus pulmonis tenuissimo victui locus non est, quod in pectus tantum attrahitur alimenti cocti, quantum uni parti tantum satis est.* Alter præterea locus dum de usu venæ arteriosæ disputat, quo scribit præ partibus ceteris corporis pulmonem largiore alimento frui debere: Hippocrates autem in pleuritide & inflammationibus thoracis, id est, & membranarum & pulmonum exactam admodum ac statam diætâ imperat. Si, ait, *lateris dolor assiduus est, calidis fomentis non remittitur, sputum non procedit, sed citra coctionem glutinosum est, nisi dolorem vel alvi subductionem, vel secta vena solveris; si hic ptisanam das, agrum jugulas:* Immo si tota utuntur ptisana, vel septimo, vel citius intereunt. Et paullo ante dixerat: *Si quis forbitionem dederit non vacuata alva, dolorem, si non adest, inferet; si adest, augebit: major difficultas spirandi orietur, & pulmonem exsiccat, &c.* Ubi videre licet accuratum admodum esse Hippocratem in præscribenda diætâ pleuritide laborantium, immo ne cremorem quidem ptisanæ concedit: & ut a præscribenda ptisana avertat, proponit terrifica symptomata quæ talis ptisanæ usus est statim allaturus. Si per Galenum tantum affluit ad pectus alimenti quantum uni parti satis esse potest, quorsum & in peripneumonia & pleuritide plenior cremoris hordei usus pertimescitur? Quorsum reformidatur vaporum, flatuosique spiritus sursum reciprocatio, & prava ad partes thoracicas distributio, quod annotavit Galenus in quodam commentario? Immo si pleniorum victum in acutis morbis tenuiori, exquisitoque anteponebat Hippocrates, curiosa illa sollicitaque ptisanæ præscriptio locum in medendo est habitura.

Ut res tota decidatur, ac lis controversæque dirimatur, dicimus non abs re exquisitissimam diætâ in inflammationibus thoracis ab Hippocrate præscriptam ac sancitam, & non abs re a Galeno in inflammationibus istis pleniorum cibum requiri. Sed quo nexu hæc inter se coherere copularique possint, paucis explicamus.

Part. 33.
Comm. 1. in
lib. de Diætâ
acut.

Com. in part.
12. comm. 2.
in lib. de
Diætâ acut.

Hippocrates alias pleniorē diatam præscribit, alias tenuiorē, pro robore, natura, temperamento, morbi temporibus, in eodem morbo circumstantiis & occasionibus, morbi natura, consuetudine ægrotantium: etiam eodem tempore morbi aliquando accuratus victus consulitur, aliquando paullo plenior: immo in uno loco adjectionem in morbis commendat, in alio eandem rejicit, habetque rationem universalis & particularis naturæ: quæ omnia si minus attente audiuntur, avidaque aure non minus accipiuntur, quam prudenti sagacique mente exiguntur, in infinitorum errorum scyllam non præcipientes delabemur. Atque id tantæ difficultatis in unius diatæ præscriptione oboriri mihi videtur duabus de causis: Una est, quod difficilis admodum conjectura quam quisque prudens Medicus habere debet de morbi ingenio, vigore vel statim futuro, vel longe post, item difficilis cognitio naturæ universalis & particularis cujusque, consuetudinis, anteaactæque vitæ, ne temere ab otio ad negotium, aut contra, conversio fiat: quæ in primis omnia magnum injiciunt scrupulum prudenti Medico omnia ex arte facturo. Ut exempli gratia, si intra triduum futurus vigor sit morbi, non est dubium quin tridui, aut bidui inediam ferre possit, & ita in exquisitissima diætâ perseverandum: sin longius absit, quis dubitat ineunte morbo plenius alendum esse ægrum, ut morbum ferendo esse satis possit, ne quod cavet Hippocrates sub vigoris tempus pleniorē cibum offerre magno incommodo cogamur. Item, si quis ter cibum capere consueverit, quum morbo præditus fuerit, eodem jure velit agere ac cum eo qui semel aut bis ceperit? Ille quum ægrius alimenti subductionem ferat, hic ejusdem adjectionem non bene fert.

Altera ratio tantæ difficultatis est, propter veterum in ea re ancipites, ambiguaque controversias: nam nullo fere adhibito judicio, nulloque diorismo, modo absolutam tridui quatrividue inediam præscribebant, & sic fame ægros misere necabant: & sub vigoris tempus cibum offerre cogebantur; aut quum intelligerent ineuntibus morbis adjectioni potius attendi debere ægros saturabant, pleniusque cibabant; unde incommoda sequerentur, quæ nulla fere ars corrigeret ac emendaret. At Hippocrates singulari judicio præditus, neutris calculum additurus, exquisitissime & maxime artificiose diætâ in acutis ex ratione temporum morbi, consuetudine ægri, morbi indole, privata, universaque cujusque natura, cujus maximum est in medendo momentum: itaque sententiam suam ita protulit: *Non intempestive oportet fortes vasorum inanitiones moliri, nec quum morbi urgent ferventque cibum offerre, nec repente in hanc illamve partem mutare licet.* Quæ ratio primum convellit ac labefactat Veterum ea de re latas sententias.

Part. 32.
comm. 2. in
lib. de Diætâ
acutor.

His itaque positis, an sine distinctione & temere Hippocrates in inflammationibus thoracicis, ut ex illius verbis constat, exquisitissima diætâ retinenda? Nequaquam. Sed primum hoc censeri debet, ineunte morbo, aut in principiis morborum (nomen autem principii late funditur) dum sicci manent, potius in curam eorum incumbere debemus, quam paullo pleniorē victu naturæ consulere. An propterea inedia præscribenda, ut quidam volunt? Nequaquam: nam quum dicimus, potius, aut magis, non

non excluditur omnis cibi adjectio. Primum enim in *Aphorismo* 5. *In tenui victu ægri delinquent*, ait, & error qui committitur magnus, major fit in tenui victu, quam in pleniore; duabus de causis, ait Galenus; quia natura a tali victu debilitatur plurimum, & quia ad insuetam diætam tenuem conversio fit. Nam quum ita tenuis diætā non præscribitur perspecta morbi natura, & viribus ægri, contingit nos vires eas tridui inedia frangere, & cibi accessionem adungere affecto jam morbo, quum minime sit opus ac deceat. Quum enim graviores sint mutationes quæ fiunt ab otio ad negotium, quam contrariæ, sic gravius in se peccat qui defraudato genio repente ciborum pleniore manu indulget, quam qui a satietate ad cibi abstinentiam sese convertit.

Præterea idem Hippocrates 1. de *Diætā acutor.* satis aperte docet non ita amplecti se ineuntibus morbis exquisitam diætā; *Qui in morbis ptisanā utetur, ne uno die vasa inaniri permittat, nec ab usu desistat, nisi propter medicamentum, aut clysterem, aut sectionem venam.* Tunc loquitur de morbis nondum validis. Nam si dolor urget, ut locus sit medicamento, aut sectioni venæ, non ita plena manu cibandus æger: sed dandum vult consuetudini; ut si bis cibum capere consueverit, bis detur ptisana, ut duabus vicibus, propter consuetudinem tantum expleatur, quod semel si morbus non adesset, expleri deberet. Paulo post subjicit, initio non multam & crassam ptisanam dari oportere; sed videndum qualis consuetudo, tum ne magna vasorum inanitio fiat. An illud est tam accuratum esse in diætā præscribenda? Nam dum de morbi siccitate paullo post loquitur, quæ videatur alioqui abstinentiam suadere, quoniam cruditatem significat, scribit, si morbus siccior sit, non multum dare oportet. Aliud est dicere, in morborum cruditate, de qua hoc loco mentio injicitur, non multum dari alimenti oportere, aliud est dicere omnimodam abstinentiam a cibo præscribi, ut Prodicus & Diatritarii Medici facitabant. Hippocrates enim illa superiore ratione, & quia utitur in hoc morbo (de ceteris idem judicetur) alimento medicamento nec tenuius nec plenius alit: sed mediam quamdam formam, & æquabilem retinet, tametsi Theofalus eum hoc loco ægros implere asseveret, & Erasistratus eodem fame & inedia necare. Est enim in morbis thoracicis cibo consulendum, viribus & ad educationem, & ad actionem: est & naturæ consulendum, subducta alimenti portione ad mitigationem, materiæque præparationem.

Cautiones autem istæ, cibare oportet in morbis, nisi vel clysteri, vel medicamento, vel venæ sectioni locus sit, indicant aperte detrahendum quippiam de cibo, si dolor adsit, ut ejus occasione aliquod illorum præsidiorum usurpandum sit. Nam ita occurrimus objectionibus quas prius movimus, quasque educat quis ex duobus illis Hippocratis locis quos paullo ante enarravimus: si incluso cibo, id est, stercore diu retento, ut ait Galenus, sorbitionem quis det, statim dolorem augebit, si adest; si non adsit, inferet: Nec enim hoc impedit quominus adjiciamus aliquid alimenti, sed quum alvus adstricta est, quoniam assumptæ ptisanæ exhibitæ distributio prohiberetur, vult præmitti clysterem, aut secari venam, priusquam de nutritione cogitetur. Si enim in sanis alvo minime libera inges-

ffio esculentorum sæpe tormina ac contorsiones afferat, multo magis dum aut morbus adest, aut imminet. Alter autem locus videtur urgere paullo amplius: Si lateris dolor assiduus est, calidis fomentis non cedens, si sputum non procedit, nisi quis vel subductione alvi, vel medicamento dolorem laxaverit, ptisanam autem dederit, in perniciem præcipitat ægrum. Itaque, dicet aliquis, in peripneumonia, in pleuritide quum dolores adsunt, cibum dare nocentissimum; sed omnino inedia præscribenda est. Non hic est animus Hippocratis. Atque eum locum bifariam intelligimus, objectionemque diluimus: prior quidem ratio, illic de vigore morbi agit Hippocrates: in superioribus textibus, ut demonstratum est, plus minusve ptisanæ exhibuit ineunte morbo, docens non multum dari oportere si siccus manet morbus; nunc autem omnium dolorum & symptomatum vehementiam proponit, & vigorem morbi designat, quis adeo hebes sit, qui quum dolores urgeant ad nutriendum se convertat, quum præmonuerit alendum ægrum plus minusve pro re nata.

Altera ratio, scribit, Nisi quis dolorem vel medicamento, vel phlebotomia solverit, hoc satis indicat urgentibus doloribus vigentibusque succurrendum esse præsiis artis quum illis symptomatis vires deterantur, priusque ptisanam exhibeamus, præsertim julepum, id est, priusquam plenius cibemus. Præmisso autem clystere, & secta vena, tum de cibando consulatur. Ex quibus manifesto patet eam numquam fuisse Hippocratis mentem, ut velit etiam in pleuriticis exactam admodum diætam observari, præsertim initio morbi: quum dubium esse non debeat, in omnium morborum vigore ac statu, quum dolorum summa sunt omnia, tutius esse morbi depellendi provinciam naturæ committere, quam adjectis cibis eandem ab instituto avocare.

Hæc satis sunt; ac priusquam disputationis finis fiat, conciliare locos duos Hippocratis in animo est, qui plane dissentire videntur. Prior est *Aphorismorum lib. 1.* ubi in morbis adjectioni ciborum attendendum esse vult, ac in tenui victu delinquere ægros potius scribit quam in paullo pleniore: Alter ei plane contrarius est: in *libris acutorum* ciborum adjectioni intendendum multo minus. Nam *subtrahere omnino sæpe expedit*, quum æger *sufficere possit, donec morbi vigor maturescat.* Huic & similis est apud Galenum: *In quibus morbis vigor primo quaternario adesse debet, modo natura fortior sit, integram inediam servare debemus: in quibus non ultra primam septimanam fortis natura existente solo utendum melicrato.* Si natura robori non fidimus, ptisanæ utemur succo. Quasi vero succus ptisanæ multum ad robur naturæ addendum sit collaturus. Ex adverso pugnant duo illi loci. Sed si mens Hippocratis intelligatur, satis abunde omnibus factum putabimus. Docuimus ante non abs re Hippocratem alias paullo plenioribus ciborum adjectionem concedere, alias eandem plane dissuadere, ob gravia quæ inde sequerentur incommoda. Atque id duabus de causis: priore quidem, quod ex veteribus medendi magistris quidam absolute plenam diætam instituerent, alii vero omnino cibum substraherent: quos utrosque ut errare ostenderet, est ubi paullo plenius in morbis cibet, est ubi tenuissime. Sic modo unum consulit, modo alterum, non imme-

*Aphor. 5.
lib. 1.*

*Part. 37. com.
2. in lib. de
Diætâ acut.*

immemor, ac dissimilis fui; sed ut ostendat quam erroneum sit aliquid ea in re statum ratumque statuere. Posteriore autem, quod quum cognosceret praesidiorum singulorum quantitatem artificiosa egere conjectura, hanc autem assequi conjiciendi vim difficillimum esse, & ad eum pertinere, qui omnium quæ in arte sunt vires norit, maluit in ea re ancipitem, dubiamque sententiam suam proponere, quam aut hoc, aut illud certo definiendo, multis errandi occasionem porrexisset.

*Commentario
prædict. ver-
ba hæc scri-
buntur.*

Itaque dum *primo Aphorismorum* paullo pleniorē victum laudat, universalem plane non proponit regulam, ut hæc est quam in *libro Acutorum* scripsit, quum ciborum adjectioni in morbis multo minus attendi oportere dixit. Nemo enim dubitat corpus ægrum non tam indicare refectionem sui, quam ablationem morbi quo occupatur. Ut enim cibus sano corpori praesidio est & robori, ita ægrum morbosumque corpus offendit, ac lædit: sed offensio est major minorve, prout plus minusve cibi offertur. Itaque 1. *Aphorismorum* vult evertere dogma eorum qui magnis mutationibus magnas mutationes opponere in animo habentes, initiis morborum sine ullo delectu inedia absolutam præscribebant, & quod citra damnum fieri non poterat, tempore vigoris cibum adjicere cogeantur. Satius autem esse vult Hippocrates, initio morborum alimento vires recreare, ut quum ad vigorem ventum sit, absoluta inedia minus æger offendatur: ita tamen ut si brevi vigor futurus sit, tantum demamus de cibi adjectione quanto propinquior is videatur. At *libro acutorum* præceptum generale ponit in morbis dum multo minus adjectioni attendi debere opinatur, quod adhuc per comparisonem dicitur, ut nil temere & absque ratione dicere consuevit. Quoniam, ut dictum est ante ex *comm. Galeni in hanc particulam*, artificiosa conjectura, quam consequi debet quisquis quantitate remediorum rationem ad unguem tenere velit, difficillime omnium attingitur. Accedit quod scribit Galenus ibidem: *Quod plus est (ait) & exsuperat, noxas inemendabiles facit, quod vero minus est, facile emendatur: nempe si virtus labascere videatur, cibi exiguum ministrare debemus. Quod in ventrem injectum est, tollere est difficillimum.* In illis locis conciliandis & ad legitimam medendi formam revocandis diligenter laboravit *Manardus epist. 2. lib. 5.*

Id quod in quæstione erat positum nunc absolvamus; nimirum an in inflammationibus pulmonis, quod vult Galenus, tenuissimo victu utendum non sit. Jam docuimus in pleuritide, quam pro exemplari & typo morborum acutorum proponit Hippocrates, quatenus adjectioni, aut detractioni ciborum studere oporteat. Quum Galenus non vult tenuissimo victu utendum in pulmonis inflammatione, notari primum debet quod tantum per comparisonem loquatur. Ait enim, non est tenuissimo victu utendum in pulmonis inflammatione, ut & in jecoris & ventriculi phlegmone. Nemo enim negaverit duos hos morbos accuratissimum victum exigere, quod ratione inflammationis injectum alimentum corrumpetur: & quia officiales sunt partes, & in quas alimentum integris viribus injicitur, magis offenderentur. Pulmo autem pars naturalis non est officialis saltem, & ad eum, auctore Galeno, tantum alimentum advehitur

quantum uni parti alendæ sufficit: quocirca non ita incommodum sequeretur ex pleniore cibo. Dicemus autem ad hanc controversiam dirimendam, aliud esse considerare pulmonem inflammatione laborantem tanquam morbo acuto, aliud esse eundem laborantem conferre cum ventriculo & jecinore. Priore enim modo quum acuto morbo affligatur, non est dubium quin quamdiu morbus siccus erit, diæta revocari debeat ad eam quam de pleuritide Hippocrates explicavit: posteriore autem, revera accuratior victus esse debet in ventriculo inflammato ac jecore, quam in pulmonis inflammatione.

Duplex tamen dubium hoc loco esse possit: prius, an hoc verum sit in ventriculi & jecoris inflammatione tenuissimo victu uti nos debere, quod pars officialis & naturalis. Immo, dicet aliquis, quia penu est & promptuarium omnis alimenti, & quo nisi agente, & alimentum partibus ceteris ministrante, animal brevi concidat, plenius ea ratione alendum est: alioqui aliæ partes quæ mutuas ad opus curationis tradunt operas, fatiscerent, ac laberentur. Pulmo autem & cerebrum, & partes aliæ, quia naturales non sunt, nec ciborum promptuaria, parcius cibandum, quod ventriculus integer sit, & alimoniam ad tempus sustinere possit. Aut si ita sane alatur plenius corpus, aut tenuius, quid intererit? Dicimus ideo tenuissime hic alendum in inflammatione hepatis & ventriculi, quod morbi omnium sint acutissimi, proptereaque extremos habent labores; vigor enim in propinquo est. Et hic plus occupatos nos esse oportet in oppugnatione morbi qui plurimi est momenti, quam naturæ corroboracione, tamen si magna virium jactura sequatur. Præterea ex eventu tenuissimæ diætæ occasio sese profert. Quum enim partes illæ extreme laborent, dubium non est quin in eis alimentum corrumpatur: corruptio autem illa ægris damnum est magis auctura, quam si in totum alimento abstinenceatur.

Posterior dubium, an omnino verum hoc sit, nulla facta comparacione cum inflammato ventriculo, in pulmonis inflammatione morbo alioqui acutissimo, & suam historiam statim absolvente locus sit tenuissimo victui? Videtur ita; quia in iis morbis qui extremos statim labores habent, extreme tenuis diæta conferat: item quia exhibita etiam ptisana homines *πνιγνῆταις* fiant anhelosi. Præterea quum a corde nutriatur pulmo, si multum ingeritur cibi, plurimum ad cor sanguis deferetur: & ita ad pulmones attrahentes ad invicem, sic inflammatio augebitur: in omni autem inflammatione iis abstinendum quæ multum sanguinis generant. Videtur quod non, dum sanus pulmo multo copiosoque alimento eget comparacione cum partibus aliis, ex mente Galeni. Ergo, ut ante docuimus, consentaneum erit ut non ita parce ac duriter peripneumonicos nutriamus. Præterea calefactus pulmo multum consumit, multum attrahit etiam ratione caloris & motus aucti, si desit ob inedia alimentum pulmoni, undelibet rapiat, immo potius ichorosos humores ex quavis parte; sic augebitur peripneumonia, præsertim biliosa: venæ enim arefactæ biliosos & ichorosos humores ad se ex aliis partibus attrahunt, sic & pulmo: præterea arefiet cor raptis & sanguine, & spiritu ob incendium pulmonis, unde peripneumonicos animo deficere videmus. Et si auctore Mesuæo peri-

peripneumonia fit aut a pituitoso, aut a bilioso humore: si a pituitoso, tamquam ab excremento; si a bilioso, tamquam a nutrimento: in biliosa peripneumonia plenius cibare oportebit, & quod nutrimentum adesse parti oporteat, non tantum quantum quidem si sana esset, sed ut in sanis robur alimento augeamus, saltem in ægris servare quoad possumus, debemus. Item quod biliosi ichores ferociunt magis, proterviuntque detracto alimento: nutrimentum enim temperat eos, humefacit, & expectorationem promovet humectando. Sed horum omnium explicationem venari possis ex ea longa oratione quam nos de industria habuimus.

Quod paullo ante sumus polliciti nos præstaturos, illud nunc exsolvendum. Quum enim de usu venæ arteriosæ, ac arteriæ naturam & conformationem venæ referentis, mentio injiceretur, ne disputationis ordo everteretur, pleniorē ea de re disputationem in tempus ac locum aliquanto commodiorem rejecimus: ad quam nos accingemus, quoniam plurimum habet utilitatis & voluptatis: utilitatis quidem ad cognitionem eorum quæ dicta sunt de observatione diætæ in inflammationibus pulmonum, quod pulmones multo ubereque alimento ad recreationem sui indigerent: voluptatis autem in inquirendis contemplandisque naturæ operibus, quæ quum cæca, bruta ac temeraria videatur, tamquam mirus & ingeniosus artifex in iis condendis apparet: sive quod ei mentem tribuere nos cogat divinæ operum præstantia, quæ citra rationem, intelligentiam, ac consilium temerario fortuitoque nisu talia evadere nequiverunt, seu potius quod Deum & numen in iis suam vim ac potentiam explicuisse necessario fateri cogamur. Quod si renuerimus, id nobis invitis extorquebit admirabilis & naturam superans effectio, quæ quotidie in oculos nostros incurrit.

Res autem quæ proponitur ejusmodi est, cur non ut in partibus reliquis eam venam, quæ a dextro cordis ventriculo derivatur, non autem oritur, non ut ceteras effinxerit, sed arteriæ conformationem, ob tunicæ crassitiem, quæ quintuplo atq; sextuplo crassior est, sortita fuerit: contra vero arteriam, quæ sinistro cordis sinui implantatur, raram, subtilemque, & proxime venam referentem esse voluerit. Si rationem conformationis venarum & arteriarum perstrinxerimus, earum quæ partibus ceteris inferviunt, facile causam sumus reddituri, cur in pulmonibus utrumque vas contrariam suæ naturæ conformationem nanciscatur. In partibus quidem ceteris venæ simplex est tunica, arteriæ vero major crassior quam quæ venarum est. Hujus ratio hæc est, quoniam si qui in arteriis continetur spiritus tenuis, calidissimus, ac incitatus maxime, crassis, compactisque vasis non coaceretur, evaporaret statim, ac evolveret. Sanguis autem quoniam piger, crassus, & gravis est, nisi vase maxime perspirabili contineretur, non bene nutritio fieret. Nutritio porro fit non modo per venarum oscilla, sed per tunicas, transsumta scilicet materia quæ partes irroret, adhæreat illis, & propter adhæsum tandem in earum naturam cedat atque faceffat: Ac contrariam multum in effingendis pulmonum vasis rationem habuit: nam & aliam nutriendi rationem notam perspectamque habuit, & alimentī copiam superesse pulmoni oportuit, & spiritus communicationem

non ita difficilem ut est in partibus ceteris. Itaque crassæ venæ conformandæ & arteriæ raræ ac simplicis consilium hoc fuit.

Unumquodque simili nutritur appposito cibo: pulmonis autem carnem raram, mollem, spirituosamque esse nemo nescit: eoque factum consilio, ut vena crassior esset, ut diutius sanguis resistaret in ea, & sic elaboraretur. Si enim mollis fuisset tunica qualis a corde manaret sanguis, talis perspiratione & transsumptione celerrima in nutritionem pulmonis concederet. Accedit quod in aliis partibus non est ea motionis agitationisque perpetuitas, & continuatio, quæ efficit ut calefactus impense pulmo vi quadam vel ex densissimis vasis sanguinem arripiat. Tamen ea crassities validam pulmonis attractionem quodammodo retardat atque eludit, ut nihil nisi quod tenuissimum est, e vena arteriosa elaboratur.

Arteria autem rara effecta est duabus maxime de causis: tertiam ac quartam in orationis tractu explicabimus; ut nimirum suppetias venæ arteriosæ ferat; nam quoniam non ita multum promptumque alimentum vena arteriosa præ sua crassitie & opacitate tribuit, id arteriæ tenues, raræ refarciunt ac compensant. Secunda ratio, quoniam ceteris partibus non ita confertim affatimque concedi sanguinem arteriosum convenit, ideo crassæ effectæ sunt arteriæ; pulmo quum ex superioribus rarus ac spirituosus esse dicatur, oportuit arterias non ita crassas, ut quæ perpetuo sinere debeant effluere sanguinem eum ad pulmonem reficiendum, qui multum consumit. Tertio ob motum perpetuum, & attractionem aëris externi, ejusdemque exclusionem obedientes esse arterias fuit necesse: præcipuum autem hoc munus in pulmonum arteriis spectatur; nam nobis inspirantibus expirantibusve continenter ac facile vehi, revehique sputum oportuit: quo maxime contulisse videtur vasorum arteriosorum mollities & obsequium: venas autem non necesse fuit contrahi & dilatari ut & arterias, quod notandum.

Præterea crassities venæ hoc affert adjumenti, quod non ita facile effluit sanguis e vena arteriosa præ crassitie, & quia diutius remanet, duo affert cominoda; unum ante dictum est, quod nihil nisi elaboratum finit elabi: alterum quod dum diutius manet, diutius fruitur pulmo, minus quidem habet alimenti ea ratione, sed habet diuturnius: si enim rara esset tunica, absumeret statim ac exforberet: plurimo enim egere alimento demonstratum ante est.

Sed dicet aliquis: Ergo commode non est effecta ista crassities, quoniam minus effluat alimenti, proptereaque suo defraudatur pulmo genio. Huic inopiæ (id est quod non multum alimentum simul, sed paucum paullatim, sensim, & quod Græci dicunt *ἐκ προσαγωγῆς*) duabus rationibus occursum est: una quidem, quoniam arteriæ suppleant id in quo deficit vena arteriosa propter suam crassitiem, hæc enim impedit quo minus transportet alimenti a vena arteriosa ad pulmones nutriendos; arteria autem venosa raritatis suæ ratione redimit hoc, refarcitque tenuem vaporosumque spiritum tribuendo. Altera ratione natura occurrit dum confluxit venas in pulmone maximas: ita enim effectum est, ut quantum justæ nutritioni propter tunicarum crassitudinem detrahitur, id venarum

magis

magnitudine expleatur. Ostensum enim est crassitiem venarum, quatenus talis consideratur, efficere ut minus quidem alimenti simul & semel affluat, sed diuturnius est & elaboratius.

Dicat aliquis: Si arteria venosa supplet id in quo ob suam crassitiem deficit vena arteriosa, satius fuisset venas naturales esse, ut quæ luculentum dedissent alimentum ratione tenuitatis, & arterias quoque crassas & compactas ut in aliis partibus, ut quæ tenuem & vaporosum alimentum dedissent, non ita affatim ut faciunt quum tenues sunt & venosæ; siquidem venæ ipsæ supplevisent: nam & pulmo calidissimus & mobilis facile ex arteriis crassis attraxisset etiam sequacem sanguinem spirituosum, quod ex rationibus Galeni patet, qui dilatationem pulmonis sufficientem causam esse ait ad attractionem, etiam ex densissimis venis. Eæ quidem rationes satis per se virium & ponderis habere videntur ad efficiendum naturam frustra architectatam esse aliam conformationem venarum & arteriarum in pulmonibus, aliam in aliis partibus. At illa flexilitas & obedientia quæ desiderabatur in arteriis ob continuam inspirationem & expirationem, unde deductio spiritus & exhalationis foris intro, intusque foras impedit fortasse quominus idem artificium in vasis pulmonis appareret, ac aliarum partium: quod paullo post plenius demonstraturum recipio.

Quicquid sit: Natura conformando & arteriam venosam, & venam arteriosam, id semper pensi propositique habuit, ut pulmo & ubere alimento abundaret, & convenienti: conveniens appello spirituosum, vaporosumque. Diu enim sanguis in vena arteriosa resistit ut attenuetur, & ita familiare reddatur alimentum: arteria autem venosa fit ut & luculente & in promptu pulmo fruatur spiritu & vapore: quod non ita liberum fuisset, si arteria sextuplo major, id est crassior fuisset.

Atque quoniam huc disputatio nostra adducta est, ut de qualitate sanguinis qui continetur in vena arteriosa diceretur, quærendum nunc an talis sit ut sit subtilis, vaporosus, tenuis; an vero crassus, in crasso corpore contentus, & minime alendo, reficiendoque pulmoni idoneus, qui subtili attenuato sanguine refocillatur & delectatur. Quæstionis hujus prima disputatio tamquam levioris armaturæ excursio facta est, nunc eam plenius excutere ac eliminare lubet.

Pulmo nutritur sanguine halituoso tamquam familiari proprioque alimento. Omne autem alimentum quum tribus quatuorve modis ab Hippocrate dicatur, illud demum alimentum dicitur quod nutrit proxime, quodque jam nutriendæ parti assimilatur. Ita nimirum id quod ingeritur nunc potulentum ac esculentum reapse simile non est rei nutriendæ, sed quum initio absimile sit, multiplici alteratione tandem assimilatur, idemque fit. Eadem ratione qui in vena arteriosa sanguis continetur affluens a dextro cordis ventriculo non necessario est spirituosus initio, sed quum crassus sit, & in crasso opacoque vase contentus, nempe in vena arteriosa, quia non cito effluit & transbibitur ob vasis crassitiem, datur spatium attenuandi, comminuendique in partes minimas. Dubitatur autem an quum a corde rapitur sanguis, non jam attenuatus sit & crassus. Occurrunt enim loci

Cap. 10. 6. de
usu part.

contrarii apud Galenum in lib. 6. de usu part. Prior locus est: *Omnino, opinor, in pulmone spiritus tenuis est & lenis, & quem coerceri oportebat, sanguis crassius & gravis, & quem in omnes pulmonis partes ferri oportet, ut qui copiosiore utitur alimento quam partes ceteræ.* Hic abunde patet Galenum docere velle sanguinem rudem ac crassum esse, dum probat verisimile esse venam debuisse esse simplicem in pulmone, ut in partibus ceteris. Atque ut vere dicam, vas crassum redditum est non ratione sanguinis tenuis ne foras exsiliat, sed ut diutius retineatur in vase, nec effluat quin elaboratus sit: eo accedit quod pulmo ratione & motus & caloris attraheret sanguinem incoctum, nisi vasis crassities impediret. Locus alter est plane contrarius eodem capite: nam dum reddit rationem Galenus cur pulmoni copiosum ac uberrimum alimentum conveniat, tria affert locupletissima argumenta. Primum copiam caliditatis vernaculæ, unde alimentum facile comminuitur, ac diffunditur: alterum, pulmonis dilatationem in aspirando, unde attractio fit alimenti etiam ex densissimis corporibus: tertium ac omnium maximum, quod mittatur sanguis a corde ipso prius attenuatus ac elaboratus. Itaque priore loco vult sanguinem rudem ac crassum, & indigentem crasso vase ut attenuetur: posteriore hoc vult a corde attenuatum ac elaboratum mitti. Ergo inutilis constructio venæ arteriosæ in eum præsertim finem ut nihil ab ea effluat & resiliat quod non ad unguem extenuatum sit. Ita conciliare oportet eos locos. Quum dicit indigere multo alimento, quoniam a corde mittitur elaboratus & attenuatus, unde facilis ejus fit & alteratio, & dissipatio a parte præsertim calida, illud per comparisonem debet intelligi cum sanguine aliarum partium: nam si ab hepate immediate mitteretur sanguis, non est dubium quin diutius nutrirer: minus alimenti daret ob crassitiem (ut abunde docuimus ante) sed diuturnius: oportet autem diuturnius alimentum esse, alioqui pulmo contabesceret. Nunc autem quo magis sanguis procedit, eo magis elaboratur, præsertim si non attingat ad venas (ut de lacte constat); qui in dextro sinu continetur, elaboratus est comparisonem cum seipso dum ab hepate fluit; nondum est elaboratus, si comparetur secum postquam moram traxit in vena arteriosa: & si libere dicam quod sentio, ego existimo venam arteriosam ita crassam effectam esse, non tam ut subtilior accuratiorque reddatur sanguis ad nutritionem pulmonis, quam ut non ita repente a pulmone arente, calente, & dilatante se rapiatur, atque consumatur: quod mihi videtur probabilius. Ita enim vena arteriosa non sinens ob conformationem cito exfugi, abripique sanguinem, est veluti penu & promptuarium sanguinis ad nutritionem pulmonum. Quamquam & ad hanc rem magnitudinem & copiam vasorum effectam esse vult Galenus, ut quod justæ nutritioni ob tunicarum crassitudinem detrahatur, ipsarum venarum magnitudine compensetur.

Quod autem sanguinem qui continetur in vena arteriosa sit necesse paulo crassiores esse, & paulo crassiore vase coerceri, satis abunde apparet ex his incommodis quæ consequi solent, quæque apparent in iis qui sanguinolentum sputum e pectore extundunt. Omitto casus, ulcuscula, diab-

roseis,

roseis, quæ sæpe ἀμαρτος πύσω (γ) promovent, persequor tantum commentationis ergo eos quibus aut arteriosa vena tenuior, delicatiorque est, aut sanguis qui e corde ad venam arteriosam confluit spirituosus halituosusque magis. Positum enim ante est, quod diligenter debet annotari, nutritionem per tunicas vasorum fieri; si per tunicas fit, si vas rarius, pulmo continenter attrahens potest facillimo negotio id educere quod tingat sputum: præsertim quum aut exercitatio violenta præcesserit, si generosiori vino indultum fuerit. An ejusmodi cruenta excretio formidanda? Non hercle; siquidem tenuitas sanguinis, & vasis raritas facile hoc inducunt: unde frustra fatigantur venæ sectionibus, frustra incutitur metus tabis ab ulcere, quod cruentam expectorationem sequatur necessario ulcus: ut quum mejitur cruentum, falso comminiscuntur ulcerationem fecuturam. Tantum enim abest ut illi juventur sectione venæ, ut contra illis eo pulmones debiliores reddantur, & sanguine tamquam freno in ejus generis hominibus detracto bilis protervit, ferocitque magis, ut placuit Arabibus, quicquid contra dicant Veteres aliquot, & recentiorum nonnulli. Tamen enim objiciant in ardentissimis febribus Galenum misisse sanguinem, quum in illis uberrimæ bilis impetus atque impressio appareat. Respondemus in illis febribus ardentissimum sanguinem detraxisse Galenum non simpliciter, id est, non parca manu, ad evacuationem tantum nonnullæ materiæ, & refrigerationem nonnullam, sed ad animi usque deliquium, ut refrigerationis ratio omnino habeatur: quod diligenter notandum. Nam qui in biliosa febre parce detrahit sanguinem, is furentem magis bilem reddit: at si liberaliter, non est dubium, quin sequatur magna refrigeratio, & bilis temperatio. Atque quum in biliosis hominibus cruentum expectorantibus ob sanguinis tenuitatem sanguis mittitur, parca manu mittitur; unde ex superioribus patet eos offendi non leviter. At dices, juvantur tamen. Quid tum si id temporis juventur? Sæpe enim sectio venæ, & calefactio, & dolorum per narcotica sedatio uno tempore tentatur, & fit quum clam, occulte & furtim lædatur plurimum æger: & læsionis argumenta nonnisi longo tempore apparent. Unde videmus eos quibus pro aliqua re nata sanguis mittitur ad obeunda munia ineptos, pulmones habere imbecillos: juvantur quidem olim his remediis, sed plenior fidem faciunt quæ sequuntur. Præterea in pravam consuetudinem corpus adducitur, ut Galenus *lib. de consuetud.* doctissime annotavit. Itaque quibus ea hæmoptysis contingit, consuli deberet humorum potius temperatio, quum eis potius sit metuendum ab ariditate pulmonum quam ab ulcere, ut falso plerique comminiscuntur ex rejectione sanguinis, quam ut antevertant, statim sanguinem mittunt.

4. Ariditas autem sequetur, & ex sanguinis tenuitate, & vasorum non legitima conformatione, ut si vena arteriosa sit rarior: præterea ex frequenti sectione venæ quæ celebratur falso & erronee. Illud enim confirmari potest experientia, omnem venæ sectionem partium propinquissimarum parti a qua detrahitur sanguis, imbecillitatem asferre. Ita enim quum

vena.

(γ.) Sanguinis sputum.

vena puppis aut temporum aperitur, multorum iudicio & imminutio memoriae, & imbecillitas partis aliqua consequi solet: & quibus in maleolo mittitur sanguis, non ita liberi gressus sunt potentes ut antea. Quare? quoniam detractio sanguinis imbecillam reddit partem in qua feritur vena, & eas quæ sunt propinquissimæ. At quum hepar remotum sit a vena gibberi, non ita infirmatur. Pulmo autem quoniam proximus est venæ mediæ & basilicæ, siquidem immediate fere mittitur sanguis (ut testatur subita sedatio, quiesque doloris secta in pleuritide vena) nemo inficias eat crebra frequentique detractio sanguinis & spirituum, & laterum robur, & nervos, & pulmonum vim relaxari ac debilitari. Unde quibus in pleuritide liberalius detractus sanguis, ii sæpe dolores lateris experiuntur, & illis paullum favientibus e vita abripiuntur.

Itaque ut redeat nostra oratio, de his melius natura meruit quibus sanguis paullo crassior est, quam quibus ita tenuis. Quum enim tenuis est, promptius sufficitur in locum deperditi, & alimentum ad manum dat, sed brevius nutrit: quum crassior, diuturnius, sed minus; hoc autem optabilius est.

Et ut de vase arterioso dicatur adhuc aliquid, dicimus venam arteriosam non affatim quidem præbere alimentum, sed continenter: & crassities venæ facit ut tenuissimus detur sanguis: raritas arteriæ venosæ ut copiosus spiritus, & affatim: quod huic parti necessarium in primis fuit.

Est & aliud notandum, nimirum quod subjungit Galenus, commodum non visum fuisse naturæ ut a vena cava statim & immediate sanguis ad pulmones ferretur: vel quia in cava vena crassior sanguis est quam qui alendo pulmoni sit idoneus. At in cordis dextro sinu elaboratur aliquantum: aut quia necesse aliquandiu retineri antequam ad pulmonem affluat, ne statim absorbeatur, & propterea a sicco pulmo laboret. Item si ita immediate ad cor ferretur per continuationem quamdam vasorum, nulla vena arteriosa fuisset, & nullæ epiphyfes membranarum, sed vena quæ vulgo arteriosa dicitur, verarum venarum naturam expressisset.

Possset quis objicere, frustra naturam machinatam fuisse venam arteriosam. Prima ratio: Sanguis qui a corde ad pulmonem affluit, tenuis & elaboratus est; non necesse itaque fuit crassam fuisse venam, & arteriæ similem, ne inelaboratus sanguis ad pulmonem allabatur. Sed huic rationi validissimæ ante responsum est. Altera ratio: Sit ita sane, sanguis qui in venis continetur pulmonis, esto crassus, & gravis, non propterea tamen necessaria fuit vasorum densitas ad elaborationem: pulmo enim quia calidissimus est & per se, & ratione viciniae cordis, & quia movetur perpetuo, comminuit facile sanguinem quantumlibet crassum & gravem: quin si crassus, transsumatur ante tempus, quia diutius in partibus hærebit, minus siccabitur pulmo, sed præsens habebit alimentum circa quod sese exerceat. Huic rationi ita respondebitur: Non fuisset necesse pulmonem in eo occupari ut crassum illum sanguinem in vena simplici contentum, & ab ea assumtum comminueret; gravior enim ea ratione fuisset, suoque

fuoque muneri defuisset, quod in eo versatur ut refrigerium cordi afferat, & inspirationi, expirationique inserviat.

Ad duas rationes accedit hæc de evertenda arteria venosa. Si arteria talis fuisset qualis naturaliter in aliis partibus existit, id est crassa, melius pulmoni consultum fuisset; nam & non ita spiritus exinaniti fuissent, & satis abunde suppeditasset spiritus, quia pulmo calidus ex denso corpore arteriæ attraxisset, & per se spiritus satis sequax est. Perperam enim id fit quod scribit Galenus, arteriam venosam sua tenuitate supplere id in quo arteriosa vena propter suam densitatem deficit: nam si vena naturalis fuisset, supplevisset id in quo arteria propter suam crassitiem defecisset. Vera quidem hæc sunt, & quæ pro evertendo naturæ instituto sufficiant: sed aliud est præterea considerandum. Nam quod arteriam venosam instituit natura, non eo consilio id fecit, ut suppleat aliquid pro vena arteriosa; id enim tantum ex eventu fit. Sed quum pulmo sit pars spirituosa, & quæ spirituosi instrumenti rationem habeat, oportet illam abunde spiritum suppeditare: non potest autem commodius id fieri, quam si receptaculum spiritus rarum fecisset. Altera ratio potior est, quæ eo naturam induxit, nimirum quod necessarium fuerit arteriosum vas obsequens & flexibile esse ob inspirationes & expirationes. Nec enim dubium est quin nisi ea ratio impediret, arteriam venosam optimum fuisset crassam esse ut diuturnius esset alimentum, & diutius spiritus suppeteret. Quæ omnia a nobis exagitata pertractataque sunt ut in veterum libris, si quid sit scrupulosum, eruatur, ac innotescat. Abunde autem id fit expansis orationis velis.

A N N O T A T I O N E S.

1. Ergo perperam faciunt qui in morbis thoracis multum sanguinis detrahunt, quia fraudant alimento.

2. Nam quemadmodum in generali diætæ præscriptione non ad unguem observatur dictum Hippocratis, ut quum extremi labores fuerint, extreme tenui diætâ utamur; sed sæpe, & temporis, & idæ morbi, immo & peculiaris naturæ ægri ratio habetur: ita in speciali diætæ præscripto peculiaris ratio harum aut illarum partium initur.

3. Venæ arteriosæ, ait Fernelius, nil intercedit cum vena cava: quoniam duplex simplici non continuatur, nec coherescit. Sic totam hanc venam arteriosam ex corde nasci oportebat.

Arteria venosa sic condita, quoniam qui aër attractus in cor irrepit, nondum spiritus modo attenuatus est.

4. Item in iis quibus spirituosus sanguis, fatiscit pulmo, arefcit, & adhæret costis, ut experientia docet. An quia aliquando cruentum spuunt, sanguis mittendus? error est fædissimus.

CONSILIUM XLIII.

De ventriculi gangræna & sideratione.

ABunde alio loco docuimus verum esse quod scribit Hippocrates, similitudines bonis & eruditis Medicis fraudem facere: quod artem Medicam conjecturalem admodum facit. Etsi enim in plerisque ratiocinationi locus est, demonstrationisque leges sunt certissimæ: in aliis multis ita ambigit ac fluctuat ratio ipsa ob signorum complicationem & verisimilitudinem, ut quod tenendum vix explicatum exploratumque sit. Id quum alias a nobis expositum est in variis morbis, tum in hoc uno quem explicandum suscipimus a nobis præstandum est.

Jacobus Gallus annos 50. natus, melancholico temperamento præditus, quum olim biliosus fuisset, conqueritur de dolore ad umbilicum. Solemnis illi erat excretio cujusdam materiæ purulentæ per anum, quod in recti intestini extremo pene ulcusculum ibi conceptum putaretur. Duodecim pæne annos post vim recto intestino illatam eo fluore recreatus est aliquantum: restitit ille, aut non eodem modo perseverabat. Doloris illius ad umbilicum desidentis causam referre poteramus ad illam suppressionem. Clysteribus, medicamentisque est allevatus. Non ita paullo post dejecta appetentia, vomitiones, languor, partium extimarum quædam levis perfrigeratio, tamen incedebat. Et liquida & esculenta vomitu rejiciebat. Veneno infectum putabant. Ac revera præterquam quod manifesta leipothymia non prehensus est, assumti veneni argumenta aderant pleraque: tamen cum ea suspitione liberavimus, quod nullam de foris occasionem præcessisse videremus. Per dies quadraginta pæne perseveravit vomitio illa: quod mirum fuit, nec ulla ratione allevari potuit. Digito indicabat sedem affectam, nempe superius orificium ventriculi & pylori regionem: sensum quemdam ponderis habebat. In horas marcescebat, facies concidebat, & totus venter collapsus est, præsertim qua parte subjacet ventriculus. Quidam, ut aliquid afferre viderentur, jecur & lienem putruisse dicebant: alii ad mesenterium obstructionibus plenum confugiebant: & illud commune Medicorum asylum est, sine quo vix rem, lucrumve facere possint: sed id non sine magna ægrotantium clade, & Medicorum opprobrio: quasi vero in illis duabus partibus solum omnium morborum sedes existat. Ad syrupum de cichorio solemnem confugitum est: sed omnia frustra. Tamen qui paullo accuratius rem inspicere, quum viderent tamdiu perseverare vomitionem, dolorem ad ventriculum non admodum urgentem, nil profici fotu, litu, delectu ciborum, balneo quoque ipso, necessario pylori vias obstructas collegere. Satis apte quidem. Sed unde obstructio? an a scirrho, an ab inflammatione? Et si ab inflammatione, cur febris non erat acuta, & cur non perimebat intra paucos dies?

I. Interiit tandem plane emaciatus ac si sphacelatum corpus esset. Aperto cadavere, illud utrumque viscus, lien & hepar, quod fomitem malorum falso judicabant, fatis erat integrum; quamquam forte intemperie quadam, malaque diathesi utrumque affectum erat, non ita tamen ut mortis inde occasio nasceretur. Ventriculi facies extima erat vermiculata, pylorus talis & pæne restrictus, facies interna corrupta & putris, & statim laceratus est ventriculus, adeo (quod mirum fuit) in tota sua natura erat putris & cadaverosus: humor qui in eo erat, nigricabat: Gangræna & sideratio erat ventriculi, quod numquam fere contigit. Et mirum, quum tam male affecta esset illa pars, & ejus vis deperdita, quomodo tamen facultas ejus expultrix in citando vomitu vigeret. Vomitus illa plane erat contra naturam, non a facultate excretrice vegeta, sed a retentrica deperdita, agente superiore orificio ventriculi, obturata pylori via, hinc residua vi quantulacumque in ea parte, statim remeabat id quod in ventriculum injectum erat.

Quæstio esse potest, unde illa sideratio ventriculi, an ab inflammatione, an a veneno, an ab alia qualitate; si ab inflammatione, febrem adesse oportuit, quod præsertim ea pars inflammaretur, quæ locum maximum in corpore obtineret. Ille quum genio indulgisset, & generosissimis vinis usus esset, credibile ventriculum tandem vitium aliquod concepisse, sive per se, sive per refluxum materiæ ab hepate, aut occasione suppressæ illius materiæ, quæ solemnī evacuatione excernebatur. Ita enim ventriculus ut & alia pars potest in tota sua substantia affici & corrumpi, ut & partes aliæ. Accedit quod phlogosis quædam potuit oriri in pyloro, & ejus contagione affici ventriculus, citra tamen febrem continuam ardentem. Docuimus enim ante id contingere in melancholia hypochondriaca laborantibus, in quibus pylorus phlogosi detinetur citra manifestam febrem: quod est notandum. Quod autem verisimile sit in ventriculo & partibus ei vicinis illam phlogosin conceptam fuisse, fatis indicavit refrigeratio partium extimarum quæ viginti quinque dies perseveravit, & quinque diebus antequam e vivis excederet febris apparuit in omnibus partibus.

A N N O T A T I O.

I. Eodem pæne modo interiit Dominus Vignerōn, in vico Templi, qui per sex hebdomadas laboravit, & de stomacho tantum querebatur: sentiebat pondus quoddam, nec in latus alterutrum decumbere poterat: vomebat sæpe. Aperto cadavere hepar superiore parte adhærebat diaphragmati, & idipsum hepar putre erat, & pulmones fere.

CONSILIUM XLIV.

De venæ sectione in febris tertianis.

Arabum hoc fuit decretum: In tertianis febris non mitti debere sanguinem nisi exacto jam tertio paroxysmo, & postquam sanguis putruerit. Quod forte non abs re dictum est: nec credibile ita veteres Arabes, aut alios aliquid sine ratione, aut experientia pronuntiavisse. Ejusmodi autem decretorum limanda eruendaque ratio, ut ea boni æquique consulantur. Videmus plerisque ante tertium paroxysmum missum sanguinem magno quodam profectu: aliis non item. Sed cur expectandum donec putruerit sanguis? Numquid satius est statim demere sanguinem, ut natura recreetur, & non expectare quoad sanguis contaminatus fuerit? Si plethora est, eaque naturæ molesta, solvatur is habitus, & pertundatur vena: si cacochymia, relicto alio solemnī remedio, de purgando corpore cogitetur. Quamquam non desunt ex recentioribus qui nitantur & auctoritate Veterum, & ratione docere, non posse cacochymiam adesse, quin adsit simul & pleonexia, si non ad vasa, ad vires saltem, quod ii pravi humores non solum sua qualitate infesti sint (a qua cacochymia nomen desumitur) sed etiam sua quantitate. Sed iis salebris relictis, quæramus num in febris tertianis (quod & ad alias a putri humore natas febres extendi potest) tuto vena secetur ante tertium paroxysmum? Materia quæ committit tertianas, extra vasa est: humor est primum laudabilis sua natura, sed qui per putredinem quæ tempore aggredditur, & per gradus quosdam naturæ infestus sit: febris essentia & ὑπαρξίς (z) in ignea natura consistit (unde absoluto nomine πῦρ (a) vocatur): materia quæ accensa calorem illum fovet, conscripta conclusaque loco est, an ea educitur sectione venæ? Hic multa occurrunt quæ limatius excuti possent, & longiore tempore, sed non est hujus loci atque instituti. Primum, an quia in majoribus venis materia non continetur, quæ intermissionis participes febres committit, ideo locus sit sectioni venæ? Quod quoniam a Neotericis disputatur, & contra a majore eorum qui cum nominis celebritate, & ægrotantium auxilio Medicinam faciunt, agi solet, hac disputatione sumus superfessuri. Constituatur enim tamquam postulatum in intermittentibus febris, venam tuto ac ex arte secari. Quæstio tantum est de tempore, & an expectanda sit humorum putredo, antequam aperiatur vena, ut Arabum familiæ placuit. Quod diligenter intelligendum est, ne quid hic temere fiat & peccetur. Humor qui hodie paroxysmum committit, an putris, an imputris? si putris erat, quare superioribus diebus non committebat febrem? si imputris, & intra naturæ limites conten-

tus,

(z) Essentia.

(a) Ignis.

tus, quomodo febrem putrem committit? Quia putrescit (inquiēs;) ergo quamdiu aderit putris humor, tamdiu perseverabit accessio? Verum illud est; nam diffiatur humor qui in hac accessione putruerat, unde perfecta ἀνρυξία (b): quæ non contingeret nisi discuteretur humor putris; hinc consulae urinæ, hinc sudores. Ergo reliqui humores imputres sunt. Quorsum itaque expectandum donec putruerint humores? Nam tantum humoris putris, quantum uni accessioni satis est. Et sic humores non educuntur venæ sectione nisi laudabiles in causa antecedente (ut ajunt) & illaudabiles in causa conjuncta. Sic multa parvo quasi suscitabulo quæstionis genera excitantur, quæ non erit facile delere nisi major occasio & otium nobis suppetat, quum eorum alioqui evolutio & explicatio magnum sit allatura commodum juxta ac voluptatem: sed non possunt omnia uno loco. Ut autem paucis terminetur quæstio, quæ paucis fomitibus excitata in immensum excrescere possit, id quod ratione & experientia percepimus, aperte declarabimus. Non est in eo diutius hærendum, in quo dubitatur, si in unaquaque accessione discutitur totum quod putret, unde in quartanis & tertianis perfectam esse apyrexiam, Galenus ostendit (nisi quod in quartanis die intermissionis raritas & tarditas in pulsu manet.) Si totum quod putret discutitur, quid est quod expectemus hunc aut illum diem, hunc aut illum paroxysmum, donec sanguis putreat? Nam finita accessione humores reliqui expertes putredinis manent, ut videtur, contra tamen fit. Aliud enim est humorem paroxysmi auctorem putrere, aliud est massam sanguinis vitium concipere. Etsi enim humor qui accessionem committit nondum putruerat, & post paroxysmum totus discutitur, tamen aliud est vitium in sanguinis massa tamquam causa antecedente morbum diutius alitura, futuraque, cujus occasione demendi sanguinis captatur occasio. Quotiescumque enim in corpore febris concepta est, febrilis caloris vi, humorum moles facile corrumpitur. Unde sæpe secundo aut tertio morbi die missum sanguinem laudabilem deprehendimus, progressu tantisper morbo aperta vena putrem ac virentem fluxisse: quod argumento esse debet minimis momentis magnas in corpore oriri mutationes in hanc aut illam partem. Sic ratione illius putrentis sanguinis celebratur venæ sectio. Quorsum itaque ante putredinem in massa conceptam celebratur? ratione plethoræ. Sed juvatne expectare quousque vitium in massa conceptum fuerit? illa quæstio est de qua disputatur. Id duabus rationibus aut tribus fieri debet. Prima est, si incendii concepti in humoribus major habetur ratio, quam copię humoris morbifici in præcordiis: nam quum in paroxysmis urget æstus, aperta vena ille præcipitatur, prævertiturque; unde minus empyreuma, minus postea incendium & febris: sed si major occasio materiæ in præcordiis, ad purgationem veniendum. Secunda, quoniam quum vitium massæ sanguinis communicatum aut ratione caloris febrilis, aut ratione vaporis, paullo tum morbus dicitur maturior, & natura irritatur magis: atque ita irritata natura per missionem sanguinis illius putris paullo

Y 3

(b) Febris intermissio aut cessatio.

paullo post reficitur ac recreatur : nam post ejusmodi evacuationes sequitur aut alvi fluor, aut sudor, qui facile morbi reliquias discutit. Tertia ratio est ejusmodi, quum plethora adest, aut ad vasa, aut ad vires, sine ulla mora ferire venam oportet : nam præsente incendio febrili, & sanguinis copia facile strangulatur calor naturalis, hinc suffocationis periculum, hinc raptus humorum sursum, deorsum, & symptomatum augmentum.

Ratio quæ efficiat sæpe ut primæ venæ sectionis nulla fere sit utilitas, est quod parca manu nimium ea celebretur : si enim liberalius sanguis mitteretur, dubio procul manifestior foret utilitas. Cetera alio loco fufius poterunt explicari.

A N N O T A T I O N E S.

1. Ne quis forte litteræ Arabum vim afferat, imponatque, ut quidam solent facere, contradicendi studio, nos ipsius Principis verba referemus. Nec enim absolute tertiam accessionem prætermittendam vult antequam venam secemus. Verba autem ejus sunt dum curam instituit febris tertianæ veræ, si possibile est ut non phlebotometur æger nisi post tres paroxysmos. Non est itaque cur absolute quidam dicant Principem in febribus tertianis non secuisse venam nisi post tres paroxysmos : Galenus 1. ad Glaucon. in cura tertianæ veræ non meminit venæ sectionis, totus fere est in alterando. Paraphrastes ait illo loco non multum Galeno placere curationem, quæ fit aut per venæ sectionem, aut per vehemens medicamentum. At dum ex professo tractat de febre tertiana notha, meminit venæ sectionis. Sed notanda verba sunt, quoniam circumstantiis plena sunt. Sunt autem hæc : Si sanguinis missione opus est, nec est ea omittenda, sed initio statim detrahes, distinctis iis quæ probe nosti : id est, videndo an ex collatione virium cum morbo, & hujus cum illis æger sufficere queat prosligando morbo : item observata ætate, tempore, & ceteris. Rondeletius carpit Galenum, quod is voluerit in febre tertiana (de exquisita loquitur) expectandum esse tertium paroxysmum antequam vena aperiatur : quod falso a Rondeletio dictum est. Nisi forte ex cap. 15. lib. 11. Methodi hoc desumerit : Sed hoc verum non est, nec de ea re audiendus est.

2. Mirum quod scribit Galenus comment. in aphor. 43. lib. 2. de diæta : quibus sanguis copiosus & nondum insigniter immutatus in naturam alterius humoris, iis detrahendus etiam audacter : quibus vero jam mutatus est, non detrahendus. Tamen contra facitiamus, liberius vacuumus & audacius quum videmus alteratum, quam quum parum. Immo Galenus in melancholia audacter sanguinem mittit quum videt sanguinem in habitu esse melancholicum. Et nisi ille locus de pleuritide & inflammatione partis intelligatur, non potest tolerari, de quo est videndus comm. in aphor. 10. lib. 2. de diæta acut.

CONSILIUM XLV.

De Lethargo.

VIdua Domini Garnier Procuratoris annos 45. nata in morbum incidit. Habitu erat satis succulenta, alba, genis rubentibus. 1. Ægritudine aliqua animi detinebatur qua sese eximere facile non poterat. Circa æquinoctium autumnale, quum præcessisset temporis constitutio inæqualis (qualem pauci admodum animadverterant) putredinis parens, in morbum incidit. Primum totum corpus maculis rubris, ac si morbillis laboraret, aut si ingens æstus foret, erat defœdatum, nonnullus corporis torpor, appetentia dejecta, ignavia, rerum omnium contemptus, quum aliqui prudenter rerum omnium satageret, & ad omnia obeunda munera esset alacris: quod magnam morum dissimilitudinem significabat, & ad judicandum de dubio ancipitique exitu occasionem porrigebat. Febris continua fuit, de nocte maxime exacerbabatur, nec exacerbationis nullum signum erat quod anteiret: sed confusa erant omnia: magna non ita febris apparebat, ut ea nos moveret. Febres eo tempore grassabantur mali ingenii. Urinæ fallaces erant: nam nec incendii indices erant magni: & sedimentum laudabile satis, & enæorema continebant. Comatosa erat, nec nisi interrogata respondebat: alieni tamen judicii nullum erat signum. Capiebat satis belle cibum oblatum: Diebus iudicibus nil natura movit, nihilque excrevit nisi arte sollicitata. Dejectiones variæ, putres admodum: sanguis bis missus plane putris: vires plurimum dejectæ apparebant, præsertim animales, quarum etsi non magna necessitas est, in morbis, auctore Galeno in *Methodo medendi*, tamen ad judicandum nobis magnam præbent occasionem. Primis decem diebus exactis, omnia satis moderata, pacataque fuerunt: sed ab undecimo aut duodecimo die magnum apparuit incendium, ex intervallis graveolentissimæ dejectiones, levia deliria, oculorum lacrymæ involuntariæ, genarum, ac præsertim sinistrarum rubor fatur admodum. 2 Tandem quum urinam redderet involuntariam, aut retineret aliquando ac si suppressa esset, involuntaria quoque alvus descenderet decimo quarto morbi die ab illa exacerbatione manifesta, vicesimo autem totius morbi historiæ die, cum sudore magno (nullus autem toto tempore febris apparuerat) deliria, risus, taciturnitas summa, tremores, & quasi subsultationes manuum aderant: potus omnes sine discrimine admittebat, non sitiebat graviter febriens, potus veluti in profundum descendere videbantur: quum colluere os aqua juberetur, non poterat ore rejicere: bene ratiocinabatur. Interiit.

Hac historia intelligi volumus sæpe morbum satis securum apparere, quum tamen per se funestus sit, nec satis pravæ diatheseos argumenta apparent. In plerisque initio morbi observavimus totam corporis cutim maculis rubris suffusam, quibus tamen nil præterea alienum contigit. Sæ-

pe enim aut sanguinis æstus, aut cum fervore quodam juncta malitia aliquid tale promittit: sed illum nihil periculi junctum habet, sola aut sectione venæ, aut blando cathartico quicquid est prævenitur. Tamen tribus quatuorve argumentis malignitas & cacoethia morbi deprehendi poterat: Primum in eruptione illorum exanthematon positum erat, nam nisi ingentis incendii tamquam manifestæ occasionis excusatio subsit, quoties apparent aliquid maligni subesse demonstrant: Secundum, in dejectione virium subita: quoties enim vires non constant, nulla præsertim præeunte evacuatione manifesta, aut simili aliqua re quæ jacturam virium faciat, aut quum febris vehemens non adest, malum illud est ut signum: arguit enim aliquid aliud subesse latens ac reconditum, quod minimo momento magnam in viribus ac œconomia naturali mutationem afferat. Et, quod notandum est, quodque Medicis fraudi fuit, facies non concidebat ullo modo. Hippocrates in *Aphorismis* scriptum reliquit: *Febricitantium non omnino leviter corpus idem permanere, & nihil minui, vel etiam plusquam postulet ratio contabescere, malum: nam illud morbum fore longum significat, hoc autem imbecillitatem*: ubi Galenus vult non abs re adjectum esse *μὴ πάντα παρὶν ἐπιπολαῖως* (c), quoniam hyeme, & quum plenitudo magna est, non collabitur habitus corporis, & tamen malum signum non est. Sed quum mediocris febris est, & tamen non mutatur corpus, nec in colore, nec mole, nec caractere: aut quum in his omnibus immutatur plus justo, dubium non est quin hoc malum non sit. Nam non concidere ac collabi, & meatuum densitatem significat, & contumaciam materiæ: Concidere autem (quod Græce dixit Hippocrates, minus proprie usurpatur verbo *συντρίκεισθαι*) (d) plus quam ratio postulet, imbecillitatem magnam significat; ita tamen ut collapsus illius non sit causa aliqua externa, quam *φανερὰν πρόφασιν* (e) aliis locis vocavit Hippocrates: & cujus in *διαγνώσει καὶ τῶν νοσημάτων προγνώσει* (f) maximam idem vult rationem haberi: nam & ætas consideranda venit, & morbi aut brevitæ, aut diuturnitas, & tempus, & regio, & notanda effatuque digna evacuatio, vigiliæ, exercitationes, muneris gestiones, aliaque id genus: quibus non perspectis, si quis ausit absolute pronuntiare de imbecillitate aut viribus naturæ pro extenuationis ratione, aberraret plurimum. Extenuatio illa (sic enim Leonicens male vertit *συντρίκεισθαι*, contabescere, quum sumatur *ἀντὶ τοῦ λεπτόνυςθαι* (g): & Galenus *comment. in aphorismum 10. lib. 3. Aphorif. φθίνοντας* (h) verbum ab Hippocrate positum pro *ὁπωσὲν συντηκόμενος* (i) sumi ait, utens verbo *συντηκόμενος*, pro simpliciter extenuatis) quæ præter rationem evenit naturæ infirmitatem significat. Sed hoc *ἀδιορίτως* (k) non est intelligendum. Aliquando enim extenuatio est, ut causa ad imbecillitatem relata, aliquando ut signum. Nam quum cutis rari-

tas

(c) Non omnino leviter.

(d) Contabescere.

(e) Occasionem manifestam.

(f) Diagnostici & morborum prognosi.

(g) Loco extenuari.

(h) Contabescere.

(i) Utrumque extenuatos.

(k) Sine distinctione.

tas, & humorum tenuitas extenuationis causa est ejusdemque celerrimæ, tunc illa extenuatio infirmitat corpus: atque ita imbecillitatis causa est extenuatio. Sed quum nec raritatis cutis, & humorum tenuitatis suspicio non est, corpus autem præter rationem collabitur, ac concidit, illa extenuatio solam agnoscit virium infirmitatem, ut ex Galeno patet.

*Comment. in
Aphor. 28. lib.
2. Aphor.,*

Atque ut ad scopum redeamus: In muliere proposita febris erat *ἐν παντὶ πασιν ἐπιπολαίως* (1), & tamen non concidebat nec moles, nec color mutabatur, nec character: an hoc ad securitatem, & diurnitatem apparebat, quum vicesimo quarto die interierit? Nequaquam. Et hic duo annotatione dignissima sunt: prius quidem, quod ille dies 24. erat decimus quartus dies ab exacerbatione: nam, ut ante diximus, per undecim dies satis alacriter habebat, & in actionibus naturalibus & animalibus, ac omnia pæne securitatem pollicebantur. Sed quod intus venenum latebat, quum natura nil movisset, coepit suæ malignitatis signa edere; hinc febris continua, acerrimi caloris perfusio, mox ejusdem contemperati significatio: atque ita morbus acutus fuit, si ratio habeatur exasperationis morbi, non totius historię. Posterius, dicendum est verisimile fuisse morbi quidem ratione citius illam interire, sed ætatis ratione quæ adhuc constabat, factum, ut qui morbus ante perimere deberet, prorogaretur. Ita nimirum accurate disputavit Galenus in *Epidemiis*, narrans historiam Hippocratis de Sileno. Hic enim quum a causis procatacticis in morbum incidisset, non tam lethali morbo est implicitus ob causas procatacticas, quam quia occasiones aliæ essent quæ corpus morbo opportunum reddebant: alioqui ratione externarum causarum in levem febriculam lapsus fuisset. Sed letalia symptomata quæ primum atque statim apparuerunt, indicio fuerunt restagnare materiam malam, quæ a causis illis externis excitata letali morbo ægrum implicuit. Ita intelligendus Galeni locus in *lib. de febr.* quum ait causas procatacticas putridarum febrium non esse auctores: id est, procatacticae causæ *προποδαίσεις* (m) dictæ, per se non solent putridas febres concitare, sed si corpus morbo sit opportunum, ex eventu producant & excitant febres putres. Ergo ille Silenus quum funestissimo morbo detineretur, ejus tamen vim sustinuit propter ætatem ad undecimum diem.

*Comm. in
histor. 2. sect.
3. lib. 1. Epid.*

*Cap. 7. lib. 1.
de differens.
febr.*

Hoc addam, antequam extremum persequamur, de faciei caractere & mole quam in illa muliere non concidisse dicebamus: sæpe & optimus color, & character in ægris apparet, quum tamen morbus ad interitum tendat, tribus de causis. Prima ratione, aliquando ipsius febris quæ sursum multum tenuem vaporem effert, qui viriditatem aliquam faciei, fallacem tamen afferre solet: Secunda, si febris ea non sit ingens, aut *συντεκτική* (n): observavimus enim aliquando febres *συντεκτικές* & pestilenciales (quas in quodam loco Galenus vocat pestilenciales heclicas) primo quoque tempore in speciem quamdam marasmi ægros conjecisse: Tertia, si qui ægro-

Ballonii Oper. Tom. II.

Z

tat,

(1) Omnino leviter.

(n) Colliquativa.

(m) Occasiones.

tat, pulmonum vitio non sit obnoxius: qui enim ita affecti sunt, rubore sæpe suffunduntur, qui Medicis minime advertentibus imponit maxime. Quod quum alias, tum maxime in hac muliere apparuit; nam quum paulo increverat febris, rubore multo erant saturatæ genæ, præsertim vero sinistra. Aperto autem cadavere, ut postea dicemus, reperti sunt pulmones veluti putres, costis adhærentes. Accedit ad rationes superiores, quod qui præpingues sunt ac optime habiti non ita facile collabuntur: aut si extenuentur, illius extenuationis & ξυμπτώσεως (collapsum interpretor) magna non sese produnt argumenta.

Atque ut revocemur eo unde digressio facta est: tribus de causis patuit, sed non manifesto malignitas morbi & κακότης. Primum ob eruptionem papularum, quas ἰξανθήματα Hippocrates vocavit in *Epid.* Illa enim eruptio (nisi forte ob causas altera pagina dictas aliud significet) malignum, & κακότης subesse declarabat. Et videor eorum quæ scripta sunt ab Hippocratis interprete Galeno narrare historiam 4. sectionis tertiæ 3. *Epidemior.* ait enim, initio sæpe morborum letalia symptomata apparere, non quidem ratione ipsius morbi qui clemens & mitis apparet: sed propter latentes pravyos humores, qui virulentia suæ semine excitato, in letalibus symptomatis elucescunt. Secundum argumentum est positum in tam brevi virium casu: nam quum alacris, expedita, robustaque foret, brevi attonita, stupida, comatosa, omnium obliviosa reddita est, & delira. Tertium, quoniam in diebus criticis nil natura movit, nullus sudor, sola ἰσίδρωσις (o) quæ in morbis istis suspecta esse solet. Quartum coma quodammodo vigilans, non tam ab oppressione fuit, ut falso Medici putabant, tametsi multa in cerebro humiditas contineretur, quam in infirmitate facultatis animalis in cerebro sedem habentis: testis involuntaria excretio stercoris: testis quoque esse potest quod medicamentis, & sectionibus venæ ex arte recte præscriptis nil allevatum sit cerebrum: quod contingere non solet quum ab oppressione tantum laborat: nulla enim tam valida cerebri est oppressio, quam medicamenta & sectio venæ commode præscripta non minuunt. Quintum illud addam de meo: observavi enim sæpe eos aut extreme laborare, aut interire, quibus acris calor, & ejusdem temperati ex intervallis vicissitudo est: nec enim vicissitudo solum caloris & frigoris mala est, ut in *Coacis* & *Prorrheticis* voluit Hippocrates: sed vicissitudo acris caloris, & remissi mala quoque. Et illam vicissitudinem explicat Hippocrates, quum utitur vocibus τὰ πολλά: nec enim vertere oportet, non omnino, sed τὰ πολλά, ex intervallis, ut modo hoc fiat, modo illud: vel melius, τὰ πολλά, magna ex parte, ut non sentire, non ratiocinari, non sitire τὰ πολλά, id est, magna ex parte: id est, ratiocinandi, & desipiendi vicissitudo est, sentiendi, & non sentiendi, sitiendi, & non sitiendi: quod autem multo melius & accommodate magis, τὰ πολλά, vertamus, per verbum, vicissitudo, vel magna ex parte, illud abunde declarabit *aphorismus Hippocr. in Coacis*: ἀκρια ταχὺ
ἐστ.

ἐπ' ἀμφοτέρω μεταπίπτοντα : καὶ διψᾷ τοιαύτη, πονηρὴν (p) : Vocat enim ἀκρὰ μεταπίπτοντα, *Extremæ partes modo refrigerantur, modo recalescunt* : vel, extremæ partes magna ex parte calidæ sunt, & magna ex parte frigidæ : & eodem loco διψᾷ μεταπίπτεσθαι vocat, sitis, & non sitis, seu potius sitiendi, & non sitiendi vicissitudinem : ita nomen μεταπτώσεως hoc loco sumitur pro mutatione vicissitudinaria in contrarias partes ; ut quum quis delirat, postea non delirat : quum nunc sitit, modo non sitit : modo calefit, modo tepidus est aut refrigeratur. Itaque quum Hippocrates in *Aphorism.* scripsit, ὁσσοὶ ποτόντις τι τὸ σώματος, τὰ πολλὰ τῶν πόνων μὴ αἰσθάνονται (q), &c. idem est ac si dicat, ut τῶν πόνων sit μετάπτωσις τις (r) : vel ut melius dicam, sit τῆς αἰσθήσεως μετάπτωσις τις : id est, sentiendi, & non sentiendi vicissitudo aliqua : ut totius aphorismi ea sit conversio : Qui parte corporis aliqua laborant, & magna ex parte dolorem non percipiunt, mentem his ægrotare constat. Hæc pluribus explicari voluimus, quoniam horum enodatio latius manatura est.

Sed quæritur, an verum quod ante diximus, non solum caloris & frigoris vicissitudinem in acutis malam esse, sed si calor modo acris appareat, modo temperatus & tepens, quod ἀναθερμαίνεσθαι (s) vocat Hippocrates? De vicissitudine caloris & frigoris quod mala sit non dubium est, præsertim in acutis; nam significat hoc extinctionem caloris naturalis, qui uniusmodi quum sit, partibus omnibus blande aspirat, & dominium febrilis caloris, qui quum expanditur ad partes, eas calefacit; quum ad centrum revocatur per modum inflammationis, easdem partes deferens, ex eventu refrigeret. Ita enim quidam Philosophi frigus per caloris privationem & absentiam definiebant. In acutis itaque malum hoc. Nec mirum si in acutis tantum meminero; ac si quis velit in omni morbo eam refrigerandi & calefaciendi vicissitudinem perniciosam esse: quod non ita est. Et ad eam rationem impulit me *aphorism.* 40. lib. 4. *Aphor.* Ubi in toto corpore mutationes (utitur enim nomine τῆς μεταβολῆς) etsi corpus refrigeretur, & modo calefiat, aut coloris mutatio fiat, longitudinem morbi significat. Aliud enim est ista vicissitudine longitudinem morbi significari, aliud periculum. Nam in acutis periculo non vacat, in mitioribus morbis, longum fore morbum significat; nam & focum multiplicem significat, & materiam ἐπιπορευνῆ (t). Positum itaque & demonstratum vicissitudinem istam contrarii malam esse: sed dubitatur, an malum quoque sit modo calorem acerrimum sentiri, modo temperatum.

6 Hac de quæstione nil unquam scriptum reperi, eaque propter ego libere quid sentiam enucleabo. Solemne est in multis febribus, præsertim in phlegmaticis, calorem acrem apparere, & eundem temperatum præ-

Z 2

sente

(p) Si extremæ partes corporis in utramque partem cito transmutentur, & sitis sit huiusmodi, malo loco res est.

(q) Quicumque dolentes aliqua parte corporis, ex intervallis dolorem non sentiunt, iis mens ægrotat.

(r) Aliqua dolorum permutatio & vicissitudo.

(s) Recalescere.

(t) Diversi genetis.

sente febre: hoc tamen malum non est; nam aut varietatem tantum materiæ declarat; aut caloris in materia viridi oppressionem nequeuntis emicare, quod apposite ἐκλάμπειν vocat Hippocrates: nec malum quoque significat in febribus cum catarrho conjunctis, in quibus sæpe observamus modo emicationem caloris, modo ejus teporem. Item fieri potest ut calor naturalis modo superet febrilem, & contra fiat: hinc acrimoniæ perceptio, hinc teporis: & tamen hoc vacat periculo. Sed his brevi satisfiet.

Quum de vicissitudine agitur, videndum quod corpus, quis morbus, & qualis sit vicissitudo, an frequens, an non: nam in biliosis corporibus, in quibus calor totus acer est, non est expectanda vicissitudo caloris acris & moderati: sed si morbus perniciosus est, pro moderati caloris perceptione, frigoris sensio sufficitur: brevi enim calor blandus si quis est, exstinguitur. Sed in corpore εὐσάρκη (u), quadrato, subfrigido, muliebri (quod nunc explicandum suscipitur), frigidis aut temperatis humoribus scatenti, non est quod expectemus extimas partes refrigerari, ut in aliis corporibus biliosis fit, nisi forte diutius ægrotent: tunc enim refrigerium apparet. Itaque quod apparet vicissitudo frigoris in biliosis & extenuatis, idem esse potest moderati tepidique caloris sensio. A materia enim vapor effertur, qui quum putris sit, sensum acrimoniæ affert; quum calidus, caloris sensum. Quod autem absolute & per se frigus non appareat, id facit continuas febris. At continua est, dices, in biliosis? verum: sed duo consideranda sunt: unum, quod in biliosis incendium & calor intus conceptus facile revocat calorem diffusum ad suum centrum: Item non sunt humores moderati in quibus fovetur perpetuo febris. Sic videmus quadratos semper calere hyeme, nec multum calere æstate: siccos, macilentosque hyeme algere in extimis, æstate ardere. Algent autem in his extrema, quoniam caro multa non est, quæ sit pro velamine & præsidio adversus frigus ambientis. Sic Galenus in comm. in 1. Aphorism., eos qui carnem habent multam, & succulentam, ventresque calidos hyeme, & tamen non algent, ut macilenti, comparat cum iis qui nive perfunduntur: qui quum brevi frigeant, revocato per ἀνάκλαμψιν & ἐπανέκλησιν (x) calore, calidiores solito redduntur. Atque idem contingit iis qui pituitosi sunt, & funesto morbo corripuntur: non enim in iis sensio apparet frigoris, sed tepor quidam, ut modo incalescant, brevi tepeant, quod satis malum est signum, in iis præsertim si vicissitudo ista sit frequens: nam si vicissitudo ista frequens non est, malum non ita est signum: 7. sed quum frequens, inanem conatum naturæ declarat, putris materiæ copiam, a qua modo effertur vapor, modo non effertur: idemque contingit quod in fimo putrente: nam dum teter malignusque vapor effertur, sensio fit acrimoniæ: quum non effertur, febrilis calor tantum restat qui partes calidas reddit. Ergo dictum est de corporum varietate & de vicissitudine: nunc de morbo dicendum brevi. Quum acutissima & manifestissima

(u) Bene carnosō.

(x) Relucescentiam & revocationem.

feſta eſt febris in corpore calido ſiccō, brevi perfrigerationem extimarum partium aſſert: quum autem maligna eſt febris, in partium imbecillitate ſumma poſita, & humorum pravitate, nec acuta ita eſt acutiei vim habens in calore, ſed toto genere maligna, minitans aut parotides, aut abſceſſum alium morbo imparem, aut puſtulas (quod contingit octavo die Sileno, 1. *Epidem.* & tamen undecimo interiit) non ita partes extimæ algent, præſertim ſi corpus carnoſum ſit (quod impreſſio caloris a ſanguine & ſpiritu facile in carne remaneat) ſed febris perſeuerans temporis, & acrimoniæ ſenſum exhibens: tandem cum calido ſudore corpus tollit. Ita enim videmus quosdam interire cum perfrigeratione partium & ſudore frigido (ut contingit ſiccis & extenuatis), alios quum toto febris tempore non ſudaverint, aut leviter tantum, ſine ulla perfrigeratione, cum univerſali ſudore, multo, calido occidere: quod & huic mulieri contigit, & cuidam Flandro mercatori febre peſtilenti conſiſtato: item & dominae illuſtri febre quoque peſtilenti laboranti: de qua abunde nar- ravimus pag. 40. *hujus libri.* Atque ita minime opinantibus nobis multi moriuntur, quoniam non vident ullam partium perfrigerationem, quam in aliis quondam obſervaverunt. Nos autem obſervavimus iſtam partium perfrictionem in morituris, quum corpus ſiccum calidumque eſt, calore igneo & acri, quod Hippocrates τὸ θερμὸν absolute vocat, & eo præditos calore τὲς θερμὸς, & θερμοκόλως (γ): Item in iis obſervatum eſt, quibus in partibus internis conceptum eſt incendium: nam & cum ſudore frigidiffimo moriuntur, & cum ſumma partium reſtrictione: ut vidimus in vico S. Antonii, in quodam nobili viro, cui aliquid erat eryſipelatodes circum ventriculum. Quod autem corporum diſtinctio afferat varietatem criſeon, ſive ad mortem, ſive ad ſalutem, ſive per ſudores, ſive abſque ſudoribus, ſive cum calidis ſudoribus, ſive cum frigidis, ſive cum extimarum partium perfrigerio, ſive ſine eodem, multis & auctoritatibus, & rationibus poteſt roborari. Unus autem aphoriſmus Hippocratis hic abunde erit, præſertim quia nos brevitatis ſtudio recreat: Οκόσοις δέρματα περιτένεται καὶ φλέα, & ξηρὰ αὖν ἰδῶτος τελευτῶσι, &c. Quorum cutis arens, & præſicca circumtenſa eſt, ii ſine ſudore moriuntur: contra autem, ut idem aphoriſmus notat, quum cutis laxa & rara eſt, cum ſudore moriuntur. Quod ſatis indicat pro ratione cutis & ſubjectarum partium, quibus aut multum humoris ineſt, aut cum ſudoribus, aut ſine ſudoribus homines judicari. Et antequam hinc pedem efferimus, notare volumus parum acute Plantium Galeni interpretem ex Philothei ſententia verbum τὸ τελευτῶν, vertere noluiſſe, mori, ſed, judicari: ut τελευτῶσι (z) ponatur loco verbi κρίνεται (a). O acutum hominem! τελευτῶν ſignificat deſinere, mori, terminari, judicari: nil intereſt an mori, an judicari, veritas; ſiquidem mors non fit ſine criſi: & criſis æque ambigit, tenditque & ad ſalutem, & ad mortem. Si τελευτῶν ἀντι τὸ ἀποθνήσκειν

5. Aphor.
Aph. 71.

Z 3

κρίν

(γ) Calidos & ventre calidos.

(z) Moriantur.

(a) Judicantur.

182 CONSILIORUM MEDICINALIUM,

καὶ (b) fumus, angustior, restrictiorque erit aphorismus, si ἀρτί τε καὶ κρῖν-
δα (c) latior & multo generalior.

Præter hæc quæ superius posita sunt, tria possunt quoque hoc loco per-
tractari, quorum in explicatione operæ aliquid lubentes ponimus, quod
inde plurimum adjumenti consequi posse arbitremur. Primum est de co-
matosa affectione cum vigiliis: & quum dormiret, quamvis comatosa,
facile tamen excitabatur, & interrogatis respondebat. Secundum est, qui
fieri possit ut male affecti cerebri tot essent argumenta, nempe, coma
quodammodo ἀγρυπνία (d), tremores nonnulli, risus, deliria, excretio-
nes involuntariæ, oblitio & despectio omnium rerum, dissimilitudo mo-
rum omnium, & impotentia (quam in Coacis Hippocrates ἀδυναμία vocat,
quamque νεύαρχεῖν μὴ ἔχον (e) malam esse ait, id est, si præeuntis eva-
cuationis alicujus nulla excusatio possit afferri.) Si, inquam, tot tantaque
fuerint male affecti cerebri argumenta, qui fieri potest ut tamen ratioci-
natio integra fuerit? Cur deliria ista, comaque non everterunt ratiocina-
tionem? Quæstio hæc viro erudito dignissima. Tertium est de murmure
ventris inferioris, & tensione, quum tamen alvus ferretur: immo quo
diligentius de alvo subducenda cogitabatur, eo magis venter intumere vi-
debatur. An hoc bonum fuit? Nam ventrem inferiorem non collabi ac
deprimi in omnibus morbis bonum esse scripsit Hippocrates. Sed hæc lon-
giore explicatione egent.

Aphor. 35. lib.
2. Aphor.

De primo paucis aperiā. Coma aliud simplex est, aliud vigilans.
Vigilans ab uno humore non fit, omnium judicio, sed a mixtione humo-
ris tenuis calidi, & crassi frigidi: tamen, quod diligenter notandum est,
reperio apud Galenum *comm. in partic. 1. primi Prorrhætic. comatis vigilan-
tis duplicem causam*: una est sanguinis copia: hic sanguis ratione copię
comatosam affectionem invehit: ratione autem tenuioris substantię, quæ
in illo est, vigilię quoque accidunt: Altera quum bilis mixta est pituitæ.
Utrum deterius? quibus signis discernitur causa utraque. Quod a remi-
ssione pituitæ cum bile deterius est. His autem signis deprehendes a san-
guine esse, præter ea quæ dominatum humoris, aut in parte aliqua, aut
in toto corpore denotant: nimirum si primis diebus celebrata ex arte se-
ctione venę, aut usurpato alio remedio, & copiam sanguinis evacuare
solito, & acrimoniam tenuioris ejus partis temperare consueto, non ces-
set coma vigilans, talis symptomatis causam statuere oportet bilem pitui-
tæ commistam: quod eo loci pluribus Galenus explicavit. Hoc autem
subindicated obscure Hippocrates *illa prima sententia Prorrhætica: Comatosis
vigilantibus cum hypochondriorum dolore & colli stillatio è naribus pernicio-
sa, tum alias, tum si quarto ceperit die.* Ac si dicat Hippocrates, comatosos
illos vigilantes verisimile est in ejusmodi affectionem incidisse a solo domi-
nato sanguinis. Si ergo pejus habeant quarto die (quod stillicidium san-
guinis denotat) quo præsertim tempore cessare, aut mitescere deberet
morbus

(b) Finire, loco interire, mori.
(c) Loco judicari.

(d) Vigil.
(e) Nulla præeunte vasorum inanitione.

morbus solemnibus usurpatis remediis, significat hoc non sola sanguinis copia, sed bile & pituita cerebrum occupari: cuiusmodi affectio fuit mulieris nostræ.

Secundæ quæstionis explicatio uberiores continet fructum, maioremque voluptatem est allatura. Qui fieri possit ut integra esset ratiocinatio, quum tamen in imaginatione erraret, comatosa esset, corpus non pene moveretur? Immo si quod occurrebat delirium, excitata statim ad se redibat. Nec respondendum quod scribit Galenus *comm. in particulam illam: Mente aberrantes, acute superfebrientes, &c. in priore Protrhetici, quod quum humores biliosi aut alii feruntur in cerebrum, animum perturbant; quum revocantur, in aliamque fluunt partem, eundem restitunt*: nam affectum esse cerebrum per se, id est *σπασματικῶς* Græcis, continuitas affectionis indicabat: nisi quod ratiocinatio integra foret. Quod ut intelligamus, altius hanc quæstionem repetere convenit. Nimirum qui fieri possit ut quum unius partis unum sit temperamentum a quo actio manat, quodque tamquam fons est, tamen in una actione læsum sit aliquid, seu pars læsa, in alia actione illæsa ac intemerata. Si unum temperamentum, cur sunt actiones contrariæ ab eo prodeuntes? Et quum ab eo tamquam principio actiones manent, quum una salva est, læsa aut abolita altera? Quæstionem hanc diremisit Galenus videtur *in cap. 3. lib. 3. de symptomatum causis, & in aphorismis*. Scribit enim, ex actionibus quæ ab eodem principio manare cernuntur, quasdam magis una qualitate gaudere, quam altera. Ut coctio, quia sine motu aliquo fit, in calido & humido consistit potius: attractio, expulsioque, quoniam cum motu aliquo impetuque fiunt, in sicco potius consistunt. Ita nimirum ventriculus multum calidum & humidum coquit optime, sed non trahit nec expellit facile: contra si siccus pellit ac attrahit potentius, minime autem coquit. Renes in diabete quamvis summe laborent, non desinunt tamen serosam humiditatem attrahere: immo in iis major attractio cernitur fieri, quanto siccitas calorque ceteris qualitatibus antecellit. Ita enim ex actionibus quædam sunt *παθητικῆς* (f), aliæ *πρακτικῆς* (g), & ut sunt ejusmodi, aut illiusmodi, ita qualitatibus activis passivisque magis minusve gaudent. Contra tamen afferri potest locus Galeni, quo videtur negare facultates quatuor primis illis qualitatibus esse addictas, sed quicquid in corpore agitur, præsertim quod ad nutritionem pertinet, illud ipsum toti substantiæ adscribendum esse censet. Quod si ita est, rationes nostræ superiores parum acutæ videbuntur. Verba autem Galeni hæc sunt: *Quatuor corporis propriæ sunt facultates, attractrix, retentrix, alteratrix, segregatrix: ac eadem facultates totius in quovis corpore substantiæ sunt, quam substantiam ex calido, humido, frigido, siccoque inter se mixtis fieri existimandum*. Ille locus plane convincit attractionem, coctionem, & sic de ceteris, non referendas esse ad qualitates has aut illas, sed ad totam substantiam. Nam ut postea subjungit Galenus eodem loco, loquens de nutritione quam a tota substantia fieri contendit, medicamentum

*Com. in
aphor. 20.
lib. 2. Aphor.*

*Com. in
aphor. 20.
lib. 2.
Cap. 3. lib. 6.
de loc. affect.
1. Cap. lib. 3.
de temperam.*

autem.

(f) Passivæ.

(g) Activæ.

autem non nutrire, quod a tota substantia non immutetur, sed ab una tantum qualitate, Si corpus (inquit) una earum qualitatum quas in se habet, corpus sibi admotum mutaret, idipsum tota substantia agere non est, nec quod ab eo mutatur, ei assimilabitur. Sed locos ita conciliare alienum non est: Bifariam autem respondere licebit: illo loco tantum pro hypothefi ponit quatuor illas facultates totius esse substantiæ, ut doceat medicamentum quodammodo alterari a corpore, sed non ita alterari ut in alimentum cedat; quia id tantum per qualitates præstatur: sed quum nutritio fit, cujus administræ sunt attractrix, retentrix, expultrix, ea a tota substantia fit, ut id quod mutatur, principio quidem dissimile, tandem reipsa pars fiat, ex carne & pane os, recipiatque ipsius partis ἐντελέχειαν (h). Sed fit ita: tantum loco ὑποθέσω; positum hoc fit, quam non probavit, verisimilior hæc ratio esse videtur: Quatuor facultates totius sunt substantiæ, quia resultant in composito ex mixtione quatuor elementorum, & conspirant in nutritionis officium: non proinde tamen sequitur quin commoditates sequantur ex una potius qualitate quam ex altera, ut licet & siccitas & humiditas ad actionem conferant, tamen siccitatis potentia & energia eluceat potius in attractionis & expulsionis munere, quam in procuranda concoctione. Vel ita scrupulus hic tollendus: Vel consideramus facultates quatuor in genere, vel in specie: in genere, quum una conspirant in publicum munus coctionis, nutritionisve: vel quatenus in se singulæ spectatæ magis aptæ sunt ad hanc actionem adjuvandam quam ad illam: priore modo consideravit Galenus illo loco libri tertii de Temperamentis: posteriore vero in aliis locis.

7. Cap. lib. 3.
loc. affect.

Ut autem hanc longam satis disputationem nostro instituto accommodemus: quemadmodum in una qualibet parte variæ eduntur actiones tamquam ab uno communi principio manantes, sed quæ tamen facultates diversas ei parti tributas & confusas: ita fieri potest ut actio una pereat, altera incolumi necnon integra parte. Ita nimirum in cerebro phantasia valet, communis sensus valet, & tamen iudicium & ratiocinatio ægra est: quod pluribus explicandum non est. Impræsentiarum autem sufficiet illud exemplum de melancholicis, quorum meminit Galenus. Horum enim quidam se testam esse putabat, ac vicatim inelamabat, ut omnes fugerent, ne aliorum tactu pressu collideretur. Quatenus enim se testam putabat, eatenus ratiocinatio laborabat minime, sed phantasia. Numquid enim præclare ratiocinabatur læsum iri se aliorum pressu, si terreus, aut vitreus foret? Mirum itaque non sit si de qua disputamus mulier ratiocinandi facultatem integram haberet, quum tamen in ceteris cerebri functionibus male satis haberet. Hujus autem rei mihi probabilis hæc ratio esse videtur.

Aliud est lædi offensive cerebrum in iis functionibus quæ animales esse dicuntur, clarioris doctrinæ gratia, & ad cerebri ipsius *κρίσις*, temperamentumque pertinent: aliud vero lædi in iis quæ ad eam partem pertinent quæ mentis & consilii est. Priore modo dicitur læsum in animalitate:

(h) Perfectionem.

tate: posteriore in ratiocinio. Hoc autem indicabit historia cujusdam Polemarchæ generosissimi D. de Brissac: in hoc omnes actiones cerebri offensam receperant; non movebatur, delirabat, in summo æstu non sitiebat, magnum & rarum spirabat, immemor sui erat. Hæc omnia læsum cerebrum indicabant, & tamen commode ratiocinabatur, ac præclare de rebus divinis sensa mentis exprimebat. Spiratio tarda imbecillum cerebrum declarabat, rara imbecillam ratiocinandi facultatem; nec enim intelligebat se magna inspiratione aëris ob æstum indigere. Sed quod attinet ad consilium, & animi vigorem, apparuit semper vis ejus partis quæ ratiocinationis præclaro munere, quoque proxime deos attingit, sese ostentat, quum satis supina, languidaque esset vis illa qua corpori & appetendo, & respirando provideri consuliue debet: id est, vis animi quæ bonis cogitationum epulis & consiliis alitur, ac reficitur, vigeat: quæ autem a cerebri naturali temperie pendet, quæque corporea esse magis videtur, languescebat. Quod solum argumentum immortalitatem animæ contra Epicureorum gregem vincit. Nam in animo duplex vis apparet, una divina plane, non aliunde mendicata quam ab ipso cælo: altera paullo pinguior ac terrena magis, quæ elucet quamdiu in corpore anima detinetur. Posteaquam absoluta est corpore, prioris vis elucet ac eminet. Ac sic intelligere oportet Hippocratis & Galeni varios locos. Nam modo animum ægrotare ait, modo eundem in somnis ferari ac otari, modo in iisdem somnis erigi ac vigere: quæ quoniam admodum controversa sunt, non erit abs re si eos locos conciliaverimus. In Aphorismis mentem ægrotare dicit, utitur nomine τῆς γνώμης (i), quam idem esse cum nomine διάνοια (k) scribit Galenus. Quid hoc est animam ægrotare? an ægrotat? Videtur idem Hippocrates negavisse in libris de Diata: *Impossibile est*, inquit, naturam obscuram transformare, id est, immutare. Prius enim locutus erat de altera natura manifesta quam in temperamento & quatuor primarum qualitatum symmetria consistere demonstrarat. Quid ergo est, mentem ægrotare in Aphorismis? Est φανταστικόν (l), phantasia, forma ἐντελέχεια (m) ipsius cerebri, & vocatur γνώμη ab Hippocrate, a Galeno in comment. διάνοια, propterea quod (ut ego autumo) in debita temperie & symmetria ipsius cerebri consistit τῆς γνώμης τετ' ἐστὶ τῆς διανοίας (n) vis & robur. Atque in eodem sensu Hippocrates in Epidemiis scripsit, *Melancholici sunt epileptici, & contra*. Utrumque autem fit prout in hanc aut illam partem affectio repserit. Si enim in corpus, epileptici; si in mentem, melancholici fiunt. Notatu autem dignissima sunt verba Græca, ὡς μὲν τὸ ἀρρώστημα ῥέψῃ εἰς τὸ σῶμα ἐπίληπτοι γίνονται, ὡς δὲ εἰς τὴν διάνοιαν μελαγχολικοί (o). Mentem διάνοιαν vocat, id est cerebrum ipsum quatenus consideratur tamquam pars similis. Quum ergo scribit,

Ballonii Oper. Tom. II.

A a

Qui

Comm. in
aph. 6. lib. 2.Lib. 1. de
Diata.

Sect. 7. lib. 6.

(i) Mentis.

(k) Animus.

(l) Primum sensorium.

(m) Perfectio.

(n) Mentis, id est, animi.

(o) Si verò morbus in corpus repat, fiunt epileptici, si in animam, melancholici.

Cap. 6. lib. 2.
de placitis.

Qui parte aliqua laborant, &c. iis mens agrotat; non intelligit de ea mente quæ immortalis, & ortus nescia, ab eodem Hippocrate φύσις ἀσφαής, natura obscura vocitatur. Nomine enim laboris sensum intelligit solum, & πονήντας (p) vocat eos qui ita in parte aliqua offensi sunt, ut nisi delirio mens detineretur, dolerent, ut Galenus idem interpretatur. Nam dolor duplex, vel enim in affectu partis aut corporis impressionem recipientis consistit: vel in ejus apprehensione, quæ sentientis animæ esse dicitur, per mediam imaginem hominis de eo judicantis. Si enim dolor ratione causæ gravis vehemensque esse debeat, levis tamen apprehensio est, morbus levis dicitur; unde Stoici malum opinione metiebantur.

Cic. lib. 2.
Tuscul. quæst.

Et qui humili sunt animo, effeminato, ac enervato, illi statim dolore languent ac franguntur, ac sæpe mala opinione metiuntur. Ita Zeno Eleates perpeffus est omnia animo forti antequam conscios delendæ tyrannidis indicaret. Calanus Indus Barbarus, in radicibus Caucafi natus sua voluntate vivus combustus est. Nos, si pes dolet, si dens, ferre non possumus. Opinio enim quædam est effeminata ac levis, nec in dolore magis, quam eadem in voluptate, qua quum liquefcimus, fluimusque molitia, apud aculeum sine clamore ferre non possumus.

Loci autem de mente in somnis plane a se invicem dissidentes hi sunt. Libro de fluitibus scribit, φρονήσις (q) & mens nobis dormientibus immutatur, multæ & peregrinæ nobis undique obversantur imagines, varii errores & discursus fiunt. Contra libro de insomniis: Inter vigilandum mens in varias partes dividitur, nec sui juris est: dum somnus obrepfit, sua præsidia ac vires jam jam recolligit, ac altius contemplatur.

Aphor. 35.
lib. 2.

Tertiam jam quæstionem paucis explicemus, qui fieret ut venter non detumesceret, quamvis abunde alvus ferretur. An ista ventris elevatio conferebat? In quovis morbo, scribit Hippocrates, partes quæ ad imum ventrem & umbilicum attinent, habere crassitudinem, bonum esse ait, extenuari vero ac collabi, malum. Collapsus enim ille malus, & ut signum, & ut causa: ut signum, quoniam indicat ea extenuatio naturæ imbecillitatem: ut causa, quoniam quum partes subjæctæ a succulento, quadratoque aqualiculo juventur, casu illo ac extenuatione deterius habeant, ac propterea nec bona in ventriculo χύλωσις (r), nec in hepate αἱματώσις (s) fiat: itaque ab æquali hypochondrio juvatur & coctio, & excrementorum expulsio. At in ista muliere an laudabile? Nequaquam. Nam quum e natura habet molle æquale esse debet: nec depressum, nec elatum, nec calidum, nec frigidum; non durum, non meteorum, nec cum borborygmis, qui aut alvo humectata, aut urinæ profluvio, aut flatu cessant in febribus essentialibus (nam tum motu naturæ fit), non autem in symptomaticis, quum aut pulmo, aut jecur, aut lien laborat (nam tum symptomatis rationem habet, & inani conatu id fit) Hippocratis sententia 4. Aphor. At contigit in ista muliere ut alvus flueret, tamen falsam speciem

(p) Laborantes.
(q) Prudentia.

(r) Chylificatio.
(s) Sanguificatio.

ciem æqualitatis hypochondrium referebat: & murmura obaudiebantur, quæ ut prædixi, non cessabant ulla excretionis ratione: sic suspecta erat illa hypochondrii elatio. Aperto cadavere, inventa intestina plena fugacitetroque flatu, cum serosis humoribus in spatiis & inanibus foraminibus abdominis, qui meteorismum inferebant: sic elatio, subductioque alvi non quicquam de meteorismo detrahebat. Ac primus Hippocrates in *Coacis* observavit meteorismum in morbis, & alvo suppressa, & alvo subducta. Utrumque malum. Verba ejus sunt: *Quibus præcordia elewantur alvo suppressa, malum; malum est etiam maxime, quibus ex inveteratione morbi tabescentibus, alvi profuse ferantur.* Elewantur enim præcordia tum a maligno, sive sit flatus, sive humor tenuis, serosus, putris: & propterea in illa parotides expectabamus: ad tale expectandum invitabat alia Hippocratis sententia in *Coacis*: *Hypochondriorum distensio cum sopore anxioso in caput dolente parotidem excitat.* 10 Sed quoniam graveolentissima exercebantur elato manente hypochondrio, comate perseverante, si parotis contigisset, malum ut signum appariturum credebamur. Verum enim quod scribit Hippocrates: *Ex hypochondrio diu afflicto, & alvo graveolenti, abscessus circa aurem occidit.*

Plura unius hujus historiæ fides proponeret, & ad mentem Hippocratis accommodaret, ut nil temere inconsultoque ab Hippocrate scriptum appareat: sed non unus locus omnia capere potest. Alia sese præsto offeret occasio, in qua orationis ac sensus vela pandere licebit, ac explicare: ne si nimis multa in recula describunda effunderemus, confingere ac comminisci existimemus: & quasi nobis ipsis ostentandæ industriæ nostra frustra ac juveniliter occasionem porrexisset.

A N N O T A T I O N E S.

1 Quomodo tandem invenerimus hanc a pulmone lethargicam fuisse, vide in libro Ephemeridon nost. 2.

2 In hac muliere fallaces fuere urinæ, nam satis laudabile sedimentum semper habebant; mirum cur interierit. Nam Galenus cap. 3. lib. 3. de crisibus ait observasse se quemquam interiisse qui judicaretur cum urinis coctis. Et hinc colligunt quidam neminem interire posse apparentibus signis coctionis in urina. Aliter tamen res habet: nam Galenus vult non solum requiri coctionem, sed & excretionem. Tametsi enim sit & cocta, & secreta materia, tamen nisi excernendo natura sit satis, interibit etiamnum æger.

3 Quum Hippocrates dicit *μὴ τὰντὰ πᾶσις ἐπιποδάσας* (1), intelligit de febribus quæ sunt mediæ inter acutas & leves.

4 Verum illud comperi: Qui a levi sudore somni sunt expertes, & rursum ardore febrili conflagrant, malum: nam qui bene judicantur, suaviter dormiunt: Et quod levis sudor inanem conatum naturæ significat, quam melius esset pepasmo incumbere, quam frustra excretionem moliri; quod in hac ægra maxime apparuit.

(1) Non omnino leviter.

5 Nullus est locus in quo melius & clarius declaret Galenus qua ratione mutationes celeriter factæ malæ sint, quam Comm. in Aphorif. 8. sect. 2. Prorrhetic.

6 Hujusmodi caloris revocatio, & absentia, febris exacerbatio, & sine causa manifesta remissio solet esse frequens in febre, quam Hippocrates πρῶτον φῶν vocat, qua mulier mihi visa est laborasse. Et inter ceteros locos est is commemorabilis, cujus veritatem percepimus in hac ægra, scriptus Com. in part. 25. sect. 2. lib. 1. Epid. quod nimirum in febribus tertianam referentibus continuus tamen hoc observetur, quod in diebus decretoriis illæ febres deteriores fiant. Item proprium hoc malignis. Alterum quod initio sæpe magnus calor & respiratio proportionata, statim calor remittitur: & putant hoc esse ægrorum esse quum mortis signum existat. Et Galenus Com. in Prorrhetic. meminit jastrationes febrium malignarum esse proprias, easque aut insignem calorem febrilem significare, aut orificii superioris ventriculi affectionem.

7 Ego rationes istas meo velui Marte comparaveram, sed forte contigit easdem pene legere, sed diserte magis a Galeno explicatas Comm. in Aphorism. 8. lib. 2. Prorrhetic. ubi ait eam reciprocam sensationem caloris & frigoris esse, quia in extremis illis partibus in quibus celeriter hoc fit, calor fere naturalis extinctus sit, & tamquam a flamma excitata anathymiasis caloris febrilis dominantis pars illa recalescit, sed statim evaporat ille calor. Plura leges Comment. in partic. 16. lib. 4. acutor.

8 Galenus duas causas statuit imbecillitatis repentinæ citra manifestam evacuationem, aut quantitatem materiæ, aut principiorum corporis intemperiem.

9 Corpus sparsum erat maculis, sed erant livide. Et ante notavimus initio varias similes papulas apparuisse, quod suspectum erat necessario. Ideo videtur Hippocrates hujus morbi eventum prævidisse, quum scribit in Coacis: Qui circum articulos rubicundas in superficie pustulas habent, insuperque rigent, hi circa ventrem rubescunt & inguina veluti ex plagis dolorosis, & moriuntur.

10 Quæ excernebantur erant graveolentissima, proptereaque non poterant non sollicitare facultatem expultricem intestinorum: & tamen non meminerat querere maculam: quod arguebat impotentiam judicii & rationis everfionem: involuntaria enim erat excretio. Hujus duas causas Galenus reddit comment. in particulam quamdam comment. 2. lib. Prorrhetici: aut quum mens ægrotat, aut quum partes per quas excretio fit, non sentiunt: addo tertium, quum humor per se mordax non est, ita ut sponte feratur: quamquam vix fieri potest quin sentiatur si intestina valent. Textus Hippocratis est: Si ex ventre tenuia ægro non sentienti exeant, si extra se non sit, malum ut hepatico; id est, Excretio illa tenuis materiæ, non sentiente ægro facta, declarat vel non generari biliosum humorem ob imbecillitatem hepatis: vel si generetur, non excernitur (quamquam hepatica excrementa maxima ex parte acria sunt) sic declarat propriam affectionem hepatis. Non abs re autem adjectum est, si æger apud se sit, ne quis putet istam involuntariam excretionem lesa ratione fieri; ita enim signum imbecilli hepatis non ita esset manifestum, sed præterea denotaret affectum cerebrum. Item non declaratur ulla offensa generis nervosi, propterea quod integra sunt intestina. Si ergo involuntaria.

lumaria sit illa excretio stante ratione, non lasis intestinis, signum est imbecilli omnino hepatis.

CONSILIUM XLVI.

De renum calculo.

Quidam orthopnoea laborare videbatur, unde gravissime haberet: nonnulla erat suspicio affecti pulmonis, non tamen certa erant argumenta quibus appareret vitium in pulmonibus conceptum: tamen quum orthopnoeicus ac anhelosus maneret, quæsitum quæ illius difficultatis causa esset. Multis ad unguem pertractatis, in eam ventum est tandem opinionem, ut nil tale in pulmonibus consistere crederetur quod eam difficultatem inveheret: sed ut plerique sunt aliis oculatiores, dictum est suspicionem magnam esse calculi in renibus: quod quum contingit, aliqua tum difficultatis spirandi species apparere potest. Consultum renibus est: deturbatus remediis convenientibus calculus, libertas respirationis est restituta. Causam autem ejus rei esse volunt, quod nervulus est a sexta conjugatione pervadens diaphragma, & ad renes usque perreptans, qui oppressus ut in opposito femore stuporis sensum infert, ita in partibus superis difficultatem nonnullam respirationis asferre potest; nam renes ambigunt inter partes superas atque inferas. Et nos vidimus mulieres aliquot & viros, quibus familiaris renum dolor est gravis & pungens, qui sæpe conqueruntur de dolore lateris ac si pleuritis aliqua nothas costas occuparet, quum tamen nil sit tale: sed ob obsidionem renis a calculo, aut ejusdem oppressionem ab aliqua re obstruente ratione nervi implantati in renis corpus, idem fit quod & in lienis aut hepatis tumore, aut obstructione: nam circum claviculas dolorem sentiunt tensivum. Quærat quis, cur non id omnibus calculosis contingit, aut quibus prapediti sunt renes? Non est necesse. Nam sæpe insigniores sunt nervi in aliis atque aliis, ac errore quodam naturæ in eam sedem partis alicujus inferuntur, in qua sensus viget magis, ac consensus major est cum partibus vicinis: nec enim quibuscumque contentus in capacitate renis lapillus est, iis objectum oppositumque femur stupet, tametsi stuporem tamquam *σπασμὸν συνδριύον* (u) lapidis in rene contenti constituat Hippocrates. 2 Ejusdem quippe morbi varia atque varia in aliis atque aliis corporibus signa apparent: quod efficit ut ars nostra plane sit *εὐχάριστη* (x), non autem *ἀποδεικτική* (y). Oportet enim multa *συντελεμαίρεται*, id est, probabilibus quibusdam rationibus atque apparentibus signis colligere; non autem *ἀποδεικτικῶς* & *συμλογιστικῶς* (z) concludere, ac si aliter contingere non possit in Socrate atque Sophronisco.

A a 3

nisco.

(u) Signum affidens, concomitans.

(x) Conjecturalis.

(y) Demonstrativa.

(z) Demonstrativè & syllogisticè.

nisco: variæ enim sunt humorum ideæ, variæ spirituum, variæ corporum, variæ morborum. Quæ omnia in primis artem nostram difficillimam reddunt, & immensam plane.

A N N O T A T I O N E S.

1. *Arculanus* cap. de renum apostemate, docet alia esse symptomata, si ren dexter laborat, alia si sinister. Si dexter, hepar compatitur, & partes potius superiores; si sinister, ad partes potius inferiores malum pertinet. Ad-
dit quod si abscessus occupat panniculos renum & suspensorium, magnificatur dolor, & fit fortis, & prohibet erectionem, tussim, & sternutamentum, & difficile est invenire locum. Hæc omnia notanda, ut non temere accusentur partes superiores innocentes alioqui, quum malum sese in inferioribus firmaverit.

2. *Hippocrates* part. 5. lib. 6. sect. 1. Epid. *ῥάρον τὴν μὲν κατ' ἴξιν* (a), hujus stuporis duplex est causa: prima, compressio musculi *Ψόας* dicti, cui re-
nes ambo incubant; altera, compressio nervi qui in cruris musculos inseritur. Hanc autem a calculi duritie & pondere fieri hinc patet, quod incipiens cal-
culus stuporem non inducat.

C O N S I L I U M XLVII.

De sanguinis per os rejectione ex costarum vulnere.

Septuagenarius vilibus muniis occupari solitus ingentem farcinam con-
cinnare volebat, ac circumquaque illigare: funes medii ingenti cona-
tu immisso in transversum baculo rumpuntur: baculus costas illidit, atque
ita prostermitur. Dolor quibusdam lenitur; nonnihil tamen doloris circum-
læsas partes percipiebatur: nil post eum quassum ictumque excernitur per
menses quatuor aut quinque: tandem per aliquot dies appetentia imminui-
tur: nausea adest: membra lassantur: dum nil tale cogitaret, per os excer-
nitur magna copia sanguinis nigri, faculenti, grumosi, cum animi defe-
ctionibus: pulsu imbecillo, & intercalari intermissione. A rejectione quie-
vit. Denuo animo deficitur, syncope prehenditur, sudor frigidus, vo-
mitio magna sanguinis multo deterioris quam sit superior: dolor ad notha-
rum costarum regionem. Omnes interituum credebant; convaluit ta-
men.

1. Unde sanguis ille? Quum causa procatarctica præcessisset, cur non
aut primo quoque tempore excernebatur, aut non in pus concreverat?
Si concrevisset in pus, cur non malignitatis suæ signa prius edidit? Cre-
dibilene in capacitatem fluxisse, & tanto tempore mansisse impune? Cur
non factus abscessus? Credibile non affatim coacervatum esse, nec per mo-
dum

(a) Torpor femoris è directo.

dum ruptionis vasis exsiliisse e vasis: sed quum pars icta fuit laesa ac concussa, hic accumulatus sanguis, tandem communicatione & transsudatione in partibus vicinis conceptum vitium: alioqui & leipothymiae praecessissent. Immo si menstruus sanguis in muliere statim tempore non exeat, non multum post furit, impetumque movet, adeo facilis est sanguinis redundantis, ac ejus praesertim qui in partem aliquam fusus est praeter naturam, orgasmus, impetus, ac ira, idque propter corruptionem quam de facili contrahit. Accedit quod senex erat, squalidus ac siccus: proptereaue non tantus est humoris impetus quantus in junioribus: & ratione aetatis non tanta est humiditas & calor, quae ad facile contrahendam putredinem esse possint. Sed inquiramus cur non interierit, quum *Aphorismi Hippocratis* & in *Coacis*, & in libro *Distinctionum* contra eum facere videantur?

In quarto *Aphorismor.* scribit, *Morbis quibuslibet incipientibus si atra bilis supra vel infra exierit, letale.* An hic aphorismus contra eum fecit? Nequaquam; idque tribus de causis. Primum, quia morbus non erat ullus: id est, nec inflammatio, nec febris, nec vitium in hypochondriis, cujus morbi causa esset ille humor qui excernitur: qui quoniam non excernitur legitimo tempore, id est nec natura coquente, nec secernente, nec proprie evacuante, totum illud est symptomaticum. Natura enim nil excernit in principio, aut si excernit, symptomaticum est id: ergo id quod excretum est, materia morbi non erat. Quis enim nescit saepe naturam citare alvum sine morbo, vomitiones provocare, quum id nec symptomaticum, nec criticum proprie dici debeat? Sed quum morbus est, si materia quae excernitur morbi est, male id fit initio.

Secunda ratio, id quod excretum est, non erat atra bilis, sed sanguis niger: at ut inter atram bilem & sanguinem nigrum multum interest, ita magni refert initio atram bilem, aut sanguinem quemdam faeculentum excerni.

Tertio, primo quoque tempore excretio facta est, quum haberet *ἰσθμοειδὴν* (b): nec id tempus principium dici debet morbi, quum morbus non sit: aut sit ita, sequatur morbus postea, quum vituperatur excretio initio morbi, voluit Galenus principium morbi non ita anguste accipi, sed quum paullum progressio facta est. Quamquam non negamus aliquando primo quoque tempore letales excretiones esse, & letalia symptomata, quod auctore Galeno in corpore humores saepe deliteant veneno adaequandi. Sic in *Aphorismis* damnat dejectiones sponte venientes, qualis sanguis niger, sive cum febre, sive sine febre: quamquam haec conditio, sine febre, magni sit momenti, quod multa excernantur modo minime laudando, ad quem si accessio quoque febris fieret, multo res deterius haberet: quod paullo post aperiemus. Dejectiones autem venientes sponte pravae sunt, aut quod summum frigus designent, aut incendium ingens, aut corruptelam: quod in pestilenti constitutione accidisse asseverat Galenus.

Cap. 6. lib. 1.
de crisib.

Est alius aphorismus qui contra agrum nostrum stetit videtur: *Qui- Com. in Aph.
bus 23. lib. 4.*

(b) Erecte & ambulando.

bus ex morbis acutis aut diuturnis, vel vulneribus, vel quodammodo extenuatis, nigra bilis, seu uti sanguis niger desubter exierit, postridie moriuntur. Læsus erat, contusus, vulneratus quodammodo (quamquam in Græco ponitur nomen *πρώματος*, quod insigne vulnus significat) excernitur uti sanguis niger (nec enim atram bilem proprie excrevit, ut paullo ante diximus) quare non postridie interit? Mirum est quod Galenus hunc narrans aphorismum, istam particulam ἢ ἄλλως λελεπτυσμένοις (c) generaliter retulerit ad omnes alias particulas per disjunctionem scriptas: ac si dicat Hippocrates, quibus ex morbis acutis extenuatis, quibus ex longis extenuatis, quibus ex vulneribus extenuatis: non autem per distinctionem hanc; quibus ex morbis acutis, aut longis, aut extenuatis, aut vulneratis, &c. ut sit ea mens Hippocratis: *Quibus extenuatis, aut a longo aut acuto morbo aut vulnere, atra bilis exierit*, &c. ut extenuationis nomen explicet proprie mentem Hippocratis, & extenuationis verbum vere doceat cur mors sequatur necessario. Ita enim vult Galenus eos interire quod talis excretio iis contingat, qui sunt *ἐχάτως λελεπτυσμένοι* (d), non simpliciter vulneratis, non simpliciter laborantibus morbo aut acuto, aut longo: sed ita in extenuatis contingit, quod adeo natura imbecilla, ut nec coquere, nec excernere, nec secernere possit: & quum ob morbi magnitudinem nequeant contineri, effunduntur necessario. Ob imbecillitatem autem mors antevertit vel initio, vel augmento, non autem morbi declinatione, aut statu expectato; ut in aliis morbis evenire ait Galenus. Sic quum æger noster extenuatus non esset, de eo intelligi non potuit aphorismus.

Cap. 5. & 9.
lib. 11. de cris.

An alius aphorismus intelligitur? *Sanguis supra qualiscumque fuerit malus, infra autem bonus.* At supra excretio facta: ergo mala; nam aut ruptionem, aut apertionem, aut exesionem vasis significat. Nam mala est quod per os, & mala quod affatim, nam quum per comparisonem excretio sanguinis per inferiora laudanda censetur, Galenus non vult etiamnum sanguinem large profluere, sed pedetentim, adeo ut tarditate gressus nigrorem acquirat sanguis, non quod reipsa talis sit. Textus Leonici depravatus est, legere enim oportet pro eo Leonici textu, *Melius est, ut infra exeat, & neque huc per modum disrupti sanguinis, sed paullatim fluentis exeat.* Ita ego interpretor: Satiusest per inferiora secedere; non ita tamen ut illac feratur eo modo quo in hæmorrhagiis affatim, sed sensim fluat. Atque quum qui præcesserunt aphorismi de ægro nostro non intelligantur, hic vere intelligi potest. Nam omnis per os excretio sanguinis mala, si mulieres exceperis, in 5. Aphorism. & in hoc revera mala: Sed securitas ex eo est quod febris non adesset, si verus aphorismus Hippocratis est: *Quicumque evomunt sanguinem, si sine febre quidem, salutare; si cum febre, malum.* Proprie autem nomen *σωτηρίας* (e) hoc loco non sumitur, sed pro eo quod dicitur, *δυνάμενον θεραπευθῆναι* (f) comparisonem

(c) Vel aliter extenuatis.
(d) Extreme extenuati.

(e) Salutaris.
(f) Quod capax est & potens curari.

paratione cum ea excretionem quæ e pulmone fit, quam plane vituperat Galenus in *comm. in hunc locum*.

A N N O T A T I O N E S.

1 Sanguis tam venarum quam arteriarum extra vasa effusus, aut foras in aliquam corporis capacitatem, ut asperas arterias, thoracem, ventriculum, intestina, uterum, vesicam, subito propter fibras concrevit in grumos, aut putrescit: quorum alterutrum quum accidit, gravissima oriuntur symptomata. Optimi enim corruptio pessima esse solet. Sic seminis quam sanguinis aut putrescentis, aut suppressi in hysterice mulieribus graviora sunt symptomata, quia purius semen & magis spirituosum. Sic humanum cadaver, omnium pessime olet; quia corpus humanum, ut functionum perfectione cetera animantia superat, sic temperamenti præstantia ob formam omnium nobilissimam, rationalem scilicet animam. Ita alimenta quanto sunt meliora si corrumpantur, eorum corruptio deterior esse solet quam eduliorum quæ deteriora sunt & ἰσχυρότερα (g).

2 Vixit annum & dimidium post: nullumque diem præterit in quo molestiam aliquam in parte læsa non senserit. Tandem rupto veluti abscessu alvus feculentis excrementis descendit, iisque fœtidissimis: visus est allevari. Iterum alvus lata est, & dum recumbere vult, statim aphonos redditur, media hora post interit. Mortuo excretio fit per os, & deorsum magna copia, ac præsertim grumosis sanguis excernitur.

3. Hic locus plenior libro Definitionum Medicarum Galeni, vel cuiuscumque sit auctoris. Hæmorrhœis est delatio sanguinis paulatim facta per dissolutionem. Hæmorrhagia abundans e naribus effusio. Notandæ hæ voces, quod ad hunc locum intelligendum faciant plurimum.

Nota excretionem per inferiora (quam de hæmorrhoidali profluvio κρυμαίνεσθαι vult intelligi Galenus) laudari, si duæ adsint conditiones. Prior, si sensim fluat, quod mirum, quum opus sit naturale: posterior si excernatur niger, non quod talis sit ex se, sed quod tarde fluendo talem nigrorem acquirat. Quod vel ex Galeno falsum convincere possumus; nam lienosi qui hoc fluore juvantur, nigrum cumulant, ergo excernunt. Verbum, vomere, proprie sumitur, sed καταχρηστικῶς (h) quidam etiam ad excretionem e pulmonibus esse referendum volebant. Galenus autem omnem excretionem e pulmone sanguinis non salutarem esse ait, id est, non curatu facilem, ut interpretari licet, sive sit febris, sive non sit. Si sit febris, omnino malum: si non sit, non paullo post sequitur. Sed quum vomitio est sanguinis sine febre, non mala ita est (ut in hoc agro de quo loquimur hic apparet) nam collectionem tantum sanguinis, non autem perennem generationem, & proventum ad excretionem significat: sed quum febris est, bifariam mala, & ut signum, & ut causa: ut signum, quia declarat subesse inflammationem in partibus internis, quæ talis excretionis causa sit: ut causa, quia dum hu-

Ballonii Oper. Tom. II.

B b

mores

(g) Parum nutritientia.

(h) Abusivè.

mores a febre acuntur, major excretio sequitur. Nam quaecumque excretiones cum inflammationibus sunt ac febribus, non solum vix curari possunt, sed nec in eadem magnitudine perdurare, majores enim fiunt ac maligniores: Sic locus reponendus qui a Leonicensi male conversus. Dictum est quidem ante verbum ἐκίσθαι (i) in aphorism. 37. lib. 7. non sumi pro πύσθαι (k), ut quidam voluerunt; quia, ut ait Galenus in comment. in hunc locum, omnis excretio e pulmonibus sanguinis est ἐκίσθαι (l): tamen miror quomodo Galenus non legerit aphorismum in Coacis, qui simillimus aphorismo est 37. allegato, ubi Hippocrates utitur verbo πύσθαι. Hujus verba sunt: Sanguinem spuenter confert si sine febre, & tussiant, ac doleant leviter, & ut sputum fiat ad dies bis septem tenue: Febrile vero & tussire, ac dolere pertinaciter, & recentem sanguinem semper spueri, malum est.

CONSILIUM XLVIII.

In quo quæritur, cur multi valde valetudinarii vivant, alii integre sani, alii in statu neutro.

CORPUS nostrum ægrum est, aut sanum, aut neutrum. Ægro corpori ars quæsitæ est quæ morbos præsentis arceat ac profliget; sano, quæ conservet; neutri, quæ in alterutrius officio ambigue versetur. Par enim ratio aliquando videtur & curationis, & conservationis, aliquando dispar ac dissimilis. Inter eos qui vivunt, quidam integra perfectaque valetudine utuntur: alii lubrica admodum, & quibus minimis momentis de sanitatis præsidio decedendum est: tertii adversa valetudine conflictantur. Ac primis quidem viscera, partesque solidæ, robustæ, integræque sunt, quarum in virtute ac legitima symmetria sanitatis ipsius thesaurus reconditur, ac consistit. Secundis partium nativa est infirmitas, ut quæ foris occurrentibus causis morbificis, aut internis in nobis nostrisque visceribus genitis minime resistent, contraque facillime cedant. Tertios autem morbus fere occupat, quod inter partes quarum potentia corpus sustinetur ac administratur, una sit aut altera quæ in vitio sit, ut quum aut proprio pulmonis vitio phthisici decumbunt, aut quum catarrhosi ob innatum cerebro vitium, aut alia atque alia ratione afficiuntur. Inter morbosos quidam ita sunt affecti, ut peculiari vitio partis principis, aut cerebri, aut hepatis, aut ventriculi, aut lienis, aut mesenterii (latius enim patet nomen principis partis, quam a quoquam veterum dictum sit) facile in morbum etiam gravem incidant; alii in febres facile, quod notandum. Vitio partis quidem, ut quum obstructionibus obnoxius lien est, aut quum primæ venæ facile impediuntur, ut de melancholicis hypochondriacis patet, statim & veluti in procinctu morbus adest tracto.

(i) Vomere.
(k) Expuere.

(l) Periculosa.

tracto in sympathiam ventriculo. Et cur non præcipuæ cujusdam partis, mesenterium ipsum, per se quidem abjectum & vile, si præsertim confectur cum aliis partibus, quarum nobiliora præstantioraque sunt munia, cum impedito obstructoque mesaræo, tam cito occurrant morbi? Ita enim quibus primæ venæ cremori ventriculi excipiendo destinatæ obturantur, obstruunturque, vomituriunt sæpe, male coquunt, leipothymiisprehenduntur; an non magni est momenti? In singularum partium vitiis exquirendis immorandum non cenfeo: satis fuit indicasse morbosos valetudinariosque quosdam exsistere peculiari vitio partis: alios valetudinarios vocamus, ut qui promtissime a febribus communibus humanæ naturæ hostibusprehendantur: nam sive ludant, sive irascantur, sive paullo liberalius genio indulserint, ecce in insidiis stat febris quæ in eos quam primum grassetur atque involet. Contra vero alios minime omnium valetudinarios vocamus, qui feбри non ita pateant. Eorum autem qui febribus tamquam communissimo omnium morbo utpote in omnem ætatem omneque tempus incidente, corripuntur, alii facile eo morbo defunguntur, alii non. Sed quum sæpe in febrem incidant, læduntur tandem plurimum; nam & calor febrilis varias in corpus mutationes invehit, & morbus tam sæpe recurrens cum actionum læsione non potest non partes offendere, penuria alimenti, & officii intermissione.

Quæ causa autem sit cur aliqui in febrem non incidant, aut raro, aut in eam perbreve, quum tamen inter morbos febris omnium facillime occurrat, breviter strictimque aperiendum. Ex generibus febrium, quædam putredinem agnoscunt parentem, unde putres febres, quædam simplicem intemperiem. Illis continentur Quotidianæ, Tertianæ, Quartanæ. His synochi imputres, hæcticæ, diariæ. His aut illis obnoxia sunt corpora, aut non. Natis quidem ab intemperie, squalida, hirsutaque, & biliosa corpora obvia sunt. Putribus autem, ea quæ obstructionibus plena sunt, calida, humida, præsertim si perspiratione careant, aut aëre frigido degant. Obstructionibus autem pervia corpora sunt, aut conformationis vitio, ut quum coacta angustaque sunt vala, & viæ mesaræ (mesenterium enim maxime fons, seminarium, & scaturigo putridarum febrium & morborum a putredine a nobis constitui solet) aut diætæ vitio. Qui itaque in neutro peccant, id est nec in moderato victu cultuque vitam degunt, nec a natura ipsa obstructionis facilitatem ac proclivitatem hauserunt, non ita facile a putridis febribus impetuntur ac occupantur: contra autem quæ contrario modo affecta cernuntur. Itaque mirum non est si ex mortalibus quidam quadragies febribus putridis corripiantur, alii ne semel quidem, tametsi ex iis quidam satis pituitoso corpore sint, quidam vero non ita pituitoso: immo sunt qui nisi quotannis ter quaterve repurgentur, putridis febribus corripiantur: alii nec purgantur, nec corripuntur tamen, immo quadraginta annos pæne sani exigunt. Reperti sunt quibus contra normam & naturam febrium putridarum decimoquinto die contingeret: quod annotavit Rhases. Antipater Sidonius Poeta apud Plinium, singulis annis uno die tantum natali nimirum feбри corripiebatur. Dominus de Maffeparault, supplicum libellorum in Regia Magister,

196 CONSILIORUM MEDICINALIUM,

^mihi affirmavit magna cum celebrium Medicorum admiratione, certo quodam die singulis annis graviter se laborare ac si hectica febre prehenderetur. Et ego ipse dum hæc scribo, commentorque, illius quod nobis quotannis accidit facile ac lubenter meminero. Quater in anno in magnis quatuor temporum anni mutationibus febricula tamquam diaria prehendor, cum totius corporis gravitate, inappetentia maxima. Videmus qui numquam se febre manifesta prehenso asseverent: alii nisi quater in anno repurgentur, minima occasione in febrem præcipientes ruunt: sive quod propter consuetudinem purgationis id contingat, seu potius ob intemperantem victus rationem. Scribit enim Galenus melius esse multo si de cibis detrahant, si sese exerceant: non enim ratione consuetudinis contingit ut illis evacuatio proficit: sed quoniam ex depravato victu multos humores crudos ac pravos collegere.

Lib. de consuetud.

Quæ hætenus dicta sunt in eum maxime finem spectant ut paretur muniatumque via ad historiam cujusdam Nobilis Juvenis qui in gravissimum morbum incidit, quum numquam laboravisset. Ecce dum in suis muniis, solitoque versatur officio, febre prehenditur: primo quoque tempore vires labuntur, urina supprimitur, fandi impotens fere redditur, tamquam stipes inanis in nullam partem versatilis jacet: denique hic potius de sepulcro quam de remedio cogitatur. Idem filio Præsidis Boherii contigit: nam undevicesimo ætatis anno in febrem incidit, primum languidam ac sepultam: nihil excrementi redditur: nonnisi post 24. horas urinam faciebat: animo facile deficiebat: ne minimum quidem sudorem ferre poterat, tamen vehementes purgationes satis alacriter tulit. Febris sine typo, postea tertianam referebat. Primis diebus sine perfrigeratione, sequentibus aliquando rigor prehendit, facies non concidebat: alvus nonnisi sollicitata reddebat. Quærat aliquis, qui fieri possit ut qui olim tamdiu integra sanitate fructus est, nunc in morbum lapsus tam graviter laboret? Cur primæ vires hætenus morbo non afflictæ non apparent? Qui diuturnis morbis sunt afflicti ac impliciti, si forte recidant, sæpe etiamnum novos morbos experiuntur ac sustinent, cur non alacrius ferant ii qui nihil de viribus amiserunt, qui semel morbo tentati sunt? Alia longe ratio est: nam qui in morbum relabuntur ac recidunt, non longe quidem a priore morbo absunt; & ii fractis jam viribus impetuntur; quo fit ut ferendo non sint, sed aut graviter ægrotent, aut fere moriantur. Sed qui sæpe morbis implicuntur, ii fere robustiores existunt tamquam in ea re exercitati, & levi de causa in morbum incidentes. 2 Contra qui toto ætatis suæ cursu aut numquam, aut semel, bisve ægrotaverunt, idque leviter, gravissime maximam partem laborent, tum propter inexperience & insolentiam morbi, ut sic dicam: Nam qui labores ferre consueverunt, etsi imbecilli, aut senes, iis qui non consueverint, vel etiamsi juvenes fuerint, multo sunt robustiores. Item quia quum diutissime integra sanitate freti sint sive ob partium integritatem, sive ob laudabilem temperatamque vitæ rationem, sive ob utrumque, de suæ sanitatis gradu nonnisi magna de causa deciderint. Oportuit enim causam validam esse quæ corpus hoc tam sanum de primo statu dejecerit ac depulerit: sive quia idem contigerit quod habitui

bitui athletico evenire solet. Corpus enim quantumvis incolume ac sanum, tandem ad summum bonitatis provehitur, ut necesse sit illud in deterius decidere. Unde narrant quidam scriptum esse ab Hippocrate (sed locum non legi 3 umquam) quidam ætatis annum summa cum sanitate exigere & attingere ; sed propter quasdam quæ in ætatibus contingere solent mutationes, eos fere mori. Quod si scriptum est ab Hippocrate, notandum maxime, & illud quidem experientia observatur.

Sed ad institutum redeundum est. Qui diu sani fuerunt, quatenus tamdiu integra freti sunt sanitate, satis indicant firmitatem ac robur partium, accedente proba diæta, quæ etiam corruptam naturam conservare & instaurare potest : quamquam accidit nonnullos intemperanter, omnique cum luxu vivere ; tamen sanos ætatem suam degere : 4 ac si tanto firmiores stabiliorefque partes redderentur, quanto depravatio deteriorque vitæ ratio exsistat. Ut contra, plerique quum moderato victu cultuque suos annos exigant in summa imbecillitate versantur, immo si eorum sanitati conservandæ quidam Asclepiades præficiatur. Quod cur contingat, hujus quidem loci est ac instituti, sed non hujus temporis quum plenior in ea re temporis usura uti debeamus. Nunc autem uno verbo explicemus, cur qui diu sani sunt, semel in morbum lapsi tam graviter laborent, immo vita periclitentur, id præter rationes paullo superius adductas non alia ex occasione nasci videtur, quam quia temporis diuturnitate per congestionem quamdam in corpore accumulatur humores qui non statim putrescunt, nec proterviunt, sed levi de causa irritati & moti ferociunt ac turgent. Atque quum copia multi sint, natura aggravatur, & quum ejusmodi motum ac putredinem numquam senserit, illius rei insolens, pugnam detrectat, ac succumbit : hinc morbi sævities, præfertim ob magnam virium jacturam.

Illud abunde aperuit historia illius juvenis, cujus nomine suscepta est hæc disputatio : qui quum numquam, aut leviter admodum laboravisset, oborto morbo non ita vehementi concidit quasi fractus & consternatus : In totum naturales evacuationes substiterunt. Et quum inter ceteras urina tres jam dies fuisset suppressa, frustra curatus est tamquam ischuria. Tamen ut sæpe multa ab imperitis temere & contra artis præcepta fiunt, quorum non est omnino sinister eventus : ita in hoc ægro temerarium factum prospero eventu sese auspicato prodidit. Datus est illi potus ex terebinthina destillata, syrupo de althæa, succo limonum : eodem die urina large profluxit : paullo post aliquantum relevata natura, sed postea concidit. Itaque remedia quæ natura fatisciente præscripta fuerint, & quæ eadem paullum erecta hic adscribemus.

℞. Mithridatii optimi, unc. j: conservæ buglossi, violarum, ana, unc. ℥. fiat emplastrum pro corde.

℞. Rasuræ eboris, scr. j: unicornis, gr. iv: cornu cervi, scr. j: syrupi granatorum, unc. ℥: aquæ cardui, unc. ij℥: fiat potus.

℞. Olei rosati, unc. ij: aceti, dr. ij: pro ventre. Erat astus ingens.

℞. Destillati restaurativi, lib. j: syrupi violarum & de limoniis, ana, unc. ij℥: passetur cum dr. j. cinnamomi. utatur sæpe.

198 CONSILIORUM MEDICINALIUM,

℞. Rasuræ cornu cervi, unc. ℥: sacchari rosati tabulati, q. s. fiat pulvis utendus sepe.

℞. Syrupi granatorum, oxyfacchari, ana, unc. ℥: aquæ cardui & scabiosæ, ana, unc. ij℥: mithridatii, confectiois alkermes, ana, scr. j: rasuræ cornu cervi, dr. j: fiat potus pro ij dosibus.

Injectus clyster blandus.

℞. Rasuræ eboris, cornu cervi, margaritarum electarum, unicornis, ana, gr. vj: syrupi de nymphæa, dr. vj: destillati restaurativi, unc. ij℥: fiat potus.

Item ℞. Aquæ cardui, lib. j: ad usum.

℞. Syrupi de cichorio composui sine rheo, oxyfacchari simplicis, ana, unc. j℥: cum decocto graminis, passularum, glycyrrhizæ fiat julepus.

Item fiat julepus ex syrupo de granatis & de limonibus.

℞. Mithridatii, unc. ij: theriacis, unc. j: conservæ rosarum, buglossi, violarum, borraginis, ana, unc. iij: decocti unius capi alterati cum buglossi & borragine, lib. iv: carnem unius capi, aquæ cardui, unc. iv: fiat destillatio in balneo Mariæ, utatur addendo syrupi violati partem sextam.

Item repurgatus rhabarbaro infuso in destillato restaurativo: bis, terve repurgatus, recreata natura.

Primis diebus pro desperato relictus est. Et in hanc historiam attentos nos esse oportet, ut discamus non temere negligendos relinquendosque morbos qui primo quidem obtutu tamquam immedicabiles sese nobis offerunt: nec præterea de morbis præcipitanter esse pronuntiandum. Suspendi enim oportet judicium in prognosi præstituenda, nisi certo constet: præsertim quum hoc tempore propter ingluviem morbi pullulent, Veteribus numquam cogniti, & contra quam factitatum sit a Veteribus, nulla dierum criticorum habita ratione, subinde ac identidem, variis remediis ægros oneremus, ut omne naturæ studium ac ordo pervertatur ac pereat: & magna cum nominis sui calumniâ multi etiam ex primariis Medicis, aut eos morituros falso præsenferunt ac prædixerunt, qui non tamen non ita longe post a male lata sententia tamquam provocarent, superfuerunt, & contra multos victuros pronuntiarunt, quos non ita longe post mors secuta est.

A N N O T A T I O N E S.

1 Caput hoc scriptum est ut quærat ratio cur multi valde valetudinarii vivant, alii integre sani, alii in statu neutro. Et quibusdam præsto semper sicut Medici & remedia, & tamen non valent: aliis contra, & integre vivunt. Item cur multis quinquagies secta est vena, profluvia alvi, & aliæ excretiones contigerunt, aliis nil tale, quum etiam non integra sanitate fruuntur. Tandem ii qui obstinato animo licet ægri noluerunt sibi venam aperiri, æque diu vivant. Quomodo detractio multa sanguinis in multis aut non detrimentum attulit, aut quibus nulla facta est periculum non contigit?

2 Hujus rei demonstrationem pesces accuratam ex cap. 4. lib. 2. de præfag.

flag. ex puls. ubi Galenus de comparatione intermissionis pulsus in juvenibus, aut in senibus & pueris agit.

3 Locum illum tandem legi lib. 1. de Diæta, dum loquitur de iis qui in optimo habitu sani diu vivunt. Qui autem morbi a quadragesimo anno a morbo aliquo correpti fuerint, numquam fere evadunt. Sed quoniam ille locus obscure ab Hippocrate scriptus est, ideo longiore & tempore & otio majore indiget, horum explicationem in alium locum rejicientes, nodum qualiscumque sit dissolvemus.

4 Celsus forte hujus rei causam explicavit: dum enim cavet ne nimium assuescamus uti medicamentis, ita scribit: Purgationes ut interdum sunt necessariae, ita frequentes periculum afferunt. Assuescit enim non ali corpus, & ob hoc infirmum erit, quum omnibus morbis obnoxia sit maxime infirmitas. cap. 3. lib. 1.

5 Notandum hoc symptoma: nam alias ut symptoma curari debet, alias ut morbus: summum vero adhibeat judicium Medicus, an in febre urina supprimatur per se, an per accidens; quoniam falso recurrunt quidam ad calculum, aut ad alias causas falsas: & oportet diligenter incumbere in coctionem humoris, & exclusionem & naturæ vim excitare, & non frustra catheterem immittere metu majoris mali; id enim accidit quum totum corpus crudioribus humoribus refertum est. Confluit autem ex ipso acervata multitudo in vesicam, quæ amplius distenta & dolitans, ad actiones suas inefficax fit, & periculum suppressæ urinæ inducit.

CONSILIUM XLIX.

De capitis vulnere.

NUPER in ludo litterario puelli colludebant, alius pera, alius calamariorio, & ut quisque hac aut illa re erat instructus, ita tamquam idoneo instrumento utebatur: forte in peræ fundo gladius acutissimus latebat, cujus mucro pertuderat fundum: is sensum ob acutiem fugiebat: peram capiti appressit joco, hinc vulnus incisa cute inflictum: sinuosum erat, adacta cuspide acutissima funditus & punctim os læsum. Neglectum id quicquid fuit ob vulneris exiguitatem: male tum, quoniam nil negligendum in fauciato vulneratoque capite: & quo magis sensum fugit, eo majori curæ esse debet. Dilatata plaga apparuit os læsum esse, sed an utraque tabula perforata esset, an media diploe ictus restitisset, controvertabatur. Si illud esset, necessario modiolum adhiberi debere conficiebamus: si hoc, id est, alteri tantum tabulæ adactus esset mucro, a terebra temperandum erat. Hoc perplexum obscurumque fuit admodum: nam temere ad terebram accedere periculi plenum erat; ita rebus non bene subductis, eam prætermittere, & vituperationis, & periculi metum afferebat. Unum tamquam univocum signum parebat, nempe systole ac diastole, & nutatio seu inundatio quædam qua ictus inflictus erat, ut propter-

ea tactam esse pertusamque utramque tabulam conjiceretur, ac sic modiolum usu-venire. Sed hac inundatione deceptos sese esse, delusosque Chirurghi asseriebant, quod hanc nutationem sæpe præferant arteriæ exiguae quæ diploen perreptant. Itaque quum dubitaretur quo pertineret ille motus & agitatio, an ad cerebrum vi ictus detectum, an ad arteriolas in diploe intertextas, anceps magis ac dubium consilium ac ratio existebat: ut in utramque partem paria æqualiaque rationum momenta starent. Si noxa utrique tabulæ illata foret, ajunt, sese id signis quibusdam detexisset: at nil plane ante 14. diem apparuit: & illud quantulum fuit, procatarcticae cuidam causæ assignabatur. Si læsum os utrumque, stillasset sanguis: a stillicidio aliquid incommodi cerebro accidisset. Præterea vomitiones nullæ contigerant, stupor nullus, nilque ex iis quæ læsa utraque tabula evenire solent, & ad terebram ideo consilium convertunt ac dirigunt. Nos contra conjectas has petitiones eludebamus. Vomitiones, & id genus alia quæ utriusque tabulæ læsionem, ac piæ memingis offensam significant, non in punctim factis vulneribus ita apparent, ut in aliis tromaton differentiis; ut quum concussio facta est, aut magna plaga illata, aut lapsus fuit, aut quum effractio est cranii. Accedit quod rimulæ angustia in cæsım facto vulnere, præsertim tam acuto gladiolo, impediat quominus in memingem stillet sanguis; aut si quid tale contigerit, pigro gressu id fit, & adeo exigua quantitate, ut nil, aut parum inde argumenti capi desumique possit.

Rebus ita agitatıs, ac dubiis ob obscuritatem, & multa rationum involucra relictis, tandem fortuna ac casu sæpe ad bene medendum, & feliciter scopum contingendum, nonnihil faciente, ad modiolum concursum est: læsum os detractum. Incredibile hoc fuit, & cujus gratia hunc commentariolum de illo ictu conscripsimus de industria, nulla apparens erat diploe: os cranii unum erat, una tantum tabula, quod terebranti multum attulit metus ac suspicionis, ne quicquam peccaret. Ita enim trepanum ἀβάπτειον (m) adhibent, supra cujus mucronem circulus quidam parum latus exstans circumcurrit: prohibet enim ne dum terebra agitur, altius descendat, & subjectas partes violet: ita enim ipsius terebræ circumactus, & appressio facilius fertur: & quum jam totum os perforatum erat, opinione diploes ductus, rursum apprimebat terebram, quum cerebri substantia occurrit.

Atque propterea frustra ad arteriolas percurrentes diploen motus pulsatorius ille de quo mentio facta est relatus fuit. Itaque nisi rationibus satis quidem firmis, fortuna, & capti fiducia præcurrisset, magnum saucio puello periculum creatum fuisset. Rationes quidem quibus contra nitebantur ne temere modiolus adhiberetur, veræ ac probabiles erant, sed earum falsitatem solus eventus detexit. Quis enim credidisset naturam in plurimis sapientem ita in illo puello sui oblitam adeo, ut os, quod diploe in omnibus fere divisum distinctumque miro artificio, ac profectu incredibili, unum constitueret?

Hæc

(m) Quod mergi non potest.

Hæc dicta volumus, ut intelligant qui artem Medicam, Chirurgiam ei administram subaudio, exercent, multa sæpe fortuito experiunda esse contra quam ratio ipsa nobis dictare soleat. Etsi enim magna consilii iudicii vis est, apprime ad feliciter medendum conferens, & ad gloriam consequendam plurimum compendii afferens: tamen experientia quædam, fortunaque quædam cæca ac bruta aliquando pluris faciunda. Sæpe enim axiomaton nostrorum prætextus speciosus, ac mordicus facta observatio, in præcipitia quædam pericula ægros magno damno conjecit: cujus rei fidem facit præsens illati vulneris historia. Si enim prævaluissent rationes nostræ magno artificio confictæ cuidam ausui temerario, laudando tamen, siderationis periculum, ac deinde interitus creavissemus. 1572.

CONSILIUM L.

De lactis asinini præstantia & dotibus.

Cibus in ægris loco & tempore non præscriptus variis incommodis corpus afficit: quemadmodum enim dum valemus robur addit, viresque conservat: ita dum de sanitatis præsidio atque statione dejecti sumus, idem cibus vires labefacit atque frangit: ita enim memoriæ prodidit divus Hippocrates. Quo fit ut natura quædam excogitaverit quæ in medicamentorum & alimentorum genere ambigerent: hæc alimenta medicamentosa appellari solent. In horum genere est lac asininum, quod tabidis conferre dicetur: sed hanc cautionem adhibere necessum est: nam si magna subsit putredo, aut febris adsit, impune dari non potest: aut enim acorem, aut nidorem contracturum est; hinc detrimentum corpori afferetur. Labet tamen nonnulla hic attexere, ut temere lacte non interdicator, ægrique iis commodis quæ inde apportari possunt, priventur.

Aliud est loqui de lacte simpliciter, aliud de lacte asinino: nam quum in *Aphorism.* cavet Hippocrates ne quid in utendo lacte peccetur, hoc vult ne febrientibus lac offeratur, nec tabidis valde multum febrientibus (quamquam Galenus in *comm.* dictionem (*valde*) supposititiam esse scribit) nec capite dolentibus, de lacte in genere loquitur. Sed quum in generibus lactis magna sit latitudo, indistincte non est accipienda Hippocratis sententia. Audiatur primum Galenus libro *de alimentis* 3. de lacte in genere loquutus: *Lac omne, ait, utile est thoraci, capiti autem, nisi quis illud habeat firmum, nocet: ut neque hypochondriis quæ levi de causa instantur: nam plurimis in ventriculo in flatum vertitur. Si autem cum alio coquatur quod crassi succi est, deponit flatum, sed jecur obstruit. Lac autem optimum censeri debet & boni succi, & multi alimenti, quod contrariis & substantiis & facultatibus constat subducendi & sistendi, obstruendi ac tenuandi.*

Nec illud omitti debet, omne lac facile alterari, immo, quod notandum, in sanis etiam dum coquitur, probos humores generaturum, & caput ferit, & hypochondria attollit (ait Galenus.) Quod si in sanis fit,

multo magis in ægris alteratio continget. Alteratio autem in utrumque apparet, & in nidorem, & acorem. Tamen duo loci plane contrarii occurrunt apud Galenum 4. de simpl. medicam. fac. Priore ait: *Lac tametsi gustu dulce est, ex se tamen numquam amarum efficitur; nam in eo evincitur a frigidity caliditas, ac proinde repositum acescit.* Paullo post tamen amarorem lacti contingere asseverat. Ne quis putet nomen τὸ πικρὸν (n) Galenum velle usurpare tamquam cum τὸ ὀξύ (o) confundatur, intelligit amarorem illum cum nidore conjungere, qui nidor a calido est. Verba Galeni hæc sunt: *Lac ubi cruditatem in ventre patitur, in frigidiori acescit, in calidiori amarum nidorosumque efficitur.* Itaque amarorem lacti contingere posse asserit: nisi forte dicamus istam periodon ita explicari posse: *Lac ex se numquam amarum efficitur, ait Galenus, hoc debet intelligi per comparisonem cum melle; illa enim mens est Galeni: nam mel per se amarum efficitur, id est a suo calore per diuturnitatem temporis: quia enim in eo summa est dulcitus, huic quum nil addi possit, necesse est ut calore in aliam qualitatem desciscat: lac autem ex se non ita amarum efficitur, quia non ita dulce ut mel est: immo ait Galenus eo loci: si lac gustaretur ubi in ventre est, & per venas coctum, ipso melle dulcius inveniretur: nam quod foris & ex se mel obtinet, id dum coquitur lac accipit. Immo, ait, quum admodum ingens calor est, tantam lac acquirit dulcedinem, quantam mel amittit. Quod si verum est, nec lac dulce est, alioqui calore mutaretur. Nec verum erit quod ait Galenus Comm. in Aphor. 64. lib. 5. Aphor. lac omne facile alterari, aut in acorem verti quum pauco calori applicatur, aut in fumum nidoremque si plus calori addatur. Et hæc magni momenti sunt. Quia ex illo loco ex Comm. in Aphorif. abduci possumus a præscriptione lactis, ubi intemperies aliqua est, ut apparet in iis quibus vulgo lac præscribimus: ex alio vero loco facile adduci possumus ad lactis usum; quia, quum, ait Galenus, calor etiam ingens est, tantam acquirit lac dulcedinem, quantam mel amittit.*

Itaque nec tam religiosos esse oportet in lacte præscribendo, nec in eodem interdicens difficiles: nam est ubi revera facile alteretur, ut si insigne incendium: est ubi non item, ut si febris magna non fuerit. Si tamen Hippocrati assentiendum, magna cautio est adhibenda: nam & siccis negat exhibendum, & quibus biliosæ sunt dejectiones: quod utrumque impedimento esse non debere verisimile est: in textu latino legitur: *Malum autem & lac, & quibus in febribus acutis biliosæ sunt dejectiones.* Hæc lectio aliena est a mente Hippocratis: legendus locus per distinctionem, ut legendum censet Galenus, in eo sensu: *Malum lac in acutis febribus, & quibus biliosæ sunt dejectiones, ut omni illi corpori interdici debere lactis usu doceat, in quo calor præter modum insit.* Quod si accuratius capiatur, non est dubium quin multis lac asinæ propinetur, quibus nec jure, nec loco, nec tempori concedatur. Quocirca quum

Hippo-

Vide ea de re
ex lib. 2. A-
cut. multa
scripta.

(n) Amari.

(o) Aceto vel acido.

Hippocrates quibus interdici lacte debeat, explicavit (multos autem adducit quibus a lacte temperandum consulit) adjungit, *si nihil quæ dicta sunt affuerit*, quod Galenus ab aphoristica disciplina alienum esse comminiscitur, & veluti per pleonasmum additum. Acute tamen postea hujusmodi superfluae repetitionis rationem reddit Hippocrates (ait Galenus) bis terve eadem repetere non veretur, si magnum aliquod periculum imminet, quum quod dicitur, veretur ne negligentius audiatur. Ac si dicat Hippocrates, Magnæ sunt lactis opportunitates, nil est in rerum natura æque præstans ac lac ipsum, ita nil æque facile corrumpitur, si quibus propinari non debet, exhibeatur: inter enim euchyma habetur, id est, inter ea quæ optimum sanguinem generant: sed si in fanis, ut ait Galenus, tam facile malam qualitatem acquirit, quid de ægris judicandum?

Tamen ut non exacte omnia æstimari debent, ne forte simus nimis religiosi, ut Hippocrates in sua ptisana explicanda accuratus admodum est: ita in lacte. Quod utrumque quum inter esculenta primas teneat, ita non nisi apposite dari debent. Et subjiciuntur tamquam exempla rerum ceterarum. Si lac & cremor ptisanæ, quæ præstantissima sunt edulia, jure & loco non exhibita, tantis afficiunt incommodis, quid debet expectari ab iis quæ & commoditate & præstantia sunt inferiora? Non est itaque quod timidi simus in usu lactis Hippocratis territi doctrina. Sæpe enim præceptionum ac theorematon artis nostræ nimis religiosa observatio magnis nos afficit incommodis, quod multa audere & tentare sit religio, quæ alioqui essent profutura: in quo sæpe circumforaneis, & humanæ vitæ periculatoribus victoriæ palma decidatur, nobis vero eripiat.

Lac quodvis usurpare non confert, sed ad id deveniendum quod commendat Galenus, quod nimirum contrariis substantiis & facultatibus constat, subducendi scilicet ac sistendi, obstruendi ac tenuandi. Optimum autem lac asininum eas facultates habere dicendum. Et observavi, quod affirmare ausim, in fluoribus pessimis alvi asininum lac præscribi; repressa humorum malignitate, lactis bonitate alvus magno commodo substitit. Aliis quibus alvus adstricta, leve profluvium usu lactis contigit, & profuit. Nec terreri initio debet si obstit, non prodest: nam perseverandum experientia docet. Fit enim (ut quidam ex Veteribus annotavit) ut assiduitate tandem lac sua bonitate temperet, ac refrenet cacoethiam & pravitatem humorum in corpore turgentium. Itaque Galenus 3. *de alimentis* ait: *Lac asinæ raro in ventriculo cogitur: quod si sal & mel addatur, non fieri potest ut ipsum in ventriculo coaguletur.* 2 Si Galenus *Comm. in Aphor.* illum *Lac dare*, multis serum lactis sale & melle conditum exhibuit, quibus distenta essent hypochondria, (eos autem a lacte arcet Hippocrates) cur lac asininum proxime ad serum accedens, & præterea facultate alendi præditum non præscribetur? Nam & sistendi parte caseosa, & butyrofa, serosaque laxandi vim habet. Sic nec lactis usus rejiciendus, nec iis temere assentiendum, qui quibusque in affectibus, & quovis tempore lac exhibendum putant.

A N N O T A T I O N E S.

1 Hoc ex loco scire oportet etiam in dysentericis fluxionibus pravis non esse alienum, contra Hippocratis præceptum, lac dare. Etsi enim concreseat, tamen diuturnitate vincetur, & domabitur corruptio humorum: & id ex præscripto Hippocratis fieri potest: quamquam eos in quibus dejectiones sunt biliosæ, vetat lac dari. Et experientia compertum est quosdam quibus dysentericæ & mesentericæ erant dejectiones diu fatigantes non aliena arte cessavisse, quam diuturno lactis usu. Et Hippocrates lib. 2. de morbis mulierum, in fluore muliebri bilioso lac commendat; quia (ait) fluxus a lacte obtunditur: quod idem de dejectionibus dici potest. Filio Erotolai 7. Epid. circa initium libri, lac per os dat in vehementi dysenteria.

2 Celsus cap. 22. lib. 3. in phthisi, sicut in omnibus longis, difficilibusque febribus, lac dare commodum est.

C O N S I L I U M L I.

In quo explicatio continetur Aphorismi illius libri 6. Aphorism.

Qui gibbi ex asthma te fiunt, ante pubertatem moriuntur.

PLeraque apud Hippocratem præclære & exquisitè scripta sunt, quæ tamen in pravis ducuntur, aut quod depravata in multis codicibus non intelligantur, aut potius quod non sint eorum stomachi, qui perviis vulgaris que nescio quibus theorematis contenti magnum se pretium operæ fecisse credunt, si aliquid in promptu habeant quod promere aut potius effutire possint. Ut autem ingenue fatear, quum in omnibus fere Hippocratis libris magna sit verborum obscuritas, ad eam tamquam auctarii vice accedit multorum depravatio, quæ multorum studia & legendi, aucupandique desiderium restringat. Quæ autem obscuritate sola implicita sese nobis offerunt, ut in animos multorum sensim veluti influunt, & sui desiderium injiciunt: ita quæ corrupta nauseam etiam appetentissimis hominibus pariant: nisi forte aliqui sint quos quum laboris non pigeat, multa aspera ausint pervadere, multas rerum difficultates devorare: horum in primis laudandum studium, laudandi & conatus. Simile aliquid in plerisque quum aggressi simus, in quibus operam non detrectavimus, tum in uno aphorismo Hippocratis eandem operam majorem, vehementiusque multo studium ponere institutum est: ille tametsi primo quasi obtutu parum adjumenti intellectus, aut voluptatis acute evolutus afferre videatur, tamen si cui rem penitus paullo inspicere collubium sit, nec legere pigeat, nec in hoc laborasse poeniteat: in evolvendis enim illis obscuris non minus sæpe cujusdam genii quam ingenii vis apparere solet. ed ne
xtrae:

extra cancellos excurrat oratio, ad rem institutam accedendum est, cujus explicationem lectoribus voluptatis simul ac utilitatis plurimum allaturam confidimus.

Aphorismus Hippocratis hic est: *Qui gibbi ex asthmate fiunt, aut tussi, ante pubertatem moriuntur*: Textus hic Leoniceni: Textus Græcus Basilienfis habet: *ὅσοι υἱοὶ ἐξ ἀσθματος ἢ βηχὸς γίνονται πρὸ τῆς ἡβῆς, ἀπόλλυνται*: Verba græca latinis non quadrant, quum aliud sit dicere, moriuntur, simpliciter; aliud, moriuntur ante pubertatem: hic enim in textu Leoniceni ordo immutatus, immutataeque periodi videntur. Scrupulus autem qui hic nobis inicitur, quique commentandi occasionem porrexit, est is; quum dicat Hippocrates: *Qui gibbi ex asthmate aut tussi fiunt*, an asthma contorsionis spinæ causa esse possit, item & tussis, & quomodo fiat. Quis enim umquam scripsit a tussi & asthmate gibberum contingere? eumque funestum, quum gibber illorum causa esse vulgo perspicitur? Nec enim valere potest quod objiciat quis ob asthma & tussendi assiduitatem vitari posse spinam, ut quibusdam rectis, tamen male gradientibus, pedum figuram labefactari contingit, unde claudi vatiique fiunt: item decubitus forma spinam inflectere potest, ait Hippocrates lib. 3. de articulis, his verbis: *quibusdam figuræ, τὰ σχήματα* vocantur, in quas quis cubare consuevit, ad hoc conducunt, id est ad hoc vel illo modo inflectendam spinam: Qui locus adversum nos faceret, nisi Hippocrates in textu adjecisset, figuræ cum morbo, id est cum phymatis, & tuberculis. Sic nec figura, nec tussendi conatus, nec δύσπνοια (p) quicquam ex sese ad conversionem spinæ confert.

Sed sit ita, videamus si contextus Leoniceni Hippocrati quadret, an facti gibbi ex asthmate ante pubertatem moriantur. Dum gibbos ex asthmate dicimus, procatasticæ gibbositatis causas cum Galeno excludimus. Secundo, num credibilius ex gibbositate & anhelosos & tussiculosos reddi, quam tussim & asthma gibbero occasione porrexisset: rationi enim favet magis ut gibbositas tussim asthmaque invehat, quam contra. Tertio, An tubercula & panes qui gibberum efficiunt, asthma & tussim prius inferant, quam gibbum: quam sententiam secutum fuisse Galenum ostendimus: & in hoc difficultatis cardo vertitur. Sic enim postquam tubercula tussim & asthma generarint primum, tempore gibberum inferunt, & ita auctiore respirandi difficultate perimunt. Nec enim dixit Hippocrates, Qui gibbi ex tuberculis fiunt, quod dici debuit: sed qui gibbi ex asthmate, id est, quibus gibbositas auctarii vice contigit ob panes, quum asthma ab iisdem panibus in spina abortis præcessisset: quamquam idem sensus, ac si dixisset: Qui gibbi ex tuberculis, &c. nam & spirandi difficultas tuberculorum comes: & si asthma est, suspicio esse debet tubercula adesse. 2 In libro de Articulis, non dixit, *ὅσοιτι σπίνδυλοι ὑπὸ νοσημάτων ἔλκονται* (q), id est, ὑπὸ ἀσθματος (r): sed ὑπὸ τῶν νοσημάτων (s), id est, τῶν φυμάτων (t), ut idem Hip-

Comm. in
Aphor. 46.

C c. 3.

pocrates:

(p) Dyspnoea.
(q) Quibus vertebrae ex morbis convelluntur vel irahuntur.

(r) Ex asthmate.
(s) Ex morbis.
(t) Tuberculorum.

Sent. 6. lib. 3. de artic. Hippocrates pluribus ostendit. Quarto quæri potest, an non cyphosis a casu lapsuque mortem intentet, ut & quæ a tuberculis committitur. Hippocrates autem *lib. de articulis 3.* duo distincta capita de cyphosi a phymatis, & causis externis nata conscripsit. Verborum autem series eo semper pertinere videtur, ut aphorismus hic de ea tantum cyphosi intelligatur quam internæ causæ induxerunt: ideoque Hippocrates non absolute scripsit, Qui gibbi ante pubertatem fiunt, moriuntur: quamquam in libro de Articulis ita sine adjectione scripsit: *Quibus, dum adhuc pueri sunt, priusquam corpus adoleverit, spina in gibberum incurvatur, ea parte spina non nutritur & auge-*
Comm. in part. 19. lib. 4. de artic. *tur.* Sed Galenus alio loco scripsit, illam sententiam, sicut & alias quæ illi annexæ sunt, de contorsione a causa interna intelligi.

Atque ut res apertius explicentur; textus Basiliensis duobus in locis depravatus est: uno, quia particula illa *πρὸ τῆς ἡβης* (u) non est referenda ad postremam partem contextus, ad verbum nimirum *ἀπόλλυται* (x), sed ad priorem, ut legatur *ὅσοι ὕβρις γίνονται πρὸ τῆς ἡβης* (y): altero, quod omissa vox illa *ταχέως* (z), quæ ad verbum *ἀπόλλυται* adjungi debet. Ita Fuchsius in scholiis in illum locum annotavit, non suo ipsius judicio, sed Galeni ductus auctoritate in commentario in aphorismum prædictum. Hujus rei fidem facit contextus Galeni, *νῦν τὰς πρὸ τῆς ἡβης ὑβωδέντας ἐπὶ ἀσθματι καὶ βροχί, διαφθείρεσθαι φησι ταχέως* (a). Nam quum hic aphorismus ad prognosin pertineat, nil Hippocratis ingenio dignum, nisi dicat gibbos ex asthma ante pubertatem factos, aut cito, aut tarde mori, & vi asthma-tis, & inflexionis. Qui enim casu incurvantur, ob læsionem non integre crescente spina, iis mors celerior est, quam aliter affectis, sed ob incertitudinem de iis nil quicquam prædixit Hippocrates, quum fieri possit ut arte restituatur quoad ejus fieri potest: nec enim legitime reponi potest luxata vertebra a casu, lapsuque, ait Hippocrates, quod vertebræ inter se aptæ sint *γυγλυμοειδῶς*, id est, cardinatim, ut ait Galenus in *commentar.* Itaque omissa male est in textu Hippocratis vox *ταχέως* (b), qua circum-scribitur tempus quodammodo quo gibba facta spina a tuberculis cum dyspnoea junctis; extremus fati dies non ita post sequitur: necessario enim adjungi debuit, alioqui indefinita absolutaque Hippocratis enuntiatio nil habet miri, nil habet digni.

Nisi quis forte dicat Hippocratis laconismum non ferre ut oratio aphoristica suis compleatur circumstantiis; ut sic dicere liceat. Et tametsi Galenus in enarrando paullo copiosior adjecerit, id illi ex more est, ut imminuta deficientiaque perficiat, multaue sæpe clarioris doctrinæ causa subjungat.

Præterea ille textus Galeni *νῦν δὲ τὰς πρὸ τῆς ἡβης ὑβωδέντας* (c), declarat aperte vocem hanc, ante puberes annos, referri debere ad verbum *ὑβω-*

(u) Ante pubertatem.

(x) Pereunt, moriuntur.

(y) Quicumque gibbi fiunt ante pubertatem.

(z) Velociter.

(a) Nunc quod qui fiunt gibbi ex asthma, vel tussi, velociter corrumpantur.

(b) Velociter.

(c) Ante pubertatem inflexos & incurvatos.

ὑβωδῶναι (d), aut nomen ὑβοὶ (e), non autem ad verbum ἀπόλλυνται (f): quod annotatione dignum est, & ad hujus rei de qua primo loco quaesitum est, explicationem primum necessarium. Dicendum itaque: *Qui gibbi ex asthma, aut tussi ante puberes annos sunt*: quam lectionem præterquam quod confirmat & ratio, & contextus Galeni in comm. depravate latinus factus a Leonicensio, ut qui in primis sordibus latere velit, plurimum roboris ac nervorum afferet alius Hippocratis contextus libro de art. οἱ κατὰ τὴν ῥάχιν παῖδων εἶσι, πρὶν ἢ τὸ σῶμα τελειωθῆναι ἐς αὐξήσιν. Quibus, ait, adhuc pueris, aut priusquam corpus adoleverit, spina in gibbum contrahitur, iis corpus ad spinam augeri non solet, &c.

Part. c. 6.
lib. 3.

Item in textu commentarii Galeni paullo ante adducti, alia periodus est apprime faciens ad interpretationem particularum, ex asthma, aut tussi; illud enim quaesitum prius, secundo & tertio locis, an legendum esset, *gibbi ex asthma*: nam si ita fieret lectio, Asthma causa gibberi efficiens videretur, quod rationi non consonat. At probabilius est a tuberculis primum nasci dyspnoeam & tussim, illaeso per se pulmone, deinde gibbam fieri spinam vi panorum seu phymaton: & illud est quod Hippocrates vocat ἐξ ἀσθματος ὑβωδῆναι (g). Textus illa est periodus, καὶ πρὸ τῆς ἥβης ὑβωδύντας ἐπὶ ἀσθματι & βηχί, διαφθείρεσθαι φησι ταχέως (h). Jam vides formam loquendi immutari: nec enim dixit ὑβωδύντας ἐξ ἀσθματος (i), sed ἐπὶ ἀσθματι (k). At dicere idem esse, ἐξ ἀσθματος & ἐπὶ ἀσθματι, græcam linguam ignorare est: ὑβωδῶναι enim ἐπὶ ἀσθματι & βηχί, est incurvari in asthma & tussi, id est, quum jam adest tussis, aut anhelosum quid, ob phyma spinæ adnatum succedit gibbositas, non vi tussis (quamquam potest paululum juvare) sed vi phymaton tussim & difficultatem respirationis præmittentium: quam sententiam secutum esse Galenum postea demonstrabimus.

Quamquam illud ἐπὶ ἀσθματι, si referatur ad verbum διαφθείρεσθαι (l) non autem ad ὑβωδῶναι (m), alium habebit plane diversum sensum, sed Hippocrati non contrarium: ἐπὶ ἀσθματι διαφθείρεσθαι, id est, gibbi ante pubertatem facti, intereunt in asthma & tussi, vel ab asthma & tussi. Melius autem, in asthma & tussi, id est, facti gibbi a tuberculis tussiculosi aut anhelosi moriuntur. Sic utraque interpretatio fieri potest. At propterea quidam ex veterum codicum collatione ita textum Hippocratis restitui debere scribit, οἳ καὶ ὑβοὶ πρὸ τῆς ἥβης γίνονται, ἐξ ἀσθματος ἢ βηχὸς ταχέως ἀπόλλυνται (n). Quod clarius in sequentibus fiet.

Quoniam autem inter demonstrandum diximus verisimile esse a tuberculis gibbositatem fieri, præeunte tamen aliqua difficultate spirandi, aut tussi:

(d) Inflecti & incurvari.

(e) Gibbi.

(f) Pereunt & moriuntur.

(g) Ex asthma gibbum fieri.

(h) Qui gibbi ex asthma vel tussi sunt velociter corrumpuntur.

(i) Ex asthma incurvatos & inflexos.

(k) In asthma.

(l) Corrumpi.

(m) Incurvari.

(n) Quicumque gibbi ante pubertatem sunt, ex asthma vel tussi velociter moriuntur.

tussi: proptereaue non tam vi aut tussis, aut asthmatis, quam gibbositatis mortem accelerari, horum quæ dicta sunt ac postulata, demonstratio est requirenda: nimirum quomodo a tuberculis gibbositas fiat: & an illæso pulmone difficultas spirandi adsit: & cur per distinctionem dictum sit, asthma, aut tussis. At multa alia quærentur, quorum explicationem plurimum conferre posse confidimus.

Comm. in
Aphor. 46.
lib. 6. &
comm. in
part. 2. lib. 3.
de Artic.

4. loc. aff.
lib. 3. de art.
2. Comm. in
Aphor. 46.
lib. 6.

Aphor. 30.
& 31. lib. 4.

Spina quatuor modis afficitur, aut una pars tantum spinæ, aut plures continuæ afficiuntur, hinc κύφωσις (o): si plures non continuæ afficiuntur, λάρωσις (p): si in latus, σκολίωσις (q): quum vertebrarum omnium tota compages concussa, εἰσις nuncupatur. Omnes autem differentiæ hæ aut a causis internis, aut externis, concussu, ictu, lapsuque pendent. In internis causis numeratur tuberculum varias apud Hippocratem & Galenum appellationes fortitum: Galeno vocatur ὄγκος, tumor: Hippocrati φῦμα ἀπιπτον & σκληρόν (r). Eidem Galeno absolute φῦμα (s): & in enarratione in lib. περὶ ἀρθρῶν (t), φύματα μεγάλα, χρόνια, ἀπεπτα, σκληρά (u): Interpret autem Felicianus male τὸ φῦμα, panum vertere videtur: quum apud Latinum Interpretem Celsum panus id sit quod Græcis φύγεθλον vocatur: est autem tumor quidam latus, sed non altus, in quo quiddam pustulæ simile est: dolor & distensio vehemens, & major quam esse debeat pro magnitudine tumoris: & ita phlegmone quædam est ἐρυσιπιλατάδης. Fernellius vocat phlegmonem in adenum locis emergentem, maxime in cervice & inguinibus; fit autem post febres, aut alicujus partis dolores. Hippocrates generali nomine ἀποσάσεις vocat, & ἀποστήματα (x). Si itaque dolorificum sit tuberculum, & sanguineum, φύγεθλον, panus, sive panis dici possit; sin doloris expers, ὄγκος ἢ φῦμα; quamquam si panus tumor non altus, sed superficialius, & parum eminens dicitur, non videtur posse difficultatem illam spirandi asserre, quæ a generatione tuberculorum in spina nasci solet. Tamen si diligentius res inspicatur, quoniam a tuberculo statim cyphosin nasci non oportet, illud φῦμα τῆς κύφωσις (y) occasio & parens, panus dici vertique potest: præsertim vero panus dici, quia cito generatur, & tarde in suppuratum abit; quæ conditiones pano quadrant, & ex consequenti ei tuberculo quod temporis progressu gibbum asserre solet: nec enim cito a generato tubere invertitur rachis. Porro ut res paullo apertius pateat, φῦμα ἀπὸ τῆς φύγεθλος (z) differt, quod φῦμα cito suppuret & prognascatur paullo tardius, minusque doloris afferat; phygethlon autem ægrius suppuratur, facilius nascitur, & dolorificum est: propterea ad obliquandam invertendamve compagem verticillorum accommodatum magis est. Itaque ut dictum est, vertebræ luxantur casu, lapsu, phymate nervosa corpora vertebris & spinali medullæ insita extendente. Et mi-

rum,

- (o) Gibbositas.
- (p) Inclination spinæ dorsalis in partem anteriorem.
- (q) Incurvatio spinæ in latus.
- (r) Tuberculum cradum & durum.
- (s) Tuberculum.

- (t) De Articulis.
- (u) Tubercula magna, diuturna, crassa & dura.
- (x) Apostemata.
- (y) Tuberculum gibbositatis.
- (z) Phyma a phygethlo.

rum, quum Galenus has differentias explicans, tamquam *παρεργον* (a) ad- 4. de loc. affect.
jecerit, horum duo sunt genera; aliud est partium quæ secundum naturam
se habent, aliud tumorum quorundam præter naturam: qui locus est
subobscurus, ac parum intelligibilis, nisi hujus ea sit explicatio. Omnino
duobus modis spina vitiatur, aut quum ipsa secundum naturam est, & a
causa externa inflectitur: sic nil apparet vitii in spina: aut quum non ita
affecta est, sed diligentius inspicienti tuberculi generatio in spina appare-
bit: alioqui illius loci sensum non calleo.

Porro tuberculum aut superiores verticillos, aut medios, aut inferiores
occupat. Si illos, anginosos facit, Galeno interprete. Scribit enim in con- 2. Epid.
stitutione pestilenti, quam Hippocrates descripsit, eos *κυναγκινός* (b) vo-
casse, quibus ad cervicis spondylos tuberculum aliquod adnatum fuerat,
quod tuberculum quum ad suppuratum tenderet, tussiculosos reddebat;
quum sua mole ac circumscriptione crudus maneret, spirandi difficultate
eos exercebat. Non difficultas autem illa spirandi quicquam pulmonem la-
borare significabat. Cur autem, dicat quis, non gibbos efficit? mors lon-
ge antevertit, & gibbositas non illa parte contingit nisi una cum morte re-
pentina. Quo enim tuberculum primis verticulis est propinquius, eo fu-
nellius. Accedit quod posito pari vitio in superioribus vertebrae & infe-
rioribus, in superioribus (excipio præsentiam periculi) magis elucescit pro-
hibitione incrementi, quam infero loco locatis; valet enim illud theorema
Galenii, *Quanto spina superius juxta originem suam læditur, tanto minus au-
gescit, eo quod a superiori parte & exortum & incrementum accipit.* Ex textu
autem de anginosis elicere oportet quod ad Aphorismi nostri explicationem
attinet: nimirum tuberculum superioribus cervicis vertebrae adnatum mo-
do tussiculosos, modo anhelosos magis reddere, prout hoc aut illo modo
affectum est phyma.

Si tuberculum medias costas occupat, aliquam ex tribus differentiis con-
tortionis spinæ producit, quæ omnes ad nervosum genus, non autem ad
spinæ ossa proprie pertinent. Nam quum nervus vertebram munens affi-
citur a morbo, postea trahitur vertebra, ac contorquetur. Sic Galenus
reprehendit veteres qui diligentius verba Hippocratis observantes, puta-
rent a tuberculis contorqueri costas, quod adeo phymata indurescerent,
ut ad nutum suum traherent ossa ac contorquerent. At nequit fieri ut
tantum duritiei phymata acquirant, ut costas gravent. Sic ossa per se non
subvertuntur, tametsi proprietas verborum Hippocratis illud indicare vi-
deatur, quum *σπινδύλης ἐς τὸ κύρον ἐλκεσθαι ὑπὸ νουσημάτων* (c) dicat. Sed
affectio hæc est corporum spondylos colligantium.

Patet itaque tubercula non obsidere pulmonem ut inde asthma fiat: sed
phymata ipsa primo, per se, situ, circumscriptione, mole, lædunt genus
nervosum spinæ, propterea gibbum fit: non autem ab asthmate, aut tussi
fit; ut verba Hippocratis in *Aphorismo* notasse videntur. Et idem contin-

Ballonii Oper. Tom. II.

D d

git

(a) Appendicem.

(b) Anginosos.

(c) Vertebrae in gibberum convelli &
trahi à morbis.

210 CONSILIORUM MEDICINALIUM,

*Apho. 19. lib.
3. de artic.*

git a tuberculo, quod a casu, lapsuque: ut dicat quis Aphorismum & de causis internis & externis intelligi posse. Nam quibus a casu læsa spina, quoniam numquam eo modo se habet, quo prius, ut notat Hippocrates, videtur ob vitium non posse bene nutrirī, ac augeri. Sed longe alia ratio est. Nam quibus a casu vitiata spina, ea sui vitii signum edit, & manu, artificioque, si non omnino, at ratione aliqua vitio occurri potest: At non idem iudicium de vitiata spina a tuberculo; nam quum intorta spina est, jam in summo vigore malum est, & latenter, sensimque obliquatur. Præterea quum a casu invertitur, non est tussis, & tanta difficultas ducendi emittendique spiritus nisi qua parte maxime dimovetur pulmo. At quum tuberculum est præsertim eminens, ut ὄγκος (*d*) potius dicatur, quam φλεγμονή (*e*) (ut ante diximus) tussis est; quum humidius est phyma, & difficultas spirandi quum durius; ut ante demonstratum ex historia 2. *Epidemior.* quum Hippocrates meminit eorum qui angina laborarent. Et quum tussis est, & dyspnoea, deinde vi tumoris cyphosis succedit, non est dubium quin vitæ nostræ filum statim præcidatur: quod non contingit in iis speciebus contorsionis spinæ, quas causa externa invehit: aut si in aliis contingit a casu, lapsuque, nec tam subito, nec ita manifeste ut quum a tuberculis. Demonstrationem autem affert Galenus loquens de iis qui dicuntur αὐτομάτως ὑβώδεις (*f*): *Thorax non vult, ait, ob vitium cum aliis, id est cum corde & pulmone, augeri, propterea angustia sequitur partium respirationi dicatarum.*

*Comm. in
aphor. 16.*

Itaque mota adductaque in dubium fuit dubitatio, an tubercula illa primum reddant gibbosos, & quum ante pubertatem hoc contingit, moriuntur ab asthma & tussi, vel potius in asthma & tussi, quod superius docuimus ex Galeno ἐπὶ ἀσθματι (*g*) interpretantes: an potius, tubercula in pueris difficultatem pariunt & tussim: mox cyphosis sequitur: inde mors; at propinquius rationi posterius est.

*Partic. 14. lib.
31. de artic.*

Porro illa tubercula, ut dictum est, occupant mediam costam, aut cervicis spondylos, aut lumborum: item vel senioribus, id est adultis, quod Hippocrates vocat ἡνζυμένους, vel pueris contingunt: item alia cruda sunt & dura, alia non item, sed ex se aliquid tenue expirant: præterea vel sunt ἐκπυητικά, suppurantia, vel non. Atque ut hæc vel illa sunt, ita variis modis afficiunt, aliis signis sese exhibent, atque aliis diversas crises habent, diversam prognosin constituunt, ut sigillatim omnia dici pertractarique necessum est.

*Partic. 9. lib.
de artic.*

Si dura ac magna, difficilem quamprimum afferunt respirationem nullo in pulmone vitio existente; nam tubercula hæc Hippocrates vocat φυμάτια κατὰ τὸν πνεύμονα (*h*), non autem ἐν τῷ πνεύμονι (*i*), quomodo proprie asthmatici fiunt: sed quod eos tuberculo in spina præditos, asthmaticos

- (*d*) Tumor.
- (*e*) Tuberculum.
- (*f*) Sponte gibbosos & inclinatos;
- (*g*) In asthma.

- (*h*) Tubercula secundum pulmonem.
- (*i*) In pulmone.

maticos nuncupet, τὸ ἀσθμαίνειν (k) generaliter usurpat, Galeno. Si illa tubercula non ita dura, sed cito suppurabilia, tussiculosos reddunt per resudationem, ut ante de anginosi explicatum est: sic & tussis & asthma, & cyphosis tuberculorum sunt soboles; & τὸ ἐπιγενόμενον (l). Si dyspnoeam afferunt, & dura manent, longius vitam protrahunt: si suppurent, moriuntur, ait Galenus in comment. quod tamen dubio non caret. Nam majus periculum creare videtur difficultas spirandi a duro tuberculo, cui succedit gibbosum, quam quum promovetur suppuratum; nam suppurato tollitur saltem difficultas respirationis, duritie autem tuberculi accedente ad cyphosin, augetur: eaque propter quæ suppurant, & tussim faciunt, & quæ intulerunt gibbum, minus in periculum præcipitare putanda sunt: nam & tussis occasio tollitur, & cyphoseos forte, & angustia thoracis. Nisi quis dicat pus illud & proxime tabem inferre, & pulmones plane labefactare: unde non evadunt: nam diuturnitate putredo acquiritur, quæ non potest non esse molesta pulmonibus. Quo fit ut accurate scripserit Hippocrates: *Quibus contingit gibbum adultis jam corpore, his manifeste & liquido gibbositas morbi præsentis crism, id est solutionem affert.* Ac si dicat: Si cyphosis a tuberculo nascatur, & ii quibus contingit jam grandiores sint, non perniciofa est cyphosis, sed præsentis morbi solutionem affert, id est, indicat suppuratum factum: & ab eo supersitem esse ægrum; quo fit ut non amplius periclitetur, quamquam brevioram vitam sit habiturus. Hunc locum apertioram reddemus paullo post.

Comm. in
Aphor. 46.
lib. 6.

Si ergo tubercula dura, protrahunt vitam; si suppurent, abbreviant: propterea particula ταχίως (m) forte non adjici debet; siquidem mortis celeritas non de omnibus intelligi debet, sed per comparisonem de iis quibus suppuratum contingit.

Galenus itaque in Comment. videtur ipsa tubercula etiam per se, nondum contorta spina, pessima asserere: Nam, inquit, si nondum gibbositate superveniente ob solos tumores difficilis respiratio est, quid eveniet quum tumores tempore erunt auctiores? Et quid quum thorax angustior? Ac si dicat: Tubercula per se ac primo dyspnoeam afferunt, licet nulla contorsio: si dura ac magna, graviolem: si humida, suppuratum & tussim, & ideo male de ægris merentur. Secundo gibbositatem afferunt, quæ quum contingit, pejus cum ægris agitur: & id proprie est ex asthma & tussi gibbum fieri.

Maxime autem (ut de alia ratione cyphoseos dicam) id perniciosum quum pueris accidit hoc, & iis qui crescunt: nam non ita multo post facto defunguntur ratione gibbositatis, quæ non tam per se, quam ratione tuberculorum a quibus nata, perniciem affert. Nam hæc & tussim, & expectoratum & dyspnoeam accersunt primo quoque tempore: quæ si tanta mala afferunt, & vim promovendæ cyphoseos habent, quum illam

D d 2

accerfi-

(k) Anhelare.
(l) Supervenire.

(m) Velocius.

Comm. in
Aphor. 46.

accerfiverunt, quæ spes salutis? nam strangulatur animal prohibito thorace incrementis, auctis pulmonibus & corde. Sic Galenus, quæ tubercula cum difficili anhelitu fiunt, iis qui adhuc augentur sunt letalia: notandum illud iis qui adhuc augentur.

Part. 14. lib.
3. de art.

Unum restat, quandoquidem diximus Aphorismum intelligi de gibbositate contingente pueris, aut ante puberes annos contingente, ut explicemus, si gibber etiam a tuberculis post pubertatem contingat, an non idem contingat quod prioribus: quum tuberculum natum necessario aut tussis, aut difficultas respirandi in procinctu est; an non idem & pueris & grandioribus contingit? immo grandioribus magis, quod pectoris ossa ob duritiem non tam facile obsequantur? Sed quum gibbositas ob difficultatem spirandi brevi interficiat ante pubertatem, cur non idem grandioribus periculum imminebit? Non est necesse; siquidem quum jam legitimum incrementum partes cepere, si accedat gibbum, proptereaue spina non augeat, nil interest; celerioris enim interitus occasionem inde collegimus, quod in pueris cor & pulmo augeant, affecta autem spina clemento prohibeatur: quod idem quum non usuveniat adultis, non est mirum si in iis longius vita protrahatur. Quo pertinent duo aphorismi Hippocratis cognitu digni, ac intellectu difficillimi: *Quibus jam corpore provectioribus gibber contigerit, aperte gibber ipse morbi qui adest crism affert: per tempus tamen aliquod eadem quæ & in aliis magis vel minus significat: minus tamen maligne ut plurimum talia se habent.* Galenus imminutus est admodum in Commentario: nec enim explicat quid sit quod Hippocrates dicat *κρίσις τῆς νόσου παρούσης κρίσιν ποιεῖ*: gibber morbi præsentis crism facit. Morbi nomine quid intelligat, non dicit *κρίσις* (n) nomine λύσιν (o) intelligit quidem, sed qua ratione id fiat, non explicat.

Tamen quid de ea re sentio, ipse explicabo. Morbi præsentis nomine tuberculum subaudit, quod quidem quum invadit eos quibus ætas provectior, & corpus robustius, ratione ætatis, nulla clementi est necessitas, ac proinde non ita opprimitur pulmo: quia corpus robustius, & ossa, tametsi incurvantur a tubere, tamen quia mors non prævenit, & pro omni accidente, nisi forte aliqua difficultas spirandi accesserit, cyphosis contingit, gibbositas morbi præsentis crism, id est, solutionem facit, id est, indicat victum a natura tuberculum, & forte remanere in aliqua mole & circumscriptione, unde gibbositas conservatur. Nam si solutio esset morbi, aut per suppuratum, aut alia ratione, cur non tollitur gibbositas? ut prius diximus varices tollere gibberum excreta per venas varicosas materia? At per suppuratum non potest solvi sine interitu, ut abunde supra ostendimus. Itaque nomen *κρίσις* five λύσις (p) alio in sensu accipi debet. Nisi forte dicat quis (& hoc subtilius est) cyphosis morbi, id est tuberculi, solutionem affert, hoc est, tuberculum nullum aliud accidens induxit præter cyphosin, sic ut cyphosis tuberculo critice successisse dicatur, & ejus sit velut

(n) Criseos, judicationis.
(o) Solutionem.

(p) Solutionis.

velut crisis. Quomodo dicemus si cui post febrem dolor in brachio succedat, & febris aut remittatur, aut cesset, dolor ille dicetur afferre crisin febris: sed hoc totum *καταχρηστικόν* (q) est. Remanet tuberculum, sed major ejus pars cessit in occasionem contorsionis spinæ, diffusa materia, aut aliter. Unde subjicit Hippocrates: Eadem quæ in aliis vel magis vel minus: id est, difficultates sunt spirandi, & angustiae aliquæ magis vel minus, prout quis in vitæ ratione aut accuratus fuerit, aut deliquerit; unde plerique quum gibberum in summam senectutem tulerunt, præsertim quibus corpus quadratum magis, quod minus dolit a gibbero, & quum frigidiores sint, præsertim pingues, minus egent respiratione.

Item aliæ sunt crises quum occupantur partes aut hæ aut illæ spinæ. Diximus autem supra in spondylis cervicis nato tuberculo *καταχρηστικόν* (r) homines reddi, nomine *τῆς κυνέγκης* (s) generalius sumto, ut vult Galenus; in medio dorso cyphosin, quæ si ad partes inferas pertineat, aliis signis sese exhibet, quam illa quæ in media spina sedet. Nam sic Hippocrates: *Quæ vitia circa spinam sunt*, id est tubercula, cum alias solvi minime possint, tum illa maxime quæ supra septi connexionem, Galenus in *Commentario* vocat *τὰ κατὰ τὴν ὀσφρακα φύματα* (t). Nam quum suppurant, mortem afferunt, ut ante diximus, quum dubitarem num melius esset phymata suppurari quam dura manere. Ideo autem afferunt mortem, quod nulla vena sit in thorace, quæ pravos humores a tuberculis ruptis excipere possit. Et quum venæ utrimque in thoracem dispergantur, si ex phymatis humor aliquis in eas transfertur, exinaniri non potest, & ut excipiat ab illis difficile est. Accedit quod illa phymata gignunt humores crassi, frigidique sunt. Hæc Galenus.

Sed quum tubercula in partibus inferioribus nascuntur, ea sæpe successu varicum in cruribus solvuntur; nam per lumbares venas humor a facultate in crurales rejicitur: hinc phymaton solutio. Aliquando tenasmus & dysenteria hujusmodi phymata solvit, translato ad intestina pure. Atque eorum symptomaton quæ gibberum costas inferiores occupantem consequuntur, alia gibberi ipsius solutionem afferunt, alia non afferunt, sed juvant tantum. 3 Ex eorum numero quæ solutionem afferunt, sunt varices & dysenteria, de qua paullo ante dictum. Ex horum autem censu quæ non solvere dicuntur, sunt quidam dolores renum & vesicæ: item abscessus circum ilia, qui suppurant quidem, & sunt sanatu difficiles & longi: hi enim morbi per sympathiam tantum sunt; quia quæ sunt vicina, & quæ propinqua, ea primum & maxime affici solent, ait Galenus in *Commentar.* ex sententia Hippocratis. Et quia per sympathiam tantum sunt, ideo morbum non solvunt: ubi notanda propositio Galeni in eodem *Commentar.* *ὅσα κατὰ συμπάθειαν γίνονται νοσήματα, τούτων οὐδὲν λυτικόν ἐστὶ τῶν ἐξ ἀρχῆς παθῶν*: Quicumque per consensum communicationemque sunt morbi,

D d 3

eorum

4. de loc. affe.

Part. 3. & part. 4. lib. 3. de art.

Textus Hippocr. latinus male versus est. Comm. in part. 4. lib. 3. de art.

In filio Præsidis Bailly hoc observatum.

Comm. in part. 10. lib. 3. de artic.

(q) Abusivum.

(r) Anginosos.

(s) Anginæ.

(t) Tubercula sive phymata secundum thoracem.

Lib. de humo-
rib. Part. 6.
lib. 3. de art.

Part. 9. lib. 3.
de artic.

Part. 8. lib. 3.
de artic.

eorum nullus eos morbos solvit qui præcesserunt. Præterea quibus gibber superior, iis gracilescunt brachia, quibus inferior coxæ graciliores fiunt, pubes barbaque tardior ac imperfectior. Item & infecundiores iis quibus gibber superior; nam his sua sunt signa propria, suspiria, angustia thoracis, difficilior respiratio: quæ duo principio quidem esse possunt antequam gibbositas fit. Nam tuberculum prius asferre potest angustiam, tussim, anhelosum quid, quam gibberum efficiat. Ideo scribebat Hippocrates loquens de supero gibbero: *Panis & phymatis crudis obnoxii ut plurimum circa pulmonem gibbi parte superiore sunt; nam gibber occasio & contentio plerisque ex talibus contorsionibus fit, quarum vicini tumores participes sunt.* Pars prior contextus bifariam intelligi potest: Gibbi parte supera obnoxii sunt phymatis crudis, id est, quibus gibbositas est, ii obnoxii sunt phymatis, id est, ob gibbositatem tandem tubercula, in pulmone nequeunte bene nutriri ob affectionem spinæ, crescunt: hanc suspicionem auget, quod dicat, obnoxii phymatis circa pulmonem: & sic gibbositas per eum contextum causam esse phymaton, & difficultatis spirandi. Sed non ea est mens Hippocratis: nam dictio (obnoxii) quæ vim magnam habet, supponitur ab Interprete: & nisi supponeretur, prior ista interpretatio cohæreret. Verba Hippocratis sunt obscura, nam loquens de iis quibus super septum affecta spina, & qui propterea *ἐξ ἡχέβρογχοι*, id est, quibus guttur protuberat, facti sunt, ita scripsit, *φυμάτια ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ κατὰ τὴν πνεύμονα εἶσι*: id est, ita gibbis super septum affecta spina factis, maximam partem tubercula sunt circum pulmonem: id est, in spina: nam *κατὰ πνεύμονα* (u) non idem est ac si dicat *ἐν τῷ πνεύμονι* (x), ut licet colligere. Hunc autem syllogismum ita Galenus conscribit: Quibus gibber contigit ut plurimum a phymatis est, ut excludantur causæ procatacticae, casus, lapsus. Quod autem diximus gibberum illum declarare generationem sui a tuberculis, non autem inducere tuberculum in pulmonem, ut aliquis male colligat, satis sequens periodus demonstrat: nam gibberi occasio a talibus contorsionibus existit, id est, contorsiones spinæ ob affectos tonos a phymatis gibberum inducere.

Atque ut tandem dicendi commentandique finis fiat, quod instituti nostri est tandem extremum persequamur. Quæcumque autem dicturi sumus, ea ex superioribus desumentur sparsa disseminataque, ut per *ἀνακρίσεις* quamdam res plane intelligatur. Tolerari ergo potest lectio illa: Qui gibbi ex asthma, aut tussi fiunt ante pubertatem, illi moriuntur. Docuimus enim particulam illam *ταχέως* (y) non necesse esse adjici: quoniam non cito moriuntur, nisi quibus a tuberculo suppuratum contigit. Et quod Galenus in *Commentario* adscripserit particulam, cito, dum verba Hippocratis recenset, illud potest dici clarioris doctrinæ causa adjectum esse: in plerisque enim est obscurus & mutilus Hippocrates: sed ejus scripta aut collatis locis sunt venanda, aut exacto gravique judicio

(u) Juxta pulmonem.
(x) In pulmone.

(y) Velociter.

cio æstimanda. Item si dicatur absolute, illi moriuntur, nec adjiciatur, quando, an tarde, an cito, nihil Hippocrate dignum videtur. Itaque Leoniceus, cujus interpretationem censuimus, si hic adesset, forte sese probabili ratione defenderet, cur dixerit, *Ante pubertatem moriuntur*: & significantius adjectum esse, *ante pubertatem moriuntur*, quam si dixisset, *Qui gibbi ante pubertatem fiunt*. Nam quum contorsionis spinæ incommoda & pericula facilius in primas ætatis partes quam in secundas tertiasve incidant, immo periculose iis qui crescunt spina vitietur, prognosin instituire veluti de morte ante annos pubertatis. Si enim moriuntur ante pubertatem, satis hoc indicat, necessario & tussim, & asthma, & gibberum in pueritiæ annos incidere debuisse. Quum ergo dicitur, *ante pubertatem moriuntur*, prædicitur mors necessario, & supponitur necessario vitiata fuisse in pueritia spina. Si enim excedantur pubertatis anni & ab asthmate cyphon succedat, id periculi non imminet: Tamen innumeris locis Galeni & rationibus docuimus illud ἀπὸ τῆς ἡβης (z) priori Aphorismi parti attexi debere.

De altera autem parte qua quærebatur si ferretur lectio Aphorismi, *Qui gibbi ex asthmate*, an gibbositatis causa esset asthma? hoc bifariam, trifariamque potest explicari: quum dicimus gibbos ex asthmate, aut tussi mori, sumitur effectus pro causa; nam tuberculum inducit tussim si humidius, asthma si durius, & postea cyphosin: sic ex asthmate aut tussi, periphrasticos est, ex tuberculo. Sed quoniam occasio prioris affectionis & manifestioris, nempe asthmatis & tussis, est tuberculum, ideo affectionum loco causæ mentio injecta est. Ac si dicat Hippocrates: *Qui gibbi ex asthmate*, id est, a tuberculo causa asthmatis. Alio modo illud ἐξ significat ἐπὶ, & ἐπὶ αἶμα (a) significat: illis enim modis explicat Galenus. *Gibbi ἐξ αἰσματος*, id est, post asthma; nam tuber asthma efficit, quod facilius & promptius pulmo perferat tuber quam spina. Primo enim quoque tempore difficultas spirandi affertur, deinde successu illius κύρωσις (b). Et illud ἐξ pro τὸ ἐπὶ. sumis Galenum in *Commentariis* docet, dicens, τὰς ἀπὸ τῆς ἡβης ἰσχυρότερας ἐπὶ αἰσματοῖ (c), &c. Et alio loco ait, φύματα γίνονται αἶμα τῇ βουχί, & μετὰ δυσανόας (d): ac si dicat, primum tuberis effectum esse tussim & asthma, secundum cyphosin. Particulam autem ἐξ significare, *post*, apud Hippocratem quidam ingeniose admodum colligunt in illo Aphorismo, *σπασμός ἐξ ἐμβόρου θανάσιμος* (e), nam melius Hippocrates dicit ἐξ, quam ὑπὸ ἐμβόρου (f), nam qui dicit ὑπὸ, declarat convulsionem esse dum agit elleborus adhuc, ac hæc convulsio non est calamitosa: plerique enim etiam ab aliis cathartics convelluntur medio actionis medicamenti tempore. Sed qui dicit convulsionem ἐξ ἐμβόρου κακὸν (g), illud, ἐξ, declarat absentem jam elleborum, & muneris functionem: itaque

(z) Ante pubertatem.

(a) Simul.

(b) Gibbositas.

(c) Qui ante pubertatem fiunt gibbosi in asthmate.

(d) Phymata fiunt simul cum tussi, & post difficultatem respirationis.

(e) Convulsio ex elleboro lethalis.

(f) In elleboro.

(g) Ex elleboro malum.

216 CONSILIORUM MEDICINALIUM,

* *Contorsio.*

itaque idem est ac si dicat, Post elleborum. Sed hoc subtilius. Atque ita fit ut protuberantia * spinæ a tuberculo post difficultatem spirandi, aut tussim succedens, malo veluti malo cumulado tantam thoracis angustiam efficiat, ut brevi mors obrepat.

A N N O T A T I O N E S.

1 Nam tamen si ob asthma aut diuturnam tussim aliqua ratione inflecti possit spina, ut inflexio illa longo tempore fit, ita nonnisi post longissimum temporis flexum periculum mortis potest asferre.

2 Quod partic. 8. lib. 3. de articulis docet Hippocrates loquens de superiore spinæ parte inflexa, occasio (ait) gibbositatis a causa contorsionis, id est, ait Galenus, a tuberculis.

3 Huc pertinet locus præclarus de pleuritide ex dorso, in qua fit excretio urinae saniosa & cruenta. Quod facile pertinere potest ad hunc locum.

CONSILIUM LII.

De renum calculo.

PRimarium quemdam virum vidimus nephritico dolore miro modo cruciatum. Dolor erat acutus natura pote calculum e renis capacitate deturbare conanti. Ren tantum sinister obturatus erat, ut aperte secto corpore innotuit: quod plerisque nil tale expertis admirationem movit: nam suppressa omnino urina. Unde colligebant Medici aut utrumque renem a calculo obstructum præpeditumque, aut in vesica ipsa vitium latere, aut utramque partem laborare: sed eos eventus fefellit. Hujus rei causam ita in numerato habere ut communi ratione sanciri, roborarique possit, non licet: non aliunde repetunt quam ex eo quod præ dolore in renem sinistram materia fluere, rapereturque potius, deinde motu contrario delata vomitione excernebatur: hinc vomendi assiduitas, hinc urinae suppressio. Aut si quid e rene dextro non obfesso ferebatur, paucum erat, & naturæ recreandæ non satis erat. Vel potius tam male affecto rene sinistro, communicationis & sympathiæ vi dexter alioqui liber & incolumis laborare incepit: deinde facultas ejus diuturnitate doloris faciscere. Quod mirum tamen, quum natura corpus omni ex parte geminum fecerit, ut unius partis actione læsa, aut cessante, altera etiamnum suum præstet officium: in eo Medicorum versata industria, ut symptomatis occurreretur, vomitioni, vigiliis, dolori nephritico, & id genus aliis.

℞. Terebenthinæ Venetæ lotæ in aqua parietaria, unc. 8: rhei electi, scr. j: lapidis Judaici, scr. 8: cum diatragacantho frigido fiant boli: capiat cum Sympulo de raphano.

In ista urinae difficultate hæc quoque præscripta sunt.

℞. Succo

℥. Succi raphani, unc. j: succi limoniorum, unc. j: syrupi de althæa, dr. vj: cineris cancerorum fluvialium, & carabes, ana, dr. v: cum aqua parietariæ fiat potus.

℥. Decoctionis aperitivæ, unc. iv: adde syrupi de raphano, unc. j: lapidis Judaici, dr. j: cantharidum pulverisatarum, gr. iv: mithridatii, dr. ʒ: fiat potus.

℥. Theriaces, dr. ʒ: aquæ destillatæ terebenthinæ, unc. ij: syrupi de althæa, unc. j: fiat potus.

℥. Aquæ scabiosæ, bipinellæ, agrimonie, cardui, saxifragæ, ana, unc. ʒʒ: destillati restaurativi, unc. iv: succi limoniorum, unc. ij: sacchari, quod sufficit: passetur per manicam Hippocratis.

℥. Radicis liliorum, unc. j: malvæ, bismalvæ, violariæ, parietariæ, nasturtii, berulæ, adianthi, ana, man. j: cicerum rubrorum, unc. ʒ: seminis milii solis, anisi, fœniculi, ana, dr. ij: florum chamæmeli, meliloti, ana, pug. j: coquantur in omazorum decocto: in colatura ad quart. iij. dissolve terebenthinæ, diacarthami & benedictæ, ana, dr. iij: sacchari rubri & mellis, ana, unc. j: olei scorpionum & liliorum, ana, unc. ʒʒ: fiat clyster.

℥. Summitatum althææ, urticæ, ana, pug. j: foliorum betonicæ, bipinellæ, saxifragæ, ana, pug. ʒ: passularum mundatarum, foliorum sennæ, ana, dr. iij: fiat decoctio: in colatura dissolve diaphœnici, dr. iij: benedictæ, dr. j: diacarthami, dr. ij: fiat potus.

℥. Milii solis pulverisati, burgæ spinæ, lapidis Judaici, macis, ana, scr. j: pulveris electuarii ducis, dr. ʒʒ: capiat cum aqua terebenthinæ destillata.

℥. Succi amygdalarum dulcium sine igne, unc. ʒʒ: vini albi potentissimi, unc. ij: cum aqua destillata terebenthinæ fiat potus.

℥. Nucleorum mespilorum, dr. iijʒ: seminis bardanæ, petroselini, fœniculi, ana, dr. ʒ: quatuor seminum frigidorum majorum, ana, dr. j: pulveris electuarii diatragacanthi frigidi, dr. ʒʒ: cinnamomi scr. j: fiant tabellæ cum saccharo in aqua parietariæ soluto.

℥. Decocti omazorum, quod sufficit: in quo coque malvæ, bismalvæ, violariæ, ana, man. j: cicerum rubrorum, unc. ʒ: seminis lini, dauci, althææ, milii solis, ana, dr. iij: florum chamæmeli, pug. j: in colatura dissolve, cassiæ, & benedictæ laxativæ, ana, unc. ʒ: olei scorpionum, liliorum, & violarum, ana, unc. j: santali rubri, mellis violati, ana, dr. vj: philonii Romani, dr. ij: fiat clyster. Fetus solemnes & unguentum ex mucaginibus administrabantur.

℥. Radicum v. aperientium, ana, unc. ʒ: althææ totius, graminis, ana, unc. j: radicis bardanæ, lapathi acuti, ana, dr. iij: cicchorii totius, herniariæ, scariolæ, betonicæ, capillorum, ceterach, bipinellæ, saxifragæ, omnis buglossi, ana, man. ʒ: quatuor seminum frigidorum majorum, carvi, milii solis, citrii, ana, dr. ij: glycyrrhizæ rasæ, unc. ʒ: florum cordialium & genistæ, ana, pug. j: fiat decoctum ad lib. j: in colatura dissolve oxymellis, syrupi capillorum veneris, ana, unc. ʒʒ: aromatizetur electuario ducis.

℥. Aloes, unc. iijʒ: medullæ seminum bipinellæ, bardanæ, apii, contusæ & cretæ per setaceum, ana, dr. j: nucleorum mespilorum lotorum vino albo & pulverisatorum, dr. ʒʒ: cum syrupo de althæa fiat massa utenda ante prandium.

218 CONSILIORUM MEDICINALIUM,

℥. Nucleorum mespilorum pulverisatorum, unc. ℥: radices graminis lotæ in vino albo & in furno siccatae, dr. iij: liquiritiæ, seminis bardanæ, ocymi, petroselini Macedonici, ana, dr. j: cum triplo sacchari fiat pulvis.

℥. Seminis milii solis, althææ, lini, fœnugræci, ana, unc. ℥: fiat decoctum: in colatura dissolve, catholici, dr. vj: benedictæ laxativæ, dr. iij: terebenthinæ, unc. ℥: sacchari rubri, mellis violati, ana, unc. j: olei scorpionum, & liliorum, ana, unc. ij: philonii Romani, dr. j℥: fiat clyster.

℥. Aquæ betonice, argentinæ, corticum fabarum, ana, unc. j℥: passentur cum saccharo & pauco cinnamomo: adde sanguinis hirci præparati, dr. j: pulveris lithontriptici, scr. j: fiat potus: capiat in semicupio.

℥. Radicis raphani, petroselini, fœniculi, asparagi, ana, unc. ij: seminis milii solis, saxifragæ, lappæ majoris, ana, unc. ℥: betonice, parietariæ, bismalvæ totius, ana, man. j: fiat decoctio in hydromelite, bene coctio ad lib. ij.

℥. Prædictæ decoctionis, quart. iij: in quibus dissolve terebenthinæ Venetæ, benedictæ laxativæ, ana, unc. ℥: adipis anserini, unc. j: pulveris lapidis Judaici, dr. j: pulveris lithontriptici, dr. ij: olei scorpionum & liliorum, ana, unc. j℥: fiat clyster. Vel

℥. Olei seminum lini, lib. j: terebenthinæ Venetæ, unc. j℥: diaphænici vino albo soluti, dr. iij: fiat clyster.

℥. Aquæ destillatæ saxifragæ, betonice, ana, unc. j℥: aquæ destillatæ terebenthinæ, unc. j: cum saccharo & pauco cinnamomo fiat julepus: capiat reddito clystere: & cum illo julepo misceatur sanguinis hircini præparati, dr. ℥:

℥. Radicis bryoniæ, liliorum, ana, unc. j℥: malvæ, bismalvæ totius, parietariæ, creffionis, berulæ, ana, man. j: seminis fœnugræci, althææ, lini, ana, unc. j: ficus pingues, num. vj: florum chamæmeli, pug. ij: fiat decoctio: & materialia prædictæ decoctionis misceantur cum farine cicero rubrorum, unc. iij: farine fœnugræci, unc. ij: adipis anserini, unc. j℥: cum oleo scorpionum & liliorum, fiat cataplasma pro rene utroque.

Paretur balneum cum seminibus lini, fœnugræci, althææ, milii solis, floribus chamæmeli, meliloti.

℥. Quatuor seminum frigidorum majorum, ana, dr. ℥: seminis asparagi, lithospermatis, ana, scr. ij: pulveris lapidis cancrorum & judaici, ana, scr. ℥: pulveris burgæ spinæ & seminis bardanæ, ana, dr. ℥: anthos, dr. j: cum saccharo quod sufficit, fiat pulvis utendus cum julepo sequente.

℥. Syrupi de Althæa, & de limonibus, ana, unc. j: aquæ decoctionis fabarum, unc. iv: fiat julepus.

℥. Aquæ hyssopi, parietariæ, betonice, saxifragæ, ana, unc. ij: aquæ terebenthinæ destillatæ & raphani, ana, unc. j: in quibus dissolve, olei de scorpionibus, unc. ij: olei liliorum, unc. j: pulveris electuarii ducis & lithontriptici, ana, dr. ij: oxymellis simplicis & syrupi de raphano, ana, unc. ij: adipis anserini, unc. ij: fiat clyster pro duplici injectione, addita dr. j℥: quintæ essentiæ terebenthinæ.

℥. Radicis cichorii, asparagi, apii, petroselini, fœniculi, raphani, arestæ bovis, ana, unc. j: radice althææ, lappæ majoris, burgæ spinæ, rubiæ, ana, dr. ℥: betonice, parietariæ, saxifragæ, adianti, ceterach, endiviæ, pimpinellæ cum toto, berniariæ, cichorii, ana, man. j: fructuum alkekengi, num. xij: ci-

ceruna

cerum rubrorum, unc. j: baccarum juniperi & lauri contusarum, ana, dr. jß: milii solis, quatuor seminum frigidorum majorum, seminis althææ & milii solis, seminis malvæ, violarum, martiarum, ana, dr. ij: florum genistæ, pug. j: fiat decoctio ad lib. j: in colatura dissolve syrupi de raphano & de limonibus, ana, unc. jß: fiat julepus aromatizatus electuario diaireos & electuario ducis.

℥. Expressione dr. ij. rhabarbari infusi in decocto graminis, petroselini, brusci, acetosellæ, agrimonie, bipinellæ, saxifragæ, urticæ, mortuæ, seminis alkekengi, juniperi: dissolve lapidis judaici, scr. j: syrupi de raphano & rosarum pallidarum, ana, unc. ß.

℥. Aquæ betonica, argentina, saxifragæ, ana, unc. jß: aquæ raphani, unc. ß: passentur cum cinnamomo & pauco saccharo, addendo pulveris ducis, dr. j: lapidis judaici, milii solis, lapillorum cancrorum, ana, scr. j: fiat potus: detur in semicupio.

℥. Mucaginum seminum lini, althææ, fœnu græci, extractarum in aqua parietariæ, unc. jß: adipis gallinæ & anseris, ana, dr. vj: cum olei de scorpiionibus, terebenthina Veneta, & butyro recenti, ana, unc. ß. fiat litus pro partibus dolentibus.

℥. Oleorum mastiches, & cytoniorum, ana, unc. ß: pulverum absinthii, rosarum, corallii rubri, galangæ, ana, dr. ß: cyperi, dr. j: pulverum myrtillorum, gallarum, nucis cupressi, ana, scr. j. cum ceroto stomachico fiat litus ad stomachum.

Multa alia instituta sunt, quæ necesse non est scribere, & quod ea satis per se cuique occurrant, & quod aliis ex locis facile repetantur.

CONSILIUM LIII.

De Diarrhœa, & Dysenteria.

INter eas affectiones quæ miseros mortales exercent, sunt fluores alvi, præproperæ dejectiones, lejentericæ, dysentericæ, cœliacæ. Occurrunt nobis plerique, quibus grave fuit ac permolestum sæpius desiderare, ac præsertim de nocte, vel quum in negotiis occuparentur, quæ necessario omittenda essent, ut excernendi necessitati serviretur. Cœliacæ, vel alvinæ excretiones (γαστήρ enim hoc loco, *alvus*, latine a nobis cum Cicerone vertitur, vulgo ventriculus dicitur) non possunt diutius perseverare incolumi stanteque ægro. At dysentericæ excretiones (nomine τῆς δυσεντερίδας improprie sumto) diu fatigant, vel quod minimo negotio sanguis excernatur, vel quod tam diuturni profluvii dysenterici occasio a capite repetatur, nullo etiamnum vitio in viscere aliquo contento, nisi quod longitudine fluoris tandem partes ἐν τῇ κοιλίᾳ (b) contentæ labem contraxerint. Ac fluorem hoc loco intelligimus διαρροίαν vulgo dictam, quum & in excretionis modo, & in qualitate, & in frequentia peccatur.

E e 2

tur,

(b) In ventre.

tur. Nam hoc loco intelligi volumus de excretionis modo, & qualitate, quia per annos fere septem, octove numquam excernitur quicquam ab alvo, nisi cum dolore circum umbilicum, aut paullo supra, infrave: & quæ secedunt corrupta sunt sanguinolentaque, diversi coloris, & tamen morbus remediis non cedit.

Hoc affectu misere quidam annos jam afflictus est decem, nec opem ullam, quamvis consultis primariis Medicis quæsierit, invenit. Decem ante annis dysenteriam, ut tunc Medicis visum est, passus est: opera adhibita est: an male curatus morbus nihil ad nos; ab eo tamen tempore, nisi brevibus aliquot intervallis, dolores, & excretiones, ut sic dicam ἐργώδεις & πονόδεις (i) non conquieverunt. Viso homine, nemo tam parum in arte versatus, qui non colligat temperamento bilioso esse, conferentibus eo frequentius animi curis quibus impense complicatur: emaciatus est, hepar illi ad calidiorem temperiem inclinans, totus venter ambrustus, (ut vocant) denique θερμόκοιλος (k) est, ut verbo Hippocratico utamur. Sed sit ita, & fateamur ejusmodi temperiem & vitæ institutum, Græcis ἐπιτήδευμα appellatum, ad alendum morbum conferre, propterea tamen non constat de sede, ac specie morbi: quis sit, unde, qui tamdiu manente agro perseveret, an vitium lienis, an hepatis, an cerebri, an mesenterii: & si mesenterii, an ulcus sit, an intemperies: si ulcus, aut quid simile, quomodo tamdiu superfuerit, cur non illa pas siderata, vitiataque temporis progressu? Denique mirum est qui fiat ut illa liquida satis excretio, αἱματηρά (l), graveolens, tam multiplex (nam simul & cruenta, & stercoracea, & viridia, & flava excernuntur, quæ numquam in bene affectis excernuntur) tamdiu possit perseverare. Notum enim illud est Galeni: *Quum excernuntur varia, si prava fuerint, deterius agris esse, quam si uniusmodi.* Et si varia sint, ac prava, vel αὐτομάτως ἢ συμπτωματικῶς (m) excernuntur, vi medicamenti purgantis. Quum αὐτομάτως excernuntur, & excernendi finis non fit, nec id affatim fit, sed lente ac pigro gressu, significatur varietas dispositionum malarum in diversis partibus: ac quo plures partes afficiuntur, eo res ægrorum deteriores sunt: ut autem lentorem, tarditatemque gressus explicet Hippocrates, usus est participio τὰ ἴοντα (n), quod non semel factam excretionem, & ἀδρως (o) declarat, sed sensim ac sensim fieri. Sed quum artificio Medici ad imitationem naturæ comparato excretio fit talis materiæ pravæ ac multiplicis, tametsi hoc per se malum, ex eventu tamen bonum est: nam non perennem generationem, sed congeriem tantum accumulationemque, συναθροισµὸν Græci vocant, designat: quod in omnibus morbis diligenter notandum.

Ac quum tamdiu prava ista materia excernatur, sive nova generetur, ut necesse est, sive e sedibus partium intimis illa, aut pars illius secedat, mirum

Aphor. 21.
lib. 4.

(i) Operosæ & laboriosæ.
(k) Ventre calidus.
(l) Sanguinolenta.

(m) Sponte & symptomatice.
(n) Quæ præterfluant.
(o) Cumulatim.

mirum quomodo id fiat. Ideoque claris Medicis hoc negotium datum est, ut nec opera, nec consilio juvarent, immo ne sedem mali quidem intellexerent: quamquam communi nomenclatione dysentericum quid appellant. Hepaticum non est profluvium, sive rubrum intelligatur, sive non, quod tanti momenti pars decem annos non possit ita laborare, non quod, ut ante dictum est, non afficiatur tandem hepar. Cephalicum esse aliquis suspicetur, non ita tamen ut tota natura profluvii in descensu pituitæ a cerebro consistat; nec enim dolores illi ad umbilicum consisterent, nec propterea cruentum excerneretur, nec tam varia ac putria; sed ea ratione cephalicum esse potest, quatenus quum jam partes inferiores affectæ essent, ad diurnitatem fovendam accessit capitis opera mucosum humorem, aut phlegma falsum excernentis in alvum: huc facit quod de nocte potius ad excernendum ager incitetur: ac veteres practici distinxerunt profluvium stomachicum ab hepatico & cerebri, quod illud interdum fatiget, hoc, id est a cerebro hepateque natum profluvium de nocte potius sævire consuescat. Quod autem diurnitatem fluorum alvi, cujus illacumque modi sint, adjuvet cerebrum, primus litteris mandavit Hippocrates: *Dysenteria, lejentaria, diarrhæa morbi sunt consimiles: hi sunt sanandi, ut defluxum a capite impedias, & a ventre superiore: morbi enim natura hinc est.*

Hippocr. lib.
πρὶ παθῶν.

Atque unum obiter annotare non alienum, an necesse sit spumantes esse dejectiones, si a capite occasio excretionis pendeat. Aphorismus est Hippocratis: *Quibus in alvi profluviiis excrementa spumant, iis a capite pituita est.* Falsus enim videtur in plerisque aphorismus: nam in doloribus colicis excernuntur spumantia, & bubulo excremento similia, natantiaque præ contento spiritu in aqua, non propterea tamen colligere licet caput hæc suppeditare. Sed dicet aliquis, Hippocratem loqui de alvi profluviiis, in quibus quum spumat aliquid, excretæ a capite pituitæ argumentum est. In Comment. Galenus non videtur hunc aphorismum omnino probare. Sic visum est recentioribus recte quidem in dysenteriis materia commota calore æstuante agitata spumantia dejici. Sic aliis signis colligendum caput male habere, si grave caput, salivatio, ac præsertim mane & vesperi, maxime si eam molestiam sentiant in ventriculo. Quamquam caput per se constituitur pituitæ sedes, quæ in ventriculum illabens profluvia longiora reddit. In spumantibus itaque dejectionibus falli non oportet.

Aph. 30. lib. 7.

Cap. 51. lib. 2.
de loc. aff.

Gal. Com. in
Aphor. 43.
lib. 3. & 30.
lib. 7.

Et si autem caput magnum habet momentum ad producenda profluvia, non est tamen temere inculandum, nec medicamentis agitandum. Galenus primus meo iudicio, quod a nullis hætenus annotatum est, fluorum alvi causam unam agnoscit quamdam *ρευματικὴν διάθεσιν* (p) intestinorum, ut vocat, quam in quodam animadvertit qui excernebat cum sensu mordacitatis in superioribus intestinis (quod colligebat ex eo quod post mordicationem paullo longiore tempore desideret) idque ob læsum a pravo medicamento intestinum: ac conjecit læsum esse ab eo medicamento intestinum, ac jam in *ρευματικὴν διάθεσιν* pervenisse, proptereaque facile jecoris excrementa recipere, eaque corrumpere. Hic locus plurimum conferet ad

Cap. 4. l. 1.
de loc. aff.

id intelligendum de quo laboramus; qui fiat ut tamdiu profluvium perseveret, est illa *διάθεσις πνευματικὴ* in causā, id est, intestina vitiata sunt, imbecilliorave reddita, ut humorum aliunde influentium impetum facile recipiant, & humores a jecore manantes corrumpant: 1 quod notandum. Nam aliquis quærat, si a jecore excrementa manant, corrumpantur necne, nil interest: quod intrepide negandum est. Nam quæ a jecore fluunt, refluuntque, ea quum excrementa tantum sint, sed nil mali præterea habeant, intestinum vicinum vitiatum, & jam in *πνευματικὴν διάθεσιν* deveniens corrumpit, & propterea citatior alvus redditur. Nam quæ in intestinis continentur, nisi acrimoniam quamdam aliquo modo nacta fuerint, ea diutius in iis resistant, & alvo stimulum calcarque ad solvendum non addunt. Non exigua itaque dubitatio fuit de illo ægro, quænam in illo potissimum pars incusanda esset: omnes ad hepar recurrerant: at illud aut intemperie, aut solutione continui, aut tota substantia affectum est. Non abs re autem *τῇ ὅλῃ ὑσίσῃ* (q) dico, non autem *ποίᾳ κρᾶσει* (r), quoniam pars illa sicut & reliquæ partes afficiuntur nullo interim judicio manifesto affectionis. Nam plerique ex iis quibus præcipua cura est de conjectandis tangendisque hypochondriis, quum nec inæqualitatem, nec tumorem, nec renitens quid tactu deprehendunt, propterea jubent securos esse ægros: unde sæpe in vulgi mentem venit, propinato veneno ita languere hominem, quum recitat Medicus nil deprehendisse vitii in hypochondriis. Tametsi enim Hippocrates in *Coacis adversariis* in omni morbo hypochondrii æqualitatem in qualitate & substantia, in eoque doloris vacuitatem laudavit: non propterea latere nos debet subesse substantiæ totius vitium in viscere contento in hypochondriis. Hoc autem Galenus litteris tradidit aperte, quod ad medendum & investigandum confert plurimum, ne temere inveterato contrectandi hypochondria mori assentiamur. Declarat enim quomodo superficies corporis sæpe colore æruginoso infecta, deturpataque sit, quum nulla existat obstructio, aut inflammatio, aut scirrhus in hepate: sed, ait, *secundum substantiam temperiei ipsius partis mutatur*: ut sit temperamenti quædam alienatio, sed sit ita sane (jam enim accedo ad eos, qui quod forte juvenum virginum nitore, & ut ita dicam, polito marmore alliciantur, jam sibi persuasere officio suo non se defuturos, si ut morbi sedem investigent, manum ad hypochondrium adjiciant, ut hic plus voluptatis ad illos redeat, quam ad ægros utilitatis:) sit ita, inquam, aliqua obstructione aut tumore laboret hepar, an propterea tactus fidem faciet? 2 Quod si neges, habebis Galenum tibi contradicentem, qui non ita stolidè voluptuoseque ægrarum mulierum inverecundo tactu delectabatur. Istius verba hæc sunt: *Constat*, inquit, *hepar intra musculos positum esse: quod quum tribus contegatur musculis, fieri non potest ut tactus aliquam illius notitiam præstet, nisi vel magna in eo oriatur inflammatio, vel incumbentes ei muscoli valde extenuati sint.* At affectus hepatis cognitionem alia arte venandam esse tradit.

7. cap. lib. 5.
loc. aff.

Gal. cap. 7.
lib. 5. de loc.
aff.

Ut

(q) Ex tota substantia.

(r) Quali temperamento.

Ut ad institutum revertamur, illius ægri hepar, quod tamquam mali auctorem omnes accusabant, illudque præsidii innumeris fatigabant, aut solutione continui, aut intemperie laborabat, aut vernacula ejus temperies totaque substantia erat immutata: nec inflammationem hepatis passus erat, nec tumor ullus, tametsi incumbentes muscoli excarnes pæne essent, percipiebatur. Si caliditas est magna, adureret potius, siccaretque, & πυρατώδης διαχόρημα (s) efficeret, ut in hydropicis quibus hepar præcalidum est, annotavit Hippocrates. Caliditas ad retentionem & attractionem facit: humiditas & frigiditas eandem retentionem dissolvit. Et si siccitas in jecore eandem retentionem roborabit, ut patet ex Galeno, qui qualitatium corpus constituentium, alias ad hanc aut ad illam potius actionem valere. 3 At dicet aliquis, immoderatus est calor, immoderata siccitas: tametsi enim siccitas & calor ad retentionem & attractionem conferant, illud est intelligendum de utroque moderato. Verum quidem illud: nec enim nos latet scriptum esse a Galeno, ut moderata siccitas actionem retentricis juvat, ita immoderata dissolvit: quod senum exemplo patet, quibus quum adsit summa siccitas, iis alvus est liquida ἀνὰ δόσιν (t) vitio, impediante nimirum siccitate immodica, & ἀνὰ δόσιν (u), & retentionem legitimam. At si fuisset in illo tanta intemperies calida siccaque hepatis, non fuisset credibile tamdiu eum vivere potuisse. Quamquam non negamus calorem qui in eo est magnus, & acer, plurimum illum fluorem juvisse, dispositis male jam intestinis, humores corrumpendo, & iis saltem acrimoniam attribuendo. Sic enim lib. 6. Epidemiorum scripsit Hippocrates, *Qui ventre calido sunt, carnes habent frigidæ.* Et miror, si tanta fuit intemperies calida hepatis initio, cur non ætas quæ secuta est illam correxit? Ita enim vernaculæ intemperies & veteres infirmitates temporis progressu immutantur, ut quibus in juventute fluxerit alvus, iis senibus re-siccetur. Et id est quod scripsit Hippocrates in Epid. *Morbi commutriti in senectâ relinquunt;* quod Galenus de intemperie calida intelligit in Commentario, ut ætas ingravescebat illi intemperiei veluti auxilio sit. Quomodo autem hæc multos torquere possit. Ergo probabilius est accusare intestina in quibus inest ρευματικὴ διάθεσις (x) illa quam diximus, juvante hepate, nimirum serosos humores acresque generante: qui, si intestinum integrum esset, non ita citarent alvum: sed hepar generando, mittendoque, intestinum & corrumpendo ob malam dispositionem, mutuas tradunt operas ad illum fluorem perpetuandum: & futurum tandem ut colliquescat hepar, & veluti consumatur. Si vitium in illo absolute fuisset, vix tamdiu homo superfuisset. Quamquam audivimus de Consule Parisiensi qui hepatico profluvio bilioso sex annos vexatus est, & nullis remediis allevatus est: eo mortuo inventus tantum hepatis locus & membrana, illius parenchymate consumto & colliquefacto. Quod autem huic nostro ægro,

Gal. cap. 3.
lib. 3. de sym-
ptom. caus. &
lib. de arte
par.

Com. in aph.
20. lib. 2. A-
phor.

Aphor. 10.
lib. 2. Aphor.

Part. 6. sect.
lib. 6. Epidem.

(s) Caprarum baccis similis excre-
tio.

(t) Distributionis.

(u) Distributionem.

(x) Rheumatica diathesis.

Cap. ult. lib.
3. de loc. aff.

Caloris lapsus.

de loc. aff.
Cap. ult.

ægro intestinum male affectum sit, colligere possumus ex antecedentibus; nam aliquando dysenteria vera laboravit, & quum Medicorum judicio ea male curata esset, ab eo tempore superfuit, restititque illud quodammodo dysentericum profluvium. Quamquam ad mesaræon potest sæpe longi fluoris occasio referri. Nos enim sex mensium spatio fluorem patientes vidimus, qui non hepatica cephalicaque excernebant, sed mesenterica, ut sic loquebamur. Et sæpe longorum latentiumque morborum sedes est mesaræon, frustra aut ad lienem, aut ad hepar mali prima labes & occasio refertur. Et ne cui mirum videatur si ad mesenterium recurrendum sit, quod non sit credibile ab uno hepate tam multam colluviem provenire, habemus nobis suffragantem Galenum: ille agnoscit quasdam mesenterii affectiones, a quibus qui ægrotarent, Meseraici appellarentur. Quidam veterum quum perfecte confectum in ventriculo cremorem animadverterent, & talem fere dejici, nec a meseraicis suctum devectumque, ut fieri solet, falso mali causam mesenterio attribuentes, sic laborantes meseraicos appellabant, sed male: & ideo hos Galenus redarguit: nam quum facultas attractrix hepatis languet, nil per venas meseraicas attrahitur ab hepate: propterea non accusari debet mesenterium, sed hepar ipsum. Idem enim contingit quod iis quibus læsa spinalis medulla, & aut brachia, aut manus in iis suum officium non præstant: non accusandæ manus, sed ad spinam recurrendum. Item quum quis syncope prehenus non movet manum, an ei manus in vitio est? Hæ rationes Galeni sunt. Contra tamen afferri hoc potest: quum chylus mitificatus excernitur, nec ad hepar devehitur, an ideo facultatis attractricis hepatis id vitio sit? Numquid sæpe fluorem alvi videmus obstructo mesaræo facultatibus hepatis etiamnum integris? Non sequitur ergo ideo convinci posse hepar laborare, quum chylosa dejiciuntur. Verum quidem illud, quum facultas attrahendi hepatis ægra est, attractionem per meseraicas tamquam per manus officiales non fieri, non obstructæ viæ ratione, sed partis principis mesaræi ministerio utentis vitio. Et veteres qui meseraicos appellabant illos, non abs re fecerunt. Sic & Galenus, & illi veteres culpa non vacant; siquidem & chylosa dejici possunt solo vitio mesaræi non deducentis: aliquando ipsius hepatis vitio, quum mesaræon incolumis sit. Præterea adversus Galenum hoc stare potest. Mesaræon pars est naturalis: omni parti naturali suæ actionis vis est, per protopathiam laborat, non per consensum ut partes animales, quæ aliquando quum per se incolumes sint, suæ affectionis causam in se non continent: hinc fieri potest ut etiam laborante hepate mesaræon suum officium faciat: & contra incolume potest esse hepar, læso mesaræo. Et nil affert Galenus quum ait ridiculum esse affecta spina, manum, quia non moveatur, accusare: Idemque contingere in hepate & mesaræo, siquidem si mesaræon non trahat, affectionis hujus causam non acceptam ferendo mesaræo, sed ipsi hepati; quod a ratione alienum esse videtur, quum mesaræo insit vis suæ actionis, & τῆς ἐνεργίας (γ). Nec est quod quis parum interesse dicat, sitne affectum mesaræon,

(γ) Energiz.

mesaræon, an hepar, quum chylosa deijciuntur; nam magna est partium affinitas: & unius affectio facile in aliud redundat. Nos autem contra sentimus; siquidem si in mesenterio aut tumor & obstructio sit, cujus occasione chylus ad portas non devehatur, alia ratione curandum erit quam si hepatis sola attractricis infirmitas in causa sit. Et nos vidimus chylosas dejectiones non affecto hepate aliquo insigni vitio, sed sublati multis quæ mesaræon occupabant obstructionibus, tandem cessavit chylosa dejectio. Sic non sunt Galeni dicta pensculatim & ad momi lucernam æstima- manda: sed quum Galeno illo loco mens sit de hepaticis dicere, non est dubium quin hepatis facultate tractrice infirma mesaræon labore, actio- que ejus aut minuatur, aut deperdatur: nam mesaræon tamquam auxilia- ris manus hepati subservit. Sed contra non sequitur, chylosa dejectio est, necessario itaque vitium hepatis convincitur. Sic in uno sensu vera opi- nio Galeni, in altero sensu veterum opinio excipienda. Dicendum vero mesaræon, quod est veluti venarum textura, ita affectum esse ad hepar quatenus pars est officialis, ut vitium quod est in hepate facile commu- nicetur ipsi mesaræo. Et Galenus eodem loco ait, si phlegmone, aut aliquid simile mesaræon obsideat, hæc affectio proprie ejus esse dicitur. Si vero hepar ob imbecillitatem non possit per venas suas alimentum tra- here, non mesenterio, sed hepati providendum erit. Porro si velis dis- cernere an inflammatio & erysipelas mesaræon occupet, sciendum tunc non solum excerni talia qualia in hepatis imbecillitate quum ad se cibum non trahit, excernuntur, & sed præter ea saniosum quid. Sic quum hepar non inflammatum est, etsi cum chylosis excrementis saniosum quid excernitur, ad mesenterium hoc referendum.

Ceterum incredibile dictu est qualia excernantur dum mesenterium per intestina congestam in se colluviem deponit: nec alienum ab instituto si differentias aliquot fluorum hepaticorum apposuerimus, dysenteriae species proposuerimus; quæ accidentia incipiente fluore dysenterico & hepatico contingant; quæ sedium distinctio, quæ notæ: deinde remediorum per- brevis sylva præscribetur. Si enim omnes fluorum differentias persequi institutum esset, ne hic liber quidem sufficeret.

Quæcumque excretio per alvum sanguinis fit (si hæmorrhoidalem exce- peris) dysenterica vulgo appellatur: idque præsertim quum dolor, ven- trisque torsio aliqua percipitur: quæ tamen cum ulcere est, proprie Dy- senteria appellatur: hyparxisque ejus in ulcere posita est: ita enim eam proprie Dysenteriam nominari, & a Veteribus & a suis Galenus auctor est. Aliæ autem sunt excretiones cruentæ, ut quum limus sanguinis ex- cernitur, aut velut sanguinis sæx, aut quum sincerus plane, eaque excretio affectum hepar declarat eidem Galeno. Nam ut tenue & saniosum, & recens macatarum carnum loturæ simile evacuatur, id hepaticum est, id est declarat imbecillitatem jecinoris sanguinem probum generare nequeun- tis. Hanc excretionem Hippocrates vocat περίπλυσιν ἐξέρυθρον, prærubram alvi proluviem interpretor: est enim vel rubentior, vel dilutior pro ratio- ne permixtæ tenuis substantiæ. Quum autem sæci similis excretio sanguinis fit quodammodo exallantis jecoris argumentum est, & vocatur hoc τὸ δια-

Cap. 5. lib. 1.
de loc. aff.

Gal. ibid. &
cap. ult. lib. 5.

Hip. lib. 1.
Prorrh.

Cap. ult. lib.
5. loc. affect.

χώραμα ὑπερποτώμενον (z). Et notandum est illud quod scribit Galenus, & quod nos experientia sæpe deprehendimus, aliquando liquidam tenuemque sanguinis esse excretionem, quam melancholica postea, sæculenta, nigra, & atra consequatur. An atra, nigraque, & adusta quodammodo intemperie frigida affecto hepate excernitur? Nequaquam. Sed quum aliqui præcessit frigida intemperies, temporis progressu putrescit in imbecillo hepate humor, a putredine febris lenta oritur; hinc adustio recoctioque humoris: quod annotandum: nam sæpe hæc febris negligitur; hinc dejecta appetentia, proventus pravorum humorum. Et quum vident illi Medici dejectam appetentiam, non moventur: quod male fit. Illud enim notum esse debet, si perseveraret intemperies illa frigida quæ initio fuit, non ita deijci appetentiam, immo cibi augeri desiderium: quia autem ita deperditur appetentia, calidioris intemperiei quæ successerit, debet esse argumentum. Nam calidas intemperies numquam comitatur ciborum appetitus, sed ingens cibi fastidium, febris, vitiosorum humorum vomitus. Itaque non falsa debet esse opinio prioris intemperiei frigida: sed signis est venanda aucupandaque cognitio succedentis aliæ intemperiei.

Gal. ult. cap.
lib. 5. de loc.
aff.

Aphor. 3.
lib. 6.

Quoniam autem de inappetentia quæ imbecillitatis hepatis comes est nonnulla dicta sunt, & de fluoribus dysentericis & hepaticis sermo est, non abs re erit pauca annectere ex Galeni mente, eaque ad Hippocratis sententiam accommodata. Hippocratis est illud, *In longis dysenteriis inedia ex fastidio, malum, & cum febre, pejus*: Nomen τῆς ἀποσιτίας non apte satis Leoniceus vertit, inediam ex fastidio, quum vel inappetentia, vel aversio ciborum, verti debeat: proprie autem nomen ἀποσιτία aversionem ciborum significat, ut in comment. in 1. Epidem. explicat Galenus. Sed hic ἀπὸ τῆς ἀσιτίας (a) usurpatur: ἀσitos autem & ἀπόσιτος distinguuntur proprie loquendo: improprie autem sumitur hoc loco. Sic enim in Commentario Galenus vult ἀπόσιτος (b) sumi pro ἀσώματος (c). De nominibus hæcenus.

4. De diarr.
acut. par. 80.

Dysenteria aut supprimuntur intempestive, aut diuturniores sunt. Tametsi enim dysenteria pessimus sit morbus, quia tamen sæpe fluor est quidam, ratione autem floris multa e corpore evacuantur, multaque qualitate prava, nullum tamen negotium naturæ (quia quietem habent, imoque delitent corpore) facessentia continuata serie ad motum incitantur, fit ut si illa repente, commota jam tamen, supprimantur, corpori periculum creent. Ita enim scripsit summus præceptor, *Dysenteria quæ cessavit, abscessum vel tuberculum aliquod faciet, nisi vel in febres, vel in sudores desierit*. Et in Coacis: *Dysenteria intempestive suppressa, abscessum in costis, aut visceribus, aut articulis facit*. Ut autem δυσεντερία suppressa comites habet morbos, ita si longior, ei non desunt qui jus hereditatis sibi decernant. Quocirca Aphorismo illo lib. 6. Aphorism. inappetentiam tamquam malum longæ dysenteria: ἐπιτερόμενον (d) scribebat, & in alio loco ita scripsit,

Qui

- (z) Excretio exassata.
(a) Loco inappetentiæ.
(b) Aversum à cibo.

- (c) Cibum fastidientem.
(d) Superveniens.

Qui lienosi a difficultate intestinorum capiuntur, iis superveniente longa dysenteria, hydrops, aut lejenteria supervenit, & moriuntur. Ubi notanda verborum Hippocratis proprietas. Quid enim sibi hoc vult, Qui lienosi a dysenteria capiuntur, iis superveniente longa dysenteria? nam non potest supervenire si jam adsit: debuitque dicere potius: Quibus lienosis supervenit dysenteria, eaque productior fit. Ita excusari potest Hippocrates, ut verbum *ἐπιζήσθαι* (e) non est hic proprie usurpatum: vel, quoniam laudatur dysenteria quæ supervenit lienoso si brevis sit, ut in Coacis animadvertit Hippocrates; quum producitur, debitumque tempus præterit, non jam amplius dysenteria splenica vocanda est, sed per propriam intestinorum affectionem fit, humoribus cuniculos agentibus, & ultro progredientibus: proptereaque nova quodammodo dysenteria dici potest: sed hæc nihil ad rem. Itaque inappetentia, lejenteriaque longæ dysenteriae succedunt. An utrumque affecto ventriculo, & malo quodammodo ventriculi œconomiam (cujus est appetere, & coquere cibos, ideoque lejenteria propria est ventriculi passio) labefaciente contingit? Non videtur, si Galeno credimus. Et ideo sui oblitus Galenus, mihi in eo errasse videtur, quod mox explicabo. Nam quum de inappetentia dysenteriae longæ succedente mentionem iniecit, scribit; *ulceribus* (in dysenteria) *putrilaginosus ventriculus compatiens in coctionis munere offenditur: qua offensione magis ac magis ad superiora perveniente quum os ventriculi una afficitur, tum ἀπόστοι* (f) *sunt.* Itaque vult ad os superius ventriculi malum pervenire. Et quomodo? dicet aliquis. An ulceratio hyparxin dysenteriae constituens ad os superius alvi pervenit? Nequaquam. Quomodo id fit? Quum autem de lejenteria meminit, non ad ventriculi vitium recurrit, sed ad intestina sola. Verba hujus hæc sunt: 6 *Læsis intestinis a transitu vitiosorum humorum vis eorum laborat, & temperies nativi caloris aboletur; hinc hydrops, & lejenteria. Lejenteria quidem ex sola intestinorum læsione: hydrops ob hepatis sympathiam, &c.* An sola *πάκωσις*, id est, oblæsis sola intestinorum in longa dysenteria lejenteriam facit? Si in tali morbo inappetentia contingit quum malum ad os ventris attingit (ut ante dictum est) cur non lejenteria potius a vitio ventriculi, quam solo intestinorum vitio? An solum intestinorum vitium lejenteriam parit? Galenus taxat veteres quod lejenteriae tale nomen indiderint *ἀπὸ τῆς τῶν ἐντέρων λεϊότητος* (g), quum tamen vitium non intestinorum sit, sed ventriculi, ut pote cujus vitio coctio lædatur, eademque incolumis sit integro ventriculo. Itaque illa erronea propositio est, qua statuit sola intestinorum læsione lejenteriam contingere posse. Nam & in primo aphorismo lib. 6. & aliis locis, ad ventriculum male affectum lejenteria refertur. Quid ergo sibi vult Galenus tam sui dissimilis? Bifariam responderi potest, & excusari Galenus: Quoniam institutum est Galeni de dysenteria longa disputare, cui & hydrops & lejenteria supervenit, quoniam dysenteria ad sola intestina refertur, a sola quoquæ læsione inte-

Aphor. 43:
lib. 6.

Galenus lapsus.

Aphor. 3:
lib. 6.

Com. in Aph:
44. lib. 6.

Lapsus Galeni.

Com. in Apho:
12. lib. 4.

Excusatio
Galenus.

F f 2

stinorum

(e) Supervenire.
(f) Averſu à cibo.

(g) Ab intestinorum lævitate,

stinorum lejenteria nascitur, ut unum & idem subiectum sit & dysenteriae & lejenteriae: dysenteriae quidem per conscriptionem ulcerationis quamdam in intestinis: lejenteriae, vitio communicato toti intestinorum convolutioni, & diuturnitate dysenteriae affecta temperie intestinorum. Vel dicemus aliud esse a sola laesione intestinorum nasci lejenteriam, aliud a laesione solorum intestinorum: nam si sola intestina diceret, excluderet ventriculum: at non est excludendus. Tertio dicemus καταχρηστικῶς (h) nomen lejenteriae usurpatum: & quae hic lejenteria fit, non est vera, cuiusmodi ea est quae per affectionem ventriculi contingit. Vel dicemus (& haec ultima ratio probabilior videtur) illud μόνον (i), & μόνῳ κακώσιν (k) dictum esse per comparisonem morborum duorum, nempe hydrops, & lejenteriae: nam quum hydrops longae dysenteriae succedit, tametsi intestina male a priore morbo afficerentur, non tamen ob vitium solum intestinorum invehitur hydrops, sed per sympathiam hepatis, lienis, & totius generis nervosi, ut diserte scribit Galenus. Ac si diceret, quum contingit hydrops in longa dysenteria, non est illius generatio ad intestina referenda: nullus enim hydrops nasci potest nisi aut hepate, aut liene affecto, aut genere venoso, ut apertius in *Prognost.* declaravit: Sed quum lejenteria supervenit, a sola intestinorum laesione est, id est, non oportet aut hepar, aut lienem, aut genus venosum compati, ut in generando hydropi, sed per proprium, peculiare, & vernaculum intestinorum, suis rugis & fibris alimentum, donec elaboretur aliquo modo, retinentium, vitium lejenteria contingit: non quin ventriculi vitium adsit. In confesso enim omnibus esse debet lejenteriam non posse nasci nisi affecto ventriculo: Et quum meminit κακώσεως (l) intestinorum, non excludit πλὴν τῆς κοιλίας κακώσιν (m): sed omnia per comparisonem duorum morborum intelligenda sunt. At inappetentia ad solum superius orificium ventriculi spectat. Quod Galenus explicat, dum symptomata facultatis vitalis emorientis ab Hippocrate recensita demonstratione illustret. Hermocrates (ait) perpetuo a cibo abhorrebat, loqui non valebat, lingua inaruit, non sitiebat, &c. Haec omnia sunt τῆς δυνάμεως ζωτικῆς νεκρωμένης (n): deinde subdit Galenus in *Commentar.* Inappetentia, Graece ἀποσιτία, melius ciborum averfio verteretur, id est, ut ait, ἀνορεξία, aut a ventriculi ore proficiscitur affecto aliqua humorum qualitate, aut ab ipsius facultatis extinctione. 7 Atque obiter annotandum est an ἀνορεξία, aut ἀποσιτία ad vitalem facultatem referatur, an non potius ad naturalem: propterea pro verbo δυνάμεως ζωτικῆς (o), legendum potius φυσικῆς (p): Conjectura verisimilis esse videtur. Tamen, ut dicam quod sentio, nomen ζωτικῆς (q) melius & generalius mihi videtur a Galeno usurpatum, ut & πλὴν δυνάμιν φυσικὴν, & τὴν ζωτικὴν (r) complexu suo comprehendat.

Redea-

Com. in Aph.
43. lib. 6.

Com. in part.
1. lib. 2.
Prognost.
Subtilissime
Galenus excusatur.

Part. 11. secl.
1. lib. 3. Epid.

- (h) Abusivè.
(i) Solum.
(k) Solum pravitatem.
(l) Pravitatis.
(m) Ventris pravitatem.

- (n) Facultatis animalis mortificatae.
(o) Facultatis animalis.
(p) Physicæ.
(q) Animalis.
(r) Facultatem naturalem & animalē.

Redeamus ad institutum. Ex his symptomatis quæ dysenteriae longæ succedunt, sunt, inappetentia, lejentaria, hydrops. Dictum est quomodo hæc fierent. Nunc autem ut *aphorismus* 3. libri 6. intelligatur, ne temere judicent Medici de inappetentia quæ in dysenteriam incidit, eamque aut bono, aut malo esse pronuntient; ita cum diorismo res distinguetur. Inappetentia quæ in dysenteriam incidit, aut initio, aut affecto jam morbo; si initio, non ita in malis poni debet: nam fieri potest inappetentia primis morbi diebus ob ichoras confluentes ab hepate, (male nomen *ἰχώρας humores* vertit Leonicensus:) ex quibus qui ad intestina derivantur, exulcerationem afferunt: qui in ore ventriculi fluitant, *ἀποστρίαν* (s) afferre solent. At quum inappetentia affecto jam morbo contingit, *νέκρωσιν*, mortificationem interpretor, ventriculo advenisse lege sympathias declarat: Hæc Galenus. Itaque ut iudicium de inappetentia in dysenteriam incidente feratur, hæc distinctiones tenendæ sunt.

Com. in Aph.
3. lib. 6.

Missam fecimus variam acceptionem nominis dysenteriae, ne quoties sanguis per inferiora educitur, dysenteriam adesse suspicemur: nam & mutilis ob copiam sanguinis fit excretio per alvum, quæ dysenterica improprie vocatur: vocant autem *αἱματηράν* (t). Item quibus sanguis habet admixtam bilem, aliquando aperit, roditque oscilla vasorum, unde fluit sanguis: hæc autem improprie quoque dysenteria vocatur, nullumque nomen reperit, nisi sub *κένωσις αἱματηρᾶς* (u) comprehendas: quamquam hoc nomen ad eam evacuationem, quæ ob quantitatem contingit, accommodetur. Galenus autem indicare videtur & hanc & illam *αἱματηράν* appellari posse, hoc discriminis statuto, quod una dicatur *αἱματηρά* ob sanguinis copiam, altera ob qualitatem: Quod autem ea quæ ob qualitatem fit, *αἱματηρά* quoque dici possit, colligi potest ex *Commentario in 5. Aphorismorum*: nam dum Hippocrates narrat ea symptomata quæ contingunt iis quibus circum ulcera tumores sunt, & de repente evanescunt, meminit dysenteriae non proprie dictæ, sed quæ *αἱματηρά* vocatur. Nam ulcera aut partes posticas corporis, aut anticas occupant, tumoresque iis affident, aut evanescunt. Si in posticis, convulsiones fiunt tumore disparente, aut tetani: si in anticis, insania, dolor lateris acutus, suppuratum, difficultas intestinorum. Horum hæc demonstratio, quia posteriora nervosa, anteriora vero venosa ac arteriosa: ideoque alio loco dictum erat, *Mulieribus rigores ex lumbis magis & ad dorsum, &c.* Quod contingit & quia pars illa nervosa, & frigida, & facile compassionis modo ad principium nervorum affectio fertur, & quia substantiæ mollioris est, facile alterationem suscipit: At partes anteriores calidiorem habent temperaturam, ait Galenus. Si itaque tumores, præsertim si *ἰξερύθροι* (x) sint, evanescant in partibus anterioribus dolores lateris & dysenteria fiunt *αἱματηρά*, id fit per *μετάσσειν*, cujus maxime ratio habenda in morbis, an eam dysenteriam probabile est fieri a sanguinis tantum copia, an vero a sanguine

3. de sympto.
caus.

Com. in Aph.
65. lib. 5.

Aphor. 692
lib. 5.

F f 3

multo,

(s) Aversionem à cibo.
(t) Cruentam.

(u) Evacuationis cruentæ.
(x) Prærubri.

multo, sed jam mala qualitate prædito? Si enim nondum contraxisset malam qualitatem, non tristia illa symptomata afferret, ergo credibile est illam dysenteriam a qualitate & quantitate sanguinis contigisse. Sic ex eo loco patet dysenteriam a qualitate sanguinis factam nullo in intestinis concepto ulcere, *αἱματηρὰν* dici posse, non eam solam quæ a quantitate sanguinis fit. Utitur enim Galenus nomine *τῆς δυσεντερίας αἱματηρᾶς* (γ).

I. Prorrh.
part. 2.

Præterea hepatici sæpe excernunt sanguinem nullo intestinorum ulcerato, tamen non dysenteria propria, sed hepatica dicitur dysenteria: & illa est de qua ante dictum est, quam Hippocrates vocat *περίπλυσιν ἐξέρου-θρον* (z), ut Galenus *Comment. in part. 2. Prorrheticorum* demonstravit.

Cap. 2. lib. 6.
de loc. aff.

Quid ergo restat de dysenteria dicendum, paucis aperiri debet quo excretionis modo significetur obsideri intestinum superius aut inferius: quod & dejectiones, & doloris situs & species declarabunt: præterea quid de dysenteria scripserit Hippocrates, præsertim in libris *Prorrhetic. Varietas intestinorum efficit ut & tenesmus, & dysenteria non facile sedem affectam privatim significant*, ait Galenus. Item affinitas affectuum efficit quominus minus facile hepaticus fluxus a dysenterico distinguatur. Sunt quidem notæ nonnullæ, quibus distinguere possis: etenim in dysenteria paullatim & cum torminibus excretio fit, & subinde defurgendi necessitas adest: quod in hepatico fluxu non contingit. Et mirum quod scribit Galenus *eodem cap.* dysenteriam hepaticam a dysenteria proprie dicta, quæ in ulcere consistit, in eo distingui, quod dysenteria proprie dicta non repente & affatim fiat, sed sensim, quum ulcus sua habeat tempora, & quædam rudimenta habeat: quod in dysenteria hepatica non vult contingere; quasi vero hepatica dysenteria non habeat quoque sua tempora, & non imbecillitas illa, a qua nascitur ille affectus, inducatur ex longo tempore. Quod si verum est, nulla plane est Galeni distinctio de utroque affectu constituta: nec hunc locum plane intelligo, nisi de excretionis modo quam de generatione potius intelligatur: aut hæc accipiuntur non ita stricte. Hujus rei iis judicium relinquo, quibus acuties ingenii major inest. Ergo excretionis modus, & dolorum perceptio in variis partibus, & varia contenta, varietque mixta morborum sedem satis indicant: ac primum in doloribus & situs, & species consideranda: situs quidem, si in partibus superioribus, aut inferioribus consistat dolor: nam prout partès superas, aut inferas tenet, ita aut tenuia, aut crassa intestina dicitur occupare. Sed qui in Anatome versati sunt, ajunt hanc situs considerationem pili esse faciendam: intestinum enim colon in crassorum intestinorum censu habetur, & tamen si quis in eo dolor sit, non dicetur deprehendi ex situ inferiore: in hominibus enim vicinum est colon ventriculo: unde in colicis doloribus stomachi subversiones, & vomitionis assiduitas. Quid ergo sibi vult ille situs superior, aut inferior? Præterea quod ad speciem doloris attinet, quæri potest, an dolor in superioribus, tenuibusque intestinis sit aut major, aut minor, quam qui in crassioribus confedit? Primum ex Anatome disci

(γ) Dysenterię sanguinolentę.

(z) Proluviem prærubram.

disci debet tenuium intestinorum tunicas rara ac tenui substantia constare, & intestina illa, quæ membranosa sunt, exquisitioris esse sensus quam sint crassa; quippe quæ carnosæ sint magis. Si exquisitior in illis quam in his sit sensus, dolor qui in tristi sensatione consistit, major erit, ac manifestior in tenuibus quam crassis intestinis: ac propterea Galenus vehementissimos dolores in tenuibus intestinis persentiri dixit: contra tamen & rationem Anatonies, & communem sensum, & sententiam Galeni locus alius stabit ab eodem Galeno scriptus, cujus hæc verba: *Ex doloribus ii qui vehementissimi sunt, haud abs re in crassis erunt intestinis.* 11 Qui vero mitiores sunt, horum duorum alterum esse necesse est, aut quod a mansuetiore minoreque causa sunt, aut quod non in crassis, sed in tenuibus sunt intestinis. Hoc ex loco sole clarius apparet dolores graviores deterioresque esse in crassis quam tenuibus intestinis, positis omnibus paribus: alioqui distinctionis omne fundamentum mutaret. Sed locus ille plane falsus & erroneus est, nisi intelligatur. Institutum Galeni est de colicis doloribus a materia crassa frigida, lentaque disputare: quum enim cumulandæ, crassæ crudæque materiæ locus sit opportunus, colon intestinum, ideo & ratione loci, qui amplius est, distenditur valde, & materiæ quæ in eo congeri solet, quum vehementissimi sint dolores, conjicimus in colo esse; si mansuetiores, aut in tenuibus sunt, utpote in quibus non soleat illa pituita cumulari; aut in colo sunt, sed a minore causa. Sed dicet aliquis, si in tenui & crasso intestino eadem crassa materia ponatur, a qua dolor, an non crudelior dolor in tenui, quam in crasso? Verum quidem esse videtur. Sed in tenuibus intestinis non illa congeritur materia: propterea accommodate admodum facit sententia Galeni in lib. de locis affect. Omnes, ait, & Medici, & populares vehementissimos dolores ad colon referunt, & colicos vocant. Quod mihi verisimile videtur, ait Galenus. Nam non ut in ureteribus lapides impaëto lapide dolores excitantur, ita in tenuibus intestinis frigidi spiritus & humores retenti gravissimos dolores excitant. Nam quum tenuium intestinorum tunica sit rara, diu hujusmodi causas, id est, crassos humores continere non possunt. Probabilius ergo eum crassum humorem in crasso intestino genitum, egredi nequeuntem dolores hos movere: vehementes quidem ob intemperantiam, & corporum crassorum tensionem: longos, quia difficulter vacuatur. 12 Hoc ex loco patet superiorem sententiam de gravitate doloris in crassis intestinis intelligi de materia frigida quæ & generationem peculiariter hic habet, & mansionem. At tenuia intestina, quia a bile tamquam clystere naturali eluuntur, non generant; & si habeant, non diu retinent; ut placet Galeno. Non enim negare oportet quin si acres mordacesque humores in tenuibus intestinis retinerentur, aut crudeliores dolores, aut pares saltem excitarentur ac si eadem materia in crassis retineretur: sed peculiariter & crassæ materiæ crassa intestina sunt promtuarium. Ideo, ut annotat Galenus, in tenuibus intestinis acerbissimi dolores sunt (ut in ileo) aut quum inflammatio est quæ obstruit intestinum ut nil transeat, aut resiccatum omnino stercus. Quamquam contra id quod dicimus, in tenuibus intestinis non posse eam phlegmonem generari, quæ intestini capacitatem illatenus impediat, afferri potest locus in quo Galenus docens asperæ

Cap. 2. lib. 6.
de loc. aff.

Cap. 5. lib. 2.
de loc. aff.

Cap. 2. lib. 6.

232 CONSILIORUM MEDICINALIUM,

asperæ arteriæ phlegmonem posse quidem difficultatem spirandi afferre, sed strangulationem non posse inducere, scribit: *Impossibile est corporis multum tenuis inflammationem spatium effatu dignum replere.* Tenuia intestina, per eundem Galenum 6. de loc. affectis, tunicam habent raram admodum: ergo quamvis in ea concipiatur phlegmone, non potest viam obstruere. Locus est notandus.

Comm. in
Aph. 34. lib. 4.
Cap. 1. 6.

1. c. 1p. lib. de
loc. affect. 4.

Cap. 4. lib. 1.
de loc. aff.

Aph. 35. lib. 7.

His ita positis, ad reliqua pergendum est, ac de missionis modo dicendum. Galenus excretionis modum consideravit: item quæ excernuntur: præterea qualiter misceantur quæ excernuntur. Hæc autem vocat Galenus eo loco, ulceris notas admistas, aut non admistas, parum aut multum admistas. Si quæ excernuntur membranosa magis sint, a tenuioribus intestinis excretio fit; si autem purulenta magis & carnosa ab intestinis crassioribus. Et quod ad tempus excretionis pertinet, si postquam dolor in partibus perceptus est, brevi post tempore desideat æger, a partibus propinquis secretio fit: contra vero evenit si a longinquis partibus humores exiverint. Præterea notæ ulceris, vel sanguis, aut tota totis excrementis sunt mixta, aut per se, & veluti sola in sese coacta comprehensaque excernuntur: si partium omnium quasi minutim concisarum ac confractarum mixtio fiat, a superioribus intestinis vacuatio fit: sin aut sanguis, aut pus secretum videatur, & per se solum existens, in seseque coactum, a propinquis partibus materia deraditur, hujusmodi excretionem dicimus fieri aut ἀθρόως (a), aut non. Quod ut intelligamus, afferri potest sententia ex Aphorismis Hippocratis: *Quorum in urinis supereminet pingue aliquid, idque ἀθρόον*, id est confertum, totumque in sese, iis renes laborant ἐπίσπασσις dicitur ἀθρόα, aut pus πῦρ ἀθρόον (b), quum non est divulsū, divisūque, sed compressū, coactū, collectūque in sese. Galenus in Commentar. docet, quum a partibus corporis decedit aliquid crassū una cum liquore, aut etiam sine eo, ob viæ prolixitatem non potest suam cohærentiam ac continuitatem retinere, sed refringitur, dividitur, divelliturque: Quum autem a propinquis partibus dimanat, coadunatur, coitque, ac in sese coniungitur: hoc autem dicitur ἀθρόον & ἀθρόως (c) excerni; quamquam in nostris definitionibus Medicis ἀθρόον (d) longe alias differentias & significationes exposuimus.

Pleraque in nostris monumentis de differentiis alvi fluorum, sive sint universales, sive particulares, sive cruenti, sive cœliaci, sive hepatici: quæ omnia hic meminisse non vacat. Tantum huc afferemus sylvam aliquam remediorum non sine iudicio usurpandorum, sed cuique pro diverso tempore morbi, & varia corporis constitutione accommodandorum. Illa quoniam nos in usum contulimus, & ab aliis usurpata vidimus, relictis omnibus diorisis qui in dysentericis fluoribus curandis sunt considerandi, nudam remediorum tabulam proponemus. Et forte primo loco ponemus quæ

(a) Confertim.

(b) Superficies diorise conferta, aut pus confertum.

(c) Accumulatum & accumulate.

(d) Quod est collecti & accumulati.

quæ adstringant, non quod ita statim faciendum putemus in eorum erroribus nos ipsos implicant, quibus irretitos veteres Galenus scribit: illi enim omnem dysenteriam per sola adstringentia, idque initio morbi curabant. Quod pessimum est, quum dysenteria intempestive suppressa sit calamitosa Hippocrati.

Cap. 33. lib. I.
de simpl.
In Coac.

In fluxu hepatico.

℞. Olei de absinthio, unc. jß: olei rosati, unc. j: santalorum omnium pulverizatorum, dr. ß: assæ odoratæ scr. j: cum cera fiat linimentum pro hepate.

℞. Carnis cytoniorum, mastiches, ceroti confortativi, ana, dr. vj: ladani in vino soluti, dr. ij: cyperi, aloes lotæ, ana, dr. j: malaxentur cum oleo de absinthio & rosato, fiat massa emplastri pro stomacho.

Item ℞. Pulpæ passularum Damascenarum, dr. jß: carnis myrolanarum emblicarum per setaceum transmissæ, hepatis vulpis præparati, ana, dr. iij: rasuræ eboris, dr. j: sacchari rosati, unc. j: cum syrupo de cichorio composito sine rheo fiat opiata: usus sit dr. ß.

Ad dysentericos fluores valent chlysteres in quibus sebum hircinum prius solutum oleo rosato dissolvatur.

℞. Syrupi rosarum siccarum, unc. j: syrupi de papavere, unc. ß: cum decocto papaveris fiat potus.

Item ℞. Rhei pulverisati, dr. ij: dissolve in aqua rosarum, fiat potus.

℞. Lactis ustulati cum calculis fluvialibus, lib. ß: mucaginis seminis citrii, hordei & psyllii extract. in aqua centinodiæ, unc. ij: coaguli de quo casei sunt, boli Armenæ, ana, dr. jß: vitellum ovi unum; fiat chlyster.

Potus ex plantagine, althæa, seminibus & calidis & frigidis valent.

Item hoc quod sequitur.

℞. Coriandri, unc. ß: anisi, dr. ij: rosarum rubrarum, corticis citrii, carnis cytoniorum exsiccatorum, ana, dr. j: sacchari rosati, quantum sufficit.

℞. Rasuræ unicornis, gr. v: cum destillato restaurativo fiat potus.

℞. Syrupi rosarum siccarum, unc. j: diacodii cum addit. unc. ß: cum decocto lactucæ fiat potus.

Paretur hordeatum incoctis duobus capitibus papaveris & positis in nodulo.

℞. Conservæ rosarum, symphyti, nenupharis, ana, unc. ß: pulveris triasantaloni, diatragacanthi frigidi, diarrhodon Abbatis, ana, dr. j: trochisci de carabe & spodio, ana, dr. ß: passularum cum toto, dr. ij: seminis papaveris albi, dr. jß: aquæ decoctionis duorum pullorum in aqua pluviali ferrata, alteratorum cum lactuca, portulaca, buglosso, borragine, foliis plantaginis, lib. viij: pone in alambico cum mica duorum panum infusorum in lacte: fiat infusio in balneo Mariæ.

℞. Prædictæ destillationis, lib. ß: sacchari rosati, unc. ij: vini granatorum, unc. ß: cinnamomi, dr. ß: passetur per manicam Hippocratis: utatur omni hora.

℞. Conservæ rosarum, unc. ß: myrobalanorum citrinarum conditarum, dr. ij: rasuræ eboris, cornu cervi, corallii rubri, ana, scr. ß: sacchari rosati, quod sufficit; fiat conditum.

Item parata sunt hordeata cum lacte vaccino.

℞. Myræ cytoniorum, unc. ij: capiat cochlear. ij: ante pastus.

Ballonii Oper. Tom. II.

G g

℞. Su-

℥. Sumach, unc. j: granorum berberis, unc. j: facti sunt noduli impositi per sedem.

℥. Olei communis, lib. j: cere albae, quod sufficit: pistetur in mortario affundendo aquam frigidam: fiat unguentum.

℥. Decocti facti ex rosis rubris, plantagine, verbasco, semine portulacae, acetosellae, rosarum, floribus chamemeli, dissolutis ex mucagine seminis cydoniorum extracta in aqua solatri quantum satis, albumina ovorum, num. iij: unc. ij illius praedicti ceroti refrigerantis fiat fodus.

℥. Olei nucis moschatae, unc. ʒ: pro stomacho.

℥. Radicum althaeae, lib. ʒ: coquantur in lacte ad lib. ij.

℥. Praedicti decocti lib. j: mucaginis seminis cytoniorum extracta in aqua plantaginis, axungiae anserinae, ana, unc. ʒ: mellis rosati, dr. vj: sacchari communis, unc. ij: croci, scr. ʒ: fiat clyster.

℥. Olei rosati, cytoniorum & mastiches, ana, dr. vj: corallii rubri & gallicae moschatae, ana, dr. j: cum cera fiat linimentum.

℥. Terrae sigillatae, dr. j: boli Armenae, scr. j: syrupi rosarum siccarum, unc. j: aquae rosarum, unc. ij: fiat potus.

℥. Pulveris pudendi cervini, dr. j: sacchari rosati, unc. j: fiat pulvis.

℥. Farinae fabarum, unc. ij: rosarum rubrarum, mastiches, ana, dr. iij: carnis cytoniorum, ceroti stomachici, ana, unc. ʒʒ: cum oleo cytoniorum fiat emplastrum pro stomacho & toto ventre.

℥. Conservae rosarum, dr. j: philonii Romani, scr. ʒ: terrae sigillatae, scr. j: corallii rubri, scr. ʒ: cum saccharo fiat bolus: capiat hora somni.

℥. Corticum myrobalanorum citrinarum, unc. ʒ: passularum, dr. iij: glycyrrhizae, dr. ʒʒ: plantaginis man. ʒ: in colatura dissolve, syrupi de cichorio composito cum rheo, unc. ʒ: rhei pulverisati, dr. ʒ: philonii Romani, scr. j: fiat potus.

℥. Aquae decoctae sumach & unius myrobolani, plantaginis, rosarum, berberis, unc. iij: in quibus dissolve boli Armenae lotae in aqua rosarum, dr. ʒ: syrupi de rosis siccis, & cydoniorum, ana, unc. ʒ: trochiscorum de spodio, scr. j: fiat potus: capiat sero.

℥. Philonii Romani, dr. ʒ: syrupi cytoniorum dr. vj: trochiscorum de carabe, dr. j: cum decocto sumach, rosarum, plantaginis, fiat potus.

℥. Corticum myrobalanorum citrinarum, chebularum, ana, unc. ʒ: fiat decoctio in aqua centimodiae: in colatura dissolve, syrupi de rosis siccis, unc. j: aquae arnoglossae, unc. ʒʒ: fiat potus.

℥. Myrobalanorum citrinarum contusarum, cum amygdalis, scr. iv: fiat decoctio in aqua plantaginis: in colatura dissolve earundem myrobalanorum pulverisatarum, scr. j: mihridatii, dr. ʒ: syrupi de cytoniis & mentha, ana, unc. ʒ: cornu cervi usti, dr. j: fiat potus aromatizatus cinnamomo.

℥. Cyperi, calami aromatici, schœnanthi, caryophyllorum, ana, unc. ʒ: rosarum rubrarum, menthae, absinthii, foliorum myrtillorum, ana, man. j: seminis anisi, fœniculi, cumini, ana, dr. iij: balaustiorum, unc. j: includantur sacculo: fiat decoctum in aqua fabrarum & vino stiptico, pro fotu ventris.

℥. Rosarum rubrarum, absinthii, ana, man. j: cyperi, dr. iij: sumach, ba-
kaustio-

laustiorum, nucum cupressi, myrtillorum, ana, unc. j: gallarum, unc. ℥: fiat sacculus qui bulliat in aqua & vino rubro: adde aceti rosati, unc. ij.

℥. *Succi depurati plantaginis, centinodiae, ana, unc. ij: boli Armenae lota in aqua rosarum, dr. ℥: trochiscorum de carabe, scr. ij: syrupi myrtini & cydoniorum, ana, unc. ℥: fiat potus.*

℥. *Olei mastiches, de absinthio, de mentha, ceroti stomachici, ana, dr. iij: olei nucis moschatae, dr. j: caryophyllorum & piperis, ana, gr. vj: fiat unguentum pro stomacho.*

℥. *Ceroti santalini, unc. ij: mastiches, carnis cytoniorum, ana, unc. ℥: rosarum rubrarum, unguenti Comuissae, ana, dr. ij: fiat emplastrum cum pulvere lapidis calaminaris & bolo.*

℥. *Carnem unius perdicis, dimidiam partem capi, vitellinae carnis frustum unum, foliorum plantaginis, scabiosae, cardui, ana, man. j: seminum berberis, cytoniorum, quatuor seminum frigidorum majorum, ana, unc. ℥: conservae rosarum rubrarum, de ribesiis, conservae buglossi & rosarum, ana, unc. ℥: micae panis, unc. iv: includantur omnia vase figulino; coletur: in colatura ad lib. ij dissolve succi granatorum, succi ribesiorum, ana, unc. i℥: frequenter utatur.*

℥. *Olei mastichini, cytoniorum & rosarum, ana, unc. ℥: pulveris rosarum rubrarum, corallii rubri, ana, dr. ℥: galangae, scr. j: cum cera nova in aqua plantaginis lota fiat linimentum pro ventriculo ad regionem umbilici.*

℥. *Farinae fabarum, unc. ij: rosarum rubrarum, mastiches, ana, dr. iij: carnis cytoniorum, confortantis Galeni ana, unc. j℥: cum oleo cytoniorum fiat emplastrum pro ventre anteriore: applicetur aliud parti posticae.*

℥. *Emplastri de gallia cum significationibus caliditatis, unc. iv: terrae Lemniae, corallii pulverisati, ana, dr. j: boli Armenae, carnis cytoniorum, ana, dr. j℥: cum oleo mastichino fiat emplastrum pro ventre toto.*

℥. *Plantaginis, sumach, balaustiorum, rosarum, ana, man. j: fiat decoctum pro dosi: in colatura dissolve trochiscorum de spodio & carabe, boli Armenae, ana, dr. ℥: syrupi de rosis siccis, unc. j: Philonii Romani, scr. j: fiat potio.*

℥. *Corallii rubri pulverisati, trochiscorum de spodio & carabe, cum scr. ij gummi tragacanthi usti, boli Armenae in aqua rosarum lota, dr. ℥: syrupi cichorii & cytoniorum, ana, unc. ℥: opii, gr. ij: cum decocto plantaginis fiat potus.*

Item ℥. Pilularum de cynoglossa, scr. ℥: capiat ex syrupo de siccis.

℥. *Succi plantaginis depurati, unc. iij: trochiscorum de carabe, scr. ij: boli Armenae lota in aqua rosarum, dr. ℥: trochiscorum de spodio, scr. j: syrupi myrtillorum, unc. j: fiat potus.*

Valet hic clyster in summis doloribus.

℥. *Capita tria papaveris, tapsi, man. j: rosarum, man. j: radicis althaeae, unc. j: coquantur in aqua: dissolve lactis, lib. ℥: pulverem duorum ovorum induratum: pro tribus injectionibus in ventrem.*

℥. *Rosarum rubrarum, sumach, balaustiorum, nucum cupressi, gallarum, corticum granatorum, ana, man. j: seminum berberis, dr. iij: aluminis, unc. iij: fiat sacculus qui bulliat in aqua fabrorum: adde aceti, unc. ij.*

Ceratum santalinum malaxatum in oxycrato aut oxyrhodino applicitum hepatis confert.

236 CONSILIORUM MEDICINALIUM,

Pleni sunt libri remediis quæ ad dysenteriam apprime conferunt, five detergendum, five leniendum, five incrustandum, five abluendum, five incarnandum: denique pro variis scopis quos intueri possumus.

Solum hoc annotandum de dysenteria, quod alio animum convertentes, ad cetera adjicere non meminimus, conscriptum esse caput de ea ab Hippocrate lib. 2. *Prorrheticor.* in quem librum Galenus Commentarium non conscripsit: quod eo a Galeno factum videtur, vel quia illum librum Hippocratis esse non putaret: quamquam hæc ratio jejuna videatur, quum ne alium librum priorem ipsius esse existimet, quem tamen scholiis illustravit: aut quia clarius videretur, ut & revera est, quam ut in conscribendis in eum commentariis opera infumatur: aut conscripsit & concinnavit, sed ii injuria temporis exciderunt, aut blattis & tineis esca sunt apud eos qui nimium publicæ utilitati invidentes, malunt nescio cui commentario oscitanter indormire, quam ejus partem suis communicare. Satis est locum *Prorrhetici* indicasse, ut ex ejus penu quodlibet, & semel subindicatum est, quum volumus, depromatur.

A N N O T A T I O N E S.

1 Galenus hunc nodum solvit cap. 17. lib. 2. de different. febr. *Quum pars imbecilla est, & aliunde in hanc humor influit, hic humor, si pars bene affecta esset, alimentum foret, sed quia laborat, est illi potius onus quam nutrimentum, ait Galenus; unde non mirum si corrumpatur.*

2 Tamen cap. 1. lib. 6. de loc. affect. vult facile aut saltem facilius per comparationem deprehendi tumores & inflammationes lienis, quam hepatis. Et quod ad simarum hepatis inflammationem spectat, non adeo difficulter cognoscuntur, quia simarum inflammationes cum gibbis partibus communicant.

3 Galenus loquens de intemperie hepatis, cap. 5. lib. 5. de loc. affect. ait: Calida hepatis intemperies cibos in eo contentos, & eos qui per venas mesenterii deferuntur adurit: frigida contentum jam in jecore humorem crassum contumaciorem reddit: id quod affertur semicoctum reddit arida sicciores, crassioresque, humida tenuiores.

4 Notanda vox, (non solum propter ea quæ dicta sunt) supp. Nam hinc patet ob affectionem peculiarem ipsius mesenterii attractionem non fieri.

5 Galenus Comment. in part. 2. lib. 2. Prognost. docet fluorem alvi sequi ex inflammatione mesenterii, & hydropem, tribus de causis. Locus est notandus. Omnium autem amplissime de distinctione hepaticarum & mesaraicarum excretionum, cap. 7. lib. 5. de loc. affect. Galenus.

6 Tamen in doctrina Galeni, intestina unam tantum habent facultatem: quomodo ergo lejentaria horum vitio contingit?

7 Inappetentia ad facultatem vitalem a Galeno refertur.

8 Comment. in part. 38. sect. 2. lib. 6. Epid. notat ichoreum dici bifariam: & pro aquea substantia quæ circumfluit crassiorem partem cujuslibet humoris,

moris, & veluti κατ' ἑξοχὴν (e), quum malignam qualitatem humor ille adeptus est, a quo ichore mali morbi.

9 Sub finem libri de vetere medicina, certissimo argumento colligere possit & minores esse dolores in intestinis quam sint in hepate, & regione ejus & frequentiores esse in hepate. Nam quia hepar tenerum est, (ἀπαλὸν Græcis) & sanguineum viscus, ideo magis sentit. Intestina nervosa sunt, membranosa, fortiaque, ideo magis resistunt.

10 Ab ea parte qua dolor sentitur, nullum judicium sumi potest quo intelligas colon intestinum potius quam tenue affici ac laborare: ait Galenus cap. 5. lib. 2. de loc. affect. quod falsum videtur. Nisi quis dicat generaliter ex vehementia doloris dicere nos posse tenue quam crassum intestinum laborare: si enim vehementissimi dolores, credibilius esse in crassis intestinis; sed peculiariter a parte affecta non possumus indicationem sumere ut judicemus colon potius laborare quam aliquod ex tenuibus intestinis.

11 Quo pacto dolores in intestinis excitentur ob revolutiones eorundem, Hippocrates libro de vetere Medic. sub finem explicavit.

12 Ex cap. 5. lib. 2. de loc. affect. tenuitas corporis intestinorum efficit ut non diu humor crassius retineatur: quod contingit in crassis. Ideo Galenus loquens de dolore colico quem patiebatur, ait: Neque tamquam per tenue corpus brevis temporis spatio dolor transibat, sed quasi a profundo per crassius corpus ferebatur, quam sit tunica tenuium intestinorum. Tamen ibidem ait: Nullum a parte a qua dolor excitatur, aut qua sentitur judicium sumi, ut magis tenue quam crassum intestinum affici intelligamus: quod falsum est, & iis quæ hic dicuntur contrarium: nec video quomodo coherere possit, nisi forte ob revolutionem coli intestini dicat fieri non posse ut si spectetur situs doloris, judicemus aut colon intestinum laborare, aut tenue aliquod: Et nisi ita locus audiatur, non eum possum explicare. Situs enim fallax omnino est; nam ileum intestinum infra umbilicum fere totum est: ergo ex situ nil colliges.

CONSILIUM LIV.

De Angina.

Constitutio aquilonia impense frigida & sicca sævierat, quum in hominum genus magna morborum vis invasit, ac præsertim febres, cum magna perfrigeratione; calescendi, frigescendique erat vicissitudo, & crudor quidam, ut Aristoteles 1. *Problematon* 9. & 10. *problemate* annotavit: Ille autem crudor, Græcis σφάκελος (f), maxime ob frigidam, siccam, aquiloniamque constitutionem solet contingere. Pleuritides grassatæ sunt, peripneumoniæ, pulmonumque variæ affectiones, atque inter

G g 3

cetera

(e) Per excellentiam.

(f) Sphacelus.

238 CONSILIORUM MEDICINALIUM,

cetera tusses & raucedines, præsertim quum desæviente hieme, quæ in summo squallore & rigore frigoris congelata, congelataque fuerat, fundi liquarique cœperunt. Inter cetera ophthalmiæ multis ῥοαίδες (g), multis ξηραι (h), ut quæ in siccitatibus αὐχμὲς (i) Græci vocant, contingere solent: 1 item deglutiendi quædam difficultas cum febre, linguæ scabrie, totius oris squalore quodam, juncta virium infirmitate. Atque de hoc tertio agere institutum est; nam & quum nil appareret in faucibus, & tamen deglutire apte non possent ægri, nec solemnibus remedium usus quicquam conducere, id ipsum nobis medicinam facientibus plurimum negotii dedit. Tres nobis videre contigit in quibus nil apparebat rubrum in faucibus, nil extra: non erigendi capitis ulla necessitas, & tamen per quindecim dies sine ulla tussi, sine excreatione manserunt, cum linguæ & totius oris ad mediam fere asperam arteriam squallore, siccitate, non calore ullo effatu digno, sine tumore ullo, & tamen nil allevabantur. Hippocrates quidem *part. 20. lib. 3. Prognosticon*, meminit cujusdam synanches quæ ægrum in periculum non conjicit: non laborat guttur, sed in fauces, aut in cervicem, aut in utramque fluxio fit: maximaque ex parte cervix & pectus ruborem contrahunt. At talis fluxio *sacer ignis* ab Hippocrate vocatur, quod erysipelatodes sit: nec dolent vehementer, nec difficulter spirant, quum guttur non perpetiatur. At in nostris ægris nullus rubor in cervice, aut pectore, sed tantum nescio quid superficie tenus in faucibus & circum uvulam apparebat: dumque saliva deglutiebatur, difficultas quædam erat. Item *partic. 17. lib. 3. Prognost.* meminit faucium exulceratarum in febribus, quod nos aliquando observavimus, quum & a capite rodens humor defertur exulcerans, & postea vi febris rursus summittitur humor, qui ob calorem febrilem acrimoniam acquires malum continet atque protrahat. Sed nil in ægris nostris tale apparuit. Quid ergo fuit quod illis tantam molestiam pareret? Illa difficultas, quæ aliquid *συναγχικόν* (k) in se habebat, & forte ad synanchen referri potest (generali enim nomine quicquid nonnullam difficultatem spirandi affert, aut circa guttur, aut fauces, illud synanche nominatur Galeno *comm. in lib. de dieta acutor.*) Sed unde illa difficultas, quum nec magnus dolor, nec phlogosis apparens, immo nec tumor, aut phlegmonodes aut pituitosus, nil erysipelatodes apparebat; & tamen maxima est siccitas, nil resudante, nil excreto, squalor est, & languent admodum ægri. An hic morbus angina sicca, aut biliosa, aut morbus siccus vocabitur?

3. *Progn.*
part. 17.

Comm. in
par. 3. lib. 4.
de diet. acut.

Aph. 16. lib. 3.

Aph. 12. lib. 3.
& Aph. 14. 2.

Reperio apud Hippocratem nomen τῆ ξηρῆς (l) multis rebus attribui, & magnam vim habere, immo majorem forte quam quis existimet. Si liceret orationis vela pandere, multa ea de re disputari a nobis possent. In *Aphorismis* multis in locis invenio ὀφθαλμίας ξηρὰς (m) & ὀφθαλμίας φθινώδεις

(g) Fluxionales.
(h) Siccæ.
(i) Squalores.

(k) Anginosum.
(l) Sicci.
(m) Ophthalmias siccas.

διέας (n), quæ eadem & ξηραὶ (o) dicuntur ἐν αὐχμοῖσι (p). Item apud Hippocratem 4. de diæta acutor. χολέραν ξηράν & ὑγρὰν (q), & apud eundem Hippocratem, anginam reperio χολαίδια, πικρόχολον (r) (ita enim eas voces admittit Galenus clarioris doctrinæ gratia,) ut distinguatur ab ea angina, quam φλεγμονετικὴν (s) appellari volunt. Et illa angina a nitroso humore fit, qui non fauces oblidet tantum, sed musculos a tergo, ut paullo post explicabimus, orthopnoeam parit, & τὴν ξηρότητα πολλὰ (t), ita tamen ut nil appareat. Notanda hæc vox ξηρότητα πολλὰ, nam & in 4. Aphorismorum, periculosissimam quamdam anginam video, διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν ξηρότητα (u), unde strangulatio, accedente quoque febre quæ eam siccitatem adaugeat. Præterea in 1. de Diæta acutor. τὸ νόσημα ξηρὸν & ὑγρὸν (x) reperio. Quonam vero in sensu omnes hæc sententiæ, in quibus τὸ ξηρὸν (y) reperitur, accipiuntur? Item & hæc in qua Hippocrates periculi jam advenientis signum dat, in jam pernicioso morbo, ait, parvὶ tremores, & vomitus æruginosus, qui in potibus substrepunt, & ὑποβορβορίζουσι ἐν ξηροῖσι, & χαλεπῶς καταβρωτίζουσι, id est, in siccis submurmurant, & deglutiunt difficulter. Duretus illud ὑποβορβορίζουσι ἐν ξηροῖσι refert ad murmur hypochondriorum, ut murmur illud sit ob inflammationem diaphragmatis in sympathiam cerebri tracti: ego vero non ad murmur ob inflammationem diaphragmatis refero; quamquam scio borborygum inde nasci posse, sed quum & strepitus in bibendo, & difficilis deglutitionis meminerit, ego illud murmur ἐν ξηρῷ, in sicco, refero ad id quod apparet sæpe in delirantibus, in quibus laryngis muscoli siccati sunt, ut non amplius motum facilem præstent nec obediant. Nam quum bibunt illi, & delirant, pars aquæ quæ descendit quodammodo it præceps cum sonitu, in vacuo & inani descendere videtur: obauditurque murmur & borborygus circum præcordia, siccatis musculis, & liquore recta descendente, nil administrantibus illis musculis. Sic illa vox, ξηροῖσι (z), ad difficilem illam deglutitionem potest referri, quum tanta siccitas sit, ut muscoli inertes sint, & propterea auditur sonus & murmur, ac si in cavum aliquid aquæ conjiceretur.

Nunc sigillatim explicemus vocis illius ξηρὸν significationes, ut tandem de angina, aut potius de dispositione anginosa oratio nostra terminetur. Ita enim Medicis debet constare, quibus incumbit ex officio morbi ideam causamque animadvertere, qua ex causa difficultas deglutitionis pendeat. Nec enim audito anginæ aut difficultatis deglutiendi nomine statim ad secandas venas annulares, ac gibberi accedendum: quum alias a materia hac aut illa, alias a nescio qua intemperie illa difficultas deglutiendi oria-

Part. 31. lib.
4. de diæta.

In Coacis.

Idea morbo-
rum noscen-
da.

Ophthalmia
sicca quid.

- (n) Ophthalmias tabificas.
- (o) Siccæ.
- (p) In squaloribus.
- (q) Cholera siccam & humidam.
- (r) Cholericam & biliosam.
- (t) Pituitosam.

- (t) Et siccitatem multam.
- (u) Per superexcedentem siccitatem.
- (x) Morbum siccum & humidum.
- (y) Siccum.
- (z) Siccitatibus, siccis.

teriæ diversitate defumtas: ut cognitis ideis morborum in remediorum delectu aliquanto exactiores simus, ne male, temereque unum pro altero usufruiat.

Part. 46. lib.
3. Epid. sect.

Οφθαλμῖαι ξηραὶ καὶ ὀφθαλμῖαι φθινώσες (a), quum ab Hippocrate dicuntur, aut quum ὑγραὶ (b), ita eas dici accipiendum est, ut in siccis lippitudinibus nil humoris manet in humidis, non crassus humor, sed tenuis; quamquam quibusdam placet, eas ξηρὰς (c) dici posse, in quibus aliquid acre, mordax, pungens, & lancinans, non quantitate, sed qualitate peccans, excernitur. Et hoc fortassis probabilitate non caret. Humidas ophthalmias Hippocrates describit in Epidem. In constitutione calida, humida, austrinaque, multis fiebant (ait) ophthalmiæ humidæ, longæ, diurnæ, laboriosæ: palpebrarum foris & intus ἐπιφύσεις, id est progerminationes, quas ficos, Græcis σύκα, vocabant. Humiditatis copia & ophthalmiam attulit, & tubercula in palpebris: sed qua id ratione factum est, quum a duplici humore hoc duplex vitium natum videatur? Etenim humiditas ophthalmiæ ab humore est tenui, Galenus dicit, ἀπὸ τοῦ ῥεῦματος ὑδατώδους (d): at σύκα (e), sive ἐπίφυσις (f), sive ὀχτώδης ἐπανάσσις (g) (omnibus enim his nominibus unum & idem significatur) a crassiore, lentioreque humore esse videtur: hoc ipsum & Galenus fatetur: ait enim in Commentario, humoris redundantis superfluitatem duplicem speciem in tenuitatis & crassitiei differentia habere, tametsi idem esse humor videatur, & in eodem loco consistat. Quod hac ratione in corpore succrescere confirmat: Quum ait, corpus exercitationibus solitis concitetur, moveatur, diffletur, ac lustratur, copiam & crassorum & tenuium humorum simul coacervat: crassorum ob desidiam & socordiam: tenuium & aquosorum ob vacationis prohibitionem. Ac si in quolibet humore sit quippiam quod limi & fæcis rationem habeat, quippiam vero quod feri, liquidiorisve partis. Qui autem discernas varios effectus utriusque humoris? tenuiorem partem excerni testabantur dejectiones liquidæ, urinæ aqueæ: crassiorem partem, vel gravitas capitis, vel coma, vel quia moram trahit cunctaturque in corpore. Et clarioris doctrinæ causa affectus quosdam nasci dicemus ab humore crassiore per congestionis modum: alios a tenuioris humoris copia per suppressionem, id est, qui suppressus est in constitutione aquilonia: deinde via aperta in partes influxit. Id quod tenue & aquosum, ophthalmias humidæ fecit: id quod crassum ac deses, ἐπιφύσεις (h) quasdam in palpebris foris & intus. Quod enim crassum est, quia pigro gressu insistit, partibus inhærens alium morbum producit quam id quod tenue est, & ὑδατώδης (i). Ἐπίφυσις progerminatio dicitur, σύκα ficus; ἐπανάσσις seu ἐπανάσσημα, quod nomen apud Medicos potest sumi pro eruptione, apud Aristophanem, bullam, papulam & phlyctæ-

(a) Ophthalmiæ siccae & ophthalmiæ tabificæ.

(b) Humidæ.

(c) Siccas.

(d) Ex rheumate præhumido.

(e) Ficus.

(f) Progerminatio.

(g) Eruptio verrucosa, callosa.

(h) Progerminationes.

(i) Præhumidum & aquosum.

phlyctenam significat : & quod dicitur ἐπίφυσαι, illud ἐπὶ significat in palpebrarum extremo protuberantiam, eruptionemque apparere ; hoc enim verbum ἐπιφύσθαι (k) significat : Galenus in *Commentario* interpretatur nomen ἐπίφυσιν, τὴν ἐπανάστασιν ὀχθῶδη (l) : Interpres, tuberculum collium modo, vertit : & male ; hoc enim grammaticoteron. Etsi enim ὀχθῶν, præruptum ripæ locum significet & eminentiorem paullo, & ὁ ὀχθῶς colliculum prominentem ; tamen debuit scire ὀχθῶς apud Medicos pro verrucis, five verrucosis extuberantiis sumi : Ita enim Marcellinus lib. 2. *Dioscoridis*. Ergo τὴν ὀχθῶδη ἐπανάστασιν verti oportet, eruptionem, extuberationemque verrucosam ; quamquam Interpretis lectio plausibilis est, quia Grammaticum agit.

Ut ad institutum redeamus, humida ophthalmia dicitur in qua aliquid aqueum & tenue manat : ξηρὰ (m) autem est quum aquilonia tempestas calidam humidamque exceperit ; hæc enim frigida constitutio ut manus spongiam, sic cerebrum comprimit ; hinc humor in has illasve partes exprimitur, ut in oculos : quia autem extremo frigore cutis densatur, hinc ophthalmia sicca nascitur : idque maxime in siccis ac biliosis : quod notandum est ex Hippocrate. Neque enim in omnibus sicca ophthalmia præsentē constitutione aquilonia fit. 2 Et alio loco in lib. de aëre, locis & aquis probabilem affert rationem cur in siccitatibus, & squaloribus ophthalmiæ sicca nascantur. Bilis, inquit, (loquitur autem de hominibus biliosis) pars humidissima, atque aquosissima exsiccatur atque absimitur, crassissima vero & acerrima linquitur, supple, & siccas ophthalmias & febres acutas faciens. Itaque ex eo Hippocratis & Galeni loco colligi potest, verisimilem eorum opinionem qui siccam ophthalmiam interpretantur, in qua aliquid nitrosum, paucum, siccum, acreque apparet mordicans oculos, non autem in qua supprimitur omnino humor, ut prius dictum est de aquilonia constitutione humores supprimente. Hinc effici potest ξηρὰς ὀφθαλμίας (n) bifariam intelligi posse, & eam in qua multus quidem humor, ob calidam humidamque constitutionem, est, sed supprimitur ob ambiens frigidum, eaque ophthalmia cruda dici potest, eo modo quo in libris de *Dieta*, morbus siccus dicitur, id est crudus, in quo excrementum nondum apparet : & eam in qua non tam quantitate quam qualitate humor in vitio est ; ut quum acer, mordax, in bilioso humore succrescit, tempore squalido, arente, aquilonio si vis : & species quædam erit ophthalmiæ, eaque τῇ ὑγρῇ ὀφθαλμίᾳ (o) opponetur. Et hæc posterior de genere earum ophthalmiarum est, quæ a Galeno & Hippocrate vocantur φθιδώδεις ὀφθαλμίας (p) : de quibus antequam dicamus, afferemus opinionem Aëtii & Celsi περὶ ξηροφθαλμίας (q), nomine composito. Aridam lipitudinem definiunt, in qua subaridi oculi nec tument, nec fluunt, sed cum levi prurigne ingravescent : & palpebræ citra duritiem prægravi pituita

Comm. in
Aph. 12. lib. 3.

Lib. de locis
aëre.

Aph. 15. lib. 3.

Ballonii Oper. Tom. II.

H h

tuita

(k) Progerminare.

(l) Epiphytin, eruptionem callosam.

(m) Sicca.

(n) Siccas ophthalmias.

(o) Præhumidæ ophthalmiæ.

(p) Tabificæ ophthalmiæ.

(q) De ophthalmia sicca.

Aph. 16. lib. 3.

tuita inhærescunt. Huic similem faciunt *ψωροφθαλμίαν*, asperitudinem oculorum ac scabram lippitudinem interpretantur, rubor est oculi, pruritus a nitroso falsoque humore: ac credo in his apparent quibus corpus biliosum est, aut putri falsaque pituita plenum. Ergo ophthalmiæ tabificæ quædam sunt, *φθινώδεις* vocant, ut sine distinctione sit legendum in *aphorismo 16. lib. 3. Aphorismor. ἐν ἀσχυμοῖς φθινώδεις ὀφθαλμίαι* (r), non autem cum distinctione, lippitudines in squaloribus, & item tabes, ut contendit Galenus in *Commentar.* siquidem negat in siccitatibus, quatenus tales sunt, tabem contingere: at nec articulorum dolores, nec dysenterici ipsæ, nec stranguriæ in squaloribus contingunt. Quis dicat sine humore aut arthritim, aut dysenteriam, aut stranguriam nasci? Ideoque perplexus est admodum Galenus in exquirendis hujus aphorismi demonstrationibus. At mihi parum consultus videtur Galenus, quasi vero non noverit in squaloribus ferinas destillationes & dysenterias ab acri, squalidoque (ut sic dicam) humore, qui sensim atque sensim sese exerit. Nec enim adeo rudis Hippocrates, ut *ἀσχυμὸν* (s) intellexerit sine aliquo humore, & in medio omnis recessus: quasi vero squalor temporisque arida & squalens tempestas non vim aliquam humoribus imprimat, & non in tali constitutione squalida ichorum dominatus non sit satis malignorum. Itaque accuratior fuit hic Galenus, & frustra. Porro *φθινώδεις ὀφθαλμίαι* (t) videtur & Galenus referre. Quamquam ophthalmiarum tabificarum hoc sit proprium, ut ad tabem, consumptionemque oculorum pertrahant, & tamen in squaloribus grassantur: an vi squaloris, an ratione humoris ficci, nitrosi, mali. Si humor est, quare non & tabes ab humore? Si vi squaloris, si oculus tabescit ac consumitur, cur non & reliquum corpus? ut nomen *τῆς φθίνεως*, non pro tabe, quæ proprie ulcus, aut aliud pulmonis vitium sequitur, sumatur, sed pro qualibet consumptione, ut posse sumi Galenus suspicatur in *Aphorism.*

Comm. in
aph. 10. lib. 3.
Part. 22.
com. 1. in lib.
de Diata
acut.

Sicca tabes ab
Hippo. r. de-
scribitur lib.
de ossium na-
tura.

Item *ἕρπον νόσσημα* (u) reperitur apud Hippocratem *part. 22. comment. 1. in lib. de Diata acut.* quum diætæ instituendæ rationes docet. Nam quamdiu morbus ficcus manet, tamdiu a pleniori cibo abstinendum, nec naturæ negotium faceßamus: nec tantum ad morbos thoracis nomen *τῆς ἕρπης* (x) referri vult, sed ad omnes partes laborantes, in quarum affectionibus nihil excernitur eorum quæ redundant. In sicca ophthalmia, ait, quum nil refudat: in cerebri affectibus, quum nec per nares, nec per palatum rei cuiusque excretio fit: in affectibus partium in ventre inferiore contentarum, quum alvus resiccata admodum est: & idem in ceteris. Quum autem excernitur aliquid, vocat morbum *ὑγραινέσθαι*, humesceri.

Sed quæstio hic magna oriri possit, an sit idem morbus ficcus, & crudus: an idem, morbum humescere & coctum esse, ut omnia per synecdochen capiantur. 3. Videtur idem esse morbum crudum & ficcum, item coctum.

(r) In squaloribus tabificæ ophthalmiæ.

(s) Squalorem.

(t) Tabificas ophthalmias.

(u) Morbus ficcus.

(x) Sicci.

coctum maturumve, & humidum dicere. Nam, exempli gratia, in pleuritide oris mador, sputi expectoratiue facilitas tamquam ἐπιφαινόμενον (y) jam initium morbi præteruisse, & brevi finitum iri demonstrat in *Aphorismis*. Si ergo siccus, id est, crudus est quum nil excernitur a parte, sed materia coercita conclusaque in parte est: ergo in cujus ophthalmiæ initio fluor & lacrymæ multæ sunt, ut in humida ophthalmia, ex 3. *Epidem. Hippocratis* ante monstravimus, ea dicetur humida, proindeque cocta: consequens autem falsum est. Item quum cerebrum plethoricis auctum est symptomatis, & per oculos, nares & palatum multæ pituitæ liquidæ crudæque excretio sit, ista excretio significaret morbum humidum, id est coctum: hoc autem falsum est. 4 Itaque tametsi quum madet os in thoracis affectibus, brevitatis morbi indicium est, non tamen idem est siccum ac crudum: nec coctum, & humidum. Liquidior enim pituita ad humectandum propinatur, non autem ad coquendum dari dicitur. Quocirca ut in omnibus admirabilis est Hippocrates, ita hujus quæstionis nodum quodammodo dissolvit; scribit enim: Si autem os madefiat, & qualia oportet a pulmone excernantur, sorbitionis quantitatem augebis. Nam quæ citius madent, Græce πλεονέκτα (z), celerioris criseos notam præ se ferunt: si coctum & humidum, idem significarent, & ξηρόν καὶ ὕμνον (a), crudum seu ἀπέπτον (b) dixisset simpliciter, si os madescat; nec adjecisset, & qualia oportet educantur. Nam hæc particula, καὶ ὅτι αὐτὸ εἶναι (c), non jam amplius contrarium siccitatis declarat, sed jam ad coctionem nos insinuant: id est, coctionis tacitam mentionem injiciunt. Et illud est quod acute Galenus in *comm. in partic. illam*, annotaverit, verba illa; si qualia oportet excernantur, coctionis argumenta, signaque, γνωρίσματα Græcis exhibent. 6 Et si humidum esse ac coctum esse idem significarent, catarrhofæ dispositiones, qualescumque forent, de coctorum morborum numero essent. Nec dubium quin in quibus morbis excretio esse debet materiæ, si illa materia supprimitur, & siccus morbus dicitur & crudus: & quum excerni incipit cocta, tum morbus ὑγραίνεσθαι (d) dicetur: & in quibus ante tempus excretio sit, nimirum materiæ crudæ, tametsi tunc ῥεῖος ξηρὰ (e) dici non possit, quia effluxio sit, tamen crudus vocabitur. Sed hæc subtiliora.

Præterea χολέραν ξηράν & ὑγρὰν (f) apud Hippocratem reperio in 4. de *Dieta acutor*. Humida cholera dicitur in qua magna contentione & virium jactura sursum deorsum excretio sit putrium, incoctorumque. Galenus in *comment.* vult oriri ab acribus humoribus generatis a corruptione assumptorum: Arida fit a spiritu flatulento acri. Videtur ex sententia Galeni his nasci sicca cholera qui cibos coctu difficiles sumserunt, transire nequeunt, quibus adjecti sunt cibi acriores ac calidiores: 7 & tunc flatulenta copia impedit quominus quicquam excernatur. Unde quomodo magna, an non

H h 2

illa

(y) Superveniens.

(z) Madefcentia.

(a) Siccum & crudum.

(b) Incoctile.

(c) Qualia oportet educantur.

(d) Humescere.

(e) Morbus siccus.

(f) Choleram siccam & humidam.

Aph. 12. lib. 1.
& lib. de cri-
fib. passim.Part. 23. lib. 1.
de dieta acut.Comm. in
part. 103. lib.
4. de dia.
acut.

9. Epid.
p. 562.

illa cholera in qua calida assumpta sunt cum difficilibus coctu, potius humida dicenda sit quam sicca? Hippocrates ait quidem laſerpitii radicem choleram siccam efficere, sed postea jungit, si cum multo caseo & carne bubula sumatur. Sic in *Epidem.* quidam vorax esu carniū porcinarum, haustu vini generosissimi & placentarum, in choleram incidit, supple siccam, ut ex priorē Hippocratis demonstratione colligi est. Quid ergo erit humida? Quantum ex collatione locorum colligo, in humida cholera plus est materiæ corruptæ, facultatem expellentem irritantis ad excretionis omne genus, ut in hoc dicatur humida, quia excretio fiat; qua nominis significatione sumi τὸ ὑγρὸν (g) diximus ante. In sicca plus est crudæ, crassæ, impactæ, & flatus eam materiam subigente, agitanteque; unde membranarum divulsio disruptioque aliquando, & gravissimi dolores: in eoque sicca dicitur, quod nil fere excernatur, sed convolutio fit quædam intestinorum, & inflatio ventris: qua in significatione τὸ ξηρὸν (h) sumi dictum est paullo ante. Atque adstrictionem esse flatuumque magnam iliadem collige ex Hippocrate eodem loci: *Ab arida cholera venter inflatur, strepitus fiunt, dolor laterum & lumborum, nihilque alvus dejicit, sed adstringitur.* Ergo ξηρότης (i) ipsius in cholera sicca vis in eo, quod cohibitio retentioque est materiæ. Quamquam Galenus *Comment. in partic. illam* non vult probare istam suppressionem flatuum ad constituendam hyparxim, naturamque τῆς χολέρας ξηρᾶς (k), quod tamen a ratione alienum est. Verba ejus sunt: *Quum flatus interdum exire possint, interdum retineri, aridam choleram ob retentos flatus generari asserere nequeo; nam probabilius est eos vocare (supple cholera sicca laborantes) in quibus potius flatus erumpunt, quam retinentur.* At contra: etenim nonnullos summis cum cruciatibus cholera sicca laborantes mori videmus, in quibus nil fere excernitur, nec materiæ, nec flatus. Membranarum enim offensæ, & divulsiones ex eo maxime sequuntur, quod spirituum magna sit vis materiam veluti subigens, diripiensque, & dum penitus subitur, solutione unionis partium præsertim nervosarum implacabiles dolores excitantur. Atque idem in ventriculo contingit & partibus vicinis, præsertim membranosis, quod in furarum affectu, qui Græcis peculiari nomine σπασμὸν (l) dicitur, Gallice *gouttes crampes*; inclusus est enim spiritus divellens, & exitum sibi quærens. De cholera sicca dictum sit hætenus.

Comm. ad
part. 27. lib. 3.
Prorrhetic.
meminis τῆς
σπασμῶδους
σπασμῶδους
(1).

Accedamus nos ad id cujus gratia instituta est disputatio. Institutum erat dicere de Angina, & anginoso quodam affectu (ita enim loquar) id est, de difficili deglutitione: quæ difficultas in faucibus & gutture synanches aut σπασμὸς παθήματος ὑπαρξῶν (m) constituit. Animadvertimus enim in quibusdam, ut initio dictum est, ariditatem summam linguæ, (talem autem linguam Hippocrates 7 *Epidemiorum* vocat γλωτταν περιπνευμονικὴν (n), quod

- (g) Præhumidum.
(h) Præsiccum.
(i) Siccitatis.
(k) Cholera sicca.

- (l) Nervorum tractus, divulsio.
(1) Convulsionis spasmodicæ.
(m) Anginosi morbi essentiam.
(n) Linguam peripneumonicam.

quod iis qui inflammatione pulmonis laborant familiaris esse soleat) dolorem occultum & latentem colli musculorumque omnium qui ad humeros usque protenduntur; faucium est squalor, siccitas, nil tamen apparet quod arguat id de quo tamquam de difficili deglutitionis causa quæri possit. Quærendum itaque quis sit affectus, quo nomine donandus, cuius speciei, quæ idea, qui mos & ingenium. Potest generaliter affectus *σώαγχος* (o) dici, ut Galenus *Comment. in partic. 30. lib. 4. de diata acut.* sumi posse ostendit. Duplex autem omnis est *σώαγχος*, ut auctor *lib. 4. de Diata acutorum* vult, aut est a materia crassa, viscosaque quæ in majoribus vasis continetur, aut a tenui, acri, biliosa, quæ sua tenuitate majores amplioresque venas pervadit, sed in tenuiores sese insinuat; in synanche a crassa materia tumor est brevi strangulans: alter *σώαγχος*, qui a tenui fit, non ita sese tumore effert, sed intemperie potius quadam, & erysipelatodes dicitur: Galenus dicit vocari posse *πικρόχολον*, aut *χολώδεια* (p). Hanc autem ita describit: *Quum a capite tenuis fluxio est, & nirosa, quasi ab anni tempore talis sit, mordet, ulcerat, orthopnœam parit, & siccitatem multam: Quæ intuentibus nobis apparent ἰσχυρά φαίνεται, minime tumentia apparent: Ita enim non pro gracili ἰσχυρόν sumitur, sed pro humili, non tumente.* 8 Quo loco mihi videtur anginam nostram, de qua laboramus, describere; nam & siccitas multa erat, quam Hippocrates *πολλὴν ξηρασίαν* vocat, verbo antiquissimo: & difficilis deglutitio; nihil autem in faucibus aut gutture apparebat: nec alius color fere a proprio erat, nisi quod siccitas esset. Magnum enim est observare an dissimilis sui sit color. Propterea veteres vocem *ἰσχυρά* (q) interpretabantur per *αἴχρσα* (r), id est, decolorata, non habentia colorem qui adesse deberet si inflammatio esset. Sed tamen hanc interpretationem ridet Galenus in *Commentario*. Galenus autem rationem reddit cur non tumeant partes laryngis & faucium: non quin biliosus humor multus collectus non possit tamen efficere, ac præsertim humor qui a capite descendit: omnis enim pituitosæ naturæ propinquus est, ut propterea pituitæ naturalis fontem cerebrum asseveraret auctor *lib. 4. de morbis, & lib. de glandulis*: sed, ut ait Galenus, fit ut fluxionis partem recipiant faucibus vicini muscoli: item qui a tergo siti sunt, ubi & stomachus qui sæpe simul afficitur. Sic rationem reddit & cur siccitas, cur tumor non adsit, diffusa, liquataque materia: item cur a tergo & circum collum dolores adsint: atque talem affectum, & symptomata qualia hic describuntur, mihi visus sum videre in istis ægris quorum superius paullo memini, nisi quod talis synanche per eundem Hippocratem vel æstate, vel autumno fiat. At hæ affectiones synanchicæ, quarum meminimus, in hiemem inciderunt, eamque acerbissimam. At quid obstat quin dicamus, id quod ante observatum est, per hiemem coacervari crassos humores, & eorundem ichores sive serositates, quæ quum diu suppressæ fuerint, acrimoniam

Part. lib. 4.
de Diata.

H h 3.

&c

(o) Angina.

(p) Biliosam aut cholericam.

(q) Gracilia.

(r) Decolorata.

246 CONSILIORUM MEDICINALIUM,

& νιτρώδες τι (s) acquirant, defævienteque hieme, tenue illud subit tacite, & morbos sui generis committit. Atque eo modo fiet angina ξηρά (t): ita enim loquar doctrinæ causa, quo & ophthalmia ξηρά: non quin sit humor aliquis, sed potius qualitate quam quantitate peccat: & facit squallorem, nescio quam intemperiem aridam: quod explicavit Hippocrates, quum ait, istum humorem nitrosum efficere ut ξηρασίς πολλὴ παραγίνεται (u): hinc fit ut subdiderit, & tendines cervicis posteriores intendantur, apparentque intenti ac si tetanus esset: hinc vocis amissio: quod indicat scribens, & ἡ φωνὴ ἀπέρρωγε τετέστι ἀπόλλυται (x), ait Galenus, per laryngis passionem. Vocis autem generatio in ea maxime parte fit, quæ larynx vocatur, Galeno teste. Huc maxime pertinet locus de Angina letalissima, quam describit Hippocrates in Aphorism. Si a febre habito collum pervertitur, & vix potest devorare, sine ullo tumore, letale. Paullo ante alium scripserat aphorismum de angina quoque. Si a febre habito, tumore non existente in faucibus, strangulatio repente supervenerit, letale. Aliud esse scribit Galenus, vix potest devorare, & quum strangulatur. Quum autem dixit, tumore non existente in faucibus, tacite indicat affectum esse solum guttur, quod λάρυγξ dicitur, quum repentina strangulatio necessario laryngis affectionem significat, undelibet hoc contingat, sive ab inflammatione, sive aliter, ut paullo post dicemus, quum inquiretur an sola intemperies sicca hoc efficiat. Mirum quomodo in aphorismo illo prædicto, in quo scriptum, οἰδήματος μὴ ἴδντος ἐν τῷ φάρυγγι (y), quum nomen φάρυγγος per fauces interpretentur. Nam illud animadverterunt auctores Græci, nomen ὁ φάρυγξ in masculine genere, guttur significare, & cum nomine λάρυγξ confundi: in feminino, φάρυγξ fauces: & Hippocrates in masculino genere accepit. Sciendum non necessario semper laryngem significare quum masculini generis est: promiscue enim ὁ φάρυγξ & fauces & guttur designat: sed ἡ φάρυγξ fauces semper denotat. Proptereaque Galenus in commentario utriusque aphorismi a nobis citati, quum verba Hippocratis adducit, non amplius usurpat articulum masculine ὁ, τῷ, τῇ, sed ἡ, τῆς, τῇ: quod diligenter notandum est, ut omnis amphibologia declinetur: Quod Galeni ingenium vix deprehendunt linguæ græcæ ignari. Propterea parum legendo proficiet, qui versionibus tantum latinis impolitis & rudibus, nec ulla ex parte attingentibus Asiaticam sermonis venustatem, operam accommodabit.

Ergo quum non apparet tumor in faucibus, & repente suffocatio incidit, præsertim dominante febre, mortis metus est maximus. Quærit Galenus duo: cur dum in illo aphorismo anginæ funestissimæ meminit, non mentionem facit de dolore, ut fecit in Prorrhético, dicens, fauces dolentes: item an angina absque dolore esse possit. De priorē ita statuit: Tametsi non meminit doloris, potest tamen intelligi. De posteriore ita, Si angina sit cum

Comm. in
aph. 32. lib. 4.
de diarr. acut.

Aph. 35. lib. 4.
Aph. 34. lib. 4.

An in angina
dolor,

- (s) Quidpiam nitrosum.
(t) Sicca.
(u) Siccitas multa generatur.

- (x) Quibus vox amittitur & perit.
(y) Tumore non existente in faucibus.

cum inflammatione, non potest non adesse dolor. Potest autem strangulatio fieri sine dolore tribus modis, vel oborto tumore frigido quod *ἰσθμια* (2) dicetur: 10 vel resolutione musculorum laryngem aperientium, unde angustior redditur meatus: vel ab utroque simul: tertio summa siccitas & squalor musculorum internorum laryngis hoc efficere potest: ita enim supra modum extensi, meatus angustiam afferent. Sed quaestio orietur difficillima: Si indolens angina & strangulatio repente contingere potest, ut hic docet Galenus, an a siccitate immodica id fieri potest? Videtur non posse fieri; nam intemperiem siccam anginae auctorem, si ita fors ferat, necesse est longo admodum tempore acquiri, ut ex locis infinitis Galeni colligi potest: quomodo ergo ab ista immodica siccitate repentina strangulatio contingere potest? Ista videntur asystata. Nisi quis dicat siccitatem quidem tempore acquiri, sed illam non sufficere ad necandum nisi febris concurreret maxima: quæ febris (nulla adhuc præsentia alia siccitate) brevi tempore omnium instrumentorum tensionem atque ariditatem asserre potest, præsertim si sit e genere febrium *πυρεστικῶν* (a). Ac propterea quum in alio aphorismo scribit: *Si cui a febre occupato collum invertitur, & vix potest devorare, sine ullo tumore, letale.* Galenus in Commentario miratur Hippocratem non meminisse loci, quum ait, *tumore non existente*, ut fecit alio in aphorismo: sed subaudiri intelligit, vel, in faucibus, vel, in collo ipso. Ait autem istam strangulationem, aut potius deglutiendi difficultatem ab inflammatione musculorum gulæ præjacentium, aut gulæ ipsius oriri posse: & ab ista inflammatione contorqueri potest vertebra: Vel enim a tuberculis invertitur, vel ab inflammatione ob tensionem partium inflammatarum, & ad sese retrahentium: est enim affectus cervicis in quo vertebrae ad anteriora luxantur; vel solum musculis qui cum ipsis communicant affectis tumore, vel nato tuberculo, ut placet Galeno: vel extentis ob inflammationem partium nervis ac ligamentis, ut notat Galenus *Commentario in Aph. 35. lib. 4. Aphorism.* Atque ut explicat rationem illius anginae de qua sermo est, affert locum ex Hippocrate, quo in loco vult eandem anginam describi quæ & hoc in loco. Textus autem est: *Anginam patientium tales erant affectus: Colli vertebrae intro vergebant, extraque apparebat collum habere cavitatem, & hoc tactum dolebat.* Notandum autem illo loco mentionem fieri de angina in pestilenti constitutione. Quærit rursus cur Hippocrates dum loquitur de angina a contorsione colli in febre ingente, non meminit doloris ut & in *Epidemiis*? si enim inflammatio est, necesse adesse dolorem: an non inflammatio est præsentia tanta febre, & facta contorsione colli? unde ista contorsio? Concludit istam anginam ab excedente fieri siccitate, a qua tensio, hinc tractus, a tractu everfio vertebrarum. Quum enim adest ista siccitas, a qua tensio, tractus, everfio, angustia meatus, difficilis deglutitio, malum hoc: pejus vero si febris adfit. Nam & febris auget usum respirationis, cui non potest satisfieri ob meatuum angustiam: item auget siccitatem; sic malum malo cumulatur.

Quaestio ::

Cap. 3. lib. 4.
de loc. aff.

Lib. 2. Epid.
Vide cap. 3.
lib. 4. de loc.
aff.

(2) Oedema.

(a) Ardentium.

Quæstio : Si est excedens siccitas quæ anginam quodammodo pestilentem facit, unde illa siccitas? an repente incidit, an non? an humor est? Dicam quod sentio, & accommodabo ad ægrum nostrum, cujus ergo instituta est hæc disputatio.

II In summis squaloribus, præsertim dum æstus adsunt, vel etiam in sicca & aquilonia constitutione in qua supprimuntur humores, sed tenue tantum serum exprimitur vi ambientis, ut exemplo spongiolæ fieri contingere scribit Galenus in *Commentar. in 3. Aphorismorum*, sæpe circum fauces, collum, oculos, siccitates oriuntur, quarum ratio nulla reddi potest: Et difficultas deglutiendi est, nullo apparente tumore vel in gula, vel in pharynge, vel in larynge: & squallet aretque ægrotis guttur; lingua scabra, exigua febris & latens, quasi ab ambiente calido evocato foras calore, aut ab ambiente frigido nimium (nam in squaloribus hæc fieri diximus, dictum autem velim quum vel excessus est caloris, vel frigoris) retruso in centrum calore; unde quemadmodum in oculis *Ξηροφθαλμία* (b) nascitur, ita *Ξηραγγίνα* (c), si verbum confingere liceret, aut *Ξηρός σίναγχος* orietur. Quod admodum notare oportet, & Medici decipiuntur admodum. Vidimus ita affectos per 20. aut 30. dies laborare cum squalore magno, infirmitate summa, ariditate, nulla siti, difficultate deglutiendi, oculorum quadam cavitare, fuliginoso spiritu arente atque æstuan- te, ac si in hecticam laberentur. Et ex nostratibus Medicis nulli hoc observaverunt, præter unum dominum Magnum, omnium, quos ætas nostra fert, acutissimum & sollertissimum, qui vocat istum morbum Anginam *συντητικὴν*, colliquativam anginam, & catarrhosam colliquationem; nam partes omnes ad guttur, collum, & fauces attinentes lique- fieri quodammodo videntur: & in exiguis venis ichor tenuis contineri videtur, qui superficialium dolorem excitat.

Omnium morborum quos mihi videre contigit, hic mihi difficillimus & ad cognoscendum, & ad curandum visus est. Atque obiter qua ratione ei sit occurrendum, si quando incidat, aperiam.

Quum ergo ea difficultas deglutiendi (sive quis anginam vocet, seu rheumatismum siccum, seu morbum siccum, seu anginam siccam, seu pestilentem fluxionem, sive *δύχμωρ* (d) quemdam malignum, sive colli- quationem, sive catarrhosam colliquationem hoc loco non interest, tametsi longe hæc vocabula inter sese differant, aliasque morborum ideas indi- cent) quum, inquam, ea difficultas deglutiendi cum siccitate, squallo- reque sit conjuncta, nullo etiamnum nec foris, nec intus tumore appa- rente, dolore quodam occulto partium omnium ad guttur & collum pertinentium, non est dubium quin illa intemperies sicca corrigenda sit: Eamque ob causam plurimum conferet id quod sequitur.

℞. Passularum mundatarum, & ficuum, ana, unc. j: glycyrrhizæ non rasæ, dr. iij: pruna, num. xx: radicis althææ, unc. ℥: fiat decoctio in aquis partibus aquæ

(b) Sicca ophthalmia.

(d) Squalorem.

(c) Angina sicca.

aquæ rosarum & plantaginis : in colatura dissolve oxycrati, unc. ij: mellis violarum, unc. iij: fiat gargarismus : vim habebit humectandi, detergendi & squallorem tollendi. Deinde circum partes thoracicas fiat litus sequens.

24. Butyri recentissimi, lib. j: cum qua misce olei amygdalarum dulcium sine igne extracti, unc. ij: olei cheirini & violati non veteris, unc. jß: misce : fiat litus. Circum collum, guttur, nucam, desoris magna copia affundetur & illinetur id quod sequitur.

24. Chamæmeli, meliloti, scabiosæ, ana, man. j: fiat decoctum ad sufficientem quantitatem, in qua extrahere mucaginis seminis psyllii & althææ, ana unc. iij: cum butyro recenti & unc. iij olei violati loti in prædicto decocto fiat litus ad omnes partes dictas.

Item præclare fiet si bolum cassiæ assumat sine rhabarbaro cum syrupo violarum.

Item si ore verset bolum cassiæ, deinde rejiciat, quia vim magnam habet humectandi & squallorem tollendi.

A N N O T A T I O N E S.

1. Istas affectiones Hippocrates 4. acutor. explicat eleganter : Quum fluxio calida ac nitrosa fit e capite, mordet, ac ulcerat, & spiritu implet, & erecta cervicis spiratio accedit, & siccitas multa : & quæ videntur gracilia apparent, tendines posteriores in collo apparent distenti, vox abrumpens, &c.

2. Lib. de loco, aëre & aquis, humiditas ophthalmias agnoscit in iis qui a ventis calidis perflantur, præsertim si inter brumalem solis ortum & occasum venti perflent : duras & vehementes in iis qui inhabitant regionem ventis frigidis objectam, & duras opponit humidis certa de causa. Et alio loco videtur explicare cur fiant ophthalmiæ siccæ & febres acutæ, & diurnæ, quum æstas sicca fuit, & autumnus siccus est & borealis ; quia (inquit) quod in bile est humidissimum & liquidissimum absimitur, densissimum & acerrimum relinquitur : quod notandum. Vide comment. in Aphorism. 14. lib. 3.

3. Apud Hippocratem lib. de locis in homine, locus est in quo de pleuritide sicca loquitur ; sed nomen siccum longe aliter quam hic sumitur. Etenim pleuritim siccam vocat, in quo successu temporis pulmo resiccatus adheret costis : unde dolores lateris.

4. Unde lib. de vetere medicina, erysipelas, peripneumonia, defluxiones falsæ, acres, humidæ, incoctæ dicuntur : quæ quum crassiores redduntur, coqui dicuntur.

5. Libro 1. Aphorismorum, aphor. 12. & aphor. 50. lib. 2. πρὸς πνεύματι docet sputa in morbis thoracis initio apparere debere ; in peripneumonia, biliosa remissa tantillo sanguinis, an hoc vult initio morbum debere esse coctum. Magna hæc controversia, quam hoc in loco dirimimus : & in margine Commentarii in aphorism. 12. lib. 1. Aphor.

6. Quibus antequam facti essent pleuritici, pulmo erat male affectus, aut catarrhus aliquis, statim initio pleuritidos multum mucorem excernunt, & ta-

250 CONSILIORUM MEDICINALIUM,

men eorum pleuritis non dicitur esse humida, sed sicca, nisi de materia conjuncta excernatur, quod notandum.

7. Nota choleram siccam usu balnei juvari, ut patet ex lib. 7. Epid. de Pausania filia, quæ ex fungi crudi esu incidit in choleram siccam, hydromeli valde ei contulit.

8. Vide Galenum Comment. in Aphor. 34. lib. 4. & in sententiam 54. lib. 2. Prorrhetic. ubi vocem τὸ λεπρὸν (e) interpretatur per id quod in Prognosticis ab Hippocrate dictum est: τὸ μὲν ἐκ δαδῶν ἐν τῇ φάρυγγι ἐμποιοῦν, quod nil manifestum in faucibus facit.

9. Apud Hippocratem sect. 7. lib. 6. Epidemior. quum de quadam constitutione loquitur, ait; Pharynges inflammabantur: deinde paullo post Anginæ fiebant. Sic aliud est Pharyngas, aliud Anginas.

10. Et partic. 28. sect. 1. lib. 1. Epid. notat Hippocrates a ferina destillatione pharyngem esse vitiatum & tabefactum, a qua tabefactione sequitur retractio quadam gutturis. Vide librum Definitionum nostrarum in voce κατελκεται.

11. Αὐχμὸς (f) non tantum debet intelligi de calidissima tempestate. Nam quum nulli flatus plane excitantur, sive torreat omnia æstas, sive rigeat plane hiems, tunc αὐχμὸς Græcis dicitur. Et quum hiems anni 1572. rigentissima fuerit, non mirum si morbi alii fuerint quam qui in hiemem moderatam incidunt: Nullæ, aut paucæ fuerunt apoplexiæ, carentia somni fuit: dolores superficialii & anginosi cum pauca febre, & hoc a squallore fuit: quem squalorem hiemalem Virgilius videtur describere, quum in Georgicis ait, penetrabile frigus adurit. Adustitio illa Virgiliana magnam habet ἐνέργειαν (g).

12. Apud Hippocratem sect. 7. lib. 6. Epid. manifeste apparet hoc nomen angina ξηρὰ (h), quia nihil aut parum cocti educebatur. Item τὰ παραπληγικὰ ξηρὰ (i), quod mirum est.

CONSILIUM LV.

De Cholera morbo.

QUoniam dum disputaremus de morbo sicco, de angina sicca, necessario incidimus in disputationem de cholera humida & sicca: non alienum ab instituto erit, si nonnulla, quæ animo concepta habemus de cholera morbo, eloquamur ac exprimamus: hæc enim intellecta descriptaque plus voluptatis afferent, quam animo retenta. Aphorismus est Hippocratis in Coacis animadversionibus, τὰ λεπρὰ μὴ χολέρας ἐπιγινώσκοντες.

(e) Gracilis.
(f) Squalor.
(g) Energiam.

(h) Sicca.
(i) Paraplectica sicca.

νης ἢ λύεται: Leipyriæ febres non solvuntur nisi superveniente Cholera morbo. Quæ Hippocratis sententia quoniam obscura est, & a communi sensu judicioque remota, ob latentem quem in se fructum continet, plenius a nobis est enucleanda.

Ac primum ut plenius res intelligatur, de febrium leipyriæ essentia agendum, ut tandem constet an cholera morbus leipyriæ febris solutionem afferre possit. Nulla est consensus inter Græcos & Arabes de leipyria febre, immo ne inter Græcos ipsos. Καύσις (k) & febris leipyriæ magna est affinitas, iisdemque pæne symptomatis morbus uterque se profert ac prodit: Sitis est ingens, jectigatio, mentis percussio, vigiliarum assiduitas, partium extimarum refrigeratio, sed præsertim in leipyria æstus in internis. Galenus *Comment. in Aphorismos* ait: *Partium extimarum refrigeratio æfluantibus internis solis accidit febribus quæ causæ dicuntur, perniciosæ, vel potius malignis, ut leipyriis*: quo loco leipyrias febres ad καύσις (l) referre videtur: & notandum hoc est. Causa autem recessus ad interiora caloris, vel est ingens inflammatio, vel erysipelas: sic leipyriæ febris hyparxis in eo consistit. Id autem statuunt discriminis inter continuas ardentis & leipyrias, quod καύσις sequantur inflammationem internam partis alicujus, leipyriæ congestionem humoris biliosi in alvo, qui aliquid ἐρυσιπελατώδης in ipso ventriculo efficit. Quod fortassis quosdam Græcos adduxit ut existiment erysipelas solum ventriculi leipyriæ febris auctorem esse: nec enim phlegmone est: videndumque est an bilis in ventriculo æstuans erysipelatodes aliquid afferat: & an sit tumor. Nam credibile videtur bilem quamdam prærubram & viscidam membranæ inhærere posse, partim in occultis viis subsistere, quæ dum inflammatur, nec facile a parte defecatur detergeturque, concipitur æstus ingens qui recessum afferat caloris foris intro. Quod si verum, an τὰ λειπυρικά μὴ λύονται μὴ χολέρας ἐπιγινώσκουσιν; An leipyricæ affectiones, vel febres leipyricæ non solvuntur nisi successu cholæræ morbi? Locus ille Hippocratis si verus est, & focum, & causam, & curationem leipyriarum explicat. Quidam verbum λύσθαι (m) in malam partem accipi volunt, ut morbi solutionem ad interitum significet: quo in sensu sumtum est in *Aphorismis*, τρόμος ἐπιγινώσκουσιν παραφροσύνην λύει. Tremor in febribus post ingens delirium succedens illud delirium solvit, id est, delirii quidem finem affert, sed simul & semel hominem de medio tollit. Et est politicus loquendi modus quum ægrum quempiam non amplius laborare dicimus, & ab omnibus malis liberatum, per mortem, supple, postquam enim mors percussit. Itaque dicunt, Leipyriæ febres non solvuntur, nisi cholera superveniente, id est, cholera solvit febre leipyriam; ac si dicat, finem quidem leipyriæ affert, sed una ad interitum ducit: quod mihi non placet: quum fieri possit ut cholera morbus leipyriæ succedens, eam tollat; quod mirum esse possit. Leipyria morbus funestus est, cholera quoque funestus

Comm. in
Aph. 48, lib. 4.

λύσθαι quid
significet.

li 2

(k) Febris ardentis.

(l) Febres ardentes.

(m) Solvi.

flus morbus & acutissimus brevissimo tempore hominem e medio tollens. Qui fieri potest ut morbus per se funestus alterum morbum funestum solvat? potius enim malum malo cumulari videretur. Atque ita interpretandum est Hippocratis consilium.

Cholera morbus est quum sursum deorsum magno impetu bilis fertur, ut magna brevi tempore spirituum fiat evacuatio, & dolores acerbissimi sint; hinc mors. Leipyria febris, ut ante docuimus, sequitur *διαθεσιν ἐρυσιπελατώδη* (n) ab humoris biliosi congectione. Ille autem humor non ejus generis cujus & bilis flava tenuis, quæ sua tenuitate orgasmum facit: sed est quædam bilis prærubra, squalida, ficca, viscosa, adhærens parietibus stomachi, quæque propterea nonnisi magna vi deturbari potest. Cholera morbus conferre potest ex eventu, dum videlicet in cholera morbo (cujus *ὑπαρξίς* (o) in excretionem consistit *αἰθρώς* (p) facta) evacuatur biliosa materia: bilis enim conclusa exitum habet per cholera morbum, natura qua data porta sese expediente humore tantæ febris tamque funestæ causa: Itaque dixit, *τὰ λεπυρικά μὴ γενομένης χολέρας ὁ λύεται* (q). Duæ istæ negativæ particulae, *μὴ*, *ὁ*, (r) adjectæ sunt ab Hippocrate per quamdam *αὐξήσιν ἢ ἐνέργειαν* (s): ac sic dicat, Leipyriæ febres non possunt solvi, nisi cholera morbo superveniente: id est, necessaria est cholera morbus ut cesset leipyria. Per cholera vel proprie intelligendo morbum istum & idea & specie, signis, symptomatisque talem, vel evacuationem cholerae morbo similem, id est, quæ sursum deorsumque fiat; non quod proprie cholera morbus sit, nam iste morbus peculiare quid habet, cujus ratione per se funestus omnis fere sit: nedum hoc boni afferre natus sit, ut manum veluti auxiliarem nobis præstet tam capitalis hostis ad alium morbum depellendum ac deturbandum: eaque propter nomen *τῆς χολέρας καταχρηστικῶς* (t) tantum sumetur: quo modo & in Coacis vocat *πυρετὸς μετ' ἐιλεῶν* (u): febres cum ileis, non proprie sumpto nomine ilei, sed pro simili symptomate quale in iliaceis passionibus contingit, nempe pro vomitione assidua: quod notandum. Si & *χολέρα* (x) non proprie sumetur, sed tantum pro ea excretionem quæ in cholera proprie dicta apparet, quum sursum deorsumque impetu excernitur humor. Item quum dicimus, *τὰ λεπυρικά*, forte hoc nomen illic non significat febres lipyrias, quas a cholera solvi non sit verisimile, sed *τὰ λεπυρικά* significat affectionem quamdam *λεπυρικὴν*, nempe quum post esum calidorum ciborum, acriumque dolores ad ventriculum oriuntur, collecta ibi materia; unde sitis, jactationes, *ῥιπτασμαὶ*, *ἄσται* (y), syncopæ, recessus caloris intro, sine febre tamen, taliaque hic apparent qualia apparerent si eos febris lipyria occuparet. Quis enim dubitat in eo casu

excretio-

- (n) Dispositionem eryspelatodeni.
 (o) Essentia.
 (p) Cumulativum.
 (q) Quæ leipirica sunt non solvuntur nisi bile superveniente.
 (r) Non, minimè, nequaquam.

- (s) Augmentationem & energiam.
 (t) Cholerae abusivè.
 (u) Febres cum ileis.
 (x) Cholera.
 (y) Jactationes, fastidia.

excretionem instar cholerae morbi factam, eam leipyricam passionem non solvere? Et hæc probabiliora videntur, quam si το λευπυρικόν, & ἡ χολέρα in propriis significationibus accipiantur.

Tamen aliam probabilem conjecturam afferemus, ut omnes intelligant morbum unum funestum per se, pessimumque posse alteri morbo auxilium præstare, præsertim si qua sit apparens excretio materiae morbum priorem efficientis. Adduximus aliquando hoc in libro aphorismum, cuius veritas communi hominum iudicio & rationi numquam placere aut apparere videatur. Textus autem hic est: *A furore, μανία* Græce, *dysenteria, vel hydrops, vel mentis alienatio, græce ἑκστασις, bonum.* ἑκστασις μανίαν solvit, & tamen ἑκστασις per Galenum est incrementum maniae, vel potius μανία adaucta. Quomodo ergo alienatio mentis maniam tollet? Id fit quia humor qui maniam efficiebat quum loco aliquo conclusus esset, & in parte cerebri, dum de maniaco fanaticum facit, dispergitur diffunditurque natura exitum sibi quærente materiae priorem morbum, id est μανίαν, efficientis: & dum hoc conatur natura conatu motuque critico (quem ἑφοδόν proprie vocabimus & ὄρμην) ἑκστατικόν (2) reddit. Plura & commemoratu dignissima illo loco a nobis conscripta leges. Sic idem in cholera morbo, & lipyria febre continget.

Aph. 5. lib. 7.

Atque non ita pridem leipyria febre quis laborabat: leipyriam esse, non autem καῦσον (1) declarabat lingua; nec enim ut in causo scabra erat, sed nigra, a bile adusta in ventriculo erysipelatis modo æstuante, & resudante ab ipsa alvo accensa: deplorata omnis erat salus. Ecce subito ac si cholera morbo detineretur, quum prius siccus morbus esset, id est, nil dum excerneretur eorum quæ in vitio essent, sursum deorsum magna bilis copia fertur, & febre lipyria absolvitur. Quum enim in lipyriis febribus commendatur cholera morbus, non de sicca cholera, sed de humida locus est intelligendus: nam sicca cholera perniciofa est admodum, & potius leipyriam febrem accerferet quam eandem solveret.

Sed hæc omnia dicta sint de cholera morbo & febribus leipyriis, quorum intelligentia compendio ad curationem utriusque morbi, sed præsertim febris leipyriae, est profutura: in hisque ut in omnibus admirabilis est Hippocrates.

CONSILIUM LVI.

De fluore muliebri.

Πῶς γυναῖκες, τῆς καθάρσεως (a) nomine potius quam κενώσεως (b) donandus, multas mulieres affligit, ex earumque numero albas, &

I i 3

quibus

- (2) Ecstaticum.
(1) Febrem ardentem.

- (a) Fluxus muliebris, purgationis.
(b) Evacuationis.

quibus lævis admodum, æqualis & jucunda visu superficies inest. Hujus rei rationem reddunt, quod iis cutis sit adstricta, proptereaque excrementis non pateat: tum quod delicatioris molliorisque sint habitudinis, eoque in morbos proclivioris: tertio accedit quod sint effeminatiores aquosæque magis, quas *libris de Dieta* Hippocrates *ὕδαυνέας* vocat, unde excrementorum molestant vim non facile depellunt: fluxionibus sunt obnoxiae, & partes principes quum quodam modo aqueas, laxas, uliginosæque habeant, putredini minime obsistunt, immo facile corrumpuntur, & longis morbis aut implicantur, aut aliorum vim impetumque non sustinent. Dicam quod nobis videre contigit forte, cujus non negligenda observatio ut non minimum adjumenti allatura & ad medendum, & ad præsentendum. Quædam quum quatuor annos fluorem illum pertulisset, quum frequentibus leipothymiis prehenderetur, adeo foetidam proluviem per pudoris sinum excernebat, ut nullus quantumvis graveolentium rerum odorationi assuetus, esset ferendo. Alteri diutius foetens putrisque illa illuvies effluxerat, quum annos sexaginta nata foret, usurpato levi quodam remedio inopinato suppressa est: nec diu impune eam suppressionem tulit: etenim diabetes illius loco multo funestior successit, manifestus, suis sese signis exprimens, tres aut quatuor menses exercuit, & ad mortem comitatus est: tota fere die urina plane aquea fluebat, nec natura eam sistere poterat: quum sat bene habita esset, emacruit continuo, & siti inexplebili cruciabatur: lingua arescebat, & eam pellucidam præ siccitate vidi: foetidum expirabat & cadaverosum. Quæsi num in renum regione sensum caloris aliquem ob putrem materiam suppressam percepisset: quum constitisset a squalida siccaque intemperie diabetem originem capere solere; retulit caloris loco ita partem illam perfrigentem percipere se ac si glacies inibi cogeretur: quod nobis persuasit fluorem illum muliebrem a falsa partim acidæque materia manavisse: nam quæ in ejus marito superiore hieme materia acida tenasimum fere immedicabilem pepererat, eadem partim fluorem illum & proinde hydropem ad maturam adduxerat. Hæc fuit morborum successio. Hinc patet eos de ægris male mereri Medicos qui indicatione a morbo sumta aliquatenus, de supprimendis effluviis cogitant: non rati periculosam esse suppressionem ejus fluoris qui multos annos agrum occupavit: Itaque fontem catarrhi sensim exhauriri oportuit, dietam institui exsiccantem, decocto sarsaparillæ uti, purgantibus medicamentis repurgari agrum, venam secari, malignam qualitatem oppugnari, atque ita rerum meliorum expectatione ægra fuisset allevata ac recreata.

CONSILIUM LVII.

De Cholera morbo.

ONIS Aprilis anno 1573. mulier quadrata, boni habitus, & integre sana, ad sudatoria vulgaria, Galli *Estuves* vocant, proficiscitur. Tertio post die dolere ei incipit imus venter: dolorem primum vagum, Practici deambulativum vocant, percipit: deinde ad partes paullo superiores revolvitur, stomachumque quodam velut pondere premi queritur. Quum gravissime doleret, Medicum consuluit, qui statim carminativo clystere, ut fere fit Parisiis, quum primum quis de dolore torminoso conqueritur; sed id male fit, ut paullo post dicemus: alvus licet irritata nihil reddidit: totam noctem insomnem duxit: consternabatur. Mane subjectus alius clyster vehementissimus, nil reddidit: & hic tertius dies erat, quamvis nec primo nec secundo decubuerat. Prehenderunt eam frequentes syncopæ, sudores ad claviculas: mente constabat: datum cardiacum, revomuit: frequentes vomitiones erant, frigus extremarum partium: character faciei plane deletus, quod mirum tam brevi contigisse: tertia pomeridiana interiit. Ego illam tertio tantum die vidi ad meridiem. Talia mihi videre contigit: frigus erat partium extimarum, frequens virium lapsus, ἀσπυζία (c) perfecta: deinde vermiculans pulsus, hypochondria satis æqualia, sed illa, & regio ventriculi contrectata etiam blande dolebant, & syncopen inducebant. Necessario erat illi propendendum in dextrum latus, inclinato etiam capite: si aut supinam figuram retinere cogeretur, aut in sinistrum latus devertere animo deficiebatur, & pene suffocabatur: vomitiones perpetuæ: nil alvus reddebat: & quod notandum, ingenti siti & inexplibili afflictabatur. Narrabat se in ventriculi regione velut ardentem carbonem sentire: jactabatur: irrequieta erat: itaque non mirum si mors tam repente adventarit. Diligenter rogavi num longo ante tempore dolores ullos percepisset? Menssem unum præcessisse dictum est ex quo de stomachi dolore quereretur. Obstetricum judicio utero ferebat: quadraginta diebus ante solum menses apparuerant. Nunc quarendum quod genus morbi, qua & arte ei succurrendum fuerat. Potuit esse cholera sicca? Apud Hippocratem 4. *Acutorum*, cholerae siccae historia proponitur, *Ab arida cholera*, ait, *venter inflatur, strepitus sunt, dolor pectoris & laterum, alvus nil dejicit*: addo, & vomituriendi esse desiderium, dolores summos ad stomachum coercitis flatibus in partibus abdominis, sudores frigidos, unde præ dolore virium prostratio, recursus caloris intro, & multa alia: Illius morbi qui acutorum numero recensetur, tota historia describitur paullo ante. Vel potuit esse suppressio omnino excrementorum malignorum, quæ in partem superiorem, nempe regionem

(c) Pulsus carentia.

gionem ventriculi, delata sunt undelibet, ut in partem jamjam dolitantem (sicut ante meminimus): Ita enim observavimus in constitutione illa temporis maligna (unde infiniti pæne ruri peribant) aliis ab hypogastrio delatam percipi materiam ad costas, unde pleuritides: aliis ad ventriculum, unde suffocationis metus; aliis herpetas natos vidimus: aliis ignes sacros vel inferne sursum, vel superne deorsum lata materia; unde effera reddita magis materia, traducta est in ventriculum, & primam regionem stricte sumtam, & illic apostematis speciem excitavit. Tale morbi genus observasse videtur Hippocrates in *Prorrheticis*: 1 *Queis lumborum tenus & diuturni dolores ad hypochondrium revolvuntur, reducunturque, & ciborum aversio, dolor his valens intentus ad caput perveniens, cito interimit cum convulsione*, id est: Fieri potest ut excrementosa materia per se initio ἐνῆς (d), ideo minutulos dolores excitans, tamdiu in mesenterio resistat quoad aliquid maligni acquirat, unde effrenis reddita, tandem suis ruptis repagulis orgasmo quodam in partes fertur, si in caput cum convulsione interimit: addo, Et si in ventriculum suffocationem adfert, si in aliam partem aliud atque aliud: nam quod in uno observatum est, id in multis potest intelligi. Est & paullo ante eodem in libro similis aphorismus, *Ventris circumtentio liquida ad necessitatem dejiciens, cito intumescens convulsivum quid habet*. Illud in Equisone in vico de la Mortellerie observavimus, qui quum sero bene coenasset, quarta matutina prehenditur febre acutissima, circa duodecimam meridianam totus imus venter inflatur, delirat, tertia pomeridiana pulsus parvus fit & frequens: nigra dejiciuntur: sero pectus dolet: duodecima pulsus formicans, interiit tunc. Corpus totum intumescit, & nescio quibus suspectis maculis exaratur. Illud idem Hippocrates, sed non tam aperte ut nos explicat. Sic ei mulieri contingere potuit a reducta materia a parte inferiori in superiorem: ut sæpe idem a materia delata superne deorsum potest evenire. Quod observavimus in filio vitrearum. Prima die dolor exiguus ad latus dextrum, vomitiones assiduæ; secundo dolores inferius ad ventriculum & xiphoidem cartilaginem percipiebantur: tertio habebat ὀρθοστάς (e): quarto summus ad ventriculum dolor, inflatio, extimorum frigus, leipothymia, sudor, mors. Et hoc contingere posse notavit Galenus in *comment. in Epidem.* ubi notat initio morborum funestissima symptomata evenire quod in visceribus malignus humor resideat atque restagnet, adeo ut venenatorum animalium venenum adæquet; 2 unde inopinata mors advenit: quod & huic mulieri contigisse videtur. Sed tanti incendii perceptio quantum ægra narrabat in suspicionem nos adducit eam febrem leipyriam esse, ab apostemate quodam in primis venis, unde nec in latus decumbere non poterat, & sine tumoris sensu (alioqui ingentem esse oportuisset) vix minimum appulsum digitorum ferre poterat: & ejusmodi apostema speciem aliquam iliaci morbi afferre potuit. Sæpe enim de repente in primis intestinis & phlogosis, & tumor non ita altus oboriri potest, qui brevi ad interitum ægros præcipitet. Præcesserat
velut

*Hist. 4. sect.
3. lib. 3. Epid.*

(d) Boni moris.

(e) In erectum stans,

velut dolor quidam colicus acerbus, quem frustra ignaræ mulierculæ ad uterum referunt. 3 Et Arnaldus Villanovanus annotat colicam quamdam mortalem, ut quum remediis (inquit) non allevatur dolor, sed figitur in parte, & vomitus post vomitum insequitur: & sudor frigidus oboritur, partiumque extimarum perfrigeratio. Et quod tam propinqua ventriculo pars laboraret, illud forte erat ob colon intestinum cui ventriculi fundus incumbit, & in eo verisimile quoddam apostema natum fuisse. Annotat quoque colicam in iliacam aliquando degenerare, & hanc in illam. Ex omnibus his colligo omnium verisimillimum videri vel simplicem colicam fuisse, vel a colica natam iliacam; quæ iliaca citius interimit quam colica ipsa, quod in tenuibus fiat quæ ventriculo sunt propinquiora. 4

Nisi forte quis dicat febrem omnino pestilentem fuisse. Nam quod livens corpus post obitum apparuerit, id ad excretionem caloris febrilis, & naturalis extinctionem referri volunt.

Ceterum polliciti sumus demonstraturos nos non e re morbo occupatorum esse in colicis doloribus statim vehementes acresque clysteres subjicere: & tandem hic error pessimus inolevit, ut operæ pretium nos facturos existimemus si carminativum enema subdamus: quod legerint in doloribus colicis sive fugacibus, sive fixis talium clysterum usu adjumentum afferri. Sed id intelligendum modo tempore & loco exhibeantur. Nam (ut annotat Arnaldus loco superscripto) multi errant Medici ineuntibus doloribus colicis statim subdentes enemata acria validaque: hæc enim fæces jam induratas magis exsiccant & exsuccas reddunt, & tantam afferunt perturbationem, ut natura sæpe sese colligens omnia retineat, quæ tanto molimine avellere cogitamus: quod ego sæpe observavi: & clyster blandus mitisque in doloribus ejusmodi plus aliquando profuit, quam ita validus & acer.

Ecquid præsidii afferri poterat ad declinandum tam funesti morbi, tamque præcipitis exitum? Non est dubium quin blandis enematis alvo irritata lataque pars materiæ quæ diu restiterat alio divertisset: sequenti vero die satis valido eccoproctico exhibito, quod in mediis viis hærebat, foras deprimi, exigique potuisset: tertio & fatus ad partes adhiberi potuisset, & cardiacis locus fuisset.

Talis fatus præscriptus, sed jam res erant deploratæ.

℞. *Florum chamæmeli, meliloti, ana, pug. j: absinthii, man. jß: seminis anisi & fœniculi, ana, unc. ʒ: santali citrini, dr. ij: cyperi, unc. ʒ: rosarum, pug. j: fiat decoctio in aqua, addendo vini albi parum, & sacchari, unc. ij. ob inflammationem foveatur totus venter.*

Item ℞. *Destillati restaurativi & aquæ cardui, passatæ in manica, cum electuario diarragacanthi frigidi, ana, unc. ij: in quibus dissolve, diamargariti frigidi, scr. j: rasuræ eboris, dr. ʒ: theriacis, scr. j: syrupi de limonibus unc. j: fiat potus.*

Cap. 32. l. 2.
Breviar.

A N N O T A T I O N E S.

1 Si quis legat historiam de morbo caliaco apud Celsum, videat pæne historiam hujus morbi; nam singula symptomata congruunt inter se. Hollerius talem morbum ad febrem *ἀσθδία* poterit referre; perpetua enim jactatio, hypochondriorum contentio; materia est crassus humor, acer & biliosus, tunicis stomachi imbibitus.

2 In hac muliere, sicut & in nonnullis aliis, quorum hic historia continetur, initio magnus est æstus, & respiratio magna æstui analogæ: sed subinde perfrigeratio sequitur: & quum æstuant interna non magnum spiritum ducunt, sed fiunt *πραχύτοι*. Hujus rei rationem reddit Galenus comment. in historiam 3. sect. 3. lib. 3. Epidem. ubi notat contingere in febribus istis malis ut initio ingens admodum sit incendium, & magna sit respiratio, & partium calor: sed statim ita digeritur totus calor febrilis pæne consumptis fervefactis humoribus putribus, ut remaneat paucus & languidus calor natus: & ille calor natus (ait) prius exstinguitur quam denuo febris illa accendatur: hinc mors non longe sequitur. Locus commemoratione dignissimus est.

3 Hujusmodi colicam lethalem, vel affectum similem in quo ob doloris vehementiam animi & defectiones sequuntur, & revocatur calor intro refrigeratis partibus extimis, explicare videtur Hippocrates aphor. 26. lib. 7. In forti dolore ventris partium extremarum frigiditas, malum.

4 Eodem morbo paullo post periit auriga quidam. Primo die dolor levis ad latus sinistrum, qui statim & pedetentim ad regionem lienis descendit ac increvit: vomitiones frequentes, dolor stomachi secundo & tertio: perseverabant vomitiones rerum viridum, æruginosarum: dolor lateris non affligebat: in ventre inferiore vagos dolores percipiebat: quarto, de nocte omnia exacerbantur, partes extimæ refrigerant: cogimur præ suffocatione mittere sanguinem, quod ita requireret æger: vomitiones tamquam lutosi nigrique humoris: syncope: mors. Omnem autem usum remediorum mors ipsa antevertit.

C O N S I L I U M L V I I I.

De alvi fluore in muliere gravida.

Circa initium hujus libri narrata est historia uxoris cujusdam thesaurarii quæ ab alvi fluore dysenterico tertio post partum die, qui totius morbi vicesimus erat, interiit. Conditiones fluoris istius, & quæ aderant prava signa, ut vomitus mox æruginosus, nunc biliosus, & meracus, febris, hepatis tumor *ἐπώδυνος* (1) non poterant non ad malum apparere. Quæstio esse possit an uterum gerenti alvi fluor sit calamitosus, Hippocrates quidem scripsit, Si gravida alvus plurimum profluat, metus est abortionis: quod verum, quia & ob dolores, & defraudationem ipsius fœtus magnæ corpori fœto mutationes contingunt. Sed ex omnibus Hippocra-

Vide ante
Conf. 15.

Aph. 34. lib. 5.

(1) Dolorosus.

is pronuntiatis unum est in *Prorrheticis* animadversione dignum, & ad prognosin, & ad curandi occasionem præbendam accommodatum. Narrat eo loci duas esse dysenterias, unam cum febre, variis excrementis, hepatis inflammatione, aut præcordiorum, aut ventris, cum ciborum averfione: Aliæ quidem sunt sine his signis cum ramentis quidem & sanguine, sed breviores sunt, & eas vocat *λεπτελάς* fructuosas commodasque ægris, quod aut a diuturnis, aut brevibus morbis ægros afferant. De his posterioribus loquens ait: *Quæ uterum gestant ab hujusmodi dysenteriis, & ad partum, & ex partu evadunt, fœtus sanos habent, etiam per multos menses & sanguine, & ramentis excretis.* Ergo quum in illa muliere mala illa signa apparuerint, quorum injecta mentio est, non mirum si præceps mortis periculum ingruerit. Et observatum est in illustrissima domina ab Insula per majorem graviditatis partem sævam satis dysenteriam affuisse, hinc tamen salva evalit & incolumis, vitalem fœtum edidit. Est enim ubi dysenteriae malæ sunt, quum præsentē partium naturalium prava dispositione perennis sit graveolentium excrementorum proventus: est ubi tantum congeries facta est excrementorum, quorum evacuatio & fœtum & fœtam in melioris valetudinis bonam spem adducit.

CONSILIUM LIX.

De singultu febris superveniente.

Circa principium libri hujus de singultu in febrem longam incidente dictum est, & qua ratione constituenda sit febris singultuosa, cujus Hippocrates meminit in quibusdam locis, ut illo loci annotatur. Omiseramus omnes singultus causas recensere: quod hoc loco data opera a nobis præstandum est. Ac duo proponuntur, prius ut singultus causæ explicentur: posterius, ut quærat cur in febres longas singultus incidat, præsertim cum marasmo & cutis squallore conjunctas, quindecim aut viginti ante obitum diebus; an id ratione exhausti: & si ratione exhausti, qua id ratione fiat: quæ omnia non minus cognitu digna sunt, quam utilitate uberrima. Ac primum singultum definiunt, motum depravatum ventriculi & contra naturam, quum proprie convulsio non sit, sed *σπασμός τις*, (f) ut vocat Galenus. Convulsio enim proprie cadit in partes quæ moventur *προαιρετικῶς* (g): convulsioque symptoma dicitur causæ morbificæ tantum, singultus autem, tussis, sternutamentum naturæ a causâ morbifica irritatæ. Auctor est Galenus & singultum, & convulsionem ab inanitione & repletionē fieri sententia Hippocratis: quamquam venenatam qualitatem acremque vaporem tamquam quid tertium singultus convulsivi causam alio in loco idem Galenus constituit; quod plerisque negotium

Vide Consil.
25.

2. de sym.
caus.
Com. in Aph.
13. lib. 6.
Aphor.

K k 2

dedit

(f) Convulsio quædam.

(g) Ex arbitrio & imperio voluntatis.

dedit in tutanda Hippocratis sententia, duas tantum causas generales adstruentis. 1 Nonnullis videtur Galeni sententiam apte commodeque defendi posse, si dicant per accidens tantum venenatam auram convulsionem proprie dictam committere, nimirum feriendo aut cerebri ventriculos, aut nervos: per se autem singultum eundem auram committere. Ut convulsionis proprie dictae causae duae statuatur per se, inanitio, & repletio, tertia autem ex eventu, qualitas venenata ut in febribus pestilentibus singultuosus apparet: singultus autem ipsius tres ponuntur causae, inanitio, repletio, & vapor ferinus. Quasi vero dum e tibia ulcerata, aut cancro-fa effertur vapor attingens ventriculos cerebri, non efficiat epilepsiam, aut convulsionem proprie dictam, ut ea ratione argumenta illa tantum diverticula constituantur.

Gorræus in
diēt. λόγ. ξ
(1).

Tamen quoniam rationalis Medicus Hippocrates generalibus suis theorematibus contentus iis fidem adhiberi vult, nec inferius demittens se ad particulares quasdam causas singultus contemplandas, earum vim & ingenium explicat, quod apprime ad medendum confert: ideo ne temere persuasi illa propositione generali, *Omnis convulsio aut ab inanitione, aut a repletionem est*, in singultu in febrem pestilentem incidente evacuandi consilium captemus, Galenus τέχμαρτον (h) ex rerum privata observatione instituens ad legitime curandum quasi neglectis duabus illis causis tertiam adstruit. Nam exempli gratia, in pressu costarum, in maligna qualitate, in perfrigeratione summa, in descensu intestini, si, ut fere fit, singultus contingat, an is a repletionem, an ab inanitionem? Si a repletionem est, ecquæ illa est repletio? Repletio tamen est: quum nemo tam medicæ artis ignarus statuatur inanitionem illius convulsionis causam esse. Quum itaque repletionem causam sui agnoscat, qua illi ope succurrendum est? Si enim a repletionem principium causamque ducit, huic inanitio utile est remedium. Nemo tamen auræ pestilentis, aut frigidae intemperiei, aut singultui a prolapsu intestini nato evacuans remedium instituat; ut necesse fuerit Galeno ad peculiarem remediorum institutionem tertiam aliquam & singultus & convulsionis causam inducere: ad eorum opinionem debilitandam, qui ut errore vindicent Galenum, tertiam illam causam convulsionis in singultu, non autem in convulsione proprie dicta comprehendant.

Lib. de vet.
Medicina.

His omissis, ut peculiare singultus causas perstringamus, dicam adhuc quod mihi hac in parte probabile videtur. Eodem jure cum Hippocrate duas & convulsionis & singultus causas tantum constituyente agere possumus, quo & idem Hippocrates cum veteribus qui quatuor primas qualitates sanitatis & morbi causas statuebant: Et tamen hos reprehendit, quasi non & Hippocrates & tota Medicorum familia primarum quatuor qualitatum ποιὰν κράσιν (i) sanitatis fundamentum, ut & illius κράσις (k) everfionem ægrotationis causam jampridem posuerit; ut non inepte generali proloquio illi Veteres ab Hippocrate tamen frustra, ut videtur, reprehensi, quatuor primas

(h) Cognitionem conjecturalem.
(1) Singultus.

(i) Temperamentum.
(k) Temperamenti & mixturæ.

primas qualitates & morbi & sanitatis causas ponere voluerint. Quid ergo sibi vult Hippocrates quum eos erroris infimulat? Quia universalius hoc fecerint, rati satis esse ad Medicinam faciendam in generali rerum contemplatione versari: nec infra descendentes quid in quaque re proprium sit considerant: quomodo magna ægrotantium clade plerique qui se phisicos profitentur, ex eo jam magnos medendi artifices & principes existere se falso sibi persuadent, quod in naturali rerum speculatione ἐν τῇ θεωρηματικῇ (l) magnos progressus fecisse se opinentur: quod non satis est: immo ne sufficit quidem Medicorum theorematon vim omnem tenere, nisi ad inferiora te dimittas; quod Hippocrates τέχνημα (m) vocat. Atque eodem modo Hippocrates Gnidios medendi magistros fugillat, qui speciosis remediorum nominibus & titulis quum in populo jam jactationem habere se perspicerent, inde se in magnos Medicos evadere arbitrarentur. Quod ut vitaret Galenus in assignandis convulsione & singultus causis, non satis putavit factum si inanitionem aut evacuationem & repletionem horum causas poneret; sunt enim generaliores, & sensui magis subditæ; sed tertiam causam agnoscit, ut speciales notiones prosequatur quibus ad medendum doceamur. Possumus & quartam & quintam causam agnoscere, quam ægre aut ad inanitionem, aut ad repletionem referemus: aut si referantur, nihilo magis proficitur, sed tantum res involvitur, & nescitur sæpe quid opis afferendum: ut frustra recurratur ad illam distinctionem quam supra attulimus, nimirum quod singultus per se a tribus causis fiat; repletionem, inanitionem, & auram. Convulsio autem non fit ab aura per se, sed κατὰ τὸ συμβεβηκός (n) tantum. In ulcere maligno dum effertur vapor epilepsiam inferens, an non illa epileptica convulsio per se fit? Quidni? Sic Galenus in tertio Aphorismorum confuse & apoplexiæ & epilepsiæ causam eandem, crassum frigidumque humorem statuit, & locum: ergo a repletionem est: tamen alio loco dum disputat de sternutamento (idem autem est iudicium de sternutamento & epilepsia) ait non quemvis humorem (de frigido præsertim intelligit) in capite redundantem sternutationem asserre, sed flatuosum esse oportet, & acrimoniam acquirere. Hic patet Galenum jam seniore, prudentioremque factum ad speciales causas descendere, nec ita sese universalibus pronuntiatis addicere, ne specie recti decipiamur.

Sed jam pensum absolvamus. Singultum facit inanitio, facit & repletio. Verum quidem illud, & vulgo ipsi cognitum. Repletio vel a flatu est, vel ab humore acri, vel ab humore lento, frigidoque: & pro causarum varietate variant quoque remedia. Nam ut veteres practici loquuntur, vel per contemperationem curatur, vel discussionem, vel excussionem. Primo modo quum ab humore acri est: secundo, quum a flatu: tertio quum ab humore tenaci ac contumaci ventriculi parietes offarcente. Sic Hippocrates de singultu 3. disputans, ait, *A singultu habitum sternutatio liberat.*

K k 3

Et

(l) Et in praxi.

(m) Cognitionem conjecturalem.

(n) Secundum accidens.

Lib. 1. de dietâ acutor.

Aph. 45. lib. 3.

Aph. 51. lib. 7.

262 CONSILIORUM MEDICINALIUM,

Aph. 13. lib. 6.

Aph. 39. lib. 6.

1. cap. lib. de
consuetudine.
4. Acut.

Aph. 3. lib. 7.

Et in *Commentario* Galenus exemplo puerorum, qui repleti subinde singultunt, docet repletionem maxime singultus causam esse: *nam qui sunt ab exhausto sunt variores*, ait. Unam autem ex causis externis repletionis causam statuit frigus & frigiditatem, seu perfrigerationem: In Græco est τὸ ψῶς ἐκ ψέως (o), Leonicens vertit, *rigor*, & *frigiditas*, nos melius *crudor* (Gallis *morsondure*) sive frigus, & perfrigeratio. Hujusmodi autem externum frigus, quia nervosa corpora reddit minime perspirantia: unde fit ut in iis humor supprimatur. Et hæc Galenus illo loco. Qui autem humor agglutinatus tunicis ventriculi cum majore vi ad demolitionem sui indigeat, sternutatio confert. Galenus in *Aphorismis* vomitum & singultum ejusdem fere generis esse statuit: hoc autem inter se distingui, quod vomitu ea exigantur quæ in ventriculo natant; singultu autem naturam procurare eorum excretionem quæ tenacius adhærent tunicis ventriculi. Atque omnino a flatu singultum fieri videmus, ab humore acri, præsertim superius orificium ventriculi feriente: vel quod a corrupto cibo sit, vel quod ab hepatis cykli refluat, vel quod ibi collectus sit per phlogosin ventriculi, vel quod ab inflammato hepate resudet, ut paullo post dicemus. Item fit ab humoris adhæsu, ut dictum est ante, compressione costæ, quod annotavit Fernelius, ab intemperie frigida ventriculi, ut de eo notum esse potest, qui quum gracilis esset, & superius orificium ventriculi delicatius frigidiusque haberet, Medicis persuadere voluit ne in febre continua qua conflictabatur aquam propinarent: quod quum tamen fecissent, & eum singultire, & convelli fecerunt, unde interiit. Singultiebat sæpe si quid frigidius cepisset. Hæc Galenus. Ad has singultus causas referri potest prolapsio intestini, quod, in senibus contingit maxime, & sæpe moriuntur. Febris singultuosa non est quoque omittenda, de qua Hippocrates. Agnoverunt & veteres inflammationem ventriculi, hepatis, meningon cerebri, mesenterii singultum afferre posse, quod per resudationem fit, & per consensum. Ac de cerebri inflammatione quæ singultum efficiat, exstat Hippocratis aphorismus, *A vomitu singultus & oculorum rubor, malum*: cujus aphorismi ex *comment.* Galeni hæc est δεινία (p). Sæpe contingit ut materia inhærente ventriculi parietibus, natura per vomitum conetur deicere id quod molestum est: & si præeuntibus vomitionibus singultus remaneat, malum. Quod tamen alienum a ratione videbitur. Nam prius dictum & singultum, & vomitum ejusdem esse generis: in hoc differre, quod singultus major sit conatus naturæ ad amoliendum quod ventriculo inhæret: vomitus major vis non est, sed mediocris conatus ad evacuandum id quod in ventriculo fluctuat. Ergo tametsi præcedant vomitus, & post eos remaneat singultus, absolute malum non est: sed declaratur impactio materiæ quæ tolli non potest nisi majore vi. Quid ergo sibi vult Hippocrates? Particula illa, ἐξ ἐμέτε, a vomitu, trifariam potest intelligi, vel ut simpliciter ob contumaciam materiæ prægresso vomitu singultus remaneat, nequeunte materia vomitu tamquam quodam minore conatu

(o) Frigus & perfrigeratio,

(p) Mens.

natu excuti: & hic singultus malus non est. Vel ut singultus vomitum consequatur, tamquam τὸ ἐπιγεγόμενον (q), ob exhaustum. Fieri enim potest ut adeo creber sit vomitus & vehemens, ut inde ratione evacuationis singultus nascatur tamquam malum signum & causa. De hoc aphorismus non intelligit, ut nec de priore. Tertio modo vomitum singultus insequitur ut malum signum; nam quum vomitu evacuetur materia, libereturque eo quo premitur pondere, si frequens fuerit, singultus occasio tollitur; quod si ne singultus quidem tollatur, immo augeatur, significat ab alia causa nasci singultum quam a crassa materia, sed a phlogosi & inflammatione, aut ventriculi, aut cerebri, aut meningon: potest enim, ut jam dictum est, post vomitum sequi absolute singultus ob contumaciam materiei vomitui non cedenti, sed singultum quo excludatur requirenti: sed hic dat Hippocrates miro quodam artificio signum διαγνωστικόν quo judicare possis an singultus qui remanet heres post vomitum, tantum sit ob materiei vitium, an ob causam aliam, nempe inflammationem. Illud porro signum est, *Rubor oculorum*, non is quidem qui fugax est ob conatum vomendi, sed qui inflammationis habet aliquid: rubor autem iste comes ipsius singultus qui vomitui successit, quatenus singultum comitatur, declarat aut cerebrum aut ventriculum inflammatum, cujus occasione singultus resedit, remansitque post nonnullas vomitu factas νεώτερος (r). Itaque aphorismus absolute pronuntiatus non fietisset, *A vomitu singultus, malum*: sed adjectione τῶ συνίης διαγνωστικῆς (s), verus ita efficitur, *A vomitu singultus, & oculorum rubor, malum*. De singultu a repletionem, de febre singultuosa, sive per se talis sit, sive in prolapsione intestinorum accidat, deque eorum curatione abunde dictum est ab Hollerio in *Methodo medendi*. Nunc quod est secundi instituti præstemus, nimirum qualis sit singultus ab inanitione, & qua is ratione fiat.

Ab inanitione & convulsio, & singultus, & desipientia contingunt. De desipientia a plerisque est dubitatum, quod desipientiæ medentium opera in eo versari videatur, ut recurrant ad medicamenta purgantia, ad cucurbitulas, & ad sectionem venæ, quod hanc omnem a repletionem oriri credant. Unde Galenus *comment. in aph. 9. lib. 7. A profluvio sanguinis desipientia ac convulsio, malum*, scribit illum aphorismum magnam vim habere ad persuadendum desipientiam ab inanitione etiamnum nasci posse: quod verisimile sit ætate Galeni Medicos exstitisse, quibus persuaderi non possit ab inanitione desipientiam proficisci non posse. Agnoscit autem Galenus & ob profluvium sanguinis, & ob vigilias immodicas oriri posse desipientiam: ita ut quæ ob profluvium istud fiat, ab exhausto sit, quæ ob vigilias ab inanitione: quamquam fieri possit ut immodicis vigiliis sanguis biliosus redditus, aut bilis siccior ac æstuantior principium, causamque det illi desipientiæ. Hæc Galenus; & nos id experientia observavimus. Nam ad ripam Sequanæ quidam quum menses quatuor febre quar-

Com. in Apho.
18. lib. 7.

tana

(q) Superveniens.

(r) Evacuationes.

(s) Signi diagnostici.

tana erraticaque laborasset, emaciatus plane, squalidus, cœpit tantisper desipere, delirare, crebro resurgere, & inde cataphora seu catalepsi prehensus, qua interiit. An credibile, ista omnia symptomata a repletionem esse, quum ita corpus totum contabuisse & emacruisset? Hoc Rondeletius diligens rerum observator annotavit, scribens caron, cataphoran κατὰληψιν (t) in febres tertianas longas, in quartanas incidere. Item in suburbio Sancti Victorii juvenis febre maligna satis decubuit: sexto die sanguis cœpit affatim fluere, vix ac ne vix sisti potuit: ab eo singultus successit, (dubitabant an ab inanitione, an a grumo sanguinis in ventriculo delapsi) cœpit tremere, delirare, desipere. Num & tremor, & desipientia ab exhausto contigit? Immo (quod ab instituto non alienum, & Hippocrates ipse non veritus sæpe loquendi vulgares formulas proferre, ut id quod dicitur sensus nostros feriret magis) vulgo jampridem persuasum est, deliria ab inanito fieri posse. Quum enim in inedia quemdam mente aberrare vident, dicunt propterea delirare quod hinc cerebrum vacuum sit; ita enim vocant: & id verisimile est admodum: propterea allucinantur, cæloque toto errant, qui in talibus deliriis ad hieram diacolocyntidos, ad confectum de dactylis, & alia id genus valida medicamenta concurrunt: ergo singultus ab inanitione est: Nec falli oportet in febribus longis in quibus oboritur quum hepar præcalidum est & siccatur: quod dum fit, tenue serum resudat ab hepate, feritque ventriculum, hinc singultus nata occasio. Ob hepatis autem inflammationem patientis viciniam singultum oriri, eumque ad repletionem referri posse, ex Hippocrate potest colligi. Hujus verba sunt: *In hepatis inflammatione singultus, malum.* Et alio loco: *Jecoris inflammationem patienti singultus supervenit.* Galenus singultum esse ἐπιγεγνηµένον (u) scribit, id est, auctioris mali occasione fit. Hujus rationem reddit, quia propter nervorum communicationem ventriculus patitur, non semper quidem, sed quum jecur ad maximam attollitur inflammationem; iisdem pæne verbis alio in commentario utitur: *Singultus fit non quomodocumque affecto hepate, nec semper, sed quum fervente inflammatione ad magnitudinem attollitur.* Sic oportet & maximam & pessimam esse inflammationem, ait Galenus. Sed hic magna difficultas oboritur, & non negligenda; An læsio ventriculi ex qua singultus oritur, sequatur ob tumorem, & ratione tumoris ob pressum ventriculi ab hepate elato crassefactoque & intumesciente; quod Galenus paullo ante dicebat, quum ad elationem in magnitudinem recurrebat: An vero fiat non ratione pressus & tumoris, sed quia acer ichor & serum biliosum a parte inflammata resudet, feriatque os superius ventriculi? Quid hic dicam nescio, nam paullo ante hujus rei causam assignat inflationem tumoremque jecinoris, idque ex sua sententia: paullo post tamen id ex Veterum tantum opinione constituit. Verba sunt: *Nonnulli putant magnitudinem inflammationis ventriculum premere, ac singultum facere, nequeunte spiritu exire.* Hanc sententiam non valde videtur probare: nec

verisimile

Aphor. 17.
lib. 7.

Com. in Aph.
8. lib. 5.
Com. in Aph.
17. lib. 7.

(t) Et catalepsi.

(u) Superveniens.

verisimile est ob spiritus interclusionem hoc symptoma advenire. Sic eam quidem sententiam probare quidem potest, quatenus dicit præ tumoris magnitudine ventriculum offendi, & inde ad singultiendum impelli, non autem quod spiritus via intercipiatur. Posteriores autem rationem qua nitebamur docere ab humore tenui & bilioso refudante ab hepate inflammato singultum excitari, ipsemet Galenus adstruit commentario prædicto. *Et quidem bile (ait Galenus) satis calida & multa in hepatis inflammatione genita, confluyenteque ad intestinorum principium & superfluente, necnon ad ventriculum recurrente os ipsius morderi contingit, & ita singultum nasci.* Quod probabilius multo videtur. Atque ita in inflammatione hepatis tribus de causis potest singultus oboriri, ob pressum ventriculi a tumore ob inflammationem excitato: (at sine tumore in iis quibus fervet hepar nasci potest: nec in inflammatione credibile est ita in magnitudinem hepar attingi, ut pressum commemorabilem afferat.) Secunda ratione ob ichorem, qui ab omni parte inflammata transsumitur: ut in inflammatione membranae costalis obtentæ tussicula oboritur, transsumto ichore a parte deflagrante. Tertia ratione ob generationem bilis, quæ quum redundet, refluit ad ventriculum, ibique id symptomatis solet promovere. Quartam Philotheus rationem addit minus reliquis probabilem: ideo enim ait singultum inflammationis hepaticæ sobolem esse, præsertim si concavas occupet, & ingens fuerit, quod ea magna inflammatio humores a ventriculo vicino trahat, & sic exhauriat illum, quo exhausto singultus ab inanitione insequitur. Progressu quidem temporis hoc fieri potest: sed respondeat Philotheus qui fiat ut tam brevi singultus ab inanitione ob viciniam inflammationis hepatis sequatur. Hepatitis enim morbus acutus est, & intra paucos dies necat: immo initio etiam *ἡπατίδος* potest nasci singultus, quum non sit probabile ab exhausto tam brevi ventriculum laborare: quæ duæ rationes a nobis productæ, confictæque, tolerabiliter videntur infringere ac labefactare opinionem Philothei. Addi & potest hæc, cur in summa fame in qua suctionis sensus est, non adest singultus? Est enim probabile si hepar deflagrans exhauriat, & cito singultum afferat, ut in exacta inedia idem contingat. Nam potest respondere Philotheus id quod scriptum est apud Galenum *cap. 3. lib. 6. de locis male affectis*, quum distinguat diabeten a canina appetentia. In canina appetentia vitium statim deprehenditur, & vis, quia in animali parte id fit: in diabete autem non item, quia fit in parte naturali quæ sui mali sensum non habet ut & ventriculus: potest, inquam, respondere illam exquisiti sensus facultatem qua donatus est ventriculus ob nervorum propagines multiplices, in causa esse cur penuriam, suctum, emunctionemque, ut ita loquar, & minimam & statim percipiat: Unde fit ut in simis existente inflammatione, eaque magna & commemorabili, derepente pars calida trahat, calescat, exsorbeat: eaque subita mutatio, & veluti *ἀπρόσως* (x) facta, singultui occasionem dat. At vero fames, quia non subitam affert mu-

Ballonii Oper. Tom. II.

L 1

tatio-

(x) Cumulatim.

tationem, non ita singultum affert: suctionis quidem sensum inducit, sed non aliud symptoma: nisi quod quidam convulsi sint aliquando, sed id referunt ad bilem quæ ferit in jejunitate & inedia superius orificium ventriculi.

Porro si inanitio singultum efficit, cur qui tabidi, aut hectici moriuntur singultiendi finem non faciunt quum ab exhausto laborent? Et quibus alvus immodice fluit, aut sanguis fluxit immodicus, contingit singultus & convulsio proprie dicta: Sed qui sæpe tabuerunt, non prius singultiunt quam dum jam jam sunt animam acturi; unde vulgus extremum singultum apte satis appellat, quasi natura non persentiente inanitionem præcedentem ut quæ sensim fieret, sed jam jam pereunte facultate naturali singultus excitatur? Quæstio hæc difficillima est, & commentatione dignissima, ut quæ intellecta perspectaque non minus auctoritatis pondere quam utilitatis ubertate, jactationem in populo sit habitura. Quum repletio est aliqua, aut venenata aura, aut acre quippiam in ore ventriculi, aut inhærens tunicis ventriculi, non dubium quin legitima ratione ventriculus ipse molestias depellere annitens in se ipse convellatur, singultumque efficiat convulsionis proprie dictæ æmulum. Sed quo modo præeunte insigni aliqua evacuatione singultus ab inanitione fiat, majore quæstione dignum est: nam, ut ante commentabamur, si inanitio convulsionem afferat in corpore universo, & singultum in ventriculo, cur in hecticis in quibus extenuationis summa sunt omnia, & summa inanitio propalam explicatur, frequentes singultus non adsunt? Primum hæc de convulsione & singultu disputatio latius potest explicari: deinde in angustius cogi ac redigi. Nam & contra Galenum olim a subtilissimis rerum indagatoribus disputatum est, ut conficeretur inanitionem ipsius convulsionis causam non esse. Ratio autem potior illorum erat illa quam exposuimus, nimirum quod emaciatis & a morbo tabefactos ac colliquefactos convulsionibus exerceri oporteret: quod non usu venit, nisi quod complicatum sit conjunctumque cum ipso marcere quod partibus convulsionem afferat. Atque huic objectioni ita solutionem opponunt: Ut morbus fiat, oportet mutationem fieri subitam & ἀθρόαν (y): quæ enim lente & κατὰ μέρος (z) fiunt, id est paullatim, pigroque gressu, ea non imprimunt quid corpori, nec mutationem alterationemve effatu dignam afferunt: ut propterea convellendi occasio non adfit, tametsi ea emaciatio tabesque reciproce cum inanitione coeat, id est, tabes & carniū collapsus & marcor ad inanitionem referatur. Sed quum forte fortuna, aut critice, aut alia ulla ratione profunditur alvus, aut sanguis, aut evacuatio aliqua ὑπερκαθαρτικὴ (a) contingit, e regione adest singultus, aut convulsio aliqua, quæ hominem sic repente & assatim evacuatū adoritur: & hac maxime ratione singultus sequitur ob inanitionem. Quamquam duorum alterum esse, aut utrumque necesse est, vel ut ventriculus minimam inanitionem sui sentiens tamquam quod.

(y) Cumulatam.
(z) Et pigro gressu.

(a) Superpurgans.

quod sibi molestum singuliat, vel quod tamen inanitio ventriculum ipsum non attingat, tamen ex eventu sensum habet inanitionis aliarum partium. Quod ad prius attinet, fieri potest ut quia animalis sensus est in ventriculo, minimam læsionem sentiat ventriculus, in ceteris partibus idem non contingit, quod is sensus animalis non ita insit. Quod fuit argumentum Galeni in libris de locis affectis, dum probaret cur caninæ appetentiæ singula momenta, vires, & tempora perciperentur: ipsius autem diabetæ non item. Nam quum animale munus obitur exacte in parte aliqua, minima oblata occasione rei tristis sensio percipitur. Sed hic quærat cur in inedia non convellatur ventriculus ratione exhausti, si minimæ rei tristis sensio insit ventriculo? De posteriore ita nos statuemus. Ex eventu inanitionem aliarum partium ventriculus præsentit, subodoraturque, quod tamquam in chorea fiat partium harum & illarum attractio, deinde attractio suctum inducit, & suctus suctionis sensum: cujus quum tota ratio in ventriculo ipso vertatur, non est dubium si potest aliarum partium penuriam sentire. Accedit quod inanitio ipsa attingat quoque ventriculum ipsum, sed non ita ut & ceteras partes: nam si marcor, macies, & exhaustum eodem modo & gradu ventriculum ipsum attingeret quo & partes ceteras, fieri non posset ut animans subsisteret. Propterea in corde natura aquosum quid in pericardio constituit, ut etsi totum corpus deflagraret, haberet tamen cor tamquam ultimo moriens quo sese sustentaret, & a tam subita deflagratione vindicaret. Ita & in ventriculo semper est aliquid pingue, mucosum, offarciens rugas & parietes ventriculi, ut minime sentiat damnum: accedit quod si qua alia pars ingestorum gratiam recipit, ventriculus est maxime.

Sed hæc tam accurata exactaque vix conferunt ad curandum: tamen magni interest scire in singultu quid agat, quid patiat, quæ causa, ne temere singultum ab inanitione, pro singultu a repletionem accipiamus. Plurimum autem refert ad therapiam an hic aut ille sit singultus.

A N N O T A T I O N E S.

1 Idem forte dici potest de singultu & convulsione, quod & de dolore capitis. Nam dolor capitis fit aliquando per sympathiam absolutam, ut quum nervo læso statim cerebrum compatitur sympathia absoluta: nec enim vapor, nec materia ulla intercedit ad talem affectum committendum. Ita quoque est quædam convulsio & singultus, qui nec repletionem, nec inanitionem, quæ sunt perspicuæ causæ, agnoscit, sed absolute fit, per modum quemdam vix exprimibilem, ut sic loquar.

2 Quum & desipientia, & singultus, & convulsio ab inanitione fiat, male, quum aliquis talis affectus contingit, statim recurrunt Medici ad attenuantia & calefacientia: in quo aberratur: & talem errorem convincit Galenus lib. II. Simplic. cap. de castoreo.

3 Lib. I. Epidemior. meorum observavi ex sententia Hippocratis, medicamentum irritum & inutile posse huiusmodi symptomata excitare, quod notandum est. Item filius domini Povart Regii in Camera computorum Audi-

toris, quum bimestri tertia laborasset, nec ad medicamentum adduci potuisset, quum calum incanduisset paulum, datur medicamentum, cui indormiendum imprudens Pharmacopæus censuit. Medicamentum inane fuit: movit, nil exclusit. Ab eo tempore vix febris expers: de dolore capitis, de quo prius non conquerebatur, queritur. Dum paroxysmus repetit, repente ἀφωρος (b) fit, elatis in cerebrum vaporibus, immo & febre ipsa jam cerebrum occupante (unde caloris acerrimi sensus apparebat) ac si febris esset capitalis, (ut sic loquar:) per viginti quatuor horas ἀφωρος fere fuit, & κατὰτος (c) eum prebenderat. Virtus erat debilis: nil natura præstitit, quamvis irritata: convulsus interiit. In cerebro nil deprehensum: venæ intumuerant parum: vi febris interiit obfessio cerebro quoque, ut interea non esset flabellatio cordis ob respirationem non liberam. Si enim sanis quum dolores capitis derepente oriuntur, ii muti fiunt, & apoplectici moriuntur, quid non eveniet simile ægris? Aphorism. 51. lib. 6. Ad illum locum Rondeletii allegatum addi potest quod scribit Hippocrates lib. 4. Epidemiorum, ubi notat quartanam febrem tum cessavisse quum homo factus esset τυφώδης, aut τυφλώδης (d). Immo commemorabilis est locus Comment. in historiam de Pythione histor. 1. lib. 3. Epid. ubi dicebant interpretes Hippocratis Pythionem delirasse quod a ventre abstinuisset multo genito ac congesto semine, quod obruendo cerebrum delirii causa foret, eo modo quo in apertione capitis pressus manuum cerebrum offendit. At Galenus refutat hanc opinionem, putatque oppressionem cerebri, sive sit cum humore, sive a manu, sive a terebra, aut alio modo, non causam esse delirii, sed potius affectionis cujusdam apoplecticae ac comatosæ. Qui locus præclarus est, ut scias delirium & desipientiam aut ab exhausto esse potius, aut ab humore non tam quantitate quam qualitate peccante.

CONSILIUM LX.

De febre purpurata.

Joannes Dodevars in regiis negotiis quæ ad rem bellicam pertinerent occupari solitus, dum circa mensem Octobrem infinitum prope iter velocissimorum equorum cursu demetitur, ac conficit, Lutetiæ in morbum gravem incidit. Et ut homo erat acutus, agilis, expeditus, multa animo ac cogitatione versans, biliosus, irasci facilis, ita suæ naturæ congenerem in morbum præceps ruit. In hoc ægro forte nos longius provehi oporteret, quam ratio proposita postularet: nam admirabilis rerum trahere nos potest ordo, si singulorum vim explicare institutum esset quæ in morbo contigerunt. 1. Quum itaque diu & noctu laboribus pæne confectus fuisset, quum quiescere cœpit, eum cum levi horrore febris prehendit, noctem insomnem duxit: deinde magna liquidorum excrementorum copia,

(b) Invocalis.

(d) Stupore attonitus.

(c) Catalepticus.

copia, nil autem crassum excretum est: nausæ frequentes: paulum quievit nonnullis supra infrave excretis: febris cœpit increfcere, jactationes & vacuitas somni, dolores ad regionem ventriculi & lienis, urinæ ardentes quodammodo vineæ, aut vino gilvo dilutæ, aliquando mali aurei colorem non ita saturum referebant: crudæ: fitis inexhausta; etsi cyathos duos aut tres aquæ hausisset, siccavissetque, ne minimum tamen refrigerii hoc afferre videbatur, ac si in ardentem fornacem injectum id esset: animi defectiones, præsertim quum resurgere vellet, omnium artuum confractio & lassitudo mixta ex phlegmonosa & tensiva: & quod mirum fuit, intercalaris pulsus erat, intermissio, inæqualitas, & ea intermissio in multis pulsationibus apparebat. Tertio die sinistrum crus pustulis rubeis humilibus maculatum erat, quod nobis terrori fuit: sed hoc sibi familiare esse nuntiavit: febris eundem typum non servabat: noctes aliæ aliis erant molestiores. Medicamenta quæ initio exhibita sunt, educebant aliquid subrubeum, subflavum, sed paucum, & non nisi magna vi. Omnia cruda erant, & nisi moræ impatiens fuisset, Medicisque vim quodammodo afferret, ut morbum primo quoque tempore oppugnarent, incumbendum tantum fuisset coctioni, negotiumque naturæ totum committi credique debuisset: sed & venam secare, & purgare coacti fuimus, idque frustra, quum nos videremus nihilo magis e re ægri esse: sed satis ægri fuit faciendum importunitati. Morbus longus fuit admodum, nec ante tres menses sibi restitui visus est. Notandum interea rigentem hiemem, quæ tunc si alias umquam sæviisset, ad morbum producendum attulisse plurimum, quod & meatus occluderentur, & materia contumacior redderetur: accedit quod nisi ita initio materia cruda jactata fuisset, melius actum fuisset cum ægro. Eum in quartanam casurum sperabamus, & quod illo tempore magna quartanarum febrium copia in populo jactabat sese, tum quod de liene quereretur: tertio, quod expulsis symptomatice iis quæ liquidiora forent, remaneret materia incinerata, ut vocant Practici, adustaque, quæ cunctando putredinem accerferet, & ægrum nostrum febre quartana cumlaret: nec longe a vero aberravimus; nam tres aut quatuor paroxysmi quartani illum opprefferunt.

Hic multa considerari possunt, quorum explicatio utilitatis ubertate sit nos delectatura. Primum ex historia morbi, & excretis innotescere potuit id quod principio erat implicitum ac involutum, nimirum quæ morbi species, & a qua causa. Secundo unde ista extimarum perfrigeratio fugax aliquando, leipothymia, æstus ingens & nulla ratione exstinguendus, pulsus in homine juvene inæqualitas, & intercalaris quædam intermissio, quæ periculo non carebat, lassitudo ista, jactationes, dolor ad lienem, urinæ quales descripsimus: quæ omnia sigillatim explicabuntur. Id quod maxime nobis terrori fuit, pulsus inæqualitas, & intercalaris intermissio in una pulsatione erat, initio quidem ordinata quodammodo erat, recreatis vero viribus inordinata exstitit: at satius est multo in rhythmo isto vitiosam inæqualitatem ordinatam non esse. Ut enim in rebus e natura ordo quippiam habet laudis & præstantiæ: ita in rebus contra naturam, non potest non ad malum apparere. Causa autem quæ nos hic commoverit at-

que perturbarit, est quod nos legissemus aliquando apud Galenum & inæqualitatem in pulsibus malam esse, & hac deteriore intermissione: Fernelius scribit periculosissimam esse pulsus intermissionem in juvenibus, minus in pueris, minime in senibus: tamen ait aut ex arteriarum obstructione ortam, aut asthma, aut diuturno affectu, non ita exitialem esse juvenibus: Ex unius pulsus intermissione multi senes ac pueri evaserunt; juvenum nullus, ait: quæ pugnancia videntur. Nam aut ex asthma, aut arteriarum obstructione, aut affectu aliquo longo (præsertim minime adversa valetudine) dixit intermissionem non esse letalem. Sed quum loquitur de bona valetudine præsentē, quæstionem videtur dirimere. Si enim in ceteris fatis robustus & magnus sit pulsus, non dubium quin intermissio aliqua non ita periculum creet: sed si pulsus parvus, languidus, inæqualis, & auctario accedat intermissio, quæ spes esse possit? Galenus *cap. 4. lib. 2. de præfug. ex pulsibus*, de pulsu inæqualitate multa, eaque præclara: primumque statuit aut in una pulsatione observandam esse inæqualitatem, aut in multis quod (ἄθροισμα (e) vocatur & συστηματικόν (f) aitque in uno pulsu inæqualitatem deteriore esse ea quæ in acervo ac cumulo fit. Differunt autem inæqualitas & intermissio quum hæc ad illam referatur: quod Galenus docet quum scribit: *Periculosum est omnino non moveri arteriam, quod διαλείπειν dicitur: quod si qua alia species inæqualitatis adest, periculosum esse dicitur*. Interpres grammaticæ tantum & obscure locum illum vertit: ac primum ex alio loco inæqualitatis pulsus causas repetit oppilationem, compressionem instrumenti, humorum copiam collatione facta cum facultate, cordis intemperiem inæqualem: in genere igitur hæ inæqualitatis causæ statuuntur. 4 Intermissio autem pulsus agnoscit causam suæ facultatis a copia humorum oppressionem, ejusdem impedimentum quominus motum tempore suo auspicetur, idque aut ob crassitudinem, aut copiam humorum, unde oscillorum cordi vicinarum arteriarum sequitur obstructio: Item sæpe oscillis illis offunditur materia quæ vinculi modo intercipit motum: interdum inflammationes, scirrhi, tumoresque partium quibus arteriæ infixæ sunt, impediunt ne libere dilatentur, unde motus intermissio nonnulla: unde in syncopis & palpitationibus cordis hæ intermissiones parent: si quid enim tunicis arteriarum, aut cordis ipsius corpori alte defixum fuerit, in propinquo mors; intemperies inæqualis cordis intermissionis causa una non ita perniciofa est: hæc enim inæqualitatem potius parere nata est, quæ ineuntibus febribus putridis maxime conspicua est. Galenus *lib. de febribus* quod ad hunc locum maxime pertinet in febribus putridis agnoscit duo quæ propria sunt, non tamen inseparabilia, σφυγμὴ θλίψιν, coarctationem pulsus appello, & ἀνωμαλίαν, inæqualitatem; accedit tertium ἐπιπαροξύνεσθαι, id est, repetere, geminare, annotationem novam habere febrem, quum videlicet accessione jam vigorem aut suum clementum affecuta, rigoris sensus quidam excutatur ac si postliminio nova accessio succederet: quod in febribus putridis multis

Lib. 1. de caus.
puls.

Cap. 9. lib. 1.

(e) Accervas & cumulus.

(f) Et systematicum.

multis conspicitur: & nos anno 1572. tota hieme, & 1573. toto tempore verno & æstate quæ naturam indolemque hiemis, aut potius autumnii referret, id in innumeris, præsertimque in mulieribus, observavimus: quod non aliunde contigisse suspicio fuit, quam ob materiæ inæqualitatem quæ difficultatem pepasmi afferre solet: Græcis illud ἐπιπαροξυνέειναι dicitur accommodato satis vocabulo. At θλίψις (g) fit ob copiam materiæ quæ facultatem in aliquas angustias cogens pulsus coarctationem angustiamque facit. Ἀνωμαλία (h) proprium quidem est febrium putridarum, sive illa in calore, sive in pulsu spectetur. In pulsu quidem ob fuliginosorum putriumque vaporum cor petentium copiam. Galenus autem illo loco ait, sæpe in ipso ore ventriculi collecto quodam pravo humore mordaci aut frigido parvitatem inæqualitatemque pulsus invehit: & quum in principiis paroxysmorum viridium humorum eructatio in os ventriculi contingat, unde nausæ & vomitiones mirum non est si affecto ore ventriculi pulsus sit ἀνώμαλος (i). Parvitatem quidem cum quadam inæqualitate, quum frigidus est humor: sin acer & mordax humor est, inæqualitas parvitatem pulsus exsuperabit. Quod notandum est, ne temere initio morborum sive adsit febris, sive non adsit, observata aut inæqualitate, aut intermissione quadam ad venenum aut θεῖόν τι (k) recurramus, magnum aliquid nos dicturos rati, si divinitatem quamdam in morbo hoc aut illo dixerimus esse. At sæpe una ventriculi oris superioris obsidio propter contumaciter adhærens aliquid pituitosum illi parti, hoc symptomaton genus juniores & inexpertos Medicos perterrefaciens invehit: maxime vero si pituitosa materia circum partes has accendatur, contumaci manente materia: nam quamdam τύφω (l) speciem inducit.

Nunc ad intermissionem revertamur. Aliquando intermittit pulsus tantum quantum temporis esse possit in alia promovenda pulsatione, aliquando intermittit diutius, & per duorum pulsuum tempus. Hoc posterius funestum est, nec ab eo quisquam convaleuit. Per tempus vero totum unius pulsus, aut paullo diutius intermissionem factam sæpe in plerisque qui convalescerint observavit Galenus, præsertim si jam affecta ætate, aut præcipitati senes essent: quod minus mirum in senibus, tametsi periculosum esse videatur jam ipsam ob ætatem ad vietam facultatem accedere istam intermissionem a morbo. Sed, quod notandum, adductis senibus, & iis quos valetudinarios vocamus, docet a magnis causis valentes de sanitatis gradu dejici, quod quum contigerit, periculosius agrotant. Ac imbecilli & senes minima etiam occasione aut morbo occupantur, aut intermissio pulsus eis accidit, quod minus in his mirum videri debet. Itaque ab intermissione pulsus pueri & senes non intereunt, juvenes intereunt: nisi forte juvenes illi imbecilli natura sint, & senes validi; nam tunc facile decipi possumus. Illud enim notum ex Hippocrate, *Qui laboribus assuefacti fuerint,* Aphor. 49. lib. 2.

- (g) Compressio.
(h) Inæqualitas.
(i) Inæqualis.

- (k) Quidpiam divinum.
(l) Stuporis attonitiæ.

fuertint, licet aut senes aut imbecilli sint, non consuetis licet validis ac junioribus, alacrius ferunt. Itaque est ubi in juvene imbecillo minus sit formidabilis pulsus intermissio, quam in sene robustiore. De pueris ac senibus quod ipse observavi, dicam. Carpentarius quidam nomine Gilet annos pene 78. natus, imbecillis pulmonibus ac purulentis, ut fidem eventus fecit, crudeli satis pleuritide detentus jacebat. Inæqualis pulsus & intermittens quod nobis non mediocrem metum incussit. Ista anomalia perseverabat: sæpe medendi fiduciam quam habebamus per sectionem venæ repetitam, ut fere sit, minuit ista intermissio. Tamen ista quam adduximus opinione audacior erectiorque factus, venam ter quaterque secui, convaluit. 6 Intermissio hæc ab ætate erat, juvante quoque duritie pulsus, tum ratione inflammationis, tum duritie vasorum: quod animum addidit ut etiamnum in ista anomalia securiores essemus, erat pulsus magnitudo: si enim ad intermissionem pulsus crebritas cum parvitate accedat, angustior longe spes est. In pictore Petro Dangers observavimus perspicuam pulsus intermissionem in magna affatimque facta destillatione: hoc illi familiare est; & tandem deprehendimus duabus de causis hoc illi usuvenire etiam quum primum incipit ægrotare. 7 Prior est illi connata superioris orificii ventriculi infirmitas, ut minima etiam occasione in leipothymiam deliquiumque animi præceps ruat: sed pene in vino infriato in os injecto statim recreatur. Posterior est ingens copia materiæ pituitosæ & frigidæ a cerebro imbecillo facta ob usum modiolii continenter illabente: rejecta enim vomitione materia multa statim priores vires recuperat. Et nos illum novimus a gravibus funestisque morbis quibus sæpe subjacet, defunctum superstitemque evasisse. In D. Barthelemy jam grandi ætate eadem a nobis pulsus inæqualitas & intermissio, cum magnitudine tamen observata est sæpe, integris satis viribus, & corpus alacre ad surgendum. Et quod mirum est, sæpe de industria in molliusculis pueris istam inæqualitatem conspicuam vidimus, præsertim quum dormirent.

*Cap. ult. lib. 4.
de loc. aff.*

Ac de inæqualitate pulsus non modo in multis pulsationibus, sed in una pulsatione, quod longe deterius esse paullo ante dictum est, exstat historia apud Galenum de Antipatro, cui inæqualis pulsus erat admodum, quum tamen anhelosus non esset: & tandem argumentis conjecturisque est affecutus Galenus leves pulmonum arterias infarctas obstructasque esse. Quæ quum plerique Medici agnoverint invento quodam de pulsus inæqualitate conquerenti, non temere de morte repentina pronuntiabunt, sed diligenter causis rei ejus indagatis, aliis securitatem prædicent, perniciem aliis minabuntur. Et quoniam locus postulat ut mentione de pulsu facta, (cujus cognitionem soli Deo & Galeno Gordonius ille vir bonus & candidus tribuit) de speciebus quippiam dicatur, non erit alienum ab instituto paullo apertius de re disputare.

*Quinque in
pulsu obser-
vanda.*

In pulsibus quinque observari volunt, motum, quietem, dilatationem arteriæ, ictum, corpus. Ac ratione motus differentiæ hæc observantur; celeritas, tarditas. Ratione quietis, frequens, rarus: natura non potest duos motus contrarios moliri quin sit interjecta quies aliqua: Galenus autem quietem distinguit in internam & externam: Ratione dilatationis, parvitas &

& magnitudo in pulsibus observatur: Ratione ictus, qui & a nonnullis occurfus dicitur, imbecillitas seu remissio, & fortitudo sive vehementia spectatur: Ratione corporis ipsius arteriæ, plenitudo & durities (quamquam durities sine plenitudine esse possit, ut in hecticis annotavit Galenus lib. 1. de diff. febrium) vacuitas & mollities. Hinc constitutæ sunt differentiae in pulsibus.

Ratione motus,	{ celer,		Ratione di-	{ magnus,
	tardus,		latationis,	
Ratione quietis,	{ frequens,		Ratione	{ imbecillus, seu remissus.
	tardus,		ictus,	
Ratione cor-	{ plenus, durus.			
poris,	{ vacuus, mollis.			

Porro in corpore arteriæ vel consideramus trinam dimensionem, vel corpus ipsum per se. Si priore modo, pulsus latus angustum statuimus, profundum humilem, longum brevem. Si autem posteriore modo duritiem seu plenitudinem spectamus, unde pulsus plenus & durus, & vacuitatem seu mollitiem, unde pulsus vacuus & mollis. In dilatatione autem magnitudinem & parvitatem considerandam diximus, quo pertinet observatio trium dimensionum: nam magnus dicitur pulsus qui longus, latus, profundus simul est. Sed hoc ad corpus arteriæ referri potest, quatenus in hoc trinam dimensionem spectari diximus. A rhythmo differentiae duci possunt, ut quum pulsus non est secundum ætatem, sexum laborantis, tempus. Innumera alia hoc loco considerari possunt, quæ quoniam a Galeno pertractata sunt abunde, horum diffusiore explicatione supersedendum videatur.

9 Secundum vero quod a nobis in hoc ægro est observatum, fuit partium extimarum perfrigeratio fugax: quæ revera in morbis diligenter observanda est; nam partium extimarum frigus quoddam est positivum, sed periodicum, ut initio paroxysmorum, & tale frigus minime est pertimescendum: contra vero timendum est in inflammationibus partium internarum quum calor intro revocatur, ut in *Aphorism.* explicat Galen. 10. Aliud frigus est veluti privativum per quamdam extinctionem caloris naturalis & bifariam apparet; priore modo in morituris, quum partes livenit jam per necrosin partium frigus quoddam est privativum: aliud autem frigus, non quin partes non calefiant (quod Hippocrates ἀναδραμαίνεσθαι (m) vocat) sed calefactio ista a calore febrili est. Victo autem naturali temperatoque calore partes refrigerantur, & tamen caloris febrilis favorem nonnullum percipiunt. De quo frigore juxta ac calore reciproco dictum est ab Hippocrate: *Summa corporis partes si celeriter in utrumque mutantur, malum.* Nec abs re addit celeriter; ut vitetur objectio de hieme, & calore æstivo; nam in illa extimæ partes refrigerantur, sed non cito calefiunt. Sed in morbis malignis, ait Galenus in comment. una etiam hora mutatio ad contraria percipitur: Contin-

Part. 8. sect. 1.
lib. Prorrhet.

Ballonii Oper. Tom. II.

M m

git

(m) Recalescere.

Hist. 1. sect. 3.
Lib. 3. Epid.

git autem ea mutatio quum partes extimæ propriam caliditatem non habuerint, sed a calore febrili calefiunt, qui a centro corporis incipiens, flammæque similis corpus depascens extrema concalefacit: & quum ille febrilis calor transpiraverit, refrigerantur exstincta scilicet propria caliditate. Et illic est frigus privativum: non tale quale in morte, sed proxime accedens. De eodem frigore dictum est a Galeno in historia de Pythione. Nam primo die ingens febris erat & æstus: secundo autem ei partes extimæ refrixerunt, præsertim manus & caput, & erat *σπαχύνους* (n), ad verbum *brevi-spirus*, cui consentit quod & octavo die contigit, nam dicit, *spiritus exilis & imminutus*. Si itaque febris erat acuta, cur frequens & magnus non erat spiritus? saltem si frequens sit & brevis, dolorem significat supra septum transversum: sed si frequens & brevis, malus; deterior si rarus & brevis, sive parvus; qui si cum respiratione quadam sive potius expiratione frigida sit, jam facultas vitalis emoritur: In acuta parvus rarus, qui *σπαχύνουσις* nomine includitur, pessimum signum est. Hoc explicat Galenus commentario illo in historiam de Pythione, his verbis: *Causa cur quum primo die acuta febris fuerit, secundo brevem spiritum ducat, est, quod primo die calor febrilis per putrescentes humores accensus ipse digeratur; calor autem naturalis adeo infirmus relinquatur, ut jam prius exstinguatur, quam febrilis de integro accendatur, velut jam fervefactis, qui computrescerent, succis*. Sic secunda die dominantis frigoris signum est maximum. Quo ex loco patet refrigerationem partium extimarum per exstinctionem caloris naturalis contingere. Atque hoc loco quæstio dignissima cognitu poni potest, Si mutatio in calidum & frigidum partium extimarum adeo perniciosa est, ut ante ex lib. 2. *Prorrh.* docuimus, cur non æque in malis ducenda mutatio in utrumque in corpore toto? At ex Aphorismis mutatio in corpore universo, ut corpus modo calefiat, modo refrigeretur, longitudinem tantum morbi significat, cur non & idem significat partium extremarum *μεταβολή* (1); At ante docuimus aliquid multo gravius designare. Et vero probabilius est plus subesse periculi si ambigua ista mutatio totum corpus attingat, quam si partes tantum extimas. Etenim etiam in bene habentibus facile manus, pedes, nasus mutantur, non ita facile corpus reliquum, ob subjecta viscera calida. Quod si totum corpus modo calefiat, modo aliter afficiatur, non vacare videtur periculo. At ita respondere oportet: Quum Hippocrates celerem partium extimarum in utrumque mutationem damnat, id de febribus acutis intelligi debet, in quibus si omnino partes extimæ refrigerantur, revocatio caloris ob phlegmonem visceris significatur: si vero in utrumque partes mutantur, dominatus caloris febrilis significatur, & domatio exstinctioque caloris blandi & naturalis. Ideo quum Galenus in *Commentar. in partic. illam 8. lib. 2. Prorrh.* illam mutationem explicat, meminit febrium malignarum, utpote in quibus peculiariter id symptoma contingat. Sed quum lib. 4. *Aphorismor.* totius corporis mutationes in calidum & frigus damnat, revera non intelligit de febribus acutis: nec enim facta mentione febris absolute enuntiat mutationem istam longitudi-

nis;

(n) Brevi-spirus.

(1.) Mutatio.

nis morbi esse argumentum. At si in acuto morbo contingeret, non est credibile longi morbi signum esse, quum id pugnet cum natura morbi acuti. Quod si mutatio in utrumque toti corpori conveniat, quis dubitat ad malum id non apparere in morbo acuto? Immo forte majorem perniciem afferet quam mutatio reciproca partium extimarum. Tamen κατ' ἐξοχὴν (o) mutationis signa in partibus maxime extimis apparent, ideo illarum Hippocrates præcipue meminisse solet. In febribus autem non acutis, aut aliis morbis totius corporis mutatio longitudinem morbi designat, ob materiæ ἑτερογενεῖς (p) diversitatem. Quod videmus usuvenire in febribus cum catarrho junctis, in quibus sensum caloris modo habent ægri, modo sensum frigoris, non modo in partibus corporis extimis, sed etiam in toto corpore ipso. Item in febribus epialis non solum est sensio caloris & frigoris simul, in quo Epiali natura consistit: sed etiam mox calor percipitur, mox frigus. II Præterea ex sententia Galeni, quicumque sunt cacochymi, dum repente incalescunt, horrore tenentur, necnon sensationem habent reciprocam caloris & frigoris: & tamen hæc non significant malum aliquod, sed tantum longitudinem morbi. Ceterum ut de mutatione ista caloris & frigoris aliquid statuatur, sciendum idem esse judicium de caloris & frigoris mutatione, quod de frigidis sudoribus, de quibus in *Aphorismis*. Nam ut frigidi sudores cum febre acuta perniciem significant, & in mitiori febre morbi diurnitatem: ita & mutatio in utrumque si ve sit extimarum partium, si ve totius corporis, in acutis morbis perniciosum est quid: in aliis morbis aliud significat. Sed de vicissitudine ista caloris & frigoris, unde, & quid significet, ante dictum est plenissime: de ea plura qui volet, eo animum, seque ipse convertat. De lassitudine quæ ægroto nostro aderat, ita dicere possumus: videbatur non esse spontanea; siquidem labores quos summos pertulerat, eam lassitudinem satis poterant invehere, 12 tamen erat & alia quædam species ex iis lassitudinibus quæ spontaneæ dicuntur. Ac primum spontaneæ lassitudines dicuntur sponte natæ, non quod non sit causa aliqua, sed causa intus latet aliqua lassitudinis specie sese proferens; non autem procatacticum quid habet, tamen si forte ab extra aliquid peti possit: sed tamen de essentia ipsius lassitudinis non est. Ex *libris sanit. tuen.* & *Aphorismis*, triplex est lassitudo; una tensiva, ulcerosa altera, tertia phlegmonodes ex utriusque orta. Tensiva a plenitudine est, ulcerosa a cacochymia, phlegmonosa ab utraque causa est, ex sententia Galeni. Febris autem laboriosa aliquid aliud peculiare habet, ut ex eodem Galeno parere potest. In hoc ægro nostro erat lassitudo quædam phlegmonosa; & quum is integra olim sanitate fruitus esset, nonnisi magna de causa de sanitatis statione detrudi potuit; unde mirum non fuit si morbus admodum longus & periculosus fuerit: Et omnia initio ita cruda fuerunt, ut nil aggredi tentareque auderemus. Tamen quoniam omnium minime patiens erat æger, temere secta vena, & multa tentata, quorum nullum melius fuisset attigisse, sed negotii partem maximam

Com. par. 16;
sect. 3. lib. 6,
Epid.

Aph. 40. lib. 4.

Comm. in
Aph. 5. lib. 2:

Cap. 6. lib. 3.
sanit. tuend.
Comm. in
part. 2. sect. 4.
lib. 6. Epid.
Comm. in
Aph. 31. 32.
33. lib. 4. Aph.

M m 2 naturæ

(o) Per excellentiam.

(p) Heterogenæ.

276 CONSILIORUM MEDICINALIUM,

*Comm. in
par. 51, sect. 3.
lib. 3. Epid. &
par. 38, sect. 2.
lib. 2. Epid.*

naturæ commisisse. Eductus sanguis plane laudabilis : nihilo sedatus æstus : quoniam prima regio humore bilioso, crasso & veluti sanguineo aut prærubro erat offerta, cujus exclusionem facilem impediēbat rigens hiems quæ tunc sæviebat. Quod nos terruit, fuit veluti cruris sinistri maculæ subrubræ; verebatur ne exanthemata erumperent, sive ecchymata ab humoribus superfluis & tenuibus, ut notat Galenus *lib. 3. Epid.* quæ exanthemata in plerisque sunt *κρίσιμα μὴ κρίνοντα* (q), ut ex historia de Sileno parere potest : cui quum letaliter ægotanti papulæ rubentes, parvæ, varis similes, nec abscessum facientes erupissent, natura morbo reluctante, tamen interijt. Et tamen ait Galenus in *Commentario*, ea eruptio causa fuit cur nono die non interierit, quum ei necessario intereundum esset, sed in diem undecimum mors dilata fuerit. Dolor ad lienem metum afferebat, ne illic abscessus fieret; tamen inflammationis manifestæ argumenta non erant. Causam istius doloris ad longam equitationem referebamus, in qua ducuntur ilia, & anhelitus sæpe interrumpitur : tametsi iste dolor hypochondrii sinistri nos in suspicionem traheret latentis cujusdam mali; ut sæpe in *Epidem.* annotavit Hippocrates, ut in historia de Sileno adducta paullo ante & alibi passim.

De intermissione, aut potius intercalari intermissione ita nos philosophabamur. A plerisque qui citatis velocibusque equis multum iter ocyffime fecissent, accepimus se sæpe, quum quieti se traderent, inæqualitatem istam in pulsu percepisse. Nam exercitatio immodica tandem accersens *νόστος* aliud facit quam mediocris : nam mediocris crebros, magnos & celeres pulsus facit; immodica autem, præsertim quum ventum est ad resolutionem aliquam, languidos, tardos & raros facit. Sic in isto ægro animoolvebamus qui fieret ut præeunte tanto labore pulsus esset satis magnus & celer, quum ratione immodicæ exercitationis tardus imbecillusque esse deberet. Hujus rei probabiles causæ fuerunt; Æstus ingens celeritatem requirebat, & ætas hominis adhuc virilis impediēbat quominus tarditas & imbecillitas in pulsu esset, quum tamen satis esset causæ cur & parvus, & tardus, & rarus esset pulsus, præsertim in tanta totius corporis agitatione immodica & veluti confractio. Sic æstus ingens, ætas hominis pro parvo magnum, pro raro frequentem, pro tardo celerem satis pulsum induxerunt : sed tamen causæ morbificæ & lassitudo & exercitatio immodica corpus frangens saltem inæqualitatis auctor fuit : & natura retinuit celeritatem & magnitudinem, sed a tot causis tentata non potuit efficere quin inæqualitas foret. Accedebat autem maxime obsidio oris superioris ventriculi, quod in isto homine omnium maxime bilioso exquisiti erat sensus, & a bile immodica tentabatur, unde *καρδιασμοδός* (r) frequens : & morbi eventus satis abunde docuit tanto æstu & copia humoris biliosi corpus occupatum fuisse, ut nil supra. Docuimus autem ante (ni fallor) obsidionem oris ventriculi vel ab humore frigido, vel ab acri humore, aut ichore inæqualitatem in pulsu committere. Unum præterea fuit quod terrorem attulerit, minxit sæpe oleosum, quod summo æstui interno acceptum ferebatur. *Historia duode-*

cima

(q) Judicatoria non judicantia.

(r) Cardiogmus, cordis morsus.

cima lib. 1. Epid. sect. 3. Hippocrates meminit excretas esse urinas oleosas, quas mortem significare ait Galenus in *Commentario*. Tamen in 3. de morbis vulgaribus locus est præclarus, quo docet excretionem urinarum oleosarum malam quidem esse, sed non perinde exitiosam, ut plerique autumant: multaue illic de urinis oleosis legere possis, quæ in communem usum afferri possunt, quoties illis de rebus erit cogitandum.

Sub fin. 1.
Epid.
Histor. 1. sect.
3. lib. 3. Epid.
Vide part. 35.
lib. 1. Prog-
nost.

Porro in ægro proposito quum subesset æstus ingens præcordiorum, omni ratione provisum est ne vires illud incendium quæreretur. Jusculis frequentibus vitulinis carnibus ei consultum est: item clysteribus & iisdem decoctionibus. In enematon frequenti usu statum est, nec olea, nec mel, nec saccharum dissolvebatur: quoniam quoties alvus inferior æstuat, fervet, & ambusta est, ut loquitur Hippocrates in libro de aëre & locis, a pinguius & oleosis est temperandum: perseveratum est in usu catholiconis. Tandem sub finem consultum est ventriculo usu confectionis de hiera dupla aloë. Instabilis admodum morbus fuit, verebaturque ne ex empyreumate prioris morbi febris quartana, aut alia similis cresceret ac surgeret. Ad fitium summam cum partium imbecillitate quæ sequuntur præscripta fuerunt.

℞. Seminis psyllii, unc. 8: mastiches dr. ij: carnis passularum, unc. j: seminis cytoniorum, dr. j: fiant noduli: mandantur macerati aqua rosarum.

℞. Aquæ fontanæ, lib. 8: destillati restaurativi, unc. iv: aceti albi, dr. vj: mellis Narbonensis, unc. j: santali albi, unc. ij: fiat decoctum ad tertiæ partis consumptionem & perfectam despumationem: postquam refrigerit coletur & clarificetur tribus albuminibus ovorum & santalo citrino & cinnamomo aromatizetur.

℞. Endiviæ utriusque, cicorii, borraginis utriusque, ana, man. j: depurentur succi & coletur trina vice ad clarificationem.

℞. Succu pomorum redolentium, unc. vj: sacchari, lib. j: fiat syrupus semicoctus.

℞. Rheii infusi in aqua endiviæ, scr. iv: myrobalanorum citrinarum & Indarum, ana, scr. ij: agarici trochiscati, dr. j: anisi, scr. j: cinnamomi, dr. j: fiat potio sæpe repetenda cum unc. 8 syrupi prædicti.

A N N O T A T I O N E S.

1. In hoc ægro biliosa crassa, sincera, flava, maligna, ut vocat Galenus comment. in part. 14. lib. 3. Acut. progrediente morbo: quæ quidem biliosa, sive retinentur mala sunt, sive excernuntur mala sunt, nam jaçtationes, dysenterias, defectiones animi inducunt.

2. Apud Galenum sub finem libr. de præfagitione ad Posthumum, commemorabilis historia est de quodam juvene, cui in pulsu intermissio erat, & ea naturalis, a qua periculum impendere non putaret Galenus.

3. Nam minus est perniciosum inter multas pulsationes quamdam inæqualitatem esse, quam in una: quia in una pulsatione magis ordinata, constansque natura debet esse, quod si ne in hac quidem, multo est periculosius: tamen ob-

jici potest de pulsu in febribus intermittentibus a putredine ortis : nam quum systole sit diastole contractior , etiam in una pulsatione inæqualis est.

4. Inter ceteros locos unus est maxime huc pertinens in Commentario Aka-
kia in lib. 1. ad Glauconem.

5. Nam (ut vere dicam) unde cardiognus & sine febre , & cum febre nasci solet , inde ista in pulsu insignis mutatio : & humor potius exclusione eget , & aliqua *ὑπερβολή* (s) , quam alteratione per alexipharmaca , ut damnetur error eorum qui in morbis perpetuo illud *ἀξίολον τοῦ θεῖου* (t) constituunt.

6. Quum enim inæqualitas est , non ita cito terreri oportet , nisi cetera consenserint. Si enim naturæ validæ in aliis ipsius pulsus numeris argumenta adsint , non ita metuendum est.

7. Galenus cap. 6. lib. 4. de præfagitione ex pulsibus , docet inæquales esse solere pulsus in affectione oris ventriculi , alios affecto fundo ejus. Locus præclarus & huc maxime pertinens. Inæqualitas ista & etiam intermissio quædam ab oppressione & copia potest accidere. Et quum Galenus ait inæqualitatem & intermissionem in arteriarum obstructione & asthmate minus esse terrificam ; quod de asthmate dixit , idem potest audiri de infarctu pulmonum & copia pituitæ , licet homo ita repletus , quod forte latum habeat thoracem , non sit asthmaticus. Sic est ubi debet esse formidabile istud vitium in pulsu , est ubi non esse debet. Et ne quis terreatur , sciendum istas inæqualitates ab oppressione esse maxime. Nam Galenus lib. de pulsibus ad tyrones , inæqualitates in pulsibus propriæ sunt facultates pressæ & gravatæ. Sic oportet sensim deonerare naturam , & pulsui sua reddetur inæqualitas.

8. Trina dimensionis observatio & in differentiis corporis ipsius arteriæ & dilatationis observari solet , sed diverso quodam modo. Nam quia dilatatio incidit in corpus tale quale est , cui competit trina dimensio : itaque ipsius trina dimensionis observatio consideranda est & quatenus ad corpus arteriæ spectat , & ad dilatationem.

9. Sitis in eo erat implacabilis , jactationes , leipothymia , prærubra bilis fuit excretio , non statim , sed longo tempore mitificata materia : dolores fugaces. Verum fuit quod scribit Hippocrates lib. de vetere medicina , non a calore simplici , aut a frigore , sed ab amaro , acido , acri æstimandos morbos esse , ut in vacuando potius , quam in alterando laboremus.

10. Comment. in aphorism. 48. lib. 4. Multo vero apertius histor. part. 8. sect. 2. lib. 3. Epidem. quum explicat cur partes extimæ livescerent & refrigerarentur. Quamquam Practici frigus initio paroxysmorum privativum dicunt per subtractionem caloris : & frigus positivum dicunt , ut illud quod in catarrhosis percipitur , aut iis in quibus multis collectus humor pituitosus , qui dum incalescit sensum frigoris infert , ut in Epialis videtur. Item materiæ frigidiusculæ calefactio frigoris sensum infert.

11. Si cui agro umquam , huic Joanni Dodenas accommodandum videtur quod scripsit Galenus ad historiam de Sileno 1. Epidem. sect. 2. Si quis laborando & operando se ad lassitudinem usque affligat , potet autem large ,
deinde

(s) Contemperatione.

(t) Quod est effatu dignum & divinum.

deinde intempestive sese exerceat, id est, aut a cibo, aut ubi tardius cocti fuerint cibi, antequam probe in sanguinem cibus versus sit, hic partim bilem ob labores acervat, partim crudeos & incoctos humores ex potu & intempestivis exercitationibus. Sunt autem morbi multo gravissimi in quibus utriusque magna colligitur copia. Immo ego addo, febres semitertianæ fiunt. Hic æger citatis equis multum itineris confecerat. Et nota, in talibus febribus etiam initio sedimentum esse; sed conveniens non est & intempestivum. Ita Galenus: id frequens est (supple sedimentum ἀναίρεσις) febribus in quibus multus calor & flammeus fervorem accendit quemdam crudorum & crassorum humorum ad particul. 26. sect. 2. lib. 2. Epidem.

12. Causa procatactica solam diariam aut levem affectum generat Galeno in histor. de Sileno.

13. Lassitudo quæ νόμος dicitur, quum quis dolet minimo attactu, spontanea proprie non dicitur.

14. Cap. 4. lib. de atra bile docet quomodo salutariter totum corpus pusculis nigris fuerit obsitum: nam si pauca sint, nil est criticum.

CONSILIUM LXI.

De Epilepsia.

Mulier nata annos jam sex & viginti, bene habita, octies jam enixa, sagax, sollertique adeo ingenio & alacri ad obeunda omnia animi munia, blæsa aliquantulum, cœpit nonnulla pati symptomata, quorum perseverantia morbum lunaticum minata est.

Ac primum cœpit animo aliquantulum deficere, vertiginosum quid pati, ac tunc non animadvertit quid dicat, omniumque obliviscitur, multa temere effutit, parum considerans quorsum illud. Quum hæc præcessissent, jam jam prima illa affectione vires nocte opprimitur, contremiscit, vociferatur, ac graviter tunc laborat: deinde quasi sopita manet dimidium horæ, & frustra loqui conatur. Et quod omnium deterrimum, non ita pridem jam duodecies paroxysmos quosdam sustinuit bis die in quibus illa convellitur, spumantique est ore, inclamat, suspiratque: & quo magis animo turbatur, eo citius redit accessio. Jam probatum est posteriorem paroxysmum multo leviolem reddi, immo sæpe plane non repetere dato jusculo ex decoctione visci quercini. Numquam medicamentum sumserat. Continenter aqua ab ore defluit: & in ultimis paroxysmis tota facies rubore suffunditur, manentque veluti exanthematon quædam vestigia quarto a paroxysmo die.

Hæc sunt Parisiensibus Medicis proposita ad disputandum, ut de affectionis causa, specie, loco, & curatione decerneretur.

Ac primum omnium qui affuerunt Medicorum communis fuit opinio mulierem hanc epilepsiæ esse obnoxiam, quod omnia quæ præcesserunt videntur confirmare. Dubitatum est de causa, an vapor tantum, an humor,

280 CONSILIORUM MEDICINALIUM,

& quinam, unde. Quum enim epilepsiæ in genere tres sint differentiæ, prima per propriam cerebri affectionem, secunda per consensum ventriculi, tertia ob partem peculiariter affectam a qua aliquid manat, convulsionem epilepticam creaturum, magni refert ad morbi curationem, quænam sit species, & quænam idea, & sedes primum affecta, ne parti alteri quam deceat consulatur.

Ac primum cuidam visum est, non a propria cerebri affectione natam epilepsiam, nec ab utero esse, sed a visceribus ipsis: & quæcumque illa sit affectio, & unde-vis sit ei videtur immedicabilis duabus de causis: & quia jam grandævamprehendit: *Quæcumque autem affectio comitialis post 25. annumprehendit, ea cum ægris consenescit: Hippocrates in Aphorismis:* tum quia hereditaria & gentilitia quodammodo esse videtur; Medicis enim ea de re inquirentibus narratum est ejus mulieris avum aliquando epilepsia prehensum esse. Quod autem a visceribus sit, non ab utero, aut a capite, ita collegit tribus rationibus; prima, quia sit sagax, expedito & sollerti animo, ingeniosa: at quum quis est epilepticus affecto primum & per se cerebro, maxima ex parte hebes est, obtusus, obliviosus, socors, ignavus, oculis concavis, somniculosus, gravi capite, vertiginosus, & nullis signis præeuntibus (ut in hac muliere contingit) statim concidit. At qui ob affectas partes capiti subjectas est epilepticus, non statim concidit, sed pleraque patitur tamquam futuram accessionem præsagientia.

1. Secunda ratio est, quod incubum passa sit sæpe, oppressionem stomachi, animi quamdam defectionem, suspiriosa fuerit: quæ omnia male affectorum viscerum aut a sordibus & humorum inquinamentis implicatorum argumenta sunt: non quin dispositio sit in cerebro a parentibus contracta: sed causa continens a cerebro non est, sed a visceribus. Quamquam hic magna difficultas oriri posset. Galenus causam præcipuam periodorum lib. 2. de different. febr. sub finem statuit inustam quamdam cuique parti dispositionem, quæ nova occasione, aut novo affluxu humorum sese manifeste prodit; dico affluxum humorum, vel qui in parte ipsa generantur, vel qui aliunde sunt. Exempli causa, si cui hemicrania innata sit ob pravam partis cerebri διαθεσιν (u), non prius solet repetere quam forte ab ipso cerebro, aut partibus subjectis humor advenerit qui partem lacestat: an non tamen hemicrania per *εποροπιδεσιν* (x) dicatur. Sic, si dispositio in cerebro jam jam sit a parentibus contracta, quæ tamen non prius sese proferat quam malignus vapor crassus aut tenuis a partibus inferis venerit qui parti molestus sit, unde exsuscitetur pars ad expulsionem unde convulsio sequatur: an non epilepsia ista per propriam affectionem dicatur? Itaque ille sibi pugnat, qui dixit dispositivam ipsam (ut sic dicam) in cerebro esse, sed causam in præcordiis. Quamquam excusari potest; nam revera non repeteret paroxysmus nisi impuritas viscerum concurreret. Et illud est quod Galenus dicit epilepsiam post 25. annum agnoscere causam sui pravam diætam.

Tertia

(u) Dispositionem.

(x) Primariam affectionem.

Tertia ratio qua contendit ab utero non esse, est quod illa uterum gerens tam sæpe non prehendatur epilepsia, quam quum utero non gerit: quod contra contingeret. Nam si ab utero esset, quum foetus meliorem alimenti partem absumat, relinquaturque impurior, impuritas ipsa juncta cum pravo illo humore qui supponitur mali auctor (si ab utero esset) reveheret paroxysmos, & malum malo cumlaret: at tempore gestationis immunis fere est: accedit quod hysterica aliquando passa esset: at nihil umquam tale.

Nos autem qui hæc scribimus, ita disputationis & quæstionis filum direximus.

In morbis modus generationis illorum est animadvertendus, symptomata, eorumque successio, quorum omnium animadversione ad rerum diagnosis pervenitur, & confusio devitatur. Vertigines, tenebricosæ obversationes & marmarygæ, syncopæ imago quædam, oppressio diaphragmatis, clamores, aponia, symptomata sunt & epilepsiæ, & apoplexiæ, & syncopes cardiacæ, & aliorum morborum communia, & in plerisque observantur. Sed non satis est observare hæc, sed signa *ὁμοειδῆ*, sive *ὁμογενῆ* (y), ut vocat Galenus, tenenda sunt: & ne adhuc quidem abunde est, sed quæ

Comm. in
part. 2. lib. 1.
Prorrhæ.

2 Porro morborum alii cito generantur, quum tamen non tam prompta sit causæ generatio, quam prompta est morbi ipsius apparitio. Causa enim latebat ignava, & subito per morbum sese expressit, quod notat Galenus 3 *Epidem.* in historia de eo qui primo die phreniticus factus est. Alii non statim se proferunt, sed veluti per ambages & circuitiones, habentque varia symptomata prius quæ sunt veluti paranympsi ac præcursores majoris morbi adventantis. Quod quum alias, tum huic mulieri contigit, in qua per varia symptomata veluti præeuntia præludia ad epilepsiam munitur via. Nam in historia proposita triplex tempus observatur, & in ultimo tantum certa epilepsiæ signa apparuerunt.

Primum aliquid tenebricosum passa est, vertigines, quæ sæpe apoplexiam, aut epilepsiam minantur: an vero per propriam cerebri affectionem, an per consensum dubitandum. Nam vertigo & tenebrosa obversatio signum univocum non est aut affecti certo cerebri, aut ventriculi. Quum enim ex Galeno illud sit commercium inter ventriculum & cerebrum, ut facile suas affectiones communicent, non facile quis distinguet quæ pars prior afficiatur, & quæ posterior: sic vertigo, nausea, vomitus, cardiogmus æquivoca signa sunt, quum fere æque ad affectionem cerebri & ventriculi consequantur: in quo Medicorum iudicium fixum constansque esse

Cap. 3. lib. 3.
de loc. aff.

Ballonii Oper. Tom. II.

N n

debet,

(y) Homogenea.

debet, ne temere pars incusetur quæ in vitio non sit. Præterea mulier ista multa effutiebatur, quod male affecti cerebri nota est aut per se aut per consensum: unde novimus hystericas multas risum in paroxysmo cohibere non potuisse, alias multiloquas exstitisse.

Secundo vero loco hypochondriorum & respirationis quædam fuit oppressio, & imaginatio quædam falsa rei opprimentis & incubantis, quod incubum designat: incubus autem epilepsiæ rudimentum quoddam est: immo & epilepsia nocturna dicitur a plerisque.

Tertio periodica quædam convulsio apparuit totius corporis, cum læsione quadam mentis & sensuum: in quo vere character epilepsiæ exprimitur: nam convulsionem totius corporis esse necessum est: quamquam Sylvius quodam loco annotat vidisse se quemdam Epilepticum cecidisse ob pravam lienis dispositionem, illumque una tantum in corporis parte convulsam fuisse. Ad superiora accedit occursum spumæ quæ nec a capite malum esse certo declarat, immo nec epilepsiæ signum univocum est. 4 Si fiat translatio a partibus inferioribus per pulmones, refractione materiei cujusdam pituitosæ a spiritu flatulento agitante spumam potest generare. Rondeletius contendit epilepsiæ certam non esse notam & signum inseparabile; quia spuma abesse potest in paroxysmo epileptico duabus de causis: tum si a vapore tantum est epilepsia, tum si paroxysmus brevis est & non violentus.

5 Ergo verum illud Hippocratis, quum quis repente aphonos fit, venarum fiunt interceptiones & oppletiones, si sine occasione id fiat, aut fortis aliqua causa, id est, si nulla exculatio afferri possit aut ictus, aut ægritudinis perturbationisque animi, interceptio ista aut epilepsiam, aut apoplexiam, aut syncopem cardiacam inducere potest, item & hystericum πᾶθος (2): nam quatuor hæc nomine τῆς ἀφωνίας (a) includi possunt. Quum itaque hic sit aphonos quædam, quatuor prædictorum morborum unum adesse necesse est. At certis signisprehenditur esse epilepsia.

6 Ceterum hæc autprehendit pueros, aut puberes, aut juvenes, aut grandiores ætate. *Partic. 5. sect. 1. lib. 6. Epidem.* locus est notandus de Epilepsia: quum, ait Galenus, epilepsia juniores attingit, illud ut ab ætate est, ita quoque mutatione ætatis affectus minuitur & tollitur: unde Hippocrates, *Quibus morbi comitiales, ante pubertatem mutationem accipiunt*: quod bifariam intelligi potest. Nam, ante pubertatem, possumus intelligere vel inclusive, vel exclusive, ut ajunt: exclusive ad annum usque 25: inclusive ad tempus adolescentiæ. Unde *aphor. 28. lib. 3.* non dixit ante pubertatem, sed, in pubertate; quod notandum. Juvenes prehendi epilepsia non placet Galeno in *Aphorismis*, licet ita Hippocrati videatur; quia, ut ait Galenus, temperamentum juvenum generationi epilepsiæ contrarium est. Postea addit, si prehendantur eo morbo, id diætæ vitio tribui oportere, & quia pravo utantur cibo, & multa intempestive faciant. At grandiores ætate absolute a diætæ vitio epilepticos reddi statuit, 6. *Epidem.* Nec amplius ætati fidendum.

fidendum ait ac si medicam manum per se adhibeat, sed ad artis Asclepiadeæ asyllum confugiendum esse censet; id enim a diætæ vitio est, immo tantum tribuit ipsi diætæ, ut epilepsiam ratione ætatis solvi posse neget, nisi legitima sit victus ratio, immo ne si in pubertate ipsa epilepsia accedat (quia Hippocrates ante pubertatem mutationem contingere debere vult), quamquam tunc tantum opis ab ætate expectari non potest quantum antea: quia & tempus agnoscendæ veneris in viris supponitur jam præterisse, & menstruæ purgationis in mulieribus, tamen solvi tunc posse putat Galenus si in diætâ non peccetur. Quod forte & generalius potest accipi, ne putemus omnem epilepsiam incurabilem esse quæ paullo grandiores prehenderit. Nam mirum est tantum posse diætâ ipsam ut miserandum hoc malum invehat immedicabile plane, quum tamen hoc excepto, nullum fere sit malum adeo grave diætæ vitio invecum quod non possit emendari & tolli. Unde colligere est morbum hunc cerebro labem, quæ elui non possit, inurere, quod omnem humanum captum plane superet.

Aph. 7. lib. 5.

Itaque quum hæc mulier jam grandis ætate miserandi hujus mali molestias senserit, id diætæ vitio tribui potest. Sed pace Galeni dicam, secretiorem & occultiorem causam esse oportet; nam nisi labem hanc a vetere sua profapia contraxisset, mulierem tam bene habitam, tam solidam, & integre sanam, morbi procellis conflictari non solitam, non esset credibile a nonnullo diætæ vitio tam turpiter in hunc morbum lapsam fuisse: sic oportet vehementem aliquam fuisse causam quæ hoc symptoma ante non visum & insolens induxerit.

Duo hic quæri possunt non omittenda, quum a parentibus propensitatem hanc in epilepsiam contraxerit; qui fiat ut nihil epilepticum senserit in pueritia, quum tamen hæc ætas huic morbo ultro sit opportuna. Posterius quod quæri potest, quum mulieres etiam maxime valentes, præcedente imprægnatione præsertim circa tertium mensem multis malis exerceantur, boulimo, inappetentia, malacia, & ceteris id genus, vel capitis, lumborumque dolore; qui fiat ut hæc imprægnationis tempore paroxysmo epileptico nonprehendatur, postea vero utero non gerens facileprehendatur.

Quod ad prius attinet, revera ex hoc prava cerebri dispositio patet, quod grandior jam ætate epileptica facta fuerit: nam si imbecillitas nervosi generis epilepsiæ causa fuisset in hac, non dubium quin puella epileptica fuisset: at latebat mala dispositio, nec se prodidit nisi quo tempore jam malum incurabile est.

8 Et quod sæpe pepererit novies enixa potest partim impedivisse quominus tam cito non sese epileptica diathesis prodiderit, quod purgationes euntes & ab epilepsia, & a podagra, & aliis morbis possunt ad tempus vindicare, quibus implicantur quæ nihil tale habent: partim conferre potest ad augendam dispositionem. Nam nemo dubitat juniores puellas nuptas, & frequenter enixas tanto imbecilliores reddi (quod ad cerebrum attinet) quanto frequentius enixæ fuerint: immo magna earum pars catarrhis, & doloribus capitis immedicabilibus detinetur: quæ omnia verisimilia sunt. Præterea vulgo observatur dispositionem morborum a parentibus contractorum non tam cito apparere, sed tamdiu la-

tere occultarique donec quid peccatum sit quod ejus accessum maturet : unde plerisque gentilitia est elephantiasis, quæ tamen non sese prodit nisi quum jam grandior ætas fuerit, aut quod ita provideat natura, mali explicationem quoad potest impediens, aut quo anno parentes in eum morbum inciderint, eodem & liberi inciderunt : quæ ratio probabilior est. Et quum sese malum prodit, sive epilepsia, sive elephantiasis fuerit, non est opinandum illud jam demum nasci, sed mali seminarium diu latuisse, cujus argumenta tandem sese prodant : tum autem maxime sese proferunt quum mala accedit diætæ, quæ etiam per se tale malum afferre potest, sed non ita immedicabile. Plerique enim nostra ætate epileptici vere fuerunt ob pravam diætam, at non recurrunt paroxysmi ubi provisum cautumque ægro est. Sed quum nativa est inclinatio a prava diætâ facta, & veluti tandem explicata, ea multo immedicabilior est quam quæ simpliciter a prava diætâ fuerit. Et ita probabiles rationes a nobis videntur confictæ, ut tandem id intelligeretur quod in quæstione positum erat ; Qui nimirum fiat ut mulier illa jam ad epilepsiam nata ante annum ætatis suæ vicesimum octavum prehensa non fuerit, ac præsertim puerili sua ætatula.

Posteriorem quæstionem paullo post explicabimus, si prius nonnulla remedia attulerimus quæ ad profligandam epilepsiam per cerebri primariam affectionem contractam instituta sunt, quorum hic series est proposita.

Cuidam autem epilepsia laboranti per propriam cerebri affectionem remedia hæc quæ sequuntur sunt instituta : Primum repurgatus est tabella una electuarii diacarthami : deinde itum est ad remedia sequentia.

℞. Radicis pæoniæ recentior evulsæ, unc. j. visci quercini recentis, dr. vj. galangæ, calami aromatici & corticis citri sicci, ana, unc. ʒ. betonicæ, mellissæ, hyssopi, salvie, majoranæ, chamædryos, chamæpytios, ana, man. j. buglossi, borraginis & utriusque cichorii cum radicibus, herbarum capillorum, ana, man. ʒ. rutæ & absinthii Pontici, ana, man. ʒ. passularum, sebesten, ana, par. x. seminis rutæ & seselios, ana, dr. j. anisi & fœniculi, ana, dr. ʒ. seminis gallitrici & pæoniæ, ana, dr. ij. florum stæchados, sambuci, rorismarini & genistæ, ana, pug. j. fiat decoctio & fortis expressio. Cape de colatura, lib. ʒ. sacchari, quod sufficit : oxymellis scillitici, unc. iij. pulveris diambra & diamoschi dulcis, ana, scr. ij. fiat syrupus pro iv dosibus.

℞. Massæ pilularum, cochiarum, fetidarum & assaiareth, ana, dr. j. agarici trochiscati & rhei, ana, dr. ʒ. radicis & seminis pæoniæ decrescente luna collectæ, ana, scr. j. castorei pinguis, scr. ʒ. cum syrupo de stæchade fiat massa ad usum.

℞. Massæ prædictæ, dr. j. formentur viij pilulæ cum aqua vitæ : capiat finito syrupo prædicto.

Deinceps bis in mense aut singulis xx diebus capiat de massa præscripta, dr. ʒ. de qua formabuntur pilulæ iij vel iv. deglutiet eas post primum somnum.

℞. Succu betæ & majoranæ, ana, unc. j. mellis anthosati, unc. ij. decocti hordei integre cocti, unc. viij. fiat caputpurgium, quo utatur secundum artem per tres dies continuos mane ore aqua pleno.

℞. The-

℞. Theriacæ Monspeliensis quinque annorum, unc. ij: radicis & seminis pæoniæ, ana, dr. j: visci quercini & cineris cranii humani, ana, scr. j: corallii rubri usti & loti aqua absinthii, ungulæ alces, ana, dr. ʒ: cum syrupo conservationis citri fiat opiata de qua capiat ceteris diebus ad molem castaneæ tribus horis ante omnem cibum.

℞. Olei costli & nardini, ana, unc. j: olei nucis moschatae, unc. ʒ: radicis, seminis pæoniæ, visci querni, seminis seselios, ana, scr. j: gummi ammoniaci aceto scillitico soluti, dr. ʒʒ: ceræ, quod sufficit: fiat unguentum: ungatur occiput ad radicem colli hora somni, addendo unctionis tempore aquæ vitæ parum.

℞. Aloes, unc. ij: rhabbarbari, dr. ij: pulveris rosarum & foliorum salviæ, ana, dr. ʒ: cum syrupo de stæchade fiat massa utenda quotidie una hora ante cibum.

Applicetur ruptorium posticæ parti capitis, hietque ulcus per tres aut quatuor annos.

Hæc velut per transfennam dicta, scriptaque sint, retexendum orationis filum est, quod horum remediorum scriptione interruptum est.

Ex duobus quæ discutienda proposita sunt, unum satis pro animi voto explicatum est, secundum autem nunc restat explicandum; nimirum qui fiat ut hæc mulier quum prægnans esset, non ita facile epileptica concideret, ac quum utero non gereret. An hoc significat aut uterum in vitio esse, aliquidque conferre ad epilepsiam, aut contra. Nam si uterus faciat ad paroxysmum epilepticum, quum concepto semine humorum veluti fiat conculcatio, deinde quædam ob suppressionem putredo, vapor qui inde efferretur plurimum ad epilepsiam conferre videretur. Sed hæc plurimum habent difficultatis.

Ac primum aliquid non longe dissimile legere possumus apud Hippocratem: nam scribit in Pheris mulierem existisse cui caput valde condoleret, idque multo tempore: dolor is nulla ope medica levabatur: quum irent menses, levius habebat; quum concepisset, dolores relinquebant. Novi quoque & mulierem vetere hemicrania laborantem cum frequenti cardiogmo, ne minimum quidem appulsus caloris, aut frigoris, aut fumi ferre potest quin doleat; dum foeta est, alacris, jucunda, & immunis ab omni est dolore. 9 Item Avicennas cap. II. lib. 3. fen. 21. tract. 1. citat ex Hippocratis lib. de superfæt. mulieribus sæpe non gravidis crurum & lumborum dolores oboriri, qui concepto foetu in utero cessant; quia, inquit Princeps, per conceptum partes illæ calefiunt, hinc dolore liberantur. Legi librum de superfætatione, & illo loco Hippocrates non tantum meminit doloris lumborum, sed & capitis, & aliarum partium. Verba ejus sunt; Si dolores in coxendice mulieri contigerint, aut in capite, aut in manibus, aut aliqua alia corporis parte, & quum prægnans est desierint, post conceptum ab utero exsolutum, si repetunt, huic odorata ad uterum suffire convenit, & bibere quoque expedit. Quibus ex verbis colligere est istos dolores redeuntés post partum, in conceptu desinentes, ante conceptum affligentes, originem sui agnoscere in utero: alioqui enim Hippocrates non consulisset suffitum ad uterum, sed singulis partibus providisset quæ

Mulier uterum gerens non convellitur, non gerens facile convellitur.

Hip. lib. de superfæt.

laborant. Hoc itaque argumentum esse potest, uterum in hac muliere epileptica conferre aliquid ad istam perniciosam affectionem. Etenim dictum est tardius paroxysmum experiri, aut omnino non experiri quum utero concepit: quum foeta non est facile ab eodem corripì.

Et illo prædicto loco lib. 5. *Epidemiorum*, quo proponit historiam de muliere doloribus capitis, quum utero non gereret, conflictari solita, eadem fere cum iis quæ lib. de *superfætatione* scribuntur, recenset: nam ait odoratis ad uterum apposis juvari, & euntibus mensibus. Sed jam quæramus de istis doloribus quomodo imprægnationis tempore leniri, aut tolli possint. Si dolor iste capitis (idem postea dicemus de epilepsia, cujus ergo hæc instituitur disputatio) primarius est in capite, tantum abest ut sedari possit graviditatis tempore, ut contra adaugeatur: nam per conceptum calefit uterus, ut ex Avicenna antea docuimus, revocatio fit caloris ad centrum, & præsertim ad uterum, partes reliquæ sunt quodam modo destitutæ favore caloris & spiritus influentis; declarant & frigiditas partium extimarum in foetis mulieribus, & earundem decoloratio. Sic duo sequuntur incommoda in capite: prius quidem quod frigidius sit solito, & propterea infirmius, & ad propulsandas morborum molestias imbecillius: posterius vero quod calefactus uterus præ ceteris partibus, facta inibi humorum & spirituum quadam coitione & veluti conculcatione, innumeros pæne summittat vapores in caput graviditatis tempore, qui vapores maligni erunt, quia humores a quibus excitantur magna ex parte vitiosi sint; natura quippe magis sanam humorum partem in foetus alimentum consumente. Itaque si frigidius sit caput in conceptu, si opportunius vaporibus ab utero manantibus, siquidem epileptica dispositio est in cerebro, & materia ejusdem, credibilis erit tempore graviditatis facilius paroxysmo prehendi, quum eo tempore tot symptomata tentent gravidas, malacia, anorexia, & alia pæne innumera quæ alio tempore non pullulant. Unde & Fernelius notat multas mulieres epilepsia prehendi solitas quum utero gerunt, & foetu excluso numquam aliquid tale patiuntur. Sed dicat aliquis: Sit ita sane, ab utero aut capitis dolor, aut epilepsia ipsa oriatur, ut idem contingat mulieri quod & ei a cujus crure aura infecta veneno sensim ad caput efferretur, an non & graviditatis tempore facilius recurreret paroxysmus? IO Nam eo confluunt multi humores, calefit uterus; hinc vaporum ilias, pravis sese implent cibis gravidæ, sic & a prava diætâ, & a conculcatione humorum in uterinis partibus videtur uterus facilius posse revehere paroxysmum quam quum foetu non impeditur. Revera tamen secundum opinionem Hippocratis credibilis est mulierem epilepticam esse ab utero aut præcordiis, quæ prehenditur paroxysmo facilius vacuo utero, quam pleno. Nam si affectio epileptica & materia in cerebro esset, tempore graviditatis facilius corriperebatur, utpote cerebro imbecilliore reddito & frigidiore: sed quia in utero aut ab utero est, tempore imprægnationis quasi conclusio fit, & implicatio humorum, immo & si qui vapores a præcordiis efferri solebant, facto veluti materiæ recursu ad uterum, non tam facile feriunt, seseque produnt. Quamquam videtur probabilis ratio prius per dubitationem adducta, quod nimirum si ab utero esset, per imprægna-

prægnationem facilius recurreret. Unde observatum a Fernelio epilepsiam ab utero graviditatis tempore prehendere, ideoque visas a se plerasque mulieres quæ quoties utero gestant epilepticæ corruunt, expeditas vero numquam id experiri.

Sed hæc disputatione multo longius produci possent, quorum tamen non prætermittenda fuit observatio, quum plurimum intersit a qua parte prima mali labes; ne temere pars una pro altera remediis oneretur ac fatigetur. Quidam ex Medicis diætæ & humoribus providendum putaverunt, alii ad uterum & caput confugerunt, alii ad hepar cujus calidi temperamenti argumentum est efflorescentia quorundam exanthematon, & suffusio faciei post paroxysmum etiam stabilis.

Nos quatuor causas mali assignabamus, innatam in cerebro infirmitatem, & veluti gentilitiam, quod ejus avus epilepticus interiisset: accedit & subtilitas, sagacitas, agilitasque cerebri quæ sæpe de facili epilepsiam accersit, ut Rondeletius annotat, quod substantia cerebri raræ sit contexturæ, & delicata admodum: unde qui ita affecti sunt facile cæcutiunt ob igneam spiritus animalis naturam quæ facile afficitur, vertiginosi sunt, & præcipitia sine periculo intueri nequeunt: Sic epileptica dispositio in cerebro est, sed non propterea causa materialis, nempe frigida & lenta pituita. Secundo, prava victus ratio, & quod numquam medicamentum sumserit: nam si sibi arte medica consulisset in diætâ & pharmacis, malum forte intervertisset. Tertio, partium subjectarum consensus: nam brevis paroxysmi a vapore solo malum esse natum significare potest: Et quod frequens sit salivatio, id a cerebro esse potest, & a ventriculo male coquente: unde qui laborant melancholia hypochondriaca facilem habent salivæ in os occursum.

Quod ad curationem spectat, illud obiter monendum, non valde probari usum rerum impense calidarum & attenuantium. Nam sive a crassa viscidaque materia est epilepsia, ut placet Galeno, sive a flatulenta materia & acri non valde ex usu sunt ista. In priore quidem, quia in flatum convertent: unde quidam dicunt radicem apii ideo in epilepsia interdici, quod materiam acuat, & proinde malum sua tenuitate adaugeat. Quod si verum est, quod dicemus de euphorbio, castoreo, sagapeno, scammono, & aliis id genus in epilepsia præscribi solitis. Alii dicunt non ea ratione cavendum esse ab radice apii, sed quod tota substantia in hoc morbo nociva sit. Si a flatulenta aut acri materia est, præsertim si ab acri, multo etiam minus convenient ista calida. At omnem fere epilepsiam a materia quadam acri principium nervorum impetente oriri vel hoc argumento confici potest. Magna est affinitas & ἀναλογία inter sternutationem & morbum caducum: immo hoc discrimen statui volunt, quod quum eadem utrique sit materia, in morbo caduco natura inferior sit causa morbum faciente; in sternutamento vero exadversum; natura quippe humore superior est: ut sternutatio minoris cujusdam epilepsiæ naturam & ideam referat. Atqui ex Galeno, *Sternutamentum non fit si quis humor in capite superfluat, sed si flatulentus sit, aut mordax.* Unde si a

Comm. in
aph. 16. lib. 3.
& comm. in
aph. 45. lib. 2.

Comm. in
aph. 51. lib. 7.

at:

288 CONSILIORUM MEDICINALIUM,

at id non fit: idem ergo de epilepsia intelligi debet. Et idem est argumentum Fernelii ut convincat epilepsiam a pituitoso non esse humore. Sed hujus argumenti primus auctor est Galenus.

*Lib. de morbo
sacro.*

Ut mulieri epilepticæ provideretur, iis quæ sequuntur remediis innixi sunt Medici ad præcautionem, & curationem, si ejus spes nonnulla sit, quæ tamen perexigua est. Nam quum avo nata sit epileptico, probabile est labem aliquam contraxisse, quæ tempore detecta fuerit: quod primus observavit Hippocrates, qui a primordiis generationis epilepsiæ gentilitiæ originem repetit. *In utero, ait, priusquam cerebrum conformetur, oportet quodammodo florescere, purgari, ac defæcari. Si neque magis nec minus repurgetur quam oporteat, sanum animal existit: si magis repurgetur, ac si fiat colliquatio quædam tinnitus aurium contingunt; si non satis repurgetur, in epilepsiam propensio contingit.* Hæc Hippocrates. Et alio in loco inveteratæ epilepsiæ nullum remedium quærit; quia, inquit, cerebrum eroditur a pituita, & eliquescit: id quod autem colliquatur aqua fit, quæ cerebrum circumalluit: & ita perpetua est generatio & fomes morbi, tum quod ad diathesin ipsam pertinet, tum quoad materiam & causam morbi conjunctam.

*Lib. de morbo
sacro.*

II Ac in remediis ipsis maxime rerum non naturalium ratio habenda est, aëris & cibi: cibi quidem, quod improba victus ratio ad generationem & productionem morbi plurimum conferat: immo (ut ante docuimus) in grandioribus, quum eos non antea prehenderat morbus, comitialis affectionis causam agnoscit Galenus 6. *Epidem. & in aphor.* improbam diætam. De aëre autem nemo dubitat quin hic magni sit momenti: unde Hippocrates agnoscit ventos primum ad morbi generationem, & paroxysmorum recursum facere: *eodemque in libro* scribit cerebrum esse interpretem eorum quæ in aëre fiunt, quia cerebro ipsi sapientiam aër exhibet: quod in eo sensu accipi potest: Inter partes corporis aeris aut molestias, aut ejusdem benignitatem sentit: unde plerique præsentunt mutationem aëris, aut serenitatem, aut tempestatem: sic cerebrum in iis internuntius est aëris. Multa eodem loco cerebri dignitati attribuuntur, quæ hic recensere est alienum. Nunc ad remediorum sylvam properemus.

*Lib. de sac.
morbo.*

*Lib. de san.
miss. c. 19.*

Vivat abstemia, secura, vitet omnem tristitiæ occasionem, aëre libero, serenoque vivat, perflabilem locum incolat, vitet palustria, lacustria, dium, & cetera id genus. Primo vere post purgationem aperiatur vena basilica dextra.

Sunt qui in epilepsia locum secundæ venæ esse negent, quod raro fiat a sanguine, rarius a bile. Immo Hippocrates pituitosos solos videtur statuere huic morbo obnoxios: quod mirum tamen est. Galenus vult mitti sanguinem in epilepsia ex cruribus potius quam ex cubito, idque ad faciendam revulsionem e parte quæ certo afficietur, nempe e capite: 13 loquitur autem illo loco de præcautione: & quod intelligitur de imminente morbo, aliud est imminere morbum qui certo hanc aut illam partem sit obsessurus, aliud imminere morbum, de quo non constet adhuc quamnam partem obsidere debeat. Ut puta, quum indifferenter modo alicui caput, modo pes, modo hæc aut illa pars, aut totum corpus do-

leat,

leat, quum sectio venæ suscipitur, sine ulla distinctione, aut e malleolo, aut annulari digito, aut e gibbero mittetur sanguis aut scarificabitur: sed si certum ratumque sit de parte occupanda, ut de capite in epilepsia, ad præcautionem ineunte vere e malleolo detrahatur sanguis. Sed magna controversia oritur, num epilepticos secus ex vena cubiti; quod ita probatur: Galenus & Hippocrates ajunt, in imminentibus morbis per per distantiora revulsionem esse procurandam: in præsentibus per locum proximum. At eadem est fors, & conditio morbi jam præsentis & morbi imminenti, qui certo partem hanc aut illam est occupaturus: ergo si in præsentem morbo, ut epilepsia, e cubito sanguis ducitur, quia dolorum proximum ventrem secare oportet, sequitur ut in eadem epilepsia imminente, quia de obsidione capitis certi sumus, eadem quoque vena cubiti prudenter feriat. Quod autem eadem sit conditio morbi præsentis, & ejus qui immineat, dummodo certum sit hanc partem obsessum iri, ita ex Galeni verbis eliciemus: *Quibus pars aliqua, nisi evacuati fuerint, infestatur certo, non aque ex quavis particula vacuabis (ac si de parte laboratura non constaret) sed perinde atque in iis qui jam laborare incipiunt.* Et miror quomodo dicat postea: *Ergo epilepticos & vertiginosos ex cruribus vacuabis*: quod non videtur agendum. Affectiones enim hæ quum sine ulla controversia capitis sint, e brachio potius, tamquam e propinquiore parte, videtur detrahi debere sanguis: 14 quum futurus comitialis sit curandus, ac si jam actu laboraret. Revera si curandi scopus est, & vacuandi consilium, non est dubium quin in epilepsia e gibbero detrahendum sit: sed si præservare, præcavere, ac revellere tantum animus est, e longinqua parte retractio fieri debet. Sic enim non fit magna repente mutatio, & consuetudo tandem mutatur, ne amplius eo feratur sanguis.

Gal. cap. 16.
lib. de sanguin. miss.

Hippocr. lib.
de ossium natura. & sect. 6.
lib. 6. Epid.

Cap. 19. lib. de sanguin. miss.

Consultum est ut os quotidie mane lavaret aqua, in qua salvia, aut rosmarinus maceratus esset, aut viscus quercinus. Teneat in ore passul. corticem citri conditi, caryophyllos vel formulas has.

℞. Pulveris caryophyllorum, gr. vj: nucis moschatae, galangae, cyperi, mastiches, ana, dr. ℥: cubebarum, dr. j: piperis longi, scr. ℥: excipe in gummi tragacantha infuso in aqua rosismarini aut decocto ejus, addendo parum sacchari: fiant trochisci.

Utatur massa panis post pastus, pane biscocto & pulvere.

℞. Pulveris electuarii aromatici rosati, diarrhodon Abbatis, letitiæ Galeni, ana, dr. j: rasuræ eboris, cornu cervi usti, ana, dr. ℥: cranii humani, visci querni, seminis pæoniæ & ocymi, ana, scr. j: sacchari in aqua melissæ soluti fiat electuarium.

℞. Rasuræ cornu cervi, dr. ℥: cornu cervi usti, dr. j: rasuræ eboris, ossis de corde cervi, ana, scr. j: seminis pæoniæ maris, visci querni, ana, dr. ℥: seminis contra, dr. j℥: rhei electi & agarici albi, ana, scr. ij: sacchari albi, duplum. Capiat cochl. j quolibet mane.

℞. Coriandri conditi unius cooperturæ, unc. j: ambrae griseæ, scr. j: corallii rubri scr. ℥: seminis anisi & feniculi conditi, ana, dr. ij: pulveris rosarum, dr. ℥: rasuræ eboris, cornu cervi, ana, scr. j: cinnamomi, scr. ℥: cum saccharo fiat pulvis utendus a pastu.

Ballonii Oper. Tom. II.

O o

Fricen

290 CONSILIORUM MEDICINALIUM,

Fricentur quotidie crura, & iis aliquando applicentur cucurbitulae. Utatur chystere qui sequitur sæpe.

℥. Origani, calaminthæ, satireiæ, buglossi, borraginis, mercurialis, ana, man. j: radiceis althææ, unc. j: seminis cumini, seseleos, rutæ & pæoniæ, ana, dr. jß: foliorum sennæ, dr. iij: fiat decoctio ad lib. j: in colatura dissolve mellis mercurialis, sacchari rubri, ana, unc. j: catholici & confectionis hamech, ana, unc. ß: butyri recentis, unc. iij: fiat chyster.

℥. Aloës, dr. iij: mastiches, dr. j: diambra, scr. ß: radiceis pæoniæ, visci querni, ana, scr. ß: corallii rubri, gr. vj: ambra grisea, scr. ß: pulveris hieræ, dr. ij: pilularum cochiarum & fetidarum, ana, dr. jß: agarici & rhei, ana, scr. iv. cum aqua decoctionis radiceis angelicæ & pauco zingibere fiat massa pilularum utenda xv quoque die, aliquando sero, aliquando hora quarta mane: vel loco pilularum accipiet aliquando de syrupo sequente.

℥. Omnium capillorum, man. j: chamædryos, chamæpitios, ana, man. j: lupuli, primulæ veris, ana, man. j: absinthii Pontici, man. ß: scolopendron, ceterach, hepaticæ, buglossi, borraginis, stæchadis utriusque, ana, man. j: seminis rutæ, juniperi, seselios, pæoniæ, ana, dr. jß: radicum omnium aperientium (præter radicem apii) in vino albo aut aceto scillitico maceratarum, ana, unc. j: passularum, unc. j: visci querni & polypodii, ana, dr. vj: radiceis pæoniæ, unc. j: pulveris cranii humani, dr. jß: foliorum sennæ, unc. iv: santali citrini, dr. ij: fiat decoctio: addendo sub finem agarici recenter trochiscati, unc. jß: turbiib gummosi, unc. ß: zingiberis, unc. ß: expressionem dr. vj: rhei infusi cum cinnamomo & nuce moschata in parte decocti; cum oxymellis scillitici, syrupi de hyssopo & de stæchade, ana, unc. j: sacchari sufficiente quantitate fiat syrupus aromatizatus nuce moschata: utatur ad unc. ij aut unc. iij cum decocto passularum & visci quercini.

℥. Radiceis pæoniæ, lapathi acuti, ana, unc. ij: chelidonii, petroselini, asparagi, graminis, polypodii, ireos Florentina, ana, unc. ß: cichorii, man. j: radiceis enulæ campanæ, acori, cyperi, seminis anisi, fœniculi, cuscute, melonis, ana, unc. j: stæchadis Arabicæ, dr. vj: seminis pæoniæ, unc. ß: betonicæ, melissæ, ungulæ caballina, hyssopi, ana, man. j: summitatum absinthii & anethi, ana, pug. ß: fiat decoctio ad lib. j: in qua infunde foliorum sennæ, unc. iv: agarici, unc. ij: dissolve sacchari quod sufficit.

℥. Pulveris diarrhodon, scr. ij: coriandri præparati, dr. jß: rasuræ eboris, cranii humani, ana, scr. j: visci querni, radiceis pæoniæ, tormentillæ, dictamni, ana, dr. ß: pulveris diambra, scr. ß: plires archonticon, scr. ß: seminis anisi & fœniculi conditi, ana, dr. jß: cum saccharo in aqua decoctionis angelicæ & pauco cinnamomo dissoluto fiat electuarium per tabellas.

℥. Conservæ buglossi, borraginis, florum aurantiorum, ana, unc. ß: conservæ enulæ campanæ, anthos, stæchados, melissæ, ana, dr. ij: conservæ salviæ, dr. ij: theriacæ, mithridatii, ana, scr. iv: corticis citrii conditi, unc. ß: pulveris diambra & aromatici rosati, ana, gr. v: nucis moschata, scr. ß: pulveris cranii humani, scr. j: visci querni & radiceis pæoniæ, ana, dr. ß: cum syrupo conservationis citri, & Regis Saporis fiat conditum foliis auri cooperatum. Habeat bracteolas auri domi, ut utatur suo condito.

℥. Theriacæ, Mithridatii, ana, unc. jß: conservæ anthos, melissæ, stæchados,

rhados, ana, unc. ℥: diamargariti, diarrhodon Abbatis, ana, dr. j: aromatici rosati, dr. ℥: corallii, dr. j: visci querni, dr. ij: cranii humani, dr. j: cum lib. ij aquæ decoctionis salviæ, seminis juniperi, seseleos, rutæ, pæoniæ & radice ejus, fiat distillatio per alambicum: de qua utatur mane, cum pauco saccharo ad dulcorandum & tempore paroxysmi.

Ungula alces est circumferenda in annulari digito.

Appendeat collo sacculus ex radice pæoniæ, floribus stæchados, visco querno & semine seseleos.

Item ℥. Cubebarum, dr. ij: nigellæ Romanæ, dr. iij: mastiches, dr. j℥.

In paroxysmo ℥. Radicis asari, dr. j: oxymellis scillitici, unc. ℥: aquæ salviæ, unc. ij: fiat potus.

℥. Rosarum rubrarum, thuris, ana, dr. j: ligni aloes, dr. j: fiat pulvis pro suffitu operimentorum capitis.

Item commendatur decoctum sarsaparillæ cum passulis, semine pæoniæ, semine citrii, & carduo benedicto.

A N N O T A T I O N E S.

1 Auctor libri de morbo sacro omnia hæc symptomata enumerat contingere in epilepsia, quia humor pituitosus sanguini admiscetur, & turbat corpus. Sed quæ illo loco dicuntur non plane vera videbuntur.

2 Hippocrates lib. 1. de Diætâ: Morbi, ait, paullatim fiunt, & crescunt, & paullatim collecti affatim & acervatim apparent.

3 Hippocrates lib. de morbo sacro primus id observavit, ut propterea dicere possis epilepsiam non esse totius corporis convulsionem.

4 Hippocrates lib. de morbo sacro spumam in epilepsia a pulmonibus esse ait.

5 Mirum quod scribit Hippocrates lib. de sacro morbo, epilepsiam fieri per oppletionem interceptionemque venarum ob phlegma a capite descendens. Sic non est necesse solum consistere in cerebro ut id fiat, sed venas alias opleri & intercipi necesse est. Et locus multo magis est notandus part. 27. lib.

4. Acutorum, ubi loquitur de apoplexia & epilepsia, & morbis qui ἀπώρες (b) reddunt. Interceptiones & oppletiones venarum sunt quum humores in venis continentur, & in iis conculcantur (quod siccescere vocat Hippocrates, sed improprie, ut monet Galenus.) Quod si illi humores fluentes divertant in locos venas ipsas tenentes, fiunt apoplexiæ & epilepsiæ, ait Hippocrates, quod probat Galenus. Per locos intelligit cor, hepar, venam cavam. Ergo ex illo loco patet hepatis, aut jecoris, aut cordis occupationem, ab eo humore qui prius in venis erat, epilepsiam & apoplexiam facere. Non meminit cerebri: quamquam de eo potest idem intelligi. Sic colliges apoplexiam & epilepsiam fieri quando loci, id est partes principes occupantur, & eorum capacitates: convulsionem & paraplegiam quando venæ ipsæ occupantur.

6 Hippocrates lib. de morbo sacro quum docet cur pueri fiant epileptici,

O o 2

non

(b) Invocales.

non recurrit ad infirmitatem generis nervosi; sed excellentiorem multo rationem confingit.

7 Ac revera quum Galenus in 4. Aphorism. disputat de rigoribus, ait diathesin esse causam symptomaton & paroxysmorum reducum (nulla facta materiei ipsius mentione): tacite innuit in morbis periodo redeuntibus plurimum posse diathesin. Ideo Hippocrates ait, Epilepsia natos annos viginti non prehendit, nisi morbus sit συντερος (c), non quod necesse fuerit corripui ante annum vicesimum, sed quod dispositio sit in cerebro: & hoc vocat συντερος συντερος (d).

8 Item subtilis hæc ratio potest reddi: Morbi qui in pueros incidunt maxime ad nutricatum sunt referendi, quum videlicet aut mater per se male disposita fuit, aut gestationis tempus in morbis & infirmitate consumserit. Sed quorum morborum latens origo ad semen præsertim patris refertur, non ita in pueritia ii morbi pullulant & se produnt, quamdiu valet natura, & nisi quid peccatum sit: sed ætate maxime progressa sese proferunt. Sic quoniam scitum est mulierem satam esse semine parentis avi epileptico, mirum non sit si prima ætate nil tale senserit.

9 Ac revera in tempore imprægnationis semper aliquid commemorabile contingit, sive in bonam, sive in malam partem. Unde quum suspicio est graviditatis, & dolor acerbus & longus dentium prehendit, tunc mulieres colligunt certo imprægnationem, quod abs re non dictum est. Et Hippocrates lib. 2. Epidem. 2. sectione, meminit mulieris cui prægnanti exanthemata apparebant: quod solemne illi forte erat quum concepisset.

10 Ad hanc difficultatem, quæ est, cur mulieribus male sanis ex conceptu commoditas proveniat: contra sanis majora symptomata & deteriora eveniant, quum contra fieri debeat, pertinet locus notandus ad finem libri de Carnibus Hippocratis, ubi docet mulieres puras gravius affici initio conceptus quam impuras: & si impuræ afficiantur, non ita percipiunt. Observatione autem dignum est quod Aphrodisæus ait, conceptum esse actionem contra naturam.

11 Ex Hippocrate lib. de morbo sacro, alia ratio multo acceptior afferri potest. Brevior est paroxysmus ob sanguinis dominatum. Ita enim pituita mali auctor inferior est sanguine, ideo non ita accessio producit. Et ratio hæc est cur juvenes facti epileptici diu non divexentur. Hippocrates lib. de sacro morbo, non biliosos, sed pituitosos epilepsia attingit. Et in omnibus epilepticis vult congelationem quamdam esse sanguinis ob admistam sanguini pituitam.

12 Et Galenus comm. ad aphor. 22. lib. 3. quum reddit rationem cur epilepsia autumnio frequentiores, ait, id fieri ob repentinas ad contraria transmutationes; calor enim media die, frigus prima & ultima diei parte viget: nil autem adeo comitiales accessiones, sicut talis varietas, aptum est generare. Et hic locus observatione dignus est, ut epilepsia obnoxius inæqualitates istas devitet.

13 Si

(c) Connutritus.

(d) Connutritum esse morbum.

13 Si epilepsia a partibus inferis non est, idque ob copiam humorum intra vasa contentorum, quorsum venæ sectio? Nisi forte spirituum quædam confusio, aut sanguinis causa esse videatur. Si in cerebro & diathesis & causa est materialis, eaque a massa sanguinis separata, minus quadrat venæ sectio. Porro si ab humore frigido est, quare non potius de nocte paroxysmus prehendit, immo fere interdium? Aristoteles vult de nocte prehendere: sed Hieronymus Gabucinius hoc confutat.

14 Unde part. 24. lib. 4. de Diæta acut. loquens de morbis per oppletionem venarum, cujusmodi est epilepsia, & apoplexia, ut Galenus interpretatur, vult e brachio mitti sanguinem: illoque loco de plenitudine maxime mentio infertur.

CONSILIUM LXII.

Pro Sacrifico ad elephantiasim vergente.

Sacrificus quum omnium intemperantissime vixisset, & potius a pane & vino quam a scortis temperasset, indeque bis aut ter lue hispanica laborasset, tandem ita affectus est, ut elephantiasis ei minari videretur: nec tamen vere erat elephantiasis. Tamen ut contingit sæpe eos quibus aut male curata lues est, aut qui post sudamina intemperantius quam ante vixerunt, elephanticos reddi, aut impetiginosos, aut strumosos & chœradicos; ita nil horum ab isto intemperante homine abfuit: quin & crus dextrum totum ita induruit, multis locis chœradum argumento apparente aliquo, ut vix exigua spes salutis esset.

Itaque inito consilio ita provisum morbo est. Ac primum iussus est in totum abstinere vino, aut eo dilutissimo uteretur. Consultum est ut vesceretur carnibus elixis, & pullis nutritis pasta ex carne colubrorum facta. Theriaca bis aut ter septimana uteretur ad dr. j. cum aqua melissæ, aut foliorum bryoniæ:

Bis mense Catholico cum dr. iij. confectionis hamech purgaretur.

Aperiretur vena basilica sinistra.

Balneis aquæ dulcis uteretur.

Decocto melissæ, buglossi, borraginis, lupuli & cerefolii, addito momento croci.

Foveretur pars intumefacta decocto herbarum remollientum & digerentium, & præsertim geranii, mercurialis, facta in aqua & vino albo.

Liniretur pars unguento facto ex spolio serpentis cum axungia porci, radice cucumeris asinini & bryoniæ. Autumno autem uteretur decocto sarsaparillæ.

Eidem homini syrupus postea ordinatus sequens.

℞. Radicis lapathi acuti, unc. vj: serpentariæ, majoranæ, radicis capparidis, unc. iij: agrimonie totius, adianthi, cuscute, fumariæ, scolopendrii, ana, man. ij: quatuor seminum frigidorum majorum, seminis endiviæ, fu-

294 CONSILIORUM MEDICINALIUM,

mariae, cuscute, fœniculi, ana, unc. ʒ: passularum, glycyrrhizæ, tamarindorum, ana, unc. iij: fiat decoctio ad lib. iv: ℞. Prædicti decocti, lib. ij: dissolve oxymellis simplicis, lib. v: sacchari, lib. j: fiat syrupus.

℞. Residuum, in quo infunde, radicis ellebori nigri, unc. j: foliorum senneæ, unc. iv: agarici trochiscati, unc. ij: epithymi, unc. ʒʒ: cinnamomi & santali citrini, ana, dr. ijʒ: oxymellis, unc. iij: sacchari, lib. j: fiat syrupus.

CONSILIUM LXIII.

De fluore uterino.

Mulier optimo habitu prædita, quadrata, solita munia probe exercens, annos nata quadraginta, numquam enixa, doloribus capitis affici non solita, conqueritur de quadam proluvie humoris albuginosi, præsertim quum jam fluxerunt menses: illius enim proluviei eadem est periodus quæ & mensium, durat quinque fere dies, non graveolet, non perseverat, nec visa est anticipare, aut tardare. Hic queritur unde hoc? Dolet maxime lumbos & hypogastrium. Initum est consilium quo malo huic occurratur. Ergo vero ita de morbo disputavi.

Ut foeda humorum proluvies longo tempore fluens ad tabem & maciem corpus adducit, ita intempestive suppressa plurimorum morborum proventum affert: unde ante narratum est de vetula cui fluor muliebris multorum annorum repente repressus diabetem, & tandem mortem attulit. Id de quo queritur mulier hæc, symptoma quoddam uteri est, cuius causa aut in capite, aut in visceribus, aut in utero est. Hinc enim gonorrhœa muliebris contingit, ut & virilis, non foeda tamen, hinc & fluor muliebris originem ducit, quem Avicennas non inepte cursum matricis appellat: Gonorrhœam esse id persuadet, quod & ex intervallis repetat, non autem continuo vexet, ut & fluor verus mulierum facere solet, sed velut stato circuitu post menstruam purgationem. Unde aut semen est, aut quædam materia seminalis crudior quæ in nutrimentum fœtus consumeretur si uterum gestaret. Secundum argumentum: Non graveolet, nec foedum est, ut esse solet in uterino fluxu, sed est quid albumineum, aliquando serosum: forte phlegma crudum est falso semen repræsentans. Tertium argumentum: Quum boni admodum habitus sit, quum sit restibilis fœcunditatis, tamen utero numquam gestasset, fieri potest ut multum seminis crudi cumularit, si modo semen vocari debet. Hinc fit ut aut copia, aut imbecillitate vasorum, aut testiculorum mulieris excretio fiat illa periodica.

I Contra vero afferri potest, si uterinus fluor est, aut est a capite, aut ab hepate, aut a toto corpore, aut ab utero ipso. Si in utero, aut illic est humiditas immodica, aut ulcus, aut malum aliud latens ejus floris scaturigo: malum illic residere arguunt dolores ad lumbos, crura, & inguina, item ad imum ventrem. Ab aliis partibus non esse hoc arguit, quod

quod cachexia nulla sit, quam tamen adesse esset necesse, præsertim si ab hepate esset. Tamen nulla sensio est ulceris in utero, & si ulcus esset, aliquando syncope adesset, & quod efflueret, dysodes esset. Item si male affectus esset uterus, aliquid ejus affectionis corpus referret: nam ex Galeno in *Aphor.* ut uterus affectus est, ita & corpus; quod notandum est. Item & facile patitur congressum viri, quod non solent mulieres quibus ab utero fluor est præsertim: 2 Ut de muliere typographi in via D. Jacobi constat, quæ quum annos aliquot duritiem in imo ventre habuisset, tandem ῥῥ̃ γυναικείῳ (e) facta est obnoxia, & congressum non patitur, præsertim spermatis appulsus.

5. Aphor.

Quod autem non continenter effluat ut aliis mulieribus fluorem patientibus contingit, id habet aliquid peculiare. Revera variant morbi pro corporum distinctione.

3 Res quum ad examen adducta fuit, de ea ita nos tandem judicavimus. Malum hoc est fluoris uterini species, non vere fluor, quod non sit continuus, quod non olida fœdaque materies excernatur, quod sit periodica, quod sit veluti albuminea. Est autem quædam materia pituitosa quæ non admiscetur toti sanguini, quæ si in intestinis contineretur, iliacas & colicas passiones inferret, & illa continetur quasi segregata circum partes uterinas, referatisque venis per menstruam purgationem, qua data via effluit ejus nonnulla pars: reliquum vero resistit, gravitatem in partibus illis inferens. Et nisi tandem ea materia reliquis humoribus remisceatur, fieri non potest ut convalescat.

In hoc affectu curando nec impense calida & aperientia, nec adstringentia ex usu esse possunt: nam illa perturbant nimis: hæc inferrent graviora symptomata illum humorem supprimendo. Itaque visum est commodum si uteretur clysteribus ex decocto artemisiæ, nepethæ, centaurii minoris, agrimonix, origani, absynthii, mercurialis cum malvis, feminibus calidis & temperatis, dissolvendo confectionem Hamech.

Pro purgante medicamento sumat rheum, agaricum, cum confectione Hamech: Deinde aperiatur vena basilica. Tandem parato corpore usu rerum aperitivarum utatur decocto folliculorum, agarico, & pulvere hieræ, quæ in hoc corpore suspecta esse non debet, tametsi sit visceribus præcalidis, quod aloë non transcendat hepar. Tandem per decem dies utatur decocto sarsaparillæ cum semine pæoniæ, & cardui benedicti. Repetantur clysteres frequenter. Paretur syrupus ex folliculis, agarico & turbith.

In simili affectu ad exigendas humorum reliquias massa pilularum instituta.

℞. Aloes lotæ, unc. ij: aristolochiæ rotundæ, unc. ℥: myrrhæ, dr. ij: castorei, dr. j℥: cum syrupo de hyssopo fiat massa.

℞. Lixivii clari cineris sarmentorum, lib. vj: bulliant foliorum siccorum salvia,

via,

(e) Fluxui muliebri.

296 CONSILIORUM MEDICINALIUM,

vicia, mentha, absinthii, origani, calamintha, thymi, anethi, chamameli, ana, man. j: mastiches, unc. j: fiat fatus pro imo ventre.

℞. Vernicis, mastiches, carabes, ana, dr. ij: nucis moschata, caryophyllorum, ana, dr. j: fiat pulvis grossus pro suffitu uteri.

Hic præclara quæstio proponi discutique potest, qui fiat ut sæpe mulieres fluore muliebri prehendantur, an quod uterus attrahat, an quod humores eo ferantur. Magni enim momenti est scire utrum fiat, quum controversia sit de utero an attrahat, an non. Nam si uterus attrahit, minus valida esse debent medicamenta, quam si non attraheret, ut paulo post docebitur. Hac de re procerum artis medicæ audienda opinio. Galenus *cap. 22. lib. 5. de simpl. med. facult.* docet distinctionem eorum quæ menses, lac, & urinam provocant: quæ tametsi in nonnullis consentiant, tamen in natura specifica plurimum distinguuntur: nam lacti provocando conferunt calefacientia, non desiccantia: mensibus magis calefacientia, non valenter desiccantia: urinæ calefacientia & desiccantia. Rationem autem reddit Galenus eodem capite cur valentiora in mensium provocatione, quam lactis usurpentur, primum quod uterus nil conferat ad delationem sanguinis & attractionem: mammæ vero contra: nam mittitur sanguis menstruus in uteri venas, non attrahitur: in mammas non tantum mittitur, sed attrahitur, ideo levioze præsidio opus est; adeo ut medicamenta lac in mammas conferentia menses movere non possint. Præterea uteri venæ magis aperiri debent quam mammarum venæ: propterea calidioribus multo usus esse debet. Tertio sanguis qui ad uterum fertur materiam menstruam suppeditaturus fluxilior esse debet quam is qui est ad mammas futura materia lactis: Itaque opinione Galeni uterus non attrahit. Tamen quum duplex sit attractio, una particularis, qua unaquæque pars sibi id quod proprium est attrahit & allecat; altera communior, qua partes, quæ commune quoddam officium in corpore habent, attrahunt quoque, sive quod attrahitur sit familiare, sive tantum sit excrementum: utraque ratione videtur uterus attrahere; quo fit ut Galeni opinio minus probabilis esse videatur. Nam cur non attraheret ut & reliquæ partes? Et si in cerebrum humorum raptus sit, & vaporum, cur non potius in uterum? Propterea Hippocrates scribit, *Intra hominem partes alliciunt vesica, caput, uterus in mulieribus, hæ enim omnes manifeste trahunt, & semper plenæ sunt attractæ humiditatis.* Quæ Hippocratis auctoritas sententiam Galeni plane labefactat. Nec plus temporis in iis rebus terendum putamus, quum certum sit uterum attrahere: at tanta facultate tractus præditum esse, quanta & mammæ, non est credibile. Cordi enim propinquiora ubera attrahunt magis, uterus vero quum in fundo situs sit, potius fit humorum deturbatio, quam attractio. Et hæc mehercules probabilia videntur.

A N N O T A T I O N E S.

I Revera ex Hippocrate lib. 1. de morbis mulier. fieri potest ut quarundam mulierum & uterus sit humidior, & ejus acetabula mucore sint plena; unde

unde concipiendi, retinendique & seminis & fœtus difficultas: sic profluvium si quod evenit, non multum dubium est, tamen proprie ipsius uteri esse dicetur.

2 Aut nisi ulcus est, quamquam defloratio propter acrimoniam humoris contingens potest difficultatem congressus asferre.

3 Frustra hic dubitamus quæ hujus morbi natura sit: nam est profluvium muliebri, non illud quidem quod vulgo apparet. Et Hippocrates primus hoc animadvertit lib. 2. de morbis mulierum, quum quadruplex profluvium explicat. Sed inter ceteros locos unus est lib. 1. de morbis mulierum, ubi ideam hujus morbi explicat.

CONSILIUM LXIV.

De Volvulo.

Joannes Puthomme post curas aliquot, & intempestivas comestiones in quibus liberaliter satis genio indulgebat, nec mero parcebat, rerum domesticarum curam gerens, quod numquam solitus fuerat, per alvum inferiorem satis largam sanguinis copiam profudit. Huic solemnis erat evacuatio per venas hæmorrhoidales: tandem veritum est ne si immoderatus sanguis ille fluere, de viribus nimium detraheretur: ei bolo cassiæ, & meo judicio venæ sectione consultum est. Malum cessavit. Non ita longe post queritur de doloribus acerrimis ad ventrem in modo colicorum dolorum ægrum vexantibus: at colica passio non erat ea quæ proprie dicta est; pulsus erat citatus: urinæ alias aqueæ, alias bile saturatæ: ad utrumque renem dolor erat fixus, ac si in partibus illis aut lapis insideret, aut aliquid simile: nullum ventum flatumque per ventrem emittebat. Clysteribus juvabatur, sed momento tantum. Ægrescebat medendo. Indita enemata carminativa, nihil aut parum adjuvabatur. Aliquando magnam urinæ copiam profudit. Insomnes dies noctesque ducebat: perpetui ructus erant: necnon ac si immineret præfocatio, sentiebat dolores summos ad sternum, & thoracem: regio renum appressu levi dolebat gravissime. Si quiesceret dolor per tempus breve, mox acerbior redibat. Nil vomuit. Si colica passio fuisset, aut dolor colicus, vomitus aliqui aut præcessissent, aut adessent, ut ex Galeno patet: tamen nil tale apparuit. Borborygmi aliqui aderant sine tumore aliquo. Venter non detumuit. Medici inter se digladiabantur de essentia morbi & natura. Alii tamquam colica laborantem variis remediis calidissimis eum fatigabant, agarico, folliculis, syrupo rosarum solutivo. Denique magnam frigidorum humorum copiam esse rati, eo suam convertebant operam, ut calida medicamenta & phlegmagoga præscriberent. Nil est profectum: sed ægrescebat medendo. Alvus vero perpetuo sicca remanebat, & nil reddebat, nisi, quod vocat Hippocrates πρὸς ἀνάγκην (f). Flatus vero omnis exitus præcludebatur, immo

Comm. in
aph. 1. sect. 1.
lib. 5. Epid.

Ballonii Oper. Tom. II.

P p

quod

(f) Ad necessitatem.

quod a Pharmacopœo relatum est, quum clyfima indebatur, recti intestini pars extrema contorta paulum videbatur, & nonnisi vi injiciebatur, & glans immittebatur. Cataplasmatibus anodynis dolor levabatur. Dicebat se tumultuantes quosdam flatus sentire, non quomodo in colico dolore, sed efferi erant quidam flatus divellentes membranas, & dolores & profundos in mesenterio excitantes, & sublimes in peritonæo tunica, unde minimo digitorum appressu ejulabat præ dolore. At in colicis doloribus nil tale contingit. Nulla per os excretio fiebat. Alii autem Medici, & multo acutius, veriusque observata victus ratione, quod multis & generosis vinis assueffet, genio indulgisset, fusque deque habita diæta usus fuisset: item observato pulsu inflammationis cujusdam in toto mesenterio latentis indice: præterea observata illa per anum sanguinis excretionem, quæ repressa aliquantum fuisset, quod ne immodica foret Medici vererentur, quum fortassis melius fuisset cum nonnulla virium jactura affatim adhuc sanguinem effluxisse: omnibus (inquam) iis observatis collegerunt in toto ventre inferiore volvulosam esse quamdam affectionem ab inflammatione quadam, aut potius calore concepto in toto mesenterio & intestinis ex olida putrique materia flatus malignos excitante, unde torminosi dolores & ructus perpetui, & stomachi sine vomitione occultæ subversiones. Quæ materia reses, & ignava, & pigra erat, ea sensum doloris modo gravis, modo pungentis in profundo, præsertim ad renum regionem, excitabat: elevatus vero ex eadem malignus spiritus vagos erraticosque *σφόδρα* (g) provocabat: Neque vero materiam istam pigram necesse erat efferri, sed in parte in qua residebat dolor excitabatur, qui ab eadem parte tamquam radice sese sensim insinuando ac propagando in partibus vicinis dolorem excitabat. Hanc doloris ideam Galenus videtur vocasse *πόνον διαίσοοντα* (h), vertunt turgentem: qui nimirum a parte primo affecta, veluti a radice incipiens, celeriter in partes adjacentes traducitur: nam causa morbi uno loco conquiescit. Vel enim dolorem *ἐμπιπαιμένον* vocare possumus, infixum; sed tamen aliæ partes, præsertim si qua sit continuitas, affici possunt. Causa illius doloris vel est copia humorum confertim ingruentium, vel spiritus flatuosus. Sed revera, vel ratione ægrotantium rem non intelligentium, vel rei ipsius quæ per se obscura est & implicita, difficilis admodum est cognitio speciei doloris. Dolores autem istos reciprocos, revolutos, reductosque Hippocrates in *Prorrhet.* vocat *χρισόμενους*, atque illo aphorismo mihi videtur quodammodo adumbrasse morbum quo miserrimus iste æger cruciabatur: *Quibus (ait) lumborum tenues & diurni dolores & ad hypochondrium reducti, revolutique, & ciborum aversio cum febre, dolor his valens contentusque ad caput perveniens cito cum quadam convulsione interimit;* id est: Sæpe circum præcordia & mesenterium residet & restagnat materia olida putrisque; si contingeret aut cholera morbus, aut vehemens alvi fluor, nullam molestiam plane afferret: sed cunctando varia inducit symptomata, initio quidem exiguos & torminosos excitat dolores, sed sensim at-

Cap. 7. l. 2.
de loc. aff.

Init. cap. 7.
lib. 2. de loc.
aff.
Hipp. par. 8.
lib. 3.

(g) Tormina.

(h) Dolorem turgentem.

que sensum ac magis collecta, & exitu prohibita, majores malignitatis nervos nata, tandem fastidium cibi accersit, & febrem: rursus febris materiam deteriore reddit: tandem aliquando effera magis reddita quaquaversum erumpit, & suae malignitatis notas edit, prout in hanc aut illam referit partem. Quod certe huic ægro contigisset, si febris major fuisset, quæ materiam deteriore reddidisset, & nisi materia coercita intus fuisset conatibus nostris.

Præterea frequentes clysteres injecti, medicamenta præscripta, tametsi minime idonea, tamen impediverunt quominus exaggeraretur humor, taliæque symptomata ederet tandem, qualia in *Prorrheticis* ab Hippocrate describi diximus. De doloribus *γαστρικῶν* dictum in *Definitionibus*.

Aut certe eum morbum speciem quamdam volvuli esse dicemus, sumto nomine volvuli non stricte, sed late, ut apud Hippocratem sumitur; Ait enim phlegma a capite descendens volvulos diuturnos excitare, id est, dolores iliacos, & volvulosos, & torminosos, in quibus imus venter & hypochondrium utrumque dolet. Nec enim credibile volvulum morbum esse diuturnum, nisi improprie sumatur. Quum itaque intestina tum ob flatum nonnullos, tum ob copiam humoris maligni in mesenterio & intestinis collecti dolent, & totus venter, eaque torqueri quodammodo, convolvique (Græce *ὀλιώδαι*) videntur, volvulosa dicitur passio, ut ex Hippocratis loco superius adducto patere potest. Simile quid apud Hippocratem legere est in *lib. de affectionibus*, ubi triplicem volvulum constituit; unum hiemalem, ut quum quis nimio victu calido & humido utitur, & non sese deambulationibus dedit, &c. Alium arcuatum, qui æstatis tempore in regionibus palustribusprehendit, & æstivus dicitur volvulus, in eoque æger auruginosus fit: Tertium hæmatiten & autumnalem, quem eodem loco describit. Nomine volvulorum intelligit quosdam dolores torminosos volvulososque ob pravam diætam aut temporis intempestivitatem nascentes, qui pro diversis effectibus & temporibus in quibus pullulant, varias condiciones & nomina sortiuntur. Æger noster hæmatite & autumnali volvulo prehendi visus est: nam ut ante demonstravimus, sanguinis sæculenti residuum erat aliquod ab excretionem quæ præcesserat, a quo prima mali labes. Et tale quid Hippocrates visus est observasse in *Coacis*, dolores ex lumbis diuturniores febris tertianæ modo exacerbantes (id est, quorum dolorum non semper est acerbitas, sed unius diei dant inducias, ac si motum quemdam haberent tertianum) *grumosum sanguinem egerere faciunt*; id est, dolores isti excitantur a conclusa in ventre materia nigricante, adusta, & veluti sanguine sæculento existente, quorum remissio non fit, nisi ejusmodi materiæ sæculentæ aut ob putredinem, aut moram diuturnam nigritiem adeptæ, e corpore fiat exclusio. Quæ omnia diligenter sunt notanda. Et Fernellius dolores ventris non absimiles doloribus colicis (quum tamen non sint) agnovit quodam circuitu periodoque repetentes, in quibus ægri misere conflictantur. In hoc ægro dominabatur calor præter naturam, flatuum malorum, quales in *libro de flatibus* describit Hippocrates, copia & vis excitabatur, meatus non erant liberi, unde exitu prohibebantur, & revolvi cogebantur ad superiores partes: denique ma-

Lib. de internis affectionibus.

Cap. de colico dolore.

300 CONSILIORUM MEDICINALIUM,

Part. 24.
lib. 2.

teria non dissipabatur, ideo flatum non emittebat, nec cum bombo, nec sine bombo, stridore: de quibus flatibus Hippocrates in *Prognostic. Flatum emittere sine bombo & stridore, saluberrimum*: quod significetur vis caloris facile materiam dissipantis, item libertas meatuum: & tamen optabilius una cum bombo flatum excludi quam illuc revolvi: revolvi autem Græce dicitur ἀνεκτείνεσθαι: Itaque ad etymon & proprietatem nominis ἰλεὺς (i) alludit senex. Porro revolvitur flatus quum non exit, aut incendio partis, aut depravato motu intestinorum, proprio autem vitiato: & ista flatuum devolutio in tenuibus intestinis tormina parit, alvum pulsant, nauseam excitat, & si ad diaphragma appellens respirationem vitiat: quæ omnia in ægro paruerunt. Nam & tormina in tenuibus intestinis excitata sunt, & nausea aderat, & aliquando species quædam suffocationis; quæ omnia ob flatuum revolutionem ad superiora contigerunt; revolutionem autem peperit & incendium, & motus depravatus intestinorum. Horum quoque demonstratio peti potest ex lib. 4. *Aphorismorum* quum ait: *Queis ilia suspensa obmurmurant, lumborum dolore superveniente alvi humectantur, nisi flatus erumpant, aut urinæ profluvium consequatur.* Hæc vero in febribus: Murmur etenim fit ex flatu juncta humiditate; si non separetur flatus a materia, alvus necessario humectatur; si separetur, alvus non humectatur, sed aut flatus, aut urinæ excretio fit. Et quod addit, *in febribus*; considerat vel febres symptomáticas, vel febres essentielles. Symptomáticas sunt ut in pleuritide, peripneumonia, in quibus si murmura oriantur, aut suspendeant hypochondria, non perinde tamen aut flatus erumpunt, & murmur ita contingit, ut aut urina fluat, aut alvus feratur. Si enim murmur adsit, non est quid secundum naturam, sed tantum quid symptomaticum: propterea humiditas murmuris causa, natura duce non facit aut alvi, aut urinæ profluvium. Sed in febribus essentialibus, quia non pars aliqua peculiariter laborat, sed totum genus venosum, œconomia naturalis laborat, vitiatur coctio, hinc a cruditate flatus surgunt cum murmure: 2 hinc naturæ motu aut ii flatus erumpunt, aut urina fluit, aut alvus. In ægro nostro urina aliquando large fluxit, unde diabetæ metus esset, factaque humidæ materiæ erat secretio ad renes; dolores tamen non cessaverunt, quia flatus non simul eruperunt: quod si erupissent, facta fuisset dolorum solutio.

Cap. 7. lib. 3.
de loc. aff.

Aph. ult. lib. 5.

Com. in aph.
73. & 11. lib. 4.

Itaque intemperies erat calida flatus excitans, motus intestinorum depravatus, angustia venarum: Idemque contingeret quod & Galenus contingere ait in melancholia flatuosa; ut legere est lib. *de locis affect.* Sed queri potest, quomodo flatuosa esset alvus inferior, quum calor esset multus, immo & essentia morbi in calore & intemperie & phlogosi constituitur? Nam ex Hippocrate, icterici non valde sunt flatuosi, ob dominatum caloris acris, & paucitatem crudi humoris qui flatuum est materia. 3 Nam tametsi in *quarto Aphorismorum* habitualis & hæctica intestinorum & ventris inferioris dispositio hydropis sicci causa sit, & inflationis ventis ipsius, non tamen ista habitualis dispositio a calore est, sed a frigore; quam-

(i) Ilei.

quamquam tantum non est quantum in reliquis hydropis speciebus. Dicemus ictericos quidem non esse flatuosos per se, sed per accidens, nimirum si partium ad ventrem attinentium sit imbecillitas. Maxime autem imbecillitas contrahitur ob paupertatem caloris naturalis, & dominatum caloris contra naturam omnia pervertentis; immo & omne alimentum in corruptelam & malignum spiritum convertentis. Quod si corpus in quo intemperies est calida ab omni crudo humore immune esset, flatuum quidem ilias non glisceret: sed si qua crudorum succorum quantitas sit, facile adaugetur ob calorem contra naturam. De ictericis an flatuosi sint, an non, dictum a nobis in *Comment. de Definitionibus Medicis*.

Ceterum, indicavit abunde curatio qua ex causa morbus foret. Nam quum immedicabilis per multos dies permanisset, usurpatis præsertim validioribus medicamentis, rerum quæ sequuntur usu plurimum est adjutus. Primum relictis gravioribus enematis, in blandioribus statum est. Vena secta ter ut inflammatio tolleretur: sanguis inflammatus & corruptus. Juscula temperata & insulsa data sunt. A vino temperavit. Ter die in balneum descendit temperatum ex aqua dulci. Sequenti die data tabella diacarthami ex jusculo pulli ad dacrydii vim debilitandam: deinde rursus in balneum descendit. 4 Paullo post morbus coepit humescere, phlogosis temperari, liberari obstructa, flatus erumpere: erumpentibus allevatio multa. Deinde syrupo violato sæpe usus, & potione sequenti.

℞. *Seminis melonum, cucumerum, ana, dr. jß: seminis citrii & fœniculi, ana, dr. j: granorum alkekengi & kermes, ana, dr. j: malvæ, bismalvæ & scabiosæ, ana, man. j: cinnamomi, scr. j: fiat decoctio ad dosim: in colatura dissolve, vini Hippocratici, unc. 6: succi amygdalarum dulcium, unc. jß: utatur longe a pastu.*

Repetatur idem poculum sæpe.

Item fots post balneum adhibitus est sequens:

℞. *Malvæ, bismalvæ, ana, man. j: florum chamæmeli, meliloti, summitatum anethi, ana, man. 3: absinthii pontici, menthæ, ana, man. 6: seminis lini, unc. j: cyperi, schænanthi, ana, dr. iij: beben albi & rubri, ana, dr. j: fiant sacculi qui bulliant in aqua & vino, pro fots totius ventris & ventriculi cum spongia.*

A fots liniatur oleis sequentibus:

℞. *Butyri recentis, unc. ij: mucaginis seminis lini & althææ, ana, unc. j: pulveris mastiches & cyperi, ana, dr. j: olei absinthii, mastiches & chamæmeli, ana, unc. j: olei rosati, unc. 6: aceti, unc. 6: misce: fiat litus ad ventrem totum.*

Item adhibitus pullus gallinaceus & catulus ventriculo.

His remediis levatus. Cessantibus ventris doloribus gravissime illi doluerunt partes extimæ, præsertim genua & pedes.

A N N O T A T I O N E S.

1 Si vere morbum illum nominare velis, speciem quamdam cholerae siccae appellares, de cujus notis & signis dictum est ante.

2 Urina erat pene cruda & incocta, quod declarabat incendium renum praepropere serum attrahentium, & suppressionem humoris biliosi, quae suppressa malum deterius reddebat.

3 Est ubi qui sunt icterici sunt flatuosi, est ubi non sunt flatuosi, secundum sententiam Hippocratis. Nam quum sit icterus per inflammationem partium, nec pituitosa crudaque materia subest quae in flatum vertatur, tunc absunt flatus. Sed si aut praecesserat congestio materiae pituitosae aut chyli, propter pravam sinarum hepatis dispositionem corruptio sequitur, etiam in ictero potest esse flatuum multitudo. Vel dicemus ex agitatione materiae crudae, & caloris contra naturam excitatos esse flatus malignos. Idemque factum esse quod in generatione flatuum, de qua in nostris Definitionibus. Galenus comment. in partic. 21. lib. 4. Acutor. ait a spiritus interceptione non inferri flagrantem hypochondrio affectionem: quod verum est. Sed flagrans in hypochondrio dispositio potest flatus excitare.

4 Quod mirum est quiescentibus post balnea doloribus ventris & renum, coepit dolere tibiae & malleolos, adeo ut per omnes noctes clamaret, nec ulla ratione sedarentur. Hunc morbum graphice explicat Hippocrates, lib. de intern. affect.

C O N S I L I U M L X V.

De Febre quartana.

Illuſtris Domina de Palluaquea in quartanam incidit circa mensem Augustum, quum tempus aestivum totum inaequale fuisset: vere enim ab Hippocrate litteris mandatum est, quum eadem die modo calor, modo frigus apparet, autumnales morbos parit. Ista enim inaequalitas naturae infecta est: hinc febrium erraticarum quae quartanarum sunt prodromi origo: hoc autem ideo fit, quod temporis diuturnitate corporis habitum siccant, ac humores adurant. In Graeco est διὰ τῆς φλέγματος, quidam vertunt, ob pituitam, nos autem, propter calefactionem, retorrefactionemque vertimus: ut ista calefactio sit causa incinerationis, hinc sensim corpus refrigerat, resiccaturque, unde propensio in quartanam: vel potius nomine φλέγματος audiemus pituitam siccam, crassam, retorridam, non autem humidam ac ferosam. Haec nobilis mulier temperamento est satis sanguineo, tamen devergente ad siccum quam ad calidum. Et quum τῶν ἱξερῶν (k) duo sint genera, alii calidi & humidi sunt, hepaticique dicuntur,

(k) Prærubrorum.

tur, & multum sanguinis generant, pulsus habent plenos, elatos, magnos, multum sumunt alimenti, febribus continuis, synochis, putridisque sunt obnoxii; & quum perspiratione careant, fiunt melancholici, non atrabillarii, sed melancholici a fæce sanguinis & crassitie, & veras legitimasque quartanas habent, quum sanguis non bene repurgatus, aut quum plus æquo succrescit in corpore: & tales quartanæ sunt longæ quidem, sed securæ: de iis dixit Hippocrates; *Prærubri melancholici sunt.* Alii colorem habent rubrum, & hepar præcalidum habent: sed calor in humiditate positus non est, sed in nescio quo squallore, siccitate, humiditatis inopia: & hi tametsi rubore alias fugaci, alias non fugaci perfundantur, suffundanturque, tamen hoc non est iudicium abundantis sanguinis, sed calidioris hepatis sanguinem acrem, subtilem, serosumque generantis: sic sunt pauci sanguinis, pulsus satis celeri, non elato, non pleno; valetudinarii vivunt, serosis humoribus abundant, febribus longis, hæcticis, hæmitritæis detinentur, fluoribus hepaticis; & si in quartanas incidunt, alias in inæquales quartanas, alias continuitatem habent, utpote sanguine non humectato, nec corde, & inæqualitate in pulsibus perseverante: urinas meijunt aqueas; & alias in quartanam incidunt atrabillariam, horrificam, quia humor biliosus serosus, dulci aqueo ac temperato humore non moderatus, facile excandescit, & in atrabillariam naturam immutatur. Priores ἱξυρδοί (l) facile ferunt venæ sectiones, & ab iis non læduntur: posteriores nonnisi cum summa difficultate; vix enim sese recipiunt, recolligunt, ac recuperant, & hypochondriacis morbis laborant, & obstructionibus mesenterii, & tenaces sunt, & mæsti, & facile terrentur, & apprehendunt: immo in hydropem siccum facile delabuntur, & pravas habent actiones ut hi qui febre laborant; nam febrientem habent ventrem. Alii medii sunt. Domina de Palloyseau media fere est, nam nec nimis siccum hepar, nec multa humiditate temperatum habet. Domina Dorsæa accedit potius ad posteriores, quum pulsus habeat parvos, celeres, vix perceptibiles, colorem saturatum, fugacem, alias plenior, siccitatem summam; & ut ita loquar, igneitate; ut mirum non sit si tempore inæquali utraque in febrem quartanam inciderit. Et quibus ita affectum hepar, non tam sæpe laborant, præsertim si sibi in victu temperaverint: sed quum in morbum inciderunt, eo vix ac ne vix defunguntur: & tamen videtur febris eis morbus esse congener. Utraque mulier numquam habitior fuerat, numquam plenioris vultus ac pinguioris, numquam ad functiones paratior & alacrior: sed utrique solemnis erat quædam fluxio alvi, quæ dum fieret, ut erat vindex morborum, ita dum resistit, cessatque, eorundem est promotrix, advocatrix & conservatrix. Uni quidem, quoniam quum hepar aliqua ex parte siccus sit & calidius, multa biliosa & ichorosa generat, quæ alvum facile turbant, ac emoveant. Sed dices: Si hepar siccum, siccitas autem facultatem retentricem juvat, cur non retinet potius? Dicemus autem quod attinet ad illam εὐσχημία & εὐχτορία (m), utramque malam fuisse. Omnis enim εὐσχημία &

(l) Prærubri.

(m) Bonum habitum & bonam colorationem.

& εὐχρῶσα quæ præter rationem advenit, quæque naturæ legibus consuetis non continetur, immo potius est ob veteris & solemnæ evacuationis suppressionem, quam ob partium solidarum repletionem & instaurationem, mala est ut signum & ut causa: ut signum, quia quum extenuationis sint argumenta in aliis partibus, repletionis autem in aliis, inæqualitas illa nutritionis declarat solum abdomen plenum esse, mesenterium plenum, unde vetus stercus retentum illam εὐχρῶσαν (n) secundum quid, non absolute bonam inducit: quod si æqualis esset ea εὐεξία (o), declararet, omnes partes solidas alimentum cepisse: ut causa autem mala est, quoniam morbos a cacochymia & a plenitudine indicat: a plenitudine quidem non sanguinis, sed humorum in abdomine contentorum, quæ plenitudo cum cacochymia confunditur. Hinc quibus mulieribus menses, aut viris hæmorrhoides subsistunt, eæ impinguntur, an propterea bene habent? Non: immo est insular evexiæ athletarum. Et Hippocrates docte lib. de morbis, dum de suffusione pituitæ a capite loquitur, ait carnes rarefactas & excalefactas diffusam illam pituitam facile in se recipere, & postea εὐεξίαν (p) inferre: sed illa εὐεξία lubrica est, & periculi plena. Item libro Coacar. animadversionum, Coloris bonitas, & sudores sine febre, aut inordinatam dietam docent, aut vetus stercus subesse: Veteris stercoris nomine potest audire evacuationem aliquam solemnem subsistentem. An hæc bonitas coloris bona est? Nequaquam: immo prodromos & antesignanus morborum: ut nec ea bonitas coloris quæ in peripneumonicis apparet. Ideo decipiebantur Veteres, qui minime contenti bona valetudine, & bonitate actionum sanguinem & lacertos quærebant, ex eoque metiebantur sanitatem, quum quis succulentus & plenus, & bene habitus foret: sed eos Galenus reprehendit. Sic non quoties quis saturato rubore est, dicere oportet eum esse valde sanum: nec item quoties quis ita affectus est, dicere oportet eum esse temperamento sanguineo: nam esse tales certum est colores quale alimentum, non propterea tamen sanguinis dominatum declarat rubens gena. Nam bifariam rubent genæ, aut propter sanguinis abundantiam, & tunc eos sanguineos esse dices, & ii quadrati esse solent, rudibundi, parum de rebus solliciti (nisi inclinante æstate corpus minime perspiret) & liberaliores esse oportet in sanguine mittendo: aut ob caloris excessum cum humorum ichororum copia & dominatu, præsertim si in iis potius sit ἀνωπορία (q), quam κατωπορία (r). Scire enim oportet in aliis hepar suas habere inclinationes infernas, in aliis supernas: unde pedes sæpe quibusdam sunt frigidissimi, quibus manus calidissimæ: & contra. Si ob caloris tantum excessum, ii sunt sæpe macri, furiosi, biliosi, mœsti, injuriosi, iniqui, tenaces, mali, versuti, melancholici; urinas sæpe aqueas habent, utpote hepate exsurgente statim ob calorem & siccitatem id quod humidum est; & multum mejunt, quod falso catarrhis attribunt, quum sit veluti diabetica affectio;

eo

- (n) Bonam colorationem.
 (o) Bonus habitus.
 (p) Bonum habitum.

- (q) Humoribus versus superiora inclinatio.
 (r) Humoribus versus inferiora inclinatio.

eo enim pacto affectum est hepar, quo aliquando renes: immo in renibus non potest non esse talis diathesis qualis in hepate: facile enim consentiunt. Declaravit ille æger qui veluti diabetem habebat in vico de la Mortellerie, quum certissima essent argumenta ficci, squalidi, & arentis & calidi hepatis. Et hoc diligenter notandum est. Cave ergo ne valde decipiaris judicans de temperamento sanguinis ex eo quod quis foret subrubeus; fallax enim id est. Hippocrates videtur aliam causam colorationis statuere in suis libris; *colorum mutationes fiunt corde venas laxante, aut eodem constringente; laxante quidem florentes, pellucidi, rubicundi, constringente virides & ὑπόχλωροι* (s). Ac si dicat in quibusdam per effumationem tantum & vaporum emissionem colorem induci, qui vapores si retineantur, tum mala coloratio adesse solet. Sed id potius pendet ex dispositione ea quam diximus: nisi dicas cor quoque plurimum posse ob spiritus & calorem quem pulmonibus inducit: ut quibus pulsus parvus & languidus, constrictusque, si color rubeus adsit, non vi caloris adsit, sed nescio cujus vaporis qui effertur: quibus autem cor bene dilatatur, & sanguinei sunt, iis bona coloratio ex se. De febre autem quæ mulierem istam adorta fuerat, ita disputatum est. In omni morborum depulsione de morbo primum constare oportet: atque de morbo quidem quis, quæ idea, ut quæ hujus aut illius corporis ἰδιοσυγκρασίαν (t) sequatur: nam pro corporum varietate evariant quoque. Si morbi species non statim sese prodant, major pars negotii naturæ committitur: illa enim legitima vitæ ratione adhibita patefaciet id de quo dubitatur, quum incerta medicatio nonnisi dispendio decernatur: hoc autem maxime in inconstantibus temporibus fit: quod in hac muliere spectatur: 2 nam qui morbus primo & per se, (quod tamen raro usu venit, & ideo declarat diathesin jam in partibus factam) quartanum typum periodum receperat, mox eundem rejiciens confusus in sese est. Quartanam esse periodus declarat, ætas consentiens, tempus inæquale & autumnale. Ut quemadmodum eadem die modo calor, modo frigus fit: ita inæqualibus temporibus inæquales motus febres morbi que habeant. Et quod argumentum maximum dignotionis morbi, quodque Galenus I. *ad Glauconem* plurimi facit, immo pluris quam circuitio- nis formam, est quod hoc tempore multi tales grassentur morbi. Contra tamen quartanam non esse aliquis doceat, quod nulla fere ἀπυρεξία (u), quum tamen Galenus asserat maxime in quartanis omne quod exustum est discuti ac evacuari: sed forte de ordinatis intelligit: Item quod accessio in sudores non desinat, quod tamen I. *ad Glauconem* requirit Galenus: quod acerrimus calor qualis in tertianis, quod nullus rigor, immo ne horror quidem. Quod fit tribus de causis, aut quod sensus præstantia non sit, quod materies retusa sit, & naturam non stimulet, aut quod nulla motionis vehementia. Quum enim rigor motus sit multus, id est numerosas habens motiones, cum impetu, breve habens quietis tempus: hor-

Lib. de off. nat.

Lib. de typis.

Galen. I. ad Glauconem.

2. de differ. febr.

Ballonii Oper. Tom. II.

Q q

ror

(s) Subvirides.

(u) Infebricitatio.

(t) Peculiaris temperatura.

306 CONSILIORUM MEDICINALIUM,

ror omnia quidem habet, sed remissiora, frigus sine motu in cute sentitur. In rigore corpus concutitur, virtute cum humore luctante: in horrore cutis & muscoli cum quadam lassitudine, pigritia, & movendi difficultate concutiuntur. In frigore nulla concussio, sed sola cutis inalgescit. Rigorem afferunt sensus præstantia, materia naturam irritans, & motionis vehementia. Si causæ hæc validiores, rigor inducetur: si remittantur, id est, sensus hebetior, materia minus calida, acris, ad motum pigrior, virtus robusta, horror, id est, cutis & musculorum concussio. Tertianam veram rigor antecedit, quia caliditas exactionem sensum reddit, humor mordicat, virtus robusta est ob siccitatem mediocrem quam habent biliosi. In quotidiana humoris frigiditate sensus obtunditur, humore robur fatiscit, materia nec mordet, nec facile movetur, ideo adest solum frigus. Quartanas & spurias tertianas & quotidianas quibus bilis admixta, & semitertianas anteit horror medium locum occupans inter frigus & rigorem: nam causæ non sunt ut in tertiana validæ, nec ut in quotidiana languidæ. Et Galenus ait perfrigerationem aliquando tertianas anteire, & levem rigorem, præsertim si virtus debilis, & sensus hebes sit. Immo (quod notandum est) permultæ continuæ, & quæ unica finiuntur accessione, a levi rigore & frigore incipiunt, immo & pleuritides ob materiæ vel inæqualitatem & malignitatem: maxime vero id observatur in corporibus delicatioribus: in tertianis pulsus magni, vehementes, celeres, omnis inæqualitatis, præterquam febrilis expertes. Magnitudo & celeritas ad robur arteriæ, urgentem necessitatem & sequax instrumentum refertur: frequentia ad necessitatem, vehementia ad robur. Galenus *lib. de typis*, parvum & frequentem pulsus agnoscit. Sed locus erroneus est, & facile iis adscribo qui hunc librum Galeni esse negent.

Lib. de typis.

Nec enim ea parvitas pulsus in tertiana esse potest, sed in quartanis pulsus medio loco constitutus est inter pulsus tertianarum & quotidianarum. Pulsus rari & tardi sunt, nisi increseat aut urgeat febris: nam postulante usu crebriores & celeriores sunt, ita tamen ut nativa quædam tarditas & raritas maneat. Rari pulsus sunt, quum interpositis longis intervallis arteria pulsât: tardi quum longo tempore parvum spatium percurritur. In pulsû causa agens est virtus, quæ per spatium arteriam movet, ab ejus medio ad circumferentiam dum distenditur, & eandem reflectit a circumferentia ad medium, interposita quiete, dum contrahitur. Sic quum urget necessitas, spatiumque liberum est, & corpus arteriæ quod movetur virtuti paret quæ agit, tunc pulsus magnus celer & frequens fit. Contra si usus non urget, spatium non liberum, arteria virtuti non obsequatur, pulsus fit rarus, tardus: nam nec usus celer refrigerium desiderat, nec spatium liberum est, sed humorum vaporumque copia præpeditum. Inæqualitas in pulsû quartanariorum facile deprehenditur etiam in uno pulsû. Quum enim inæqualitas fiat urgente necessitate, facultate obsequente, sed motum interrumpente, impediēteque materiæ copia, aut crassitudine, aut instrumenti affectu, ut obstructione, aut compressione, vel constrictione inæqualitas necessario insequitur. Hæc omnia doctissimus Scholiastes & Paraphrastes Galeni in *priore ad Glauconem* exemplis & hypothesebus illustravit:

vit: quæ omnia memoria sunt dignissima. Sed hæc intelliguntur de iis præsertim quartanis, in quibus ater succus frigidus & siccus, calidus tantum per modum putredinis febrem accendit. Nam prout humor, aut est *ερεοςενής* aut *εμογενής* (x), ita facultate valida, aut infirma, usu postulante, aut non, pro conditione humoris, & instrumento hoc vel illo modo affecto, ita pulsus de raritate aut tarditate remittit, acceditque ad tertianarum aut quotidianarum pulsum. Nam nemo dubitat plerisque succrescere humores biliosos futuræ tertianæ parentes, qui tamen retusi, debilitatique, aliterque affecti quam deceat, aut quod adsit autumnus jam, aut inflet, aliam naturam accersant, febremque quartanam inferant. Quemadmodum enim humor natura sua frigidus, & talis a tempestate factus, quum alioqui ratione suæ frigiditatis inferiora petere debeat, tamen ad partes superiores conscendit in juvenibus, quod temperamentum calidum corporis suscipientis & patientis humorem alium cursum motumque capere cogat quam ipsa natura suadeat: Ita quoque humor natus ex tertianam invehere, ratione tempestatis potest tamquam de sua discedens natura aliam inducere febrem. Istam hypothesim ex Hippocrate & Galeno desumpsimus: reddit enim rationem cur juvenibus parotides molles & pituitosæ natæ fuerint, quum materia ipsa caliginosa frigidaque foret, nataque ad generandos in partibus inferis abscessus: quia, inquit, juvenes erant, ut calor juvenilis materiam aliorum converterit quam a natura haberet. Nunc redeamus: 4 Ergo in illa muliere hæc argumenta suadebant non veram esse quartanam, quod nulla apyrexia, quod accessio in sudores non desineret, quod horror non esset; denique quoniam inæqualitas in uno pulsu, quæ in quartanis maxime esse solet, ut ante dictum est, nec nativa tarditas varietasque adesset: Quod fit quod exquisitus non sit humor atrabilarius frigidus & siccus, ut cinis; sed biliosus, qui tamen caliginosior factus, alius febris auctor factus est quam pro ratione sui, quod urgeat necessitas magis flabellationis, quam in veris quartanis, in quibus quoniam humor frigidior sicciorque est, non tantam molestiam affert calor, immo in plerisque plus ipsa horrida concussio conquassatioque molesta est quam calor febrilis. Accedit quod in hac biliosa muliere non ita instrumentum præpeditum est vaporum a materia frigida siccaque elatorum crassitie & copia, debuerat incidere in tertianam; sed humor qui erat biliosus aliam naturam acquisivit, immo & malignitatem, unde quamdam continuitatem afferebat. Nam illud est valde notandum quod scribit Galenus, *Nulla febris cum inflammatione, aut maligna humorum putredine intermissionem habet: quum vero intermittit febris, utrumque abest.* At dices: Si quo tempore cacoethia humorum est, autumnò maxime: ergo acutissimi morbi pullulare debent. Sed dicimus & acutissimos & longissimos morbos in autumnum incidere: hos quidem, quum potius congeries est facis quam humoris maligni: illos vero, quum contra fit. Ac quod id accadat autumnò, Hippocrates scribit, primum, quod quartanæ autumnò longissimæ, & idem de aliis quibusdam morbis. De mali-

Comm. in
par. 11. sect. 1.
lib. 1. Epid.

Com. in Aph.
43. lib. 4.

Aph. 25. lib. 2.
Aph. 9. lib. 3.

Q q 2

gnis

(x) Alterius aut ejusdem generis.

Lib. 2, Epid.
sect. 1.

gnis ita scribit: *Autumno morbi acutissimi & exitiales magna ex parte. Galenus rationem reddit, quod eodem die calor & frigus adsit: Item quod aestatem autumnus sequatur, in qua assantur humores, & vires debilitantur: tum quia humores sub finem aestatis ad diffilationem erant parati, appetente autumno intro trudentur. Et hæc omnibus communia sunt, majora vero ex multitudine pravorum humorum quum fructibus usi fuerunt multis. Idem quod in Aphorism. repetit, in Epidem. & in lib. 6. Ferinum autumno & cordis dolores, & horridum, & melancholicum. Quadruplex autem est feritas: una, lumbricorum; secunda, maniae; destillationis altera; quarta, canceri & elephantiaeos. Horum malorum causas duas assignavit; unam mali humoris qui tunc generatur abundantiam, alteram temporis illius inæqualitatem. Denique hoc tempore grassantur morbi mali ob cacoethiam humoris, venenatam qualitatem, inflammationem, impedimentum partium principum, difficultatem curandi, cruditatem humorum cacoehymiae conjunctam, temporis inæqualitatem, ob adustionem ratione aestatis præteritæ, virium debilitatem præterito tempore allatam, inclinationem humoris foris, intro, & præsertim mane & vesperi: Hippocrates enim vesperi morbos autumnales maxime recrudesce: denique ob fructuum usum immodicum.*

Lib. 1, ad
Glauc.

In muliere ista humor biliosus est dilutus quidem, & φλεγματοποιήματος (γ), efferatus tamen tam malam febrem committit. Et forte ille humor aliqua tenuitate præditus, subigendo, tenuando, agitando, causa est tam inæqualis ἐπισημασίας (ζ), ut idem faciat quod theriaca initio febrium quartanarum data; hæc enim duplices triplicesque quartanas facit, quia tempore & loco non præscripta incidit penetrando, & unum humorem dividit, duosque ex uno facit. Statim a sumto cibo micat calor, aut ratione ejus subtilitatis, vel quia intus calor est siccus & arens, qui quemadmodum in hecticis, rei humidæ accessu facile exsuscitatur, & ἐκλάμπει (α). Quod ad curationem; audito Quartanæ nomine statim ad incidentia, tenuantia, calefacientia, vel etiam vehementiuscula confugimus: sed hæc omnia hic locum non habent: nam idea distinguitur ab aliis quartanis. Maxime vero diætæ ratio habenda, quod futura morbi longitudo vires validas requirat. Abstinentum glutinantibus, succum crassum generantibus; humectandum, quamquam Galenus videtur interdiceret humectantia: sed codex græcus erroneus est; nam quum dicit temperandum ἀπὸ τῶν ὑγραίνόντων (β), legendum ξηραίνόντων (γ): nam refrigerantia & siccantia nocent. Quæstio, an in quartana sectioni venæ locus sit. Galenus in tertiana notha, & in quartana, quum de sectione venæ agit, ex hypothesis de ea loquitur. De tertiana notha ita: *Si sanguinis missione opus est, ea non omittatur*, quasi in tertianis nothis non probet necessario venæ sectionem: at Galenus de tertiana notha loquitur, quæ maximam affinitatem cum quotidianis habet: De quartana ita sensit: *Quartanas per initia*

I. ad Glauc.

ad Glaucon.
1. |

(γ) In phlegma degenerans.
(ζ) Annotationis.
(α) Emicat & elucescit.

(β) Ab humectantibus.
(γ) Exsiccantibus.

tia moderate tractabis. Nullum vehemens medicamentum aut vacuationem adhibebis, nisi sanguis admodum exsuperare videatur. Et si secta vena sanguis niger ac crassus, qualis maxime in lienosis perspicitur, profluat, audacter mittendus; sin flavus ac tenuis, statim sistendus. Idem Galenus de melancholicis loquens, differit. Quum, ait, opinio erit in universi corporis venis melancholicum sanguinem contineri, quo certiore habeas notitiam, vena media secetur. Quod si fluens sanguis non videatur melancholicus, sistatur: sin melancholicus appareat, vacua quantum pro laborantis natura videatur. Itaque de quartana ex hypothesi loquitur; Si sanguis admodum exsuperet: ubi notanda vis vocis admodum. Nec dubium esse debet quin si corpus frigidum sit & siccum (quod corpus vere quartanis implicatur) a sectione venæ temperandum sit. At mulier hæc de qua res agitur, calida est & sicca, æstuat, sitit, jactatio, levia deliria, empyreuma magnum, continuas quædam, immo nondum status typus, metus orgasmici, urinæ sunt flammeæ, mulier est: Mulieres autem luculentiores phlebotomias ferunt: itaque secanda vena est opportuna. Purgationes non ita valent ne duplex quartana incidat, ut de Medico narrat Galenus, qui quartanario succum cyrenaicum præscribit, conjicitque ægrum in triplicem quartanam.

7. cap. lib. 3.
de loc. affect.

1. ad Glauco.

De signis prognosticis ita statuendum est. Omnis securitas aut ex parte morbi, aut subiecti, aut utriusque. Morbus diuturnus, securus fere, ut ait Galenus passim: immo ab aliis morbis vindicat, ait Hippocrates. Quamquam Galenus docet *comm. in partic. 4. sect. 3. lib. 1. Epidem.* eas febres quartanas, quæ ex liene sequuntur, id est vitium aliquod peculiare in liene, hydropem similemque affectum provocare: non quin propterea quartana eo nomine non sit secunda, sed ex eventu id fit. Et necessario febris hæc quartana longa futura est, primum quod per se talis est, & maxime quæ hiemem attingit: deinde quia corpus inclinantis ætatis est, minimum perspirans: tertio quia epidemius nunc morbus est, ut quemadmodum tempestas est generatrix, ita & conservatrix esse dicatur: nisi quis objiciat morbum minus longum fore, quod ita sit inordinatus: & quæcumque febres eadem hora repetunt, sunt ægre solubiles: hic enim intelligi non debet de autumnalibus quos certa de causa erraticos esse diximus. Accedit quod huic mulieri lien sit infirmus: si autem infirmitas lienis æstivas quartanas facit, contra aphorismum, sicut quodam loco Hippocrates animadvertit, multo magis confert ista lienis infirmitas ad conservationem quartanarum: nec certe aliter cessit. Nam per duos annos perseveravit ea febris, alias ordinata, alias complicata, alias continua, alias aliter affecta: & in vigore accessionis quoniam turgescere humor biliosus, erant deliria perpetua. Sed quod mirum est, & Medicis multum negotii dedit, est quod exacto primo anno tanta fatuæ pituitæ copia in os recurabat, ut hoc ori stomachi infestum esset, multum agræ tædii afferret, nec non appetentiam omnem projiceret. Dubitabatur an id a pulmonibus foret, an a capite, an ab hypochondriis natante alvo humiditate, quæ liberum exitum non haberet. Illa mulier pulmones habebat infirmos, & sata erat stirpe plurimum morbis obnoxia: caput quoque incalescens erat a

Part. 7. sect. 6.
lib. 6. Epid.
& part. 4.
sect. 3. lib. 1.
Epid.

Lib. de aëre
& locis.

310 CONSILIORUM MEDICINALIUM,

Lib. 1. de
morbis.

Lib. de Typis,
c. 4.

calore febrili. Quemadmodum autem sol incalefaciens cerebrum διαχύσει (d) facit (ut ait Hippocrates) corpusque multa imbuunt humiditate, ita calor febrilis & consumere potest humiditatem partibus existentibus robustis, & liquefacere partibus existentibus infirmis, & loco legitimæ nutritionis multam humiditatem potest tamquam causa per accidens inducere. Per accidens, quoniam partes debilitat, sic ut proprium alimentum non probe conficiant; & quoniam appetentiam dejicit, corpusque sitibundum reddit, rerum liquidiorum crebrior usus est, & proinde multarum humiditatum proventus. Atque ego existimo tantæ humiditatis & pulmones & caput auctores fuisse. Et illud annotavit Galenus in febribus quartanis, loquens de iis quæ superveniunt talibus febribus: *Quartanum typum insequuntur inappetentiæ, salivationes, aliquando ex causis contrariis appetentiæ intensæ, tussiculaque ipsis adest, quando corporis habitus corrumpitur.* Et loquens paullo ante de quotidianis, quod ante est etiam annotatum, sed tamen ob loci excellentiam repetere non erit alienum, aut productis quotidianis rheumatismos thoracis succedere: quod fit aliis partibus debilitatis, & a suppressione proprii excrementi quod a se amandare nequeunt laborantibus. Unde quum mulier hæc potius amuletis & palliativa cura a quartana liberata esset, & quamdam ἐνέζιαν (e) comparasset, inopinato incidit in inflammationem pulmonis, a qua brevi interiit. Præterea idem Galenus unum observavit de quartanis, quod perpetuæ memoriæ tradendum est, quum & ad prognosim pertineat, & ad præcavendum ne quid tale contingat, lib. de Typis: Typus quartanus, dum febris vehementior evadit, ipse sibi complicatur, ut duo & tres fiant quartani, vel etiam usque ad quamdam continuitatem perveniant: rursus dum moderatior est, ad unum typum reducitur; fit etiam periculosus ob implicita mala, quia phthisim & hydropicas suffusiones sæpe efficiat. Metuebamus huic mulieri hydropem, præsertim siccum, sed nil tale contigit. Remedia quæ sequuntur præscripta fuerunt.

℞. Conservæ buglossi, cichorii, ceterach & apii, ana, unc. jß: foliorum senæ pulverisatorum, unc. ij: rhei electi, unc. ʒ: cum decocto polypodii fiat opiata utenda saepe. Decoctum polypodii erit factum perfecte cum saccharo.

℞. Succorum menthæ, absinthii, buglossi, ana, unc. iij: in quibus infunde agarici albi, unc. ij: fiat syrupus coctus perfecte cum saccharo.

℞. Succorum depuratorum buglossi, borraginis, pomorum de curtispindula, melissæ, scariolæ, ana, unc. j: sacchari, quantum sufficit, fiat syrupus: de quo capiat sub finem accessionis.

A N N O T A T I O N E S.

1. Huc pertinet illud Hippocratis 2 Epidem. ἐξουμία (f) excitata in quibusdam coloris bonitatem affert.

2. Plerique casuri in quartanas, sentiunt dolorem lienis. Hinc Galenus cap. 4.

(d) Diffusiones.

(e) Bonum habitum.

(f) Excandescencia & iracundia.

cap. 4. lib. de Typis, asserit quartanam sequi lienis phlegmonem & tumorem. Oportet dicere quod quum febris quartana primoprehendit jam est dispositio aliqua in corpore ad susceptionem, & materia in angustiis venarum quodammodo est infiltrata, ut loquuntur veteres, ita ut ea dispositio & infiltratio sequens aut contumaciam materiae, aut ejusdem tenuitatem, morbi longi aut brevis sit causa. Nec credere oportet in corpore semper ipsius lienis aut jecoris fomitem esse morbi: nam in humoribus est qui aut circum lienem continentur, aut circa hepar. Tales autem humores retinent de natura partium quibus vicini sunt.

3. Et lib. de Typis, ait tertianas, & quartanas accessionem habere brevem, ἀνω (g) longam: quotidianæ autem longam habent accessionem, brevem autem ἀνω. Nomine autem aneseos intelligere quoque oportet intermissionem. In 2. de different. febr. intermissionis tempus parvum esse vult. Attamen lib. 1. ad Glaucon. contrarium asserit, immo raritatem & tarditatem in pulsu post accessionem agnoscit.

CONSILIUM LXVI.

In quo quæstiones tres explicantur. Prima de hypnoticis: Secunda de usu medicamentorum, & præpropere venæ sectione in febribus quibusdam: Tertia de ratione purgandi macilenta corpora.

DUO sunt hoc consilio plurimum annotanda, quorum observatio ad artem præclare & caste exercendam conferet. Primum de usu hypnoticorum: secundum de usu medicamentorum, & præpropere venæ sectione in plerisque febribus, in quibus ægri æstuant quidem, & tamen non sistant valde, tametsi lingua indicet multum subesse caloris: tertium addam de corporibus macilentis, quæ quum purgare volumus, eis etiam ægrotantium ipsorum voto valida applicamus remedia. Ad primum inflectit sese oratio nostra. Somnus triplex est, naturalis, a causa naturali, ut quum suavis vapor cerebri meatu leniter obstruit & humectat, in quo satis est capi sensus, aut intercipi ut feriantur, cessentque ab opere: unde cantu, strepitu citharæ, illapsu inflexuque blando aquæ somnus blandus irrepit, non parta ulla in cerebro obstructione, nec ulla re cerebrum opplente: quod tamen Aristoteli placuit, ut existimaret numquam illabi quempiam in somnum nisi res aliqua cerebrum oppleat, aut saltem colliquatio fiat aliqua: quod absolum videtur. Unde enim colliquatio ista quum cantus, blandaque & sonora vox somnum inducit? Galenus autem docet somnum etiam longum, nondum contra naturam existentem, etiam a sola cerebri refrigeratione oriri, nulla de humore facta mentione. Quod autem solius refrigerationis

(g) Solutionem.

312 CONSILIORUM MEDICINALIUM,

refrigerationis mentio facta fuerit, patet ex ea divisione quam proponit: Si refrigeratio (ait) cerebro contingat, somnum profundum facit; si refrigeratio fortis iuncta humiditati lethargicas affectiones inducit; si autem siccitati, κατὰ φύσιν (h). Sic a sola refrigeratione, mediocri tamen, somnus profundus conciliatur, qui nondum aut comatis, aut similis affectus rationem habet, nisi difficilis sit expergefactionis: quum enim hoc contingit, tum contra naturam somnus existit. Et tamen licet non sit difficilis expergefactio, non definit quidam somnus longus in malis duci: proptereaque erraverunt quidam Veteres existimantes nullum somnum longum mediocritatem superare, esseque contra naturam: vigilias vero contra naturam quasdam longas posse existere. Sed si vigilie modum superant, naturamque lædunt, cur non & somnus? Horum dogmata a Galeno pluribus labefactantur in commentariis in aphor. uti & eorum qui soporiferas affectiones & contra naturam existentes, somnum esse longum dixerunt, præsertim dum incipiunt. Sic quidam somnus est naturalis per blandam anathymiasin cerebri capientem, actionesque cessare ferientem, sensibus quodammodo ligatis, qui per vigilias absolvuntur. Alius est contra naturam a causa alieniore, ut Galenus pluribus locis explicat, ut in catalepsi, cataphora, apoplexia, veterno, & aliis generis ejusdem apparet. Tertius autem medius, ab utriusque causis nascens, & is a naturali longius recedit, contra tamen naturam nondum plane existit: ejusmodi somnus in pueris & temulentis apparet, & interdum juvat ad coctionem & ebrietatem tollendam. Unde carus ab Hippocrate non videtur omnino damnatus, tametsi contra naturam affectio sit, & affectio sit soporifera δυσδιέγερτος (i), (quæ vox somnum maxime contra naturam reddit, ut ex 2. Aphor. patet): Galenus in Commentar. & in pueris & temulentis, & ægris τὸν ὕπνον δυσδιέγερτον (k) observavit, præsertim quum diu per morbum vigilassent, profuisse plurimum: plura illo commentario 2 Prorrh. legere possis. Porro ille somnus qui κατὰ φύσιν (l) habet, modum quidem naturæ excedit, & fit a causa quantitate potius quam qualitate molesta. Sed est somnus alius veluti quartus usu rerum soporiferarum inductus, cujus gratia sermo hic est institutus, ut doceamus quibus modis inducto illo somno in ægrorum comoda peccetur, & quum ita peccetur, quæ ratio sit ineunda, & quatenus in ejus inductione, ne nimietate & insolentia erretur, sit insistendum. Ceterum somnus ille hypnoticis inductus, quum blandam benignamque anathymiasin causam sui agnoscat, a naturali desciscit, somnoque contra naturam similior redditur, quod refrigeratione & humectatione fiat, duabus nimirum rebus febrium causæ calidæ & siccæ oppositis. Et quatenus ita inducitur contra naturam aut præter naturam somnus dicitur, quatenus autem nonnihil adjumenti affert; immo plus commodi naturam recreando diuturnis vigiliis lassatam, tritam, fractam, debilitatamque, quam detrimenti, quod inducatur a rebus contra naturam existentibus, quodque aliquando

Gal. in aph. 3.
lib. 2.

Cap. 5. lib. 3.
de loc. affect.
& comm. in
aph. 3. lib. 2.

In Prorrh.
par. 28. lib. 2.
Comm. in
aphor. 3.

(h) Cataleptēs.
(i) Ægre excitabilis.

(k) Soporem ægre excitabilem.
(l) Quidpiam soporosum & caroticum.

quando in malam διάθεσιν (m) trahat cerebrum. Sic mediocritas tenenda maxime est. Ut autem somnus etiam maxime naturalis, alias juvat, alias nocet, ut initio paroxysmorum; sic somnus contra naturam etiam juvat ex eventu, quum sit melius naturam vigiliis afflictam quacumque ratione levare, quam eam finire atteri, ac afflictiores reddi. Unumquodque autem ex eo metuendum, quod aut officiat, aut juvet, ut de hæmorrhagia Galenus contendit, quæ etsi contra naturam suo genere existat, opus tamen naturæ utilitate ipsa conferenda dicatur: Idem de somno. Sed in eo conciliando prodigos nos esse non oportet, satis est esse liberales. Etenim & ineuntibus morbis, & in vigore, & omni tempore morbi, sive etiam calidi, sive frigidi morbi sint, dummodo aliqua sit somni vacuitas, ut videantur Medici semper aliquid moliri, hypnoticorum usu sese ægris consulere arbitrantur: at errant longe: nam sæpe καρβαρίας (n), & alia id genus mala inducunt: dum enim exitu prohibentur excrementa ατμώδεια (o), cerebrum offenditur. Galenus ex sententia Hippocratis sententiam commemoratione dignam profert de incommotis vigiliarum immodicarum, præsertim facta quadam ad insuetas mutatione vigilias, & somni longioris præter consuetudinem inducti, disputans. Exempli gratia, in morbo aut sanitate quis vigilat etiam supra mediocritatem, somnifera adhibes, tu in contrariam partem naturam adducis, & mutationem affers, nocet plurimum: I nam & vigilie ἰχθυαί (p) cibos crudos incoctosque reddunt, ait illo loco Hippocrates: & mutatio ad somnum multum sive per se, sive de industria inductum, quod in comment. elegantissime Galenus vocat ὑπνον ἐπιτηδεύοντα (q), torporem, segnitiam, languorem, gravitatem capitis, & ἐφθόγητα affert, ut dicit Hippocrates. Nomine τῆς ἐφθόγητος accommodata & significanter Galenus vult intelligi τῆ τόνου ἑκλυσιν, id est virium ac roboris exsolutionem: Latine autem redditur ἐφθόγητος excoctio: & homines qui immodice dormiunt ἐφθηνμένοι dicuntur, latine recocti excoctique, gallice perboulus; quod eorum caro sit humidior reddita, habitusque corporis albicantior & tumidior, idque fit ob suppressionem fuliginosi excrementi, halituosique, quod per vigilias digeri deberet ac exhalare. Plura illo commentario legi possunt. Et hæc præsertim in sanis intelliguntur, quibus arctior profundiorque somnus placet & longior. Sed in ægris est ubi hypnotica conferant, est ubi officiant plurimum.

In affectibus calidis cerebri, vigiliis, & febribus continuis soporifera maxime Medici usurpant. Vigiliæ fiunt propter calorem primæ partis sensificæ, ait Galenus, idque vel propter simplicem intemperiem, vel ob copiam biliosi humoris in eadem parte ferocientis. Hoc videndum in calidis affectionibus cerebri, sive sit intemperies simplex, sive cum humore, ne imprudenter usurpemus hypnotica, sive in tempore, sive in usus crebritate; nam sic ex calida intemperie fit frigida, quod pessimum est. Accedit quod

Ballonii Oper. Tom. II.

R r

exitu

Aph. I. lib. I.
Aphor.Lib. de differ.
ren. morb.Comm. in
pari. 55. lib. 2.
de diat. acut.Comm. in 3.
lib. 2.

- (m) Dispositionem.
(n) Capitis gravitates.
(o) Vaporosa.

- (p) Fortes & prævalidæ.
(q) Soporem inducentem & præparantem.

314 CONSILIORUM MEDICINALIUM,

*Medicorum
error.*

*Comm. in
aph. 29. lib. 3.*

exitu prohibeantur humores tenues, five quod per ventrem evacuari possent, five per halitum. At dices, incrassantur: quid tum? Bonum quidem eorum acrimoniam retundere usu temperantium, non autem stupefacientium usu. Et licet retundant, ista retusio a talibus facta plus afferet incommodi, nam difflatu per cutim, & refluxu a capite tamquam parte principe prohibentur humores, deinde repressi in capite usu stupefacientium vim suam cerebro imprimunt: Unde videmus etiam fatuos, stolidosque quosdam effici usu narcoticorum etiam moderatorum. In tempore quidem peccatur, quum initio morborum damus; obstruimus enim tunc, materiamque crudiores reddimus, & naturam hebetiorem reddimus, nedum vegetiorem. Et omnium gravissime peccant etiam in vigore morborum stupefacientia hypnoticaque præscribentes: nam tunc natura aggreditur collisionem, materia est mitigata, facultas vitalis & naturalis fortes etiamnum persistunt, animalis autem infirma est: ob quam infirmitatem Galenus vetat ne quid tentemus. 3 At stupefacientia cerebrum ipsum hebetius reddendo; infirmius faciunt; propterea error committitur maximus. Quin etiam contra quod Galenus dicit in vigore aliquando facultates sunt attonitæ & imbecillæ, ac tunc hypnoticon non confert; sopiuntur enim ipsæ facultates, nec ἰρρετισμὸν (r) humoris percipiunt: & ita crisis non fit. Dicam quod experientia compertum est, huc pertinens maxime & observandum diligenter, ne quid tale in communem hominum perniciem perpetretur. Gener cujusdam satellitis Regii nomine Candæi febre caufode laborabat; infomnis erat. Circa nonum diem quum naturæ aggressio concursioque expectanda esset, capiti pullus exenteratus est applicitus, eodemque tempore syrupus diacodionis cum decocto lactucæ præscriptus: illi & præsentibus visa sunt mitiora: tribus aut quatuor horis post quum sese in somnum convertisset, inventus est exanimis & exstinctus. Credibile est hoc contigisse quod per stupefacientia somniferaque facultates languidiores redditæ forent, die præsertim critico. Sic humores non stimularunt naturam, aut eam languidam stimularunt, eodemque usu suppressa maligna materia quæ per sudores aut alvum projici debuisset: sic mors de repente invasit. Idem in Cimiterio Sancti Joannis mulieri contigit, quum in vigore morbi stupefacientia præscripta essent; nam de repente refrixerunt partes, ac interiit. Idem ad insigne S. Trinitatis vico S. Antonii. Itaque nec initio morborum, nec in vigore sunt admovenda stupefacientia, præsertim in acutis, nec pulli exenterati: nam multum conturbant, & ad caput alligunt suo calore; unde sensuum fit oblatio. At opportune dari possunt in morborum incremento.

*De phrenitide
c. 6.*

Præter autem exemplorum fidem, idem clarius manifestiusque reddi potest auctoritate Tralliani, qui narcoticorum anodynorumque usum viribus præsertim infirmis suspectum esse ait: immo etiam mortem sæpe inde advenire confirmat: nam influxum refluxumque humoris impediunt, obstruunt, naturam hebetant, ejusque aciem retundunt, & alia consimilia.

(r.) Irritamentum.

milia afferre solent. De iis plura legere possis apud Donatum ab Altomari.

De corporibus macilentis, attenuatis, squalentibus, aridis, adstrictaque alvo præditis hoc loco agendum est, an his validioribus medicamentis sit consulendum, quod nonnisi ægre alvus illis solvatur. Quum una ex causis adstrictionis alvi causa sit retentricis firmitas, præcordiorumque καὶσος (s), videmus frustra ejusmodi naturas validioribus medicamentis vexare, aut quod eorum querelis obtemperemus, qui operam nostram ludant, pote quibus medicamento nostro alvus non sit soluta, aut quod male credamus, quod alvus ægrius, & magis ἀπὸς ἀνάγκην (t) egerit, redditque, ut in *Prorrheticis & Prognost.* loquitur Hippocrates, eo de validioribus medicamentis esse agitandum: at longe fallimur. Ejusmodi ventres ficcos, arentes, ex Hippocratis libris vocare possumus, *ambustos*, *exustosve* duobus in locis: priore, quum loquitur de lapidis generatione ob æstum ventris: *Quibus*, ait, *alvus ardens ac fervida fuerit, his vesica coardefcit*: posteriore autem, dum loquitur de aquarum delectu: *Quorum ventres duri sunt, & ad hoc idonei ut amburantur, his dulcissimæ, levissimæ, ac splendidissimæ aquæ ex usu sunt.* Non duras aquas præscribit, non aluminosas, non nitrosas, quæ tamen viderentur alvum sollicitare, contra dulcia, mollia, liquidaque præscribit. 5 Eadem & medicamentorum ratio esse debet. Nam ut ad ventres ardentes, aquæ molles & dulces, ad ventres, inquam, ciendos conferunt, sic & medicamenta ecoprotica, lenientia, mitigantia, leniendo solventia: contra vero obsunt plurimum ea quæ adstringendo purgant, aut quæ impenſe calefaciunt, ut omnia quæ scammonium recipiunt. Nam quum siccitas ex iis sit quæ facultatem retentricem roborant, firmanque, ex quo alvi pigrities consequatur, nemo dubitat plurimum incommodi allatum iri si impenſe siccantia & calefacientia medicamenta corpori facultatem retentricem præ siccitate robustam habenti exhibeantur: 6 Sic pueriliter errant Medici id genus medicamentorum consulentes. Itaque quum corpora gracilia, sicca, duritie alvi prædita ad medicamentorum usum adducimus, lenientia potius quam valde attrahentia usurpare debemus: immo ea corpora præhumectare oportet eo modo quo & consulit Hippocrates in *Aphorismis*, loquens de usu elleborismi. Ideo quidam ex nostratibus Medicis sic illa corpora purgabat, ut per tres dies continuos, & bolis cassiæ tamquam alimento sumtis, & jusculis vitulinis præhumectaret ac præpararet. Quæ omnia admonita volumus, ut ignaris, aut doctis quidem, sed trita via utentibus, & ita turpiter allucinatis recta medendi ratio præmonſtretur. Aliquid simile scriptum est ab Aëtio in sua medendi methodo: item eadem res brevibus verbis a nobis explicatur hujus libri initio.

Tertium a nobis erat institutum de iis qui febricitant insigniter fatis, sed non valde sitiunt, & levibus momentis exhorrescunt, in quibus non est æquum usum magnorum remediorum accelerare, præsertim cælo

Cap. 4. *Tetra-
bil.* 3. *serm.* 1.
& cap. 13.
ejusd. *Tetra-
bil.* & *serm.*
ejusd.

R r 2

paullo

(s) Febris ardens.

(t) Ad necessitatem.

316 CONSILIORUM MEDICINALIUM,

Aph. 22. lib. 1.

paullo frigidiore. Innumeros vidimus hieme tepidiore febricitantes eo modo quo descriptum a nobis est, quibus Medici præpropere vulgatam nimium medendi viam sequentes, & sectionem & purgationem adhibent, decepti & illa vulgata nimium via, & male in usum convertentes illos Hippocratis aphorismos. *In principiis morborum si quid videtur movendum, move*: Item, *In acutis passionibus raro, & id initio, &c.* Item, *In his tardare, malum.* Nam alius aphorismus, *Cocta medicari ac movere, non cruda, modo non turgent, nec in principiis, &c.* hic (inquam) aphorismus est multo generalior eo quo nituntur, *In principiis morborum si quid movendum, move.* Etenim per comparisonem tantum loquitur, conferens principium & augmentum cum aliis temporibus, in quibus ab opere desistendum suadet. Sed quum vetat movere ea quæ cruda sunt, cavet ne remediis nostris agitemus frustra ægros quod ludatur opera. Et quum vult non morandum esse, sed statim aliquid molientum, de acutis morbis agit. Dicimus autem in acutis revera non esse procrastinandum, sed statim molientum aliquid: non idem est iudicium de iis qui parem acutiem non habent. Et revera in utrisque eccoprotica dare sufficit, non scammoniata eradicantia medicamenta, in quo graviter peccatur. Et revera quibus blando medicamento initio consultum est, ii melius habuerunt, progressoque morbo sine strophis plus uno medicamentulo exercuerunt, quam valido medicamento initio. Et ausim hoc affirmare plerosque usu ejusmodi medicamentorum, dum frustra conamur initio materiam evellere, excrevisse tantum multam serositatem quæ morbum contumaciorem reddidit, & nil profuit. Et maxime in eo errant Medici quod aphorismum istum, *Si quid videtur movendum, &c.* & *Tardare malum*, æque æstate & hieme & autumno usurpant: potius audire debent illud, *Plurima non turgent*, ut non ita ad medicationes festinent, & sectionem venæ: & revera sectione venæ ita cito celebrata in morbis non acutis, laudabilis tantum sanguis educitur cum magna virium jactura. Sic melius esset leniens medicamentum bis exhibere, & sectionem differre. 7 Sed hæc satis per se manifesta sunt, & tamen plerosque latent veteri medendi methodo addictos. Etenim nemo dubitat hieme & autumno contumaciores esse humores, & minus fluxiles quam æstate, aut verno tempore, præsertim sub finem. Et ita frustra, temereque fortibus medicationibus divexantur ægri. Signa porro duo adjunximus febribus hibernis, in satis ingenti febre non magnam sitim, & frequentem frigoris sensationem, & rigores: 8 quæ duo posteriora non tam sunt a motu humorum, quam quia conclusus calor est intus in venis insidens multo major quam se foris proferat: ideo revocatio fit spirituum & sanguinis: itaque nimium externi frigoris appulsum facile percipiunt, & ita leviter exhorrescunt. Accedit & humoris qui tunc in vitio est contumacia: nam retinens de natura hiemis est partim biliosus, partim pituitosus; ut mirum non sit si istam inæqualitatem inducat.

A N N O T A T I O N E S.

1. Aliud est coctum & mitificatum, aliud crudum & incoctum. Nam τὰ ὠμὰ (u) coctionem admittunt, in familiaremque naturæ succum convertuntur τὰ ἀπέπτα (x) non item, sed tantum mitificantur.

2. ΕΦΘΗΜΕΡΟΙ dicuntur effecti, turgiduli, & excocti. Et Hippocrates, quod notandum est, notat quamdam constitutionem temporis, in qua febres desinebant statim, sed revertebantur, & agri erant ἀσθενεῖς, ἀπόστοι, ἰσθοὶ (y), excocti.

3. Quæstio præclara est: An facultatis animalis ratio sit habenda in morbis: Et an verum quod Galenus ait: Nil tentandum in vigore morborum, quum facultas animalis sit infirma, an ea infirmitas sit æstimanda, non certe quoad motum, nil attinet enim moveri; sed quoad sensum. Unde videmus obstupefactis sensibus motus naturales fieri symptomaticos, magna enim facultatum inter se consensio est.

4. Somnus per se stupefacit, corpus torpidum reddit ac grave: meatus obstruit, ut præclare Hippocrates lib. de flatibus docet: multo magis id præstat si præter naturam inducatur. Maxime autem usum somniferorum verebimur in iis quibus frigidius cerebrum, quamvis vigilent; quia facile vires exerit in cerebrum res somnifera.

5. Ego observavi in operibus artis, medicamentum etiam blandum horis pomeridianis tribus horis a prandio exhibitum magnum habere effectum. Hinc discere possumus in his quibus alvus admodum adstricta est ex usu esse si quatuor horis a prandio exhibeamus pharmacum.

6. Tamen Hippocrates lib. de Locis in homine, tutius macilentos purgat quam crassos.

7. Præsertim nisi sit explicatus pulsus, aut certo scias a sanguinis copia obrutum pulsus, non a copia humorum in mesaræo contentorum.

8. Galenus com. in part. 26. sect. 3. lib. 6. Epid. scribit omnes cacochymos quum repente calefiunt inhorrescere.

C O N S I L I U M LXVII.

De fluore uterino. Pro illustri Domina de Marchaumont.

ANTE disputatum est de profluvio ab utero, cujus variæ causæ, & species ab Hippocrate explicantur in libris de morbis mulier. ut ante dictum est. Hic remedia præscribentur quibus fluor quidam uterinus in illustri Domina oppugnatus fuit, sed non victus, qui illi ardorem sum-

R r 3 mum

(u) Cruda.
(x) Incoctilia.

(y) Fastidici, implacidi, cibum fastidientes, molles, excocti.

318 CONSILIORUM MEDICINALIUM,

num & dolorem in lumbis excitabat : ut iis mulieribus contingit quæ ita affectæ sunt.

℥. Radicis petroselini, fœniculi, corticis capparidis, ana, unc. ij: polypodii, radicis plantaginis, ana, unc. j: chamædryos & capillorum, ana, man. j: buglossi, betonica, scariola, agrimonie, ana, man. jß: seminis melonum, cucumerum, bardanæ, urticæ, bipinellæ, milii solis, ana, unc. ʒ: seminis raphani, dr. ij: summitatum malvæ, veronicæ, urticæ, herniariæ, ana, man. j: passularum, glycyrrhizæ, ana, unc. ʒ: mercurialis, man. ij: fiat decoctio: in colatura ad lib. ij. dissolve sacchari albi, lib. j: expressionem unc. ij rhei, & unc. j agarici infusi in parte decocti.

℥. Succi pomorum de curtispendula, buglossi, melissæ, borraginis, ana, unc. iij. decocti passularum, glycyrrhizæ, tamarindorum, florum violarum, lib. ʒ: infusionis foliorum sennæ, unc. iij: agarici, unc. jß: sacchari, lib. j: fiat syrupus coctus: dosis unc. ij ex decocto seminis acetosæ, portulacæ, melonum, florum nenupharis.

Ob istum ardorem hoc fuit institutum.

℥. Unguenti refrigerativi, unc. ij: pro litu renum.

℥. Medullæ crurum cervi, unc. jß: lavetur pluries in aqua rosarum; adde olei rosati, mastiches, dr. iij: fiat litus pro spina dorsi.

Ingressa est balneum: & mastiche cum oleo absinthii & cera stomacho applicata est.

℥. Faucium lucii, corallii rubri, ana, scr. ij: cornu cervi usli, margaritarum electarum, carabes, ana, dr. j: tartari vini albi præparati, scr. j: sacchari rosati, quod sufficit: fiat pulvis, cujus capiat cochl. ij cum decocto absinthii.

℥. Electuarii diatragacanthi frigidi, unc. j: glycyrrhizæ, dr. ij: terræ sigillatæ lotæ aqua rosarum, dr. j: quatuor seminum frigidorum majorum & seminis papaveris albi, ana, dr. jß: fiat pulvis: utatur cum syrupo violato.

℥. Pulpæ seminis melonis, cucurbitæ, citrulli, amygdalarum dulcium, ana, dr. iij: terantur & fiat emulsio cum decocto radicis graminis, asparagi, glycyrrhizæ, addendo sacchari, unc. j.

Et cum illi lien obduruisset, hoc quod sequitur est institutum.

℥. Gummi pini, ceræ novæ, ana, unc. ij: picis navalis & resinæ, ana, unc. j: sulphuris vivi unc. ij: dissolve in aceto forti: omnia extende super alutam pro regione lienis.

Fotus adstringens.

℥. Aquæ fabrorum, lib. ʒ: malicorii, balaustiorum, nucis cupressi & berberis, ana, unc. ʒ: fiat decoctum: in colatura dissolve, sanguinis draconis, thuris, ana, dr. j.

Eidem quum menstrua non fluerent, olim quæ sequuntur præscripta fuerunt.

℥. Rubiæ majoris, fœniculi, petroselini, asparagi, radicis capparidis, polypodii, corticis tamarisci, ana, unc. ʒ: radicis bistortæ, dr. ij: agripalmæ, calaminthæ, ana, man. ʒ: omnium capillorum, ana, pug. ij: melissæ, hyssopi, agrimonie, scariolæ, ana, man. j: seminis anisi, endiviæ, cuscutæ, ana, dr. ij: florum cardiacæ, anthos, genistæ, ana, pug. j: fiat decoctio ad lib. j: in colatura

latura dissolve syrupi de artemisia, unc. iij: diarrhodon Abbatis, dr. ij: fiat apozema.

℥. Ceterach pulverisati, rasuræ eboris, cornu cervi, carabes, ana, scr. j: cinnamomi, gr. iij: pulveris electuarii diacubearum, scr. ʒ: ossis de corde cervi, margaritarum electarum, pulveris diarrhodon, aromatici rosati, ana, gr. viij: cum saccharo in aqua buglossi soluto fiat electuarium per tabellas: deinde fiat fots ex decocto herbarum uterinorum, radicis apii, cyperi, calami aromatici, radicis fœniculi, rubiæ majoris, valerianæ, artemisiæ, nepethæ, pulegii, calaminthæ, bistortæ, dictamni.

℥. Trochiscorum de myrrha, unc. ʒ: injectorum in carbones fumus excipiat.

℥. Succorum artemisiæ, hyssopi, agripalmæ, herbæ cati, ana, quart. j: sacchari, quod sufficit, fiat syrupus: capiat unc. jʒ cum unc. iij decocti lupulorum, artemisiæ & cinnamomi.

℥. Ladani, dr. iij: benzoini, dr. jʒ: caryophyllorum, scr. ij: cum oleo de ben: fiat suffitus concinnatis trochiscis.

In acerbo dolore umbilici & partium vicinarum,

℥. Emplastri de mucaginibus, unguenti dialthææ, gummi ammoniaci in aqua vitæ soluti, ana, unc. j: sagapeni, opopanacis, ana, dr. iij: radicis aristolochiæ: ireos, ana, dr. iʒ cum terebenthina fiat emplastrum.

Factus sacculus ex unc. iʒ radicis althææ, origani, calaminthæ, artemisiæ, bismalvæ, seminibus lini & fœnugræci.

℥. Prædicti decocti, lib. j: in quo dissolve confectiois de baccis, unc. ʒ: olei rutæ & anethi, ana, unc. jʒ: mûkridatii, dr. iʒ: fiat chlyster.

℥. Syrupi de artemisia, unc. jʒ: decocti rutæ, aristolochiæ & dictamni, unc. iij.

℥. Trochisci de myrrha, dr. ij: castorei, dr. j: pulveris aristolochiæ rotundæ, dr. j: agarici trochiscati, scr. ij: salis gemmæ, scr. ij: croci, scr. j: cum syrupo de artemisia fiat massa.

Et quum quereretur quod non conciperet, hoc præscriptum est.

℥. Succorum calaminthæ, nepetæ, agripalmæ, artemisiæ, scolopendrii, mellis, ana, unc. iij: decoctionis sequentis, lib. j.

℥. Radicis bistortæ, eryngii, aristolochiæ, ana, unc. ʒ: pulegi, thymi, epithymi, ana, pug. j: seminis anisi, fœniculi, ana, dr. ij: lingue avis, pug. iij: rubiæ majoris, unc. ʒ: matricem leporis, coaguli ejusdem, ana, dr. ij: fiat decoctio in lib. ʒ: succi pomorum & lib. jʒ aquæ artemisiæ: coletur totum & bulliat donec redeat ad lib. j.

℥. Prædictam libram, prædictos succos, in quibus maceretur nodulus dr. ij: radicis bistortæ, dr. iij aristolochiæ, & myrrhæ, dr. j: croci, scr. j: sacchari albi buglossati, lib. j: fiat syrupus coctus: capiat mane unc. jʒ. cum decocto artemisiæ.

℥. Pulveris matricis leporis in furno siccata, radicis aristolochiæ, ana, dr. ij: setæ intinctæ in kermes, margaritarum electarum, ana, dr. j: carabes, scr. j: sacchari buglossati, unc. iij: capiat quotidie, cochl. j cum decocto pulegii & passularum.

℥. Rosarum rubrarum, dr. ij: myrrhæ, mastiches, ana, dr. j: myrtillorum, sanguinis draconis, ana, dr. ʒ: styracis calamitæ, unc. ʒ: ladani, dr. ij: ambre.

320 CONSILIORUM MEDICINALIUM,

ambrae griseae, moschi, ligni aloes, ana, scr. ℥: fiant trochisci ponderis dr. j: excipiatur sumus mane.

℥. Olibani & myrrhae, ana, dr. ℥. ladani, benzoini, ana, scr. j: seminis carvi, dauci, cumini & pastinacae agrestis, ana, scr. j: foliorum origani sicci, dr. j: fiat pulvis & cum terebenthina & floribus lavendulae fiant trochisci: utatur in fella perforata.

CONSILIUM LXVIII.

De febre hectica.

Jacob Carpent natura biliosus, & præcalidis visceribus præditus, post purulentas urinas in febrem hecticam incidit intestinis ulceratis: tandem alvus liquidis excrementis fluxit facultate hepatis & œconomia jam jam labascente & labefactata: verumque illud in eo compertum est quod ab Hippocrate dictum est: *Si ex alvo tenuia, agro minime sentiente, quum tamen libere ratiocinetur, malum ut hepatico*: de cujus aphorismi veritate ante dictum est: nam summam paupertatem caloris naturalis, casumque facultatis in hepate sitæ significat. Ventum est ad lac asinae: & quum ne hilum proficeretur, infirmitatisque & virium lapsus majora ederentur argumenta, destillato instaurante ei consultum est.

℥. Turtures, num. iij: pedes vituli & agni juvenis vel capreolorum, ana, num. iv: hepata gallinarum, & capri juvenis, ana, num. vj: pellicularum stomachi gallinarum, unc. j: berberis conditi, granorum granatorum, ana, unc. ij: carnes quatuor myrobalanorum emblicarum contusarum, pinearum, pistaciarum, ana, unc. ij: jujubarum, sebesten, ana, num. xx: testudines nemorales, num. iij: conservæ rosarum, symphyti, ana, unc. ij: micam panis albi macerati in decocto capri juvenis: decoctionis duorum pullorum & carnis vitulinae alteratorum cum seminibus frigidis & papaveris & hordei, lib. ij: fiat omnium destillatio in alambico.

℥. Rosarum rubrarum, malabathri, ana, pug. ij: scabiosa & radice dictamni, ana, pug. ℥: radice cyperi, calami aromatici, schœnanthi, ana, dr. j℥: ligni aloes & cedri, ana, dr. ij: fiat decoctum in vino albo & aqua rosarum: in colatura ad lib. j. dissolve pulveris diamargariti frigidi, dr. ij: theriacæ & mithridatii, ana, dr. j℥: fiat epithema pro corde.

CONSILIUM LXIX.

De Gonorrhœa virulenta.

Nobilis mulier a marito inita, qui cum prostibulo impuro concubuerat, inquinatur; hinc gonorrhœa virulenta male fluorem muliebrem repræsentans: quæ excernuntur cum virore pallescunt. Jam fluxus ille per annos perseveraverat, illam a variis morbis vindicans: tamen propter contagionem massæque sanguinis labem valetudinaria est; quoniam, credo, non satis largiter virulentus ille humor decurrit. Menses plane subsistunt: atque hinc illincque metus ingruit quidam: nam si supprimatur illud *ῥαυαδὲς* & virulentum, perniciēs consequetur; sin fluat, tamen si suo exitu commoditatem affert, tamen in maciem ita laborantem conjiciet: quod plerisque usu venit; siquidem non potest non afficere partes per quas traducitur; ineunte vere quo præsertim tempore omnia repuerascunt, summam in renibus gravitatem sentit: dejicitur appetentia: languet: munia non obit sua: dolores in ventre excitantur toto. Quo medicamento ex rheo & syrupo laxativo sæpe adjuta fuerat, eodem occurratur: malum recrudescit: tandem diu noctuque ita vexatur ut ferendo non sit: pulsus languidus & sepultus: facultatum omnium fere concussio, ac maxime vitalis: sursum deorsum fertur materia. Quæritur quid sit opus. Sensim atque sensim crescunt dolores pungentes & ferientes, divellentæque membranas: dolor turgens est, & qualem Galenus describit in *lib. 3. de locis aff.* id est, in partibus quibusdam sentitur dolor veluti a remota alia parte velut radice derivatus, quod notandum est; falso credunt colicum esse dolorem: proptereaque, ut fere fit, liberales nos esse debere in usu rerum calidarum: immo tali usu ægrescebat magis: In eam sententiam ventum est; ut crederemus in provocando illo fluore incumbendum esse, alioqui frustra operam daturus. Atque ita provisum est. Primum is clyster injectus.

℞. Malvæ, bismalvæ, artemisæ, ana, man. j: seminis pæoniæ rubentis, unc. j: agripalmæ, pug. j: radicis petroselinæ, asparagi, ana, unc. j: seminis lini, fœnugræci, ana, unc. ʒ: fiat decoctio: in colatura dissolve terebenthinæ, unc. ij: sacchari rubri, unc. j: olei liliorum & chæmemeli, ana, unc. ʒʒ: vitellos ovorum duorum; fiat clyster.

Eodem die excitatus vomitus materie virulentæ, & ejus quæ olim per inferiora ferebatur: non a ventriculo erat, sed ab jecinore & regione renum, ut conjecturis deprehendebatur. Quæstio, an esset sistendus, an juvandus. Non placuit juvare, ne materiam quæ per inferiora moveri deberet, aliorum revelleremus. Urgentibus doloribus coacti sumus adhibere balneum, uti succo amygdalarum dulcium cum vino hippocratico: Cessabant statim dolores: e balneo egressæ redibant. Secta vena in malleolo, adhibiti pessi ex hiera diacolocynthidos, pulvere hieræ & ga-

322 CONSILIORUM MEDICINALIUM,

leopsideis, addita styrace liquida: & involuti sunt santalo. Deinde pilulis de hiera cum agarico & rheo consultum est. Tandem repetiti clysteres primo similes. Et præscriptus bolus sequens post balnea:

℞. Terebenthina Veneta, dr. iij. rhei, scr. j: cum syrupo capillorum Veneris: capiat.

Seçta vena in brachio ob turgentem in lumbis dolorem. Applicatæ cruribus cucurbitulæ. Tandem ad decoctum sarsaparillæ ventum est ad proliciendos sudores. Provocati sunt atque ii admodum foetentes. Utcumque convaluit.

CONSILIUM LXX.

De febre erratica.

Puer annos natus novem, præcalidis visceribus, & capite satis amplo, quum olim satis imbecillus & valetudinarius, jam paullo grandior factus, certis quibusdam intervallis accessionem habet febrilem cum atroce capitis dolore, de repente & incogitatoprehendit: dolor capitis, deinde febris vehementissima cum oculorum rubore & genarum, ac si synocho prehenderetur. Accessio est duodecim fere horarum, aliquando multo minor, & sudore finitur: tum alacer existit. Quæritur quæ causa hujus febris quinquies sexiesve in anno repetentis: & quid tandem sit eventurum inde. Non est dubium quin ex Galeno, periodo reduces febres & dispositionem partis, & materiam habeant causam sui. Quænam dispositio, an in cerebro, an in hepate, an in mesenterio? Forte in cerebro est, unde dicimus quasdam esse febres partium proprias, ut hepaticas febres, lienosas, cujusmodi febres virginum foedis coloribus laborantium; alias cephalicas, quæ non modo symptomaticæ dicuntur, sed & essentielles. Sic collectæ in cerebro materiæ motu, sive putredine (quæ non ita facile acquiritur in cerebro ut in ventre inferiore) febris excitari potest, quæ discussione materiei facile evanescit. Et quod magis mirum, hæmitræ febres tabificæ dicuntur, ac si peculiariter affectionem pulmonum sequerentur, quod Galeno in *Epidemiis* placuisse videtur. Et ego legi sive apud Galenum, sive apud alium nescio quem auctorem, septenas febres, id est quæ septimo quoque die, & quintanas quæ quinto quoque die repetunt, tabidorum proprias esse, ac si peculiarem collectionem humoris in pulmone contenti sequerentur: & tamen essentielles febres dicuntur. Si in isto puella materia in mesenterio coercita, sed mota, & non exclusa, tam tetrum capitis dolorem excitans, febrem facit; cur non plurium horarum aut dierum? cur non putret? Si putris, cur putredinis notas non edit? & tamen urinæ sunt admodum tenues & aqueæ, quas in pueris damnat Hippocrates. Si putris, cur non promittit producitque febrem? Nec enim diaria esse videtur, quum hujus non sit proprium tam sævum symptoma inducere, & tantam in urinis mutationem asserre.

Mihi

*Gal. sub fin.
lib. 2. de differ.
febr.*

*Et Hippocrati
part. 9. sect. 2.
Lib. 1. Epid.
Quintanæ fe-
bres & ante
tabem, & ta-
bidis facili
adjunt.*

*Lib. 3. Prog-
nost.*

Mihi videbatur febris a liene esse, quod Hippocrates observaverit in febris erraticis urinas tenues esse splenicis: & etiam sæpe sine tumore perspicuo dolet illi regio lienis: quod declarat in eo esse imbecillitatem & circum partem illam melancholici humoris de natura biliosi retinentis collectionem, a qua efferuntur vapores non maligni quidem, (unde enim tanta malignitas in puero?) sed veluti flatulenti qui dolorem acerbum efferunt: qui si in cor reperent, palmum cordis afferrent; si in ventriculos cerebri, aliquid epilepticum: sed per inanes mæandros feruntur, unde dolor tantum capitis excitatur. Et revera tenuitas urinarum, error febris, taciturnitas pueri, dolor ad sinistrum hypochondrium surgens, splenicum quid significant: accedit & prima educatio: nam & mater, & nutrix magnis molestiis in gestationis & lactationis tempore captæ fuerunt. At ex Hippocrate qualia gestationis tempore patitur mater, talia infans: & idem de nutrice: adustio enim quædam facta est humorum. Id juvat plurimum hepatis calida intemperies, quæ succos exurit. Quod si aut major copia foret materiæ, aut a pituita non superaretur; aut si putredinem acquireret majorem, quum leve tantum rudimentum esse videatur, major quoque febris sequeretur: Et nisi provideatur, verendum ne aut quartanarius, aut epilepticus per consensum fiat, aut successu temporis per propriam cerebri affectionem. Et illum humorem verum putredinis characterem non habentem natura discernere nititur, sed non excludit tamen. Ac verendum ne illud tandem contingat quod *In Prorrhetico* ab Hippocrate dictum est: Cui circum lumbos dolores, sine appetitus amissione,volvuntur ac revolvuntur, iis si dolor adaugetur atque intenditur cum febre & cibi fastidio, convulsivum aliquid fit: supple, per translationem materiei quæ diu in ventre inferiore cunctata malignitatem acquisivit; cujus ratione in cerebro epileptica symptomata est excitatura: Ac tandem tempus ipsum nobis aperiet quid futurum sit. Tamen dum id expectatur, non erit alienum & toti corpori, & partibus quibusdam consulere: ac toti quidem corpori sequenti decocto.

℞. Lupulorum & florum violarum, ana, pug. j: radicum aperitivarum, ana, dr. ij: infunde foliorum sennæ, dr. iij: cinnamomi, scr. j: in expressione dissolve syrupi de cichoreo simplici, unc. jß: fiat potus.

℞. Conservæ rosarum, buglossi & rorismarini, ana, dr. ij: theriacæ, dr. ʒ. cum syrupo conservationis citrii fiat opiata utenda sero. Item

℞. Radicis enulæ campanæ, bryoniæ, ana, unc. ij: polypodii, fumiterræ, scolopendrii, ceterach & malvarum, ana, unc. j: florum sambuci, chamæmeli, stæchados, ana, pug. j: seminis fænugræci, lini, ana, unc. ʒ: coquantur in aqua & vino albo: contundantur addendo ceram: fiat in modum emplastri ex mucagine rerum prædictarum. Sed prius oportet fovere partem decocto illo.

Inter cetera vero conferet vere hoc novo venam basilicam dextram ad unum vasculum tundere.

In Coac.

Lib. de nat. pueri.

CONSILIUM LXXI.

De Hydrope.

Petrus Guerardus mense octobri quum de stomachi inflatione quereretur, post curas aliquot medicamentum sumsit: satis laudabilem effectum præstitit. Hic vir quoties in morbos incidit, a Medicis pro desperato sæpe relinquitur, adeo magnis, obscuris, incognitisque morbis impetitur: nam hinc vires elanguent, & cum virium infirmitate magna est cacochymia, ut quod affectionis remedium est, cum virium pugnet custodia. Qualia illi contigerint, & quid consilii captum fuerit, aperiā. Inappetens ciborum erat: aut nulla, aut exigua febris: sputa pessima: paullo post in metaphreno tumores, & in tibiis; facies tumens: pulsus languidus, parvus, sæpe inæqualis: frequentes defectiones, quibus nisi vino occurreretur, metus esset repentini interitus. Octavo post decubitum die circa æquinoctium hibernum, & cum ecliptica lunæ affectione convulsus est plane, ac in propinquo mortem esse putabamus. De mutatione crebra pulsus ita philosophabamur: Hoc enim contingit vel affectione propria cordis, vel ratione orificii ventriculi oppressi, vel contumacis in primis venis obstructionis, quæ liberum spiritibus ingressum & regressum impedit; vel pulmonum infarctorum: vel quia legitimum non suppetit alimentum cordi, pote elatis, aut paucis, aut pravis spiritibus a materia olida contenta in ventre: nam quum a vena arteriosa suppedatur alimentum corruptum & semiustum, aut quia per arteriam venosam impeditam non libere transfluit aer, mirum non est si magna mutatio in pulsu contingat. At major horum pars concurrere videtur. Quod autem inæqualitas perspicua sit in multis pulsibus, & nonnumquam intercalaris intermissio, id eo modo contingere videtur quo & in Antipatro ob obstructionem lævium arteriarum: potest & propter pulmonum ipsorum infarctum provenire, aut mollitudinem & laxitatem eorundem, utpote qui in costam incumbunt; quod annotavit Hippocrates: maxime vero videtur fieri ex pravitate anathymiascos; declaravit, indicavitque curatio: nam pro gradibus purgationis pulsus restituebatur. Et Hippocrates observat in affectibus pulmonum, præsertim si inflammatio sit, insignem mutationem pulsus, & animi defectionem: quod nos animadvertimus sæpe: immo & quoties multa pituita offarcti sunt pulmones, & si a capite cararrhus illabatur. Testis Petrus Dangers pictor, & vidua domini Bigand: & putant sibi animum deficere. Quod pauci animadvertentes, illud ad inanitionem revocant, & ad repletionem confugiunt. Idem in hoc ægro videtur quod & in convalescentibus. Nam ut ex Galeno patet, ideo non proficiunt, aut quia infirmitas corporis est, aut cacochymia: utrumque in hunc ægrum cadere videtur; nam & partium est infirmitas a prava diæta forte ac vitæ instituto contracta, & cacochymia subest, quod ex symptomatis potest apparere;

*Gal. lib. 4.
de loc. affect.
ult.
Lib. de locis
in homine.
Lib. de mor-
bis.*

*In lib. 2.
Aphor.*

apparere; ut mirum non sit si & ea appetat quæ ex usu non sunt, & edendo non proficiat: nam & ipsarum partium nativa & gentilitia est imbecillitas, & multa in multis partibus cacochymia quæ impedit quo minus calor naturalis quantulus est elucere queat.

Quod ad tumores istos œdematosos attinet, dicimus eos trifariam contingere, aut ut in morbis longis, unde ægros insufflatos dicimus infirmitate caloris naturalis; & hoc tantum ex eventu fit: aut tamquam morbus est, aut ut symptoma: symptoma, ut in hydrope; idque bifariam, aut affecto hepate primario, secundariove, unde verus nascitur hydrops: aut per colliquationem quamdam carniæ, & velut putrefactionem: Hinc Hippocrates in lib. de affect. aut de morbis, ait, hydropem, improprie dictum, fieri quum in morbis longis diu ægri impurgati manent, hinc corruptio carniæ, & tumores œdematosi. Morbus autem tumor est quum alius consequens non est, sed per se & primo actionem lædit.

Cacopragia hepatis & tumoris auctor est, & extenuationis. Tumoris, si in defectu sanguificationis consistat res, extenuationis autem si vitium in humore sit. Quamquam Hippocrates observat in morbis funestissimis contingere quamdam leucophlegmatiaæ speciem ob malignam qualitatem & flatulentam, quod in domino le Fuzelier phthisico a nobis visum est, cui totum corpus moribundo intumuit, ac facile disparuit. Sic & a pulmonibus, & ab hepate, & a liene extenuatio & tumor potest contingere: quod de liene annotavit Hippocrates: *Quibus corpus extenuatur, lien efflorescit, & contra*: ut etiam ex Hippocrate Galenus demonstrat. Sed in huiusmodi tumoribus solum humorem agnoscere, non autem flatum quoque admistum repugnat sensui. Unde enim fluxus & refluxus tam subitus in hydrope, ut modo intumeant pedes, ventre deturgente, aut contra, nisi comes sit flatu earum mutationum auctor? Quod de hydrope ipso demonstrat Hippocrates lib. de flatibus. Sic aut inopia erit caloris naturalis flatum discutere nequeuntis, aut dominatus caloris præter naturam, materiam phlegmaticam in ventum facile convertentis. Unde alio loco docuimus auruginosos contra sententiam Hippocratis flatuosos esse posse. Et admirabilis locus est apud Hippocratem dum rationem reddit cur in hydrope dolor non sit, quum tamen partes tumeant: in arthritide quum tantus tumor non sit, & proinde non tanta distensio (quæ ex sententia Galeni in Aphorismis doloris causa est in articulari affectu); ait autem in hydrope humorem non consistere, sed vagari, proptereaue dolorem non inferre: contra in arthritide & paucum esse, & consistere. Atque ut brevi absolvam: In morbis dignoscendis videndum an sint simplices, an complicati: & rursus an sit aliquid gentilitium, an peculiari diætæ & vitæ instituti ratione aliquid fiat. Complicati morbi sunt quum diversæ partes conflictantur, quarum ut natura diversa, symptomata quoque sunt varia, & tametsi communi natura conveniant, tamen specifica distinguuntur; in ægro complicati morbi videntur, catarrhus, tumor œdematosus, deliquia animi frequentia quæ eum valde exercuerunt: quæ omnia ab eodem fonte manare videntur. Oedematofum tumorem appressorum digitorum manentia vestigia designant. Multis de causis (ut ante dictum est) tumor

2. Prorrhæti.

Lib. de loc. in homine.

Lib. 2. de nat. fac.

Lib. de locis in homine.

Comm. in aph. 49. lib. 6.

326 CONSILIORUM MEDICINALIUM,

*Lib. de locis
in homine.*

iste evenire potuit, quarum non una in hoc ægro considerata est, sed plures. Unum tantum monere oportet, an non etiam a cerebro repetenda sit illius tumoris origo, præsertim quatenus metaphrenum intumescit. Etenim Hippocrates scribit etiam hydropis originem a cerebro repeti debere: quomodo audiendus Hippocrates in *Aphorism.* quum ait, *hydropem esse mania solutorium*, quod fit translata a corpore cerebri vi motuque naturæ materia in partes subjectas.

Quicquid sit in affectuum complicatione, difficile tenetur pars primaria affectus causa, quod sæpe a capite in partes superas, sæpe ab his in illas fiat defluxio, sæpe proprii humoris generatio per corruptionem propriam ob partis diathesim malam: quæ omnia morborum difficilem cognitionem reddunt.

In hoc ægro eadem ratio habenda quæ & ædium ruinofarum, ut pro gradibus purgationis in instaurando per epicrasin corpore operam demus.

Ad educationem putris materiæ quæ pulmonibus tenaciter adhæret, ex usu erunt thoracici linctus ex decocto radicis ari, petroselini, glycyrrhizæ, eryngii, ireos, hyssopi, bipinellæ, seminis bombacis, cum syrupo capillorum Veneris, de hyssopo & oxymelite.

Cordi applicatum est emplastrum ex conservis buglossi, borraginis, confectione alkermes, mithridatio, theriaca, pulvere malabathri, & melissa.

Ventriculo fatus ex his quæ vim habent roborandi & coquendi: ad hepar oxyrrhodinum ex oleo absinthii & rosarum cum ceroto santalino: deinde institutus syrupus hic.

℞. *Omniū herbarum capillarium, ana, man. j: seminis carthami, unc. j: ungulæ caballinæ, man. ij: radicū omniū aperientium in vino albo maceratarum, ana, unc. j: ireos Florentinæ & eryngii, ana, unc. β: buglossi, cichorii, pimpinellæ, scolopendrii, polypodii, ana, man. j: fiat decoctio ad lib. j: addendo cicerum rubrorum, & florum violarum, ana, pug. ij: in qua infunde rhei, unc. ij: santali citrini & cinnamomi, ana, dr. jβ: fiat syrupus coctus cum lib. j sacchari & unc. iij syrupi rosarum pallidarum.*

Item ℞. *Agarici trochiscati, dr. ij: rhei, dr. jβ: pulveris hieræ, dr. ij: massæ pilularum assaiareth & sine quibus, ana, dr. j: cum succo absinthii fiat massa pilularum utenda ut dicetur.*

Deinde opiata sunt instituta, & condita, quibus utebatur, superbibendo parum vini albi odoriferi, aut vini hypocratici.

A N N O T A T I O N E S.

1 Hippocrates observat quod qui purgati non sunt in morbis, per succrescentem cacochymiam in hydropem incidunt. An vero cacochymia hydropis causa? Ita hercle. Ita enim Galenus explicans illud Hippocratis, quod tempore pestifero quidam in hydropem inciderint, hydrops ex abundantia pravorum succorum quosdam invasit. Comm. in part. 15. sect. 3. lib. 3. Epid.

2 Et hæc sunt argumenta Hippocratis, lib. de flatibus. Humor enim nisi comitem flatum habeat, id non potest efficere.

3 Mirum non est si hydrops in hoc agro fere inexpugnabilis fuerit. Et enim

enim verum illud est quod a Celso scribitur cap. 21. lib. 3. *Hydrops* sæpe per se incipit, sæpe alteri vetusto morbo, maximeque quartanæ, supervenit; facilius in servis quam in liberis tollitur: quia quum desideret famem, sitim, mille alia tædia, longamque patientiam, promptius his succurritur, qui facile coguntur, quam quibus inutilis libertas est.

CONSILIUM LXXII.

De febre maligna.

JOannes Chevarry post labores aliquot, cursus, equitationes & commellationes, cœpit lassitudine tentari tensiva: febris continua, lingua prærubra, sitis inexhausta, omnium fere partium ἀδυναμία (z) sine causa manifesta, urinæ laudabiles nimium, ecchymata tandem paruerunt: roborato ore ventriculi & corde, evacuata multa bile olida restitutus est. Morbus a quadam erat colliquatione, quod declararunt dolores in faucibus tam internis quam externis (ut sic loquar): item dejectiones tenues & liquidæ, quas Hippocrates ὑδατόχολα (a) vocat in *Epidemiis*: nam quod in bile tenuius erat excernebatur, crassior pars remanebat. In partibus imis erat phlogosis, cujus occasione constitimus in blandis medicamentis, iisque lenibus & humectantibus, quum ratione summæ infirmitatis, quæ præter rationem aderat, vix ac ne vix sectionem venæ aggredi auderemus. Ac revera non est audacter tentanda, sed parce & cum meditatione. Nec nos movit quod in acutis movere oporteat, quum hoc præsertim de iis audiendum sit in quibus orgasmus est: in hoc autem ægro omnia videbantur mitia & tranquilla, sed latentis putredinis aut malignitatis erat suspicio. Accedit quod hieme febris ista orta esset, in qua humores quodammodo φλεγματούται (b); febris erat laboriosa, non ea tantum ratione, quia labores, corporisque motiones præcessissent, sed ob lassitudinis sensum ob copiam humorum viscosorum febrem committentium, ut in *Epidemiis* explicat Galenus.

Et ut Hippocrates sub finem prioris *Prorrhæ.* sect. 1. duplicem facit phrenitum, unam manifestam, alteram occultam: occultam quidem, in qua signa manifesta non apparent, sed tabes quædam mala impressa manet in cerebro; ita duplex est febris, una manifesta, quæ se pulsu & urinæ manifeste prodit, occulta quæ neutro sese manifestat. Hæc deterior est; quoniam & Medicos sæpe fugit. Hujus generis est febris quæ ægrum divexat: jactationes sunt, αλυσμοὶ ναντιώδες ἢ ἀνέμεποι, κόποι (c), urinæ tenues, sed flammeæ; pulsus frequens, sed remissus, & quasi compressus, sed

*Comm. in
part. 3. sect. 4.
lib. 6. Epid.*

(z) Impotentia.

(a) Aquoso-biliofa.

(b) In pituitam convertuntur.

(c) Anxietates, jactationes nauseabundæ, vomitiones, lassitudines.

328 CONSILIORUM MEDICINALIUM,

sed analogus interno incendio; ingens sitis, dolor gutturis & faucium, qualem ante in malis temporum constitutionibus oboriri observavimus, & per modum colliquationis; impotentia & infirmitas maxima sine causa manifesta: deinde eruptio ecthymaton.

In facultate naturali sitis, fastidium sine magno calore qui foris appareret, urinæ tenues. In animali impotentia maxima, & ad motum pigrities & tarditas. In vitali, pulsus remissio: indifferentia, ecthymata, jactationes & ἀλυσμοὶ (d), lassitudines, dolores gutturis.

Impotentia ista terrori fuit, quia in febre mediocri corpus ita impotens esse præter rationem, malum; nam nulla est *κραιναργία* (e), quod declarat vel intemperiem partis principis, vel copiam materiæ gravantis, vel obsidionem cordis a maligno, ut ex Galeno videri potest.

Comm. in
part. 5. lib. 2.
Prorrh.
Lib. de aëre
& loc. 4.
Acut. In Epid.

Sic in ægro isto febris laboriosa erat, & idem ei contingebat quod & in sicca ophthalmia, in qua quod est tenuissimum excernitur, crassius vero manet; aut ut in angina sicca eidem Hippocrati. Urinæ erant tenues, sed erant boni coloris, quod si ad tenuitatem malus aliquis color accessisset, pessimæ essent, ut docte in *hisor. de Clazomenio* observat Hippocrates & post eum Galenus.

Ecchymata apparuerunt ut in Sileno, sed potius fuerunt papulæ rubræ & tenues, aut maculæ ob ingentem phlogosin quæ ex materia coercita anathymiasim tetram educebat ac suscitabat. In ista imbecillitate non volumus dare hypnotica, ne naturam pigram magis redderemus. Juvimus ægrum usu acidorum, & eorum quæ contra malignam vim pugnarent. Sanguinis detractioni pepercimus, nec abs re. Quoties enim ingentis cujusdam ariditatis in partibus imis suspicio est, & argumenta, necnon obsidio facultatum, & ἀδυναμία (f), audax ne esto in secunda vena: aut si secare consilium est propter phlogosim, parcissima id manu faciendum est; alioqui in magnum discrimen vitæ ægrum conjicies. Quod & in ripa Cælestinorum in uxore cujusdam cinerum venditoris observavimus, quam febris maligna occupabat; sensim enim naturæ motu, qui tamen symptomaticus videbatur, evacuata foeda materia, mox aquea, mox paulo crassiore & biliosiore, item confirmatis corde & ventriculo, & usu epithymaton temperatiore reddito calore per Dei immortalis gratiam primæ eam restituiamus sanitati, quum tamen multa letifera signa apparuissent.

In tonsore Caroli successore, quum laboraret fere eadem febre, immo horrida esset, id est in continuitate quosdam ex intervallis horrores, observavimus aliquando frequenti venæ sectioni locum esse, aliquando eandem repetitam plurimum obesse. Prodest quidem quum jactationes & ἀλυσμοὶ ἢ ἄσαι (g), non tam fiunt a maligno, quam a calore impense aucto, & a cacochymi sanguinis copia: cujus argumenta sunt rigores aut horrores, qui non tam fiunt per caloris affectionem, aut ejus absentiam, quam putrentis humoris membranæ & partibus spermaticis sentientibus molesti

(d) Anxietates.

(e) Vasorum inanities.

(f) Impotentia.

(g) Anxietates & jactationes.

molesti proventum. Nam postquam horruerunt, statim incalescunt, deinde rigescunt. Galenus autem in *Epidem.* scribit illud usuvenire ut quoties humores corrupti incalescant, leves horrores inducant. Quod quum evenit, audacius sectio venæ tentari debet, non ut quid semel fiat (quia in humorum pravorum proventu raro vires sufficiunt) sed iterato. Atque huic tonsori multa sectione venæ occurrimus, ut insigniter sævientem febrem confoderemus ac jugularem. Sed quum horrores qui adsunt materiæ ἀνωμαλίαν (h) & τὸ ἑτερογενές (i) significant, aut quum vere periodici sunt, aut symptomatiki, cave ne hinc secundæ venæ occasionem quæras. Item quum jactationes & δυσφορίαι (k) oris ventriculi πύκνωσις (l) sequuntur, cunctantius timidiusque sectionem venæ aggredieris. Ideo aliquando est ubi potius febris ratio habenda, quam causæ febrem committentis in cacochymia consistentis: est ubi etiam potior ratio habenda causæ ipsius quam febris: quamquam purgatio febris causam potius respicit, quam febrem ipsam: sectio venæ & febrem & causam.

Stabularius in vico de la Mortellerie a castris rediens, bene quidem habebat. Militiæ morbo detentus erat: & nos eum a pulmonis inflammatione vindicaveramus. Corpore erat squalido, visceribus admodum intemperatis: vino meraco apprime delectabatur. Circa vespertinum quum leviter febreret, indulgit tamen genio. Circa quartam nocturnam febre adeo insigni prehensus est, præcedente horrore, ut animam agere videretur: pulsus insigniter elatus, magnus, validus, frequens: ingens in præcordiis æstus, hypochondriorum murmur obaudiebatur, mox contrahebantur: frequens magnaue respiratio, oppressio, jactationes, urinæ flammæ, alvus nigra reddebat, vomituriēbat: per quatuor horas viguit febris: sensim declinavit: de utroque latere queritur ac si pleuriticus foret: percipiebatur raptus humorum sursum: febris erat plena jactatione: lingua scabra: i intumescēbant sensim hypochondria. Tertia nocturna quum βραχύπνευς (m) effectus fuisset, & extima alfissent, moritur. Cadaver intumuit adeo ut semidoliolum referret: rubentibus, nigricantibusque maculis obferitur. Malignus erat morbus: Et de eo Galenus videtur agere in *Epidem.* dum observat contingere in febribus malignissimis & acutissimis, ut initio incendii febrilis summa sint omnia, magna & frequens respiratio, in toto corpore fusio, perceptioque caloris contra naturam, ejusque acerrimi. Sed paullo post deservent partes, desæviturque febris, adeo ut ea nulla restare videatur: æger βραχύπνευς fit, quoniam quum summus esset adeo calor, ut nullus eo major exstare queat, digeritur prave fervefactis omnino humoribus, & spiritibus exustis retostisque, ut remaneat tantum paucus ac exiguus calor natus: eique quantulus est, exigua, brevisque spiritus ductio sufficit. Atque calor iste natus prius exstinguitur, quam nova denuo accessio febrilis surgere queat.

Ballonii Oper. Tom. II.

T t

ANNO-

- (h) Inæqualitatem.
(i) Heterogeneum.
(k) Molestiæ.

- (l) Pravitatem.
(m) Brevispirus.

A N N O T A T I O.

¹ *Quod huic agro contigit ut morituro alvus inflaretur, & corpus obserreretur maculis, idem Nicolai filio evenit lib. 7. Epid.*

C O N S I L I U M LXXIII.

De Convulsione, & complicatis uteri affectibus.

Uxor Joannis Tancré Equitis Regii filium suum primogenitum peperit: hic exsuccus aridusque emissus est: sed tamen quæ aqua cum foetu effluere debuit, ea obstetricum & clinicarum mulierum testimonio sensim atque sensim effluxit: δυσκολία (n) fuit adeo ut crederent utero vim aliquam illatam esse. Toto tempore decubitus alvo fuit admodum adstricta, & jam dolores aliquos in ventre sentiebat. Indita sunt enemata, & medicamenta satis valida præscripta sunt: Alvus inde non multum subducitur. Præterito tempore decubitus quum jam sibi ad munia prima redeundum putaret, & lac artificio suppressum esset, quod eam lactare conjunx nollet, circum umbilicum adeoque inum ventrem dolores oriuntur: enemata induntur valida, & potiones: indurefcit inde alvus magis, minusque cedit remediis: dolores invalescunt. Ad mulierum consilium res redit: tunc & fovere, & uterinum affectum causari, immittere in balneum, Medicorum consilium tamquam ejus rei ignarorum rejicere, condemnare: terebenthinam cum stupis applicare, & sexcenta alia usurpare remedia, frequentes clysteres indere ex carminativis & anodynis: Incredibile dictu quanta fuerit usurpatorum remediorum silva. Et prout quæque mulier erudita videbatur, ita ejus remedia probata sunt. Aliæ quæ uteri reponendi artem profitentur, & manu, & igne, & cucurbitulis multa moliantur. Nil proficitur, ægrefcit medendo, humores usu istorum remediorum impense calidorum funduntur, ichorosi & saniosi fiunt, ferociunt, acuunturque nil tale cogitantibus. In ista humorum conculcatione & agitatione, quum tamen propter adstrictiorem alvum exitu superne inferneque prohiberentur, ægram convulsiones epileptica veræ adoriuntur, intra horas duodecim octies aut novies convellitur, omniaque terrore & stupore plena sunt: ad divinitatem istud referunt, proptereaque nil amplius reliquum esse præsidii autumant. Cessante convulsione epileptica ἀφρονος (o) tamen manebat: lingua exerebatur semipedis longitudine: intumuerat, sauciabatur, ac concerpebatur. Hæc nono morbi die paruerunt cum meo quidem judicio naturam tæderet tantæ diuturnitatis, eaque aliquid moliri vellet. Ad Medicos rebus pæne conclamatis concursus est. Spectatores fa-

bulæ

(n) Partus difficilis & laboriosus.

(o) Aphona, invocalis.

bulæ toto die fuerunt: clysmata ex hiera diacolocynthidos & aliis subdi-
derunt: aquarum theriacalium & consimilium usu consuluerunt: pulvis
hieræ poculo datus est. Aliis videbatur opportuna sectio venæ, quod se-
cretio videretur illius materiæ quæ per alvi suppressionem in hypochondriis
τὸ κακόνδε (p) acquisiverat, & quæ in genus nervosum translata, quum
olim in venis conclusa foret, convellendi occasionem dedit. Inepta aliis
visæ est, quum natura videretur fatiscere, & quod in paroxysmis epilep-
ticis usurpata crimine non careret. Sive hic ratio plus valuerit quam for-
tuna, aut contra (siquidem fortuna duce potius periculo ægræ tentatum
hoc est) sanguis demitur ad tria ingentia vascula: affatim rivuloseque fluit.
Ab eo tempore non convellitur, sed redit ad se: tamen subsultus quidam
& contractiunculæ, quæ potius ex sententia Galeni *σπασμοὶ* (q), quam *Lib. 3. Pror-*
ρῆτ. *σπασμοὶ* (r) dicentur, apparent. Die sequenti initum est consilium. Illius
affectionis causa creditur sanguinis cumulus, impetus & incitatio, necnon
excrementorum in alvo proventus: & quum alvus densa esset, facta quæ-
dam est humorum & sanguinis conculcatio; hinc phlogosis, & a phlo-
gosi vasorum coarctatio & angustia, ac si alvus ambusta & sicca dicere-
tur: sic metus erat volvuli. Et nisi convulsiones istæ incidissent per quam-
dam ferossæ partis & malignioris (ut ita dicam) sequestrationem, volvu-
lus incidisset. 1 Hippocrates hunc morbum adumbravit, quum ait dolo-
res in hypochondriis residues & revolutos, si augeantur, & febrem fasti-
diumque cibi accersant, convulsionem afferre per diadochen & metastasin
humorum, malignam qualitatem temporis successu per suppressionem ade-
ptorum. Ac credibilis juvenem istam mulierculam hepate visceribusque
præcalidis præditam, & tamen superficie corporis subalbida, molliuscula-
que carne, unde facile ea imbuatur sanguine, inflammationesque concitat
(ut de mulieribus docet Hippocrates mammarum muliebrium exemplo 2) *Sub finem*
in eam affectionem incidisse tribus de causis: ob alvi suppressionem, quæ *lib. de gland.*
ipsa per se incommoda affert multa; ob exuberantiam sanguinis, qui in
mammas fluere prohibitus est; tertio ob cacochymiam. Sic prudenter
provisum est ut bis, terve sanguis detraheretur ad tollendam plenitudinem
& phlogosin, quam usus rerum admotarum calidiorum adauxerat, collu-
vies humorum adimeretur, alvus leniretur. Lenienda enim alvus fuit,
non irritanda vehementibus medicamentis & siccantibus calefacientibusque:
quod notandum est, & a nobis observatum in capite de ea re præscrip-
to, ut levetur eorum error, qui quum vident alvum tardam, ad im-
pense calida confugiunt: contra plus proficitur usu rerum temperatarum.
Injecti ergo sunt clysteres primis contrarii, ex decoctis capitum vervecino-
rum, & omazorum cum borragine, buglossa, utraque malva, & radici-
bus ejus, feminibus melonum, cucumeris, endiviæ, ex diapruno non la-
xativo, diacastia: immo oleum fuit suspectum ob calorem, nisi quod li-
liaceum & violatum magna copia injectum est. Rejecta sunt ea quæ ca-
leface-

T t 2

(p) Malignitatem.
(q) Contractiones.

(r) Spasmi.

lesacerent : in usu τῶν ἀναισθητικῶν καὶ χαλαστικῶν (s), & temperaturum conficitur. Stupæ injectæ sunt in aquam egelidam ut saturarentur, deinde in sesqui libra butyri recentis, & tantumdem olei violati imbutæ sunt toti abdomini applicitæ. Potiones ex oleo amygdalarum dulcium recenter extracto, cum decocto malvarum, buglossi, seminum frigidorum, lactucæ, & feminis alkekengi, ex cassia soluta, catholicone, diapruno simplici, cum syrupo violarum, alias syrupo rosarum pallidarum. Quod validis medicamentis obtineri non potuit, id rerum blandiorum usus est assecutus.

4. Acut.

3 Si quando alias in ea muliere maxime observari debuit quod scribit Hippocrates : *Cavendum est ne inflammatas partes medicamentis vexemus*, &c. Repetitæ sunt istæ potiones, & juscula liquidissima. Tandem ad colluviem contumaciorem & abstrusam magis in jusculis tabellas diacarthami sæpe dissolvimus magno profectu. Sæpe id factum; hinc bene habuit. Urinæ præ calore nigrescebant, & flammeæ erant : statim alvus subsistebat, & spiratodea reddebat. Immo narrabat ægra se circum lumbos & in regione venarum uteri sentire pulsus, subsultumque arteriarum, & calorem immodicum. Nisi viribus metuissimus, largissime sanguinem demissimus. Per octo aut duodecim dies bene habet. Sed tamen dolores se mediocres in regione pubis & lumborum persentiscere dicebat : sed hi aliis inferiores erant. Ecce dum eam primæ sanitati restitutam credimus, gravius quam ante conflictatur, de nocte exacerbantur dolores, adeo ut ea manus sibi inferre cogitet : Interdiu levantur ; alvus adstringitur, in inguinibus dolorem sentit, & in suris tibiæ maxime in plantis pedum intolerabilem : insomnis nullo consistit loco : vomitiones æruginosæ frequentes : renum regio inflammari videtur. Ad prima remedia & venæ sectionem recurritur : parum proficitur. Urinæ alias flammeæ, alias aqueæ, alias sabulosæ apparent : sic erant distantes. Et quod urinæ distantes turbationem aliquam declarant, Hippocrates quum in eadem urina est distantia, id est inæqualitas contentorum. Idem potest dici de urinis quum uno die ac altero alias aliter affectæ excernuntur. Nos uterinum aliquid esse dicebamus. Et obstetrices & chirurgi narrabant collum uteri quodammodo distortum, & ingentem intus calorem percipi : Ligamentorum cornuumque erat affectio aliqua ; dolor tunc repetiit quum illa somniaret se a suo conjuge iri, & coire voluptuose : sic factus erat eo sanguinis concursus, & furor, appetentiaque uteri contigerat. Quodque mirandum magis, ab utero flatus erumpebant ; quod Aëtius observat in cap. de inflatione uteri, & satyriasi.

Aëtius ferm.
4. tetrab. 4.

Aph. J. 33. l. 7.

4. Et ut ingenue dicam, complicati erant affectus : satyriasis erat quædam, & phlogosis circum uterum. Secta vena in brachio, secta in malleolo magna quantitate. Cataplasinata lenientia admota. Oxyrhodini embroche frequens. Nil aut parum proficitur. Tandem consulitur clysteribus anodynis, in quibus philonium romanum dissolvitur. Injicitur oleum liliorum & violarum in uterum. Pessi ex terebenthina, bdellio, opopanace, aristolochia, & tametsi phlogoseos & ἐπιφλογίσματος (t) suspicio

(s) Anodynorum & emollientium;

(t) Deflagrationis.

picio foret, tamen quia os uteri non contingebant, ex usu pessariorum profluvium sanguinis ex utero expectabamus, eoque consilio venam malleoli tutuderamus. Juvabatur pessis, forte ob titillationem. Clinica mulier candelas ex sebo indebat loco pessuli: manifestam sentiebat allevationem. Inditi sunt hi pessii.

℥. *Opopanax*, *bdellii*, *gummi elemi*, ana, unc. ℥: *terebenthinae*, dr. ij: *cerae*, unc. j: fiat *pessus acutus pulvere diacolocynthidos*.

Infessus ex ruta, chamamelo, meliloto.

Sed quum hæc non juvarent, & dolores urgerent, & pectinis, inguinum, maximeque surarum, & plantarum pedis cum caloris sensu, periclitatum est hoc remedium.

℥. *Radice althææ & liliorum*, ana, unc. iij: *malvæ*, *senecionis*, *bismalvæ*, *meliloti*, *chamameli*, *creffionis*, ana, man. iij: *seminis lini*, *cytoniorum*, *psyllii*, *fœni burgundici*, & *althææ*, ana, unc. j℥ (5) *hyosciami & papaveris albi*, ana, man. iij: fiat *decoctio in aqua*: fiat *passatura*, in qua adde *opii thebaici & populeonis*, ana, unc. ℥: fiat *cataplasma admovendum pubi, poplitibus & inguinibus*.

Vesicæ suillæ impleantur eo decocto, & admoveantur. Eadem materialia capiantur, & coquantur pro semicupio. Per metrenchyten de eo decocto in uterum injectio fiat.

Renibus applicatum emplastrum ex philonio romano & unguento Comitissæ.

Hoc remedio convaleuit, dormivit, sedati sunt omnes dolores.

A N N O T A T I O N E S.

1 Colicos dolores sæpe in epilepsiam desinere novum non est, immo & in artuum resolutionem: quod *Paulus Aegineta* annotavit, & post eum *Avicennas*.

2 Convulsiones istæ febri supervenerant, & febrem quodammodo solverunt. Ita enim aliquando convulsio commode febri supervenit, ut ad finem lib. de crisi- bus docet *Hippocrates*.

3 Et si quando alias in hoc maxime verum fuit quod eodem loco quarto Auctor. in præcordiorum inflammatione sectionem venæ esse principale remedium: Vide historiam *Nicolæ le Bé*. Et quum dolor in nostra ægra regionem uteri attingeret, mirum cur toties e brachio sanguinem sustulerimus, potius a malleolo trahendus erat. Unde quæstio præclara, an in uteri inflammatione & dolore, immo in suppressione mensium, demendus sanguis e brachio: Non vult *Galenus* cap. 11. lib. de sang. missione: Reclamat quoque & demonstrat *Akakia* in 2. ad *Glaucôn*. Contra sentit *Aëtius*. Ac credo quosdam Medicos medendo aberrare plurimum.

4 Si ea quæ ab *Hippocrate* dicuntur de flatu in utero legamus lib. 2. de morbis mulier. multa huic mulieri talia symptomata evenisse comperiemus. Hæc autem inflatio quum est inter angustias uteri, dolor est major: non reformidat venæ sectionem, quum caloris magni magna sit suspicio: potuit esse inflammatio aliqua: nam quum uteri fundus aut cavitas inflammatur, in imo ventre dolor est, & minimo digitorum pressu irritatur: nec est quod objiciat quis

334 CONSILIORUM MEDICINALIUM,

vehementem non fuisse febrem; non enim in eo affectu ingentem esse necesse est: quum multis de causis moderata esse possit. Tamen accidentia horrida sunt saepe, & quæ Aëtius cap. 83. Tetrab. 4. serm. 4. describit. Chirurgis manu agram contingentibus quodammodo relaxatus uterus esse videbatur: quod non absimile videri poterat; siquidem fieri non posset quin præ dolore magna aliqua mutatio in utero contingeret. Accedit frequens usus chalastricorum & oleorum, & rerum humidarum propter dolores applicatorum, quæ aliquam relaxationem asferre potuerunt, immo appetentia coitus & veneris abstinentia paululum de loco suo dimoveri potuit.

5 Hippocrates non reformidat usum narcoticorum in doloribus uteri.

CONSILIUM LXXIV.

De Pleuritide.

Filiola domini Floræi quum sub dio, partim in Sole, versata esset, dolere caput cœpit, & tussire: febrisprehendit acuta, & quæ tamen ex intervallis major esse videretur: omnes noctes plenæ molestiarum fuerunt: maxime enim ad sextam serotinam & febris & reliqua excerbantur: jactabatur, nullo consistebat loco: tussis & tussendi cupiditas illam perpetuo infestabat: nil e pulmone educere poterat, tametsi esset stridula: in pulmone humoris concursatio, quæ obaudiretur: sitis erat ingens & implacabilis: frequens & brevis respiratio cum difficultate: postquam tussiverat, statim ejulabat: aliquando in partibus extimis febris mitescere videbatur: immo leniter perfrigerabantur ac si nova foret accessio: sed illud fallax fuit: pugnabatur cum febre, & tussi quod eam partim a capite excitari crederemus, partim a resudatione ichoris a calefacta pituita in pulmone. Octavo die symptomaticus alvi fluor. Nono interiit. Aperto cadavere latus sinistrum purulentum erat, & pars pulmonis quæ illud contingeret: immo & pus in capacitatem fustum erat: Pleuritis fuit.

Nos valde decepti fuimus existimantes tussim a capite esse. Sed quod tam frequens esset, & sicca, & cum difficultate spirandi juncta, illud aut inflammationem in pulmone, aut in latere, aut in utroque satis significare poterat: tamen unum desiderabatur, ut ægra de dolore lateris quereretur: hoc expectabamus; interea ignorance rei præsidium in inflammationibus thoracis usurpari solitum magno incommodo omisimus: & si illud usurpavissemus certis signis nequeunt assequi ultra pars esset affecta, e latere dextro sanguinem nullo profectu detraxissemus: itaque puellæ pervicacia & morositas maximam periculi partem creavit. Rubor genarum non erat, tamen fere perpetuo adest in inflammatione partium thoracis: item aliquando clauso ore dormiebat: quod nos in eam adduxit opinionem, ut crederemus costas non esse obsestas. Sed omnis ista ratio nos decepit valde: tamen vix excusari possumus quin sanguinem demere debuerimus, quum inflammationis in thorace magna esset suspicio. Ad
sectionem

sectionem venæ & insignis febris, & inflammationis suspicio, & sitis inextinguibilis, & jactationes ob incendium natæ, & maxime difficultas illa spirandi hortari debuerant: nam quum difficultatis differentiæ a motu ipso sumantur, ut velox, tardaue respiratio dicatur; a materia, calida & frigida, a thorace, magna, parva; a quiete, densa, rara; quemadmodum magna & frequens incendium in corde arguit, magna & rara delirium: parva & frequens in febribus aut œdema, aut impedimentum in thorace, aut inflammationem, aut quid simile: quum videremus ingenti præsentē æstu puellam habere frequentem admodum respirationem, & tamen parvam veluti oppresso & coangustato thorace, de inflammatione aliqua suspicari nos oportebat. Tamen hoc asserimus sæpe nos observasse in pueris valde febrientibus frequentem parvamque respirationem, licet affectus thorax non esset: sed nonnumquam magna intercidit respiratio in omnem dimensionem dilatato thorace: at in hac puella nil tale observavimus: immo quum dilatare thoracem vellet, subsultabat quodammodo, & vociferabatur. Hæc a nobis eo consilio scribuntur, ut quum alias, tum maxime puerorum curam suscipientes, tanto diligentiores in eorum morbis nos præstemus, quanto minus certos de suarum affectionum idea reddere nos solent: immo cum pueris tamquam mutis ægris nos rem habere existimemus; ut quoniam ex relatione, quæ tamen in dignoscendis morbis plurimi facienda est, nil certi, nilque pensi habemus, aliis conjecturis, signis & symptomatum observationibus nitamur; alioqui puerorum salus valde periclitatur. Nec enim ab ista ægra puella expectandum erat ut dolorem lateris pungentem quereretur quo secundæ venæ occasionem porrigeret, sed aliis modis res erat assequenda.

CONSILIUM LXXV.

De febre semitertiana.

DOmina de Chalmontio & ea mulier quæ ad insigne ensis regii commorabatur, eadem fere febre detineri videbantur, sed forte fatoque inæquali. **I** Una enim jam grandævis, & male pulmonibus affecta interiit, altera non item. Febris erat assidua, alias interdiu, alias noctu exacerbationes habens: una dies levior, altera acerbior, in mortem *τριταιοφύων* (u) aut *ἡμιτρίταιων* (x): non tertiana erat exquisita, quia horas duodecim superabat; non absolute tertiana, quia horas quindecim superat, ut sentit Galenus: forte longa videbitur tertiana, quod tempus intermissionis sit admodum breve: tamen quoniam nulla febris vacuitas visa est, nomine tertianæ donanda non fuit. Et si forte remissio aliqua erat, minima

(u) Februm tertianam referentium, tertiumgenarum.

(x) Semitertianarum.

Comm in
aph. 23. sect. 2.
lib. 6. Epid.
Ibid.
Galenus se-
cum pugnat.

Sect. 2. lib. 1.
Epid.

4. Aphor.

Com. in Aph.
25. sect. 2. lib.
1. Epid.
Part. 23. sect.
2. lib. 6. Epid.

nima occasione prehendebat horror cum perfrictione quadam, adeo ut ad hemitritæon accedere videretur: nisi forte timeamus ne Galenus nos rideat, ut & quosdam ætatis suæ Medicos, qui longam tertianam cum hemitritæo confundebant: at longa tertiana remissionem habet & intermissionem aliquam, hemitritæus nil habet intermissionis, ut Galenus in *Epidemiis* scribit: quamquam lib. de *Typis* longe aliter sentiens, hemitritæis aliquam intermissionem attribuit: sed puto hunc librum Galeni non esse. Febris dicta τριταιοφύης, latine tertiumgena, constituitur ab Hippocrate continua altero die remittens, quod Hippocrates τριταιοφύης (γ) vocat, tertio quoque die exacerbatur: hæc febris in mulieres dictas incidere videbatur, hujus hæc est descriptio: *Quum annus frigidus aquilonius cum humiditate fuisset, omnes per hiemem commode habebant: at sub ver decubuerunt. Febres tunc continuæ tertianarum more invadebant, violentissimæ, longissimæ (idque ob coctionis difficultatem, & oppressionem naturæ a vehementioribus symptomatibus) laboriosissimæ: lenes a primo, de cetero crescebant: aliquantum remittebantur, rursus ex intermissione vehementius incessabant, &c.* Itaque febris, quæ mulierem illam adoriebatur, erat potius τριταιοφύης, de qua videtur ab Hippocrate pronuntiatum: *Quæcumque febres tertia die fortiores fiunt omnes malæ, quoquo modo intermiserint, &c.* Intermissionis vacuitatem causam habere putat Galenus aut inflammationem, aut humorum κακότηταν (z). Ac de illis febribus quas τριταιοφύης cum Hippocrate vocare possumus, quatuor notanda sunt. Primum est, quod e malignarum febrium genere sint, opinione Galeni. Secundum quod illis proprium est, ut & malignis febribus, ut diebus decretoriis deteriores fiant. Tertium iis convenit ut nox præcedens accessionem molestior sit, secundum Hippocratem: nam a frigido & bilioso sunt humore, ut mirum non sit si de nocte molestias habeant: 2 nam dum biliosus humor acutam febrem facit, putrescunt interea humores frigidi, unde reaccenditur febris: & tamen alio in loco hæc omnia hemitritæis tribui solent: revera magna est affinitas inter hemitritæas febres & τριταιοφύης, ut in nostro *Definitionum Commentario* explicatum est. Quartum est quod notari debet: si febres illæ tertio quoque exasperentur, quum tamen continuæ sint, an illis diebus tertiis licet aut venam secare, aut purgare? Non videtur, sed potius moliendum est aliquid die mitiore. Revera si manifesta tranquillitas comparatione facta cum alio die apparet, & apparet quoque manifesta exasperatio die altero, eligendus is est qui eam præsefert tranquillitatem, ut aliquid moliamur. In utraque muliere erat anxietas summa, quæ a calore acri omnia confundente, & os superius ventriculi molestante contingebat. Implacabiles erant renum dolores, urinæ fere crudæ. Conjiciebamus circum ventriculum collectam esse humorum copiam, unde defectiones animi excitato vapore sequerentur.

Sed mirum fuit magis quod in illustri domina a Chalmontio apparuit: nam quum habitum corporis haberet tumidiusculum, pituitosum, minime

(γ) Altero die remitti.

(z) Malignitatem.

me diffabilem, corpus internum æstuabat, omnia quæ excernebantur erant biliosa: tota massa sanguinis erat corrupta. Et quod mirum, pulsus erat vibrans, qualis in ingentibus inflammationibus apparere solet. Quumque esset annosa, mirabantur Medici quomodo in febris assiduitate ista pulsus vibratio, elatio, magnitudoque tamdiu perstitisset. At animosa erat mulier, nullis aut corporis, aut animi laboribus defatigari solita, nulli pæne celeritate cedens, irasci celeris, ad omnes actiones expedita: cor compactum habebat, & facultatem vitalem omnium validissimam habebat: (nec enim tamdiu tam violentæ diræque febris molestias tulisset) de eaque illud dici potuit quod in aphor. scripsit Hippocrates: *Qui consueti sunt labores ferre, etsi imbecilli sint, aut senes, non consuetis fortibus atque juvenibus facilius ferunt.* Itaque pulsus erat validus, quum vitalis facultas esset valida, auctus erat usus, instrumentum cedebat, ut mirum non fuerit si talis pulsus existerit, & revera talis ad finem usque perseveravit. Sed quod magis mirum fuit, est quod uno die quinquies aut sexies rigeret ac si nova accessio foret. Horroris illius aut rigoris causam aut conjiciebant novæ materiæ accensionem, aut suppuratum in pulmonibus, aut aliquid simile. Observatum est ab antiquis frequentis & per vires repetentis causam horroris esse suppuratum: quod in pulmonibus hoc facit 3: sed si in pulmonibus id fiat, multo magis, aut pariter quoque in aliis partibus fieri debet. Aperto cadavere sinistra pars pulmonis erat purulenta: sed id crebri horroris causa non erat. Nam statim ab isto horrore calor adurens surgebat manum tangentis feriens, adeoque vola manus & planta pedum incaluerat, ut nullus fere eum calorem ferret. Horroris autem illius causa esse potuit inæqualitas quædam materiæ, & τὸ ἑτερογενές (a), ut quæ materia in majoribus venis coercetur, & uniusmodi est continuam faciat calore continenter cordi communicato, necnon vapore elato: quod dum fit a calore isto alia corrumpitur materia in habitu corporis (in quo focus periodicarum febrium continetur & consistit) eaque materia reduplicationis est causa; quæ reduplicatio habet aut levem perfrigerationem, aut horrorem antesignanum, ut idem fiat quod in hemitritæis febribus quas κατ' ἑξοχὴν φρικώδεις (b) passim cum Hippocrate Galenus appellat: quotidiana enim habet frigus tantum, & si continua est, non habet: tertiana autem rigorem habet: & tamen quum hemitritæus ex quotidiana continua (quod tamen minus proprie dicitur, quum nomen quotidianæ continuitatis nomen excludere videatur) & tertiana intermittente componatur, dum ita confunduntur, symptomata quoque confusa habent: & qui horror per se neutrius est si sola spectetur, utriusque confusæ esse potest. Et libri prioris ad Glauconem Paraphrastes dum quærit in quas febres rigor horrorque incidunt, agnoscit intermittentes, quibus nimirum horror aut rigor periodicus est antesignanus: item semitertianas quibus proprius est horror, immo κατ' ἑξοχὴν (c) horrificæ dicuntur.

Aph. 49. lib. 23

Ballonii Oper. Tom. II.

V u

tur.

(a) Heterogeneum.

(b) Per excellentiam horrificas.

(c) Per excellentiam.

Comm. in
part. 5. sect. 3.
lib. 1. Epid.

Com. in par. 5.
sect. 3. lib. 1.
Epid.

Ibid.

Part. 25. sect.
3. lib. 1. Epid.

tur. Quamquam Galenus docet posse existere semitertianas sine horrore : sed hoc in uno tantum casu ponit, quum scilicet tabescentes comitatur febris semitertiana : successu enim temporis horrores occasio tollitur, præsertim materia pituitosa consumitur horrores causa, nisi forte aliunde horrescendi veniat occasio. Aut enim a suppurato oriri potest, aut forte quia diuturnitate temporis corpus & ex carne & ex sanguine redditum minima occasione inhorrescit. Ergo de periodicis & semitertianis dicta sint. Nunc de continuis. Quædam sunt continuæ, homonymas tamen dictæ, quæ quum ex multis particularibus accessionibus procedant, fit ut prioris finem altera accessio cum horrore præveniat : & in his horror adest. Aliæ quoque permultæ sunt continuæ, & quæ una finiuntur accessione, a levi rigore vel frigore incipientes ob materiæ inæqualitatem, vel malignitatem. Sunt & aliæ quas Hippocrates horrificas vocat (ego vero hoc non legi, nam solas semitertianas horrificas vocat, & hanc admittit appellationem Galenus) quod per totam fere accessionem earum corpus inhorrescat, idque vel reduplicato febris incremento, vel eo ipso citra reduplicationem inæqualiter crescente : in quibus si longioribus intervallis horror remeat, reduplicatio dicitur & fit, maxime in semitertianis ; sin brevioribus, horrificus, inæqualisque motus dicitur. 4 Sed audiamus ipsum Galenum, quem citat Paraphrastes, locum enim haud legi : *Febrim continuam tertio die repetentium quædam cum horrore venientes, quum a primo impetu ad incrementum se conferunt, tametsi non mediocriter prægressæ videantur, alterum horrorem cum constrictione inducunt ; ab hoc alterum incrementum, deinde aliam constrictionem & horrorem : nam iterum hæc & ter repetunt. Post die aliam priore minorem habent accessionem sine priorum repetitione, isque est perpetuus orbis, ut binæ binis diebus sunt accessiones. Et illud, binas, binis diebus, interpretor, tertio quoque die duæ accessiones fieri videntur. Aliæ sunt continua tertio quoque die repetitiones habentes citra illas horrificas invasiones, unamque habent accessionem tertio quoque die, accessione carent secundo die ; unum enim habent continuum & æquabile ab invasionem ad vigorem incrementum. Priores febres ἡμιτρίαιες vocaveris, posteriores τριταίους, quæ τριταίους medium locum habent inter ἡμιτρίαιες & intermittentes febres : nam illis sunt meliores, his vero deteriores. Et pro utrisque notanda hæc distinctio, quod in hemitritæ tertio quoque die duæ fiant accessiones, & secundo die sit una accessio : 6 quod mirum cur secundo die dicat fieri unam accessionem, quum continua sit quotidiana. Sed ego puto manifestum quoddam esse argumentum cujusdam ἐπισήμασις (d), quod non adest in iis quas vocat τριταίους : nam tertio quoque die sine horrore habent aliquam repetitionem, seu accessionem, secundo die non habent accessionem, quum sit uniusmodi febris. Item sciendum in hemitritæ manifestos esse horrores & inæqualitates, quod in his quæ dicuntur τριταίους non cernitur : nisi forte dicas & objicias illud Hippocratis descriptionem febrium τριταίους facientis in Epid. Rigores omnibus inordinati erant & errantes : Si ergo horrores ita in illas continuas*

(d) Annotationis febrilis.

incidunt, in quo distinguetur hemitritæus ἀπὸ τῆς τριταίουφους; nos dicimus aliud esse inordinatos esse rigores minimosque in febribus continuis, aliud dicere ordinatos esse: nam in hemitritæis non sunt inordinati, errantes & minimi, sed validi, statim, & vehementes: & ideo proprie dicitur horrida. Sed si in alia febre continua erratici incidunt horrores, non perinde horridæ vocabuntur. Quod ut plenius intelligatur, causa & hemitritæi & tritaioφους est explicanda. Verus hemitritæus a duobus humoribus est, a bilioso & pituitoso: & si æqualiter exsuperet humor uterque exquisitus, fiet semitertianus typus. Prout autem humor unus paucior est altero, ita quoque aut vera aut non vera semitertiana est. Vera febris τριταίουφους ab humore quidem bilioso, sed lentiore febre fit & coctu difficiliore. Quod si horrores habeat, non jam unum humorem agnoscit, sed duos, & ad hemitritæon accedit. Proinde Galenus eod. Commentario de tritaioφους horrores errabundos loquens, ait eas a duobus humoribus oriri, pituitosis & biliosis. Et fere dum τριταίουφους explicat, idem dicit quod & de hemitritæis. Atque ut ingenue dicam, magna est societas inter utraque, præsertim quum horrores sunt conjuncti. Itaque cum doctiss. Aka-
kia de illis horridis continuis scribit: *Si longioribus intervallis horror remeat, reduplicatio & dicitur & fit, maxime in semitertianis: sin brevioribus, horridus inæqualisque motus dicitur.* Obscurius enim dicit quod nos ante diximus: Si statim ac vehementes, & ex majori intervallo horrores redeuntes, tunc vera est semitertiana: sin erratici sint horrores, parvi, & ex brevioribus intervallis, continua potius τριταίουφους dicetur. In hac muliere febris erat τριταίουφους, ad semitertianæ naturam accedens, & humor pituitosus quidam secretus videbatur, qui novorum horrores erat occasio. Nec alienum erit monere Galeno placuisse cum Veteribus febres istas τριταίουφους inflammationem sequi partium internarum. Quod & in hac muliere observatum est: totum enim corpus internum incendio conflagrabat; & quum iræ esset præcipitis, in cysti cholidochi novem lapilli ciceribus rubris duplo majores inventi sunt: hepar incendio incanduerat: totus sanguis putris erat & lacteus. Obiit die 27. totius morbi.

Sed & unum animadvertere oportet, quod & therapiam, & diagnosin in primis facit omnibus jecorariis, id est, quibus grandius hepar, amplius, tumentius & calidius, quum febribus magnisprehenduntur, maxima ex parte tempore urgentis febris dolores in claviculis 7, & secundum omoplatas sentire satis vehementes. In pleuritide quidem quum uno loco inflammatio aut phlegmone consistat, tamen in parte longe remota ob communicationem & continuitatem membranarum dolor intolerabilis sæpe sentitur qui majores sæpe molestias exhibet quam ipsa pleuritis. Et signa diagnostica pleuritidis aut superiores, aut inferiores partes occupantis Hippocrates desumit ex dolore aut claviculas aut ileos regionem occupante, hepate accenso, aut inflammato, aut per insignem febrem æstuantem plurimum, dolor potest ad jugulum pervenire: 8 reperio enim bifariam dolorem tensivum ratione ipsius jecoris surgere. Aut enim hepar nothis costis alligatur, & tunc dolor ad claviculam percipitur ratione distantæ membranæ 9: quibus non adligatur, a vasorum ipsorum potius

Comm. in
part. 25. sect.
2. lib. 1. Epid.

Com. in part.
5. sect. 3. lib. 1.
Epid.

Comm. in
part. 5. sect. 3.
lib. 1. Epid.

2. Acut.

340 CONSILIORUM MEDICINALIUM,

Lib. 28. loc.
aff.

quam membranarum distensione dolor surgit. Et ut ait Galenus, proprius venæ arteriæque dolor, veluti in longitudinem extensæ chordæ speciem refert: quod est notandum, ne quum hos dolores in febribus aut inflammationibus hepatis ortos videris, frustra de catarrho comminiscaris: probabile est enim dolores pro partium affectarum situ aut esse ἀναρρόπας (e) aut καταρρόπας (f). Actum die 15. Septemb. 1574.

ANNOTATIONES.

1. Hæc febris fuit ea, quam τύφον (g) vocat Hippocrates libro de internis affectionibus.

2. Febres τριταίφους mediæ sunt inter hemitritæas & tertianas longas, aut alias febres quæ habent intermissionem. Comm. in Aphorism. 23. sect. 2. lib. 6. Epidem.

3. Galenus docet quam acer calor excitetur ob fumosam substantiam a pituita putri & salsa excitatam. Comment. in part. 16. lib. 4. Acut. Revera inæqualitas materiæ causa fuit illius horroris tam frequentis.

4. Ista desumuntur ex Epidemiorum Commentario, & proprie ad τριταίφους febres possunt attribui.

5. Vel leges: In binis diebus tres fieri accessiones, ut uno leviori die fiat una accessio pituitosa, secundo duæ accessiones.

6. Nomen παρὰξυσμὸς etiam in continuis potest usurpari: nam quum febris exasperatur, licet continua sit, potest dici παρὰξυσμὸς (h).

7. Nam quemadmodum ineuntibus paroxysmis intumescit & expanditur hepar contingens diaphragma, unde difficilis spiratio contingit: ita quoque dum astuat jecur, intumescencia est quedam; hinc tractui similis contentio: quo fit ut per communicationem vasa superiora afficiantur.

8. Quia tamen corpus hepatis unum est & continuum, sæpe signa inflammationum gibbarum & simarum exquisitè dignosci non possunt.

9. Membranarum dolor est punctorius, sensimque expanditur, punctorio sensu tamquam in centro laborantis loci in parte est. Tensionis sensus circumcirca musculum est. Ult. cap. lib. de sanguinis missione, & cap. 1. lib. 2. locor. affect. Sic unum & idem potest punctorium sensum inferre & tensionem, sed diversa ratione.

(e) Sursum vergentes.

(f) Deorsum vergentes.

(g) Stuporem attonitum.

(h) Exacerbari.

CONSILIUM LXXVI.

De sanguinis sputo.

DUæ sunt partes in ægro isto, quæ aut infirmitatem, aut vitium, aut utrumque videntur contraxisse, pulmo, & lien. Quæ quum alias, tum maxime in iis quibus hepatis intemperies est aliqua calida, propterea acrioris sanguinis parens & procreatrix, facile suæ infirmitatis signum edunt aliquod. Lien quidem, dum hepar non bene repurgat, quod plus succi nigri generetur, aut quod imbecillus fiat, pote legitimo alimento a jecore suppeditato, non confirmatus. Pulmo autem, quia quum sit pars biliosa, facile attrahens ob motus perennitatem, ut in *Epidemiis* Hippocrates annotavit; *Attractio, pulmo, incendium*, id est, æstus ingens in partibus, & raritas, motusque perpetuitas pulmonis attractionis sanguinis & spiritus maximæ causæ existunt, fit ut si acrior sit sanguis qui a jecore fluit, rapiturque, augeatur aliqua ex parte intemperies, & hæmoptysi æger sit obnoxius; unde tabes: quod huic ægro nostro jam a longo tempore contigit. Nam qui una cum tussi e pulmone sanguis educitur, extunditurque, exulcerationis sensum exhibens, satis declarat duorum alterum, aut acriorem esse sanguinem qui ab hepate in cor, & ab hoc in venam arteriosam resilit, unde aliqua fit *συσπνοσις* (i), aut tenuiorem esse, unde anastomosis, aut diapedesis. Nam quum nutritio pulmonis, & aliarum partium, sententia Galeni, non tam per oscilla venarum, quam per earum tunicas fiat, natura arteriosam venam machinata est artificiose, ne vasis raritas & pulmonis validior attractio efficeret ut statim sanguis, qui est pulmonis nutrimentum, absumeretur, & sic causa esset marcoris ipsius pulmonis, affectumque illum induceret, quem Hippocrates in *libris de Morbis* tabem siccam vocat, quemadmodum & pulmonem siccum. Sic vasis arteriosi crassities facit ut restagnet, resideatque sanguis, & tardius in nutritionem pulmonis facessat. Itaque si qua venæ arteriosæ tenuitas a natura est data, & ab ipsa conformatione, ut iis contingit quibus natura venæ sunt angustæ, & instar tenuium flaminum, ii facile sanguinem e pulmone educunt: sed id periculo caret, quumtribuendum hoc sit tenuitati ipsius vasis. Sed si vas ipsum rite conformatum, si crassiusculum & pluribus villis intextum, & tameneductio sit sputi cruenti sæpe, hoc cacochymiae acrimoniaeque humorum adscribendum: Ita enim omnis humor acer erodit, sibi viam facit, cuniculosque agit. Propterea perperam Medici faciunt, qui ubi primum aliquem hæmoptoicum vident, illum frequenti venæ sectione fatigant, sic enim pulmone & lateribus infirmitas conciliatur. Itaque distinctione opus est: nam sieductio sanguinis aut propter tenuitatem sanguinis, aut venæ arteriosæ gracilitatem contingit,

V u 3

hic

(i) Erofio.

hic parciore in secunda vena esse oportet: sin omnibus rite comparatis ob sanguinis pravitatem id fiat, liberaliores esse fas est, alioqui graviter in commoda ægrorum peccatur. Nos autem in hoc ægro nostro potius animadvertimus conjicimusque sanguinis calorem, acrimoniamque cujusdam διαβρώσεως (k) causam esse, quæ in tabem ægrum conjectura est, nisi arte provideatur. Quemadmodum enim hominibus alatis quos 6. *Epidem.* περιπρωδίας vocat, sententia Galeni flatus ruptionis venarum causa esse potest, qui flatus ob imbecillitatem caloris surgere solet in ejusmodi hominibus ita alatis factis per facultatis formatricis impotentiam, unde tabi obnoxii sunt maxime; ita quoque acer calor ejusdem affectus causa esse potest, dum humores & spiritus generat acres, subtiles, acutos & mordaces: 1 Juvare quoque potest destillatio a capite. Tamen in eam venimus opinionem, ut non existimemus caput per se esse affectum, sed ex eventu tantum. Si enim destillatio ipsa hemoptoïseos auctor fuisset, jam tabidus interiisset. *Quinto enim Methodi medendi cap. 14. & 15.* satis docet Galenus quam brevi tabescant quibus ferina destillatio sputi cruenti auctor est: 2 sed si aut conformationis vitio, aut acrimonia sanguinis id fiat, non tam præceps est morbus. Sic errant qui in omni metu tabis, & omni tussi ad caput recurrunt tamquam auctorem primum: sæpe enim id tantum contingit secundo. Hippocrates hoc primus animadvertit *lib. 1. de Morbis*, dum docet quomodo caput pulmoni consentiat in attractione: nam pulmo calefactus attrahit, & caput facile calefit; unde utraque pars conspirat in perniciem ægri. Tamen facile qui affectus erat secundarius, fit primarius in iis qui ad tabem devertunt ob tabificam qualitatem. 3 Hujus ægri affectum *lib. 2. de Morbis* depinxit, dum describit affectum quem Græce vocat φθῶν (l), quæ non oritur aut vitio parentum, aut ulcere concepto in pulmone, sed tantum propter intemperiem quamdam partium: ideoque ait eum affectum esse curabilem, & ante annos decem non necare.

De splene non putamus laborandum: quandoquidem non existimamus id tanti esse ut eo convertamus nostram industriam. Etsi enim signa quædam elucet quæ aliquid hypochondriacum resipiunt ac redolent, putamus leviora ista fore si hepatis consultum fuerit. Accidit forte quod quum natura sit satis hilaris, diuturnæ infirmitatis tædio affectus, & sanitatis desiderio languens, animum suum demiserit, contraxeritque.

Ac censemus primo quoque tempore, repurgato prius corpore, illum ad usum lactis asinini relegandum esse; habeat domi paratam opiatam ex decocto rerum aperientium & thoracicarum cum multo polypodio, in quo incoquantur unc. iiij foliorum fennæ, additis unc. ij cassiæ & unc. j conservæ buglossi & capillorum veneris: fiet opiatum utenda aliquando, ut tibi videbitur.

Censemus semel aliquando repurgandum satis valido medicamento, ut diaphœnico, aut electuario diacarthami dissoluto in juscule ad elidendam vim

(k) Erofionis;

(l) Tabem;

vim scammonii. Et ne mirum sit cur probetur aliquando validior purgatio, quum in morbis thoracis ab omnibus recentioribus lenientia medicamenta probentur: dicimus id fieri propter humorum acrimoniam & cacochymiam, quam non superabit leniens & eccoproticum medicamentum. Quod facimus consilio Galeni, quem Fracastorius secutus est *cap. 15. lib. 5. Methodi*, ubi disputat de curatione hæmoptoicorum per diabrosin & capitis vitium. Locus præclarus. Bis anno secabitur vena, ineunte autumno proximo secanda erit. Vespero cubiturus utatur conserva rosarum, nenupharis, violarum, additis granis massiches & olibani: habeat syropos domi ad juvandam expectorationem: quantum fieri potest vino abstineat. Utatur elixis potius. Paretur pulvis ex saccharo cando, pulmone vulpis, penidiis, glycyrrhiza; cujus cochlear in ovum immittatur, & capiat mane. Vel trochisci ex hoc pulvere formabuntur cum gummi tragacantha, addito pulvere boli armenæ aqua rosarum lotæ.

A N N O T A T I O N E S.

1. Omnis puris excretio post sputum sanguinis mala. Spuitionem sanguinis omnem non sequitur puris excretio: sed si πύσις καυχήδης (m). Talis est autem omnino ex pulmone. Hippocrates Aphor. 15. lib. 7.

2. Sed hunc morbum melius Hippocrates explicat lib. de internis affect. & vocat tabem ex descensu putris pituitæ: Locus præclarus. Hippocrates valenter purgat.

3. Talis phthoe a capite est, διὰ τὴν διάχυσιν τινὰ (n), ut Hippocrates 2. de morbis loquitur initio. Sed inter ceteros locus unus præclarus est lib. 1. de morbis, quomodo pituitæ liquefactæ descensus afferat incommoda in oculis, pulmone, ventriculo.

4. Circa hunc ægrum, & alios consimiles duo quæri possunt: An validis opus habet medicamentis: quod Hippocrati & Galeno videtur convenire. Item an in suspitione puris & affectorum pulmonum, jussulorum, & rerum liquidiorum usus conferat: nam putres sunt; sæpe declarat puris sputum; nec modo vomica est aliqua, sed corpus ipsum vitiosum est: Si siccum sano propinquius, errant qui nimium humectant. De hoc Galenus cap. ult. lib. 4. loc. affect. & lib. 2. Epidemiorum.

5. Hippocrates conformiter ad istam opinionem lib. de internis affect. in descensu putris a capite pituitæ valenter purgat.

(m) Spuitio maligna.

(n) Per quandam diffusionem.

CONSILIUM LXXVII.

De Febre Typhode.

UXOR Domini Vieillart mense Julio incidit in febrem typhoden ab antiquis vocatam. Focus ejus in partibus alvo propinquis erat conceptus in materia phlegmatica mista bile, aut in materia biliosa pituitesfacta, ut ita loquar; & symptomata elucebant utriusque humoris mixtionem significantia. Quum febris exacerbabatur obmutescibat, pulsus deficere videbatur, syncopizabat, vigilabat, obdormiscebat alias; & id genus terrifica erant symptomata. Verebantur Medici ne cerebrum secundario læsum tandem alteraretur, unde aut cataphora, aut coma vigilans sequeretur. Tametsi autem langueret pulsus, tamen a validis medicamentis Medici non destiterunt, quod viderent exigendam, oppugnandamque multiplicem materiam mali auctorem.

Sæpe repurgata est medicamento ex rheo & folliculis. Clysteres frequentes injecti ad evacuationem & revulsionem. Vicesies fumsit cornu unicornis, & reliqua cardiaca. Sed id frustra fiebat, quum malum tyrannidem in cerebrum exerceret, unde metus cataphoræ & paraphrenitidis, his remediis occursum est.

℥. Foliorum pæoniæ, fœniculi, salviæ, majoranæ, betonicæ, ana, man. j: radicis pæoniæ, angelicæ, acori, ana, dr. ij: scariolæ, acetosæ, florum nenupharis, ana, man. j: mercurialis, betæ, ana, man. ij: fiat decoctio in sero lactis, addendo epithymi, pug. ij: in colatura dissolve confectiois hamech, unc. j: diapœnici, dr. ij: syrupi rosarum pallidarum, unc. jß: fiat clyster.

℥. Olei castorei, unc. j: olei chamæmeli, unc. jß: pro litu colli.

℥. Olei chamæmeli, unc. ij: cum pulvere angelicæ & castorei fiat litus.

℥. Aquarum pæoniæ & angelicæ, ana, unc. ij: passentur per manicam Hippocratis.

℥. Theriacæ & Mithridatii veteris, ana, dr. ʒ: conservæ rosarum, borraginis, melissæ, ana, dr. iij. pro corde.

℥. Destillati restaurativi & aquæ hordei, ana, lib. ʒ: utatur.

Quum ingens in toto ventre incendium perciperetur, hoc quod sequitur præscriptum est.

℥. Mucaginis seminis albæ, psyllii, & cytoniorum extractæ in aqua rosarum, ana, unc. iij: ceroti santalini, unc. j: aceti, unc. ij: olei rosati, & chamæmeli, ana, unc. jß: fiat linimentum pro toto ventre.

℥. Aquæ imperialis & salviæ, ana, unc. ij: utatur item & mûbridatio.

℥. Decocti hordei, unc. iv: syrupi nenupharis, unc. jß.

Et tunc incumbabant Medici in somni conciliationem.

Parata hordeata ex cremore hordei non contusi sed expressi. Dealbatum est hordeatum amygdalis & dulcoratum saccharo rosato.

℥. Confe-

℞. Confectionis alkermes, scr. j: conservæ buglossi, nenupharis, ana, dr. ℥: rasuræ unicornis, gr. ij: cum foliis auri fiat bolus.

Repurgata confectione hamech & rheo.

℞. Conservæ nenupharis & rosarum, ana, dr. vj: aceti, unc. j℥: lactucæ, man. ℥: fiat frontale.

℞. Rasuræ unicornis, gr. iv: rasuræ eboris, margaritarum electarum, ana, gr. v: capiat cum aqua cardui.

℞. Absinthii, rosarum rubrarum, foliorum salviæ, majoranæ, ana, man. j: santali, dr. ij: fiant sacculi pro stomacho.

Clysteres injecti dissolutis unc. ij cassiæ & unc. j catholici.

℞. Aquæ lactucæ, solani, acetosæ, rosarum, ana, unc. ij: aceti rosati, unc. j℥: pulveris rosarum, santali, ana, dr. ij: pulveris absinthii, dr. j: fiat epithema pro jecore.

℞. Florum nenupharis, violarum, buglossi, ana, pug. j: foliorum lactucæ, man. ℥: papaveris albi, cap. j: seminis melonum, dr. j: fiat decoctio pro dosi, & cum unc. j. diacodii potus.

℞. Seminis raphani, dr. j: seminis atriplicis, dr. ℥: coquantur in oxymelle simplici: in colatura ad unc. iv. dissolve succi amygdalarum dulcium, unc. j℥: fiat vomitorium.

Ad renes fiunt irrigationes ex aqua solatri, sempervivi, lactucæ cum aceto.

CONSILIUM LXXVIII.

De Gonorrhœa virulenta.

Mercator quidam una muliere non contentus, quantum licuit libidine vixit, & cum prostibulis versatus, inquinatus est, unde & gonorrhœa & ulcuscula cacoëthea in pudendo manaverunt: tamen sibi præcavens, advocato Medicorum consilio, in luem non incidit; sed quum rem leviusculam putaret, semine illius virulentæ gonorrhœæ intempestivius suppressæ redivivo sentit dolorem acerbum in spina, & lumborum regione: immo in pene ulcuscula repullulant, statimque evanescunt. Difficultatem spirandi nonnullam habet, ἀργεντος (o) est, macrescit in dies, dolet totam spinam, & lumbos. Inito consilio dictum est id totum esse a reliquiis istius virulentæ, quæ sensim vires acquirit: immo & rudimentum esse illius affectionis quam Hippocrates in libris de Morbis tabem ex dorso vocavit. Itaque tametsi ad oppugnandam vim morbi valeret usus guaiaci, tamen de macie erat verendum. Itaque creditur satius esse corpus reficere, & interea non esse alienum ut interponeretur usus hydroticorum temperatorum, ut non proliciantur sudores, sed ut potius sensim humores deficerentur, & maligna qualitas emendetur. Consilii hæc sunt capita.

Ballonii Oper. Tom. II.

X x

Bis

(o) Cibum fastidians.

346 CONSILIORUM MEDICINALIUM,

Bis hebdomade injiciatur clyster emolliens & detergens. Primo quoque tempore utatur bolo cassiæ cum rheobarbaro. Aperiatur basilica dextri brachii ad tria vascula.

Utatur semel pauca terebenthina cum syrupo de althæa. Pauca autem sit quantitas, ne hinc alvus solvatur, sed tantum ut vasa munda fiant.

Linatur frequenter spina oleo mastiches, cytonio rosato cum aceto.

Deinde utatur lacte asinino per dies viginti continuos.

In pastibus decocto sarsaparillæ diluto satis, idque cum passulis.

Tandem quum renutritus fuerit, ad decoctum chinæ & sarsaparillæ minime dilutum adducetur, si semen mali longius disseminetur.

Et quum perseveraret dolor, & calor summus in renibus, hoc quod sequitur fuit institutum.

℞. Sapæ, lib. 6: mucaginis decoctionis malvæ, bismalvæ, violarum, seminis psyllii, melonum: adde opii, scr. ij: & applicetur instar cataplasmati regioni renum.

CONSILIUM LXXIX.

De febre Affode.

L Aurentius Prætor post curas, sollicitudines, iras, & intemperantem victum, generosorumque vinorum usum, horruit, & insigniter febricitavit. De eo verum illud Hippocratis: *Morbi sensim generantur, sed affatim repenteque adoriuntur.* Quum solita exerceret munia in acutissimam febrem incidit, statimque magna virium jactura apparuit: nox inopacissima, jactationes, æstus, sitis implacabilis, facies paullo post Hippocratis. Natura visa est choleram morbum tentare: excreta sunt *ὕδατόχολα* (p), multi generis, foetidissima: pulsus parvus, frequens; difficilis respiratio; sopor: oppressio stomachi: desurgebat sæpe, sed inaniter, & falsa quædam erat imaginatio & opinio aut flatus, aut doloris ventrem urgentis, quod animum laborare, delirioque occupari significat; quemadmodum Hippocrates scripsit, & apertius Galenus in *Comment.* *Ventrem tum murmurantem, tum rugientem cum inanibus surrectionibus, quidam phreniticon esse contendunt. Sic duobus errant modis: nam nec ea quæ sub sensum cadunt sentiunt, quamquam cum dolore fiant: vel quæ sub sensum cadunt videntur sentire. Altero modo, quia sæpe e lecto desurgunt ac si sollicitati & demorsi essent: & tamen non mordentur. Sic falso se morderi putant. Tamen ex usu videretur sectio venæ, nil tentatum est ob virium metum: tamen urgente difficultate spirandi, & æstu summo, secta vena: nihilo levius habuit. Quæcumque excernerentur sive supra sive infra, omnia cruda erant. Urinæ citrinæ, confusæ: *ῥέχες* (q): & post missum sanguinem*

*Par. 16. sect. 3.
Prorrhæ.*

(p) Aquosæ . biliosæ:

(q) Stercor.

guinem deterior virium conditio fuit. Quinto interiit. Morbus peracutus fuit. Aliquid fuit *περιπνευμονικόν* (r): tamen pulsus inflammationem non indicabat: ex intervallis dolor erat lateris aliquis, sed fugax. Rondeletius autem observat cum peripneumoniis adesse dolores nonnullos laterum & sterni; febris, ut prædictum est, vehementissima adorsa est, & statim secuta est virium magna jactura: jactatio erat & anxietas *ἀνέμετος* (s) infirmitatem naturæ & obsidionem ventriculi designans: & febris erat *ἀσώδης* (t). Nec mirum si horrida statim fuit febris, qualis phrenitico obtigit in *Epidemiis*. Nil profectum, quod remedia morbo essent inferiora.

CONSILIUM LXXX.

De hepatis inflammatione.

Joannis Puthonne uxor post sollicitudines, curas, quum valde caco-chyma esset, in ardentissimam febrem incidit. Nullo loco stare poterat: vires febris eundo acquirebat: jactabatur plurimum: utrumque hypochondrium intumuerat: ne minimum quidem digitorum pulsus ferebat: densitas erat linguæ ob ingens incendium & defectum humiditatis. Septimo icterica interiit. At hic icterus licet suo die critico eruperit, tamen funestus fuit, quia non tam erat a suffusione bilis quæ febrem committeret, quam a phlogosi ipsius hepatis. Et revera leviter tantum corporis superficies erat infecta, nec morbi par erat suffusio. Hepar erat inflammatum, & fauces præcludi visæ sunt, quod ad claviculas dolor pertineret. Sanguis tantum semel detractus, quod jam morbi dies exactus foret antequam Medicus vocaretur.

CONSILIUM LXXXI.

De febre continua cum eruptione parotidum.

Tonfor quidam juvenis pituitosus partim & sanguineus quum loco & tempore curaretur, septimo die morbi sudores habuit copiosos: Octavo die summa virium erat jactura facta: & quum febris experts foret, necnon satis luculentam habuisset hæmorrhagiam, tamen nono die parotides apparuerunt: illæ erant satis mansuetæ, potius quantitatem materiæ quam qualitatem secutæ ac præferentes. Digerendis illis consultum

X x 2

est,

(r) Peripneumonicum;
(s) Vomituriens,

(t) Fastidiosa; anxia;

348 CONSILIORUM MEDICINALIUM,

1. Epid. sect. 1.
3. Prorrhet.

est, mox suppurandis. Nil profectum est. Tamen quum recurreret materia quæ aliorum rapi videbatur, tandem majoribus machinamentis suppuratum tentandum fuit. Hinc discas sæpe non esse funestas parotides, ut in plerisque solent, præsertim si materia earum sit *εὐήθης & εὐσταθής* (u), quomodo multas in *Epidem.* innocuas esse testatur. At in *Prorrhetico* bifariam parotidon eruptionem malam esse probat, tum quod per parotidas abscessus morbo non sit par: tum quod qui abscessus ad partes superiores fiunt, perniciosi esse soleant.

CONSILIUM LXXXII.

De febre continua.

CUjusdam Victoris uxor quum febre laboraret continua morbo jam progresso Medicos accersivit. Affecto jam morbo illud faciendum fuit, quod jam factum, si de re maturius consultum, oportuisset. Et quum sero melius fuerit præstari quam numquam, quod res operam celerem postularet, nono die secta est vena ad duo vascula. Natura ista seditione irritata crisin antevertit. Itaque vesperi illa toto horruit corpore, *ἰψίσπυς* (x) longa, vox clangosa, *πνεῦμα περισπύπτον* (y), partium extimarum frigus qualiter in jam morituris apparet. De funere cogitabatur. Quum exigua salutis spes foret, qualicumque ista excretionem natura erecta fuit: Fluxus dysentericus: convaluit.

Lib. de Medicamentis.

Hinc discere oportet nefas esse tumultuariam nonnullorum, curandi rationem sequi, qui susque deque ferunt si diebus criticis, aut aliis quibusvis aut feriantur venæ, aut medicamenta præscribantur. At nos observavimus sæpe leves irritationes ab artificio Medici factas, motus & perturbationes, tumultusque excitare magnos. Et si instantibus crisis (præsertim si morbus biliosus sit, & bene ordinatus) medicamenta dantur, sæpe hypercatharseis inducunt: quod centies verum deprehendi. Et id primus edisseruit Hippocrates.

CONSILIUM LXXXIII.

De febre continua cum gravibus symptomatibus.

RObertum febris continua magnas de nocte exacerbationes habens corripuit. Incolumis illactenus vixerat. Membra delassata fractaque appulsum

(u) Boni moris & constans.
(x) Sudatiuncula.

(y) Spiratio interrupta.

appulsum manus non ferentia: dolor capitis acerbis: jactationes perpetuæ. Quarto die purgatus: quinto secta vena: sexto apozemate ex folliculis repurgatus: biliosa multa: septimo nil apparuit. Urinæ non multum flammæ, tenues, sed boni coloris: quod si ad tenuitatem coloris pravitas accessisset, pessimum id foret: sed saltem ad morbi longitudinem apparuerunt, ut Clazomenio contigit. Octavo iterum repurgatus. Nono comatosus factus & delirus: Febris ingens: urinæ tenues, subflavæ: Alvus eo minime sentiente perenniter fluebat: id symptomaticum erat, quia sensim fiebat: omnis excretio biliosa. Decimo & undecimo eadem: lingua obtremiscens: quod Galenus ad facultatis animalis imbecillitatem refert, estque signum non constantis mentis: *Cerebrum enim, ait, afficitur, affectioque ipsa calida est; quod calor motionem perpetuam afferat, contra frigus immobilitatem.* Et in Aphorismis: *Si lingua repente incontinens fiat, aut aliqua pars stupore elanguit, hoc melancholicum est.* Galenus in comment. τὸ μελαγχολικὸν interpretatur non ut ad affectum melancholicum referatur, sed ad humoris dominatum: quamquam ἡ μελαγχολία ἢ τὰ μελαγχολικά (z) non ad humorem, sed ad diathesin & affectionem, affectionisque speciem refertur: i sic incontinentia linguæ repente incidens est μελαγχολικὸν quid, id est, ait Galenus, est ab humore melancholico quatenus est quid viscidum, lentum, crassum, propter similitudinem ad pituitam accedens: ut tum humor melancholicus, tum pituitosus illius affectus causa dicatur: quamquam stupor & ἀκράτεια (a) linguæ non sunt affectus melancholici, id est qui redoleant, resipiantque naturam veri humoris melancholici: sed homonymus affectus melancholici dicuntur. Priorem rationem de analogia inter humorem melancholicum & pituitam fusius explicat Galenus; ait enim apoplexias, convulsiones, cæcitates promiscue & ab humore melancholico, & a pituita fieri, quoniam utique humori communis est crassitudo. Sed furor non fit a succo melancholico quatenus frigiditatem habet & crassitudinem: siquidem oportet aliquid esse quod irriter & incitet. Et quum dicit Galenus interpretans illud Hippocratis quomodo quadragenariis & quinquagenariis apoplexiæ fiant, ait illa in ætate maxime abundare τὸν τῆς μελαίνης χυμὸν (b): Interpres vertit, succum atræ bilis, nos potius succum melancholicum dicemus. Nam atra bilis proprie dicta non facit istas ἀκινήσις, ἐκπλήξεις (c), sed potius effert, impellitque corpus; hinc in Aphorism. Si, ait, multitudo humorum est, μελαγχολικώτερα (d), timores sunt, & affectus qui proprie melancholici dicuntur: sin talis non fuerit, id est, si ad aliam naturam vergat, si aut potius de humore pituitoso resipiat, aut de bilioso, aut alius generis humore, labores ac convulsiones. Et tamen ante dixit promiscue & succum melancholicum & pituitam cæcitates, apoplexias, convulsiones facere, non autem furores, quod ad furores qualitas aliqua requiratur. Quum itaque quinquagesimo anno

1. Epid.

Comm. in
par. 20. lib. 1.
Prophet.
Aph. 40. lib. 7.Comm. in
Aph. 56. lib. 6.Aphor. 57.
lib. 6.Comm. in
Aph. 67. lib. 4.

X x 3

fiunt

(z) Melancholia & quidpiam melancholicum.

(a) Impotentia.

(b) Succum melancholicum.

(c) Carentias motus, stupores, torpores.

(d) Magis melancholica.

fiunt apoplexiæ, non dicuntur fieri ab atrabilario humore, ut vertit Interpres, sed a succo melancholico qui hac ætate superfluit. Atque ut tandem finis fiat, ac loci inter se concilientur, sciendum humorem melancholicum, immo & pituitosum, aut potius ratione materiæ & molis affectus inducere, aut ratione qualitatis malæ quam uterque accersivit humor. Si ratione molis, convulsiones, apoplexiæ, & similes affectus inducuntur, ut cæcitates. Si ratione qualitatis, pavores, timores, pathemata melancholica, ut deliria sine febre. Quomodo doctissime Galenus docet, quomodo vere, hieme, & autumnio dolores podagrici excitentur ab eodem humore, sed non eodem numero: nam hieme & vere hos dolores citat, & quatenus copia peccat, & quatenus qualitate: at autumnio quatenus qualitate peccat: quod omnino animadvertendum est. Sed revertamur ad id unde digressi sumus. Mirum cur dicat Galenus tremorem linguæ affecto cerebro ob humorem biliosum, non autem frigidum, quod quum tremor motus quidam sit, necessario humor sit movens, qui ἀκυνσίαν non afferat: at melancholicus & pituitosus & stuporem, & ἀρπύρειαν (e) linguæ, & ἀκυνσίαν affert: unde & 6. *Epidem.* de humore pituitoso, ejusque sero loquens, ait utrique esse proprium ut stuporem frigusque inducat. Si frigidus, tenax, lentus & crassus humor ratione sui crassamenti tetanos, convulsiones, ac concussivos motus efficiat, quare non potius immobilitatem inducat? Nam hoc ex superioribus demonstratum est.

2 Soporosus erat: an ille sopor malus? Locus est insignis apud Hippocratem, quo quærit, τὸ κατὰ δέξιν ἀπὸ γὰρ κακόν; An affectio carotica, aut somnus profundus sive sopor ubique malus? Quum autem καρὸς (f) & in bonam partem & in malam sumatur (quamquam omnis a quacumque causa ortum duxerit, si cum somno naturali a causis moderatis & naturalibus orto conferatur, in malis poni potest) dubitari potest an exsistere possit ut non terrefaciat Medicos, & ii non statim admoneantur ad quidvis moliendum contra soporem inexpugnabilem. Somnus naturalis fit a bona cerebri temperie, & suavi blandoque vapore. Nos non pluribus explicabimus somni & soporis differentias, & a quibus causis oriantur, quibusve signis distinguantur, quum illa enucleata a nobis fuerint ante. Galenus *comm. in particul.* illam multis modis κατὰ δέξιν τὴν (g) contingere posse docet; & somnum vix excitabilem solutuque difficilem (quomodo ὁ καρὸς definitur) aliquando bonum esse posse ut signum & ut causam explicavit. Sed addit, si carus intelligitur profundus, & vix excitabilis somnus, & carus morbosus nullam genere dissidentem diathesin habeat, id est, si nulla sit mala dispositio aut humoris, aut partis, ut nil sit præter excessum quemdam humoris quantitate opprimentis & sensus ligantis: vel nomine τῆς διαθέσεως (h) & naturam, & conditionem affectus audiemus: ut καρὸς distinguatur morbosus a somno profundo, quod somnus profundus ex copia humidi utilis generari possit; καρὸς νοσώδης (i) ex pituita, unde cerebrum

Aph. 55. lib. 6.

Comm. in par. 38. sect. 2. lib. 6.

Hippocr. comm. in par. 17. sect. 4. lib. 6. Epid.

Par. 19. lib. 2. Proorrh.

(e) Impotentiam.
(f) Carus.
(g) Quidpiam caroticum.

(h) Dispositionis.
(i) Carus seu sopor morbosus.

cerebrum humectatur & refrigeratur, & jam ad lethargicam affectionem accedit. 3 Sic profundus somnus habet humorem multum, utilem, quantitate peccantem, cerebrum fere solum humectantem: *κάρος, κῶμα, καταφορά* frigidum, lentum, viscosumque & inexpugnabilem humorem *ἀκίνησις* (k) & carentiam quamdam sensus invehentem: & hoc modo omnis carus malus. Profundus somnus improprie *κάρος* dici potest. Itaque Galenus ait, *ὁμολογηθεὶς τῆς διαθέσεως, ἐν ὀνόματι μόνον ἢ διαφωρία ἐστὶ*: dummodo fateamur diathesin somni profundi, & τὴν *κάρη* non distingui, de solo nomine controversatur. Profunde dormire multos ponit Galenus temulentos: Pueros,

Ægros, qui per quatuor aut quinque dies vigilaverunt. Et profundus somnus his bonus ut signum & ut causa. Alii profunde dormiunt, & ipsa diathesis longe diversa est.

Qui sine motu & sensu soporantur, qui nec voce, nec puncturis, nec stimulis excitantur.

Quibus musculus temporalis percutitur.

In principiis accessionum febrilium, immo in febribus ardentibus.

Et hic profundus somnus malus, ut signum, & ut causa, & *κῶμα*, & *λήθαργος, κάρος, καταφορά*que nominari potest. Omnis talis sopor malus ut signum & ut causa: nam & causa longe contra naturam est, quantitate & qualitate peccans, & resolutio, oppressioque nonnumquam primi sensifici, id est cerebri, adest. In nostro ægro sopor iste malus erat. De funere jam cogitabamus. Sed quum die duodecimo febris aucta videretur, & natura recreata, venam aperuimus: inde omnia feliciora fuerunt. Credo naturam ista sectione quasi flabellato sanguine erectam. Decimoquarto sudores: urinæ boni quidem coloris, sed non indicabant illud incendium quod intus erat: alvus perpetuo fluebat symptomatice: Videbatur in nescio qua materia secreta a venis calor conceptus. Sed quum febris continua esset, tamen sæpe *ἡ ἀπυρεξίς* (l) sensus erat aliquis, quum tamen nulla foret: immutarique illa febris falsa erat & mentita. Simile quid in *Epidemiis* legitur, quum tamen febres essent continuæ: nam Hippocrates per tres dies apparuisse febris vacuitatem fatetur. Ex hac historia doceri possumus symptomaticas sæpe alvi fluxiones, ut quum sine sensu ægri, sensim atque sensim humores secedunt (*διαχωρήματα τὰ ἰόντα* (m) vocat Hippocrates) quod & copiam, & perpetuam generationem, & naturæ quamdam resolutionem significat, profuisse *κατὰ συμβεβηκός* (n). In morbis omnibus malignis qualicumque fuerit excretio, quoniam virulentæ materiæ excretionem, quomocumque id fiat, juvatur plurimum, profutura est. 5 Et quod & humoris qualitate, & excretionis modo symptomaticum esse dicetur, id ex eventu, si quid virium restiterit, criticum erit. Secundo puto ideo laxis fibris alvum laxatam esse, quod ad diem fere criticum medicamentum datum sit. At jam ex Hippocrate docuimus medicamentis

præscrip-

*Histor. 12. 2.
13. part. sect.
3. lib. 1. Epid.*

4. Aphor.

(k) Carentiam motus.

(l) Infebricitationis.

(m) Excretionem exeuntem.

(n) Secundum accidens.

præscriptis diebus instantibus criticis, aut secta vena hypercatharseis esse faciles: quod nos in plerisque observavimus: nam sequuntur sæpe sudores diaphoretici. Si natura valeat, aut arte erecta fuerit, liberantur quidem, sed diu imbecilli manent, & vix a morbis relevantur: sin imbecilla fuerit natura, eodem die quo vel medicamentum datum, vel secta vena, moriuntur: quod calamitatis & infamiae est plenissimum. Verum antequam huic consilio finem imponamus, non erit alienum annotare quæ paullo ante diximus ex Galeno *comm. in Prorrhet.* In affectionibus febrilibus, præsertim ἐν ἐπισημασίαις (o), quum exacerbantur morbi ac repullulant, sæpe esse κάρρον ἢ κῶμα (p). Mirum cur Galenus non dixit κατὰ τὰς πυρετὰς (q), sed dixit κατὰ νόσους πυρετώδεις (r): quod forte abs re dictum non est, & magna animadversione dignum existimo. Ac primum scire oportet duplicem esse febrem, unam essentialem, symptomaticam aliam. A febris autem absolute dictis & essentialibus dicuntur capi qui absque inflammatione, vel abscessu, vel dolore, vel erysipelate, vel absque aliquo membro præcipue affecto ægrotant. Item addit *comment. in aphor.* 66. lib. 4. *Contumacem obstructionem & fortem, cui febris superveniens symptomatica esse dicitur. Si autem vel inflammatio aliqua sit, vel aliquid simile, quod febrem excitet, is absolute febricitare non dicitur.* Hæc Galenus. Quum itaque in februm exacerbationibus κατὰ νόσους πυρετώδεις per febriles morbos, non autem absolute dixit κατὰ τὰς πυρετὰς, videtur id significare: Catoche, cataleptica affectio cadit in febres, præsertim eas quas committit nescio quæ in parte dispositio; ut quum materia est in cerebro, & doctrinæ gratia febris cephalica dicitur, per motum humoris in capite contenti, qui a massa sanguinis & concretionem separatus esse dicitur: aut quum est in ventriculo, aut in hepate fit febris Elodes, Typhodes, Erysipelatodes: atque tunc si catoche incidat, non dicitur proprie cadere in febrem, sed in affectum febrilem: nam febres essentielles, quarum materia per venas sparsa & fusa est, ex se non habent conjunctas catochas, catalepseis, comata: 6 sed sub finem earum symptomatice potest aut coma, aut similis affectio advenire, & hoc malum ut signum & ut causa. Sed quum in epistemia morborum febrilium soporosi affectus surgunt, affectionem & pravam dispositionem non in genere venoso, sed aut in ventriculo, aut mesenterio, aut in cerebro ipso significat, & ad pravum exitum sæpe hæc febres tendunt. In tribus id genus febris observavimus. Uxor Domini Vieillard, de qua abunde supra, eam habuit, & febris erat typhodes, exacerbataque febre mox delirabat, mox attonita sopitaque plane erat. Filius domini Magni Medici annos 10. natus, idem passus est. Idem quoque & Procurator Dumontier, de quo in principio fere hujus libri. Quæ omnia annotata volui, ut hoc tamquam insolens non dicant Medici, sed ut inquisita tanti mali causa, legitima medendi methodus inveniat.

ANNO-

(o) In annotationibus febrilibus;
(p) Carum & coma.

(q) Secundum febres.
(r) Secundum morbos febriles.

ANNOTATIONES.

1. In eo sensu ἰσχυρὸν (s) & παφλαζόντα (t), id est τραχὺς (u) ait melancholicos morbos experiri solere: quod mirum est, quum utrique sint frigidi, humidi, molles, effeminati, & veluti aquei. Hippocrates lib. 2. Epidem. sect. 5.

2. De somno initio febrium, in febribus, & dum corpus aestuat intus. Hippocrates comment. in part. 17. sect. 4. lib. 6. Epid.

3. Tamen quidam coma ab oppressione cerebri oriri dicunt; caron ab ejusdem resolutione.

4. Reperio aliam soporofam affectionem lethargum appellatam, idque ob speciem quamdam peripneumoniae. Vide lib. 2. nostri Ephemer. Quomodo comata etiam in principio febrium ardentium inciderint, annotat Galenus ex Hippocrate comm. in partic. 37. sect. 3. lib. 3. Epid.

5. Etsi per hypercatharsin istam educuntur puria, corruptaque; tamen melius fuerat ea non agitavisse. Multa enim sunt in corpore corrupta quæ suo gremio adhuc natura continet ac regit; etsi facultatem ejus retentricem forti medicamento & attrahente concutias, non mirum si laxatis fibris omnia effluant magno virium dispendio.

6. Quæstio vero esse possit an coma incidens in febrem sub finem fiat vitio particularis cerebri, vel vitio totius corporis: Particulari vitio, ut quoniam in morbis longis & acutis quibusdam singulae partes sese exonerant, si in cerebro materia moveatur quæ coma inferat. Universi corporis vitio, ut fiat per depositionem veneni morbum causantis in cerebrum ipsum: & talia comata & symptomata incidunt in febres desinentes natura falsas crises moliente. Id enim est judicatorium, non judicans.

CONSILIUM LXXXIV.

De febre maligna.

Joannes de Longueville a castris rediens febre maligna prehensus est, quæ multos in castris stativis ad Rupellam jugulavit. Admirabile est qualia symptomata contigerint, ut postea narrabo. Initio febris mitis, qualis accendi solet potius in spiritibus & in materia phlegmatica quam in biliosa, quod motus subitos non haberet: dolor capitis ab initio sævisissimus: dolores vagi: calor multus intus: pulsus satis frequens, sed non multum elatus: lingua initio plane arida, & tamen calor similis non percipiebatur: alvus satis belle reddebat. Circa septimum secta vena; &

Ballonii Oper. Tom. II.

Y y

sanguis

(s) Gracili voce præditos.

(t) Lingua hæsitantes.

(u) Balbos.

354 CONSILIORUM MEDICINALIUM,

sanguis plane putris educitur : Singulis noctibus omnia graviora : visa est lingua nigricans : urinæ initio confusæ & flammeæ, biliosæ. Nono urina citrina, mala, lufca : delirabat : facies *ἰκτερός* (x), oculi ardentes ; alias comatosus : delirii aut lethargici affectus erat metus. Itaque consilio quorundam practitorum, non reformidantium usum vehementioris cathartici, tamen si febrilis calor dehortari videatur, data est tabella electuarii diacarthami in jusclo, quæ elicuit multam materiam olidam, albicantem, ac si diceres pulvem quamdam. Hoc autem factum ut majore vi revelleretur vapor ab ista materia elevatus qui subest, aut coma, aut lethargum esset inducturus, unde parotidon metus fieret. Noctem undecimam molestiarum plenissimam habuit : mane deficiebat pulsus, mox formicans apparuit : idem pæne per tres horas mansit : mortem in propinquo denuntiabamus. Credibile tunc naturam moliri voluisse crisin, sed & debilis, & materia nondum præparata id non potuit. Cordi applicatur cataplasma ex mithridatio, theriaca, addito pulvere diamargariti frigidi : potu datur theriaca, confectio Alkermes cum aqua theriacali, aquis cardiacis, vino albo, syrupo granatorum & granis aliquot ambrae. Pulsus ad se redit post insignem illam mutationem, & jactationes multas : urinæ ab eo tempore inæquales, sed maxima ex parte crudæ erant & aqueæ : & tamen non habebant alienum colorem aut contentum : nil de incendio interno declarabant, omnia cruda erant. Cibum capiebat ; lingua aridissima ; quod mirum, quum urinæ aliter sese haberent : Alvus coepit liquida dejicere. Decimoquarto nil commemorabile : semisopitus : nil de materia in præcordiis contenta excernebatur, quæ vere illius febris causa erat, & seges : summa erat virium infirmitas. Decimosexto datum rheum : tenuia *ὕδατόχροα* (y) excrevit : nil crassum : nullus sudor : urinæ tenues perseverabant : tales apparuerunt quales in Clazomenio : & longitudo morbi significata est : & nisi ætatis firmitas obstitisset, vix eam vim morbi sustinuisset. A die duodecimo nil secessit crassum nisi sub finem effectus medicamenti. Morbus qui acutus erat, incipit longus esse : sensim evacuatur educiturque materia in hypochondriis contenta : & quod educitur, crassitie pulvem referebat : sic convalescit. Consultum est ut ad tenuis ichoris excretionem, qui sæpe spiritus contaminat, febre etiamnum præsentem, sed concedente multum, exhiberentur unc. viii. decoctionis chinæ cum multa scabiosa paratæ, addita dr. j. cinnamomi.

Hinc discere oportet eos qui optimo habitu præditi sunt, & integra sanitate, non lubrica, ut plerique biliosi, tenues, fruuntur, dum de sanitatis statione depelluntur, crudos admodum morbos experiri, & horum vires sustentari debere donec morbus mitificetur. Unde in plerisque qui omnium robustissimi essent, ista maligna temporis constitutione horrenda symptomata observavimus : & ii pæne sani morbis tentati sunt, ab iisdemque jugulati sunt. Itaque hic magna cautio adhibenda, ne si valida initio medicamenta data fuerint, agitemus materiam quam educere nequeamus ;

(x) Prærubra:

(y) Aquoso-biliosæ.

mus; intereaque nil aliud agamus quam ut naturam infirmemus, minusque idoneam reddamus ad sustinendam tantam morbi contumaciam & longitudinem.

Joannes du Teil simili fere morbo correptus est: Is juvenis erat, robustus, lacertosus, expeditus; & incredibile dictu quot & quanta affuerint symptomata, ut ancipites fuerimus de morbi exitu ad vicesimumquintum diem. Audio illum mœrore aliquo affectum quod res in amore secundæ non essent: at tametsi quorundam Medicorum opinione, procatarcticarum causarum observatio in morbis curandis inutilis videatur, tamen in dignoscendis, præsertim quod ad ideam morbi spectat, plurimum posse videtur: hinc Hippocrates in *historia de Sileno*, causarum procatarcticarum meminit, & non abs re, ut Galenus in *Comment.* docet: Mirum quod ait Galenus in *lib. de different. febr.* febres putridas a causa procatarctica non oriri. Cur itaque Hippocrates causarum procatarcticarum meminit, ut quum loquitur de quodam, qui quum rudimentum febris haberet, incidit in febrem perniciosam: quod quum jam leviter febricitaret, largiter potavit? Illum errorem commissum tanti facit Galenus, ut periculum creavisse existimarit. Item dum Euryanactidis filiæ historiam commemorat, causam procatarcticam quamdam non omisit: hanc racemum gustasse dicebant. Et si conditio vitæ, ut si quis ruri degat, aut in urbe, ad constitutionem morborum tenendam apprime conducit, cur non & causa procatarctica? Sed quum Galenus loco supradicto ait causas procatarcticas putridam febrem non parere, non negat quin possit excitari a causa procatarctica; sed putrens nisi fuerit humor, non generatur febris putrida: nam loquens de Sileno ait, illum in diariam debuisse incidere ob causas istas externas: sed quia corpus morbo erat obnoxium, facile impressio facta est in humoribus: *Pluribus commentar. in illam historiam* explicat qua ratione a causis illis procatarcticis tam perniciosæ febres excitentur. Itaque mœsistia concepta potuit aliquid afferre. Et hic non verebor dicere observasse me omnes morbos qui mœroribus affectibusque animi succedere, aut eosdem perpetuos comites habent, esse *δυσκρίτους & δυσλύτους* (z). Quum medicamentum blandum sumsisset, voluit sibi venam secari postridie: & quum noctem implacidissimam habuisset, mane toto erupit sudor corpore: & quum indicta esset hora Chirurgo secandæ venæ, aut erumpebat adhuc sudor, aut paullo ante præcesserat, quum imprudenter jam præ sudore corpore resoluta vena referatur; unde animus defecit, nec mirum est: adeo occasio præceps est, & alias captanda est, alias omittenda: tametsi hoc vel illud agendum merito videatur: parum sanguinis detractum est, ob deliquium succedens. Ab eo tempore adeo languidus fuit, ut nulla parte corpus movere posset, immo ne minimam manus contrectationem ferebat: an id ab illo errore commissio manarit, ignoratur: tamen hoc potuit juvare plurimum. Febris erat adeo *κακὴ* *δυσ* (a), (morbum autem male moratum definit Galenus quum mitior

*Histor. 2:
sect. 3. lib. 1:
Epid.
Cap. 7. lib. 11*

*Histor. 2:
sect. 3. lib. 1:
Epid.
Histor. 6.
sect. 2. lib. 3:
Epid.
Comm. in
par. 1. sect. 3:
lib. 1. Epid.*

*Quod morbus
κακὴ δὲ*

Y y 2

non

(z) Ægre judicabiles; & ægre solubiles;

(a) Mali moris.

356 CONSILIORUM MEDICINALIUM,

Comm. in
par. 1. sect. 3.
lib. 1. Epid.

non fit, tametsi omnia legitima fuerint administrata) ut id ratione febris contingere potuerit. Febris continua: jactationes assidue, virium lapsus: ad sextum diem pulsus plenus quasi explicata febre, hinc capitur secundæ venæ occasio: nil allevatur. Urinæ flammeæ, alias sanorum similes, quum tamen febris perseveraret: quod in superiore ægro observatum est. Non sentiebat quicquam mali, sed mens ægrotabat: morbus in eodem statu perseverabat: non meminerat multorum: semisopitus erat: comatosus: & revera nisi symptomatica per alvum evacuatio successisset (quam evacuationem qualiscumque sit, in malis morbis juvare plurimum, ante demonstratum est) aut comatosus interiisset, aut molestas parotides habuisset: sed subductio alvi illa, illo minime sentiente, & perenniter suas sindones concitante, infelici eo exitu illum liberavit. Item urinam reddere non meminerat. Satis belle cibum capiebat, & capere meminerat: cetera obliviscebatur. Fluente alvo etiam nil manifesto febris remittebatur: sed tandem observatum illum fluorem febris finem attulisse. Tanquam pondus iners in lecto jacebat, provolvebatur non suo, sed aliorum nutu: in neutrum latus suo nutu decumbere poterat. Nulla mutatio in pulsu, in urinis erat. Et quod mirum, diebus criticis natura aliquid moliri volebat, sed quum nil præclare facere posset, manabant sudores frigidi, pulsus deficiebat, contrahebatur. Si natura potens fuisset, crisis in eos dies incidisset. Deinde prior pulsus redibat. Lingua aridissima, sitis tamen nulla; nec enim se sitire putabat. At *δίψα παραλογως λυθείσα κακόν* (b). Sed delirabat. Ignorabatur quæ causa tantæ virium ruinæ foret quum corpus juvenile foret; mos illius morbi inauditus. Non potuit non suspectus esse morbus, quod sine causa manifesta adeo impotens factus fuisset. Ad decimum sextum & septimum diem circa os sacrum tumor niger ambusto & carbunculo similis apparuit: 2 non sentiebat, licet esset dolorificus: erat carbunculus. Alvus fluebat, & id commode. Circa vicesimum diem restitit alvus: spes salutis fuit: ad se rediit. Corpus erat arens, squalidum, velut exustum. Erat occultum incendium quod humores exusserat.

Febris erat *άσάδης* (c), pestilens, quæ illum interemisset, nisi alvi profluvium etiam symptomaticum (quamquam omnia quæ fiunt symptomatice sunt suspecta) successisset. Juvit quoque ætas, quam magni facit Galenus *comm. in Epidemior. libros*, ad sustinendam malignam vim morborum & longitudinem.

A N N O T A T I O N E S.

1. Vide locum præclarum de malis excretionibus quæ aliquando bonæ sunt æstimandæ ex fine, non ex causa, in sequentibus & ante Consilium III.

2. Hoc non fuit criticum, sed symptomaticum; & si multa talia excreta fuissent, illi forte melius fuisset; ut ex lib. de atra bile constat, cap. 4. Tamen utrumque hoc naturam juvit.

Proprie

(b) Sitis præter rationem soluta malum.

(c) Fastidiosa, anxia;

Proprie erat phygethlon, ut in explicatione aphor. de gibbis diximus.

3. *De eo verus aphorismus in Coacis:* Mentis emotiones taciturnæ, non quiescentes, oculis circumspicientes, spiritum extra efferentes, perniciosæ sunt: sed & ita affecti ad insaniam deveniunt. Qui vero in ventris turbatione ita exacerbantur, his nigra circa indicationem prodeunt. *Quod huic agro contigit. Et si vires suffecissent, vix contineri potuisset.*

CONSILIUM LXXXV.

De destillatione in pulmones.

Illuſtris viri filia (cujus nomini parcendum ducimus) annos nata quinque, coepit valetudinaria eſſe, quum annis ſuperioribus integra ſanitate, prout tulit ætas, frueretur. Nata eſt avia gibboſa, proinde proclivi ad affectus pulmonis: hinc congenita ad tabem diſpoſitio. Hippocrates in *Epidem.* meminit cujuſdam filię ad tabem propenſæ, cujuſ diſpoſitio ad tabem mediocriſ morbi, & ad necandum non ſufficientis adventum ita adjuvit, ut in iſta morbi lenitudine obiverit: & ideo Hippocrates ſub finem hiſtoriæ adjecit, *ἢν δὲ συγγενικὸν φθινῶδες* (d). Quod ab Hippocrate Galenus in *Commentario* adjectum dixit, ut convellatur quorundam Sophiſtarum opinio exiſtimantium nullum eſſe congenitum affectum: unde mirum qui fiat ut hæc puella, quum olim excederet humiditatis puerilis mediocritatem, unde *ἀναρθρος* (e) apparebat, ut nec articuli, nec venæ forent conſpicuæ, nunc quaſi mutato temperamento, præter rationem macra, *λεπτὴ* (f), extenuataque appareat; ut omnes & articuli & venæ facile ſub aſpectum cadant. Hoc ad vermes relatum eſt: ſed tamen quum malum perſeverare videretur, & ſumma eſſet catarrhi & deſtillationis in pulmones facilitas, immo & ſororem habuiſſet quæ a congeſtione humoris frigidi cataleptica interierit, ſerinam deſtillationem hujus mali occaſionem arbitramur. I Accedit quod præter ætatem, præterque morem hæmorrhagiam patiatur, quod, ſicut & genarum rubor, pulmonicorum proprium exiſtit. Sic de illa tria quæſita ſunt: Cur præter rationem macraverit; cur a natura & ſtatu abs re ita deſciverit; an læti aſinino locus ſit, & num id vermium generationi, cui obnoxia eſt, officiat. Sanitas quidem in firmitate aliqua conſiſtit, & actionum bonitate: & eos dicimus ſanos quibus corpus *ὑγιαν* (g) & ſolidum eſt: tamen utrumque fallax: etenim pulmonicis ſuffunditur rubore facies ob affluxum ſanguinis & caloris vaporem, & tamen iſte rubor bonus eſt. Extenuationis cauſæ ſunt penuria alimentũ, exercitationes plures, vigiliæ, dolor,

*Hiſtor. 6^a
ſect. 2. lib. 3^a
Epid.*

Y y 3

morbis,

(d) Cognatum erat quidpiam tabificum.

(e) Inarticulata.

(f) Extenuata.

(g) Bene coloratura.

358 CONSILIORUM MEDICINALIUM,

morbus, & præcipue si colliquans fuerit, pravitas humorum, imbecillitas denique ipsa: in hac vermes forte aliquid potuerunt 2, sed destillatio multum potest: unde videmus eos facile macrescere quibus destillationes sunt perennes, nisi insufflentur ac intumescant. Quærebatur num lac asinum ex usu foret; quoniam calor acer quodammodo est; æruginosa expectorant, quæ moram in substantia pulmonis trahentia erodunt, & ideo spiritum cruentum promovent; ideo lac ex usu foret: nam ut feri exuberantia superat, ita pinguedine ceteris cedit: & mel aut saccharum admiscendum ut feri acrimonia retundatur, quod in ventriculum vacuum ingestum facile fundum refrigeraret.

Cap. 6. lib. 6.
de placitis.

3. de alimentis.

Comm. in
aph. 64. lib. 5.

Sed objicies: minima alteratione opus habet: immo Galenus videtur velle lac alterationem in ventriculo non habere. Item quum laudemus lac asinæ, quod facile transeat, mel aut saccharum istam transeundi facilitatem impediet; utrumque enim admistum lac ipsum incrassat. Tamen tum ut lac ipsum sua serositate fundum ventriculi non lædat, nec facile irritando diarrhœam aliquam afferat, saccharum admiscemus; faciet enim ut moram in ventriculo aliquam trahat, & ita coquatur, deinde coctum a natura distribuatur. Et ut aliis locis observavimus ex Galeno, si aut mel, aut sal lacti admisceatur, fieri non potest ut lac in ventriculo concreseat. Immo dum serum præscribit iis quibus ilia obmurmurant, & salem & mel remiscet. Ceterum visum est e re fore si loco lactis asinini, hieme præsertim, quo tempore butyrosus lac non suppetit ob herbarum penuriam, aut negligentiam eorum qui non ad auxilium, sed ad quæstum, asinas alunt, uteretur jusculo consumto fere pullo & carne vitulina, cum passulis, hordeo rite lauto, cichorio, lactuca, feride, acetosa; & pugillus hyssopi sub finem in eo jure madescat: Nil aliud in jentaculo dabitur. Quod si magno usu ejusmodi jusculorum fibræ alvi laxentur, aut albicans dejectio appareat, temperandum erit; firmata deinde alvo redeundum erit. Quum catarrhus infestabit, bolus cassiæ devorabitur: aut si alvus liquecat, ejusmodi tabellæ concinnabuntur.

℞. Electuarii diaireos simplicis, dr. ʒ. Electuarii triasantalon simplicis, dr. ʒ. rasuræ eboris, cornu cervi, pulveris glycyrrhizæ, ana, gr. ʒj. cinnamomi, gr. iij. ambre griseæ, gr. ij. rhei, dr. iʒ: cum saccharo in aqua rosarum soluto fiant tabellæ dr. ij. deauratæ: utatur sæpe.

Utetur pineis & amygdalis decorticatis cum saccharo: vel pineæ excipientur saccharo rosato: sæpe syrupo de bechio, conserva bechii, syrupo de ficcis. Liberale prandium esto, parca cœna: sero assa, elixa mane convenient. Caput vernice suffundendum. Thorax illinendus, & panno escarlatæ contegendus. Hydromel hieme conveniet. In aqua mica panis albi macerabitur. Vitandus statim a cibo somnus. Coriandrum sæpe mandet. Panis erit syncomistus: sin macrescere videbitur, utetur pane pisto & subacto in lacte. Vitanda ciborum varietas. Jupiter frigidus fugiendus. Hieme aëre calido moderatoque continebitur.

A N N O T A T I O N E S.

1 Nam Aristoteles vult puellas ante statum menstruorum tempus nec varicosas, nec hæmorrhagicas, nec menstruas esse debere.

2 Initio destillationum quidem corpus plenum est, sed post emaciatur ac extenuatur, ut ex lib. I. de morbis apparet.

C O N S I L I U M LXXXVI.

In quo quæritur, Cur exigua puris excretionis animus facile deficit?

Quum Medici vulgo in missione sanguinis liberales esse soleant, mirum sit cur in educendo pure tam restringantur: tamen quæ materies in pus abit, sanguis actu erat, sive is intra naturæ limites contineretur, sive ab iisdem recederet. At experientia probavit exiguo pure aut vi excreto, aut sua sponte mananti, maiorem virium jacturam contingere, quam si sanguis aut plenius detraheretur, aut sponte fundatur: ideo vetabat Hippocrates ne purulentis conferta fiat evacuatio: & tamen luculentæ venæ sectiones ab eodem commendantur; immo procedit sæpe donec sectione animus linquat, deficiatque: quæ duo inter se pugnant. Cur si dum tumor aliquis partem occupat cum tensione & rubore, sectione ad leipothymiam celebrata, tumorem prohibemus incremento; immo non modo materiam antecedentem avertimus, sed de conjuncta adimimus (quod livor sanguinis docet) quæ proxima puris materia est, immo fere pus est? cur quum sanguis jam actu & reapse pus erit, idem non facitabitur? Sed contra educio paulatim fit metu exsolutionis virium & spirituum. Testamur nos dolorem lateris quatrduanum & vehementem, quum frustra ternam sectionem celebravissemus, & sanguinem laudabilem detraxissemus, secta quarto vena radicitus sustulisse, quum tria insignia vascula sanguine purulento plena detracta essent. Itaque allevatio ægri tam subita, & educæ materiæ qualitas, conjunctam ipsam materiam decisam detractamque confirmavit, & tamen conferta est evacuatio; cur non animus deficiebat? Cur itaque conferta sanguinis excretio non æque exsolvat ac puris ipsius educio? Nam in febribus putridis quum sanguis subviridis, aut purulentus admittitur, idque insigniter, minus id naturæ molestum est quam si in iisdem febribus laudabilis sanguis minore copia detraheretur. Declarat ægri alacritas quum saniosus sanguis educus est: sed num iste saniosus sanguis puri analogos est? Ideo Princeps, aliter quam quidam Medici, quorum opinionem expolit Galenus, qui post quartum diem nefas esse ducerent ferire venam, in periodicis febribus tertium paroxysmum expectari voluit, ut non prius celebretur sectio quam a se mu-

*Aph. 27. lib. 6.
Aph. 23. lib. 1.
& 4. sanit.
tuenda.*

*Comm. in
hisor. de
Anaxigora*

tatus

360 CONSILIORUM MEDICINALIUM,

Comm. in
aph. 8. lib. 7.

tatus sanguis fuerit : ac si putaret naturam alacriorem fore putri excreta materia, quam sanguine laudabili. Dysenteriae & hæmorrhagiæ sæpe videntur *αὐτόματος* (h) : in quibus *ἀσθένως* (i) sanguis educitur : mulieres alias vomunt, alias insignes satis per uterum effluxiones patiuntur exiguo virium dispendio, & tantula puris excretio, tantæ virium exsolutionis causa existit? Galenus explicat quidem cur a ruptione interni phymatis puris effusio leipothymiam accersat, dicitque id fieri ob spiritus vitalis dissipationem. 1 An non etiam missione sanguinis spiritus effluunt? Cur spiritus sanguinis ac puris non æque sunt comites? Immo pus contra naturam quid est, & sui exclusionem indicat, ut sanguis sui conservationem. Quod si & pure & sanguine effluente spiritus vitales inaniuntur, in phlebotomia quum sanguinis largior sit excretio, major quoque spirituum erit evacuatio. At credo, arteriotomia sine manifesta ista exsolutione fit, & tamen confertim spiritus vitales effluunt ac exsiliunt.

Sunt qui ad dolorem, qui in aperienda vomica infligitur, recurrunt, ut idem fiat quod in sectione venæ malleoli, quæ quoniam dolorifica est, ideo deliquium affert potius quam sectio in aliavis parte. Sic quia aperta vomica cauterio aut ferro dolor fit, pus membranas pungit dum effluit, spiritus evacuantur, nervuli necessario feriuntur, tumor aderat dolorificus (at nil æque vires dejicit ac dolor) eoque magis quo partibus nervosis est propinquior, aut emunctoriis partium : immo in minimis furunculis tantus sæpe dolor adest, quum exigua moles sit materiæ, ut animus sæpe linquat, (nisi forte ad *τὴν κακότητεν* (k) id referatur) mirumne sit si ratione doloris qui ob tumorem & inflammationem procedit, & ejus qui aut cauterio, aut ferro infligitur, & ratione cæssionis nervulorum arteriolarumque, & acrimoniæ rei effluentis, & vaporis qui a mota putri materia excitari solet, tantopere vires exsolvantur? Immo, quod mirum, si portiuncula aliqua sanguinis cum pure effluat, ut pus cruentum sit, major est virium ruina. Unde hoc est si dolor hanc leipothymiam affert ob diffusionem corpusculorum illorum, in sectione venæ secantur quoque vasa & cutis : item diu sanguis effluit donec tria compleantur vasa, non tam diu pus fluit. Cur cursus sanguinis diuturnior non afferat eam leipothymiam quam brevissimo tempore puris effusio? Dum abscinditur sphacelatum crus, arteriæ magnæ & nervi scinduntur nulla fere animi defectio; in tormentis festuca contunduntur rumpunturque artus, & tamen nullus animo deficitur? Minima arteriolarum sectio tantæ exsolutionis auctor erit? Nisi forte dicas in cruris ablatione, & artuum confractioe violentam esse spirituum agitationem, ut natura omnes tum vires & opes explicet majori vi non cessura : at quum pus educitur, languet natura, nec sese ita erigit.

Alii existimant ideo puris educationem majorem virium jacturam intendere, quod natura in partem abscessu occupatam multum sanguinis & spiritus

(h) Spontaneæ.
(i) Cumulatim.

(k) Pravitatem & malignitatem.

ritus miserit tamquam suppetias suas: quorum omnium evacuatio contingit quum pus effluit; hinc animi defectio. Natura quidem opem subsidiariam latura in affectam partem ea relegavit: at non est probabile ob evacuationem sanguinis & spiritus in subsidium missorum tantam perturbationem & defectionem evenire: multo enim major utriusque fit evacuatio in phlebotomia, quam in effluxione puris: immo spiritus in parte ipsa contenti, & sanguis jam corrupti sunt, & a sua temperie desciverunt: dum per sectionem sanguis mittitur, spiritus limpidi & puri effluunt. At credibilis est naturam amantem esse rerum gratarum quam ingratarum, ut crises liberales testantur: quamquam concedimus in tetro etiam pure spiritus laudabiles contineri; sed quæ abscessit & deposita est materia naturæ molesta est, quum in pus versa nonnisi sui exclusionem insinuat: secreta jam est, & ideo exclusioni parata, particularem quamdam in membro affecto plethoram facit: ideo exclusio videtur a natura fieri. At cedo, quanta solet esse naturæ alacritas quum id excluditur quo premebatur?

Galenus causam videtur aliqua ex parte explicasse, cur conferta aquæ aut puris exclusio non sit molienda; non quin tota excludi debeat, sed non ἀδρόως (l). Et quum illud ἀδρόως significet contrarium τῇ κατὰ βραχὺν, & τῷ κατὰ σμικρὸν (m), id est, & ad quantitatem, & ad tempus referatur: ita hoc loco sumitur, ut fiat exclusio totius puris, non in uno tempore, sed in pluribus, ut pluribus vicibus una conferta copiosaque exclusio compensetur. Quod autem nunc aperta vomica excernitur, confertim quodammodo fieri debet, ne si pauca puris excretio longo tempore fiat, ista diuturnitate debilitet: sed uno tempore omnis evacuatio non est molienda. Galeni verba sunt: *Quum quis tumor suppurat, & is magnus, æque est periculosa in aliis partibus confertim facta evacuatio, ac aquæ in ventre, & in thorace puris, quum illico animus linquat, vires labascant, ut ei imbecillitati viriumque ruinæ remedium quaeratur. In iis itaque ob magnam corporum divisionem, dissidium ac distensionem oscilla corporum quorundam arteriosorum adaperiuntur, quæ prius tamquam ἐπίτομα quoddam, id est, operculum, pus ipsum continebant, quo confertim evacuato, multorum una spirituum effluxio contingit, & consecutio (uitur enim verbis συνέπιδαι & ἐκπιδαι) (n) hincque laborantibus creatur periculum. Hic meminit tumoris magni, qui necessario diremptionem, dissidium, distensionemque magnam affert; unde dolores, ut & distentio, & tumoris magnitudo ad inducendam istam, de qua sermo est, imbecillitatem, videantur concurrere: tamen si diligenter locus legatur, eam virium jacturam uni spirituum evacuationi attribuit: evacuationem ipsam infert arteriarum sectio, quæ pus ipsum continebant tamquam operculum quoddam. At jam docuimus non sufficere ad leipothymiam inducendam istam spirituum exclusionem, quum & in arteriotomia arteriarum corpus secetur (dicitur enim ἀπὸ τοῦ τὸ ἀρτηρίων σῶμα τέμνεται) (o) & in phlebotomia spirituum fiat evacuatio. Alio in loco autem*

Ballonii Oper. Tom. II.

Z z

puris

(l) Cumulatim.

(m) Quod breve est & parvum.

(n) Concomitari & judicari, secerni.

(o) Ab arteriarum corpore secto.

362 CONSILIORUM MEDICINALIUM,

Comm. in
aph. 8. lib. 7.

puris exclusione ἐκλυσιν (p) induci ob exclusionem spiritus vitalis docet. Hic generalius τὸ πνεύματος (q) exhaustum recenset, non addit τὴν ζωτικὴν πνεύματος (r): & hoc necit theoremata: *Commune est omnibus ruptionibus ut exsolution virium defectioque animi consequatur, idque ob spiritus vitalis effluxum.* At ante quæsitum est, cur eruptione puris sequatur potius vitalis spiritus inanitio, quam sanguinis detractio? Nam non inepte quidam interpretantur eam leipothymiam ad quam usque ducit aliquando Hippocrates in magnis doloribus & inflammationibus, de exclusionem spiritus animalis, eaque non inclusiva, sed exclusiva, ut desinat fluere quum ea adventat, non quum actu jam est: quoniam vacuatio spiritus vitalis plus periculi intentet, quam spiritus animalis. Propterea τῆς συγχοπῆς (s) nomen usurpant pro præcipiti omnium virium ruina, evacuato aut dissipato spiritu vitali, qui spirituum animalium est fons & scaturigo; Nomen autem Leipothymia & λειποψυχίας (t) ad defectionem animi referunt ob spiritus animales exhaustos; ut τῆς ἐκλύσεως (u) nomen ad utrumque referatur. Quum tamen ait commune esse omnium ruptionum ut animi defectio contingat, non est usus verbo syncopes, sed leipothymia: vim autem ejus adauget nomine τῆς ἐκλύσεως, quam fere vocem ἀντὶ τῆς ἐκλύσεως, aut τῆς ἀδυναμίας (x) usurpant. Et cum leipothymia ipsa potest virium ἀνταρκία (y) esse, cum syncope non potest esse.

Nos autem quum parum probabiles tantæ exsolutionis causas ob paucitatem effluentis puris comperiamus, alias excogitare, & brevi exponere in animo est. Paullo ante cumulum rationum adduximus ob quas ea dissolutio eveniat: quoniam (pace Galeni dicam) non est satis dicere id fieri ob spirituum effluxum. Dolor qui a ferro aut cauterio infligitur, immo & doloris opinio qua inhorrescunt quum abscessus ruptionem subolfaciunt, punctio membranarum dum pus fluit, evacuatio spirituum, sectio nervulorum, arteriolarumque & cutis, dolor qui primus aderat ob puris ebullitionem & putredinem, necnon partium tum distentionem, tum diremtum, tetra anathymiasis ab erumpente elata pure, denique hæ omnes causæ in unum coeunt hanc forte exsolutionem afferunt, non autem una atque altera causa; alioqui sanguinis detractio majorem virium prosterndarum occasionem afferret. At nos probabiles alias causas comminiscimur. Pus etsi exclusionem sui indicat, naturæ tamen opus est, immo quid elaboratius quam sanguis: & quum in causa antecedente sanguis sit laudabilis, ex eventu aliena fit natura, quoniam tamquam onus depositum est in partem, aut in ea ipsa parte ob imbecillitatem collectus, aut vi aliqua attractus, & quantum potest nititur natura cum partibus solidis assimilare. Porro natura est vis ipsa partium solidarum: & si vis infertur partibus solidis, non sine querela id fit. Æqualitas, albor, lævitas declarat naturam eo

- (p) Exsolutionem.
(q) Spiritus.
(r) Animalis spiritus.
(s) Syncopes.
(t) Leipoψυχίας.

- (u) Exsolutionis.
(x) Loco defectus animi, aut impotentia.
(y) Sufficientia.

eo processisse, ut si materies pateretur, id totum exactum excultumque tamquam cambium, ultima assimilatione in naturam partis converteretur. 3 Sic & ratione qualitatis, quatenus refert ideam spermaticarum partium, & ratione spiritus tum in materia coerciti, tum ad eam perenniter affluentis, non potest artificio Medici erumpere, nisi natura reclamante: tum quia spiritus exsiliunt, tum quod pepasimum receperat, ac idem ei pæne sit ac si propria foret *πέψις* (2): eodem enim in pepsi & pepasino naturæ consilium dirigitur. Hippocrates scribit *πῦν φλεβὸς καὶ ἀρτηρίας τροφή*. *Pus venæ & arteriæ est alimentum*: vel arteria & vena proprie nutriuntur materia alba & sanguine dealbato, vel quum natura mora conficit sanguinem in pus tamquam in familiarem materiam agit ac si ea in alimentum esset cessura. Hinc videmus si parum sanguinis cum pure effluit, exsolutionem majorem sequi, quod ex eo sanguine tamquam ultimo alimento in sinu jam partis deposito natura carere nequeat, & non, nisi cum querela, effluere sinat. Quid si puri cum spermate tantam analogiam esse dicamus, ut quemadmodum tantula seminis excretio ob materiei ipsius naturam, quod jam fere pars solida sit, & res naturæ benigna, & spirituum copiam, corpus brevi prosternat, ita & puris eruptio? In utroque naturæ charactere elucet; ideo Hippocrates semen partem hominis potentissimam convincit, quod eo tantulo excreto homo imbecillimus relinquatur. 3 Pus & semen partes potentes dici possunt, quod in utrumque natura vires excreverit, tamquam in rem proxime in alimentum cessuram, non partium carnosarum, sed spermaticarum. At sanguis etsi naturæ gratus, non adeo tamen gratus ac id quod jam characterem, ideam & naturam partis solidæ (in qua vis omnis hæret) suscepit. Accedit quod multus adeo in corpore sanguis sit, ut detractionis incommodum (nisi quis adeo imbecillus sit ut minimum non ferat in corpore tumultum) non facile sentiat. Addam ad superiores rationes unam, in pure quid malignum continetur, ut eo agitato per sectionem facile per arteriolas ad cor vis deferatur. Hinc in malignis tumoribus, præsertim si nervis insignibus propinqui sint, vulgo eruptione pauci puris tanta exsolutio sequatur, ut in propinquo mors esse videatur. Et quod sanguis tumorem faciens extra vasa sit, minus molesta esse deberet detractio quam si in vasis contineretur, & a natura regeretur. At quia e vasis effluxit, facilius corrumpitur, tetrumque vaporem spirat, unde nisi tempore excludatur, quum confectum pus est, brevi livescit & graveolet, & inficit partem. Quod ab Hippocrate dictum, *Si sanguis in ventrem effunditur, suppurat*: Galenus ait melius esse si dicamus corrumpi. Hinc patet egressum sanguinis e conceptaculis corruptionis causam esse: quæ corruptio inficiens spiritus dum movetur (quia omnis materia putris quiescens minus mala esse solet quam si moveatur) & excluditur, mirum-ne sit si *λεποθυμία*, aut *ἐκλύσις* (a) consequatur.

Lib. de genit.

Aph. 20. lib. 6.

(2) Coctio.

(a) Leipothymia aut exsolutio.

A N N O T A T I O N E S.

1. Immo in praxi observamus quum sanguis impurus educitur, luculente id fieri & exiguo virium dispendio, dummodo corpus sit repurgatum; quum sanguis purus educitur, statim exsolutio sequitur: at impuro sanguini cum pure analogia est.

2. Et sudor, & seminis excretio licet exigua, & puris, vires convellit.

3. Videmus chylosam evacuationem per alvum plus asserere exsolutionis virium, quam multam aliam evacuationem.

4. Qui fit ut copiosa hæmorrhagia, aut per alvum exclusio non tam deiciat vires quam sudor? Quoniam cum sudore spiritus evacuantur multi, & rori ipsi, id est, ultimo partium alimento vis infertur. Quomodo & quum pus tamquam partis ultimum alimentum, demitur, vis quoque parti inferri videtur.

5. Tamen aliquis objiciat de lacte, quod quum sit ultimum alimentum, & album, tamen magna satis copia detrahatur innocue. Alii recurrunt ad opinionem Aristotelis, qui putat mutationem tam subitam incidere quum pus, aut simile quid effluit, quod in locum evacuati puris calidi succedat aër frigidus, minime mutatus, qui ferit membranas.

C O N S I L I U M LXXXVII.

De Parotidibus.

4. Aphor.

Jano Memmio dolores aurium tertio die excitantur. Quæritur an isti dolores & hæmorrhagiæ in tertium & quintum diem incidentes criticae? Cur non criticae essent? & tamen utrumque tertio & quinto die Medicis suspectum fuit. Si sudores tertio & quinto incipientes boni, cur non & parotides, & alia id genus? Galenus in *commentar.* ait non sudores tantum in eos dies incidentes bonos, sed & dejectiones, & abscessus, si modo effatu digni. Scio quidem Hippocratem nolle eos dies esse decretorios, tamen τὰ κρίσιμα (b) in eos dies possunt incidere, ac si dicat, judicatoria quæ non judicant suspecta sunt; sed hoc bonum si saltem judicatoria in dies indices & intercalares: itaque eo modo tertius & quintus judicantes erunt, quatenus signa, & casus qui diebus illis apparent non sunt mala, si dies illi cum aliis malis diebus comparentur. Nec abs re ait, si sudores tertio incipiant, ut per verbum, *incipere*, significetur aggressio naturæ quæ ob tarditatem non potest adhuc indicare: cur non etiam quartus dies judicatoria tantum signa habere dicatur, quum nebula quarto apparens sit indicatoria, non judicans? Sed alia est ratio, nam index dicitur, & nebula indicium dat futuræ criseos. Sed quum tertio aut

quarto

(b) Judicatoria.

quarto die sudores incipiunt, ut concedam eos non judicare, quia tamen jam potentis naturæ aggressionem significant, ideo in bonis sunt. Et oportet illud quod sit naturam validam ostendere, ut si rivulose iis diebus fluat sanguis, licet non indicet, tamen bonum est id fieri facta collatione cum alio naturæ conatu languidiusculo. Nec abs re addit Galenus, *dejectiones* (quod idem de ceteris excretionibus debet intelligi) *tertio & quarto die apparentes, & incipientes* (quod posterius verbum debet notari) *bono esse, si modo sint ἀξίολογοι* (c). Sed omnino parotides non videntur criticæ, sed potius judicatoriæ, quocumque modo & die apparuerint, quoniam sunt abscessus morbo impares, nec febrem solvunt; & quia dolorificæ sunt, & propter vicinitatem cerebri: tum maxime quia omnis translatio a partibus inferis ad superas suspecta esse debet. Quæ omnia plenius Galenus *comm. in Prorrhet.*

*Comm. in
par. 67. sect. 3.
lib. Prorrhet.*

CONSILIUM LXXXVIII.

Ad Quartanam leipothymiaë implexam.

Superioribus paginis duarum mulierum quartana laborantium historia commemorata est, ac præsertim ejus quæ Dorsæi Præsidis uxorem occupabat. Nunc vero æquum est adjicere ea quæ evenerint, & de quibus coacti Medici deliberarint. Quum difficultas esset summa in investiganda causâ cujusdam leipothymiaë quæ illam terrefaciebat, consilium initum est ea de re satis celebre. Tum demum ea deliquia quæ comites habent sudores frigidos, & partium extimarum, sed præsertim crurum & tibiarum rigores, quum accessiones febris quartanæ desinere visæ sunt, aut quum parum commemorabiles forent, complicatas diebus intercalaribus alias accessiones, ordinatis deteriores haberent: ut aut semitertianæ febris suspicio esset, aut lentæ, aut complicatarum accessionum, aut novæ materiæ in novo foco excitatæ. Et quod mirum est, tum demum semen morbi, quod sepultum visum est, excitatur ac reviviscit quum menses erumpunt: immo observavit omnia in pejus ruere, tum quum fluxerunt menses, etsi copiose satis profluxerint. Nos hujus rei duas tresve causas affingere volumus: nam incertarum rerum non ita firma certaue ratio reddi potest: prima est illa perturbatio quæ evenit erumpentibus mensibus, ut quemadmodum alias menstruas mulieres ante effluxum sanguinis varia attingunt symptomata (unde malæ septimanæ vulgo dicuntur) si hanc illa symptomata sequantur: 1 ante eruptionem enim nihil pæne affligitur. Secunda est, quia quum ipsa satis superque ex observatione suæ peculiaris naturæ phlebotomiam non ferat quantulacumque sit, mirum non sit si per uterum excretionem floriduli sanguinis non ferat, tametsi excretio illa sola sit naturalis, & mirifice alias mulieres juvet; 2 quia paucò abundat san-

Z z 3

guine,

(c) Notabiles & effatu dignæ.

guine, ficcum habet aridumque & calens impense hepar, ut ejus minimam jacturam non patiat. Tertia est *ῥῆς γυναικείας* (d), quo maxime tenetur post eruptionem mensium; quasi vasa uteri ita conuiveant & concidant, ut illa foeda excretio non fiat nisi vi naturæ vasa ad fluxum mensium referentur: ut materia fluxus illius foedi, quæ veluti proflat & proforibus est, qua data porta larga copia excernatur. Ac revera multo cumulatius & magis affatim excernitur fluxus menstruus, quam antequam fluxerint. Accedit quod omnis commotio materie foedæ & lutosæ inquinet & inficiat pravis halitibus spiracula corporis & partes maxime momentaneas afficiat, quasi commota camarina, ut ajunt. Sic quia omnes quasi partes commoventur, colluvies restagnans resesque excitatur, quæ in corpore præsertim languidiusculo magnos excitat tumultus. Si minere virtutum flarent, non ita percelleretur: at minimis momentis corpora natura imbecilla, & infirmis partibus prædita, & maxime morbis afflictiora debiliora reddita, valde turbantur ac eliduntur. Nos autem satis observavimus partes internas imbecillas esse: siquando autem mutatio commotioque accadat, id fit maxime quum uteri vasa referantur, aut uterus ipse movetur. Nam si qua pars alia toti corpori consentit, & ex Hippocrate totum corpus *συνκίνηται*, commovetur, ut unius motum altera pars facile excipiat; deliquia ista non ita nos terrebant quod syncoptica non viderentur; nam nec magna, nec frequentia, nec sine causa erant manifesta: quamquam successu temporis evenire posset ut ad eam naturam accederent. Mulier ista fere hypochondriaca est, obstructionibus mirum in modum patet; quod declaraverunt foedi colores quibus illa per annos duodecim laboravit. Si aut exquisitus sensus ventriculi, aut nativa infirmitas deliquii causa foret, cur non aliis temporibus æque deficeret anima? Narravit quidem percepisse se a sinistro hypochondrio surgentem anathymiasin quæ cor petivisset. Duo erant valde notanda, quid causæ esset cur in accessionibus ordinatis non deficeret animus, sed in extraordinariis? ut ita dicam. Posterius, si ita obstructas habet mesenterii venas (quod solemnia alvi profluvia declarant) quid causæ sit ut tantum mejat, & crassas admodum urinas habeat? Nam & exiguus mictus esse deberet, & urinæ tenues ac veluti percolatæ esse deberent. De urinis ita dicendum. Multæ urinæ fiunt aut copia potus, aut de fluxu catarrhoso, aut per expressionem aliquam, aut per attractionem, ut in diabete fit. In hac perennis est defluxio a capite, nitrosi sunt humores, hepar squalens & calens, ut idem hepatis contingat, quod renibus in diabete: immo perpetuo sentit quoddam incendium in regione hepatis. Et nisi aut defluxio perennis esset, aut metu hydropis ipsa sibi a potu temperaret, sitim haberet inextinguibilem; immo non potest fallere sitim, nec aliorum more qui pitissatione contenti sunt, eam explet nisi plenissimo haustu. Probabilem *ῥῆς* (e) istius muliebris causam afferebamus ex Hippocrate, quod ex cerebro esset: *Si mordet, a ventre est*, ait Hippocrates; *si non mordet, a capite.*

Lib. de locis
in hom.

Lib. de natu-
ra muliebri.

(d) Fluxus muliebris.

(e) Fluxus.

capite. Quamquam *lib. de locis in homine*, id quod ab interno capite manat, mordere affleverat. Summa est inappetentia; quia cum summa cura excogitatur cibus, & quum offertur statim abominabilis est, summæ inappetentiæ est argumentum, ait Galenus in historia de Euryanactidis filia.

*Hist. 6. part.
sect. 2. lib. 6.
Epidem.*

Maxime vero omnium tantæ mutationis causam ad solstitium hibernum reduximus. Nam quemadmodum circa æquinoctium autumnale ea gravissime habuit, ita instante hiberno solstitio non mirum sit si tanta mutatio eveniat.

Verum quod maxime in ea mirandum fuit, est *ἔκλυσις* (f) illa in qua omnium quidem meminit, ratiocinatur probe, cibum capit, nec est *ἀπόσιτος* (g), & tamen ne minimum fere corpus movere potest, immo ne manum quidem ad os adducere, adeo impotens fit. Et id maxime evenit quum febris suscitatur: nam eodem pæne momento facies tota erubescit, calor in furis tibiæ acerrimus percipitur, & manet tamquam *ἐκλελυμένη* (h). Credibile est per cæcos meatus tetrum vaporem sese insinuare, qui si aut recta in cor ferretur, aut in principium nervorum, terrificam magis symptomata excitaret. Vix autem talis morbus, & quod id ingenium habeat, umquam a Medicis est observatum: nescitur quo id referendum sit. Et, quod mirandum magis, nulla fere in pulsu mutatio percipitur etiam manentibus istis deliquiis. Ad ea symptomata corrigenda hæc sunt ordinata.

Frictiones crurum & tibiæ: applicatio cucurbitularum internis femoribus: item majora frustula panis tostii iisdem femoribus applicata. Noduli ex rosis & caryophyllis qui macerantur in aceto ut naribus admoveantur: item frustula panis tostii in aceto macerata, & quæ admoveantur naribus. Grana granatorum destillata frequentia: & hæc tabellæ.

℞. Pulveris electuarii diambæ & latitiæ Galeni, ana, scr. j: diarrhodon Abbatis, dr. ℥: rasuræ eboris, cornu cervi, margaritarum electarum, ana, scr. j: rasuræ unicornis, gr. x: cum saccharo soluto in aqua rosarum fiant tabellæ.

Item ℞. Confectionis alkermes, dr. j: theriacæ & mithridatii, ana, dr. ij: conservæ buglossæ & melissæ, ana, unc. j: pulveris diamargariti frigidi, scr. ij: fiat puls admovenda corpori super membranulam.

℞. Ambæ griseæ, gr. ij: rasuræ unicornis, gr. vj: rhei, gr. x: fiant pilulæ cum vino albo.

℞. Aquarum melissæ, cardui, buglossi & morsus, ana, unc. ij: colentur per manicam Hippocratis cum electuario diatragacanthi frigidi, santalo, rosis & pauco cinnamomo. Capiat cum parte destillati restaurativi sequentis.

℞. Conservæ buglossi, nenupharis, violarum, melissæ, florum cichorii & ungulæ, ana, unc. iij: jujubas, sebesten, ana, num. xx. pinearum, pistaciarum, ana, unc. ij: passularum mundatarum, quart. j: glycyrrhizæ contusæ, unc. ij:

(f) Exolutio.
(g) Cibum fastidiosis.

(h) Exsoluta.

368 CONSILIORUM MEDICINALIUM,

unc. ij: carnem caudarum cancrorum fluvialium paratarum & maceratarum in lacte, lib. 8: carnem duorum aut trium turturum, carnem unius capi juvenis & duarum perdicum, seminis bombacis, citrii, melonum, ana, unc. 8: decocti duorum pullorum cum hordeo, scariola, acetosa, buglossæ & borragine alterati, lib. vj: misceantur omnia diligenter: distillantur per cineres in alambico vitreo.

4. Prædicti destillati, lib. 8: passetur per manicam Hippocratis cum saccharo cando: capiat tempore deliquii cum tertia parte aquarum stillatiarum.

A N N O T A T I O N E S.

1. Nam Hippocrates lib. 1. de morbis mulier. annotat: biliosis mulieribus ob menstruam purgationem, pusillanimitatem, & multa alia incommoda sequi.

2. Sic Galenus cap. 13. lib. de missione sanguinis, dum loquitur de viris, ait tum liberalius vacuandum quam homines sunt mediocriter graciles, & amplas venas habent, & minime candidi sunt, nec tenera carne præditi. At hæc mulier tenera carne prædita est, gracilis, venas angustas habet, &c.

3. Illam valde exercuit immodicus sanguinis fluor. Mirum non fuit si pro assumti cibi ratione non roboretur, ac præsertim pedes exsanguis pæne sint. Hippocrates lib. 2. de morbis mulier. scribit unum valde notandum: Sanguis rubicundus multus fluit ex febris, & torpor corporis, & crurum perfrigeratio advenit, dolor claviculæ. Non abs re dixit ex febris; & hoc commentario dignum est. Nam contra, aliis mulieribus affectis febre in totum menses desinunt: cur ergo aliis febres excitant?

4. Et ei quum immoderatus fluere menses, visum est optimum ut pararetur syrupus adstringens quo medio mensium cursu uteretur ad reprimendum illum, & ad succum & vim recuperandam in tibiis litus ex oleo violato comparatus est prius lauto decocto chamæmeli & rosarum. Fetus ex decocto omarum addito vino albo.

CONSILIUM LXXXIX.

De hepatis phlogosi.

DO. Lyssæi servus febre acuta corripitur: dolor ad hypochondrium dextrum: satis colligebamus non esse pleuritim: tamen summa erat difficultas ducendæ animæ, & quæ in horas increfceret. Spes erat eam sedatum iri uno medicamento: contra aucta est: metus suffocationis. Re vera phlogosis erat pituitosa circum eas partes, & nisi terna sectione venæ provisum fuisset, metus erat abscessus. Hippocrates scripsit: *Quibus dolor ad hypochondrium sine inflammatione, his febris superveniens, solutio.* Si morsus est, & dolor, hoc inflammationem, aut quid simile significat. Si talis dispositio non adfuerit, & morsus abfuerit, dolor tum fit aut propter

Aph. 40. lib. 6.

propter obstructionem, aut flatum, aut inæqualem aliquam intemperiem: quæ omnia calor febrilis tollit: quamquam de obstructione dubitari potest. 2 Nam si magna febrium putridarum pars ab obstructione est, obstructio ista febrem afferret, nedum febris eam tolleret. Sed quum febris in isto ægro sæviret magis, nec de flatu, nec de sola obstructione verebatur, sed de inflammatione potius, aut simili aliqua affectione. Et vero ex Galeno ita ratiocinabamur: *Carnosa parte hepatis inflammata gravis fit dolor: tunica circumducta, vel vasis inflammatis, acutus. Sed biliosus humor & acris dolorem auget: item spiritus flatuosus exitum non habens: remittit autem pituitosus. Si mediocris dolor est, & non pungit, ut qui in membrana succingente est, nec ad claviculam aut ilia pertingit, contingit ipsum dolorem fieri, carnosæ costarum partibus affectis: ideo non est periculosum, nec magno eget auxilio. Ceterum quum hepate inflammato dolor ad jugulum pervenit, potius sequitur venæ cavæ aut arteriæ distensionem quam membranæ: nam proprius dolor venæ & arteriæ est tamquam extensæ in longum chordæ. Nil prius fuit quam & ad antevertendam istam inflammationem quam futuram suspicabamur, & ad febrem jugulandam qua forte consumtus esset, ter venam ferire, & largiter sanguinem detrahere.*

Com. in aph.
5. lib. 6.

A N N O T A T I O N E S.

1. In plerisque mulieribus, præsertim quibus hepar præcalidum, & quæ in usu vini essent liberaliores, talem affectum animadvertimus, ut in ea quæ ad rosam rubram habitat. Quum causa quæ affectum parit, præsertim calidum, extra diaphragma est, adest quidem spirandi difficultas, sed tussis non adest: nisi proxime attingat diaphragma, ut in inflammatione gibbarum hepatis contingit; in qua inanis est tussis, non proprie dicta tussis, quod id contingat ob transsudationem quamdam.

2. In febribus circa viscera dolores mali, aphor. 66. lib. 4. Galenus istos dolores non vult esse a forti obstructione, ab inflammatione, ab erysipelæ, aut abscessu, alioqui quæ adesset febris ea tantum symptomatica foret. Comment. in aphor. illum, & in aphor. 73. lib. 4.

C O N S I L I U M X C.

De præcautione febris lentæ & destillationis in pulmones.

HUgoni scribæ in metu febris lentæ & destillationis in pulmones, quum hepar in vitio videretur, majoraque postea minarentur, hæc instituuntur.

℞. Radicum cichorii, acetosæ, graminis, polypodii, glycyrrhizæ, asparagi, ana, unc. j: endiviæ, buglossi, borraginis, fumarizæ, agrimonizæ, scariolæ, scolopendrii, ceterach corticis interioris ramorum viridum tamarisci, ana, man.

Ballonii Oper. Tom. II.

A a a

j: semi-

370 CONSILIORUM MEDICINALIUM,

j: seminis melonum, citrii, cardui benedicti & carthami, ana, dr. iij: seminis anisi & papaveris albi, ana, dr. j: passularum integrarum, prunorum dulcium, ana, par. iv. corticum pomorum redolentium, unc. ij: fiat decoctio ad lib. ij ad consumptionem medietatis.

℞. Prædictæ decoctionis, lib. ℥: succi pomorum dulcium fragantium, quart. j: sacchari & syrupi violarum, ana, unc. jss: fiat julepus clarus aromatizatus santalo citrino & cortice citrii sicco: capiat alternis matutinis tribus horis ante cibum.

℞. Ejusdem decoctionis, lib. ℥: succi pomorum dulcium, unc. iv: vini albi debilis, unc. ij. foliorum sennæ, unc. ℥: agarici trochiscati, dr. ij: rhei, dr. iij: cinnamomi, santali citrini & ligni aloes veri, ana, dr. j: infunde per noctem: fiat expressio: dissolve sacchari, unc. ij: syrupi violarum & de cichorio simplici, ana, unc. j: fiat apozema: clarificetur & aromatizetur: utatur sigillatim post singulas apozematis doses.

℞. Pulveris electuarii diatragacanthi frigidi, diatrium santalorum, diamargariti frigidi, ana, dr. ℥: diarrhodon Abbatis, scr. j: aromatici rosati Gabrielis, scr. ℥: fiat electuarium per tabellas, ponderis dr. ij. cum saccharo soluto in aqua rosarum, endivie, in quibus prius dr. iij glycyrrhizæ infusæ fuerint: sumat unam mane ante suum jusculum.

Bis mense supradicto Syrupo purgetur, vel Syrupo de cichoreo cum rheo.

Alius pulvis.

℞. Pulvis electuarii diatragacanthi frigidi & diaireos, ana, scr. j: ligni aloes, scr. ℥: boli Armenæ scr. ℥: rhei, gr. xij: sacchari penidiati, dr. ℥: margaritarum electarum, gr. vj: unicornis, gr. iij cum saccharo soluto aqua buglossæ, macerationis rosarum siccarum & infusionis gr. vj cinnamomi fiant tabellæ.

Juvabit aliquando tempore pluvioso aloe ad scr. ij. cum pane sacerdotali: ita ut toto die utatur jusculo refrigerante, & elixis, & capiat unc. vj. aquæ saccharatæ, & fiet in ingressu lecti post cœnam sobriam.

Capiat lac asinum ex saccharo prius soluto in aqua ex cochleari ut minus hæreat.

Utatur vino diluto. Vinum autem diluetur aqua in qua pomi a curtipendulo frusta aliquot maduerint.

℞. Polypodii, unc. ij: radicis cichorii, glycyrrhizæ, ana, unc. j: buglossi, man. j: melissæ, scariolæ, ana, man. j: ceterach, man. ij: seminum citoniorum, melonum concisorum, ana, scr. iv: florum violarum, tapsi barbati, ana, pug. ij: coque in lib. jss succi pomorum: dissolve sacchari, lib. j: utatur quotidie mane & sero, si volet.

CONSILIUM XCI.

De Arthritide.

MOrborum quidam cogniti sunt, incogniti alii. Ad incognitos multa remedia adhibentur analogismo quodam & epilogismo quæsitæ, periculi faciendi causa: & ita infra modum confidetur, ut si non aliquod commemorabile auxilium afferimus, saltem non obsumus: & interea si secundum rationem omnia fiant, nec tamen pro agentium voto res procedant, perseverandum in remediis quoad aut certum magis sit de morbo ac constituatur, aut nova occasio, nonnumquam consilium quærat. Cognitio morbi plurimum ad remedii inventionem valet, immo & cognitio morbi & curatio retro meant ac reciprocantur, ut quodam in loco asseverat Hippocrates. Non tamen si morbus cognitus, omnino curationem admittit. In eo genere sunt epilepsia, febris quartana, apoplexia, cephalalgia, calculus, quorum sæpe causa & idea sunt in propatulo, & tamen pro derelictis habentur. In horum censu habenda arthritidis, quæ tum dicitur quum aut omnes partes occupantur, quumque erratice modo pars una, modo altera obsidetur; ita enim doctè admodum Galenus distinguit arthritin ab articulorum dolore generaliter dicto: nam illo in aphorismo Hippocrates ait arthritides in squaloribus oriri; Galenus functus legitimo interpretis officio negat arthritin vere dictam in siccis temporibus oriri posse: ac si dicat necessario humorem adesse debere: at qui adesse potest in siccitatibus (quas *ἀρρηκτοὺς* (i) vocat)? Itaque dolores quidem articulorum excitari possunt tali in tempore, at non arthritidis. Et citat Hippocratem in *Epidem.* In Oeno legumina comedentibus infirmitas crurum, & qui orobis vescebantur genuum dolores habebant: non arthriticos vocat, sed genua dolentes. Sic aliud est arthritidis, aliud articulorum dolor: & tandem concludit arthritin vocari non quum unius articuli dolor est, sed quum multorum: quamquam mancus etiam est eo loco Galenus. Et quum pars una sive articulus laborat, tum a parte nomen sortitur morbus, diciturque aut chiragra, si manus, aut podagra, si pedes occupentur. Ac de arthritidis causa, periodis, materia, scaturigine, morbi essentia, hyparxi, motu, cur si sequantur inflammationes convulsiones non oriantur, an unus sit humor, an multiplex, immo & de remediis ita inter Medicos pugnatur, ut nil dum hæcenus statutum sit: unde Paullus: *Hujus affectus variae cause a me explicantur, interdum vero cæca ipsius origo est.* Et mirum esse possit cur qui ischiade laborant fere de aliis articulis non conquerantur, quum tamen morbus coxarius ad arthritin pertineat: at si vel gona-gra vel podagra quempiam molestat, non prius hunc dolorem ad arthritin referimus, quam viderimus aliam partem occupari ac dolere; immo, ut

Com. in aph.
16. lib. 3.

Lib. 2. Epid.
& part. 13.
sect. 4. lib. 6.
Epid.

Cap. 78. lib. 3.

Cap. 77. lib. 3:

Lib. 8:

ante exposuimus, arthritidis essentia in hoc consistit, ut vagus, incertus, & periodicus dolor sit articulorum cum tensione & magna acerbitate. Si in aliis speciebus arthritidis non una pars laborat, cur non & materia quæ ischiadicum morbum facit alio transfertur, & in aliis articulis dolorem excitat? Nam Paullus scribit coxendicem (id est coxendicis morbum) ab articulari morbo nihil differre, nisi quod ipsius causa in sola coxarum compage articuloque concretus insideat: & tacite diluit quæstionem istam; ac si dicat, in coxario morbo materiam contumacem esse magis & crassam, in aliis speciebus articularis morbi magis mobilem; ut mirum non sit si aliæ atque aliæ partes obsideantur. Quamquam & vidimus in quibusdam ischiadicis erraticam esse affectionem, & occupata summa natiū parte articulos quoque pedum influxu ejusdem materieī conflictari: sed rarius. Goræus arthritin definit articuli tumorem dolorificum, quem fluxio in eum decumbens excitavit. Quidam inflammationem definiunt, sed male, quod plus aliquando sit œdematis, quam inflammationis. Marcellus, ut diligenter annotat Manardus, definiebat inflammationem esse permanentem, male affectis nervis dolores gravissimos excitantem. At fit sæpe sine inflammatione, nec permanens est dolor iste semper, nec in nervis fit semper, nec semper validissimos affert dolores. Ceterum ossa connectuntur tribus modis: vel enim invicem coalescunt, modo sine materieī alicujus intervntu, ut in mollioribus & fungosis, modo intercedente aliqua materia, ut in duris & siccis per symphysin: vel ita committuntur inter se, ut obscurum & difficilem motum habeant per synarthrosin; vel manifestum & evidentem per diarthrosin. In prima articulorum connexionione dolores non fiunt articulorum, in secunda raro, nisi quod topi & œdematosi tumores fiunt, ut in articulationibus carpi & metacarpi: tertia vero arthritidis sedes est inter membranas, tendines, & ligamenta quæ a perioestio oriuntur, & proinde sensum habent, ex quibus omnibus firmatur articulus: hinc dolor vehementissimus excitatur, si qua illic materia intercipiatur: sive acrimonia humor agat, ut bilis; sive frigiditate, ut pituita; sive asperitate, ut gypsea; sive distensione membranarum & ligamentorum, aut inflammatione, quod ab omnibus humoribus fieri potest cum symptomaticis tamen cujusque humoris propriis. Ac de arthritide dicam, ut quæ causa, quæ materieī scaturigo, an sanguis eam possit committere, an a venis & arteriis, an a capite solo, an sit inflammatio, an in acetabulo materia contineatur, an ligamenta humore imbuantur, & quæ multi varia disputant, ac inter ceteros Fernelius hac in parte παραδοξοποιός (k): quamquam tanto viro suppeditant suæ rationes: nos quidem solvere, plenisque velis navigare deliberaveramus, sed quum ex recentioribus plerique multa de ea re scriptitarint, & contra Fernelium edisseruerint, contractis orationis velis pauca afferre cogitamus; ne idem quod illi cum fastidio legentium scribamus, & ne si nudati fuerimus aliorum coloribus, ut Horatiana cornicula implumes ridiculique maneamus. Ac primum, an sanguis sit materia? Quidam asserunt sanguinem arthritin non posse committere, quod

necessum

(k) Paradoxa faciens.

neceffum efflet fuppurari fi in articulum incideret. At non eft neceffe omnem fanguinis affluxum affufionemque phlegmonem concitare, nifi in mufculum, aut in carnem fiat, nec in pus abit nifi calore loci fuppuratio adjuvetur: id quod in articulo exfangui, membranofe, frigidoque contingere non poteft. Sic arthritis phlegmone proprie non dicitur, fed tumor phlegmonodes dici poteft.

Dubitant an in pyxidem influat humor, an non? Fernelius negat in cavum articuli humorem defcendere, aut in fpatium quod inter offium extrema intereft, fed in vincula dumtaxat, atque eas membranas quæ extrinsecus offium extrema neftunt atque ambiunt, ac etiam in tendines eo directos. At duo argumenta affert: prius quod in chiragra tophacea humor in calculum concretus aperta cute ex articulis digitorum eruatur, vinculo quod fitum in pyxide utrumque os colligat, intacto, ac illæfo. Pofterius, fi in ifchiade humor noxiuſ in coxendicis pyxidem conderetur, non tam vehementem dolorem inferret, quod vinculum expers ſenſus fit, nec tam late diffuſum. Et Galenus explicans quomodo abſceſſus fiant in febribus laborioſis in articulos, ait ſubjectam materiam laborum & ſponte natorum & non ſponte natorum eſſe totum genus muſculoſum: & caliditatem maxime efficere quid in laboribus ex motu; ut mirum non fit ſi una cum muſculis articuli laborent, & ad hos articulos abſceſſus fiat, quod utrique & muſculi & articuli concaluerint: unde tamen non patet an velit in ipſos articulos fluxionem fieri. Nec valet argumentum Fernelii de illæſo vinculo interno (nam de externo nil dicimus;) nam ſi fateatur in acetabulo ipſo lapidem aut tophum concreſcere, fateaturque quoque neceſſe eſt materiam in illud inane ſpatium irrumpere. Et quoniam illud vinculum forte eſt & validum & inſenſile, non ita ab humore afficitur. Et tamenſi expers ipſius per ſe fit ſenſus, non ſequitur tamen dolorem in ea parte non excitari per diſtenſionem, & quia res aliena in loco ubi non debet, includatur. Melius Gorraeus quum explicat quid fit articulum occupare, articuli nomine non modo offis, quod inferitur caput, nec alterius offis cotylen intelligo, ſed & ligamenta, & membranas, & tendines, & quicquid ad articuli ſtructuram firmitatemque natura comparavit. Nam per arthritides non modo eæ partes a morbo ſunt immunes, quum etiam in longius diſſitas partes affectionis labes perveniat. Sed non explicat in cavitatemne ipſam humor illabatur. Porro quum duplicia ſint ligamenta, alia ſenſu ſunt prædita, alia non: quæ a media offis parte oriuntur, ut quæ tibiam cum coxa conjungunt, ea ſenſu vacant: quæ a perioſtio ſunt, ea ſenſum habent exquisitum: atque hæc ſicut & tendines in arthritis maxime laborant, doloremque inferunt: nam inter tendinem & ligamentum quod tendinem integit, colligitur materia; hinc dolores.

*Com. in apb.
81. lib. 4.*

Major difficultas de materia, & de parte a qua illa defluat materia. Inter ceteros mordicus pertinaciterque, non ſine probabilitate tamen, defendit Fernelius, & a capite ſolo eſſe, & humorem pituitoſum ſeroſumque, non ſanguinem, non bilem, aut ſuccum melancholicum. Ac rationes quidem ejus in turba valent, ſed ſingulas facile eſt diſcutere ac diſſolvere.

Comm. in
par. 38. sect. 2.
lib. 6. Epid.
Com. in aph.
55. lib. 6.

Ac primum, si humor frigidus est uti vult, cur non potius stuporem affert? Nam ait Galenus: *Pituita & sero ejus inest ut torporem efficiat, non mordacitatem, nisi forte ita sit alienum a natura, ut aut falsum, aut acidum fiat.* Et quum, auctore Fernelio, pituitosus & frigidus humor auctor sit arthritidos, unde tanta doloris acerbitas surget? Et in *Aphorismis* dum reddit rationem cur hieme & autumnio dolores podagrici excitentur, ait hieme quidem id fieri, quod quantitate & qualitate humores infestent, ac peccent: 4. Autumnio autem solum secundum qualitatem. Hinc patet qualitatem humoris solam ad podagram sufficere, ut ea copia non requiratur pituita, quam vult Fernelius.

Rondeletius dum agitare vult Fernelium, male illius verba citat: nam non placet Fernelio per venas, & per spinalem medullam, & per nervos fluxionem fieri: sed per inanes mæandros & aquæ ductus sub cute: item non vult illum mucum qui per palatum deerrat arthritin committere: sed per partes capitis externas extra calvam positas vult sensim decurrere humorem.

Lib. 1. de loc.
aff.

Revera pro Fernelio facit locus præclarus quo Hippocrates explicat septem fluxiones e capite: & loquens de fluxione quæ retro fit, ait: *Fiunt articulorum ac coxendicum dolores a talibus morbis (id est hydrope & suffusionibus aquæ) sanatis, quum id quod morbum efficit sanatur, & quod in carne relictum fuerit, cui non sit exitus, nec intro, nec foras, egressum fuerit, sed tuberculum efficiens, fugit in id quod cedit, ac tum dolores articulorum efficit.*

Sed contra Fernelium facit id quod ab eodem Hippocrate scribitur; nam loquens de ophthalmia, duplicem mucum statuit, unum ab interno capite, & hic falsus est, doloremque excitat; alium de foris per extremam cutim capitis, eumque compressum; & hic falsus quum non sit, dolorem non movet in oculis: ergo pari ratione dolorem non excitabit si in articulos inciderit: credibilis eum humorem qui in articulis dolorem excitat, ab interno capite emanare.

At a pericranio, ait, humor descendit. Si a solo pericranio, cur non aliæ partes debiles humorem depositum a partibus robustis excipient? Quasi vero articuli nequeant tamquam imbecilli ab aliis partibus validis humorem supervacuum recipere. Et sit ita, magna fluxionum pars a capite fit, quid attinet novos hos sub cute aquæ ductus comminisci, & non potius apertos ductus & canales consignare? Et quum auctore Hippocrate abscessus fiant per nervos, arterias, venas, membranas, ossaque ipsa, credibilis est humorem per eas partes fluere ac refluere, per quas alimentum decurrit & defluit ad partes alendas: at coactus est ad caput confugere, quod credibile non existimet tam sincerum humorem e venis complectentibus reliquos humores secerni qui articulare dolorem sit generaturus. At facile sincerus humor fit, si vel in parte fiat congestio, vel si a cerebro humor descendat. Non quod ea sit pituita quæ per infundibulum in ventriculum, aut pulmones deerrat, quia oporteret eam in venas resumí, quod est absurdum: sed quæ sub cute per inania quædam laxaque muscutorum spatia (unde doloris in transitu vacuitas est) fluxionis hunc modum

modum tenet, ut quasi inundatio alvei & eluvies quædam in cavitatem articulorum & partes vicinas incurrat ac illabatur. At si Fernelius negat, ideo ab interno corpore in articulos humorem rapi posse, quod & via non sit facilis, & secretionem oporteat fieri humoris a massa sanguinis: Quid primum respondebit de abscessibus qui fiunt in crisibus in articulos materia morbifica & secreta a massa sanguinis, aut saltem in ventre contenta? *Liber quartus Aphorismorum* testatur abunde & relurgentibus a morbo, & laboriosis febribus detentis, & aliis similiter affectis in maxillas & alios articulos humorem rapi, quum absurdum sit a capitis partibus extimis eum descendere. Quum copiosa urina profluens Archigenis serum ab abscessu in articulos liberavit, an non materia illa in venis contenta erat? Alba, levis, & æqualis materies copiosa, & quæ per urinas fluere debet dum abscessum in articulum facit, an non a capite emanat? Hoc asserere puerile foret. Præterea dum fiunt apostemata modo sincera, modo mista, carbones, exanthemata, & alia id genus, materia seposita & secreta, numquid a venis & arteriis fluxit, & eadem potest in partes circumscriptas articulis influere, & dolorem excitare? At caput in vitio non est. Sed audiamus Galenum *Comment. in 6. Epidemiorum* dum explicat quomodo audiendum sit quod Hippocrates scribit quod excitato dolore colico quieverit arthriticus dolor, & contra: hanc rationem reddit: *Ideo hoc fit, ait, quod humorum in artus currentium ad colon intestinum impetus conversus est.* Quod satis aperte docet ab interno corpore facile per ductus tum manifestos, tum cæcos humores modo in hanc partem, modo in illam rapi posse, necnon fieri communicationem inter artus & intestina: quamquam de hoc forte dubitari potest.

*Com. in part.
3. sect. 3. lib.
6. Epid.*

Præterea quid respondeat Fernelius Hippocrati, qui ita scribit; *Dysenteria intempestive suppressa abscessum in costis aut visceribus, aut in articulis facit. Num igitur biliosus abscessus in articulis, sanguineus in costis aut visceribus fit?* Ubi duo adversus Fernelium notari possunt: prius est, si humor qui dysenteriam committit, sive biliosus, sive melancholicus sit, inclinationem habet in alvum interiorem: & idem in artus potest abscedere, & rursus ab artubus in alvum: ergo error est manifestus Fernelii comminisci, a capitis tantum partibus externis humorem dimanare qui arthritin sit commissurus. Posterius est quod tacite biliosas etiam fluxiones & sinceras in articulo fieri indicat Hippocrates, quod tamen non aridet Fernelio, ut qui omnem arthritin ab humore frigido esse velit: Tamen loco illi de dysenteria respondere posset Fernelius, quod nimirum fluxionum alvi & dysenteriarum sæpe Hippocratis opinione caput origo sit: quod si verum est, nil hic locus contra illum facit. Nam qui humor a capite delabens dysenteriam facit, si desinat dysenteriam inducere, & alio cursum suum inflectat, utpote in partes externas, tum articulares affectiones potest inducere. Ut quum Hippocrates scribit *in Aphorismis* vomitum diuturnam diarrhoeam solvere, id videtur fieri quod a capite humor in ventrem descendat, qui alvum sollicitans & lævigans id afferat: quod si illa materia vomitione excludatur, cessat affectus: sic quum humor a capite delabens in extima cutis deerrat, dysenteriae finem affert, atque

In Coac.

atque hæc probabilitate nituntur. Contra Fernelium & id facit: Si lassitudines spontaneæ & articularum quædam debilitationes & effeminationes, ut gressus impotentia sit, ab humorum per corpus sparforum, & a maligno sero quod in corpore superfluit, oriuntur: numquid causa aucta articularum veros dolores excitabit? & tamen caput in vitio non est. Vidimus juvenem annos 15. natum, arthriticum, ea maxime ratione factum, quod in eruptione exanthematon non esset legitime repurgatus: an non humor iste a capite est? & Hippocrates aliud videtur contra Fernelium objicere: *Quibus sanis hieme circa lumbos frigiditas & gravitas ex levi causa, & alvus suppressa, ventriculo probe agente, his ischias, aut renum dolor, aut urinæ stillicidium contigerit forte.* Hic declarat ischiadem (quæ ad arthritin refertur, quamquam Galenus ischiadicos negat proprie arthriticos a Græcis appellari) oriri non tam ab externo capite, quam ab interno corpore. Et si suppressio mensium, aut hæmorrhoidum, aut solemnis alicujus evacuationis potest arthritin immittere, cur necessario caput tamquam mali auctorem accusabis? Internas autem humorum ῥοτὰς ἐν ὀστέοις καὶ παλινδρομὰς (1) in ischium aut articulos manifestissime aliis in aphorismis Hippocrates docuit, idque contra Fernelium. Atque utinam summus vir Fernelius eas audivisset: *Quibus de repente, dum sine febre sunt, præcordii & oris ventriculi dolor, ac circa crura ac infernas partes, & alvus in tumorem elevatur, solvit venæ sectio & alvi fluxio: his febre nocet. Longæ enim febres fiunt, & tussēs, & singultus; his ad solutionem tendentibus dolor fortis coxarum aut crurum, aut puris sputum, aut oculorum privatio contingit. Item: Dolores ad hypochondria in febre, voce intercepta, sine sudore soluti, malum; his ad coxendices dolores fiunt.* Quibus locis patet materiam coxarum morbum effecturam in hypochondrio latere, non autem a capite derivari.

Rationes quidem multas, easque probabiles Fernelius affert, quibus convincere se posse putat necessarium esse humoris arthritin commissuri defluxum a capite, tum quod non ita sincerus humor ab interno corpore ex venis & arteriis raperetur ad morbum generandum: neque tam liber aditus foret, quam est pituitæ, aut sero a capite prolapsio per subjectas cuti partes & occultas quasdam vias. Attamen videmur multa opposuisse Fernelio quæ ejus sententiam valde debilitant.

Non videtur parum verisimilis ea ratio quam affert de crudo succo qui in hydropicis tibiis occupat, tumoremque facit, & tamen articulare morbum non parit. Gorraeus putat hoc argumento voluisse Fernelium pituitam non committere arthritin, & rationum machinas in Fernelium struit. Sed errat toto cælo Gorraeus. Nec enim hoc placuit Fernelio, alioqui sui plane dissimilis foret, ut qui acriter defendat omnem arthritin a pituita frigidoque humore esse aut ejus sero. Sed hoc voluit Fernelius tuendo pertinaciter suam sententiam, a cerebro necessario defluere humorem frigidum qui malum committat: quia si humor qui ab interno corpore

(1) Impetus, orgasmos, & recursiones;

In Coac.

Com. in part.

3. sect. 4.

Epid. & in

part. 3. lib. 6.

Epid.

Aph. 5. lib. 5.

In Coac.

corpore aut per venas, aut per arterias, aut per alios aquæductus in tibiis cruraque natus esset generaret arthritin, maxime id fieret in copia succi crudi ac pituitosi, qui etiam redundat in tibiis & brachiis hydropicorum. At hic humor non id facit.

Sed respondeat Fernelius : Numquid qui fluit ac refluit in tibiis hydropicorum pituitosus humor si in articulum influat potest facere dolorem & arthritin ? Si idem humor & natura & ingenio, & numero a cerebro manaret, numquid arthritin posset committere in articulum illapsus ? Quid impedit quominus id faciat ? An quia per venas & arterias influit ? At tu ipse fateris per alios ductus quam per venas fluere. Numquid iidem sunt ductus occulti per quos & humor a cerebro deflueret ? An quia iste humor non a cerebro est ? Quasi vero humor crudus aut vitiosus ab hepate malo & male officium faciente non æque dolores excitaret ac qui a cerebro est ? Quasi vero in cerebro istam idiosyncrasiam, indolem, naturam, ac proprie talem acquirat qua dolores arthriticos efficiat ? Cur ergo in tumentibus tibiis virginum fœdos colores patientium dolores etiam in vacuitate quadam febris quotidie observamus acerbiores ? Numquid idem humor qui fusus dolores in tibiis excitat, si idem in articulum quempiam incideret, articulum quoque divexaret ? In ictericis quibusdam fusso ab hepate & interno corpore sero humorum acri ac maligno implacabiles dolores comperimus, nihil etiamnum hepate ad id conferente. Hippocrates auctor admirabilis obscure quidem rationem videtur dedisse cur in hydrope, quum multus circum articulos humor sit qui distentionem faciat, (distentio autem maxime dolorem in articulis facit, ait Galenus) dolor quoque non adsit : in arthritide autem quum paucus humor sit, tanta doloris sit acerbitas. Ita autem scribit postquam de hydrope locutus est : *Si modicus fluxus fuerit (respectu magni fluxus qui in hydrope sit, unde repente intumescere & detumescere partem videmus) coxendicum & articularum dolorem facit quum fluere cessaverit. Nam ut modicus & undequaque ab omnibus partibus fortioribus depulsus ad articulos refugium facit.* Tamen non videtur hæc ratio satis. Nam si paucus humor arthritin facit, cur non multus faciet ? In cachexia & hydrope multus est. Frustra igitur & temere Fernelius assertit tumorem istum cachecticorum ut doceat necessario a cerebro affluere humorem, quia qui ab aliis partibus emanat humor natus esset dolores arthriticos parere, id maxime fieret in copia succi crudioris. Pace tanti viri dicam, idipsum non intellexit. Atque dicendi confutandique initium ab ipso Hippocrate sumam : & quia mancus in hac parte est, cetera supplebo. Tria requirit loco superius adducto ut fiat dolor articularis, ut sit modicus fluxus, ut fluere desinat, ut refugiat ad articulum : quartum & addemus, quod vim quoque suam habet, ut a partibus omnibus fortioribus ad articulum depulsus sit. Vis in eo ponitur, quod dicit paucum esse & depulsum a partibus omnibus fortioribus ; nam si multus est, æqualem quamdam intemperiem facit, immo sua mole obruens indolentiam affert. Et quibus intument tibiæ, brachia,

*Lib. de locis
in hom.*

*Comm. in
aph. 49. lib. 6.*

*Lib. de locis
in hom.*

artus quoque ipsi (ut ἀνὰ ὅποι (m) dicantur) ii stuporis sensum habent: sed quum paucus & effusus in nervos cum mole sua non obruat, satis quid ejus possit qualitas ostendit. Deinde quod a partibus pellatur satis indicat sua qualitate adeo molestum esse, ut necessarium sit aliquid virulentiae habere, declarat acerbitas doloris, orgasmus. Nam nunc hic articulus obfidetur, nunc ille: & totius manus & pedis, modo hic digitus, modo ille, modo veterem sedem occupans in ea consistit & furorem exercet. Unde videmus saepe magnos esse cruciatus quum nil tumens & dissimile appareat, nil lacunosum, nil salebrosum. At in leucophlegmatia quum intumeat corpus totum præ copia crudi humoris, & in cachexia quum redundet humor serosus & malus, saepe a dolore vacuitas est quædam. Secunda conditio est ut humor fluere desinat; quod bifariam audiendum, vel ut jam actu consistat fluxio, alioqui dolor non adesset, nisi fugax fortassis, vel ut per nervosum genus, non autem per venosum humor vagetur. Quod ad prius attinet, falsum est dicere non excitari dolorem nisi consistat fluxio: oportet quidem materiei partem consistere, at omnino fluxionem cessare non oportet: sed ut dolor perseveret, humor consistat oportet. De posteriore ita dicam: Hippocrates primus docuit morbos venarum leviores esse, fugaces, contra nervorum obstrictos ac contumaces: & hic locus maxime conferet ad eorum intelligentiam, perspicentiamque quæ dicimus. Ac primum audiatur Hippocrates: *Quicumque morbus a venis oritur debiliior & levior est quam qui a nervis: diffuit enim una cum humore qui in venis inest, & non quiescit. Et natura venis in humore est in carnibus, Græce ὅτι ἡ φύσις τῆς σαρκὸς φλεβῶν ἐν ὑγρῷ ἐστὶν ἐν τῇ σαρξί.* Nervi autem sicci sunt, & cavitates non habent, & ad ossa consistunt, & maxime ab ossibus nutriuntur; nutriuntur autem & a carnibus, & colorem inter carnem & ossa medium habent, & humidiores sunt ac carnosiores quam ossa, sicciores & magis ossei quam carnes. *Quicumque morbus ad nervos ipsos pervenerit, firmatur, & quiescit eodem loco, & difficile est ipsum educere.* Qui locus docere potuit Fernelium quæ causa sit cur saepe tumeant detumescantque partes, quum tamen dolores non excitentur in articulis. Humor enim in venis continetur, non in nervis, aut saltem non consistit quiescitque in nervis: oportet autem quietem habere antequam ibi dolorem creare possit. Et antequam ultra progredior, quoniam ille locus obscurus est quo ante paullo dixit, & *natura venis in humore est in carnibus*: & nonnullis difficultatem negotiumque dedit, illum explicabo: Comparat genus venosum cum nervoso: nervosi generis nomine & membranas & tendines, & ligamenta, & periostium intelligit, item & nervos proprie dictos qui musculos proprie dictos contexunt: nam caro simplex, nervi & venæ musculum condunt. Et dum ita comparat nervos cum venis, vult venarum naturam humidiores esse duabus de causis, tum quod ratione suarum cavitatum humores contineant, qui quum ὑγρὰ (n) dicantur, & consistentiam liquidam habeant, & humectent corpus cui insunt, &

(m) Inarticulati.

(n) Humida.

& quod sæpe perfluunt & perluunt, tum quod venæ in carnibus ipsis sint quas enutriunt: Sic quum dicit, *Natura venis in humore est in carnibus*, id est, proprium est venarum, ut & humorem contineant, & in re humida sint, id est, in carne. Et nisi multiplex earum tunica impediret, facile rumperentur. Sic nervi venis dicuntur duriores, (quamquam multiplex sit tunica) quod cavitatem non habeant, quod tendines sint, quod ligamenta, membranæ; venæ molliores ob cavitatem, quia in carne molli sunt, quia continent rem fluxilem. Sic metonymicos res continens dicitur mollis & humida ratione & rei quam continet, & rei in qua continetur & fovetur. Vel quum dicit, *Natura venis est in humore, in carnibus*: ut nomen illud, *carnibus*, sit explicatio nominis, *in humore*: caro enim res humida est; sic vena in humore est, id est in carnibus, in quibus & sedem, & firmitatem, & augmentum, & munus habet vena. At nervi sicci sunt, quia non sunt in carnibus, & res humidas non continent ut venæ, & a rebus siccis oriuntur, id est, ab ossibus, quod ipse Hippocrates docet dum ait, *Nervi ad ossa consistunt, & maximam partem ab ossibus nutriuntur*: Quamquam sunt & alii qui a carnibus nutriuntur, ut qui musculos componunt. Et ut omissa interpretatione illius periodi quam obiter explicavimus, ad rem redeamus, ideo morbi qui in nervis sunt firmantur, quod dura eorum consistentia sit; qui in venis, id est, a venis sunt, fluunt fugacesque sunt magis: quod hac ratione maxime demonstrat Hippocrates: *Communicant omnes venæ & confluunt inter se mutuo, aliæ sibi ipsis committuntur ac coincidunt, aliæ vero & venulas & venis extentas*. Ac de distinctione morborum nervos occupantium ac genus venosum initio illius libri *de locis in homine* ita scribit: *Quod siccus est morbus magis recipit, & magis dolet a natura: humidum vero minus. Morbus qui in sicco est stabilitur ac consistit; qui in humido est, diffluit, & alias aliam partem occupat, & transmigrans quietem facit, & citius sedatur, u pote in humido non stabilis*. Quem locum de intemperie humida & sicca intelligunt, sed male: vere enim hic locus pertinet ad alium qui sequitur de morbis nervorum ac venarum. Sed hæc relinquamus.

Lib. de locis
in homine.

Tertia conditio ex his quas proposuimus, est ut ad arthritidis generationem humor in articulum, aut saltem partes proxime articulum ambientes & exquisito præditas sensu, incurrat. Quod miror non animadvertisse Ferneliū, qui indistincte proponit in cachexia non oboriri arthritin, quum tamen sit humor crudus: proinde necessario a cerebri manare. Adeone ignarus Ferneliū ut non fateatur oboriri dolorem articulare si qui redundat in cachecticis humor in articulum descendat, includatur, atque ibi interceptus interclususque corrumpatur? Nam non omne excrementum quod in partem impingitur statim dolorem parit: sed alias quum sua natura efferum est & mordax primo quoque tempore dolorem infligit: alia nonnisi temporis successu acrimoniam, aut dolorificam aliam qualitatem nanciscens eundem infert dolorem: itaque pace Ferneliū dicam nil quicquam efficit quod de humore cachecticorum objicit. Siquidem si pituita

αἷμος (o), si tantum sit crudus humor infra sanguinem, sed qui proxime in sanguinem degeneret, si calor esset melior, non est necesse a tali humore, dolorem excitari: nullas enim molestias exhibet, ut nec sanguis.

Nam in hydropicis quoniam hepar aliqua ex parte est refrigeratum, sanguis quoque aliqua ex parte refrigeratus est, & crudus: sed incoctus non dicitur. Alibi autem ex Galeno distinximus ἀπύρον & ὠμόν (p). Et talis semicoctus sanguis dolorem non creat: Hinc leucophlegmaticos non videmus laborare: In cachecticis quibusdam & iis praesertim virginibus quas scædus deturpat color, dolores capitis, artuum & surarum intolerabiles videmus. Et quemadmodum ex mucis & pituitis quæ a capite descendunt aliæ tussis excitant alias humidas, alias siccas, nonnullæ nullas tussis proritant, aliæ statim negotium dant pulmoni eumque ulcerant, ut quæ sunt efferae & ichore præditæ, aliæ etiam ingenti copia nil incommodi afferunt, sed postquam moram aliquam in pulmone sine ulla molestia egerunt, coctæ crassæfactæque facillime extunduntur: idem iudicium est de humoribus qui in artus dilabuntur. Nam quum tibiarum intumescunt humore, aut brachia, & articularum loci, non statim dolor fit, ne si quidem in articulum humor influxerit, sed requiritur certa quædam qualitas qua humor donatus repente concitat dolores atroces: & in hoc disputationis cardo vertitur. Proinde docuimus ante ex Galeno in libro 6. Epidem. pituitam quidem torporem inducere, sed si aut salsa sit, aut acida ea atrocissimis cum doloribus sese prodat: quod & in doloribus colicis usuvenit. Quot sunt enim quorum intestina multa pituita sunt oblita obstitaque, quos nullus coli dolor cruciavit? At si gypsea est pituita, salsa, acidaque, aut vitrea; ea suæ præsentia excitandis gravibus doloribus notas ac argumenta edit. Et hæc adversus Fernelium de loco, quamquam pluribus res explicari posset: obiterque de humoris qualitate & conditione diximus, sed rem totam negotiumque de humore accuratius sumus jam pertractaturi.

De humore qui causa est arthritidis, ita sentit Fernelius: *Humor continens arthritidis causas tam varius non est atque traditur: nec enim sanguineus, nec biliosus, nec melancholicus est unquam, sed omnino vel pituitosus, vel serosus.* Tam graviter iterum peccandi, & hoc contra Veteres afferendi occasionem dedit illa alia erronea opinio quam paullo ante explosimus, de origine arthritidon omnium cerebro, quod aut pituitosum solum humorem, aut serosum cerebrum suppeditet. Sic duas illas erroneas opiniones ita complicavit, ut alia alteram pepererit, & toti antiquitati opposuerit. Si enim humor unus foret pituitosus tam sævi articularum hostis auctor, quid veteres practicos in eam opinionem adduceret, ut pro arthritidon distinctione & causarum, remedia quoque distinguerent? At remedia instituunt ad biliosam arthritin, ad sanguineam, ad serosam: ergo verum est tot esse species; alioqui in rem ægrorum gravissime peccaretur. Atque ante jam refutavimus argumenta eorum qui negant fluxionem ullam

*Aëlius tetrab.
3. sermo. 4.
14. 15. 16.*

(o) Exanimis,

(p) Incoctile & crudum.

Iam esse sanguineam quæ arthritin quoque sanguineam creet, quod necesse esset in pus sanguinem verti. At sanguis quidem quum dicitur suppurari quum in ventrem erumpit, verbum suppurari generalius pro corrumpi sumitur, ait Galenus. Et aliud est in ventrem, aliud in articulum irrue- re. Quamquam & in articulo suppurat, id est corrumpitur, malam alie- namque qualitatem accersit, unde in sua generatione, & in loco, a quo mittitur, laudabilis ex eventu mala qualitate insignitur. Deinde sanguis in carnibus corrumpitur quidem ac suppurat proprie, sed non in articulis. Immo quum in articulum incidit, recrudescit quodammodo, & suam ma- turitatem amittit. Quod forte imposuit Fernelio, quod videat inflamma- tiones in articulis nonnisi intra 40. dies solvi, & pituitescere quodammo- do omnes qui in articulos fluunt humores; immo si prius calidi forent, ob loci naturam incrudescere. Quod mirum ne sit: nam & Hippocrates in libris de morbis scribit contingere, ut a pulmone ipso pus in thoracem erumpat, & tametsi antequam eruperit maturum sit, tamen dies aliquot expectari vult donec rursus pus ipsum matureseat: Sic mutatione loci maturitas puris exolefcit, aut saltem diminuta retunditur tamquam mate- ria perfrigerata.

Lib. 3. de mor-
bis cap. de
pleuritide ex
dorso.

Similiter in febribus materia cocta mitificataque in partem aliquam re- legata recrudescit. Et in sexto Epidemiorum quum loquitur Hippocrates de concretionem lapidis in vesica, ait Galenus, frigiditate vesicæ, tamquam corporis exsanguis, lapidis coagmentationem juvari. Itaque fieri potest ut frigiditate articuli sanguis, aut alius humor eo influens, licet sit calidus, facile suum calorem amittat: non tamen ideo frigidus humor arthritidis causa est. Ideo Hippocrates dicebat sanguinem esse natura frigidum, quia quum sit de genere aqueorum, facile suum calorem amittat. Sed ad hujus rei de qua agitur demonstrationem conferet plurimum ea demonst- ratio quam attulit Galenus in Aphor. explicans cur inflammatio in podagricis intra dies quadraginta cesset, & non ante: quod forte pro Fernelio fa- ciet: nam inflammationem quæ arthritidi supervenit ex eventu tantum con- tingere ait, nempe vi doloris. Ita autem scribit, Quæ carnosas partes oc- cupat inflammatio morborum acutorum subjicitur termino, quoniam carnis substantia mollior est & ravior quam natura ligamentorum. Unde & tardius inflammantur chordæ ac nervi si vulnerati fuerint (Græce τρωθέντι, Leoni- cenus vertit, ex ictu) & longiori tempore ad consistentiam inflammationis per- veniunt & tardius sanantur. Qua enim ratione vix aliquid externi in se re- ciipiunt, quum duræ sint ac densæ hujusmodi partes, hac ipsa ratione vix a se dimittunt. Quapropter solutionis terminus est dies quadagesimus, quia quum in articulationibus humores sint, & ligamenta amplexantia ipsas oportet evacuari ἀτμωδῶς (q), id est, in modum vaporis. Mirum autem est cur dicat tam ægre admitti humores a membranis & ligamentis, & a nervis, quum videamus eos qui articulari dolore tenentur facillime modo hanc partem, modo illam laborare: at si tam ægre admitterent humores, non tam subito dolor inde sargeret. Quin etiam facillime & tremores, &

Comm. in
par. 15. sect. 3.
lib. 6. Epid.

Lib. de corde.

Comm. in
Aph. 49. lib. 6.
Aphor.

B b b 3

convul-

(q) In modum vaporis.

382 CONSILIORUM MEDICINALIUM,

*Comm. in
Aph. 3. lib. 6.*

convulsiones in febribus videmus excitari: si nervorum ea est durities & tendinum & membranarum, quomodo tanta est aptitudo? Nam videtur æquum esse ut idem fiat, quod & in pleuritide fieri scribit Galenus: dum enim confert pulmonem cum membrana costas succingente, ait pulmonem ratione suæ molliitudinis paratum esse ad recipiendum quemvis humorem, non item membranas, quod hæ non ita facile admittant humorem quemvis, sed biliosos magis: unde major pleuritidon pars ab humore est bilioso. Si articulorum ea comparata ratio est ut eadem horum sit natura, atque membranarum succingentium costas, oportet necessario, aut tenuem & biliosum, aut plane serosum humorem qui arthritides faciat, aut falsum est quod in hoc atque illo articulo tam subito dolor excitetur. Duræ sunt partes, humor est frigidus & pituita, ut vult Fernelius: immo negat, aut esse bilem, aut sanguinem; quomodo tam facile humor admittitur? æquum non videtur. Quomodo enim tam crassus humor in cavitatem & locum *συνarthρώσεως* (r) subiret, quum lentior & pigrities id impediatur? Quamquam possit quis respondere imbecillitatem partis quamdam dissectionem afferre, & aptitudinem ad fluxionem facile admittendam.

*Comm. in par. 6.
sect. 5. lib. 6.
Epid.*

Accedit quod humorem in orgasmo esse oporteat: orgasmum autem adjuvat ichor quidam malignus qui animat, impellit, ciet, & movet humorem sua natura segnem & pigrum. Atque articulares dolores etiam a valde calida causa oboriri testatur Galenus, ubi docet morbos connutritos in senectæ relinquere: interpretatur de calida hemicrania, calido renum affectu & articularibus doloribus a calida causa obortis, quibus omnibus obrepens senectus tamquam frigida remedio existit. Nec dissenteanea docet

*Comm. in
Aph. 16. lib. 3.*

in *Aph.* dum ait dolores articulorum in squaloribus a fluxione non fieri, quod quum tempus siccum sit non videtur natum ad superfluitates generandas quæ arthritin committant: sed si caliditas immodica fuerit ab acerbis humoribus possunt arthritides excitari. Itaque miror quomodo Fernelius tam longe a Veterum dogmatis desciverit, ut præjudicatam suam opinionem tam mordicus defendat. Etsi enim magna arthritidon pars, sive

*Gal. ad
Aph. 2. lib. 6.*

per defluxum id fiat, sive per congestionem, ab humore frigido est, tamen errore non vacat asserere omnes ab humore frigido esse eoque a capite emananti: in quo graviter in ægrorum commoda peccatur: nam est ubi calidis utendum remediis, est ubi frigidis, est ubi moderatis: quod si omnis a pituita esset, ad calefacientia perpetuo esset recurrendum. Item aliud est agitare medicamentis caput eique consulere, aliud aliam partem: at si solum caput auctor existeret, ad id unum dirigendum esset omne consilium nostrum: itaque magni interest ad curationem morbi, & ad ægrorum salutem multo ante constituere an soli capiti malum acceptum sit ferendum, an sola pituita aut ejus serum in vitio sit. Quamquam ut ante dictum est forte imposuit Fernelio quod humor qui actu in articulo continetur quadamtenus frigidus, aut frigefactus sit, quod ita sit comparata ratio articulorum, ut quia multas habeant partes spermaticas & frigidas, affluentem humorem etiam natura calidum, & a calido loco derivatum infrigidens

(r) Articulationis;

infrigidant ac incrudent, ut ita loquar, quod ex Hippocrate demonstratum est. 9 Cum itaque & experientia, & ratio, & auctoritas Hippocratis, 10 quam supra non meminimus asserere, quæ statuit aliquas arthritides a bile esse, dicet præter pituitam alias esse causas arthritidis, & aliam auctorem mali partem quam caput, relicto Fernelio, amplecti oportet methodum medendi aliorum, ne mala rei opinione inducti male remedia alia pro aliis usurpemus: ac facile mihi persuadeo, ideo sæpe articulares dolores invalescere magis, ac ægrescere medendo ægros, quod audito arthritidis nomine statim ad calida remedia deveniamus eaque impense calefacientia & digerentia. Quod si semper materia frigida foret, non esset verisimile, ita malum insolescere, ac furere, quum contrariorum curatio per contraria legitime instituitur, nisi forte dicas (quod etiam probabile est) dolorem quoque augescere, quod usu rerum ita calidarum quibus statim utimur sine iudicio & distinctione quod morbi nullæ sint induciæ, sæpe fluxiones irritentur, qua irritatione dolor quoque increfcit: Dum enim humor turget fluitque, nil est deterius quam fotibus, aut emplastris ex rebus calidis uti: Vel etiam usu nostrorum remediorum sæpe dolor augetur, quod materia sit *ερεσθενής* (s), ut quod remedium uni humoris parti convenit, alteri plurimum obsit, ut quod remedium primo loco usurpandum duxeris, illo relicto statim ad aliud confugas. Accedit quod humor qui arthritides efficit, maxima ex parte venenati cujusdam feri naturam respiciat redoletque, quod per se pepasimum mitigationemque non admittit: immo usu remediorum, nisi valde sint anodyna, incandescit ferocitque magis: nec mirum est si sæpe irrita sit opera nostra, morbusque iste medicorum nuncupetur opprobrium. 11 Ceterum contra quam senserit Fernelius certa sunt signa quibus dignoscas a capite humorem subtus cutim, aut per spinalem medullam defluere, aut ab hepate & visceribus per venas & arterias derivari. Et quæ defluxiones a capite sunt, magis sunt sinceræ, quæ a visceribus, minus sinceræ sunt, quod humores promiscue in vasis coerceantur ac confluant. 12 Quod miror Fernelium non animadvertisse. Signa ista diagnostica & Aëtius & Rondeletius sunt persecuti: Nos illa omitemus, & si quando usus inciderit, ex istis venabimur, ne si illa adjiciamus, in molem oratio excreseat.

Quum iniretur consilium pro Forcerii mercatoris cognato cui dolores arthritici sunt familiares, & autumno & vere repetunt maxime, creditum est serum maxime putre a visceribus manans, causam reducis istius mali esse: 13 declarat curatio. Nam nulla habita capitis ratione quum primum expurgata regio prima ventriculi & educti multi serosi humores electuario diacarthami & syrupo rosarum solutivo, præripiebatur occasio reditus: Ac quæsitum est si humor frigidus & pituita arthritidis auctor, cur pituitosi non sunt podagrici, quum peculiaris iste humor redundet?

Si a capite est, cur qui choeradas habent, quarum origo maxime tribuitur ab Hippocrate, non sunt podagrici, aut alia specie arthritidis laborant? verisimile id esset si caput auctor esset mali. Nil obstat obijcere tophos qui

Hippocr. lib.
de internis
affectionibus.

Lib. de gland.
dul.

in

(s) Heterogenea.

384 CONSILIORUM MEDICINALIUM,

in arthritide apparent ut doceas materiam esse phlegmaticam: nam biliosus humor & alius a pituita usu refrigerantium, aut digredientium nimium, aut a parte frigida frigefactus topus inducere potest.

Multi olim arthritici liberati sunt morbo, sed epileptici, aut apoplectici interiere: repertum est cerebrum aqua plenum, sic verisimile est a cerebro malum esse.

Si semper a frigido humore esset arthritis, eoque a cerebro labente, choeradas efficeret, aut dolores in transitu excitaret, aut præeuntem haberet gravitatem capitis, aut nucae colli. At sæpe nil tale apparet, unde colligas aliunde plerumque esse.

Ad præcautionem tam sævi mali, & evacuationem feri illius putris morbi relapsum committentis visum est ut uteretur hieme decocto foliorum fennæ cum hermodactylis, & sæpe syrupo rosarum pallidarum cum succo mercurialis.

Vere pilulæ commendantur sine quibus, de hermodactylis & foetidæ. Autumno & vere si quid suadeat, tundatur vena; vivat abstemius.

Partibus dolentibus adhibeatur unguentum de limacibus; aut madeant panni in mucagine limacum.

Urgentibus doloribus folia hyoscyami cocta in lacte cum capitibus papaveris & floribus chamæmeli adhibeantur parti.

A N N O T A T I O N E S.

1. Hippocrates lib. de dieb. Decretoriis docet Ischiadicos dolores esse a congestione & concretione humorum in acetabulis præsertim post incalefactionem a sole.

2. Galenus Com. ad Aphor. 49. lib. 6. ita ait, fluxionem arthritin facientem primum suscipiunt loca dearticulationum, deinceps circumstantia omnia ad cutim usque. Et quia implentur articulationes etiam quæ circumjacent ligamenta extenduntur. Nervi & chordæ illic non inflammantur, sed tantum dolent quum dearticulationes extenduntur.

3. Galenus Comm. in Aphor. 49. lib. 6. tanti doloris in arthritide causam ad distensionem revocavit.

4. Fernélius hic valde ratione niteretur, quod si humor biliosus arthritin committeret necessario inflammationem faceret. Cur enim membranae in thorace tam facile inflammantur in pleuritide, & in arthritide tam ægre si eadem est materia?

5. Et in 2. Epid. 1. sect. 3. splenis & viscerum tumores & inflammationes in articulorum morbos desinere scribit: Et in sectione 7. lib. 6. Epidem. Tussis in articulorum morbos desinunt per translationem, ut credere est. Maxime vero sunt siccae tussis, quia alio materia præripitur. Et sub finem sect. 8. lib. 6. Epid. in suppressione mensium dolores & rubores articulorum nascuntur: ergo id est ab interno corpore, non a capite. Et quod majus, in ulceribus articulorum & partium externarum si tumores sint rubicundi, & statim evanescent, dysenteria cruenta oboritur, vide consensum externorum cum internis, ut a capite id non fiat.

6. Locus

6. *Locus est præclarus* cap. 12. *Sermonis* 4. *Tetrab.* 3. *Ætii* ubi docet multas causas ob quas suppuratio in articulis non fiat.

7. *Hippocrates* lib. 2. *Epid.* part. sive historia 3. docet quomodo topi in arthritide generentur.

8. Anno 1575. qui siccus & squalidus erat maxima fuit articulorum dolorum ubertas.

9. & 10. *Hic locus est valde notandus* : & contra *Fernelium* facit, idem in cerebro visitur : nam substantia cerebri vaporem calidum & refrigerat. Quod si quis neget illum librum germanum esse librum *Hippocratis*, legat *Aph.* 25. lib. 5. *Aphor.* ubi vult auctor affusione aquæ frigida articulorum tumores & dolores tollere, tum ob revocationem caloris, tum propter inductionem torporis. Quid respondebitur *Galeno* qui in coxendicis dolore in malleolo arteriam secuit quum affectus esset ab humore calidissimo? sub finem lib. de sanguinis missione. Quid diceret *Fernelius* quum plerique acerbis articulorum doloribus vexantur, qui nullos aut exiguos dolores, aut in capite, aut in collo senserint? Quasi vero tam effera materia & serum a capite manare queat, & non excitare dolores transendo? fieri id non posset. Si nitrosa & salsa fluxio a capite tantos in transitu dolores excitat, immo & in metaphreno, & qua transit quamdam inducit phthisin; an credibile materiam quæ guttam facit, *pepasm*i ex se expertem, juxta opinionem *Fernelii* per tot partes subtilius & cuniculose transmitti, & nullos pæne dolores excitari? Sic credendum est imbecillitatem naturalem partis, aut acquisitivam, quia omnis dolor in parte digestivam facultatem & coëtricem debilitat, & propterea facilis fit proventus excrementi loco veræ nutritionis, facile ad arthritin facere, ut si qua depuratio & defæcatio sit sanguinis, eam faciem facile admittat. Nisi *Fernelius* dicat in sua generatione non esse tam malam materiam, sed tempore & mora eam acquirere malignitatem. Quod idem dixit *Galenus* de tussis materia quæ in scrotum descendit part. 12. sect. 1. lib. 1. *Epid.*

11. Si cruditates, crapula & similia ejusmodi arthriticos efficiunt, quid causæ est cur caput accuset?

12. Quid impedit quominus dicamus nec a capite esse materiam arthritidis, nec forte ab interno corpore, sed eo modo per dispositionem articulare generari in habitu corporis quo elephas in aliis, & chærades in aliis? Nam in habitu ipso vitium est, & canerosa & chæradica dispositio, & articulosa, ut sic dicam.

CONSILIUM XCII.

De Gonorrhœa virulenta.

Quendam foeda Gonorrhœa detinebat. Quum eam negligeret, nec Medicorum consilio satis diligenter audiret, suppressa est, & ea contigere de quibus paullo ante dictum est. Imprudenter & parum sciens quid tam virulentæ materiæ suppressio vehat uxorem suam com-

386 CONSILIORUM MEDICINALIUM,

preffit. Medio graviditatis tempore dysentericum & serofum profluvium mulier patitur, quo vix liberatur: ac prudenter Medici non censuerunt statim suppresso isto profluvio, laboranti consultum iri: audiverant enim nonnihil de mariti diversione ad alias mulieres & quævis impura prostibula: ideo in eam suspicionem venerunt, ut contractum hoc malum a portione virulenti feri crederent. Ac, opinor, ea forte in luem veneream incidisset. Nono mense foetus educitur purus & incontaminatus: quod mirum fuit quum satus esset patre adhuc semen tam diri veneni continente: sed non diu impune tulit innocens hæc proles impuritatis paternæ luens poenas: nam quum forte matri propinatum esset pharmacum alius rei causa, & iussum esset lactari infantem etiam medio purgationis tempore: repente multis corporis partibus argumenta certa luis & scabiei Hispanicæ paruerunt. Continuo vocari Medicos & Chirurgos, iniri consilium, rem reformidari, metui matri nutrici. Ablactatur infans nondum duos menses natus: parvo lacte pascitur ex vitreo vase collum gruis habente. Provisum puello hoc remediolo:

℞. Butyri recentis non falsi loti in aqua salviæ, unc. iv: argenti vivi exstincti aqua eadem salviæ, dr. ij: facta subactigne in mortario diligenter paretur linimentum.

Ad arcendam autem luem veneream quæ vere eam posset tandem adoriri, ita matri providetur:

℞. Limaturæ ligni sancti, unc. iij: salviæ, betonicæ, chamæpityos, stæchados utriusque, morsus & scabiosæ, ana, man. jß: absinthii, centaurii minoris, buglossi, borraginis, ana, man. j: radice ireos Florentinæ, scordii, tormentille, tunicæ & dictamni, ana, unc. jß: seminis citrii, cardui, seselios, sileris montani, pæoniæ, ana, unc. ʒ. radice pæoniæ & angelicæ ana, unc. ʒ: gentianæ, dr. iij: theriacæ veteris & mithridatii, ana, unc. jß: opiata Fernellii, unc. jß: madeant omnia in vino albo odorifero: adde succi pomorum, unc. iij: pulveris diamargariti frigidi, latitie & diarrhodon Abbatis, ana, dr. j: aquæ nenupharis, lib. ʒ. concludantur omnia alambico & fiat distillatio.

℞. Conservæ florum nenupharis, buglossi, anihos, ana, unc. j: conservæ acori, unc. ʒ: corticis citrii conditi, unc. ij: pulveris electuarii diamargariti, corallii rubri, carabes, seminis angelicæ & radice bistortæ, ana, scr. j: margaritarum electarum, scr. j: electuarii diarrhodon Abbatis, triasantalon, ana, unc. j: mithridatii, dr. iij: cum syrupo conservationis citrii fiat opiata, utenda ad dr. ij hora somni.

℞. Aquæ theriacalis, scabiosæ, cardui, ana, unc. iij ʒ: passentur per manicam Hippocratis cum saccharo & pauco cinnamomo: capiat cochl. ij: jejuni a somno excitatus.

℞. Sarsaparillæ, quart. j: melissæ, stæchados, radicum omnium aperientium, scordii, mercurialis, salviæ, betonicæ, ana, man. j: radicum acori, eryngii, aristolochiæ, angelicæ, ana, unc. ʒ: enule campanæ, man. j: frusta pomorum redolentium: fumaricæ, absinthii, ana, pug. j: bipinellæ, man. j: polypodii, passularum, ana, man. j: seminis pæoniæ, seselios, ana, unc. ʒ: fiat decoctio ad lib. j: infunde foliorum sennæ, unc. iij: adde expressionem unc. jß agarici trochisf.

trochiscati infusi in aqua betonica & salvia, cum dr. ij cinnamomi & ligni aloes, dr. j: adde syrupi rosarum pallidarum, unc. iij & sacchari q. s.

℥. Conservæ stœchados, salviæ, betonica, melissæ, anthos, ana, unc. jß: corticis citrii conditi, unc. j: zingiberis conditi, scr. ij: conservæ acori, dr. jß: myrobalanorum emblicarum & confectiõnis alkermes, ana, dr. iij: conservæ buglossi, unc. ij: theriacæ, dr. iij: opiata Fernelii, dr. jß: excipiantur omnia cum syrupo conservationis citrii.

℥. Ambre griseæ, scr. j: pulveris letitificantis, de gemmis, ana, dr. ß: diarrhodon Abbatis & diamargariti frigidi, ana, scr. j: cinnamomi, gr. iv: pulveris radice angelicæ & tormentillæ, ana, scr. j: cum saccharo soluto in aqua cardui infusionis, dr. ß: ligni aloes, fiant tabellæ pondere, unc. ß: utendæ.

℥. Theriacæ, Mithridatii, ana, unc. ij: confectiõnis Alkermes, dr. vj: electuarii de gemmis, unc. ß: limaturæ interioris guaiaci, unc. iij: seminis pæoniæ & citrii, ana, dr. vj: conservæ violarum & buglossi, ana, unc. jß: succi pomorum odoriferorum, & aquæ nenupharis, ana, lib. ß: ponantur omnia in alambico, & utatur ea aqua intrando in laconicum.

Item ℥. Radicis angelicæ, enulæ, tormentillæ, capparidis, eryngii, apii, petroselinæ, polypodii, ana, unc. ij: melissæ, scabiosæ, bipinellæ, plantaginis, ana, man. ij: lupuli, buglossi, scolopendrii, ceterach, ana, man. j: fumaris, primulæ veris, ana, pug. j: seminis bombacis, dictamni, citri, ana, unc. ij: conservæ enulæ campanæ, acori, melissæ, ana, unc. jß: pulveris electuarii de succo rosarum, diamargariti frigidi, ana, unc. ß: decocti unc. iv guaiaci & unc. ij chinæ, lib. ij: decocti plantaginis, unc. iij: theriacæ & mithridatii, ana, unc. jß: adde aquarum cordialium, lib. ij: ponantur omnia in alambico.

CONSILIUM XCIII.

De febre lenta symptomatica.

CONSULIS Amorræi filia annos duodecim plus minusve nata sæpe animo deficitur, immo alias putat sibi præcludi fauces, alias halitum nescio quem sentit cum cardiogino, capitis dolore, præsertim in anteriore parte: dolor non est pertinax. 1. Coloris est vicissitudo in facie, modo cum pallore quodam rubescit, modo pallet solum, suffusa alias aliqua ex parte est facies: argumenta sunt fœdorum colorum: destillatio tenuis est in pulmones, aliquando spirandi difficultas. Metuebatur illi ne periculoso aliquo tandem cerebri morbo tacta intereat: ut ejus sorori contigit, quæ cataleptica post febres erraticas, interiit.

2 Initum consilium prophylacticum potius quam therapeuticum: calido & sicco hepate erat, adeoque calido ut partim alimentum corrumpere, (unde illud 6. *Epid. Qui ventre sunt calido, carnes habent frigidas*) partim aliquid attraheret, reliquum media veluti via in lactibus resideret. Nam quoties repurgatur, pulti simillimam excretionem facit, biliosam, olidam, vermium parentem; unde & aliquando vermium molestiam sus-

In Coasis.

Lib. de Cor-
de.

tinuit. Sic obstructio id ipsum juvat. Quod autem obstructio sit eaque cruda, declarant urinæ in calidiusculo corpore aqueæ existentes. At nec ratione corporis, nec ratione febriculæ quæ sæpe apparet, nec ætatis ratione tales apparere debent: nam in pueris aqueæ urinæ ab Hippocrate damnantur in prognostico: quamquam in nostris Epidemiorum libris animadvertimus ex Hippocrate: *In erraticis febribus aqueas urinas splenicis esse*: quod forte in hac contingit puella. Mutationem colorum ad elationem vaporum fugacium referebamus, nec non ad animi imbecillitatem & caloris, qui facile intro recurat. Hippocrates hujus quidem rei generalem rationem dedit, *Colorum mutationes fiunt corde constringente se, aut laxante: laxante quidem fiunt bene colorati & rubicundi, constringente vero pallidi & virides*. Et illa *αἰσώδης* (1), quæ aliquando apparet, in malis poni potest, aut homonymos bona est: caloris in pulmonibus majoris indicium esse potest. Videtur quidem dolor iste capitis symptomaticus esse, tum quod fugax sit (quamquam si dolor capitis per protopathiam sit, necessario non existat stabilis) & videatur tantum per vaporis, aut exhalationis elationem fieri: nam punctionem morsumque in ventriculo præsentit. At verendum tandem ne dolor iste ita jus vindiciarum in caput habeat, ut non amplius per sympathiam, sed per protopathiam fiat: nam quum partes laborant per consensum, id fit aut quia facultas non suppetitur, aut materia ut in respiratione, aut per vapores. 4. Quum prioribus duobus modis fit id, actio quidem læsa est, sed pars a qua suscipitur actio illæsa est; sed quum pars aliqua per consensum laborat ob summifos vapores, actio quidem partis læditur, & ipsa pars laborans per sympathiam afficitur: sed ita afficitur, ut si dispositio in parte aliqua fiat, jam non amplius secundo, sed primario pars laboret ipsa. Ac probabile excitari ichores a partibus inferis. Porro opinione Galeni ichores tribus de causis in ventriculum incidunt, aut propter mœrores, aut dolores, aut infirmitatem ventriculi: accedit & longa abstinentia, & compassio. Ac revera statuere oportet in hoc corpusculo caliditatem & siccitatem cum squallore, unde magna excitandorum fumorum occasio nata est. Quemadmodum enim excedens humiditas immoderato calori juncta corpus languidum & decoctum reddit, necnon effeminatum; ita calor acer mordaxque dum humores accendit, acuit, irritat, excitandis vaporibus magnam ansam porrigit. Post unam atque alteram purgationem, syrupus solennis est institutus ex bechicis, thoracis, splenicis, folliculis, fenna, agarico præparatis, & coctis ut decet. Item hæ tabellæ institutæ.

℞. *Seminis pæonia, gr. viij. margaritarum electarum, corallii utriusque, spodii, trochiscorum e carabe, ana, scr. j: eboris, cornu cervi, ana, scr. ℥: ossis de corde cervi, pulveris coriandri & diarrhodon Abbatis, ana, scr. j: cum saccharo in aqua cardui soluto fiant tabellæ.*

℞. *Conservæ betonice, stæchados, rosarum, buglossi, ana, unc. j: conservæ anthos, dr. ij. corticis citrii conditi, dr. iij: rasuræ eboris, cornu cervi, ana,*

(1) Fastidiosa;

ana, scr. j: theriaca, dr. j: fiat opiata cum syrupo conservationis myrobolanorum.

℥. Pulveris hieræ, dr. j: agarici trochiscati & rhei, ana, scr. j: capiat scr. j aut dr. & hujus massæ.

Utatur quotidie jusculo mane in egressu lecti astate lacte asina: Paretur pulvis ex lumbricis terræ & chalybe preparato si utile videatur.

A N N O T A T I O N E S.

1. Febris ista lenta est & continua, & symptomatica qualem Fernelius describit libro de febribus cap. de symptomaticis lentis.

2. Huc pertinet locus memorabilis lib. 2. de Dieta acutorum part. 22. quod concoctionem esse elixationi similem oporteat, manifeste ostendit, tamquam coctio fiat a calido non sicco squalentique, cujusmodi est febrilis, sed humido & vaporoso, cujusmodi est qui in animalibus secundum naturam existit. Fernelius cap. 13. lib. de urinis istis tenuibus, & aqueis abunde satis.

3. Arculanus cap. de Cephalæa, ait, qui dolores capitis sunt per sympathiam sæpe cum periodis, & cum paroxysmis fiunt, prout sunt causæ periodi in membro communicante: quamquam hoc non verum est perpetuo. Nam etiamsi in capite humor sit qui morbum per protopathiam faciat, tamen non perpetuo vexat, sed suas habet periodos: Id ut intelligatur, quoniam difficile est admodum, legendus est commentar. ad Aphorism. 28. lib. 6. Aphorism. Et de hoc diximus lib. 2. nostrorum consiliorum in hist. de fratre hujus puellæ.

4. Nam Galenus comm. in Aphor. 19. lib. 2. de Chronicis morbis disputans, ait illos a crassis humoribus fieri, & paucos ex his per sympathiam fieri, & absque loco affecto, utpote venis æqualiter humores corruptos continentibus. Sed διαδρεῖς νοσῶντες (u), ut in hemicraniis longis contingit, possunt esse sine humoribus illis crassis. Sic aliud est, χεῖρον νόσημα (x), aliud διαδρεῖς χρόνια (y). Ceterum quum dolor est per propriam affectionem est magis continuus quam quum est per sympathiam. Et vis ponenda in verbo, magis, id autem fit, ait Arculanus, aut quia membrum, longo dolore debilitatum, facile aliarum partium excrementa excipit: aut quia per dolorem spiritibus resolutis digestiva & expulsiva facultas languet, unde non probe conficit alimentum, nec superfluitates quæ in qualibet digestionem refecantur, debite expellit, &c.

(u) Dispositiones ad morbos;
(x) Morbus diuturnus,

(y) Dispositio diuturna;

CONSILIUM XCIV.

De Pleuritide notha.

JOannes Le Mire, mercator, quum Meloduno Parisios lintre devesctus petit rigente admodum hieme, vi frigoris ita calor intro cogitur, ut inde horruerit valde, deinde calorem ingentem conceperit. Media nocte cœpit queri de dolore fixo ac pungente ad nothas costas: magna nothæ pleuritidis suspicio est. Is narrabat sæpe se ea in parte dolores, quos colicos vocabat, solitum esse sentire, qui fomentorum usu non ita multo post levarentur. Ac primum ei credidimus; quum tamen apud nos potius valeret opinio ac suspicio pleuritidis per congestionem aliquam excitatæ, quam narratio de vetere dolore, coegimus ut alvus enemate sublueretur: ac dolore perseverante, ut urgeretur occasio, tertia pomeridiana bolum cassiæ, addita confectionis de dactylis portiuncula ne medicamentulum ignavum maneret, exhibuimus: hujus usu multa corrupta admodum educta sunt. Sequenti die relicta sede priore, dolor ad orificium ventriculi pertinebat: tunc nos poenituit, quod non die præcedente venam secuissemus, ut ne inflammatio ad aliam nobilem partem, uti contigit, serperet, ac oberraret: valdeque timuimus ne in ventriculo malum figeretur, gravioraque omnia nascerentur: quod aliquando a nobis observatum est in vitriarii filio, qui quum per tres dies de dolore lateris questus esset, & neglecta iterum esset phlebotomia, repente malum regionem ventriculi ad xiphoidem cartilaginem obsedit, vomendi desiderium, febris *ἀνίσχυς* (z), lipyria, mors repentina. Per tres dies continuos venam ter secuimus: purulentus sanguis detractus est, ne guttula quidem puri sanguinis: viribus metuebatur ob ætatem ingravescentem. Dolor non erat fixus: thoracem dilatare omnino non poterat: respiratio alioqui erat facilis, nisi quum magnum respirare cogereimus: at tum narrabat se aliquid imis costis inhærens sentire quod respirationem elideret: fitis & febris erat ingens, omnia cruda: nam nec alvus nisi sollicitata ferebatur, nec quicquam ex facili e pulmone educebatur. Dubitabamus an diaphragmatis esset inflammatio, præsertim in parte concava, præsertim qua attingit nothas costas; si inflammatio foret illius partis cur non deliraret, quærebarus: suspicabamur collectam ibi illam materiam & præsertim serosam (quod dolores vagi apparerent) quæ olim colicos excitarat: idque evenisse arbitrabamur ob ambientem impense frigidum, unde suppressio nata foret. Ad id cogitandum situs partis dolentis incitabat. Tamen quærebarus, si ea in parte inflammatio esset cur non ad claviculas dolor pertineret? Sed sectio corporis post mortem omnia de quibus dubitabamus

(z) Anxiosa.

tabamus aperuit. Ergo quum circa finem diei quarti dubitaremus an quarto secanda vena esset in tanta siccitate morbi, febre, difficultate spirandi, dolore, ecce primarius Medicus videns nostras sectiones inutiles, ratus collectionem esse quamdam (uti ante monuimus) ad catharticum confugit idque vehemens admodum, ut vi deturbaretur humor qui infra diaphragma consisteret. At quum humor nullus esset infra diaphragma morbi auctor, irritum medicamentum fuit, & duabus post horis hypercatharsin induxit, perturbationem tantam ut brevi ægro intereundum fuerit.

At ut Hippocrates scripsit: *Turpis est calamitas dato medicamento eodem die agrum interire*: Erat infra subsistendum: Quamquam hic difficultas magna est: nam novimus mulierem cui post phlebotomiam, quum datum esset medicamentum sequenti die, quia inane fuit medicamentum & non potens satis, statim delira facta est. Vehementia febris a tam valido medicamento debebat dehortari, item virium infirmitas, tum ratione ætatis, tum multa venæ sectione inducta. Potius sequendum erat Galeni consilium cujus verba ad unguem tenenda sunt: *Ubi non solum acutus morbus fuerit, cujusmodi est pleuritis, verum & cum febre vehementissima, multo magis vitanda purgatio, atque per sectionem venæ vacuandum magis, etiam si ad hypochondrium dolor finiatur. Nempe etsi minus quidem auxilium, quam per purgationem sequatur, securius tamen multo existit. Immo nullum periculum impendit ex eo quod sit per sectionem venæ, eo discrimen maximum subeunte quod per purgationem tentatur, maxime si laborantis naturam non fueris expertus. Si enim naturam non noveris, metus est ne plus iusto vacues, aut nullo pacto naturam moveas, aut si moveris, non sufficienter vacues. Quæ omnia magnas in morbis offensas pariunt: quod non facile ut in iis qui non febricitant, emendatur. Quum igitur febris non fuerit vehemens, & naturam laborantis expertus fueris, ad medicamentum purgans te conferes, iis quæ ab Hippocrate dicta sunt usus. Atque hoc in loco tria animadvertere oportet, dum sectionem venæ antefert purgationi: primum est quum meminit febris vehementissimæ, ut vehementia febris dehortari debeat purgationem, præsertim & quum adsit inflammatio: febris autem vehemens & inflammatio purgationem dehortatur, quod medicamentum calorem sit adaucturum: Secundum quod minus auxilium a sectione venæ sequatur, quam a purgatione: Tertium, quod securitas sit magna in sectione venæ, non item in purgatione.*

Lib. de medicamentis.

Comm. ad par. 11. lib. 2. de Diata acut.

Quæ tria sunt diligenter animadvertenda, ne forte sententia Galeni male intellecta nos valde munitos putemus, quum alioqui gravissime erremus. Quid enim obest illud quod obicitur de febre ardentissima? nam in pleuritide, ea præsertim quæ occupat hypochondrium (de ea enim illo loco agit, quamquam & generaliter illud intelligi potest) non est tanta febris: si non tanta febris, & si minus auxilium affert sectio venæ quam catharsis, ut idem fatetur Galenus, omni ratione amplexanda est purgatio, non autem purgationi præferenda sectio ut securius consilium, & remedium.

Quorsum enim ista securitas, si non profit remedium? Præterea si febris vehemens, possumus dare medicamentum non ita eradicans, non calesfaciens,

Aph. 24. lib. 1.
Comm. in part. 6. sect. 2.
Comm. in Aph. 12. lib. 1.
 lefaciens, non agitans. Item quod ad eum calorem quem præbitum medicamentum afferet, jam respondit Galenus in *Aphor.* medicamentum quidem calefacere, sed majus sequi commodum ex evacuatione humorum morbificorum, quam incommodum ex ea calefactione & febris auctione. Denique si purgatio in vehementia febris nocet, cur non & sectio venæ? Relinquamus Arabas qui in biliosis morbis phlebotomiam reformidant, sequamur ipsum Galenum: Is *Com. in part. 6. Prorrh.* ait resiccatos, nec rigorem, nec vacuationem insignem, nec simile quid ferre: 2. ac excicatorum nomine & biliosos audiemus, & eos qui biliosissimis & siccis morbis tenebuntur. Pleuritides maxima ex parte biliosæ sunt ex Galeno: Quum ergo siccus sit morbus bifariam, & ratione *ἰσχυρῶς* (a), & quia sæpe nil excernitur præsertim initio, & febris juncta est, affectus & siccus, & siccans, an locus erit vacuationi per phlebotomiam? Præterea si ex Hippocrate in mulieribus biliosis etiam naturalis mensium eruptio formidabilia affert symptomata, ut ipse eo loco docet, frequens sectio venæ conferet? Quamquam in *Comment. in Aphorif. 23. lib. 1.* in biliosis & ardentibus febribus non reformidat sectionem venæ, etiam ad leipothymiam usque Galenus. 3. Ad superiora uno verbo respondebimus. Omnis inflammatio facile juvatur & tollitur sectione venæ: nil enim est quod tam facile refrigeret corpus, & inflammationis occasionem tollat: at pleuritis inflammatio est. Quod autem medicamentum daretur, illud suo calore febrem & augebit & corpus siccabit, & vix de inflammato loco quicquam educet. Quum dicit minus auxilium a sectione afferri, sed securius, illud intelliges de inferiorum costarum inflammatione: nam si de inflammatione superiorum intelligeret, hoc falsum esset: 4. non enim liber est exitus ad excretionem materiæ per partes infernas. At quum pleuritis inferior est, quum fiat a congestione potius, & quæ infra diaphragma sunt purgatione per inferiora potius exigi debeant quam alia arte, libero etiam existente exitu, potius ad catharsin accedendum est. Sed ignorance naturæ ejus qui purgatur, & metu incrementi febris vult nos impediri ne tam audacter purgemus, ac venam secemus. Jam vero hoc loco statuendum est purgationi potius intendendum esse in pleuritide & dolore occupante nothas costas, si tria illa animo comprehenderes: Si medicamentum non sit perturbans & calefaciens multum, si febris non sit intensa, si inflammatio non sit magna, sed potius dolor a congestione quadam humoris. Unde graviter hodie peccatur ab iis qui festinanter nimis audito nomine doloris ad latus (ubicumque is dolor sit) statim ad sectionem venæ confugiunt. Immo etiam si nulla adsit febris, aut exigua, etiam audacter venam secant, persuasi illa sententia Galeni superius adducta, quod securius sit remedium phlebotomia, minus tamen auxilium. At nosse debent illas condiciones quas attulimus, & quas nisi noverint, non sunt digni Medicorum nomine. Itaque quemadmodum tardos nimium esse non oportet in sectione venæ celebranda, ita festinatio probro

(a) Essentia.

probrio est. Multi enim dolores pleuritici mentiuntur, in quibus aut solum fomentum, aut leviuscule purgatio abunde erit: ut ita in humano sanguine fundendo liberaliores non simus: nec nos ad sectionem venæ iterato immo pluries faciendam incitabit impuri sanguinis effluxus: quod plerisque occasionem porrexit celebrandæ phlebotomiæ sæpius, & virium frangendarum non sine magno vitæ periculo.

Aperto cadavere ægri nostri ren sinister plane putris & corruptus reperi- tus est. Inveni duo in vesica calculi, qui suppressioni urinæ in progressu morbi occasionem dederant. Morbi mortisque causa erat hæc: Pulmo erat admodum amplus, thorax angustus: semiputris erat pulmo: & ita contumaciter ad latus dextrum adhærescebat, ut vix avelli potuerit: abscessus in ea parte erat: & sua mole & magnitudine ad nothas fere costas descenderat: erat inflammatio mediæ partis pulmonis, præsertim ejus quæ abscessum fovebat. Adacto cultello chirurgico putris & foetens sanies manavit, cujus portio dum decurreret per membranarum continuitatem, dolorem excitabat: & quum effluebat, dolor cessabat: ut mirum non esset, si modo pars doleret, modo non doleret. Et quoniam osculum alvi medium diaphragma transcurrit & secat, dum per gibbas diaphragmatis ferum decurreret a parte putrefacta manans attingeretque osculum ventriculi, non mirum si dolorem in ventriculo sentiret, ac si in capacitate ejus malum foret. Quamquam non erat inflammatio in ventriculo; tamen si adesse videretur. Hippocrates in libris de morbis falsæ, ementitæque illius pleuritidis descriptionem facit: *Fiunt suppurati si a capite delapsa pituita ad latus agglutinata fuerit & putruerit. Tunc enim latus ut plurimum inflammatur & patitur eadem quæ & ex pleuritide suppuratus.* Et quod de pituita a capite delapsa, dicit Hippocrates, idem potest audiri de pituita cui localis est in pulmone generatio, maxime vero in senibus, aut quibus pulmones non bene perspirant ob crassitiem, ut in quibusdam visum est, quorum pulmonis substantia caseo duriusculo erat assimilis: aut propter immoderatam vitæ rationem: quod huic ægro nostro contigerat: nam majorem suæ vitæ partem in venando occupabat, in cibo & potu, quum nulla vitæ ratio ejus animum alio revocaret. Inter cetera hepar erat maxime vitiatum, & præsertim pars ejus superior erat friabilis, & ὑποψαλ- λυτος (b). Actum Calend. Febr. 1575.

Lib. I. de
Morbis.

A N N O T A T I O N E S.

1 Hippocrates lib. 2. de morbis mulierum, ait *fulvum fluorem mulieri evenire quum exhaustus per alium fluorem sanguis biliosus fit: unde patet evacuationem sanguinis bilefacere humores, & reliquum quod adest.* Sic in biliosis pleuritidibus frequens sectio non confert. Et ut dicam conferre nunc ad malum urgens, dum biliosior est factus sanguis, major est in pleuritici incidenti occasio.

Ballonii Oper. Tom. II.

D d d

2 Si

(b) Subfriabilis

394 CONSILIORUM MEDICINALIUM,

2 Si *Arabum* opinio valeret, minus tuto in pleuritidibus vena secaretur; quod omnes fere sint biliosæ: declarat periodus. Immo Hippocrates lib. de locis in homine nomine bilis pleuritim intelligit.

3 Hippocrates part. 74. lib. 4. acutor. in pleuritide sanguinem ad leipotymiam mittit, si dolor acutus fuerit: at acutiem morbi bilis facit: ergo præsentem bile leipotymia sectione induci potest. Galenus non probat omnino illud Hippocratis, aut quidem plus sanguinis vacuari debere quod dolor sit acutus, sed quod liberius sinamus fluere, non ab acutis sumitur indicatio, sed si vires valent, si ætas floruerit, sanguis abundarit, laborantis natura densior, & minus perspirabilis, si consensit tempus anni.

4 Manardus ea de re disputavit copiose satis Epist. 5. lib. 12. Sed & locus est apud Galenum in arte parva ubi scribit, ubi corpus plenum est univsum per partem affectam vacuandum non est: quo ex loco possis reprehendere sectionem venæ quæ sit in pleuritide corpore universo pleno, aut quum pleuritis per regurgitationem sanguinis sit ab hepate: tunc enim ἀντίσπασις (c) necessaria foret; hunc locum adduxit Scaliger in comm. de insomniis docens sectionem quæ sit in parte opposita necessariam esse. Vide Com. Akakia in locum prædict. Idem Akakia com. in lib. 2. ad Glaucon. difficultates istas proponit constanter defendens opinionem de sectione venæ ex eodem latere. Sed mihi videtur falsum attexere, quod inflammato utero sit potius demendus sanguis ex malleolo.

CONSILIUM XCV.

De Ischiade.

DUOS exercuere dolores ischiadici, alii quidem oborti per humoris ἀπόθρεσις, sub finem febris longæ: alteri vero media hieme per decubitum materiæ in musculos natum. Atque ad utriusque dolores compescendos, tum ad causam morbi amovendam, multa remedia sunt instituta, inter quæ nonnulla huc transfulimus.

℥. Massæ pilularum de agarico, cochiarum, & sine quibus, ana, ser. j: malaxentur cum infusione ser. j turbith gummosi infusi in hydromelle cum zingibere: fiant pilulæ.

Item ℥. Pulveris diacarthami, dr. iij: pulveris aromatici rosati & triasantaloni, ana, dr. jss cum saccharo soluto in aqua cuscute infusionis dr. iij foliorum sennæ mundatorum: fiat electuarium per lozangas.

℥. Summitatum fœniculi, anethi & centaurii minoris, ana, pug. j: baccarum lauri, unc. ss: seminis anisi & cumini, ana, unc. ss: iuvæ arthriticæ, hyperici, ana, man. ss: salviæ, majoranæ, ana, man. j: radices capparidis, ireos, eryngii, ana, unc. j: fiat decoctio, infundendo agarici optimi & turbith gummosi,

mosti, ana, dr. ij: olei anethi, dissolve ad unc. ij & mel anthosatum cum dia-phænico: fiat clyster.

Aliquando bulliant in decocto clysteris folia sennæ: hermodactyli pulverisati. Apozemata ex salvia, hyssopo, stoechade, folliculis, & agarico conferent.

℞. Rasuræ ligni guaiaci, unc. j: passularum, unc. ℞: coriandri, dr. iij: infunde per horas vj in lib. vj aquæ: fiet decoctio ad medias: coletur cum cinnamomo: capiat unc. vj mane ad sudores provocandos.

℞. Malvæ, bismalvæ, parietariæ, florum chamæmeli, summitatum anethi, ana, man. j℞: seminis anisi & fœniculi, ana, unc. j: fiat decoctio in sacculis in aqua & vino pro fotu locorum dolentium.

Sunt qui ceroneum applicant ex emplastro Philagrii, de meliloto, ceroneo, & oxycroceo, diachylo, gummi elemi, pulvere hermodactylorum, ireos & bac-cis lauri.

℞. Radicis althææ, cucumeris agrestis, cyperi, calami aromatici, ana, unc. ℞: foliorum ebuli, ivæ arthriticæ & herbæ paralyseos, ana, man. j: chamæmeli, man. j: seminis anisi, fœniculi, seseleos, ana, dr. iij: absinthii, rosarum, ana, pug. j: fiant sacculi: bulliant ad fotum.

Linatur pars oleo liliorum, lumbricorum cum aliqua parte olei de salvia.

℞. Radicis enulæ campanæ, bryoniæ, sigilli beatæ Mariæ, ana, unc. j: mal-væ, bismalvæ, parietariæ, ivæ, hyperici, salviæ, betonicæ, melissæ, majoran-næ, ana, man. j: chamæmeli, pug. j: radicis cyperi, calami aromatici, schœ-nanthi, ana, unc. ℞: seminis lini, althææ & fœnugræci, ana, unc. ℞: fiat de-coctio pro fotu.

℞. Eadem materialia pistentur: adde fœcis vini, unc. iv: pone in stuppis cannabinis macerandis in aqua vitæ.

℞. Radicis liliorum coctæ cum vino albo, unc. iv: axungie humanæ & suil-læ, ana, unc. ij: olei chamæmeli, unc. ij: fiat litus.

℞. Emplastri de meliloto & cerati Philagrii, ana, unc. iv: pulveris radi-cis ireos Florentinæ & cyperi, ana, unc. ℞: olei lumbricorum, unc. ij: ceræ novæ, quod sufficit.

℞. Picis nigræ, unc. vj: terebenthinæ Venetæ, unc. ij: ceræ novæ, unc. iij: sulphuris vivi, unc. ℞: radicis ireos pulverisatæ, dr. ij: fiat emplastrum.

Post usum causticorum hæc sunt admota.

℞. Unguenti martiati & comitissæ, ana, unc. ij: emplastri palmei, unc. j: de meliloto & mucaginibus, ana, unc. ℞: olei myrthini & irini, quod sufficit.

Ad confirmationem ventriculi hoc electuarium præscriptum est.

℞. Pulveris electuarii triasantalon, scr. ij: rasuræ eboris, cornu cervi, margaritarum electarum, corallii rubri, ana, scr. j: rhei, dr. ij: sacchari dis-soluti, unc. iij: fiat electuarium per tabellas.

℞. Cassia, unc. iij: catholici & mannæ, ana, unc. j: pulpæ sebesten, unc. ℞: foliorum sennæ pulverisatorum, unc. j: cum syrupo violato fiat opiata.

CONSILIUM XCVI.

Pro carcinomate uteri.

Mulier Xantonensis carcinomate in utero laborabat : ita consultum est a medicis.

Purgatio sit blanda corporis per intervalla, clysteres anodynii, fatus, infusus ex anodynis, injectiones in uterum ex lacte asinino, vaccino tum per se, tum ex succis plantaginis, solatri, hyoscyami si dolores urgeant addito etiam momento Philonii.

Post injectiones insuffletur pulvis lithargyrii, pompholigos, myrrhæ, aristolochiæ lotæ in aqua solatri & siccata; fiant pessæ ex unguento diapompholigos inducto super linteam, & immisso in uterum per specillum ut proxime contingat tumorem, filo appenso ut extrahi queat. Vitentur calidiora. Ratio victus euchyma. Utatur vino rubello subadstringente. Provideatur robori partium principum electuariis, conditis, epithematibus. His remediis non curationem quæ sperari possit, sed paullo longiorem vitam & dolorum levationem speramus. Id apud Jo. Gorraëum felicem & primum medicum fuit decretum.

CONSILIUM XCVII.

Ad destillationem in pulmones.

Quidam difficultate spirandi detinebatur : necnon catarrhus in pulmones eum infestabat. Consultum illi est cassia & catholico in boli forma, hordeatis, syrupis promoventibus sputum & suspendentibus catarrhum.

℞. Radicis graminis, polypodii, passularum, glycyrrhizæ, ana, unc. ʒ: agrimonie betonica, hyssopi, seminum frigidorum, ana, dr. ij: jujubarum, sebesten, ana, num. vj: ficus pingues, & dactylos, num. iv: florum, pug. j: fiat decoctio ad lib. j.

℞. Prædictæ decoctionis medium, infunde foliorum sennæ, unc. j: infunde in colatura, agarici trochiscati, unc. ʒ: dissolve syrupi violarum & capillorum veneris, ana, unc. ij: sacchari candi, unc. ʒ: fiat ut syrupus coctus. In reliquo dissolve diatragacanthi frigidi, unc. j: diatreos simplicis, unc. ʒ: syrupi capillorum Veneris, unc. ij: fiat syrupus utendus loco looch.

℞. Salviæ, majoranæ, florum nenupharis, ana, man. j: rosarum, pug. j: cinnamomi, ligni aloes, caryophyllorum, ana, dr. j: ponantur simul pro cucupha.

℞. Succis brassicæ rubræ, unc. iv: sacchari candi, unc. j: oxymel, unc. j: fiat looch.

℞. Radicis

℥. Radicis acori, pæoniæ, aristolochiæ rotundæ, polypodii, petroselinii, asparagi, ana, unc. ℥: foliorum betonicæ, sambuci, agrimonie, melissæ, scolopendrii, ana, man. j: florum stæchados, rorismarini, salviæ, ana, pug. j: pasfularum, glycyrrhizæ, tamarindorum, ana, dr. iij: scillæ præparatæ, unc. ℥: fiat decoctio, in qua infunde foliorum sennæ, unc. ij℥: agarici, unc. j: santali citrini, dr. ij: rhei, unc. ℥: dissolve sacchari, lib. j: syrupi de præssio & de stæchade, ana, unc. ij.

CONSILIUM XCVIII.

De febre continua.

Quidam annos natus 20. Delphinus a multo labore in febrem incidit: tempus erat æstivum & australe, febris insignis, corpus squalidum & macilentum. Tertio die secta vena. Sexto fluxit sanguis e naribus liberaliter: perseverat toto die ac nocte: fit tum symptomatica: nulla arte compesci potuit. Qui aderat Medicus sinebat fluere sanguinem, id e natura esse ratus: quum tamen minuerentur vires, sistendo illi incumbitur, fit pessus in nares ex fimo asinino in oxycrato lauto, nihil non fit, sed in palatum effluxit, & ut credibile in ventriculum: singultiebat: ac dubium erat an singultus esset ab inanitione, an a grumo sanguinis in ventriculo, de utroque suspicio erat: hoc præscribitur.

℥. Terræ sigillatæ, boli Armenæ, ana, dr. ℥: corallii rubri, lapidis hæmatitis, ana, scr. j: oxysacchari, unc. ℥: cum aqua rosarum fiat potus.

℥. Destillati restaurativi, lib. ℥: succi granatorum, unc. j: aquæ plantaginis & rosarum, ana, unc. ℥: cum saccharo fiat julepus.

Litus regionis ventriculi ex oleo rosato & de absinthio.

℥. Confectionis alkermes, dr. ℥: diamargariti frigidi, rasuræ eboris, corallii rubri, ana, scr. j: theriacæ, scr. ℥: cum syrupo granatorum fiat opiata.

℥. Conservæ rosarum, violarum, buglossi, ana, scr. ij: diamargariti frigidi, dr. ℥: corallii, scr. j: theriacæ, dr. ℥: fiat bolus cum syrupo granatorum.

Ad nonum diem tremulus erat, delirabat, cogitabundus, melancholicus, urinæ perturbatæ, nigricantes; in visceribus incendium erat, & xaxo-
ndes (d). Medici negabant convaliturum, ne si centies essent coctæ urinæ: alvus foetida dejiciebat, nigricantia: parotides futuræ prædicebantur, nisi hæmorrhagia avertisset. Et quid mirum circa diem 13. rudimenta parotidon apparuerunt, dolorque pone aures surgere incipiebat.

Injecti sunt clysteres refrigerantes.

℥. Aquæ rosarum, scabiosæ, morsus, nenupharis, ana, unc. ij: succi limonum crudi, unc. iij: passentur per manicam, cum dr. ℥ santali.

℥. Unguenti rosati refrigerativi, unc. ij: succi sempervivi & lactucæ, ana,

D d d 3

unc. jz

(d) Malignum quid.

unc. j: contundantur omnia in mortario cum aceto rosato pro unctione lumborum & spinæ dorsi.

Decimo septimo interiit.

CONSILIUM XCIX.

De Dysuria.

G Ratiùs querebatur de ardore urinæ & dysuria: putabat in vesica calculum esse quod tenues urinæ, deinde subalbidæ fluerent: necnon aderat desidendi cupiditas, & penis pruriebat: retulit tum demum se prima hujus mali rudimenta sensisse quum critice post ardentem febrem multa urina fluxisset: & quum ille indulgisset veneri multum, non mirum si partes illæ debiles facile ulceratæ fuerint profluvio urinæ criticæ. Quæ autem causa effecit plurimum, est quod diureticis sæpe usus fuerit, falso persuasus calculum esse: usu eorum provocatæ urinæ & partes calefactæ ulcerari potuere; verisimile quoque parastatas suo glutinoso humore destitutos, ut facile vim transeuntis & seminis & urinæ non sustineant. Res ad catheteris fidem revocatur: nullus lapis deprehenditur: immisso cathetere purulenta fere urina profluxit: sic suspicio erat ulceris: asperitates quædam in collo vesicæ deprehenduntur. Ac illud non omittendum perennem fuisse defluxionem falsæ pituitæ a capite: quod facile irritationem in vesica excitabat: nam facile ventriculus laxabatur: alvus irritabatur, & eodem filo in vesica stranguria excitabatur. Narrabat se nocturna seminis excretionem intolerabilem dolorem sentire; anodynis fomentis perinæi somnus conciliatus est: usu hydromelitis aquosi initio passus & intermissione vini provisum est. Ventriculo consultum.

℞. Mastiches, unc. ʒ: corticis citri, majoranæ, absinthii, cyperi, ana, dr. jʒ: nucis moschatæ, caryophyllorum, galangæ, ana, scr. j: cum oleo de absinthio fiat scutum.

Item usus tabellis roborantibus stomachum ut artis est.

Magna erant argumenta ulceris aliqua in parte latentis: tamen dicebat se numquam renes laboravisse. Imperata sunt ea quæ humores mitigarent. Aliquando excernebatur per urinas materia pituitosa, lenta, ductilis & longa instar filamenti. Dominus Magnus dicebat duo esse in eo incommoda, exulcerationem orificii vesicæ, & contractionem. Hæc facit ut fere indefinenter urina ad excretionem tendat, immo & involuntaria aliquando seminis sit excretio: illa vero ut dolorem urina transitu ipso inferat. Sic censuit utendum decocto falsæparillæ alias, alias lacte asinino. Ad vigilias assiduas & dolores ei provisum est usu philonii romani.

CONSILIUM C.

De mola & fluore uterino.

Nobilis mulier querebatur de mola, & uterino profluvio, ut nulla esset conceptus spes, hæc sunt præscripta.

Molæ & uterini effluviæ tam frequentis causa videtur nimia sanguinis humidioris copia, qua semen & ejus vis prolifica obruitur; indicio sunt menstrua copiosiora, & a molæ excretionem tamquam puerperia per mensem integrum, eoque amplius fluentia. Itaque corpus siccabitur victus ratione, medicamentis, & iis quæ provocant urinas & sudores, corporis exercitatione, fame, pauciore victu, & juscule abstinencia. Particulatim vero siccandus uterus, tum fotu, tum ceratis quæ eam vim habent, nec menses movendi. Vere & autumno uteris decoctione radicis chinæ. Aliquando e basilica sanguis parcius adimetur. Si vero humidior temperamento videbitur, semenque habere humidius, eadem ratione victus utetur. Parcius sit Venus, qua tamen commode utetur tribus aut quatuor diebus a mensium eruptione.

CONSILIUM CI.

Ad animi defectionem.

Joanni Riviere, sine febre frequentes animi defectiones, præsertim si animo moveretur: erat enim oxythymus, frigidiusculo temperamento præditus. Ei consultum est infuso rhei ad corroborationem ventriculi, & sequentibus pilulis.

℞. Aloes lotæ in aqua endiviæ, dr. ij: rhei, dr. jß: specierum aromaticarum rosatarum, scr. ß: cum syrupo de absinthio fiat massa.

℞. Radicis cichorii, unc. jß: fiat decoctio in qua infunde absinthii pontici, pug. j: in colatura ad unc. ij. dissolve vini albi, unc. ß. fiat potio aromatisata cinnamomo & dulcorata.

Data opiata ex confectioe Alkermes & conservis.

Fotus est ventriculus decocto solenni herbarum stomachicarum.

CONSILIUM CII.

Ad facilem uteri gestationem.

Mulier ægre ferebat quod uterum gestare non posset, ei post purgationem totius corporis iis remediis consulitur.

℞. Galiopseos, matricariæ, calaminthæ, pulegii, ana, man. j: majoranæ, pug. j: cyperi, calami aromatici, ana, unc. j: fiat decoctio pro fotu vel semicupio.

℞. Picis cedrinæ, unc. iij: ladanii, styracis calamitæ, benzoini, artemisiæ & florum meliloti, ana, unc. j: cum oleo & cera fiat emplastrum pro ventre & osse sacro.

Contineat se in lecto, & utatur syrupo capillorum veneris cum decocto artemisiæ & galiopseos aromatizato.

℞. Galangæ & ammoniaci, ana, unc. j: involvatur baculus crassus ad longitudinem sinus uteri: ex iis solutis cum cera & pulvere majoranæ fiat pessarium.

CONSILIUM CIII.

Pro ulcere in regione pubis.

Nobilis mulier Xantonensis annos nata 40. laborabat ulcere in regione pubis: aliquando foetens materia instar sæcis excernebatur illac. Quum hic tumor & ulcus multis de causis oriri possit, vel in ipsis inguinum glandulis, vel ab intestini, aut omenti prolapsu, vel ab utero in eam incumbente partem, vix resciri potest unde hoc sit, quum non rescriptum fuerit an ante tormina præcesserint, an menses suppressi fuerint. Itaque nullis apparentibus signis, aut male affecti uteri, aut intestini majoris, aut ilei, verisimile est in inguen prolapsam esse cæci intestini apophysin, quæ tandem computruit & sinum effecit: ea apophysi ita affecta non est necesse ea sequi symptomata quæ consequi solent in aliorum, aut tenuiorum, aut crassiorum intestinorum affectu, ut sunt volvulus, alvi profluvia, vomitiones. Remedia non alia sint quam quæ ad detergenda ulcera conveniunt, ut sunt injectiones frequentes, immo & usus lactis asinini. Si male affecti uteri signa aderunt, huic providendum.

CONSILIUM CIV.

De urinæ incontinentia.

Virgo jam matura viro urinam continere non poterat, quod i parentibus valde molestum erat: ea arte illi occursum est. Abstineat omni iusculo, præsertim in quo radices ureticæ inerunt. Institutus syrupus laxativus ex agarico, folliculis & rheo additis in decocto myrobalanis, addito quoque syrupo rosarum pallidarum, & addita in coquendo plantagine.

℞. *Salvia*, *majoranæ*, *origani*, *calaminthæ*, *primulæ veris*, *lavendulæ*, *rutæ*, ana, man. j: *acori*, *cyperi*, ana, unc. j: *florum chamæmeli*, pug. j: *absinthii*, pug. j: *medii corticis quercus* & *balaustiorum*, ana pug. j: fiat sacculus qui bulliat in æquis partibus vini adstringentis & aquæ fabrorum: foveatur extrema pars spinæ.

℞. *Olei costini* & *olei sambuci*, ana, unc. jß: *de hyperico*, dr. vj: *pulveris cyperi*, ireos *Florentinæ*, ana, scr. ij: *pulveris balaustiorum*, dr. ß: fiat litus. Item valet emplastrum contra rupturam.

℞. *Ossium omnium myrobalanorum assatorum* & *exstinctorum aceto*, ana, dr. j: *seminis nasturtii*, *coriandri præparati exstincti succo omphacii*, ana, dr. jß: *ambriæ citrinæ*, *cupulorum glandium*, *nucis cupressi*, ana, scr. iv. cum sacchari q. s. fiet pulvis: adde *cinnamomi* & *corallii rubri*, ana, scr. j: *pelliculæ interioris stomachi gallinæ*, scr. iv: utatur jure lentium coctarum.

Utatur chysteribus ex carminativis, cypero, acoro, calamo aromatico, *salvia*, *majorana*, *melle anthosato* & *confectione hieræ*.

ANNOTATIO.

Ea de re caput ab Hollerio conscriptum est cap. de iis qui noctu permejunt lectum, lib. de compos. Medicamentorum.

CONSILIUM CV.

Ad visus imbecillitatem.

Cuidam annos undeviginti nato non ita acutus erat visus, sed in rem intuenti acrius imminuebatur, sentiebatque tenebricosum quid ob oculos obversari: quod potius ad vitium ventriculi cruditate laborantis relatum est. Itaque his remediis providetur:

℞. *Specierum hieræ picræ duplicata aloe*, *massæ pilularum sine quibus*, ana, Ballonii Oper. Tom. II. E e e scr. j:

402 CONSILIORUM MEDICINALIUM,

scr. j: fiant pilulæ cum aqua euphrasie. Utatur sæpe drageta communi a pastu.

℞. Aquæ fœniculi, chelonii, rutæ, ana, dr. vj: aquæ rosarum & berberis, ana, unc. j: misce pro ablutione oculorum.

℞. Seminis fœniculi aceto macerati & exsiccati, unc. j: pulveris euphrasie, coriandri præparati, ana, unc. ℔: cinnamomi & masliches, ana, dr. j: seminis endiviæ, melonum, & citrii mundati, ana, scr. ij: diarrhodon Abbatis & diamargariti frigidi, ana, scr. j: sacchari rosati, quod sufficit: fiat pulvis utendus a pastu.

Frictiones capitis, cucurbitulæ: jussus mandere caryophyllos, zedoariam, fœniculum dulce.

℞. Specierum aromaticarum rosatarum, scr. j: seminis fœniculi dulcis, pulveris euphrasie, ana, dr. j: cinnamomi, scr. j: macis, gr. iv: sacchari, unc. iij. fiat pulvis.

CONSILIUM CVI.

Pro quodam qui jam tres menses integros laborarat, ut tantæ diuturnitatis causa in Medicos tacite referretur.

DUO maxime hoc loco quærentur, quæ tam diuturni hujus mali causa esse videatur: & an ars nostra tantum possit, ut qui morbus, tum ratione sui, tum ex eventu forte protractus est, is brevior artificio nostro reddatur. Nam hoc videmus in tacitis eorum qui huc venire, & qui ægro adsunt, aut amicitia gratia eum invisunt, eo maxime animo ut si aut re, aut alia ratione juvare possent, id ipsum lubentissime præstarent ne amici deessent officio: tacitis, inquam, animis, & mirum & latens esse, ut frequentiore & crebriore Medicorum, & coitione & consilio promptius aliquod diuturni languoris præsidium expectent: quasi factum sit, aut incuria Medici qui quotidianam diligentiam præstitit, aut artis defectu, ac impotentia, ut qui morbus & specie, & natura longus futurus erat, talis forte redderetur. Ac primum & Veterum auctoritas, & ratio ipsa, & medendi usus jam confirmavit necessario morbos existere chronicos, in quibus potius ægrotantis miseri patientia tolerantiaque leniendum est desiderium, quam ut se sinat flagrantiore sanitatis (cujus absentia extabuit pæne ac afflictus est) cupiditate languescere ac consumi. Ut iis contingit qui rem aliquam voluptate impulsu depereunt, tantoque magis affliguntur ac languent, quanto id ipsum quod tantopere expetunt, longius abesse opinantur: at iis minuenda levandaque opinio. Quum Hippocrates scribit, *Naturæ morborum Medici*: duo maxime proponit, & in morbis plerisque naturam cum arte concurrere ad oppugnationem morbi, & etiam sine arte, id est, sine artis manifesto ministerio, naturam morbos tandem evincere ac superare. Non quod hoc de natura elogio Hip-

pocrates

pocrates artis medicæ dignitatem offendat, aut tollat, sed ut & naturæ & arti, duobus morborum oppugnatoribus, quæ debetur in evictione morborum gratia referatur. Nam si sola hæc natura morbis mederetur, cur tot se fregisset laboribus in arte excolenda quæ multis profuit? An tamquam quid fortuitum, & in fortunæ inani conatu positum? Scio enim id quod a Celso scribitur: *Quum in morbis multum fortuna conferat, eademque sæpe salutaria, sæpe vana sint, potest dubitari secunda valetudo medicinæ, an corporis beneficio contigerit. In his quoque, in quibus medicamentis maxime nitimur, quamvis profectus evidentior est, tamen sanitatem, & per hæc frustra quæri, & sine his reddi sæpe, manifestum est. Sicut in oculis quoque deprehendi potest, qui a Medicis diu divexati, sine his interdum sanescunt. At in ea parte, quæ manu curat, evidens est omnem profectum (ut aliquid ab aliis adjuvetur) hinc tamen plurimum trahere. Et Aëtius disputans de melancholiæ hypochondriacæ curatione & essentia, monet, ut sæpe desistamus instituto; utpote operam ludentes & temere validis medicamentis nullum operæ pretium afferentibus miseros ægros fatigantes & vexantes. Ut jam infinitorum morborum cura relinquatur, magno Medicorum dedecore: immo & plerique contumaces morbi magna cum eorum vituperatione, Medicorum vocentur opprobrium: ut jam in iis tantum morbis sese jactent venditentque Medici, qui sua sponte soloque naturæ adminiculo facile sanarentur. Sed quorum morborum abstrusior est cognitio & paullum ardua curatio, eos pro derelictis & conclamatis habent: in quibus tamen (si quis artis medicæ, & honos, & usus, & profectus esset) suam industriam & acuere & explicare deberent.*

Cap. 1. lib. 7.

Atque idem fere Medicis contingit quod & navium gubernatoribus. Qui navem regunt in tranquillitate, si forte aut deficiant, aut delinquant, non sunt manifesti: quum vero deprehenderit ipsos ventus & tempestas, palam jam conspicui sunt omnibus hominibus quod & ignorantia & culpa erroris sui navem perdidierint. Sic sane & multi mali Medici quum curant homines nil grave patientes: in quos etiam si quis graviter delinquat, nil grave faciat. Sunt autem multi tales morbi, & multo sæpius quam graves hominibus accidunt: in talibus sane delinquentes non sunt manifesti hominibus idiotis: ubi vero obtigerit magnus, & fortis & periculosus morbus, tum ipsorum delicta, & ars omnibus in conspicuo sunt: nec enim longe absunt singulorum pænæ ac cruces, sed brevi adsunt. Hæc Hippocrates. Atque his docet & artis vim, & Medici industriam maxime elucere in magnis morbis, quum & leves morbi facile per se ipsi sanescant, & si quid in iis satagat Medicus nullum tamen operæ pretium faciat, quum nulla hic artis vis vigeat. Atque Aëtium loco prædicto audiamus: *Multi melancholici ex efficacioribus vomitoriis male habuerunt. At proinde operæ pretium est nosse, quod multi sic ægotantes in tempore curationis parum commodi perceperunt. Dimissa vero curatione restituti sunt, natura ante curationem prævalente contra morbos debiles ex medela factos. Quapropter naturæ remissionem dare oportet. Videtur enim una cum curationibus affligi: in quiete vero invalescere & superare morbos jam attenuatos. Quum itaque morbi, aut breves, aut longi sint, & in brevium curatione nil habeat quod ostendet Medicus, præsertim si*

Hippocr.
lib. de veteri
medicina.Aëtius cap.
10. Tetrab. 2.
serm. 2.

leves sint, quum etiam solus sudor extemporaneam afferat medelam, longi autem solo naturæ adminiculo tollantur, immo plus sæpe ars ipsa officiat quam profit: videndum an non casu & fortuna sanitas contingat. Ac primum: idem olim in artem medicam omnium præstantissimam & apprime ad humani generis salutem facientem conjiciebatur quod & nunc: nam primum quod desperatis salus artis ope restitui nequeat, id vitio arti tradunt: quod autem restituantur aliqui, id a fortuna pendere contendunt, ac si cæcus & temerarius fortunæ conatus in hac maxime arte spectetur: Hippocrates a talibus convitiis artem, utpote innocentem, quibus olim illam verberabant, vindicavit. Ego, ait, non privabo fortunam tamquam nihil operæ pretii afferat. Puto enim morbis qui male curantur infortunium accedere, qui vero bene, eos bonam fortunam nancisci. At eo loco multam commendationem arti attribuit, quam ipsi fortunæ detrahit. Alioqui ægris laborantibus erat ad fortunam confugiendum, non ad artem. Contra tamen faciunt: ac sic orationi factum dissonat. Idem Hippocrates superius dictum amplius confirmat: *Non est quod amplius aliquis eorum qui sine Medico convaluerunt casum spontaneum vero sermone vehere possit tamquam sanationis causam: spontaneum quidem nihil apparet ac deprehenditur. Omne enim quod fit propter aliquid fieri comperitur: atque etiam in singulis adeo propter aliquid fieri videtur, spontaneum autem nullam essentiam habet, sed nudum nomen est. Medicina & essentiam habet, & de industria aliquid agit. Et alio in loco præclarius multo docet: Medicina tota inventa esse dicitur quæ sic habet & docet singulas consuetudines & occasiones. Qui sic medicinam novit, minime fortunam respicit, aut expectat, sed & cura fortunam, & cum fortuna recte facit. Constans enim ac firma est medicina, & doctrinæ in ea optime compositæ minime fortuna egent. Nam fortuna sui juris est, & nullius imperio subest, nec optantis est ad eam pervenire. Si enim morborum medicamenta clara sunt, non expectant sane fortunam ad sanandos morbos.*

Sed est ubi Medicus fortuna uti videtur, est ubi non videtur; ut si quum dat pharmacum ad unum finem tendens, & duo sequantur felices exitus, fortunatus dicitur: contra si dum datur medicamentum iuste & legitime, & loco & tempore præscriptum, & in purgatione ipsa casu forteque vena rumpitur, aut abscessus, quum hoc minime medicamenti viribus tribui debeat, tamen *Ἀτυχήα* dicitur infelixque eventus. Quæ omnia plenissime ab Hippocrate describuntur in libris de morbis, & sub finem libri de locis in homine.

An fortuna partes aliquas in arte medica teneat disputatum est eo modo quo Galenus dicit fortunam: *Sæpe Medico non contemnendam acquirendæ laudis occasionem porrigere, qua tamen ob imperitiam vulgus Medicorum uti nescit: Nunc duo breviter explicanda sunt, prius an artis defectus sit aliquis quod deploratis morbis nil opis adhiberi possit; posterius est ut quæramus de morborum longitudine, & cur ars ipsa non possit sæpe cursum tam diuturni morbi intercipere, quin aliquando annui, aliquando septennes morbi reperiantur. De priore Hippocrates abunde egit contra artis medicæ juratos capitalesque hostes, qui illius artis, quæ tot ante sæculis*

Hipp. lib.
de Arte.

Ibidem.

Lib. de locis
in homine.

Lib. I.

Cap. ult. lib. 5.
de locis aff.

culis exulta, salutarem hominibus opem adjunxit, laudes obterere ac labefactare etiam Hippocratis ætate conabantur. At *ἱρωνικῶς* (e) Hippocrates in eos invehitur, dum ait, *Qui ideo rejiciunt artem medicam quod ea viclis a morbo suppetias non ferat, si Medicis indignarentur quod ipsorum talia dicentium, ut delirantium, curam non habeant, magis hercle merito succensere debeant, quam justam artis reprehendendæ occasionem habeant. Si quis enim ab arte potentiam, in ea quæ non proficetur, requirat, aut a natura facultatem in ea ad quæ nata non est exigat, is ignorat insaniam potius dementiæ quam ignorantie convenire. Quare artis vim magis ex merito admiremur, si quem ex clandestino morbo ægrum restituat, quam si impossibilibus & desperatis opem aliquam ferre studeat. De priore fatis hæc sunt. Nunc ad posterius.*

Lib. de Arte.

Hippocrates mirus brevitatis auctor, sed magnarum & sublimium rerum & adumbrator, & scrutator, passim duos humores constituit, bilem & pituitam, & eos *τὰ συγγενήτα* (f) vocat: hujus hæc sunt verba, *ἢ μὲν χολὴν ἢ τὸ φλέγμα γινόμεναι συγγένεται, καὶ ἔστιν ἐν τῷ σώματι ἢ πλεον ἢ ἔλασσαν*: id est, nascentibus nobis & bilis, & pituita congenerantur, suntque in corpore plus minusve. Eisdem humores solos duos statuit aliis quoque locis. Libro quarto de morbis quatuor *τὰ συγγενήτα* (g) constituit, bilem, pituitam, sanguinem, hydropem, sive aquam. Galenus com. in Aphorismos dictum illud Hippocratis de duobus humoribus interpretatur: immo nomine *τῆς χολῆς* (h), omnes fere humores laconice intelligi docet. Eandem sententiam libri de morbis adumbrare videtur in Epidemiis dum ait: *Si hominem calor corripit, non a bile aut a pituita, sed a lassitudine, aut alias febricit, aqua multa irrigato &c.* Ac si Hippocrates omnem morbum humoralem, aut a bile, aut a pituita nasci doceat. Sed non abs re hoc scripsit Hippocrates. Nam quum videret morbos omnes aut breves esse, aut longos, duo statuendi sunt humores qui illorum morborum causæ ac principia existunt: non quod adeo jejunos fuerit Hippocrates ut præter duos illos nullum alium subesse docuerit: verum ut experientia manifestum facit, omnis mos, indoles & ingenium morborum, aut pituitam, aut bilem facile resipit.

Lib. 1. de morbis.

Lib. de morbis.
sacro: 1.
libri π.
π. 2. 5.Comm. in
Aph. 42. lib. 7.
Sub finem
lib. 2. Ep.

Nam sanguis facile in bilem degenerat, immo & videtur Galenus dicere pituitam per putrefactionem bilis naturam redolere: succus autem melancholicus & pituita aliquid habent *συγγενές* (i), ut Galenus demonstrat in Aphor. com. Itaque qui duos humores constituit, aliorum vim quodammodo adumbrat, & satis indicat duo summa morborum genera, unum acutorum, alterum longorum. Atque illorum *κρίσις* est & repentina mutatio litisque contestatæ diremtio, horum vero *λύσις* (k), ut in libris de crisi- bus demonstrat Galenus. Itaque ex humorum natura qui interna sunt insitæque nostræ generationis principia necessario statuere oportet morbos

Comm. in
Aph. 42. lib. 7.Comm. in
Aph. 50. lib. 6.
& 40. lib. 7.

E e e 3

longos,

(e) Ironice.

(f) Quæ congenerantur.

(g) Congenita.

(h) Bilis.

(i) Cognatum.

(k) Solutio.

406 CONSILIORUM MEDICINALIUM,

Comm. in
Aph. 19. lib. 2.
Hipp. lib. 1.
de morbis.

Comm. in
Aph. 39. lib. 2.

Par. 6. sect. 5.
lib. 6. Epid.

Lib. de Na-
tur. humana.

Aph. 25. lib. 2.

In fine lib. 2.
de differ. febr.

Cap. 8. lib. 5.
de loc. aff.

longos, alios breves: ut omnem vim naturæ generationisque primordia adimere conentur, qui omnes longos morbos, aut breves omnes esse posse credant. Sic humorum vis ipsa & natura pro morborum varietate pugnat. Atque Galenus & Hippocrates ex humorum varietate duo ista summa morborum genera duxerunt: *Morbi acuti sunt*, ait, *quorum natura in humoribus calidis consistit*, qui vel aequaliter per omnes partes animalis fusi sunt, vel aliquam partem obsederunt. *Morbi vero longi ob lentos, crassos ac frigidos humores sunt qui non facile concoqui possunt, & in partibus patientibus impacti sunt.* Ita ut eorum dispositiones magis præduris tumoribus quam inflammationibus similes existant. Deinde subdit, *morbos istos longos, aut atræ bilis, aut pituitæ naturam habere.* Porro illud verum, quod scribit Galenus omnes morbos diuturnos frigidos esse: quamquam in *Epidemiis* quosdam affectus calidos diuturnos esse docet, & qui successu temporis conquiescant, ac præsertim ætate senili. Atque hos affectus, *νέσους συντρόφους* (l) vocat, nomine *τῶν νέσων* (m) generalius sumto, quemadmodum & ab ipso Hippocrate *fames morbus* appellatur: immo generaliter, quicquid homini molestiam ac tristitiam affert, id morbus vocatur. Affectus autem isti diuturni & calidi, tamen sunt renum passionibus calidæ & hemi-cranicæ calidæ: quamquam maxima ex parte succus frigidus morbos longos facit, calidus breves. Quod & Galenus explicat, dum docet quid Hippocrates nomine veteris doloris aut recentis Cranone oborti velit. Itaque jam apparet quomodo ex parte humorum qui morborum sunt parentes & causa materialis, alii morbi sint longi, alii breves: eodem pertinet ætas, tempus, regio: nam hieme etiam omnes humores pituitescunt. Immo ex Hippocrate si medicamentum etiam quodvis hieme dederis, pituitam multam eliciet, tametsi cholagogon sit, ob dominatum humoris illa tempestate; hinc qui in eam incidunt morbi, longi sunt, tum quia materia est contumax, tum quia vires ad tantam diuturnitatem ferendam sufficiunt. Sed præter humores qui causæ sunt aut brevitatis, aut diuturnitatis morborum, est & alia causa potentissima, nempe *διαθεσις* (n) quædam in partibus, quam efficere potissimum vult Galenus relapsum, & circuitionem morborum.

Unde tametsi omni arte curaque effeceris, ut humores pellantur, nihil tamen præstiteris nisi dispositio ipsa penitus sublata fuerit. Ut mirum sit cur post diuturnum profluvium quo omnis corporis sentina exhausta est, febres etiamnum maneat æque pertinaces ac ante: adeo magna vis ipsius *διαθεσις* (o), ad alendum fovendumque morborum semen: ac propterea plerisque visum est tantæ in febre quartana diuturnitatis causam non aliunde petendam quam ex cancrosa dispositione in corpore lienis. Nam quas quartanas solus humor melancholicus accendit, eæ non sunt ita diuturnæ: Sed quum lienis ipsius temperies est mutata, citra inflammationem, aut scirrhum, aut obstructionem (quod de hepatis *κακοπραγία* (p) docet

(l) Morbos connutritos.
(m) Morbi.
(n) Dispositio.

(o) Dispositionis.
(p) Mala actione.

docet Galenus) mirum quam protrahantur affectus ipsi. At quum non sit in manu Medici situm istam aut partis διαφθοράν, aut διαίτην (q), aut notam quæ elui non potest, & quæ lanis assyrio colore tinctis similis est, tollere (ut de alterato cerebro loquitur Galenus) non est quoque in potestate illius ut morbos inde natos, fautos, productos & altos tollat: immo ne impediat sæpe, quominus aut septennis, aut septimestris morbus fiat. Itaque non humori hæc morborum tædiosa prolixitas, non naturæ, non artis impotentiae tribuatur, sed isti partium διαίτην, quæ fomitis instar & alit & fovet & renovat morbos fere extinctos.

Com. in part.
ultimam lib.
1. Prorrh.

A N N O T A T I O N E S.

1 Ideo Hippocrates lib. 2. Aphor. monebat omnia secundum rationem agentis &c. Et Galenus apte ad hunc locum, ut quum gutta lapidem ferit, vix est in lapide sensibilis passio: sic in crudis coctuque difficilibus dispositionibus, in quibus quum aliquid sit cum ratione, non desistendum.

2 Id fortassis mirum fuerit, sed Galenus idem demonstravit, comm. ad part. 17. sect. 2. lib. 1. Prorrh. ubi docet non proficere quicquam humorum evacuationem, quum jam morbus inductus est.

C O N S I L I U M CVII.

De Febre quartana, arthritide & variis affectibus.

J Oannes Formageus dum juvenis esset valde famelicus erat & ciborum appetens: vix famem satiabat. Observarunt primarii Medici eos, quibus aut imbecillus est lien, utpote non satis officiose expurgans hepar, aut putris, voraces esse ac veluti boulimo quodam generaliter dicto occupari. Ac revera hic de quo nunc agimus splenicus erat, corpore & habitu melancholicus per adustionem, sed tamen moribus & animo satis festivus & hilaris: sed litteræ illæ interiores, quibus vitiosissima etiam natura potest emendari, (exemplo Socratis) illum ad istam æquitatem & hilaritatem traducere potuerant. At febris quartana longa qua detentus fuerat, & dolor fixus ad hypochondrium sinistrum, & apertio cadaveris satis testantur quale in liene vitium fuerit. Vix enim quis diuturna febre quartana, & nulla arte medicinali sanabili detinetur quin vitium sit in liene, & antecedens, & consequens: Antecedens vero vitium infirmitatem, aut in substantia ipsa aliquid latens & contra naturam quod congenerem affinemque morbum accersat, pariat, alat, foveat, & in multos dies ac annos etiam deducat. Si enim quamdam congestionem humoris melancholici sustuleris, quæ autumnalis, aut hiemalis quartanæ febris auctor esse potest,

(q) Corruptionem, aut dispositionem,

potest, fere fit, ut diurnæ quartanæ focum habeant in liene, sed tanto diuturniores fiant, quanto vitium est interius, ut totius substantiæ esse dicatur morbus, & κακοπαγία contingat in parte ipsa. Consequens autem vitium voco, illud quod sequitur ex longa obsidione & occupatione ipsius partis: nam non potest fieri ut morbus aliquis in parte diutius stabuletur, quin partem ipsam in qua residet infirmet officiatque, immo deteriore faciat quam antequam morbus ipse eam occuparit. Dolor autem qui illum sæpe affligebat in sinistro hypochondrio, satis indicabat subesse quippiam contra naturam: si verum illud quod scribit Hippocrates: *Ubi dolor & calor, ibi morbus*. Et quum cibum ingesserat, conquiescebat dolor: sic enim credebatur esse ab inanitione, quod ingesto cibo mitesceret: at palliativa & fictitia ista erat doloris sedatio. Atque eo modo multa fiunt & adhibentur quæ dolorem leniunt, quum tamen ea non sint legitima illius doloris sedandi remedia: sed id fit κατὰ τὸ συμβεβηκός (r). Aperto autem cadavere putris & semilacer inventus lien, & in magnam molem excreverat, sed corruptione propriæ substantiæ in partes veluti minimas concisus & semirofus videbatur. Præter autem naturale & insitum ipsi lieni vitium, quod corpusculum istud in tantam corruptionem adducere non poterat, sed juvare tantum, causa erat προκαταρκτικὴ (s), quæ noxam magnam intulerat ipsi lieni. Nam quum forte in equum conscendisset, ut eum fingeret & moderaretur, artis equestris parum peritus, tanta vi ab equo depressus ac decussus est in solum, ut mirum fuerit cur repente oppressus non sit: inciderat in latus sinistrum, & pulmo & lien vitium ceperant: nam lobi pulmonis sinistri adhæserant costis, & in liene sanguis concretus erat, qui e propriis vasis effusus, tandem ruptis tunicis quibus concludebatur, inopinatam mortem eo quo dicemus modo, intulit.

Ad medium mensis Martii dolere cœpit pedem dextrum, revera arthritis erat, eaque residua ex febre illa quartana de qua paullo ante dictum est: nam narrabat se diurnitatis suæ febris quartanæ tædio affectum omnia remedia undique quæsiuisse quibus posset cito (sed non tuto) febre ista defungi. Consultum est ut hauriret cyathum unum aceti destillati aqua diluti. Revera febris visa est exstingui: sed vice illius totum corpus scabie est infectum, nec non ab eo tempore in magnis temporum mutationibus articularibus doloribus est impeditus. Quum ergo duos integros dies magno pedis articulo laborasset, & ad anodyna more solito confugisset, dum cessat dolor iste, paullo post de doloribus hypochondriorum, & præsertim sinistri conqueritur; in neutrum decumbere poterat: erecta cervice spirare cogeatur: murmur erat magnum & flatuum ilias: dolores istos a flatibus esse putabamus, alii vero ab illius refluxu materiæ, & orgasmo materiæ antecedentis, quæ ejusdem erat naturæ cum ea quæ dolores articulares committebat. Revera autem, ut multis colligebatur argumentis, contra paradoxon Fernelii, dolores isti articulares non a capite erant, sed ab

(r) Per accidens.

(s) Præincipiens.

ab interno corpore. Etenim ante docuimus quomodo cessans quartana febris in arthritin cesserit. Credibile esse putabamus quod Hippocrates in *Epidem.* scripsisset: Cui intestinum in dextera parte dolebat & articularum morbo laboravit, erat quietior, postquam hic curatus fuit, erat dolentior: Huius in *com.* duas causas Galenus reddit: priorem, quod duobus doloribus una non eundem locum infestantibus, major obscurat minorem: posteriorem, quod humorum in artus currentium impetus ad colon intestinum conversus est.

*Part. 3. sect. 4.
lib. 6. Epid.*

Allegabatur illud Hippocratis de eo cui pollex in pede affectus tam repentinam mortem intentavit: & de Calvo cui femur doluit & desinente femoris dolore mentis alienatio subinde est consecuta, & quarto die mors: ac tam subita spiritus interceptio, tam subitus dolor, & impotentia decumbendi in alterutrum latus, magnam translationis symptomaticæ a parte affecta, ad ventrem suspicionem afferebat. Et revera adjuvans causa esse potuit, datum medicamentum ex catholicone: totus dies quo datum medicamentum plenus fuit molestiarum & leipothymiarum: quæ excernebantur erant virulenta: & istas animi defectiones, a motu istius virosæ materie esse putabamus: vox faucibus pæne hærebat, facies fere Hippocratica reddita est repente: quod omnibus terrificum fuit. Accusabatur medicamentum innocens, quod satius fuisset secare venam quam purgare. Duabus tribusve de causis abstinendum fuisse a medicamento contendebant: prima est in generali illo proloquio firmata, quoties duorum solemnium remediorum purgationis, & venæ sectionis usus incidit necessarius, a phlebotomia est auspicandum: quod quum alias ex usu esset, tum maxime in isto casu erat usurpandum: nam inflammatio, & dolor qui aderat, & orgasmus maxime phlebotomiam postulabant: sed inter ceteras causas orgasmus: nil est enim quod efferos, & tumultuarie agitados humores compescat æque cito ac phlebotomia: quod non cito, nec tam facile facit purgatio: immo purgatio sæpe turbat humores, & motu ipso deteriores reddit: omnis enim humor pravus motus, deterior seipso fit, dum quiescit. Ac præsertim ad sectionem venæ festinandum est, quum per vasa fluxus, refluxusque esse videtur. Quod si in ventre humor est ac veluti a massa secretus, tum per alvum, aut aliam commodam viam, apte repurgatur.

*Histor. 9.
sect. 3. lib. 1:
Epid.*

*Comm. in
part. 6. sect. 1:
lib. 6. Epid.*

2 Alia ratio quæ nos ad sectionem venæ adducere debuerat, est illud quod vulgo observatur, in articularibus doloribus, & vomitionibus, & cholera morbo, dum humor est in motu, agiturque huc & illuc, a medicamentis purgantibus magna infertur noxa, si tum usurpantur, quum humores efferi sunt, ac tumultuose evagantur. Nam rursus agitati a medicamento efferantur magis, & naturæ vis infertur, ut quæ lædatur valde ob dolores varios quos modo in hac parte, in quam repit humor, perferunt, modo in illa in quam suam tyrannidem humor illabens exercet. Immo fatiscit sæpe natura in ejusmodi purgationibus repente factis dum humor ὀργᾷ nisi exspectes sedationem aliquam & quietem ipsius humoris. Quod si tibi certo constaret medicamenti usu humorem vagantem variasque in partes deductum, in ventrem liberumque spatium impulsus iri, quo natura sese illo facile expediat, tunc tuto purgabis. Sed quia sæpe dum tu intendis avocare humorem, & in alvum intestinaque tamquam

410 CONSILIORUM MEDICINALIUM,

idonea & conferentia ad evacuandum loca, intruditur humor in partes inanes & membranarum interstitia, unde crudelissimi oboriuntur dolores, præclare consulunt, ut coquatur humor, id est mitigetur, reprimatur, modificetur, (nam coctio proprie dicta humorum est crassorum, non autem tenuium & efflorum,) ne impellatur, quo non oportet, & majores in ea parte excitet turbas quam ante, & vis naturæ inferatur: propterea ita audire oportet sententiam istam: alioqui facile quis persuaderi possit, tum maxime purgationi locum esse quum turbatur & vagabunde incitatur humor. Ideo dum in arthritide dolores implacabiles excitantur; modo in hac, modo in illa parte, propter raptum humorum, conferret (dicet aliquis) humorem purgare, non exspectare donec quiescat, quia forte fero nimis id fieret, & metus est ne dum ita fuerit effrenis humor, nobilem partem obsideat, antequam illam suo virore contamineat quam opem subsidiumque præsens afferre possis. Ratio autem ista versatur in Aphorismo Hippocratis: *Concocta medicari oportet, non cruda, neque in principiis, modo non turgeant*: dum addit, *modo non turgeant*, videtur insinuare occasionem purgandi maxime dum jaectatur humor, nec consistit: Ac si dicat Hippocrates tum maxime purgationi locum esse quum impetum humores faciunt, & dolores suo motu excitant: nam motus iste quodammodo adjuvabit & attractionem & exclusionem: contra si figi humorem si-
 verimus, & tempore ad eum exigendum opus erit, & majore vi amovendi humorem jam consistentem & fixum. Cui opinioni Galenus subscribit nos admonens, ut primo quoque tempore accingamur ad amovendos vacuandosque humores qui insolenti motu & tumultuario huc atque illuc feruntur: verba Galeni hæc sunt: *Tales humores evacuare convenit, hoc est, qui agitantur, & de loco ad locum moventur, ac transfluunt. Eos vero qui sunt aliqua in parte firmati, nec alio auxilio movere oportet, nec medicari ante coctionem. Tunc enim naturam habemus evacuationi adminiculantem, &c.*

22. lib. 2.

In Comment.

Atque ex hoc loco adduci facile possumus, ut in clamoris ipsis arthritidis doloribus corpus repurgemus. Tamen cavendum id est valde: alioqui dum commovebis humores, verendum est ne eos inflammes, & in partem affectam incites & impellas, & consistendum in eo quod diximus ante. Si dum purgans medicamentum damus, nobis constaret mitificatum esse & quodammodo repressum humorem qui tantas in corpore excitat tragoedias, & liberos esse exitus, tuto id quidem fieret: sed quum in artus, aut per vasa, aut per inanitates feratur, metus est ne augeatur fluxus: Ideo videndum, ut dolores placentur (quibus infirmum corpus redditur) quos excitat materia conjuncta, & e vasis elapsa, at tuto tum ad antecedentem concurrens: quamquam concedimus clysmata, aut eccoprotica, non ea, quæ calore suo, & vi incitent magis humores & commoveant. Ac præsertim cunctari oportet, & a valido medicamento abstinere quum materia est valde effera nullumque pepasimum admittit: contemperanda est potius, deinde contemperata mitificataque impunius evacuabitur. Materia autem arthritin faciens fere illius modi est. Et eo forte in sensu Hippocrates eos qui pravo utuntur cibo ægre medicamenta fer-

Aph. 36. lib. 1.

re scribit; nomine eorum qui pravo utuntur cibo iis intellectis, & qui pravos assumunt cibos, & quibus intus tamquam diarium reconditi sunt humores pravi qui nomine τῆς τροφῆς (1), maxime comprehenduntur Hippocrati libro περὶ τροφῆς (2). Sed ista relinquamus.

Mors quæ repente ingruit non fuit (quemadmodum putabamus) recursus illius materiæ quæ in pede dolores excitaverat, aut suppressæ materiei virulentæ & antecedentis commotio, sed rupta veluti vomica interiit. Etenim pulsatio erat in hypochondrio sinistro adeo potens, ut quæcumque ei hypochondrio superessent ea subsultarent: & pulsatio talis percipiebatur, qualis in abscessibus ad suppuratum tendentibus. Sed quæstio, unde collectio ista sanguinis. Eam ad casum prædictum referebamus, ut idem ei contingerit quod & Barnabæ Pantho consarcinatori, (de quo ante) qui apostema annum fere fovit ac aluit intus a casu inflicto, quo repente interiit. Et revera casus iste juvare potuit, & infirmitas lienii innata quæ tam diuturnam febrem quartanam foverat. Quamquam audio illum solitum esse queri de sinistro hypochondrio ante casum istum. Sed infirmitas & debilitatio partis & mala diathesis maxime effecit, ut res admodum levis, & occasio exigua tam formidandum malum advexerit. Numquam memoria nostra tam alte palpitans pulsansque hypochondrium contigeramus: ut mirum non fuerit si ei pars hæc doluerit semper, & si ita repentinæ cladis interitusque causam intus foverit. Ac initio quidem tanti momenti rem esse non putabamus. Sed quemadmodum Galenus annotat, *In doloribus ita abortis nec præcipitanter timidum, nec temere securum esse oportet*: ac nos fateri oportet mali essentiam ignorasse deceptosque similitudine tantum. Idem de se confessus est Hippocrates, ait Celsus, more magnorum virorum & rerum magnarum fiduciam habentium, quibus nimirum convenit simplex erroris veri confessio, præsertim in eo ministerio quod utilitatis publicæ causa memoriæ traditur. Quod si cujuscumodi eventus rei foret animadvertissemus, nec rem in certa desperatione positam ante novissemus, prognostico (quod ajunt) reliquissemus: nec illud evenisset, magna artis nostræ, quæ multis est auxilio, calumnia, quod contigit: nam tribus a venæ sectione horis, derepente arteria vasisque aliis, ut credibile est, in lienis regione ruptis interiit: *Turpis autem est calamitas dato medicamento eodem die ægrum interire*, ait Hippocrates: Idem de phlebotomia solemni remedio dici potest. Et quemadmodum præclare scribit Celsus: *Prudentis est hominis primum eum qui servari non potest non attingere, nec subire suspicionem ejus ut occisi, quem fors ipsius peremit*: aliaque commemorabilia illic scribuntur: Sed mirum quod contigit: Natura conabatur per vas venosum in capacitatem rejectare eum sanguinem quia sua copia & quantitate molestus erat: unde adeo intumuit induruitque ventriculus, ut saxeus lapideusque esse videretur. Sed, credo, libera non erat via qua id præstaretur. Ac plerique eructatione viscerum in ventriculum aut sanguinis, aut humoris a subita repentinaque morte sunt vindicati.

Comm. in
historia 5.
sect. 3. lib. 3.
Epid.
Cap. 4. lib. 3.

Lib. de medi-
cam. purgan-
tibus.
Cap. 26. lib. 5.

Fff 2

Atque

(1) Alimenti.

(2) De Alimento.

412 CONSILIORUM MEDICINALIUM,

Cap. 1. lib. 6.
loc. aff.

Cap. 6. lib. 5.
De loc. aff.

Aph. 25. lib. 4.

Cap. ultimo
l. 5. loc. aff.

Vide c. 8. lib.
quod animi
mores.

Hæc Gal. c. 9.
lib. 6.

De Decretis
Hipp. sect. 5.

lib. 2. Epid.

Lib. 2. de

Dietâ acut.

Cap. 9. lib. 6.

De Decretis.

Comm. in
Aph. 5. lib. 4.

Cap. 11. lib. 4.
De different.
puls.

Atque eum in sensum ita scribit Galenus de evacuatione sanguinis ex corpore lienis, eaque naturali: *Lien*, ait, *hepatis exemplo excrementa ex se rejicit*, ita ut & vomitione melancholicum sanguinem aliquando excernat, qui interdum per inferiora quoque decedit. Et alio loco ita scribit: *Sunt qui putent nequaquam fieri posse ut sanguis vel ab hepate, vel a liene effluens per ipsum evacuetur: similiter de pure ab ipsis erumpente existimant: Verum per artis exercitationem utramque opinionem contemplanti mihi, visa est per ipsum ventriculum fieri evacuatio ex dictis visceribus.* Non dicit an id commode fiat, an non. Sed generaliter de his dictum in aphorismis: *Sanguis quidem supra, qualiscumque fuerit, malus, infra bonus.* Tamen aliquando videmus excerni, & juvari ægros plurimum tali excretionem, si modo sint ferendo: item si non sit perennis generatio, sed tantum congestio. Quomodo & Galenus docet pravas etiam urinas tum colore, tum substantia, tum contentis laudabiles esse ob eam commoditatem quæ inde consequitur. Nam, ut ait, tales urinae excernuntur viscere aliquo ac præcipue jecore sese repurgante facultate sua expultrice.

At vero in dextro hypochondrio *παλμός* (x) erat iste & pulsus qui aneurisma subesse declarabat. Itaque ne quis decipiatur eadem ratione qua nos decepti sumus de aneurismate, palmo & pulsatione valida in parte aliqua, paucis est expediendum. Hippocratem dicunt aut numquam, aut raro in libris qui exstant meminisse *τοῦ σφυγμοῦ* (y), eo modo quem accipimus 4, & Galenus ipse accepit in longa enarratione de pulsibus: Sed quoties nomen *τοῦ σφυγμοῦ* reperitur in germanis libris Hippocratis pro manifesta & sensibus conspicua arteriarum pulsatione sumitur. Sic in *Ep.* scribit, *Cui vena in cubito pulsarit, insanus & iracundus est*, Græce ἡ φλεψὶ σφύζει (z): utitur verbo *σφύζειν* (a). Et in libro acutorum loquens de usu vini meracioris, ait, hoc autem meracius sumtum *παλμὸν τῶν φλεβῶν*, id est, *σφυγμὸν σαφῆς* (b) facit: Et alio loco dum loquitur de iis qui plus solito comedunt, *οἱ κρόταφοι πάλλονται* (c), id est *αἱ ἀρτηρίαι ἐν τοῖς κροτάφοις κινεῖνται ἢ σφύζουσιν*, arteriæ temporum micant & pulsant manifesto; nomine *τῆς φλεβὸς ἀντὶ τῆς ἀρτηρίας* (d), vetuste sumto. Et Hippocrates *τῷ σφυγμῷ* nomine generaliter *παλμὸν* continet ἢ *παλμώδη κίνησιν* (e), ut vocat Galenus in *Aphorismis* (ut paullo post dicemus) omnemque motum cordis & arteriarum, sive is naturalis sit, sive contra naturam. Quamquam ut proprie accipiatur nil nomen *σφυγμός* homonymon habet ut contra Agathinum disputat Galenus. Agathinus enim nomine *σφυγμῷ*, & pulsum proprie dictum, & palpitationem, & vehementem istum motum qui in furiosorum hypochondriis percipitur, comprehendebat. Et tamen ea in re Hippocratem forte secutus est Agathinus: sed debuerat

(x) Palpitatio.

(y) Pulsus.

(z) Vena pulsarit.

(a) Pulsare.

(b) Palpitationem venarum, id est pulsationem conspicuam.

(c) Tempora pulsant & concutuntur.

(d) Venæ loco arteriæ.

(e) Et motionem palpitantem.

debuerat nosse Hippocratem nondum de proprietate τὸ σφυγμὸν flatuisse. Galenus vero diligens scrutator doctrinæ de pulsibus, rerum distinctiones diligentius persecutus est.

5 Sed de pulsante hypochondrio, seu palpitante, nunc plenius dicamus; hujus meminit plerisque in locis Hippocrates. Proprie autem palpitans hypochondrium, vel quum pulsus percipitur a Medico, aut ab ægro eo modo quo dum contingitur arteria in carpo, vel quum tumultuarie palpitans hypochondrium, ut idem percipiatur quod in corde dum palpitatorio motu agitur vitio vel existente in corde ipso, ejusque ambiente membrana, vel aliunde elata materia subvectaque in cor. Ac primum de Sileno; *Hypochondrii contentio submollis utrimque promissa ad umbilicum*, Galenus in *comm.* de contentione illa hypochondriorum & de palpitatione assidua ejusdem hypochondrii loquens, (nam Hippocrates addit sub finem historiæ, *Hypochondrii perpetua palpitatio fuit*,) ita scribit: *Palpitatio illa perturbationis, vel delirii signum fuit, videtur & aliqua inflammatio fuisse in septo transverso.* Dum enim, ait Hippocrates, *submollis contentio* Græce ὑποδάπαρος, id est, ὑποκένος, subvacua, id est, citra tumorem, qui tumor adest quum hypochondria inflammantur. Sed ubi inflammatione septi transversif hypochondrium per continuitatem sursum trahitur, contenditur absque tumore. Atque illo loco apparet hypochondrii palpitationem perturbationis signum esse aut delirii: & hoc in acutis morbis verum est. Hinc Hippocrates in prognosticis ita scribit: *Si pulsus insit hypochondrio*, Græce, ἢ σφυγμὸς ἐντὶν ἐν τῷ ὑποχονδρίῳ, perturbationem significat, aut delirium, Græce δόρυκτον ἢ παραφροσύνη: pulsus intelligit perceptionem motus arteriarum, aut a Medico, aut ægro sine admotione manus. Quidam legunt non pulsus, sed palpitationem, ut legatur eodem modo quo & in historia de Sileno cui erat palpitatio in hypochondrio assidua, eaque aut perturbationis, aut delirii erat velut antesignanus & prænuntia, quam de vera palpitatione hoc non potest audiri: hæc enim a spiritu crasso & flatulento fit. Sed pulsus & palpitationis nomine audienda vehemens & perceptibilis quædam motio arteriarum, aut magnæ arteriæ dorso incumbentis, eo modo quo in magnis inflammationibus; ac præcipue quum ad suppuratum tendunt, contingit. Nec enim omni inflammationi pulsus adest, sed si ea sit ingens, & suppurato proxima, ut ait Galenus. Atque apud Galenum locus est præclarus quo docet palpitantem motum in magnis inflammationibus contingere: consentit enim iis qui istum Aphorismum ita interpretantur: *In febribus circa ventriculum, & fortis æstus, & cordis morsus, vel dolor, malum: nomine τὸ κρησσωγμὸν, audiunt quidam* (ait Galenus) *erebrum & velocem cordis motum & præcipue palpitationi similem.* Ac tum extremum malum significatur, vim scilicet vitalem maximo incendio laborare. Ergo pulsus seu palpitatio, seu perceptibilis motus arteriarum in hypochondrio delirium facile declarat & perturbationem: delirium quidem si cetera consenserint: Ideo subjunxit Hippocrates: *sed oculos inspicere oportet, &c.* Sed maxime delirium significatur, si inflammatio sit, aut in ventriculo, aut in septo transverso, eaque quæ in ventriculo satis insignis, ut in commentario scribit Galenus. Jecur & lien, & magna arteria par-

*Histor. 2.
sect. 3. lib. 1.
Epidem.*

*Partic. 3. lib. 1.
1. prognost.*

*Cap. 1. lib. 3.
Method.*

tes sunt in corpore quæ momentaneæ sunt, 7 & maxime magna arteria, ait Galenus, quæ si inflammata fuerint forte non illud delirium quod aut ventriculus, aut diaphragma inflammata afferunt, inducet, sed perturbationem. Quamquam si insignis inflammatio fuerit, perniciosum & letale est. Et nomine perturbationis Galenus *vult intelligi commune accidens periculosarum omnium affectionum ex quibus non modo ægri, sed & Medici perturbantur*: Ut delirium & insania sit quid majus quam perturbatio: sed ipsa perturbatio adest proxime ad delirium accedens. Volunt quidam perturbationem significare timorem quemdam de periculo mortis, & ipsius ægri turbationem, nempe corporis ipsius. Atque duo hic notare oportet, prius cur Galenus dixit perturbationem dici relative, & ad ægros, & ad Medicos: hoc enim ridiculum videtur: posterius quid sit intelligendum per verbum *ἐν* (f). De priore dicam. Miror cur Galenus dicat pulsum significare perturbationem, id est, ut perturbetur & æger tum animo, tum corpore, & Medicus videns ipsum pulsum hypochondrii.

Par. 14. lib. 2.
Prorrh.
Cap. 7. lib. 2.
de loc. aff.

Nam idem Galenus ridet similem interpretationem dicti Hippocratis *in Prorrh. &c. Faciei color bonus, & mæstitia multa, malum*. Subiungit enim interpretes Hippocratis qui referebant nomen mæstitiæ ad Medicos, & ad ægros: ad ægros quod qui colore rubro saturati sunt facile in melancholiam incidunt, dum corpus perspiratione caret, ut docet Galenus *περὶ ἐξέρου* (g): & ad Medicos, ut qui doleant & terreantur, quum viderint bonum colorem in ægro præter rationem. Posterius est de verbo *ἐν*: utitur enim verbo isto cum magna energia & significationis vi: significat enim vel pulsum, vel palpitationem profundam, ut excludatur pulsus & palpitatio muscutorum abdominis, qui aut pulsantes, aut palpitantes, nec delirii, nec perturbationis signum dant ullum. Præterea *in tertio Epid.* dum loquitur de Philista ait, dextrum hypochondrium intro contractum est ac inclinans: & *in Com.* Galenus ait, *hypochondrii contentiorem fieri quum septum transversum alias partes convellit*: tenditur autem septum per idiopathiam & sympathiam: per sympathiam ratione pleuritidis ob inflammationis magnitudinem, & ob nervorum ipsius tensionem: per idiopathiam ob ipsius inflammationem. Denique inflammatio lienis, hepatis, & septi transversi eam contentiorem hypochondriorum afferre solet Galeni opinione. Denique ut generaliter dicamus quoties apud Hippocratem legitur, hypochondrium hoc vel illo modo contentum esse, in eo febrilis affectionis sedem esse oportet, ait Galenus *Comment. in histor. de Hermocrate, hist. 2. sect. 1. lib. 3. Epid.*

Hist. 4.
sect. 2. lib. 3.
Epid.

Comm. in
hist. 3. sect. 1.
lib. 3. Epid.
& Historia
ultima lib. 3.
Epid.

Atque sunt plerique alii loci, in quibus palpitantis hypochondrii meminit Hippocrates, ut in historia ejus qui in Dealcis horto jacebat, *lib. 3. Epid.* scribit, *Ad umbilicum perpetua erat palpitatio*. Et in Coacis, *Juxta ventrem in febre palpitantes, mentis emotiones inducunt; Sanguinis autem fluxio horrorem efficit*. Item, *dolores circa umbilicum palpitatorii habent & aliquid mentis emotorium, &c.* Ac de ægro nostro hoc verum fuit quod

&c

(f) Infit.

(g) De prærubris.

& in Coacis Hippocrates scribit : Quibus præcordiorum dolores , oris ventriculi , hepatis , partium circa umbilicum , hi sanguine per alvum egesto servantur , non egesto moriuntur. Quis enim dubitat quin si per venam a liene in ventriculum tendentem , aut per alvum fluxisset , sanguinis copia servatus fuisset ? Atque ad perpetuam memoriam hoc est menti infigendum , quoties quis etiam dum rectus agit de dolore hypochondriorum præsertim profundo conqueritur , oportet non temere securum esse , sed verendum est de re aliqua latente. Declarat hic noster æger , & Apollonius in Epidemiis cui consuetus dolor erat ad dextrum hypochondrium , & hic mortis causa tandem fuit , quum levi alia de causa laborasset. Nam mirantur aliqui sæpe nos levi de causa in morbos incidere : at hæc per se non est causa sufficiens : Etenim , ait Galenus , sunt quedam quæ per seipsa committere morbum nequeunt , quæ si ad corpus , morbo opportunum accesserint , totius causam morbi creduntur sustinere.

Duo nunc restant breviter explicanda , prius de sanguine cur non conversus in pus fuerit tanti temporis diuturnitate : posterius de aneurismate. De priore dicam , Hippocrates ita scribit : Si in ventrem sanguis præter naturam effunditur , necesse est suppurari , Græce *ἐκπυρῖναι* , id est , *φθαρῖναι* , corrumpi & in pus verti. Ac primum nosse oportet id quod placet Hippocrati : Si umquam sanguis a propria cavitate in aliam quamcumque pervenerit , omnino est impossibile ut sanguis permaneat. Sed an necesse suppurari ? Non placet Galeno , quum suppurari nomen sit unius mutationis in sanguine factæ : itaque generalius referunt ad τὸ *φθαρῖναι* , id est , vitiari. Sed tribus modis vitiatur sanguis , aut enim in pus vertitur , aut livescit , aut grumescit ; grumescit autem præsertim si in magnam cavitatem ceciderit. Atque non mirum si in agro nostro non suppuratus fuerit sanguis , sed nigrefactus , & in grumos versus : erat enim magna pars ejus in amplam cavitatem elapsa : nec necesse fuit in grumos verti quod quibusdā placere visum est. Et Galenus ait , *dolor pulsans inflammationis est comes , suppuratio autem magnarum tantum inflammationum comes est*. Sic sanguis in ventrem illapsus non proprie suppurat , nisi adsit inflammatio magna. Ceterum in magnis inflammationibus , & phlegmonis sanguis per minimas partes dispergitur in eas cavitates quæ sunt in musculis quas sola ratione contemplamur : sed in ecchymosi in spatia quæ valis circumjacent effunditur , ut ait Galenus. Ac obiter ne quis similitudine vocum decipiatur , aliud est *ἐκχύμωσις* , aliud *ἐκχύμωσις* : nam *ἐκχύμωσις* significat effusionem humoris non egressi e propriis conceptaculis , (unde τὰ *ἐκχευόμενα* (h) vocat) ; *ἐκχύμωσις* autem significat effusionem humoris e propriis conceptaculis eo modo qui dictus est. Et Galenus vocat τὰς *ἐκχυμώσεις* , ex vasculis effusiones & inanitiones. Sic quamdiu sanguis a natura regitur ac præsertim si in magnam capacitatem effusus fuerit , non vertitur in pus , aut aliquid simile , præsertim si inflammatio , aut ingens fuerit febris , quæ sanguini ut & humori omni facile malam qualitatem accersat , sed

Hist. 13. sect.
3. lib. 3. Epid.

Com. in part.
15. sect. 1. lib.
3. Epid.
Et com. ad
Historiani de
Silen. lib. 1.
Epid.

Aph. 20. lib. 6.

Gal. in Com.
Aphor. illius.

Cap. 3. lib. 1.
De locis aff.

Com. in aph.
20. lib. 6.
Et comm. in
par. 9. sect. 1.
lib. 6. Epid.
Lib. de humo-
rib.

manet

(h) Quæ effusa sunt.

416 CONSILIORUM MEDICINALIUM,

manet in grumos versus: ac in ægro nostro multus erat effusus, deinde rursus aneurismatis ruptio repentinam mortem attulit. Sic iste magnus & apparens pulsus non delirium significabat, sed contineri aliquid contra naturam in capacitate ista, & arteriam dilatatam valde. Ac forte de isto ægro audiri potest Aphorismus lib. 4. *Quibuscumque ex morbis acutis, ac diuturnis, sive quovis alio modo extenuatis nigra bilis, sive uti sanguis niger, defubter exierit, postridie moriuntur.* Sed inter ceteros locos unus est commemorabilis libro primo de morbis: *Sæpe quibus venarum aliqua rupta est a laboribus, aut exercitiis, quum coaluerit alio tempore iterum rumpitur: Ubi vero iterum rupta est sanguinem fundit, & statim pereunt sanguinem multum fundentes, pus autem per totum diem excernentes, consimili modo pereunt: veluti in aliis morbis dictum est.* Hæc Hippocrates. Ceterum de aneurismate, aut aneurysmate cum littera y, dicendum puto, quod ad tumorum genus relatum sæpe videtur, & tamen de ejus vera essentia nondum plane constat. Galenus de aneurismate, ita agit: *Quum quis secare venam ratus arteriam vulneravit, agre confestim sanguis compescitur. Tamen si res optime cadat, perducta nimirum ad cicatricem divisione, tamen aneurisma fit.* Sic ea essentia est aneurismatis, ut dilatatio vulnusque etiamnum ipsius arteriæ adsit, cute ad cicatricem perducta. Magna porro quaestio est, an in aneurismate sit dilatatio solum, pote vena, aut arteria, ob sanguinis impetum valde ampliata, ac dilatata, an reipsa sanguis e vase sensim profuat profiliatque. Et id pertinet ad ea de quibus jam a nobis actum est, dum quaereremus an necesse sit sanguinem e proprio vase elapsum, sed tamen aliqua ratione in capacitate retentum ac cohibitum, putrescere. Si enim in aneurismate sanguis & spiritus e vase effluxit, si corrumpitur, cur non abscessum facit, & pus fit? Quæ ratio impulit Fernellium ut credat id non fieri: *Credi vix potest, ait, per varicem & aneurisma ruptam apertamque esse venam aut arteriam. Si enim sanguis e vena aut arteria profiliens non amplius illis contineretur, mox corruptus putresceret, tumorque fieret generis diversi:* In quo a Galeno in duobus dissentit. Eam esse aneurismatis naturam statuit, ut sectæ arteriæ vulnus maneat, arteria nimirum, nec coeunte, nec glutinata, nec carne obturata: Si vulnus manet, ergo ut sanguis, & spiritus defiliat necesse est: tamen hoc absurdum esse Fernellius contendit. Posterius in quo dissentit est, quod si sanguis efflueret, putresceret, & abscessum diversi generis faceret: at jam superius ex Galeno docuimus non esse necesse, ut sanguis e vasis suis elapsus putrescat ac suppuret: alias enim mutationes subire posse sanguinem a pure demonstravit. Tamen probabilitate quadam nititur opinio Fernellii. 8 Si enim maneret arteria aperta, intra dies aliquot, aut intumesceret valde pars, aut si præ conformatione obsequi ampliusque dilatari non posset, creparet diffundereturque media. At aneurisma diutius etiam durasse oculata testatur fides. Aut igitur ita vulneratum vas connivet, ut parum admodum transfiliat ac exsudet, aut si vas apertum hiansque supponitur, breve intra tempus abrumpitur tumor: unde Galenus lib. de sanguinis missione asserit se advocatum esse ut arteriæ vulneratæ mederetur in malleolo, quod sanguinis non posset cohiberi; credibile est aneurisma fieri non potuisse,

Aph. 23. lib. 4.

Cap. 22. lib. de sang. miss.

Cap. 3. lib. 7. Patho.

Lib. 2. de tumoribus contra naturam.

Com. ad Aph. 20. lib. 6.

tuisse, quod aperto nimis arteriæ corpore sanguis & spiritus largius coe-
funderetur. An vero necessario e vasis propriis effusus sanguis putrescat,
alius forte est loci atque temporis. Ceterum aneurisma a varice sejungunt,
quod varix ad venæ dilatationem referatur, eamque a sanguine, aneuris-
ma autem ad arteriam dilatatam idque copia spiritus & sanguinis tenuio-
ris. At varix in cruribus proprie intelligitur, quamquam & ad alias par-
tes potest pertinere. Hippocrates dilatationem venarum in pulmonibus vel-
uti varicosam adstruit, idque *σπασμὰ* (i), vocat *ἀπὸ τῆς σπασμᾶς* (k), quod
præ dilatatione divellantur membranæ præ sanguinis copia ibi inundantis.
Et sic in omnibus corporis partibus ob violentum aliquem conatum ille
σπασμὸς, seu *κρίσις* (l), potest contingere: & eodem modo sese res habet
in aliis partibus ac in cruribus. Aëtius de aneurismate abunde differit, &
ejus interpretes communiter vasorum dilatationem vocat: vel quod omnis
vasorum dilatatio aneurismatis nomine prehendi possit, vel quod aneuris-
ma æqualiter, & ad arterias, & ad venas pertineat, vel quod quum aneu-
rismatis naturam constituat arteriæ sectio, alia simul vasorum sit dilatatio
& explicatio. Atque in omnibus corporis partibus aneurisma fieri posse
docet, sed in quibusdam peculiariter. Deinde subdit: *Oritur autem omni-
no vasorum dilatatio, aut dum sanguis & spiritus ex arteriis persultant, aut
dum oscula earum rumpuntur, aut aperiuntur. Sanguis autem & spiritus paul-
latim excreti sub cute colliguntur. Et tunc signa sunt certa ejus rei, (de qui-
bus eo loco) ut tumor parvus aut magnus, concolor, indolens, ad tactum mol-
lis & spongiosam laxitatem præ se ferens: digitorum pressui cedit, ut fere
evanescat, sed amotis digitis statim revertitur: Id quod in aneurismatis quæ
sine vulnere sunt apparet. Sed quum arteriæ vulnus præcessit, & deinde
coalescente cute vasorum dilatatio contingit, tumor non similiter mollis perci-
pitur: sanguis enim copiosior spiritu est, qui in grumos coit, & tumorem at-
tollit. Sic explicat clarissime aneurismatis naturam, & paucos animadver-
tisse credo illius morbi veras notas. Et ex ejus doctrina licet aneurisma-
tis omnis duplex genus statuere, ut alias sit cum vulnere arteriæ, atque
tunc plus sanguinis quam spiritus est; coefferuntur enim ratione vulneris:
vel sine ulcere est, quod fit, ait, ob conatum, aut causam externam, aut
internam: internam ut in melancholicis in quibus malignitas est sanguinis.
Atque fit vera dilatatio, & effluxio spiritus & spirituosi sanguinis per
quamdam *διαπύκνυν* (m), quamdam speciem *ἀνατομίας*. Quamquam in
quibusdam sine apertione manifesta, aut ruptione potest fieri dilatatio eo
modo quo in varicosis venis. Quis enim dicat effluere e vasis ruptis,
aut erosis, aut apertis sanguinem? Quæ opinio impulit Fernelium, ut
crederet non exsilire e vasis sanguinem in aneurismate. Sed errat Fernelius,
& quicumque credit, aut in omni aneurismate esse effluxionem reipsa
factam, aut numquam effluxionem esse. Uterque enim graviter errat re-
rum ignorance & neglecta auctorum auctoritate. Quum Hippocrates ut*

In libris de
morbis.

Cap. 10. serm.
3. Terrab. 4.

Ballonii Oper. Tom. II.

G g g

paullo

(i) Spasma.
(k) A convellendo.

(l) Spasma, five varix.
(m) Transsudationem.

paullo ante memini & docet in pulmonibus *αναστήναι* fieri & vasorum *αναστήναι*, (vulsuram ad verbum Cornarius vertit) ut in vasis sit tamquam quædam varix (Græce *κίρσις*) si ea in parte magna dilatatio fiat, quis tandem non opinetur verum aneurisma fieri 10? Atque cum arteria dilatata est valde tum in signis pulsatio adest. De aneurismate, quod *ἀπὸ τῆς ἐκπέσεως* (n) ducitur, quod ampliare & dilatare significat, ut potius per τὸ υ, quam per ι scribi oporteat abunde clarissimus Gorraeus in *definitionibus medicis* pertractavit. Atque inter cetera belle explicuit quomodo differant aneurysmata in quibus jam conclusus sanguis est, & in quibus sensim influit ac effluit spiritus in capacitatem coalescente jam carne.

Quod ad partes aneurysmatis pertinet, quum alia externas corporum occupent, alia internas, quum in omnibus difficilis admodum curatio sit, maxime vero in partium internarum aneurysmatis. Quæ in caput & guttur incidunt, ea medentis manum non admittunt. Quæ ad internas partes spectant, ea derepente & minime opinantibus Medicis ægros ad exitium præcipitant.

Quæri hoc loco potest, an si in sinistro hypochondrio lateat, tuto sectio fieri possit. Hippocrates in *libris de affectionibus* urit sæpe regionem hepatis, renum, & lienis: sed in earum partium aneurismate minime, hoc tutum non est.

Remedia ægro instituta, quum tamen non ei latenti & incurabili aneurismati occurreretur, hæc sequuntur.

Injecta enemata carminativa quæ ob dissipationem flatuum quibus ille abundabat, aliquam allevationem attulerunt.

Dolenti lienis regioni fatus ex anodynis ex radicibus bryoniæ, scolopendrii, florum chamæmeli, baccarum lauri, juniperi, seminum rutæ decocto adhibentur.

Applicantur frequenter cucurbitulæ: & iis remediis allevabatur.

Opiata hæc instituta:

℞. Myrobalanum emblicam unam minutim concisam; conservarum buglossi, violarum, nemupharis & anthos, ana, dr. iij: corticis citrii conditi, dr. ij: rasuræ eboris, cornu cervi, margaritarum electarum, ana scr. j: ossis e corde cervi, dr. ss: pulveris diarrhodon Abbatis & latificantis, ana, gr. x: ambra griseæ, gr. viij: cum syrupo conservationis citrii fiat opiata.

Mirum hoc est, quum remedia a nobis instituta directe non oppugnant morbum, quum ille Medicis incognitus foret, ut eventus probavit, quomodo tam fatus usu se levare diceret. Cave ne nimium credas ægro, & non interim diligenter animi nervos intendas ad investigationem morbi, ut non cesses quamdiu certis notis morbum deprehendas. Sunt enim plerique qui malum lenientes quibusdam remediis satis ægro factum credunt: atque interea miserrime ægri opprimuntur morteque rapiuntur: at hoc non satis. Et hac una re multi sunt decepti, qui applicito uno remedio

(n) A dilatando & ampliando.

remedio videntes dolorem leniri, ab investigatione ideæ morborum deflunt: quod multos in vitæ discrimen adduxit.

Et hæc Historia a nobis adducta cautiores nos & diligentiores debet reddere, ne cum ignoratione nostra juncta sit ægrorum calamitas magno cum artis vituperio, quam tanta hominum coluit celebritas.

Atque ad historiam morbi hoc quoque addi potest, forte usu cucurbitularum & fotuum, & cataplasmaton ex radice bryoniæ (quæ omnia confuse administrata sunt ut nihil non agere videremur) attractionem majorem factam fuisse, & mortem acceleratam. Quod in primis Aëtius commemorat, & hoc loco sicce non est prætereundum, ne sinamus longius manare errores qui quotidie committuntur: *Vidisti tu eodem tempore quum fomentum cuidam adhiberetur cum difficulter spirasse omni superfluitate ad præcordia per calorem attracta. Hic itaque mortuus est quum cataplasmata instar cucurbitæ superfluitates ad partem attrabant. Quidam etiam ipsa cucurbita usi sunt in præcordiis, hoc unum ipsi cogitantes ut aliquid circa agros agere viderentur. Actum die 12. Maii 1575.*

A N N O T A T I O N E S.

1 Hippocrates sectio. 3. lib. 2. Epid. narrat quartanam quoque febrem longam facto impetu in universum corpus, & tumore qui ad lienem erat evanescente defuisse.

Idem contigit Joanni Mereffe, cujus totum corpus lassitudine *δυστοκία* (o) laborabat facta translatione a centro ad totum corpus. Et 4. Epid. notat de quodam servo quartanario cui febris conquievit quum factus esset *τυφώδης* aut *τυφλώδης*, id est stupidus, vel in totum corpus translata materia, vel in caput: unde comatosam & catalepticam induxit affectionem.

2 Hinc dices in metu arthritidis, nonnisi cum cautione purgandum quoniam irritatur sæpe materia: Vide librum 2. meorum Epidemiorum.

3 Hoc adverbio impunius utitur Cicero 2. de Divinatione.

4 In Coacis dum de lethargo disputat utitur nomine *σφυγμῶν* (p), proprie accepto.

5 De palmo summo & admirabili ad umbilicum & os pectinis narrat, sed rationem non reddit, Hippocrates 7. Epid. initio in historia de filio Eratolai dysenterico.

6 Et Hippocrates notat 5. Epid. uxori Gorgiæ pulsum in utero exstitisse, id est, motum arteriarum manifestum post menses suppressos. In uxore Philini historia 4. sect. 3. lib. 1. Epid. die 14. palpitantes fuerunt, sed eas ad crassos & crudos succos in Com. Galenus refert.

7 Magna arteria pars est principalis, comment. in part. 31. lib. 1. prognost.

8 In Collegio Rhemensi cuidam sacerdoti aneurisma erat in cruribus. Aperto cadavere reperta est magna dilatatio arteriæ, & sanguis in ea arteria con-

G g g 2 creverat

420 CONSILIORUM MEDICINALIUM,

creverat indurueratque : Indurationis causa tribuebatur immoderato rerum refrigerantium usui.

9 Multi falluntur in principio aneurismatis a sectione arteriæ non orti. Credunt enim non esse aneurisma, sed tumorem tantum aliquem præter naturam. Si enim a sectione arteriæ non incipit, non est necesse ut sit ea pulsatio quæ adesse solet arteria vulnerata.

10 Quæstio est an in omni aneurismate necessaria sit pulsatio, sine hac enim ne aneurismatis quidem rudimentum esse posse contendunt.

CONSILIUM CVIII.

De febre maligna.

Nobilis vir D. de Cervenay, ad insigne crucis viridis, quum accubuisset uxori suæ exanthemata patienti, in febrem degenerem incidit. Erat continua, sed exacerbationes habens noctu: dolores quidam erant circum nothas costas, sed ii adeo parum erant molesti, ut Medicos non adduxerint ut eis mederentur. Corpus erat plane bile ac ictero infectum: præcalida habebat viscera, & ante quartana annua laborarat: pulsus erat parum elatus, non febrili, ac calori, ac linguæ respondens. Qui sanguis detractus est biliosa sanie plenus erat & corruptus; dejectiones plane biliosæ. Et quod nos terruit quinto aut sexto die inopinato sputum reddidit permixtum sanguine & bile, & parum nigricans: pleuritici esse dicebant quod febris esset, & tussis: at ista tussis erat a collecta corrupta ista materia in pulmone. Revera si pulmonia aut vera pleuritis eum adorta fuisset in tanta materiei in pulmone collectæ corruptione, intra paucos dies interiisset, accedente maxime pulmonis imbecillitate. Sed quoniam nondum aderat occasio, ut aut costæ aut pulmones laborarent, febris tantum continua occupavit vera & essentialis. Dicat quis, quid illa sputa tam prava & horrenda designabant? Si sputum album esse debet, & omnis expers tincturæ, si vomitiones humorum qui colores alienos habent, aut graveolent malæ sunt, cur non & excreatio alieno colore imbuta? revera si ista colorum pravitas inflammationis comes fuisset, aut si actu inflammatio pulmonem prehendisset (ut ante dictum est) vix ulla vitæ salus sperabilis fuisset: sic erat excrementum collectionis, non subitæ generationis, aut inflammationis consequens. Atque in hoc maxime agro, ut & in filio Noei fabri lignarii verum comperimus quod scripsit Hippocrates, περὶ ἀποχρημάτων (q): In febribus quæ non intermittunt excreationes sanguinolentæ, liventes, graveolentes, biliosæ, omnes malæ sunt: si bene procedant, bonæ: eademque ineunda ratio in iis quæ per alvum & urinas feruntur: Quid? fieri ne potest, ut quantumvis facile cedant sputa cruenta, biliosa,

Aph. 47. lib. 4.

(q) De excreationibus.

biliosa, graveolentia, liventia, ea ad salutem pertineant? Sunt enim mala ut signum, quod partium a quibus manant vitium & corruptionem significant. Nam non modo videndum quam bene procedant ista, sed ut in qualitate tantopere non peccent. Galenus in com. ait, Hippocratem debuisse potius dicere omnes malas excretiones, si facile fiant, bonas esse excretionis modo, non qualitate, non loco, non materia, non causa. Nam omnes male excretionis pravarum signa sunt dispositionum, & sunt eo modo quo in ulceribus putridis quibus ichores saniosi defluunt, nil dispositioni conferentes: nonnumquam vero ita sicuti pus ex abscessu dirupto, bene expurgans partem laborantem. Indicia vero quod bene excernatur maxima sunt, & coctio & ægri tolerantia, item morbi species, tempus anni, regio, ætas, naturaque agrotantis.

At sæpe coctionis argumenta non apparent, quum ea materia quæ excernitur non sit morbi ullius, sed tantum congesta sit in parte, ut de instituto in ea mitiganda regendaque Natura non fuerit occupata. De excretionibus e pulmonibus multa Hippocrates in prognosticis, sed tum de apparentibus pulmonum morbis, ut de pleuritide aut peripneumonia loquitur. Inter cetera, ait, permixta appareat flava bilis admodum screatione oportet. Screationis flava si sincera est, cum periculo est; candida vero, glutinosa & rotunda, inutilis est: si viridis & spumans admodum est, mala est. Numquid hic alienos colores, alienamque qualitatem in ptyalismo vituperat? & tamen docuimus & ex quarto Aphorismorum, & ex historia quam hoc loco narravimus excretionibus e pulmone pravas aliquando bonas esse propter eam utilitatem quæ consequitur ex tali excretionibus, quod interea partes liberantur ea corrupta materia qua præpediebantur. Tametsi enim materia mala sit, per accidens tamen ratione finis & boni qui inde secutus est eventus, bona dicetur esse. Sic tametsi Natura fluxum sanguinis per hæmorrhoides non instituerit, tamen quia inde commoditates ad sanitatis & custodiam & morborum repulsam consequuntur, fluxus iste opus naturæ ex instituto paratum dicitur e Galeno.

Ac duo sunt celebres loci, & omni memoria digni apud Galenum, ut jubeamus valere & exulare imprudentem quorumdam temeritatem & crassam ignorantiam quum vident pravas aliquas excretionibus: Prior est in lib. de locis affectis: Sæpe, inquit, hepate robustiore aliqua ex parte affecto pessimæ dejectiones & colore & consistentia apparent, item & urina: unde decepti Medici putant gravissimum morbi periculum subesse: sed errant: nam quibus sine ratiocinatione rudis dumtaxat experientia suffragatur, de iis quæ raro accidunt, experimenta habere nequeunt, veluti eorum quæ sæpe accidunt, facile meminerunt. Alter locus quo explicat illum Hippocratis locum. Omnis screationis mala quæ non sedat dolorem, quæ vero sedat dolorem, omnis melior est. Sæpe valuit natura, (ait Galenus) pravam vincens affectionem expurgare corpus: & in hoc terrentur multi adspicientes secreta vitium materiae, nequaquam cognoscentes utrum id symptomatis fiat ratione, an quia natura pravam materiam foras expellat. Atque excretionibus bonæ & utilis notas assignat levationem doloris (quamquam id non sufficit Galeno) & in primo

Part. 44 lib. 2.
progn.

Sub finem
lib. 5.

Part. 51 lib. 2.
prog.

422 CONSILIORUM MEDICINALIUM,

Comm. in
Aph. 2. lib. 1.

Aphorismorum, εὐφορίας (r) 2. Atque ut id terminemus de quo dictum est, notanda duo sunt, prius cur Hippocrates usus sit nomine ἀποχρέμψεως (s), non πτύελος (t), ut in *Progn.* aut πτύσεως: posterius, cur dixit, in febribus non intermittibus: quasi vero in febribus essentialibus (nam nomen τῶν πυρετῶν (u) absolute positum febres essentialia notat) excreatio alicujus sit momenti, propriumque sit excrementum febris, quum ejus materia sit in majoribus vasibus clausa non in pulmone. Nam quemadmodum in morbis thoracicis parvi penditur urinarum inspectio, quod non sint proprium pulmonis excrementum: ita in febribus ipsis veris non valet sputorum inspectio, nisi auctoris vice: quia si ad bonitatem actionis ipsius materiei febrilis sputorum appareat adjungaturque bonitas & facilis educio, bonum id signum. Ego vero conjecturas aliquas afferam quibus adductus forte fuit Hippocrates ut τῆς ἀποχρέμψεως meminerit. Ac primum id docere voluit ut iis occurrat qui præpropere ac præcipitanter de morbis judicant, & quum vident aliquid alienius e parte, ac præsertim e pulmone excerni, quod non viderint, statim male de morbo ominantur, ac sinistrum eventum prædicunt: immo putres esse pulmones dicunt, ut si contingat ægris mori suam inscitiam (cum forte male curaverint febrim ipsam essentialem) excusatione ista tegant. Aut dixit hoc, ne relicta febre ad excretionem istas malas convertant se, quum tamen male id fiat: collectio tantum erat per transfudationem ichoris a caco-chymia traducti in pulmonem. Aut monet hoc Hippocrates ne territi Medici inspectione eorum malorum sputorum ægros deferant tamquam conclamatos. At, tamen si materia ista mala sit, bona tamen est si excretionis modus adsit legitimus, quod vis naturæ paruerit in desiccanda materia, quæ ob moram talem corruptelam contraxerat. Nonne etiam videmus integra fruentes sanitate mungentes subviride saniosum δυσώδης (x); Et tamen quum mala sit materia, bonum est quod virtus expultrix valeat in excernenda ista materia, quæ alioquin majore mora partem labefecisset. Quod si pleuritis adesset, aut morbus proprius pulmonis, & tale sputum appareret, forte non tam securum esset, quam si in essentiali febre apparet. Quare? Quoniam si vigeret morbus pulmonis cum tali sputo, generationis perennis talis sputi suspicio foret, quod malum est: sed quum inopinato in febre essentiali talis mala ἀποχρέμψις (y) apparet, non tam generatio est, quam veteris excrementi collectio, ut ista mala qualitas & coloratio non tam nata sit ob alienum calorem, quam moram longam in pulmone: quamquam non dubium est quin si illa putresceret inflammationemque accerferet in pulmone, malum deterius inveheret, quam si alius esset coloris & consistentiæ: 3 unde in *prognosticis* spumantem & viridem ex pulmone excretionem vituperat, & maxime si sincera sit excretio. Præterea duo notari debent cur dixerit ἀποχρέμψις, & febres non intermit-

Lib. 2. par. 46.

- (r) Facilem tolerantiam.
(s) Excreationis.
(t) Sputi aut expuitionis.

- (u) Febrium.
(x) Graveolens.
(y) Excreatio.

intermittentes, quod utrumque (si potest conjectura aliquid) non citra rationem adjectum est. Nam quum nomine τῆς ἀποχρέμεως utitur, non autem nomine τῆς πτυέας (z), videtur significanter notare non tam esse materiam thoracis morbificam quæ excernitur, quam excrementum aliarum partium, quod in pulmonem influxit, & ob moram aliquam alienum colorem accersivit. Quum autem significatur vera excretio e pulmone, si quis affectus instrumenta respirationi devota tenuerit, utitur voce πτύεως (a), aut πτυέας. Ideo dixit, *in febribus non intermittentibus*: ut declaret ratione præsentis cacochymiae & vi caloris humores fundentis, & per modum attractionis ipsius pulmonis a partibus inferis, aut per modum transsumtionis & transsudationis colligi in pulmone materiam alienam, quæ aut tussi, aut alio modo expectoratur: & sic de pulmone male affecto non oportet nos male ominari. Per quamdam anastomofin, aut similem passionem cruentæ possunt fieri excretiones e pulmone agitatissimis humoribus, & ob suam acrimoniam vasa referantibus. Si enim facile in febribus continuis, auctore Hippocrate, & inflammationes cerebri, & pulmonis facile possunt succedere; numquid pars materiæ febrilis a pulmone potest attrahi jam per se maligna, & κακότης (b), & alieno colore imbuta, quæ sputa ordinaria potest tingere, ut inde excretio de repente immutetur? Unde dubium esse non debet, quin, si materia illa diutius moretur ibi, pulmones inficiat, ac labefactet. Itaque peropportune excernitur, bonoque est si ejus facilis fiat educio, & sola fiat ἀπόχρεμψις (c), id est, per simplicem excreationem sine vi, sine tussi, sine violento motu aliquo ἐυπετίως (d), ut loquitur *in libro προγνωστικῶν*, educio fiat. Sic nomen τῶν ἀποχρέμεων (e) facilitatem excretionis declarat, ac si materia ipsa in os occurrat eo modo quo quum a capite ῥέμμα (f) descendit sine tussi, sed solo linguæ motu expuatur & excreetur id ipsum quod occurrit: & non mirum si ἀπόχρεμψις fuerit biliosa; nam totum corpus erat biliosum, cacochymum, & ἰκτεριῶδες (g). Et quum Hippocrates ait ex signis mox apparentibus de morbo judicandum esse, ut in qua pleuritide mox sputum apparet, ea brevior & securior dicatur, hoc debet intelligi de morbi excremento, non autem de illa materia extraordinaria: nam multos pulmonicos & pleuriticos vidimus qui primo die morbi e pulmone rejecerint quibus & protractus morbus & mors ingruit: quoniam educebatur non id quod morbum faciebat.

c. de morbis.

Aph. 12. lib. 1.

A N N O T A T I O N E S.

1 Error Medicorum qui quum sputum, aut cruentum, aut subcruentum vident, putant esse aut pleuritidem, aut peripneumoniam. Quæ opinio etsi opinione

(z) Sputi.

(a) Expirationis.

(b) Mali moris.

(c) Excretio.

(d) Facile proclivis.

(e) Excreationum.

(f) Rheuma.

(g) Ictericum & morbo regio obnoxiata.

nione Galeni & Hippocratis paullo post confutata est, quod ex pulmone sæpè pravae fiant excretiones, ut floridæ (id est cruentæ) nigricantes, pallidæ, quum tamen nec sit inflammatio, nec pleuritis, nec peripneumonia. Inter cetera locus est commemorabilis in historia de Pythione, lib. 3. Epid. part. 4. sect. 1. ubi docet sexto die varia Pythioni, & cruenta sputa apparuisse, quum nec peripneumonicus, nec pleuriticus foret, nec a capite malum esset, sed a defluxu tantum materiæ quæ non erat tanta, ut inflammationem pareret, aut forte in pulmone congesta, sed quæ incendium non conceperat.

2 Huc pertinet locus præclarus lib. 2. Epid. sect. 2. ubi loquitur de eruptione terminthorum in febre continua, & ait, ager autem erat subsplenicus, ac si dicat istam eruptionem non fuisse propriam morbo, sed corpori.

3 Ad hunc locum pertinet historia lib. 5. Epid. de Hippoſthene: is ceciderat luctans: cruentum ἐχρεµψε (h), ait Hippocrates & addit, ἐκ τῷ σάλον, non erat sputum: quod notandum; erat quidem ἀπόχρεµψις, sed non erat πτύαλον, seu σάλον (i). Ideo dixit, Videbatur Medicis esse peripneumonia, sed non erat. Sic cave ne quid in his erres. Et puto nomen σάλον, pro πτύαλον sumsisse: quamquam σάλον significat tantum salivam, non sputum.

CONSILIUM CIX.

De cordis palpitatione.

UXOR Lyfæi annos 22. nata palpitationes cordis perſentiscit quas formidinem appellant, alii tremorem & improprie quidem. Quidam ex Veteribus imperite confundunt cum cardiogmo & cardialgia, maleque tremorem vocant: etenim facultatis animalis imbecillæ symptomata non est, nec motus est mixtus naturæ & morbi, & pars loco non dimovetur: quod trementi parti contingit: at tantum elevatur & deprimitur pars. Tamen quod ægri putant cor e loco moveri, ideo tremoris nomine improprie donatur, quo modo & singultum ventriculi convulsionem dici demonstravimus. Conatur enim cor excutere id quod ei molestum est: & cordis elevatio depressioque definitur subinde præter naturam facta. Cardiogmos autem, & παλμός (k), iidem affectus non sunt, quamquam aliquid affine habent. Ante exposuimus Aphorismi illius particulam, In febribus circa ventriculum & fortis æstus, & cordis morsus vel dolor, malum. Miror cur Galenus in comment. iis assentiatur qui nomine τῆ καρδιαγμῆς (l), intelligant crebrum, velocem & palpitationi similem motum ipsius cordis ob incendium ingens in corde ipso: ex qua Galeni opinione conficiunt incendium ac phlegmonem in corde τοῦ παλμῆς causam esse posse: quod a ratione alienum videtur, quum Galenus ipse alio loco (sed nondum

(h) Excreabat.

(i) Sputum.

(k) Palpitatio.

(l) Cardiogmi.

nondum occurrit locum istum legere) a causa frigida repetat palpitationem: Declarant frigida remedia quæ ad hunc affectum instituta videntur 2. Ac primum magna est absurditas statuere idem esse καρδιωγμὸν ἢ παλμὸν, quum cardiogmos ad os ventriculi pertineat maxime, palpitationem autem cordis affectio est, quamquam per aliarum partium, & maxime ventriculi consensionem nasci potest. Item καρδιωγμὸς in cholera morbo & febribus continuis ob morsum ventriculi a flava bile frequens esse solet, ut propterea non debeat numerari inter alia symptomata mala. Quid vero est dicere cardiogmon significare vehementem quemdam motum palpitationi similem? dicam quod sentio. Nomine τοῦ καρδιωγμοῦ, non intelligit affectionem ventriculi ob morsum, sed symptoma quoddam consequens suum æstum in febre, sive æstus sit simplex, sive ob ebullientem flavam bilem in tunicis ventriculi: ut vult in *commen.* Galenus, ut ὁ καρδιωγμὸς indicet cordis ipsius affectionem cujus affinis est motus quidam palpitatorius, ut quasi unum ex alio consequatur. Et ideo illi Veteres καρδιωγμὸν non palpitationem significare dixerunt, sed motum vehementem palpitationi similem: Unde ægri dicunt sibi palpitare cor & quasi ardere præ ingenti æstu quo conflagent. Hoc quod diximus ne confingere videamur, confirmabimus auctoritate Hippocratis qui admirabili quadam explicandi vi docet quænam symptomata consequantur erysipelas pulmonis: atque inter cetera sunt vomitus bilis & pituitæ, nec non deliquia animi: quod mirum esse potest, quum erysipelas pulmonis propria sit affectio. Sed admirabilius est id quod dicit de causa cur deliquia animi sequantur pulmonis inflammationem, propter sanguinis transmutationem *derepente contingentem*: id est, quum inflammatus est pulmo duo sequuntur horrenda, nam spiritus cordis inflammantur: immo & aër attractus dum pulmonem transmittit ita incalescit, ut nullum solatium refrigerii afferat, sic cor languere, & languide moveri contingit, & dum crebriore & frequentiore motu cietur, aliquid παλμῶδες (m) contingit: Item attractio sit sanguinis & spiritus major ob ardorem, nam incendium attrahit, ait Hippocrates: & ob istam attractionem subita fit transmutatio sanguinis quæ palpitationis aliquam speciem affert. Sic vides, in magno æstu & deliquia evenire & palpitationi aliquid simile, ut & deliquium & elevatio depressioque pulsus, & crebra mutatio jungantur. Immo & in morbo, & per sanitatem quum evariat pulsus, ut e magno in parvum, e frequenti in rarum, e veloci in tardum mutatio fiat, palpitationis magna sunt argumenta. At dum æstus ingens in corde est, præsertim si derepente magna fiat attractio spiritus & sanguinis, & mutatio pulsus & palpitandi occasio facile incidit. Ergo quum ingens aliquod incendium est, & aliquid est palpitans, ob similitudinem quamdam cum palpitatione, motus iste παλμῶδες dicitur. Ceterum, ut ante dictum est, volunt ex Galeno veræ palpitationis causam esse frigidam. Quod si verum est, cur Veteres practici alia remedia instituunt calida, & phlebotomiam

Ballonii Oper. Tom. II.

H h h

præscri-

(m) Palpitatorii.

Lib. 5. loco
aff.

præscribunt? nam in causa frigida venam secare tutum non est. 4. Galenus omnem palpitationem juvari venæ sectione auctor est: & qui Galenum interpretantur, ideo locum sectioni venæ dant, etiam posito quod causa frigida palpitationem inducat, quoniam aut minuatur plethora, aut obstructio sectione venæ liberetur, aut revellatur cursus materiei flatuosæ. Supponit enim Galenus a crasso vapore palpitationem fere omnem oriri, ideo non est dubium quin & ad divertendum revellendumque cursum phlebotomia, & ad attenuandum attenuans victus conferat. Mesuæus de sectione venæ loquens in palpitatione ex hypothese loquitur; Arculanus etiam ad syncopen usque exclusive in palpitante sanguinem mittit. An propterea imitando istorum senum consilium audacter sanguis mittetur? Nequaquam. Nam eorum qui palpitationi sunt obnoxii ita comparata ratio est, ut *βραχύβιοι* (n) sint, ac sæpe in phlebotomiis ipsis & purgationibus opprimantur & moriantur: Quod quum calamitosum sit, prudentis est Medici diligenter inspicere ne suspicionem subeat ejus, ut occisi, quem sua fors peremerit. Mesuæus ita de phlebotomia in palpitatione scribit: Si cum cordis tremore fuerit pulsus velocitas & febris, æger ex basilica minuendus est: ex dextra quidem, ait Arculanus, ad minuendam plethoram, ex sinistra ad removendum repletionem vaporosam. Melius enim Arculanus sentit, meo judicio, de sectione ista venæ partim ex sinistra, partim ex dextra quam Avicennas & Arabes, qui ideo dextras secant, quod palpitationem a sanguine esse credant, sinistras, quod quum a vapore orietur, commode id fiat. Vix enim evenit ut sanguis hunc morbum pariat, sed a vapore est potius, aut a causa consimili. Quamquam sunt qui venam in cruribus, aut poplite fecerint, si præsertim ab hypochondriis malum est, ut per arteriam coeliacam a parte sinistra, præsertim vero e lienis regione, vapor crassus, quem in cor elatum facultas ipsius partis tamquam subsultantem hostem nititur expellere 5. At erroneum hoc est. Siquidem si hoc valeret, quum palpitationum pars major ab hypochondriis sit, venas poplitis, aut malleoli utique aperire conveniret. At hoc non fit. Sed exclusa ista ratione tamquam parum probabili, duabus de causis inferiorum venarum referatio ex usu futura est, prior est si suppressio, aut mensium, aut hæmorrhoidon in causa sit, posterior autem si revellendi studium est: alioqui brachiorum sectio profutura est potius.

Quod autem attinet ad sectionem venæ ad leipothymiam usque, videtur ea nocens esse, præsertim quum, ut ante dictum est, palpitationi obnoxii fere dum evacuantur, inopinata præcipitique morte eripiuntur. Accedit quod palpitatio cordis, ut annotat quidam in Arculanum, dispositio quædam media sit inter pulsus & debilitatem & syncopen. Quod si verum est, & ideo metuatur iste morbus quod connatam in se debilitatem, & quasi annexam syncopen habeat (quæ quidem syncope morti finitima est quum nomen invenerit *ἀπὸ τοῦ συγχόπτειν* (o), quod vitæ nostræ

filum

(n) Brevis vitæ.

(o) A concidendo;

filum concidat ac defecet) quid attinet nostra larga sanguinis evacuatione, in qua spirituum magna fit dissipatio, accersere syncopen, & ita mortis periculum creare? Sed Arculanus, ut acutus & optimus auctor, unam tantum rationem affert, quæ nos inducere possit ad tam luculentam & copiosam in palpitatione sanguinis effusionem, ut pote quum in sanguinis copia & orgasmo, & ad cordis arcem raptu metuitur, ne derepente in corde apostema concipiatur, & mors proinde subita intentetur: 6 aut etiam si inflammationis subitæ sint argumenta quæ ipsius palpitatiois causa sit. 7 In isto enim casu, quoniam insignis & subita refrigeratio requiritur, ne brevi tota ipsa regia inflammetur ac conflagret, nullum præsentius auxilium venæ sectione eaque conferta & copiosa: In ceteris a largis istis evacuationibus temperandum est. Ac de causis illius morbi, qui per se terrificus est, dum cetera sedulo lectori legenda relinquimus, breviter percurramus. Aliquando in corde ipso affectionis causa est, & tum periculosior existit: aliquando a partibus vicinis est, aliquando a remotioribus, ut ab utero, a maligno tibiæ ulcere. Tuberculum in corde, abscessus item affectionis causa esse potest, multus sanguis obstructionem faciens, intemperies calida, vermes cor vellicantes, subita evacuatio, imprægnatio. Quemadmodum enim mulieres quædam veteribus affectionibus prehendi solitæ, quum utero conceperunt iis liberantur & miraculo absolvuntur, edito vero foetu repetunt, ita quoque prægnantes mulieres insolentes morbi possunt invadere, ut palpitatioes & epilepsiæ, dentium dolores implacabiles, & capitis gravitates. Præter causas commemoratas inflammatio, aqua tunica cordis inclusa, item si tunica, aut humorem putrem ac male olentem in se contineat, aut lapillos, palmum inducit. Item venenata qualitas, spirituosus, aut crassus halitus, vel ab arteriis, vel a corpore cordis, aut a pulmone, aut a liene aliave parte, aut propinquiore, aut remotiore elatus: constrictio major, decubitus in renes & dorsum, præsertim si magna arteria perreptans spinam prematur, a succensis putribus lignis elatus vapor, ductus & attractio spiritus auræque pestilentis: adhæsiō pericardii corpori ipsius cordis, quod in duobus hydropicis observatum est: 9 mucus per quamdam colliquationem in cor illabens, (unde dicunt vulgo quosdam repente interire quod adeps colliquatus in cor influxerit,) ac tum quum colliquationis modo mucus iste in cor labitur falso asthmatici creduntur ægri. Si palpitatioem aut inflammatio aut erysipelas committit, febris ingens est, pulsus durus & veluti ferrans. Si a venenata aura inferne in cor surgente, fugax est malum. Quum a venenata aura in pestilente statu, præceps virium omnium lapsus est. Quum a muco per modum colliquationis in cor fulo, æger fit anhelosus, parva & densa spiratio est. Vidimus palpitantem affectum ob aneurisma in liene; quod si in corde ipso aneurisma sit, letalis est affectus. Quæ palpitatio syncopen veram junctam habet, insanabilis est. Quæ ab adhæsiō pericardii est, letalis est. Quæ a colliquatione est, insanabilis quoque est: item & ea quæ a venenata aura est. Atque inter ceteras palpitatiois causas una & communis & vulgaris est, intemperies frigida ventriculi, & jecoris calida: dum enim ventriculus non bene suum

428 CONSILIORUM MEDICINALIUM,

Aphor. ultimo
lib. 5.

Comm. in
Aphor. ulti-
mum lib. 6.
Epid.

facit officium, & secundam coctionem tamquam correctionem & emendatricem sui prima non agnoscit, jecur calidius rapit crudius alimentum, hinc anathymialeon proventus multus, obstructionum ilias, & ab illis obstructionibus palpitandi occasio: 10 quod hypochondriacis solenne est; cachecticis, & virginibus foeditate coloris infectis usu venit. Galenus horum demonstrationem videtur afferre tamquam aliud agens *com. in istum Aphorismum*, Qui regio morbo laborant, non multum ventosi sunt: Nam ventorum flatuumque generationem a duabus causis repetit, una est materies ipsa, altera est partium corporis, earum praesertim quae ad ventrem attinent, debilitas. Materia est crudus, pituitosus ac frigidus humor qui facile in flatum solvitur: atque quum regio morbo laborantes calorem habeant acrem, necnon bile potius abundant quam phlegmate, credibilis est flatuosos non fieri quum desit materia: sed debilitas ventriculi & primarum venarum flatus potest esse parens ob cruditatem. Cruditas autem ipsa idem fere praestat, quod ad generationem ventorum spectat, quod & pituitosus humor: quamquam diverso quodam modo id fit. Sic icterici, & qui calore abundant acri fere in tympanitem incidunt, speciem hydro-
pis a flatuum copia nati, non ratione phlegmatis in flatum soluti, sed ob debilitatem ventriculi, & cruditatem & corruptionem alimenti ob dominatum caloris acris omnia corrumpentis, & tetros halitus flatusque in chyllo corrupto & intercepto mediis viis excitantis. Ut mirum sit cur dicat Galenus: *Non admodum contingere, ut ei icterici* (p) *partium ad ventrem attinentium habeant imbecillitatem.* Nam tales icterici saepe corrumpunt alimentum, coquunt quidem, sed male. Quum enim Hippocrates ait, *θερμοκοίλις* (q) *carnes frigidas habere, numquid θερμοκοίλις, & τοὺς icterici* confundere possumus? Quamquam ita Galeni auctoritatem audire possumus, ut dicamus ictericos raro habere imbecillitatem partium ad ventrem attinentium, praesertim quod ad munus coctionis attinet: coquunt enim facile etiam *δυσανπετότατα* (r). Non quin dicamus male coquere, id est, inducere pravitatem quamdam in cibum, unde eos videmus subviridia, & biliosa facile & vomitu, & per alium excludere, sed non est ea debilitas, ut male coquat, id est, imminute. Ac si dicamus, icterici, & *οἱ θερμοκοίλιοι*, quum calore multo, sed eo quodammodo alieno abundant, supra chylum coquunt, & plus biliosi humoris in massa sanguinis generant: quibus debilitas est ventriculi infra chylum coquunt, & imminute. Hic est quaedam *βραδυπέψια* (s), & chylus dicitur *ώμος* (t); illic *δυσανψία* (u), ob excessum qualitatis, & chylus *ἀπεπτος* (x) dicetur, id est, eo modo affectus ob qualitatem, ut in laudabilem succum non vertatur. Atque ex iis facile est demonstrare valde credibile esse eos palpitationibus obnoxios esse quibus ventriculus, & hepar contrariis fere praedita sunt temperamentis, ratione cruditatum quae hinc oriuntur.

Ergo

- (p) Morbo regio obnoxii.
(q) Ventre calidos.
(r) Quae sunt concoctu maxime difficilia.

- (s) Tarda concoctio.
(t) Crudus.
(u) Difficilis concoctio.
(x) Crudus, incoctilis.

Ergo quum palpitatio motus sit cordis præter naturam, medio velut situs inter pulsum, debilitatem & syncopen, quo referri debeat, videntum II. Quatuor omnino motus contra naturam genera statuuntur, convulsivus, tremulus, concussivus & palpitans. Tremulus & palpitans causam morbosam sequitur: quamdiu quis palpat, tamdiu se jucunditati tradere non potest. Si quid incidat impediens vicissitudinem systoles & diastoles, attractionem & exclusionem spiritus, id causa esse potest palpitationis. Porro quum quæritur, an quia cor dilatatur, impleatur, an vero contra, respondendum est, quum cor bene affectum est, quia dilatatur, impletur, at quum male habet, quia impletur, dilatatur, quod quum maxime in palmo contingat, a causa solum morbifica palpitatio pendeat, necessum est.

Ac de palpitatione plura non scribemus, quum operosum hoc foret, & plenam opinionibus ex aliorum scriptis desumptam tractationem conscribere ridiculum esset, tantum aliquot remedia huic Damisellæ, cujus ergo hæc Commentatio suscepta est, instituta adscribemus. In ea maxime duas causas palpitationis agnoscimus, unam latentem quamdam arteriæ dilatationem in corpore ipsius lienis, quod verisimile, quum in regione ipsius lienis palpitans pulsatio percipitur: ac id contingere potuit ob diuturnitatem quartanæ febris qua est conflictata: quartana autem aliquid semper residui facit. Alteram, ventriculi imbecillitatem ob caloris imbecillitatem, & jecoris calidam temperiem: quod ex excrementis, & colore, & actionibus facile collegimus.

℞. Melissæ, buglossi, foliorum cardui, scabiosæ, calendulæ, ana, man. jß: scolopendrii, ceterach, chamædryos, ana, man. j: agrimonie, scariolæ, ana, man. ij: seminis endiviæ, melonum, citri, cardui, ana, dr. ij: fumarie, absinthii Pontici, ana, pug. j: seminis angelicæ & pæoniæ, ana, dr. j: fiat decoctio ad lib. jß: infunde in colatura foliorum sennæ, unc. iij: setæ in kermes tinctæ, unc. ß: granorum kermes, dr. ij: bulliant ad lib. j: in colatura dissolve sacchari rosati, lib. j: expressionem unc. ij rhei; & unc. ß agarici in nodulo positi, cum dr. jß cinnamomi infusorum in parte decocti: fiat syrupus mediocriter coctus. 12.

℞. Melissæ, foliorum lauri, calaminthæ, chamæmeli, anethi, & meliloti, ana, pug. j: seminis cûmini, baccarum lauri contusarum, ana, unc. ß: radicis bryoniæ taleolatim sectæ, capparidis, ana, unc. j: sabina, pug. ij: fiat sacculus: bulliat in aqua chalybeata cum vino rubro pro fotu lienis cum spongiis: adde santala.

Adbibeatur cucurbitula magna post fotum ante frequentem litum.

℞. Ladani soluti in aceto, benzoini & styracis solutorum in succo amygdalarum dulcium, ana, dr. ij: expressionem nucis moschatæ, dr. ij: pulveris nucis cupressi, santalorum, rosarum & cyperi, ana scr. j: ceræ novæ & olei de capparibus, quod sufficit: fiat litus ad regionem lienis.

℞. Conservæ melissæ, buglossi, nenupharis, ana, unc. j: electuarii diamar-garii frigidi, unc. iij: confectiois alkermes, dr. j: theriacæ & mûbridatii, ana, scr. j: cum syrupo de pomis fiat opiata.

Institutus syrupus ex succis in quo madet seta in kermes tinctæ.

A N N O T A T I O N E S.

1 Galenus aliquando sumsit nomen τοῦ τρέμει ἀντὶ τοῦ παλμοῦ (γ), quæ causa fuit nonnullis cur existimarent tremorem & palpitationem idem esse. At differunt longe & ipsa definitione, & aliis multis: nam palpitatione motus est momentaneus, tremor diu affligit. Is porro nascitur ex diversis causis quæ facultatem possunt labefactare: & pro varietate causarum, varie curatur: palpitationis una causa est, una curatio, nempe flatus discussio; hæc Josephus Struthius in arte sphygmica: An sint vera, consideratio. Aristotelis interpretæ παλμὸν (z) pro tremore accipit cap. 4. libr. de respiratione, vide libr. 2. Epidem. meorum.

2 Savonarola tremorem cordis & palpitationem confundit cum cardiaca passione: aliud tamen longe est. Et id desumpsit ex comm. Aphorismi de quo hac in pagina, in quo Galenus videtur καρδιωγμὸν (a) confundere cum ea affectione cordis in qua crebra & vehemens est pulsatio palpitationi similis. Quod si ita est, nomen καρδιωγμοῦ cum cardiaca affectione confundit.

3 Istud languide moveri non est accipiendum quin sit vehementior cordis agitatio; sed ea agitatio est cum crebritate quadam, & quasi cum extremo conatu cordis. Immo quum est iste æstus in pulmonibus & erysipelatos dispositio, dum pulmo vehementer attrahit, sese sanguine implet, & ægri obruuntur concubato in pulmone sanguine: & est ea affectio quæ a Gordonio sanguisugum dicitur, ægerque sanguisugosus nominatur. Quamquam proprie sanguisugum dicitur quum non potest præ obstructione, aut densatione aërem foris attrahere, intus e partibus propinquis sanguinem & spiritum attrahit & sanguinem pro aëre veluti sugit & eo impletur, unde præsens suffocationis est periculum.

4 Pulsus palpitantes aliquando in senibus observantur: sed id nihili fieri debet. Si enim per totum corpus aliæ arteriæ palpitent, deterius multo est. Atque huc pertinet quæstio, an cor palpitare potest, & arteriæ naturaliter moveantur? Struthius enim observat contingere, ut cor ex irritatione edat majorem pulsum, celeriore & vehementiore quam qui in arteriis appareat. Et qui ægrotant, de pulsu, aut saltu cordis conqueruntur. Hoc autem contingit in febribus continuis phlegmaticis quum venæ & arteriæ crudis & frigidis refertiuntur humoribus: Interea tamen cor contentis suis calidum est, arteriæ frigide. Et caliditas cordis, frigiditasque arteriarum dum concurrunt, moderatum quemdam pulsum (saltem quod ad sensum pertinet) efficiunt: Et tamen cor ipsum aliter multo afficitur & movetur quam arteriæ ipsæ. Unde Medici hinc decepti putant tales ægros non febricitare, quum tamen periculose febricitent.

5 Si natura ad motum palpitatorium concurreret, palpitatione ipsa esset affectio non a solo pendens morbo, sed a natura. Tremor quidem & morbi est

(γ) Tremoris loco palpitationis.

(z) Palpitationem.

(a) Cardiogmum.

est & naturæ, at palpitatio solius morbi effectus, si hoc verum est, quare vaporem palpitationis causam tamquam hostem natura nitetur expellere?

6 Si enim ratione etiam cujusdam doloris irritetur fluxio in partem aliquam, & metu majoris raptus commode vena percutiatur, cur non id fiet, in metu raptus & sanguinis, & spiritus ad cor?

7 In omni palpitatione cordis est flatulentum quid & ἀνμία (b). At ad hoc valet maxime phlebotomia, ut sectio. 5. lib. 2. Epidem. Hippocrates contra multorum opinionem facit. Horum præclara est demonstratio, lib. de flatibus. Et quodam in loco scribit Hippocrates (c), ἐπὶ μαλαχολικῶν διὰ φλεβῶν πνεύματος ἀπολήψις ὅταν ἰῶσι φλεβοτομὴν λύει.

8 Ut in juvenibus excedentibus ex ephebis quibus debet esse frequens hæmorrhagia, si ea desit, palpitatio potest contingere. Idem & non menstruis virginibus potest contingere remeante ad superiores partes sanguine.

9 Causa potentissima palpitationis est metus: unde etiam dum quis metuit, ei videtur cor palpitare. Et vidimus quemdam bajulum qui forte in grassantium manus inciderat, cui præ metu tanta immutatio in pulsum incidit, ut per longum tempus pulsus palpitans esse videretur.

10 Omnes Hypochondriaci specie cruditis laborant: unde non mirum si graviter conflitentur, & si facile in palmum cordis incidant.

11 In iis qui palmo cordis sunt obnoxii manifestus arteriarum motus percipitur & micatio: & hujus micationis manifestæ causam dicunt plenitudinem humoris: quamquam in iis qui fædos colores habent, & in melancholicis, flatus melancholici resolutio potest facile istam micationem & pulsationem venarum inducere. Aristoteles cap. 4. lib. de respiratione, de palpitatione suo modo philosophatur. Legendus iste locus si forte de eo dicendum sit.

12 Rhabarbarum hic in palpitationibus cordis ratione morbi non quadrat, sed ob ventriculum qui cordi maxime consentit, & ad vehementiam morbi augendam facit.

CONSILIUM CX.

De febre continua cum multis & gravissimis symptomatis.

S Angermanus annos 50. natus, plethoricus, tum quia desiderem maxime vitam ageret, tum quia avide & multum comederet, ut pote magnis præditus visceribus, in febrem incidit. 1. Ea primis quidem diebus blanda visa est, ut propterea eam negligeret, & a consuetis & muniis, & cibis non abstineret. At satis ex historia quadam Hippocratis in Epid. patet quantum periculi attulerit intempestiva coena, quum alioqui febris subobscura tantum foret.

Historia 12:
sect. 3. Epid.
lib. 1.

Quanto

(b) Ventositas.

(c) In melancholicis venarum & spiritus interceptiones venæ sectio solvit.

432 CONSILIORUM MEDICINALIUM,

Quanto vero magis isti viro pravis & multis pleno humoribus nocuit quatríduana morbi tolerantia, & cœna satis liberalis quum noctes febriles forent? 2 Ut non mirum sit, si inde mortis periculum adventarit. Morbi hæc fuit historia. Quum quatuor jam dies morbum tulisset, de repente suffocatorius dolor oboritur, & peripneumoniæ, necnon cujusdam hepatitidis magna adsunt argumenta, frequens erat respiratio, pulsus ferrans, vibrans, & durus, lateris dextri & scapularum dolores erant, & sensus ponderis in sterno, non poterat thoracem dilatare, falso putabant esse pleuritim, quum, ut ante monitum est, peripneumoniæ & sterni, & laterum, & scapularum dolores habeant familiares, immo tamquam quid παθογνωμονικόν. Poterat quidem & esse fluxio a partibus superis. Hujus rei fidem faciebat, & quod superioribus temporibus gravissimis doloribus ob fluxionem a capite prehensus esset, item quod ne minimum quidem manus appulsam ferret, in partibus metaphreni: quamquam & inflammatio ista interna facere poterat. Sed maxime suasit hoc quod eo tempore vagarentur morbi similes, quos partim a descensu latentis materiei efferae & nitrosæ, & pepasmi incapace oriri credebamus, partim a resudante sero tenui & maligno a genere venoso in nervosum, unde ulcerosus fuit sensus in multis, & ὀστοκόπος (d) adeo incredibilis, ut blandæ manus appulsam ægri non ferrent. Sic in ægro crudelis hujus affectionis causas & a descensu materiæ repetebamus, & a genere venoso pleno feri maligni (quod ex phlebotomiis illius temporis maxime intelligere potuimus) transcolationem, & raptum a visceribus. Nam pulmo inflammatus attrahit, & incendium quod inerat abdomini valde inflato orgasmum facit materiæ. Et illud est quod Hippocrates scribit, *Venulas arefactas ichores a partibus attrahere*. Febris erat assidua, alvus non reddebat nisi ὑδατόχολα (e); licet alvus aliqua ratione medicamentis irritata fluere, non levius habebat, nec subsidebat abdomen; inæqualitates multæ erant, mox manus temperatæ erant, mox æstuabant, morbus erat plane siccus, urinæ non satis tinctæ, nec morbo, nec redundanti humori analogæ, difficilis spiratio manebat, non aderat dolor capitis. Septimo die sudor diaphoreticus. At quartus tantum dies erat decubitus & apparentis exacerbationis, aliis enim diebus se narrabat ἀπύρετὸν εἶναι (f): manus refrigerantur & pedes: vesperi mors. Noctes erant inquietiores & infomnes: vix loco consistebat. Reduplicaciones vesperi fiebant, pulsus durus, vibrans & ferrans manebat: detractus sanguis perfecte corruptus erat & χλωρός (g).

4. Acut.

Hoc vero loco tria aut quatuor quæri possunt, quorum cognitio plurimi sit momenti. Primum quid significarent istæ inæqualitates, an purulentum quid, an materiæ ἀνωμαλίαν & τὸ ἑτερογενές (h), an caloris naturalis paupertatem, dominatum vero caloris contra naturam, an aliud præterea.

(d) Ostocopos.

(e) Aquoso-biliofa.

(f) Sine febre fuisse.

(g) Viridis.

(h) Inæqualitates, & heterogeneitates.

terea. Secundum an in febribus continuis παροξυσμοὶ (i) esse possint, an non potius τοῦ παροξυσμοῦ nomen καὶ ἀναδιπλάσεως (k) ad febres interpolatas referatur. Tertium, quum tanta humorum saburra foret eaque tum medicamentis, tum clysmatis agitata, cur alvus non fuerit soluta biliosis excrementis, aut plane adstricta ob phlogosin. Quartum accedet, an non ad inflammationem lactium & ventris contulerit frequens & quotidianus usus hydromelitis quum esset μεγάλωσπληγχος (l): quod non abs re in quæstionem vocatur ne temere iis assentiamur, qui quoniam hoc vel illo potu delectantur, promiscue omnibus ægris illud propinandum putant quod illis in deliciis est. At ut concedam vinum, aquam, hydromeli, oxymeli, absinthites & sexcenta alia, magnas habere opportunitates, habent quoque & sua incommoda: sic in usu, in arteque medendi alium cibum poculumque pro alio substituere ignorantia, & inscitia plenum est, ut & indistincte hunc ea re interdicere, alium vero ad eandem invitare temeritatem redolet. Ut non abs re quosdam ætatis suæ Medicos redarguerit Hippocrates qui absolute pronuntiabant vinum bonum esse, caseum malum, & id genus alia, quorum aliquis usus foret, & incommoditas quædam, prout vel loco, vel jure, vel tempori in usum aptarentur.

Libro de vete-
tere medicina.

Ac de inæqualitatibus, de quibus primo duximus agendum, jam supra aliquatenus satis esse factum puto, non abs re fuerit tamen nonnihil attingere. Multis modis videmus in febribus, etiam dum æstus adest, horrores leves incidere, ac si novi paroxysmi nova foret occasio: Item & manus videmus alias moderato calore perfusas, alias veluti incendio confragere: quæ duo aliquando simul incidunt, aliquando seorsim visuntur. Visuntur simul in ingenti cacochymia, quum non modo in mesenterio, quod est totius corporis sentina, verum etiam in genere venoso corruptio est humorum & sanguinis, & qui detrahitur sanguis purulentus est: hinc & vulgares dicunt se malum sanguinis cursum sentire: quod non abs re dictum; etenim secta illis bis aut ter vena, eductoque sanioso sanguine & subviridi, sensum punctionis quem habebant, & horrores illos parvos amplius non habent. Domina a Chalmontio hoc docuit satis: nam per totum cursum morbi perpetui fuerunt horrores (quod forte numquam visum est) & sanguis omnis in massa sanguinis contentus putruerat atque exalbuerat. Aperto corpore quicumque e venis effluebat sanguis merum pus erat: quod ob dominatum caloris contra naturam omnia corrumpentis contigerat, nec non corporis interioris intestina cacochymia toti sanguinis massæ ita communicata, ut inde totius corporis corruptio infecuta fuerit. In Vicario sancti Gervasii sensus deambulationis formicarum quem in brachiis & metaphreno percipiebat, & quædam inæqualitatis sensio, non aliunde erat quam a sanguinis corruptela per venas fusi: declaravit curatio: nam ista cessarunt misso ter aut quater sanguine satis cumulate.

Ballonii Oper. Tom. II.

l.i.i

Horum

(i) Paroxysmi.

(k) Et reduplicationis.

(l) Magnis visceribus.

434 CONSILIORUM MEDICINALIUM,

Horum demonstratio peti potest ex lib. 6. *Epid.* ubi Galenus scribit; *Omnes cacoehymos, quum repente incallescunt, inhorrescere.* Testatur & quotidiana experientia: nam si quis pravis scatens excrementis in sole ver- setur, statim inde redibit inhorrescens. Sic calor febrilis dum agitat hu- mores putres idem præstat quod & solis calor: inducit enim rigores & horrores; nam humores corrupti incalfecti seipsis acriores fiunt, moven- tur & ita lancinant atque feriunt membranas; item & ichor excitatur a calore agitante qui sensum horroris, morsus, & inæqualitatem invehit. Atque eorum qui in febribus ex facili horrescunt multa genera reperio a variis causis nata, ut non sit temere pronuntiandum, de hac aut illa cau- sa si quis inæqualiter horreat: nam quidam quum vident istos horrores & inæqualitates sæpe incidentes, de suppurato verentur, ac sæpe eo recur- runt, at falso. Inter cetera videmus istos rigores & horrores (nam rigo- res parvi de quibus sæpe in *Epid.* Hippocrates, non differunt ab horrori- bus, ut docte explicavit Galenus) initio paroxysmorum contingere, de iis non loquimur: aliquando per totam febrem adsunt, quod de semiter- tiana intelligit Galenus, in qua horrores per omne tempus & particula- re, & generale febris percipiuntur, siue intensio (Græce *ἐπίτασις*) fa- ciat reduplicationem, siue ascensus fiat inæqualis, ideo *ἐπιτάσις* (m) di- citur *κατ' ἐξῆλψιν* (n). Hoc efficit materiæ diversitas in qua febris accen- ditur. Etenim ex duobus humoribus contrariis simul mixtis fit, bilioso & pituitoso, atque dum biliosus incanduit, calefit pituitosus, & sic as- census inæqualis fit, idemque contingit quod & initio paroxysmorum, quo præsertim tempore urgent horrores: quia enim inæqualiter & calefit & movetur humor unus: ideo inæqualitas contingit & horror. Quum to- tus humor æqualiter affectus est, desinunt horrores, & tum incrementum & vigor adest. Quod si in uno humore interpolatam febrem committen- te fit, multo magis in duobus confusis fieri potest. Immo & febris *τρί- τατος* (o), de qua sicuti & de hemitritæo amplissime diximus in *nostris definitionibus medicis*, ab humore bilioso fit majoribus vasis concluso, eo- que, ut ait Galenus, & pigriore ad motum, & coctionis difficilioris, & quia a sua natura ita bilis degeneravit, horrores quoque junctos habet: Immo & ea ratione *ἐπιτάσις* appellare possemus. Nam de ea loquens ita disputat, febres erant continuæ, uno die temperatiores, altero acerbiores, rigores parvi (id est horrores, ait Galenus) erant omnibus sine ordine, & erraticæ, ac minimi in his febribus fuerunt. Quod dixit ut non con- fundatur *τρίτατος* cum hemitritæo: quum in hemitritæo sint horrores magni & velut cum ordine. Quod mirum quomodo febris *τρίτατος*, si unum humorem habet, nempe biliosum motum pigriorem habentem, id est biliosum quodammodo pituitosum, ita continenter horrores inducat. De hemitritæo quidem minus mirum esse debet, quum hic agnoscat au- ctorem sui duplicem humorem biliosum & pituitosum simul confusum.

Ac

Comm. in
par. 23. sect. 2.
lib. 1. *Epid.*
Comm. ad
part. 5. sect. 3.
lib. 1. *Epid.*

Loco supra
allegato.

Part. 25. sect.
2. lib. 1. *Epid.*
Vide Hippocr.
lib. 1. *Epid.*
in *Historia*
Sileni.

(m) Horrificæ.
(n) Per excellentiam;

(o) Tertianæ naturam referens.

Ac dicere oportet duplicem esse τριταύφυν febre, una est quæ duplicem habet quoque humorem, sed non paribus gradibus affectum, ut est in hemitritæo, altera unum habet tantum nempe biliosum pituitosiores. Quæ duplicem habet humorem, ea fere confunditur cum hemitritæo; quæ unum habet, ea longius ab hemitritæo differt. Quo in sensu audienda sunt quæ ab Hippocrate & Galeno dicuntur. Nam quum uterque vult distinctionem duarum illarum febrium asserere, utramque confundit, & in causa, & in specie, & in more. Nam quodam in loco tu leges τριταύφυν febre agnoscere unum humorem, alio duos; quod difficile est ad cognoscendum, quum ista ex adverso pugnent. At dicemus (ut rerum distinctio audiat). Ideo in tritæophyea febre, tamen si humor unus statuatur, horrores contingere posse, quod & multus sit humor circum majora vasa conclusus, & quum sit unus habet in se partes quasdam ἐτερογενείς (p), quarum ratione horrores inducitur sensus, ac præsertim dum calor extraneus sese insinuat in materiam istam: quod dum æquabiliter in omnes materiæ partes non præstat, ideo inæqualitatis sensus adest. Sic tres causas istas animo concipies, ut distinctionis notas comprehendas: prima est de multitudine humoris ad concipiendum incendium & putredinem parati: secunda, quod unus humor diversas partes contineat: tertia est de calore. Quod ad multitudinem humoris spectat, id verisimile: nam in febribus interpolatis pauca est materia, & longe a magno foco semota, ideo tota digeritur in accessione, dum manet interea empyreuma, quod concurrentibus aliis causis, novæ accessionis auctor existit. In tritæophyea multus est humor, majoribus vasis contentus, cujus quum pars digesta est & evicta, dum continenter calor agit, fit anadiplosis, & novus veluti paroxysmus, ut quod semel sit in febre intermittente ob paucam materiam eamque sub finem paroxysmi dissipatam, id fiat sæpius confusione quadam paroxysmorum: nam pars evanuit, & exhalavit, pars putredini obnoxia, affecta, mota, irritata, novam affert exacerbationem: quamquam remissio aliqua præcesserit remissis ac temperatis partibus materiæ quæ vigorem & incrementum suum materiæ suæ proportionatum habuerant. Galenus enim uni humori duplicem inesse posse substantiam statuit, unam crassiorem, tenuiorem alteram. Quis enim dubitat a materia putrente in majoribus vasis non eripi ac surgere tenuem aliquam & halituosam partem quæ dolores in capite & partibus propinquis excitet, quum alia pars crassior in intestinis deses sui generis alia pariat symptomata? Sic tenuior pars materiæ biliosæ multæ, pituitæ factæ quodammodo, pigrioris, coctu mitificatuque difficilioris quæ τριταύφυν facit accessiones, facit momentaneas, dissipabiles, quia materia ista tenuis exhalat facile ac digeritur; alia crudior pars & crassior continuitatem facit, & per calorem pars alia attenuata similes prioribus accessiones inducit. Sed in semitertiana quum duplex sit materia confusa (quamquam duos focos statuunt quidam) mali moris, dum calidior febre acutam

Comm. in
par. 48. sect. 3.
lib. 3. Epid.

436 CONSILIORUM MEDICINALIUM,

accendit statimque discutitur 3, & dum corpus tenetur ista acuta febre contingit interea frigidioribus corrumpi ac putrescere, & sic accendi ex illa remissione, quod est veluti requie & imminutione febris: quod & Galenus de tritaephyis dixit; sed ut ante dictum est, tales τριταεφυϊς proxime ad semitertianas accedunt & in motu, ingenio, specie, causa & consimilibus affectionibus. Ergo inæqualitatis una & maxime præcipua causa est humorum varietas, ac præsertim eorum qui genere & natura dissident, ut sunt pituita & bilis, ut quoties inæqualitates, varios insultus, rigores parvos & horrores audias, toties de varietate ista materiæ non dubites, tantoque magis metuere oportet, quanto in febribus continuis frequentius id evenire conspexeris. Addam & illud, frequentia ista horrores & reduplicationum mala est, ut signum & causa, ut signum quidem, quoniam declarat varietatem materiæ putredinem concipientis: at quo plures humores vitium contraxere, eo multo plus metuendum: & quo plures humores negotium dant, diversisque temporibus, eo natura plus habet negotii, & malo victa potius succumbit: Ut causa, quoniam naturam dum proritat ad pugnam plus illi molestiarum infert, & quum natura post unam atque alteram pugnam vires colligere vult, id non facile potest, quoniam nova est in procinctu materia, quæ naturam rursus ad conferendas manus provocat jam jam fractam debilitatamque priore discrimine. Interea quum alterna requie & induciis, quibus sese paullulum colligat ac erigat, carere videatur, non mirum si langueat ac victa succumbat. Ideo Hippocrates dicebat, *Quoquomodo febres intermiserint, periculum abesse significant*. Et quod Galenus dixit de febribus quas vocat τριταεφυϊς, more malignorum morborum, diebus criticis deteriores fieri, id est, deterior status & conditio est, signa cruditatis repræsentantur, quo loco signa coctionis adesse deberent. Atque eo modo possumus id interpretari, quod meo iudicio est difficillimum, & a nullo, quod sciam, animadversum, nimirum, quare proprium sit febrium τριταεφυϊον, quemadmodum & malignarum, ut diebus criticis deteriores fiant, possumus (inquam) interpretari eo modo quo & Galenus explicat, *Circa initia & fines omnia esse imbecilliora; quum vero consistunt, fortiora: symptomata quidem & accessiones in vigore fortiora esse multo, quam aut in fine, aut initio, sed dispositio morbi in iis qui salvari debent, melior est multo quam initio*: Id est, symptomata graviora, quoniam iudicium infiat; & in procinctu res est, sed si morbus funestus non sit, quoniam cruditatis signa non adsunt, dispositio morbi melior est. Ut, dum in apostemate febris augetur ob suppuratum quod actu jam fit, symptoma quidem augetur, & ratione symptomatis in vigore omnia fiunt fortiora, nempe & dolores, & febres, sed morbi dispositio melior est, quia evicta putredine & cruditate, lævitas, æqualitas, & albor in pus inducitur, qui sunt legitimi characteres bonæ materiæ, & melioris factæ per naturæ victoriam. Sic in febribus continuis, iis præsertim in quibus naturæ multum negotii datum est ob varietatem materiæ, ob continuitatem, ob malignitatem morbi, quum diebus criticis symptomata quidem sæviora esse debeant, & ob materiæ coctionem dispositio febrilis & morbifica melior esse

Ad Aph. 29.
& 30. lib. 2:

Quid sit deterio-
riorem fieri
morbum die-
bus criticis.

esse debeat, tunc dicuntur omnia esse diebus criticis deteriora, id est, dispositio morbi deterior est, quum alioqui melior esse deberet ob signa coctionis apparentia. Dicam id quod ego observavi in plerisque laborantibus febre continua qua ipsi interierint; septimo & nono & undecimo die febris videbatur remissior, urina, quæ notas coctionis paullo ante habebat, crudior erat ac turbata magis: sic omnia fiunt ὕστερον ἀπώτερον (q): quandoquidem febris & alia symptomata vehementiora esse debebant, urinæ coctiores esse quoque debebant: sic dispositio morbi deterior est, symptomata remissiora sunt & imbecilliora: atque meo quidem iudicio, hoc est, in febribus τριταιοφύσι (r) & malignis, deteriores esse criticis diebus morbos, id est morbi διαδέσει (s). Quod valde notari debet, quoniam puto id neminem umquam pro rei dignitate animadvertisse.

Unam vero maxime causam inæqualitatis & horroris in febribus explicuimus exemplo hemitritæon, & τριταιοφύαν, ut hoc posito exemplo de similibus judicare liceat: in quo longiores de instituto fuimus, ut id innotesceret maxime quod obscurum est, & ut temere non pronuntiemus hunc vel illum ideo suppurato teneri quod in febribus inordinate horreat. Tale enim iudicium puerile est, & ineruditum, quum sedulo magis causæ hujus rei vestigandæ sint ac perlustrandæ. Atque ceteras causas istorum horrores sigillatim persequi, accommodare ad id quod quaerimus, deliberaveramus, sed longitudine sermonis territi, & quod passim alibi & cursim, & abunde ea de re attigerimus, superfluum & ταυτολογίας plenum exsisteret, tractatione ista sumus superessuri. Nunc vero tria persequi breviter in animo est: Primum, quæ causa fuerit in nostro ægro Sangermano inæqualitatis istius: secundum, si humorum varietas causa est tam frequentis insultus, cur non idem in omnibus & interpolatis, & continuis febribus eveniat, quum ubique saltem & duo, & tres humores in vitio sint, & fere semper & bilis & pituita in mesenterio confusa sint, quorum unus sine altero vix attingitur, saltem vix calefit unus sine altero. Nam quod de humoribus & spiritibus dixit Galenus, exemplo lebetis, nimirum dum incaluerunt spiritus, humores quoque partem caloris concipere, & dum humores incaluerunt, in solidis partibus calorem quoque concipi, id hoc loco maxime considerandum: quasi vero sive humores sint confusi, sive separati sint, fieri queat ut intacto alio, alius ardeat. Quod si fit, cur non in omnibus febribus inæqualitates & horrores fiunt? Tertium a nobis propositum, est ut Arculani doctissimi opinionem proponamus necnon Hollerii artis nostræ scientissimi de febribus horridis, & horribus qui in febres incidunt 4.

1. de diff. febr.

De causis inæqualitatis in ægro ita statuo: Phlogosis erat interna maxima, maxima saburra humorum ita conclusa, ut nil evacuari arte posset, credo proxime hepar putrefactos humores ita fuisse conclusos, ut proxime ejus parenchyma attingerent; urinæ nihil biliosi humoris in tanto æstu

l i i 3

contine-

(q) Posterius prius.

(r) Teruianæ naturam referentibus.

(s) Dispositio.

Part. 8. lib. 2.
Prorrh.

continebant : pulsus durus & vibrans ita totam massam sanguinis per omnes humores promiscue confusos arsisse ac putruisse significabat, ut non possent non multi horrores & inæqualitates surgere. Nam quum vapor a putrentibus humoribus calidus efferebatur, sensum caloris proximum inducebat, qui quum exhalaverat, tepor partium remanebat. Atque ita factum est, ut septimo die de repente fere interierit, calore naturali victo a calore contra naturam, qui una quoque exstinctus est ut denuo reaccendi non potuerit. Quod sciri amplius potest ex his quæ a Galeno dicuntur in historia de Pythione, ut ante explicuimus. Recurre ad locum istum. Item Galenus, *In morbis summe malignis partium extimarum permutatio una hora ad contraria efficitur* (ideo Hippocrates in textu dixit, *Si celeriter partes commutentur.*) Interdum quidem ut, tanquam hieme perfri- gescant, interdum, tanquam æstate, ut incalescant. Id autem contingit quum propriam caliditatem non habuerint, atque a febrili calefiant : quæ a corporis medio incipiens, flammisque similis totum corpus depascens, extrema concal- lefacit, quæ & quum transpiraverit, statim ea refrigescunt, exstincta nimirum nativa caliditate. Est enim magnum argumentum calamitatis quum ne sufficit quidem calor minimus ad conservandum mediocrem caliditatem in manibus & pedibus : immo & exstinguitur ipse calor contra naturam : nam in quibus multus inest & expansus, saltem manus sua caliditate acri perfundit. Maxime vero sensus horrores & inæqualitatis adest, quum non modo contenti in mesenterio & præcordiis humores sunt affecti & putre- facti, sed quum in venosum genus labes ipsa serpsit ac dimanavit : quod huic maxime viro contigerat.

5 Quod ad quæstionem secundo loco positam, nimirum quum in cor- pore raro unus humor peccet, ut declarant evacuationes quotidianæ, & quod quotidie dantur cathartica non unum humorem evacuantia, sed mul- tos simul, quare non omnes sunt febres horrificæ? Dicendum alios qui- dem humores ob communicationem incalescere, sed unus maxime incalescit per putredinem, alii nondum putredinem contraxere. Vel, dicemus mul- titudinem materiæ *ἡτερογενῆς* (1), in semitertianis, & aliis febribus horri- ficis, inæqualitatem inducere, quæ si similis esset in interpolatis febribus, & conclusa in vasis majoribus & confusa, pares rigores induceret. At illa quum initio paroxysmi horrorem induceret, quod diversiformis quo- dammodo foret, accedente incremento fit uniusmodi. Et quod in cor- pore multi sunt humores qui a medicamentis educuntur, sunt potius fæ- ces quam humores, qui quum abstrusi sunt, si putredinaliter accenderen- tur, facerent febrem : si conjuncti, febrem sui generis ; si diversi & di- stincti, erraticas febres. In febre tertiana una pars humoris putret, & alia imputris manet. Item in epiala, & tamen caloris & frigoris sensus simul non inducitur in utraque febre. Quod notandum, ut scias quid materiæ varia dispositio, & varietas efficiat.

Tertium de quo diximus nos dicturos explicando quid his de rebus sentiat Arculanus, pertinet quoque ad secundum universale propositum, quo

(1) Heterogeneæ.

quo quæsieramus an in febribus continuis paroxyfmi sint: & an non nomen παροξυσμῶ (u) commodius ad intermittentes febres referatur.

6 Arculanus ita de istis rebus statuit ut doceat, & quomodo febres Cap. 4. de febribus. intermittentes sine rigore, horrore, & frigore incipiant, aut eo saltem levi: item quomodo febres continuæ reduplicaciones habeant cum horrore, rigore (nam non intelligimus hoc loco nomen rigoris qui præcedit crisin aut sudorem in continuis) ac si periodicus esset & typicus. Verba sunt ejus, *initio phlegmaticæ febris continuæ*, ait Avicennas, *quod idem de febribus aliis audiri potest, exacerbationes incipiunt a frigore, aut horrore non quia materia ejus spargatur per membra sensilia, sed quia materia movetur propter copiam sui ad venas minores naturalem calorem suffocantes*: Id est, dum putrens materia a loco in quo coarcebatur in venas minores & aliquas angustias movetur, sensus quidem aut rigoris, aut frigoris, percipitur. Item quod febres periodicæ & intermittentes possint incidere in quempiam nullo præeunte typico, aut frigore aut rigore, causa hæc est, ait Arculanus, fieri potest ut materia quæ per membra sensilia spargitur eo modo sit disposita quo est post rigorem in incremento alicujus paroxyfmi. Atqui in augmento rigorem non infert: quia potius est benigniorem illam materiam effectam esse, & ideo tarde moveri ad membra sensilia, & sicut movetur, ita calefit, & acquirit dispositionem similem ei quæ est in augmento: & tunc non suboritur rigor. 8 Immo (ait) in paroxyfmi febrium interpolatarum videmus subintrare alium paroxyfimum sine rigore, aut frigore. Porro quomodo in febribus continuis paroxyfimus fieri dicatur, explicatum est *hoc in lib. & in definitionibus meis medicis*. 10 Ex his quatuor quæ a nobis proposita sunt, duo restant breviter explicanda: prius cur alvus nil reddiderit de materia morbifica, quum tamen liquida redderet, sed nil proficientia: posteriùs de hydromelite. Quod ad prius attinet: quum in febribus ardentibus, qualis erat ea quæ Sangermanum affligebat, calor multus sit, cur non excrementa sunt αὐτοπαράσια (x); An in febribus istis continuis liquidior alvus esse potest? Ita sane & tunc malum est ut signum & causa. Ut signum quia vel colliquationem significant, vel tantam phlogosin, ut omnia intro revocet, & avide retineat, ut potius sequatur colliquatio, quam quicquam e materia extrahas; vel significat vi caloris contra naturam labefactatas esse partes naturales, unde sæpe chylosa excernuntur; vel declarat tantum decedere aliquid liquidiusculum ob copiam potus quo immoderatus utuntur ii quibus interiora æstuant. Ut causa vero, quoniam vires interea labuntur, quum non excernantur qualia excerni debent, quum defraudet sæpe naturæ genius debilitato ventre, & quod non est amplius locus medicamentis solutivis educturis materiam morbificam: eorum enim vis eluditur ab ista qualicumque versâ superfuitate quæ alvo egreditur ac effluit. Et multos sic interire vidimus excretis quibusdam liquidioribus, & retentis partibus crassioribus quæ morbum fovent. 11 Et in talibus quo

(u) Paroxyfmi.

(x) Caprarum baccis similia.

440 CONSILIORUM MEDICINALIUM,

quo plus effluit de ista superflua humiditate, eo magis a calore contra naturam subigente venter intumescit.

Part. 2. lib. 2.

Medici plerique delectantur tali vacuatione, nos contra. Hippocrates in *Prognosticis*, & in libro *Acutorum* docet quomodo inflammatis venis lactium alvi fluor symptomaticus contingat, tum ob ἀνάδωσιν (γ) prohibitam vi inflammationis, tum ob generationem ichoris & saniei vi ejusdem inflammationis: atque in acutis febribus liquidiorē sæpe esse alvum docet; ratio est, ait Galenus, quoniam tales humores sunt crudi ac serosi, & tenues, quia omnis coctio crassescit: Et in *Epid.* In febribus continuis observat excretionem multarum superfluitatum aquosarum quæ nihil fere juvant. Et quod notandum eodem libro ait, duabus de causis profusionem alvum fieri in acutis, ob colliquationem & phlegmonem. Sic diversa ratione in acutis alvus adstringitur & effluit. Mallet adstringi, quoniam humectando solveretur, & purgatio sequeretur: sed quum effluit liquidis excrementis fere raro proficit, & non purgatio est, sed evacuatio tantum eaque symptomatica: immo effluunt sæpe ea quæ retineri debent. Vide de iis plura capite de fluoribus alvi ante, & in nostris definitionibus medicis in voce σπυραθῦδες.

Part. 4. lib. 4.

de diata acut.

Part. 36. sect.

2. lib. 1.

Epid. part. 40.

lib. 4. acutor.

Particul. 2.

sect. 3. lib.

acutorum.

Particul. 9.

eiusdem lib.

Nunc ad hydromeli convertatur oratio. Quærebamus an quum μεγαλόσπληγχος esset (interpretis vertit viscerosus) non læsus fuerit usu hydromelitis quotidiano. Ac primum quid τοῦ μεγαλοσπλήγχους nomen significet videndum. 12 Reperio apud Hippocratem τὸ μεγαλόσπληγχον, & active & passive sumi. Active quidem ut quum dictum est vinum dulce esse μεγαλόσπληγχον τοῦ σπληνὸς ἢ ἥπατος, id est, dulci vino inesse vim tumefaciendi, & in molem efferendi splenem & hepar, propter eam quam paulo post explicabimus rationem. Passive autem quum dicitur ὁ ἀνθρώπος μεγαλόσπληγχος, cui hepar & lien, aut alterutrum intumuit, vel ob scirrhum, vel ob phlegmonem, vel oedema aliquod, aut affectum aliquem consimilem, quomodo affectis melicratum nocet, ait Galenus in *comm.* Tertium venari licet ex Galeno *Commentario in eandem particulam* significatum, ut ὁ μεγαλόσπληγχος dicatur is cui ex naturæ prima conformatione viscus illud duplex magnum est ac elatum: atque eo in sensu æger noster dum integra sanitate frueretur dici potuit μεγαλόσπληγχος; erat enim ut sic loquar, jecorarius, id est amplo jecore, fervente, æstuoso, & ideo rerum dulcium usu valde eum offendi par erat: Immo quod tam sæpe ægrotaret, & tam gravibus indomitisque morbis sæpe teneretur, non aliunde causa quam ab uno hepate quærenda fuit. Ut etiam quum lubrica sua sanitate uteretur secundum vocis illius μεγαλοσπλήχους significatum attribuere non fuerit alienum. Non enim dubium fuit quin latens obstructio, aut aliquid simile fuerit. Atque melicratum illi obsuit per se & ex eventu. Ex eventu quidem, quoniam quum melicratum alvum solvât bifariam, aut generando bilem, quia mēl bilesceat, aut acquirendo acrimoniam, quia in biliosis æstuosisque alvis mel facile acrimoniam acquirit, propterea quæ alvum sollicitat, contigit ut iste æger alvi libertate donatus

Vide part. 12.

lib. 3. acuto-

rum.

(γ) Distributionem.

natus neglexerit ea solemnia remedia quibus propter plethoram & caco-
chymiam sæpius in anno utebatur: satis enim sibi suæque plethoræ factum
putabat, quod liquidiuscule alvus ferretur. Immo initio pastuum quum
primum hausisset juscum ad desidendum desurgebat, & id in lucro
deponebat in bonisque ducebat. At ista alvi subductio non erat natura-
lis, sed potius erat veluti quædam *σπατίλη*, id est, humida quædam ex-
cretio, ita enim verto, non quomodo interpretis qui nomen τῆς σπατίλης
reddidit nomine lienteriae: at aliud longe est. Nam si quis præter con-
suetudinem nondum mitificato, aut diviso cibo edat bibatve, laxatur al-
vus liquidiore excremento, immo sæpe dejiciuntur ea quæ assumpta sunt
parum mitificata, an lienteria dicetur? Nequaquam, sed proprie *σπατίλη*
vocabitur: quod notandum, ut teneantur rerum distinctiones, quas negli-
git otiosa hominum sciolorum ignorantia. Ac dum solennes purgationes
neglexit, ita congesti sunt pravi humores, ita sanguinis massa infecta, ut
adoriente gravi morbo, ei necessario fuerit intereundum. Notandumque
unum est: solebat colicis doloribus divexari: non eum per annum inte-
grum insolito exercuerunt: sed ea prava materia istorum dolorum parens
aliquo tempore feriata infeliciores eventus suam frequentiam compensavit.
*At quicumque olim gravibus morbis occupari soliti sunt, tametsi dent indu-
cias, immo plane extincti videantur, de iis securos esse non oportet, quum
sæpe alii morbi pro aliis succedant. Quod multos fefellit, quos incautos, aut
reviviscentes morbi, aut novi & insolentes, aut oppresserunt, aut funditus e
medio sustulerunt.* Porro de hydromelite hoc dici potest, quod de vino
dulci dicit Galenus, docens quomodo & ratione dulcedinis, & crassitie
offendat: dulcedinis quidem, quia omne dulce dum impense coquitur ama-
rum fit; ratione crassitie, quia quum dulce sit, & ideo facile attrahatur
ab hepate tamquam fere crudum & incoctum facile obstruit hepar &
lienem: subit enim minutissimas venas, in quarum anfractibus mel, &
aliud dulce contentum dum effervesceat, & incrassatur sibi ipsi viam ob-
struit, & præcludit. Et notanda sunt ea valde de distinctione facilitatis
obstructionis in pulmone, hepate, & liene. *Pulmo non ita læditur usu
vini dulcis, ut hepar & lien, quum bronchia crassum habent humorem. Nam
in hepate ex amplis venarum portarum vasis ad angusta vasorum tum gibba, tum
sinuæ progreditur extrema, per quæ eorum omnium quæ in corpus totum dige-
runtur transmeatio fit. At in pulmone contrario evenit modo: nam per venas
multas digestum confectumque in amplam bronchiorum, & primo minorum
irruit capacitatem, atque ab ipsis ad majora excipitur, secum & crassos tol-
lens humores, quibus non calidius solum, verum quoque & tenuius existit,
&c.* Neque quæ de vino crasso dicuntur, ea de melle omnino dici de-
bent: si quidem non est ea partium crassitudo, quæ inest vino dulci: ut
ne quis omnino ea ratione hydromelite aquoso carendum putet. Sed si
inflammata sint viscera, magnas mel incommoditates affert: quod non
modo de vera inflammatione audiendum est, sed etiam si quis natura he-
par habeat præcalidum, & alvum duram habeat ob ventris caliditatem.
At noster æger calidissimo erat temperamento, ut fere longe a medio
discederet: declarabat suffusa rubore facies quam magno esset hepate, &

Part. 22. lib. 2.
Acutorum.

Comm. in
lib. 3. acutor.

Ibidem.

442 CONSILIORUM MEDICINALIUM,

calido. Et minimo vini usu offendebar, quod declarabat vim caloris alieni, & vaporum ab hepate calido excitatorum copiam. Ergo quum visceribus nativa quædam esset *δυσκρασία* (z), hydromeli nocuum fuit: nam viscera rapiunt mel avidissime, & eo impense delectantur: quæ omnia a Galeno præclare demonstrantur. Et longum esset ea referre.

Comm. ad
part 11. lib. 3.
acutor.
Duplex bilio-
sum.

Comm. ad
Aph. 6. lib. 7.

Gal. com. ad
particulas 12.
13. 14. lib. 3.
acutor.

Aliam quoque incommoditatem affert mulsæ, quam in hoc ægro novimus, biliosa dejicit, aliquando bona, aliquando mala. Bona biliosa non dicuntur, quod quæ excernantur bona sint, sed quia serum suum habent; mala biliosa dicuntur ea quæ sincera sunt, & nativo suo sero ob colliquationem & ardorem destituta, ut hoc loco & in *Aphorismis* dixit, hinc ignea bilis est, flava, crassaque quæ mala est ut signum & causa; ut signum, quoniam ardorem immoderatum & phlegmonem inducat; ut causa, quoniam nil, dum excernitur, juvat, ardorem non exstinguit, sed ferme auget: *ἄσπας, ρυπτασμοὺς καὶ δυσφορίας* (a) infert, ut ait Hippocrates, quod mirum est, immo & intestina exulcerat 13. Quærique hoc loco potest an mulsæ per se ista biliosa bona, aut malefica malignaque (ut Galenus loquitur insolito loquendi more, dum vocat biliosum malignum & maleficum ab effectu, & generationis modo) efficiat, an excernat per se, an ad generationem faciat, an eatenus mala, aut bona. Revera facilitatem excretionis potest afferre, sed dum auget incendium, & promtissime bilefcit in vitio viscerum & *δυσκρασία*, multis modis potest dici afferre *σῖμα καὶ βλάβας* (b), læsiones & offensas: multa ad eam rem afferri possunt, at verendum fuit ne satietas fastidiumque tanta orationis prolixitate pariatur. De melle legi aliqua possunt eo loco ubi de lacte disputamus.

A N N O T A T I O N E S.

1 Hinc numquam salubrius vixerat, numquam omni ex parte magis sanus, quam quum eo morbo funesto captus est. At *ὑγεία* (c), & sanitas ista suspecta erat: verumque comperimus illud: Circa faciem coloris suavitas & sudores sine febre, aut vetus stercus subesse significant aut diætæ *ἀταξίαν* (d). Vide locum præclarum cap. 2. lib. 2. Celsi.

2 Vir iste quindecim ante mensibus laboraverat quadam specie arthritidis in omnibus articulis, in collo a corruptione humorum & sero maligno. Talem speciem morbi unus Hippocrates animadvertit in fine lib. 2. Prorrhetic. Quin dicit eos quibus viscera magna sunt, & quibus primis annis hæmorrhagiæ frequentes fuerunt, doloribus articulorum esse opportunos: quæ conditiones in isto viro apparuerunt. Præterea de eo illud fuit verum quod ait Galenus ad par. 70. sect. 3. lib. 3. Ep. quod quibus multus sanguis generatur isque calidus, ii facile melancholici sunt.

3 Ad

(z) Dyscrasia.
(a) Anxietates, jactationes & difficiles
tolerantias.

(b) Læsiones & offensas.
(c) Bona coloratio.
(d) Inordinationem.

3 Ad Hist. 2. sect. 3. lib. 1. Epid. de Sileno locus est præclarus, ubi docet quomodo & biliosi humores & crudi simul generentur: unde (ait) morbi gravissimi generantur. Id quod ad semitertianas extendi potest.

4 Vere illius inæqualitatis hujus horridicæ causam ad phlogosin retulimus. Nam Galenus Commen. ad part. 42. sect. 2. lib. 1. Prorrh. docet horrores frequentes circum dorsum, & cum jactatione significare phlegmonem harum partium.

5 Inæqualitas materiæ maxime facit febres per totum tempus inæquales ut sunt horridicæ. In multis morbis & corporibus unus humor in vitio est, & facit orgasmum: ut in biliosis fere sunt febres uniusmodi, ut tertianæ, aut continuæ: In melancholicis similiter. At in quibus temperamentum ad biliosum tendit, & hepata sunt calidiora, vitæ vero institutum est pituitosum, aut alia ratione pituita generatur, in iis inæquales, erraticæ sunt febres. Quemadmodum tum cholera morbus pessima & flatuosa & sicca generatur, quum calidis & frigidis simul quis usus est: quia contrarietas materiæ impedit uniformem motum. Ita quum simul putrent & moventur, & concipiunt calorem, sed inæqualiter duæ materiæ, tum duplex naturæ datur negotium: Declarat uxor Domini Courtilier, & vidua Joannis Debures. Id quod Galenus ad hist. de Sileno lib. 1. Epid. sect. 3. explicavit. Docet enim gravissimos tunc morbos generari quum est bilis proventus & crudorum simul humorum. Quomodo autem uterque humor succrescat abunde docet.

6 Hoc sæculo magna pars ardentium febrium a rigore incipit. Tamen Galenus ad part. 75. sect. 2. lib. 1. Epid. ait rigorem statim initio proprium esse malignitatis. Et hoc anno 1580. quotquot fere correpti sunt peste, iis præcurrit rigor. Et rigor prodromus fuit pestis adorientis.

7 In febribus paroxysmi sæpe sunt apparentes, aliquando non. Et in continuis annotationes sunt, seu παροξυσμοί, seu ἐπισημασίαι (e), aliquando diurnæ, aliquando nocturnæ, sine rigore, aut manifesta molestia. Has ἐπισημασίας ἀδύπνους Græci vocant, ut Galenus docet cap. 9. lib. 1. de different. febrium: Interpretes vertit incompressas, sed inepte: Alius, æquales: minus inepte, inepte tamen. Et quamvis cap. 7. ejusdem lib. ἀδύπνους nomen pro compressione ad pulsum refertur, tamen τὸ ἀδύπνους pro incompressa sumi non debet. Ergo ἡ ἐπισημασία ἀδύπνους dicitur, quod careat iis angustiiis & molestiis quibus premuntur alii per accessionem initia. Et docte Galenus explicat & quomodo illud τὸ ἀδύπνους in heclicis, & in quibusdam aliis febribus observandum.

8 Unde qui tertianarii se lecto continent, sæpe rigorem, aut eum exiguum, non sentiunt.

9 In febribus continuis, præsertim ubi multa inæqualitas materiæ & motus, si corpus debile, & minime obsequens materia, horrores apparent, & deinde incandescentiæ, sed isti horrores aggressionis tantum sunt inanis, vide 7. Epid. de muliere quadam.

10 Hippocrates lib. 4. Acutor. part. 13. In causo febre non legitimo al-

K k k 2

vum

(e) Paroxysmi & annotationes febriles;

444 CONSILIORUM MEDICINALIUM,

vum solvi docet, non de materia morbifica parte excreta aliqua, sed corruptione alimenti quod sumtum est. Et quod valde notandum docet quomodo febris ardentis existente in hepate alias alvus solvatur, alias adstricta sit, particula 17. libr. 4. acut.

11 De his verus Aphorismus & quem in multis deprehendimus: Ventris circumtentio ad necessitatem liquida dejiciens, cito intumescens convulsivum quippiam habet. Aph. 7. libr. 3. Prorrh.

12 Et fundati sumus opinione ipsius Hippocratis: nam dum facit mentionem de inflammatione lactium & jejuni, nam inflammationem necessario sequitur alvi fluor (& hic fluor non debet dehortari venæ sectionem) sed talis fluor, nec dolorem solvit, nec ventrem mollit: Inflammatio autem & morsus intestinorum & doloris causa est, & fovet istum tumorem.

13 Ideo lib. 2. Epidemior. & in Prorrhetic. fines morborum in dejectiones sinceræ desinentes damnat, quia sunt malæ, ut signum & ut causa.

CONSILIUM CXI.

De febre continua & destillatione ferina.

Filius Domini Chaluæi equitis torquati, annos natus decem, in febrem continuam incidit cum ferina destillatione conjunctam. Et quemadmodum omnes morbi qui vehementer hominem adoriuntur, facere solent, hic morbus statim terrifica attulit symptomata. Lejenterica fuit fluxio, deinde alvus plane adstricta est: Tussicula erat inanis, arida, effera, tenuis: Metus erat febris heclicæ, quum videretur calor arens, siccus, squalidus, genarum rubores fugaces, calor summus in pectore, lingua fuliginosa, fitis, dolores in latere dextro fugaces. Denique morbus erat κακότης (f): nam in quavis febre præter rationem collabi, malum: quod quomodo intelligi debeat, & tamen ad artem faciat plurimum, abunde explicuimus ante. Et omnes morbi maligni, quorum aut in acrimonia caloris colliquantis natura posita est, aut in ferina destillatione, aut in translatione maligni humoris, hoc habent peculiare, ut subitam consumptionem, & collapsum afferant citra ullam insignem evacuationem. Ac revera si is morbus fuisset neglectus, aut si temere de eo Medici securi fuissent inopinato repente fuisset ereptus sideratis veluti pulmonibus a ferino. Observarunt enim primates quidam Medici rerum diligentes indagatores in paribus destillationibus sideratis pulmonibus & lateribus redditis βλητοῖς & ἀποπληκτοῖς (g), repente interiisse: adeo magna est vis τοῦ θύου & θηριώδους (h): Vide quod sit τὸ θύριον (i), apud Hippocratem lib. 6. Epidemiorum.

Hip. par. II.
lib. 1. Prog.
nost.

(f) Mali moris.
(g) Ictis, & sideratis, & apoplecti-
cis.

(h) Divini & maligni.
(i) Malignum.

Epidemiorum. Atque non tam in metu febris erat, quam destillatio quæ speciem siccæ pleuritidis, aut peripneumoniæ fecisset, tum per translationem a capite, tum per raptum a partibus inferis: nam pulmo accensus undelibet trahit magno impetu, & unam speciem peripneumoniæ facit eo modo, ut explicuimus ante. Et observavimus in eo valde magnam cacochymiam (numquam enim ægrotaverat) eventusque probavit juvisse plurimum ad dolorem lateris & accersendam inflammationem colluviem humorum; ut contra vulgarem opinionem sæpius melius sit, in doloribus laterum, præsertim quum opinio est de translatione tenuium ichorum a partibus inferis, purgare quam secare venam. Ideo dicebat Galenus minus auxilium ex sectione venæ quam ex purgatione sequi, sed securius: quia medicamenta augent febrem. Nunc vero quum alia habeamus lenientia, & majus, & promptius & æque securum præsidium in purgatione locabitur.

Sicca erat pleuritis, non eo modo quo dicitur morbus siccus, id est, crudus, sed sicca, sine sputo dicitur. Quod ne mirum sit, hanc appellationem Hippocrates primus invenit: vocat enim quamdam pleuresin, Pleuritidem ἀνὺ πτύλει (k): rubor est genarum fugax, & quædam εὐχνοια (l), quæ in malis ducitur: & revera rubor genarum inflammationum pulmonum, aut inflammationi proximorum est indicium. Quidam aliquando, ut hoc probaret, citavit *prognosticon* Hippocratis: at revera de rubore genarum illo loci, ait Hippocrates, sed de purulentis sermo est: præter ruborem est indolentia, jactatio, dormiendi impotentia, caloris acris, sed fugacis sensio, tussis inanis, scabra lingua, sitis ingens, summi caloris in thorace perceptio, sputum eludit spiritum, ut paullo post ex Galeno dicemus. Ac tussium inanum & aridarum duo sunt, una cum materia tenui quidem, sed quæ tandem aliquam crassitudinem acquirit in pulmone, cujusmodi est pleuriticorum tussis initio: alia est tussis inanis, quæ nil postea relinquit; est autem ejus causa spiritus ichorosus, aut ichor spirituosus omnis expers pepasmi. De prioribus agit Hippocrates: *infectabantur arida tussi, nil excreabant, quibusdam testiculus inflammabatur*: Qui factus fuisset abscessus illius materie, nisi moram ea traxisset, & satis ejus fuisset ad abscessum commemorabilem? De posteriore potest intelligi ex eo quod Hippocrates scribit quum ait in inflammatione hepatis ob serum refuldans fieri *ῥῆμα καὶ θυμὸν*, tussim & tussiendo inaniter desiderium. Tussis, si magis materiale est serum; *θυμὸς* conatus tussiendo, si magis efferum, tenue, spirituosum. De ea materia mala, cacoethe, pepasmi incapace quum passim alibi Hippocrates, tum maxime in *Epid.* agit, fauces dolebant, ruborem habebant, rheumata parva, tenuia, acria, statim extenuata, & male affecta fuerunt. Et de filia Euryanactidis, huic fauces initio dolebant, gurgulio retractus, destillationes multæ, acres, tenues, & addit sub finem συγγενικὸν φθιῶδες (m). Plura nos explicuimus in vo-

3. de morbis,
& lib. 1. Et
par. 21. lib. 4.
acutor.
Meminit or-
thopnææ sicca
ob spirituum
interceptio-
nem.

Part. 12. sect.
1. lib. 1. Ep.

2. Prognost.

Par. 28. sect. 1.
lib. 1. Epid.

K k k 3 ce

(k) Sine sputo.
(l) Bona coloratio.

(m) Quidpiam innatum tabificum.

446 CONSILIORUM MEDICINALIUM,

ce *ἔνθρον* (n). Ceterum non dicam plura de hoc ægro, quum idea hujus morbi explicata fere sit, & ad unum expressa in duobus pueris Joanne de Herville, & Melchior du Fresnoy. Tantum de duobus monere oportet, quod video nullos apud Hippocratem legisse duplices esse pleuritides, alias cum sputo, quæ & siccæ & humidæ dici possunt: siccæ, initio, quum nondum procedit sputum. Alias sine sputo, ut quales sæpe hieme grassantur, & quæ a calore fundente & colliquefaciente sunt, item quæ a ferino oriuntur, quæ omnium deterrimæ quum sensim cuniculos agant. Alterum est quod omni ratione in siccis pleuritidibus humectare convenit, tum ad retundendam humoris acrimoniam, tum ut tranquillior redditus cedat Naturæ, nec ita per colliquationem pestilentem hominem *λαδρῆς* (o) offendat ac necet. Et Hippocrates visus est hujus morbum pueri & descripsisse, & præsensisse quid futurum fuisset nisi arte cautum fuisset: Resiccatum id quod influit, & in gutture compactum, utpote quod non eluitur, sed paulatim influit ac detinetur, tussim excitat, & quod defluit in aortis detentum angustum spiritui locum exhibet, & talem spiritum habere facit, qui veluti defectus semper respirare concupiscit (id est quædam *βραχύπνοια* & *δυσπνοια* (p) fit) & in pulmone veluti non vehementer humido existente pruritus contingit: Quum multum e capite fluxerit, pruritus in pulmone non fit. Locus præclarus. Et revera ista inanis tussis erat a pruritu, & qui tenuis & paucus humor pruritum faciebat, idem dolores fugaces in thorace faciebat. Revera observavimus quod dixit nempe ob pruritum istum difficultate spirandi laborasse: Immo si moveretur minimum, dicebat sibi spiritum deficere. Quomodo autem omni ratione in sicca pleuritide humectandum sit Hippocrates docuit, & nos hunc secuti id præstitimus in hoc puero, in Damifella in hospitio Briennæ: item & ea quæ omni ratione inspissarent exhibuimus. Sic enim consuluit Galenus: Scis, ait, pulmonem ipsum ab humoribus crassis & viscosis per tusses expurgari. Nam qui sunt aquosi & extreme tenues, aërem qui tussiendo emittitur, circumfluunt. Aër enim tamquam manus quædam existit, quæ sursum crassos humores ferat. Quod si crassi fuerint, non humiditate tantum opus est, sed & deterfione quæ ab acidis fiat succis. Itaque puer, de quo agitur, alvo soluta leniendo, temperato calore, sectione venæ, anodynis, & omni humectationis forma brevi restitutus fuit, & suo pulmonis pruritu liberatus. Ceterum unum annotare oportet qui fiat, ut in multis morbis acutis somnus laborem faciat, convulsiones & timores afferat, quum contra juvare debeat. Ac primum quatenus in somno revocantur intro spiritus, calor unaque humores, ea ratione nocet, maxime in febribus & inflammationibus internis, nisi ratione coctionis quæ fit per revocationem istam majus commodum sequatur, quam sit id incommodum quod ex revocatis intro humoribus insequatur. Nisi quis dicat parum etiam prodesse somnum in febribus ratione primæ & secundæ digestionis, quod per vigili-

Lib. de locis
in homine.

Pruritus in
pulmone.

Lib. de locis
in homine.

Comm. in
part. 2. lib. 3.
acutior.

{ n) Siccum.
{ o) Latenter & occulte.

{ p) Brevispiratio & dyspnœa.

vigilias urgeat utraque, ut tertia digestio per somnum viget: ut declarat involuntaria seminis excretio quæ nobis dormientibus fit. Ac de somno, causis, vigiliis, utrorumque formis ante a nobis dictum est. Nunc explicemus qua ratione fiat, ut somnus aliquando obsit in febribus, & quomodo id fiat. Ac primum de somno mirabile est quod ab Hippocrate scribitur: dum enim nititur demonstrare in sanguine magnam vim inesse ad prudentiam & intelligentiam, docet ex contrariis effectis tum in somno, tum in morbis acutis. Atque in somno quidem quoniam refrigeratur sanguis, ideo vacuitatem quamdam prudentiæ contingere docet. Nam (ait Hippocrates) *quum corpus somnus invaserit, sanguis frigesit. Infrigidato autem sanguine languidiores fiunt mētus, hinc constat, quoniam somno adgravata corpora reclinantur, & oculi ardent, & prudentia permittitur, opiniones peregrinæ mentem occupant, quæ insomnia appellantur.* In acutis morbis quoque apparet quantum sanguis ad prudentiam conferat, quoniam quum primum in sanguinem mutatio aliqua evenerit, tum demum mutatur & deterior fit prudentia. Sanguis (ait Hippocrates) qui est in homine, maximam partem ad prudentiam facit, quidam dicunt totum. Quum bilis commota ad venas & ad sanguinem ingressa fuerit, sanguinem ex consueta compage ac motione dimovet, & serosum facit ac calefacit. Calefactus autem etiam totum corpus calefacit, & desipit homo, & non sibi constat, præ febris copia, & sanguinis ad serositatem transmutatione, & motione non solita contingente. Quæ quatuor notanda sunt ut generetur phrenitis, nimirum ut bilis commoveatur, & sanguinem conturbet; ut dimoveat sanguinem ex compage, *συσσῆσις* Græce, *κίνησις* (q): tum ut serosus fiat sanguis, Græce *διρρηξίς*, (cujus verbi magna vis est) & calefiat: sed hæc sint *πρότερα* (r), præclara tamen. Ergo somnus refrigerat, interiora tamen calefacit ex eventu, corpus reddit gravius & stupefacit: sed in febribus ob dominatum caloris contra naturam gravia sæpe inducit symptomata. Ideo, (ait Galenus) in somno & labores, & tremores, & convulsiones fiunt quum in somno humor infestus ad somnum pervenerit, tunc magis intra, quam extra natura mota. 2 Et ut somni a cibo replent caput, sic in plethoricis dispositionibus, somni ipsum replentes aggravant cerebrum. Et in somnis acervati mali humores magis evaporant, quum juncti permaneant, sicuti actiones utiles somnos conciliant. Et notandum quod in comm. isto addit Galenus, in morbis exitiis ista terrificæ ex somno evenire symptomata observavit: ac si dicat, non semper evenire, ut somnus noceat, sed quum victor pæne est calor extraneus, & humorum indomita est *κακότης* (1). Alia autem signa lædentis somni ex eodem Galeno sunt, quoniam per somnum non solvuntur febres, immo extenduntur, dolores augentur, fluxiones multiplicantur, crescunt inflammationes; hæc contingunt ob humorum pravitatem, quos calor innatus fortior evincit, & coquit: quum debiliior, succumbit, & ab his viscera aggravantur: ac quum

Lib. de flatibus.

Sub finem lib. 1. de morbis.

Comm. ad Aph. 67. lib. 4.

Comm. in Aph. 1. lib. 2.

(q) Motio.

(1) Malignitas.

(r) Perfunctoria & in transitu.

448 CONSILIORUM MEDICINALIUM,

*Seclio 3. lib. 3.
Epid.*

juvat, bonum: non quod omnino verum sit propterea salvari ægrum: non desinit enim aliquando etiam mori, præsertim si qua dispositio sit funesta, ut abscessus internus. Et Galenus citat Hippocratem in *Epid.* inter hos multi erant gravi somno oppressi & delirantes, nonnulli vero ex somno. Nam illo loco Hippocrates meminit phreniticorum & febre ardente laborantium, quæis altus sopor obortus est: Phreniticis quidem ratione accumulati in cerebro humoris, & ratione affectionis ipsius cerebri, in febribus autem ob copiam vaporum a calore extraneo summissorum, & excitatorum.

A N N O T A T I O N E S.

1 *His consentiunt multa præclara lib. de veteri medicina scripta: ubi ex professo docet quid sit coquere in catarrhis, & quomodo a vehementibus medicinis sit cavendum.*

2 *Et com. ad particul. 34. seclio. 3. lib. 3. Epidem. notat Gal. comata in febrem ardentem incidere, & qua ratione id fieret: quod nostro Sangermano contigit.*

CONSILIUM CXII.

De Hypochondriorum phlogosi.

Nicolæa Le Bé, annos nata quatuordecim, nondum menstrua, calidis & squalentibus visceribus prædita, post multam insolationem in ripa Sequanæ, & potum tum aquæ immoderatiorem, tum etiam vini (quod tamen ei nocentissimum est) cœpit graviter dolere totum ventrem & hypochondria: alvus substitit: minimum pressum digitorum non fert in utroque hypochondrio, nec in pube ipsa, immo nulla non in parte totius abdominis inflammatio erat, & multa colluvies humorum, cujus pars tenuior, & ichorosior, & malignior speciem inflammationis fecerat ac si de hydrope subito oborto metus esset: & revera siccus hydrops facile ortus fuisset per lactium inflammationem: nullam in partem moveri poterat quin quereretur de dolore. Alii ad instans menstruum tempus hoc referebant, quo tempore sæpe orgasmus & impetus fit sanguinis in omnes partes: hoc quidem juvare potuit: nam constat *ex libro de virginibus* Hippocratis, quæ & qualia accidunt virginibus instante tempore menstruæ purgationis. Tandem neglectis multis quæ utramque in partem afferri possent, tentato medicamento, ad venæ sectionem accessimus ter aut quater repetitam, etiam ex utroque brachio. Magna erant argumenta latentis inflammationis, & quæ vires majores acquisivisset, nisi tempestive puellæ occursum fuisset: Ideo autem cunctantius medicamentum tentavimus, quod frustra nos aliquid agere putaremus. Moniti quoque eramus iis quæ ad hunc fere scopum ab Hippocrate scripta sunt, dum loquitur de hypochon-

4. Acutorum.

hypochondriis inflammatis phlogosi quadam sine tumore, five sint *συσροφαί* (s), ut ibidem loquitur, id est, ut in partibus ipsis intumescentiæ sint aliquæ: *συσροφῇ* enim dicitur *ἀπὸ τοῦ συσφίεσθαι*, quod congeratur, concludatur, ac colligatur in parte humor aliquis. Verba Hippocratis hæc sunt: *Hepatis dolores & splenis gravitates, & aliæ inflammationes, ac morborum collectiones* (id est, ait Galenus quum vitiosi aliqui humores in partem quampiam confluunt, & in ea coacervantur,) quod a fine *συσροφῇ* dicitur, solvi non possunt, si quis primum medicamentis purgantibus purgare aggre- diatur: nam venæ sectio in talibus principalis est, deinde infusa per cly- steres. Et post venæ sectionem, purgans medicamentum securitate ac modera- tione opus habet. Quicumque ea quæ inflammata sunt statim in principio mor- borum medicamento solvere volunt, ii non solum ab intensa & inflammata parte nil adimunt, quum non cedat quæ cruda est affectio, verum & quæ mor- bo resistunt, & sana sunt absument colliquantque: ductoque ad imbecillitatem corpore morbus superior evadit, qui ubi corpus vicerit, remedium non habet. Idem in Aphorismis scripsit: Quicumque, ait Galenus, multa cruditate la- borant, vel qui tenaces ac crassos cibos assumerunt, quibus itidem hypochon- dria intenta atque inflata sunt, aut supra modum calida atque ignea sunt, (quamquam in quibusdam codicibus legitur: *καὶ οὖρα πυρεθία καὶ θέρμα* (t), sed male, quum locus desumptus sit ex 4. acutorum ubi legitur *ὑποχόν- δρια φλεγμαίνοντα* (u), non autem *τὰ οὖρα φλεγμαίνοντα*) (x) & si hoc ipso loco aliqua inflammatio est, omnes hi haudquaquam ad purgationes apti sunt.

Sed dicet aliquis: si hæc adsunt, præsertim inflammatio ilium, si adest *συσροφῇ* præsertim calida, morbus acutus est: Si acutus initio agendum ali- quid, nec valet tum aphorismus *πίπονα φαρμακένειν* (y); quid facias? si- nes ægrum sine ullo remedio interire? In omni febre ardente numquid phlogosis est? si phlogosis, non valet agitatio: Et tamen si quid in ar- dente febre agendum, maxime initio morbi dum materia turget. Reve- ra aliud est materiam *ἀργάν* (z), aliud *φλεγμαίνειν ὑποχόνδριον καὶ συσροφῶν* (a) aliquam esse. Et ut patet ex comm. in Aphor. 22. lib. I. hinc sumitur omnis distinctio & definitio tantæ difficultatis: nisi dicas sæpe inflamma- tionem esse & *συσροφῆς*, & orgasmum esse ob serofos & acres humores attractos a venulis arefactis: Si purgas, consulēs orgasmo, sed augebis inflammationem, & contra Galenum peccabis. Et revera si habetur ra- tio ipsius materie impactæ, & quæ velut radices in parte egerit, a vali- do medicamento abstinebis: quomodo intelligi debet illud Hippocratis supra citatum, quod a parte inflammata nil conaberis avellere: Sed si junctus sit orgasmus, ob serofos ichores a partibus inflammatis manantes & gravia symptomata excitantes, aut ob materiam aliquam non ita seque- stratam & *συσροφῶν* (b) facientem, sed per mesenterium sparsam, & quæ

Ballonii Oper. Tom. II.

L 11

facile

(s) Collectiones, concretiones.

(t) Et urinae febriles & præcalidæ.

(u) Hypochondria inflammata.

(x) Urinae inflammatae.

(y) Concocta medicari.

(z) Turgere.

(a) Hypochondrium inflammari, & aliquam concretionem habere.

(b) Collectionem, concretionem.

Par. 21. lib. 4.
de Acut.Comm. in
par. 12. lib. 1.
Et in Aph. 24.
lib. 1.

facile arte nostra educi queat, non erit alienum tunc moliri evacuationem. Nunc ad Galenum revertamur. Quum humores, ait, de loco ad locum moventur, nec consistunt, tunc primo quoque tempore evacuandi veniunt; sin parte aliqua hærent ac confidunt & impinguntur, expectanda coctio, atque tunc naturam habituri sumus adminiculantem: plura supra.

Part. 21. lib.
4. acuior.

Ceterum quum plerosque videamus derepente suspenſa intentaque habere hypochondria, nec non satis liquidam habere alvum, aut statim, aut ad sectionem venæ veniundum est, quod existimemus distentionem istam ab inflammatione esse, an vero ille fluor alvi nos a sectione venæ debet revocare: quod videmus omnes in eam venire opinionem, ut credant nusquam locum esse venæ sectioni dum alvus lubrica est. De his ergo breviter quæramus, quamquam & in nostris definitionibus medicis in voce *σπυζαδωδης* dictum est, & in historia de Sangermano. Audiamus Hippocratem, *Obsessa inflammatione hypochondria, non spirituum interceptione, septi transversi intentio, vel spirituum protensiones; sed a spirituum interceptione pathemata hæc superveniunt: hæc inquam sectione venæ solvuntur.* Ubi notandum est hac prima periodo tres affectus indigere venæ sectione, hypochondrii inflammationem non spirituum interceptione, id est, si modo quæ juncta est tumefactio & inflatio inflammationi non sit a flatu, quamquam habere potest flatus conjunctos: secundo diaphragmatis intentio, Græce *ἐπίτασις*: tertio spirituum protensiones, Græce *τῶν πνευμάτων προτάσεις*. 2 Sed quum venam secat in hypochondrii inflammatione, excipit, si non sit *ἐκ τῆς ἀπολήψεως πνευμάτων*, si non sit ex spirituum interceptione; quum autem in septi transversi intentione, & spirituum protensionibus venam secat, ait hæc, id est, & transversi septi intentionem, & spirituum protensiones ex spirituum interceptionibus esse. Si ergo quum sint a spirituum interceptione, quemadmodum & inflammata hypochondria cum spirituum interceptione esse possunt, cur hæc circumstantia, *Spirituum interceptio*; indicat non secandam venam in inflammatione hypochondriorum, in diaphragmatis intentione, & spiritus protensione, eadem conditio suadet sectionem venæ? Ait enim Galenus: Qui a spiritus interceptione patiuntur difficultatem spirandi, ii secata vena juvantur: Cavet autem ne venam secemus in hypochondriis inflammatis si spirituum interceptio sit. Sed quod dixit Hippocrates hunc habet sensum. Primum quum dicit, obsessa hypochondria inflammatione, non spirituum interceptione, hoc ambiguum est: non enim spiritus interceptio inflammationem infert. Quare ergo dicit, hypochondria inflammata non spirituum interceptione, quasi vero *ἀπολήψις* (c) spirituum inflammationem accersat? Nequaquam. Etenim Galenus ita scribit, Numquam spiritus interceptio flagrantem hypochondrio diathesin infert. Sed flagrans diathesis potest proventum flatuum facere, ut de ictericis ante abunde demonstratum est. Atque Galenus ut doceat cur Hippocrates hæc verba addat, *Non spirituum inter-*

Comm. in
part. 21. lib. 4.
acuior.

(c) Interceptio:

interceptione, quoniam nulla est coherentia cum his, *hypochondria inflammata*, scribit nihil aliud hoc loco esse apud Hippocratem τὰ ὑποχόνδρια φλεγμαίνοντα (d), quam ὑποχόνδρια εἰς τὸν ὄγκον ἡρμένα, id est, hypochondria in tumorem elata: Sic valet consecutio, hypochondria in tumorem elevata, non spirituum interceptione, id est, ut ista elevatio non sit a spiritu, sed ab inflammatione. Nam inflatio vel fit a flatibus, vel a mucore, aut thrombo, aut ab inflammatione. Et talis sensus est Hippocratis: Si hypochondria eleventur, (quum enim φλογώσεως (e) meminit, tacite audit tumorem aliquem excitari) sectio confert venæ, sed hoc verum si elevatio sit inflammatoria, non πνευματώδης, id est a flatu excitata: non quin non eadem sit ratio medendi, si inflammatio hypochondrii sit cum flatu aut sine flatu, sed oportet signis syllogisticis assequi an flatus interceptio non causetur istam elevationem: hic in verbo φλεγμαίνοντα (f), audit tacite aliquam elevationem. Et Galenus citans fere hunc Aphorismum in lib. 1. *Aph.* docens quibus non conveniat medicamentum, ait: *Non convenit medicamentum, ὅστις τὰ ὑποχόνδρια διατεταμένα πύρσονται, ἢ ὑπερξάλλονταν ἐς τὴν θερμὰ καὶ πυράδα (g), ut τὸ διατεταμένον (h) ad caliditatem tamquam ad causam referatur: nam si alia de causa distendatur venter, quis dubitat quin sit locus medicamento calido? At quum hypochondria sunt elevata & calefacta ob phlegmonem, non convenit purgatio metu συντήξεως (i).* Ceterum si spirituum interceptio difficultatem spirandi & orthopnoeam inducat, sectio confert, præsertim si aliqua sit phlogosis. Et quæ spirituum interceptio per se non postulat phlebotomiam in ventre inferiore, eadem postulat in ventre superiore: nam quum spirituum interceptio est, aperiendo secta vena juvat. Quamquam dubitari potest, nisi suspicio sit de phlegmone, quod Galenus videtur indicasse, *com. in illam particulam 21. lib. 4. acutorum.*

Duo restant explicanda, prius quomodo isti puellæ inflato toto ventre per inflammationem putrefacto quodam sero istam faciente phlogosin alvus etiamnum liquida dejecerit: secundum quomodo audacter liquidiore, & veluti diarrhoeica fluxione tentata alvo missus fuerit sanguis: duo alia addentur præter rem quidem, sed non omittenda, cur in ista phlogosi non fuerit insignis febris, & an causa procatarctica aliquid efficiat ad morborum generationem. Primum explicuimus ante, & ad hoc intelligendum valent ea quæ Hippocrates scripsit in 2. *prognostic.* ubi Galenus explicat, quomodo hydrops ab inflammatione lactium & jejuni nascatur, & multis de causis junctus sit alvi fluor: quod non idem contingit in hepatis inflammatione. Sed talis fluor, ait Hippocrates, nec mollit deprimique ventrem, nec doloris levationis est.

Part. 2. lib. 2.
Progn.

Secundum, an fluente alvo potest tuto vena secari, quod in ista puella fecimus.

L11 2

(d) Hypochondria inflammata.

(e) Phlogoseos.

(f) Inflammata.

(g) Quibus hypochondria distenta in-

flantur aut alterantur præcalida, & velut igne accensa.

(h) Distentum.

(i) Colliquationis.

452 CONSILIORUM MEDICINALIUM,

Part. 116. lib.
4. acuto.

fecimus. Nam contra docet Hippocrates: *Si cui sanguinem auferre confert, ventrem confirmabis.* Galenus in *Com.* *Si post detractionem perseverat fluor, virtutem prosterne.* Sed quum phlogosis est, aut calor adurens & colliquans, non alienum est deinere sanguinem, ut ardorem exstinguas.

Com. in part.
21. lib. 2.
Prorrh.
Comm. in
Aph. 1. lib. 7.
Part. 17. lib.
3. Prorrh.

Ceterum valde notandum est illud tertium quod quærebamus quomodo non erat magna febris quum æstuant hypochondria: videtur enim æquum esse ut febris insignis internas inflammationes consequatur. Tamen id non placet Galeno, is enim etiam de inflammatione hepatis & diaphragmatis loquens ait: *Si in jecore, septo, ventriculo phlegmone oriatur, acuta febris forsan fuerit, quamquam ne hoc quidem perpetuo verum, nondum vero maligna est.* Et in *Aphor.* vult magnas esse inflammationes in partibus internis ut acuta febris sequatur: non simpliciter dixit, inflammationes, sed magnas. Et de utero loquens vult etiam magnas esse inflammationes ut febris consequatur acuta. Sic si sit phlegmone, aut phlogosis mediocris, ad manum mordax febris non insequitur.

Comm. in
par. 115. lib.
4. acuto.

De causis procatarcticis ita statuendum. Placet quibusdam earum non esse habendam rationem in morborum curatione: quamquam earum magna vis existit. Et in *Epidem.* narraturus de febribus continuis, sæpe comestationis meminit, irarum, insolationis, intempestivæ coenæ, laborum & consimilium causarum procatarcticarum. Et notandum est quod de his scripsit Galenus: *Corpore nostro ad morbosam dispositionem nonnumquam parato, ita ut prope completa sit, externum quippiam obveniens eam manifestavit, febrem videlicet accendens, vel capitis dolorem, vel catarrhum excitans. Deinde ex eo continenter ad morbosæ affectionis præparationem non sine periculo languent.* Item & alia multa præclara illo loco scribuntur.

4 Quum ter puellæ venam aperuissemus, omni ratione dolorem sedare & mitigare conati sumus phlogosin istam metu abscessus: fere in mallole vena secta est ad revellendum ad partes inferiores. 5

℞. Malvæ totius, acetosæ, violariæ, florum chamæmeli, meliloti, ana, man. j: senecionis & cressionis, ana, man. ʒ: seminis melonum, cucurbitæ, ana, man. ij: seminis lactucæ, unc. j: seminis psyllii & fœnugraci, ana, unc. ʒʒ: fiat decoctio in sero lactis pro fotu: deinde extrahatur mucago cum qua ponantur olei rosati, unc. iij: aceti, unc. ʒʒ:

℞. Ceroti santalini macerati in oxyrhodino, lib. ʒ: fiat litus ad totum ventrem.

Item ℞. Olei de nymphæa, & rosati, ana, unc. iij: aceti, unc. ʒʒ: caphuri parum pro litu.

Cotto madeat in oleo violarum & butyro recenti, & applicetur & repetatur sæpe: item vesicæ suillæ impletæ lacte admoveantur. 6

℞. Decoctionis omasorum, lib. v. in quibus coque folia vitis, salicis, acetosæ; lactucam, caput papaveris & flores nymphææ, & semina frigida majora: addatur serum lactis ad lib. ʒʒ: dissolve olei rosati, unc. ʒʒ: cassiam & similia: item syrupum de nenuphare, succum lactucæ, pro clysmatis.

Data potiones ex syrupo nenupharino, decocto lactucarum & capite papaveris: item hordeata.

Immissa

Immissa in balneum aquæ dulcis. Sic referatis viis, materia temperata, sedato æstu facillime ea alvus lata est quæ aquosis tantum ferebatur.

A N N O T A T I O N E S.

1 Notandum in quibusdam vi ipsius inflammationis circa aliquas abdominis partes videtur colligi quippiam. Et id *εὐσπαστὴν* proprie nuncupatur.

2 Quamquam Hippocrates sectio. 5. lib. 2. Epid. ventositatem flatuosam, quam vocat *ἀνρίλιν*, venæ sectione solvit.

3 Ad curationem huius mali, ut & ad tympanitem ortum ob phlogosin lactium valet illud Hippocratis 2. Epid. sect. 5. Ventositatem flatuosam, (Græce *ἀνρίλιν*), phlebotomia solvit: nam præ calore spiritus multus excitatur qui distendit & vexat.

4 De hac verum illud erat. Dolores hypochondriorum, hepatis, umbilici sanguinis missione levantur. In Coacis.

5 In hypochondriorum tumoribus, nec mollientia nimis, nec siccantia valent.

6 Enemata ex pinguibus præscriptissimus secuti consilium Hippocratis lib. 4. Acutorum, quum loquitur de cholera arida, in qua flatus seditionem faciunt estque calor acer & mordax.

C O N S I L I U M C X I I I .

Ad febrem continuam horrificam & destillationem.

DE Tonfore Caroli successore superius dictum est: Idem eodem tempore quo & Sangermanus febre assidua horrida laboravit. Ingens erat cacochymia, & destillatio a sero nitroso omnes nervorum propagines, quæ a cervicis vertebis, & principio vertebrarum dorso oriuntur, imbuente, quo tantopere divexabatur, ut ne minimum tactum ferret, eo modo quo & ii qui ulcerosa lassitudine detinentur: I nec non ingens renum dolor erat, & quum nephriticus sit & lapidosus, metuebamus de renis inflammatione aut consimili affectu: & hercle multa erant argumenta. Quoties is laborat, putrida febre maxime laborat, quum hepate sit præditus calidissimo & cibos corrumpente, ut dejectiones, & alia satis detexerunt. Et quum vena cava plena pravo sanguine incubans spinæ dorso tota ardet & æstuat, non mirum si doloribus lumborum valde divexatur, si jactatur perpetuo, & magnam scabritiem habet, nec non *ἀνροξίαν*. Et revera peculiaris quædam erat affectio in renum regione, peculiaris in dorso, unde vix spirare poterat: & aderat febris partim essentialis partim symptomatice ob eos effectus commemoratos. Renis affectum eum esse dicebamus quem Hippocrates explicat, & revera magna erat affinitas, verba Hippocratis hæc sunt: *Quartus renum morbus a bile fit & puerilis, maxime æstate. Dolores urgent in laterum molliudine, & in lumbis*

& lumborum musculis, & patitur qualia solet mulier ex partu laborans, & non potest in sanam partem decumbere, sed valde dolet, & ex lateris molli- tudine quædam pendere videntur velut abrupta. Urina vix prodit præ sua pituitositate & visciditate. Pari morbo nutrix Domini Roysæi laboravit, & iste piscator qui decumbebat in vico de la Mortellerie, e regione uretoris. Quod attinet ad dolores summos quos circum dorsum, & præsertim omo- platas sentiebat, ut nec libere spirare, nec moveri, nec decumbere posset, immo blandæ manus appulsum non ferret, etsi ob consensum aliarum par- tium infernarum poterat laborare, omnino tamen id erat a diffusione ni- trofi feri, efferi, & pepasini expertis qui dum imbueret quartam, quin- tam & sextam conjugationem nervorum a vertebra colli nascentium, dif- ficultatem spirandi summam afferebat ob diaphragmatis consensum. 2 Nam, ut anatomici scribunt, sextæ conjugationis pars diaphragmatis nervo in- ferta non modice eum auget: & qui diaphragma moturi sunt nervi, e cervicis medulla omnes prodeunt, in partem diaphragmatis mediam sese inferunt, in ipsaque via fulciuntur intersepiente membrana thoracis: duo alii per initia his copulantur nervi, qui tamen mox inde intro sub eos pectoris evecti, tandem in diaphragmatis sinum & ad mali punici sedem contendunt, ut mirum non sit, si initio istorum morborum affecto, aut imbuto humore pravo & maligno difficultas sit respirandi, ut istius diffi- cultatis causa non sit revocanda ad propriam affectionem diaphragmatis, sed ad nervorum principium ita laborans. Et revera eo tempore quo iste laboravit, vulgo grassabantur istæ malignæ fluxiones in omoplatas, & partes posticas thoracis: 3 ægroque nostro omni ratione occurrimus foti- bus, & cataplasmatibus; tandem erumpente sudore die iudice plane dolores isti conquieverunt, effluente isto sero quod villos & stamina nervorum ita obli- verat imbueratque; atque dicto citius facilitas ducendi spiritus est re- flituta. Hoc notatum volumus, quia sæpe difficultates respirandi adsunt aut propter istorum nervorum a spinali medulla ortorum affectionem, aut propter affectum renalem, 4 aut hepar tumens, aut hypochondriacam affectionem, & temere inscien- terque multi recurrunt ad pulmones & tho- racem, putantque affectionis causam illic latere; falluntur autem pluri- mum, & sæpe deterius esse putant quam sit. Et ita interpretandus A- phorismus Hippocratis: *In febre assidua difficultas spirandi & delirium si ac- ciderit, letale.*

Fernelius cap.
10. lib. 1.
Physio.

A N N O T A T I O N E S.

1 Revera in eo erat ulcerosa lassitudo & ostocopos quæ in causon solet inci- dere. Nam ut Galenus docet part. 2. lib. 4. Acutorum, totum corpus labo- rat lassitudine ulcerosa propter tenuium humiditatum acrimoniam: declaravit morbi exitus: nam quum nulla ratione cessaret dolor iste & lassitudo ossearia, copioso manante sudore omnino sanus evasit. Quidam quum hæc vident ad catarrhum hos dolores revocant: Male. Quamquam & destillationes a capite idem causantur, præsertim quæ a sero sunt malo. Et credibile, & serum per corpus sparsum cum eo quod a capite est concurrere.

2 Et in historia de Pythione docet comment. in part. 4. quomodo occupatio nervorum qui a primis spondylis cervicis ducuntur, difficultatem motus in manibus afferat, immo & tremorem. Et lib. 6. Epidemior. par. 4. sect. 4. de filia Ageſii docet quomodo imbibitio primorum colli spondylorum noxam communicet manibus.

3 Si quando id contigit in parvo Petro evenit a destillatione feri crudi in partes subjectas, ac si κατάρρευσς esset πνιγνός (k).

4 Difficilis inflexio spinæ, & ad lumbos dolores sunt lapidis indicia.

CONSILIUM CXIV.

De capitis dolore.

Maria Berthier, jam annos aliquot capitis anteriora dolet, frigus sentire in futura coronaria narrat: I sed uno ab hinc anno manifestum sentit fluxionem a capite in scoptula operta per collum, in metaphrenum & lumbos: & eo humore fluente dolores sentit vehementes, & sensus caloris & acrimoniæ adest. Si hic humor subeat artus & membrorum articulationes, illam arthriticam reddet: sed dum subtus cutim fluit, nec in interiores capacitates sese insinuat ac infert, nondum profundos dolores & arthriticos infert: atque hæ sunt rationes quibus adversus Fernelium contendimus in eo commentario quem de arthritide conscripsimus. Etenim si omnis dolor articulorum materiam & causam sui repetit a cerebro, quum tantos dolores in articulis excitet, quum in sua prima origine sit humor venenatus, acer, nitrosus, & ἀπεντος (l) (quamquam non negamus quin etiam majorem tractu temporis malitiam acquirat) an esset verisimile a capite subtus cutim defluere, & nullum dolorem excitare? Nequaquam. At videmus multos arthriticos derepente conquerentes de dolore pedis aut genuum, nullo prægresso dolore in metaphreno & partibus superioribus, quibus acuties est sensus, per quas tamen partes decurrere humorem a capite labentem Fernelius contendit. Sic quæritur hoc loco quomodo generetur iste humor in capite & inde effluat, qualis sit, an ratione caloris, an ratione frigoris, & si acer, nitrosusque est, cur tam facile horreant. Hippocrates duplicem mucum facit a capite orientem & dolorem excitantem, unum ab interno cerebri corpore per infundibulum defluentem, alterum a transsudatione sub pericranio in partes externas sese proripientem. Si ab interno capite est, mordet & dolorem facit; si ab externa parte, non mordet. Hoc tantum probabile est: sicut & illud quod scribit si fluxus mulieris mordet, a corpore est, id est, ventre ipso in quo pravus humor latitet; si non mordet, a capite est. Nam in hac muliere de qua agimus, dolores capitis & vicinitas locorum qui pri-

Lib. de locis
in homine.

Lib. de natu-
ra muliebri.

mum

(k) Catarrhus esset suffocativus.

(l) Incoctilis.

Lib. de Glan-
dulis.

num dolent, deinde transfundunt eundem dolorem in partes contingentes, & significant a capite humorem manare, qui nitrosus est, malus, efferus, & qui quamcumque in partem irruerit, suæ malitiæ virus expandet: tabem enim inferret & ea omnia quæ ab Hippocrate explicantur. Hujusmodi humoris & generationem, & fontem, & effectus Hippocrates explicat, & sæpe experientia patent. Si enim constat partes omnes internas sæpe labefieri ob nitrosum falsumque humorem a capite manantem, cur humor qui in partes externas refunditur, aut liquatus subit, aut expellitur vi pellente naturæ, & qui cum eo qui interiora subit habet & affinitatem, & ut verbo Hippocratis accommodato utar, ὁμοειδὲς (m), similia symptomata non progignet?

Lib. de locis
in homine.

Audiamus Hippocratem: *Tabes ex fluxione retrorsum*; qui hac affectus est, caput ei purgabitur debili pharmaco: Deinde ait paullo ante, quum retro in carnem juxta vertebra fluxus illapsus hydropem fecerit, sic medeberis: Caro in collo inter venas crustis uratur, cicatrices quam tenuissimæ inducantur, & quam pituitosissimis utatur. Quod est intelligendum, quoniam abhorret in omni specie hydropis (si tympanitem exceperis) uti pituitosa & humida diæta: sed primum nomine hydropis intelligit quamdam speciem hydropis dorsalis a ferina destillatione a capite manante per posticas partes, quæ destillatio dum calori & humori nativo bellum indicit, & tacitam, latentem furtivamque depassionem & consumptionem partium solidarum & spermaticarum, quæ plurimæ sunt in metaphreno, unde ab his horrores incipiunt facile, inducit; & dum inducit naturalis humoris inopia marcorem quemdam, adventitium tumorem infert per excrementi cumulum & veri nutrimenti corruptionem, sic pituitosos cibos consulit, ad ἀνάληψιν (n) istarum partium, quia partim tument tumore adventitio, siccantur paupertate humidi nativi corrupti. Quod nos explicuimus in Historia Petri Guerard. Et idem Hippocrates copiosius explicat eodem lib. Quum in medullam fluxio contigerit, tabes occulta oritur, quum autem retro ad vertebra, & in carnes fluxerit, fit hydrops. Siccæ sunt partes anteriores, caput videlicet & nares, oculis hebetudo accedit, sunt cum virore pallidi, & reliquum corpus, &c.

De locis in
homine.

Erat domina
du Pleffis.

Quod notandum valde: nam & in hac muliere, & in plerisque in quibus istæ fluxiones fiunt, videbis oculos cavos, genas contractas, alias pendulas, & nitorem viriditatemque oculis deesse. Superioribus paginis docuimus quanta sit vis falsarum, acrium & nitrosarum fluxionum ad afferendam consumptionem corpori toto, quoquo se humor proripuerit ac subierit: in vico Sandionysiano ab acri fero dolores excitati sunt in omoplatis, ardoris & acrimoniæ sensus erat, & nil juvabant remedia, immo ne opium. Talis dolor viginti menses perseveravit Joanni Beauchant, qui laqueo vitam finivit calamitoso supplicio infinitatem (ut verbo Tulliano utar) suorum scelerum expiaturus, in omoplatis dolores erant incredibi-

(m) Affinitatem, gentilitatem, cognationem.

(n) Renutritionem.

credibiles qui ex intervallis repetebant. Aperto cadavere repertum est pingue & efferum serum quod omnia ligamenta & nervos obliverat imberatque.

Generatur autem peculiariter tale serum in quibusdam, & eo facilius generatur quo magis tempus & aer est idoneus ad talem generationem, ut austrina constitutione, per corruptionem acquisita falsedine & nitrositate. Et ad id facit si calor corporis est acer, corrumpens, squalidus: talis enim calor non actionem facit, sed corrumpit potius, ut pluribus explicuimus ante. 4 Atque primum ejus malignitatis prima labes ab hepate est: alimentum enim, id est, sanguis, aliquando acrior est & ferosior, & tractu temporis dum majorem malitiam acquirit, tum virulentus fit quodammodo. Id observavimus in ea muliere, & in uxore Domini du Bourglabe, quæ utraque doloribus capitis est obnoxia: & uxor Lodoici Michaelis, & in iis quibus corpora sunt macilenta, & θερμώκοιλα (o), juxta illud, *Qui ventre sunt calido, carnes habent frigidas*. Cujus Aphorismi magna vis, magna intelligentia, ut nos in libris nostris de morbis mulierum conscriptis docuimus. Et inter omnes locos commemorabilis est, ubi docet Hippocrates duo, prius cur partes superiores vitium potius capiant a fluxione, unde caput etiam ipsum, a quo fluxio est, siccatur, extabescit, ac squalescit, quod paullo ante diximus ex Hippocrate: posterius cur biliosi, sicci, arecentes fluxionibus opportuni; & eas facile corpus excipiat quasi lucrum aliquod faciat, sed frustra. Omitto textum, quoniam longiore interpretatione opus haberet.

Lib. de loc.
in hom.

Lib. de diff.
feb. 2. sub
finem.

Ac præter vitium in sanguine, potest esse peculiaris dispositio in capite, quæ efficiat ut alimentum in capite ipso corrumpatur: Et quum non videamus ullum fluxionibus malignis opportunum (nisi forte per totum corporis habitum diffusus sit calor acer & corrumpens) qui non doloribus capitis frequenter exerceatur, fit ut propter impressionem a dolore & vim factam parti facultas partis debilitetur, calor infirmetur, & pro nativo extraneus inducatur, immo & febris quædam capitalis inducatur, id est, calor extraneus, siccus, malus, corruptor ac alimenti depravator. 5 Et sic perennis fit generatio humoris, fit & perenne effluvium, & tum quum extra caput ille humor non educitur, tum vertigines, epilepsiæ, apoplexiæ quoque fiunt ipsæ. Vide quæ ex Arculano supra annotavimus, & illa est vere διαδυσία (p), quam morborum stata rataque periodo reducum causam συνεχὴν (q) constituit Galenus.

Et quod notandum, istæ mulieres tres de quibus ante dixi, & quæ erunt veluti regulæ aliarum, quum calorem habeant acrem, mordacem, multum, & tali humore abundant, tamen se ne minimum frigus posse ferre dicunt, & sibi perpetuo in rachitide, & in occipite, quod parte anteriore est frigidius, sensum quemdam frigoris & catarrhi fontem perennitatemque constitutam dicunt: ac si ab ea parte defluat humor tantas

Ballonii Oper. Tom. II.

M m m

in

(o) Ventre calido.

(p) Dispositio.

(q) Continuam.

in partibus remotis molestias excitaturus. Causam hujus rei evolvemus. Quum cerebrum peculiari morbo laborans, & veluti quadam feбри sibi propria impeditum, non capiat eum fructum ex alimento quem capere debet, illud corrumpit, unde pars aliqua jam sequestrata est quæ continuos dolores aut parum intermittentes committat, pars alia a cerebro valente pellitur foras. Si nitrosum salsumque quid habet *ῥευμα* (r) 6 per putredinem, sensum caloris, & acrimoniæ infert, & sic putant sibi partes deuri; si qua pars mixta frigidior & crassior, dum confunditur massæ sanguinis, dum nervosum genus ferit & imbuat, sensum quoque frigoris infert, sic paret & surgit ea inæqualitas, & vicissitudo caloris & frigoris quam innumeris locis in hoc volumine explicavimus. Immo si initio paroxysmorum minimus appulsus externi aëris frigidi, aut sparsio humoris etiam calidi & biliosi sensum horroris & rigoris infert, quanto magis id præstabit humor a capite labens, qui tametsi & falsedinem & nitrositatem habens, caliditatem intrinsecam habet, tamen quia omne excrementum retinet aliquid de ea parte cujus est excrementum, quum cerebrum sit natura frigidum, non mirum si in isto humore sit aliquid *ἑτερογενές* (s). Ac de rigoribus & horroribus locus est apud Hippocratem: *Rigor*, ait, *in morbis fit ab externis, ventis, aqua, serenitate, sub dio degentibus, fit & ab ingestis cibis & potu. Maxime vero fit quum bilis & pituita remissa fuerit sanguini, aut altera ex his, aut utraque: magis si pituita sola fuerit, nam est frigidissima: calidissimus sanguis: bilis vero aliquanto frigidior sanguine; Quum autem ambo humores, aut ex his alter, ad sanguinem mixti fuerint, congelant: id est sensum frigoris, aut rigoris, aut horroris inducunt.* Ut mirum non sit si catarrhosi sæpe horreant aut rigeant, & in febribus, & extra febres, ut non necesse sit ad istas horripilationes febrem sequi, quod temporibus Hippocratis eveniebat 7: nam horrorem rigoremque proxime febris sequebatur. Præter autem alias rationes quas aliis in locis, si quid meminimus, explicuimus; hæc forte probabilis est: quod si rigoris & horroris primus impetus, & in internis partibus & ab internis fit, præsertim si materia præparata est, maxima ex parte febris suscitatur: sin autem potius deforis est, & ab externa causa, & manifesta occasione, non est ita necesse accenso calore & humoribus febrem consequi.

Porro quæ causa sit cur humor refundatur ita brevi expedio. Superius unam ex causis diffusionis pituitæ in capite, quam Hippocrates *Ἀνάχυσιν* vocat, non *σύντηξιν* (t) diximus esse & calorem & frigus, quoque modo id fieret explicatum est. Nam instar spongiarum madefactarum quæ manu premuntur, cerebrum oppletum ab ambiente aëre exprimitur alias atque alias in has aut illas partes. Alia causa diffusionis est vis facultatis expultricis quam irritat humor, aut sua qualitate, aut quantitate peccans.

Lib. 1. de
morbis.

Lib. 1. de
morbis.

(r) Rheuma.
(s) Heterogeneum.

(t) Colliquationem.

peccans. Accedit quod omne serum, & humor nitrosus sua mala qualitate præditus facile sibi viam quærat atque paret.

Porro tum ex Celso, tum Hippocrate eruenda est harum fluxionum medela. Primum quantum spectat ad usum rerum humidarum (quoniam vulgo dicunt liquidiora non quadrare catarrhis) convellenda est ista opinio. Quamquam ex Hippocrate quo plus humidi sumitur, plus quoque pituitæ videtur in cerebro (quod phlegmatis fontem facit) accumulari, & sic occasio fluxionum suppeditari: sic hoc expediemus: Deinde an locus sit validis & attrahentibus medicamentis, quod placere Galeno visum est *in methodo medendi*, ut ante explicuimus, quod est valde notandum 8. Tertio quid sibi velit Hippocrates, & Celsus qui recurrunt ad ignem & cauteria in his affectibus. Pituitosis & præpinguibus frequens rerum liquidarum usus non quadrat, ut nec iis in quibus humiditas multa præsertim excrementitia: Ideo Hippocrates *in Aphor.* scribit famem convenire iis qui humidæ carnes habent, quia fames exsiccat ex eventu, ait Galenus *in commento*. Et quod dicitur nutritionem per similia faciendam esse, hoc verum quidem est quod ad optimam temperaturam spectat quæ ceterarum sit regula: sed quoniam facile fit ex illa egressio, juvat mediocriter rerum contrariarum usus. Sic intelligendum putat Galenus naturarum aliam ad hoc vel illud tempus melius habere. Sic quoque explicat Galenus de iis qui humido victu uti consueverunt. At catarrhosi maximam partem humiditate multa abundant: Immo quum catarrhus nullius morbi peculiare nomen sit, sed morbidam excretionem significet quæ prout in has aut illas partes procumbit ita varias morbus qui inde sequitur appellationes sortitur, si excessus sit humiditatis, quis dubitat quin siccandum sit? At contra aliter faciendum est. Si excessus sit multus humiditatis, si cerebrum sit humidius, nemo dubitat quin siccare non sit bonum, contrario contrarium opponendo; At quoniam nitrosæ, acres, falsæ, subtiles quoque sunt defluxiones & catarrhi, vel quia qui a partibus inferis surgunt vapores in cerebrum talem naturam habebant, vel quia ob peculiarem in cerebro constitutionem, & malam diathesin talem nanciscatur naturam, vel quia hepar calidius proventum facit istius humiditatis per modum effumationis & sublimationis, in hoc casu ab humectantibus (etiam si corpus videatur humidiusculum) & ἀπὸ τῶν ἐπικρατικῶν (u) abstinere non oportet. Plura ea de re alias. De rumpendis crustis ferro candente Hippocratis locus est præclarus ante a nobis expressus, ut repetitioni non sit locus. Hoc autem fit ut fiant emissaria per quæ educatur serum nitrosum quod perreptando corpus totum, & sese sensim insinuando dolores intolerabiles facit, immo & maciem toti corpori conciliat.

Unum porro obliti fuimus, quod attexendum erat isti disputationi quam habuimus paullo ante de usu rerum liquidarum & humidarum, an in fluxionibus istis & ρευματισμοῖς (x) nitrosis tuto balnea præscribantur universalia, hoc non caret difficultate. Balnea præscribuntur ad contem-

M m m 2

peran-

(u) Alterantibus epicrastica dictis.

(x) Rheumatismis.

Comm. ad
Aph. 2. lib. 4.

Lib. 2. de
morb. mul.

perandum, non ad evacuandum: nam quum balnea evacuent auctore Galeno, si tantum in aquam egelidam æger mittitur, nec elicitur sudor, temperatur quodammodo humor nitrosus per cutim fusus, saltem sub cutim diffuens & dolores excitans partesque labefactans. Quod consilium est Hippocratis dum loquitur περὶ πόων γυναικείων (γ) ab humoribus falsis & acribus & nitrosis: si ea quæ effluunt bilis fuerint & falsugo, & non solum internas partes, sed & externas exulcerent, diætam transmutabis & humectabis ut fluxiones quam aquosissimæ fiant, & minime mordaces: balneis multis calidis uteris, & cet. Et quodam in loco Aëtius in fluxionibus & congestionibus humorum acrium & mordacium utitur τοῖς ἐκκερμαστικοῖς, id est iis quæ affusa, aut circumfusa, aut applicita vim habent mitigandi & moderandi humoris, & ejus impetum sistendi: Sic huic nostræ ægræ valere ac conducere credidimus usum balneorum 10.

Atque omnia hæc ad unguem tenenda sunt, ne temere, quod alias magno ægrorum incommodo factitatum vidimus, quoties quis de defluxionibus conqueritur, ad hydrotica recurramus præsertim valentia, ut est lignum indicum: nam ejus usu sæpe eam adaugemus intemperiem, quæ tam pravarum fluxionum auctor existit. Et ut concedam elicitis sudoribus adjumenti aliquid afferri, plus tamen incommodi affertur augendo intemperiem omnium malorum causam. Si simplex esset & absoluta humiditas, quæque solum sua quantitate molesta foret, discussione ejusmodi humoris sanitas compararetur: huic mulieri Hypochondriacæ syrupus ordinatus sequens in hanc formam.

℞. Corticum pomorum redolentium, xv: radicis lapathi acuti, cichorii, acetosæ, ana, unc. ij: intybi utriusque, man. j: buglossi, man. ij: betonica, melissæ, ana, man. jß: polypodii cum drageta communi contusi, unc. jß: mercurialis, pug. ij: radicis althææ sectæ, enulæ campanæ, ana, man. j: passulas, jujubas, sebesten, ana, num. xx: prunorum, unc. ij: florum cordialium, pug. ij: seminis papaveris albi, dr. iij: seminum frigidorum, dr. jß: pæoniæ, angelicæ, seseleos, ana, dr. jß: fiat decoctio ad lib. ij: adde foliorum sennæ vino albo lautorum, unc. iv: fiat ebullitio longa ad lib. j: in colatura dissolve expressionem unc. jß agarici trochiscati in aqua melissæ cum dr. ij cinnamomi & serici crudi in nodulo positi, dr. iij: & cum sacchari, quart. j: oxymelitis simplicis, unc. iij: succi pomorum, quart. j: fiat syrupus utendus ex decreto Medici.

ANNOTATIONES.

I Nos tandem deteximus illud totum de quo illa queritur esse hypochondriacum, & non tam caput per se affectum esse, quam propter flatulentam & malignam naturam flatus melancholici & atrabilarii. Olim excretioni sanguinis per nares erat obnoxia, quod forte fecit reddiditque humores sinceriores, & veluti suo privatos sero naturali. Et quod modo de una parte conqueratur, modo de alia: idque in superficie corporis, quid impediet quominus dicamus affectum

(γ) De fluxibus muliebribus.

affectum esse ipsius habitus corporis eo modo quo illam auram quæ a pede efferebatur ad convulsionem non esse ab interno corpore, sed ab externo, ita placet Avicennæ; est enim ubi quidam morbi in habitu sunt, alii non, & si extuberaret aliquid in cute, omnino istis punctiōibus liberaretur.

2 Hippocrates in tabescentibus & phreniticis oculos ἐπίχρυς, pulverulentos possis dicere, observavit, part. 17. lib. 1. Prorrh.

3 Tandem quum interiisset, reperta est collectio putris & olide materiei in thorace, cujus serum eos dolores faciebat in partibus vicinis, & id pulmonicis est familiare.

4 Ceterum videmus plerisque salivam dulcem & veluti insulsam esse, aliis salivam nitrosam; aut alius vehementioris qualitatis, ita quoque de fluxionibus dici potest. Talis autem generatio peculiarem naturam corporis cujusque sequitur: Unde Hippocrates lib. 2. Epid. sub finem sectionis primæ vocat corpus ἀλμῶδες, quod humore nitroso & salso abundat, & a cujus capite maxime fluit talis humor præsertim quum a pulmone caput calefactum fuerit: Quod notandum.

5 Accedit quod mulieres quæ calidiore & arente calore sunt præditæ, & corrumpunt alimentum, & pravis utuntur cibis, ut inde augeatur cacochymia.

6 Immo idem rheuma in coryzis urit & refrigerat, quum in cerebro est calor extraneus, & calor naturalis paucus est, dum vi caloris non naturalis excitatur in solum ambitum cerebri, & præsertim in occipitis & syncipitis partem aliquam humor tenuis qui sudoris instar exsudat, dum ille humor refrigerat ob membranas sensus adest frigoris: sic calent aliquando, & se gelu sentire dicunt in capite: Causa vero potissima propter quam dum ab interno corpore cerebri exprimitur humor in membranas, aut in pericranium sensum frigoris in ipsis membranis inducit, tametsi & a loco calido efferatur, & forte ipse sit nitrosus & salsus, causa, inquam, est quoniam iste humor de natura cerebri retinet, at cerebrum frigidum est, quia spermaticum: Deinde quatenus ille humor de natura aquea retinet, tametsi sui interiore principio calidus sit, quia nitrosus, quia salsus, tamen quia retinet de natura aqueæ, facile frigiditatem inducit & accipit: sic sanguis ab Hippocrate frigidus dicitur, & humor melancholicus dicitur siccus, quum tamen humidus consistentia sit. Maxime vero puto sensum frigoris inducere ex eventu eo modo quo videmus humorem calidum, a calido loco per sudores profectum inducere sensum frigoris, quia in habitu refrigeratur, & non regitur a calore suo, sed is calor evanuit sic, credo, in membranas; roris modo, inutilis humor exprimitur, qui restitans ibi & ob densitatem ossis non transpirans refrigeratur. Et sic a nitroso humore sensus frigoris inducitur.

7 An rigorem febris sequatur. Vide Galenum cap. 5. lib. 2. de diff. feb. libro de inæquali intemperie: com. 3. in lib. 1. Epidemiōn. Et in nostro lib. de Epiala febre.

8 Præclara est decisio de ea re apud Arculanum cap. de phthisi ubi docet quomodo in phthisi sit evacuandum, & quomodo non evacuandum.

9 Et Hippocrates, lib. de vetere medicina, abunde docet in salsis & acuis fluxionibus mitificandum esse, non autem evacuandum.

10 Inter ceteros locos, ad hanc maxime mulierem pertinet locus lib. 2. Prorrh. in quem Galenus non scripsit, ubi graphice morbus illius describi videtur.

12 Atque hæc mulier si tussiret, corpus internum subiret catarrhus, nunc vero quum non tussiat, sed externam capacitatem fluxio appetat, non mirum si tot dolores persentiscat. Et duo sunt commemorabiles loci huc pertinentes, prior est ex lib. 2. Epid. sect. 2. ubi docet cuidam virgini manum, & crus siderata esse quum nil commemorabile tussiret, quasi vero suppressio materiæ quæ tussim excitare deberet, eam siderationem attulerit: Ita hercle: Nam & Hippocrates in Coacis ait, Quibus falsuginosa sputa & tussis supprimuntur, his corpus velut a pustulis rubescit. Vide Com. in part. 4. lib. 6. Epid. sectione 4.

13 Ad hanc historiam valet locus præclarus ex sect. 3. lib. 2. Epid. ubi agit de asperitatibus cutis, &c. & inter cetera Langii Epist. 15. lib. 2. de puncticula: & lib. nostr. Ephemeridon. Et de exanthematis quæ ut culeum morsus erant: Et Hippocrates rationem generationis horum proponit: quod ad institutum valde pertinet, lib. 5. Epid. Et Aëtius cap. 129. Te-trab. 2. serm. 1. Febres in quibus puncticulæ apparent sunt adurentes, & facile ad manum calor remittit: forte de iis audiendus locus lib. 6. Epid. sect. 8. de febribus quas περιχταις (z) vocat. Et lib. 7. Epid. locus præclarus de eruptione exanthematon περιχταύρων (a).

CONSILIUM CXV.

De febre semitertiana.

UXOR proscribæ nomine Guillemine, quum & catarrhosa foret, & colicis doloribus obnoxia, tamen fervidiore hepate in febrem incidit continuam mense Junio: vagabantur tunc febres ardentes satis mali moris. Statim initio horrenda fuerunt omnia, dolor ingens capitis, & veluti cujusdam παραφορᾶς (b), & perturbationis mentis argumentum, vomitiones frequentes, ardor summus; erat revera aliquid hemitritæon: nam humores ita erant ἑτερογενεῖς (c); & bilis pituitæque adeoque crudi succi, tum qui a capite descendens per quamdam colliquationem, aut diffusionem potius in venas, & habitum corporis irruerat horroris sensum inferens, tum peculiariter in ejus corpore & redundabat, & ob diuturnitatem constitutionis humidæ & austrinæ, in qua congeritur humor, nec diffilatur, præsertim in mulieribus quarum corpora sunt ὑπόλευκα & ποώδεια (d), succrescebat, copia (inquam) tanta fuit, ut mirum non sit,

(z) Incensivas.
(a) Ambullorum.
(b) Perturbationis mentis.

(c) Heterogenei.
(d) Subalbicantia, & rheumatica.

fit, si inæqualitas summa fuerit, curandi difficultas, & periculum mortis, quam nos certo expectabamus: varietas enim ista humorum partim confusorum, partim diverso loco positorum, & putrescentium, nullum non dat negotium naturæ, febris ad 14. diem perseveravit. Primis diebus multa iudicatoria non iudicantia apparuerunt: & quum urinae initio valde confusæ existerent, flammeæ, tenuiores factæ sunt: sed id non placebat. Reduplicaciones erant nocturnæ, & perfrigeratio quædam levis præcedebat, ac si novus esset paroxysmus: sed id motu fiebat non periodico, sed a venis in venas, & a loco in locum, non in habitum corporis, quomodo fit in febribus intermittentibus periodicis, ut nos in historia de Sangermano explicuimus. Sed tria valde terrifica fuerunt: primum quod erat comatosâ, sed κῶμα erat potius ἀγρυπνῶ (e), & somnus tædebat, nam quum primum in somnum se componeret, statim delirabat: secundum perfrigeratio tibiæ & pedum sæpe erat, ut recalescere fere non posset: unde in lipyriæ febris suspicionem veniebamus: tertium pulsus imminutus valde erat, & nescio quid διαφορητικόν: quartum, metus erat inflammationis pulmonis, ut pleuritidis latentis: perpetuo enim fere de latere dextro ad manus regionem quæstæ est, ut propterea consultum fuerit ei tamquam pleuriticæ, neglecto reliquo morbo I. Et de dolore isto lateris valde laborabamus, an vere esset pleuritis, an congestio ibi esset (erant enim magna congestionis argumenta, unde excrevit e pulmone multa satis horrenda) an fluxio a capite, an translatio a ventre inferiore: unde fit ut (quod Hippocrates *libris de morbis* annotavit) facile febris ardens peripneumoniam & lethargicam quamdam dispositionem, non a capite ipso primo affecto, sed pulmone & affecto, & obstructo, ut liber non sit exitus spirituum, & ob copiam vaporum a pulmone incandescente elatorum, & maligne ferientium: quod notandum. Ac valde decipiuntur Medici. Hac de re Hippocrates caput præclarum scripsit de lethargo, ubi lethargum ait oriri per quamdam peripneumoniam affinitatem, & in isto lethargo potius pulmoni quam capiti consulit: hoc morbo laboravit Domina le Boindre: & aliquid simile fuit in vidua Domini Garnier, ut nos in *lib. 2. Epid. nostrorum* scripsimus. Ac primum consimilem huic historiæ quamdam historiam scripsit Hippocrates *lib. 2. Epid. In Perinthum circa solstitium venimus, &c. Æstate febres ardentes populariter grassatæ sunt multæ.* Et cetera consequuntur quæ longum esset recensere.

Quod ad primum pertinet, quomodo nimirum obfuerit somnus, tum ob malignitatem materiei revocatæ a superficie ad centrum, tum ob dominatum caloris, dictum jam ante est abunde, quod ad infinitos prope ægros pertinere potest: nam quum calor contra naturam superat naturalem, fere turbati sunt somni. Ac revera terrifica omnia fuerunt, ut ante dictum est, tum ob corruptorum humorum κακόνδεσιν (f), quæ communem corruptionem superat, tum ob caloris febrilis dominatum. Unde

in Epid.

Hippoc. lib. 1. de morb. & lib. 3. cap. de febre ardente, & lib. 2. Epidem. meorum. Quid sit letharg. apud Hippocr. lib. 3. de morbis.

(e) Coma vigil.

(f) Malignitatem.

in *Epid.* notatum est terrificæ sæpe accidentia initio morborum evenire, ob summam humorum intus latentium corruptionem ut Galenus annotat: & inter cetera memorabilis locus in *lib. 2. Prorrh.* in quem Galenus non commentus est: *In principiis febrium sive delirium accesserit, sive aliqujus membri fideratio, periturum hominem scito, si non ex optimis signis aliquod accedat, aut corporis vires adsunt.* At hæc mulier tantopere initio animo concussa est, & perturbata, ut ea omnino deliratura putaretur.

Valde perturbabat quod non poterat ἀναθρῆμαίνεσθαι (g), & quod frigus erat pedum summum, non periodicum, sed velut judicatorium, non judicans tamen. Multis locis docuimus malum esse in febribus modo calefieri, modo incalescere, pejus vero esse celerem in utrumque mutationem: Quod cur fiat non dicendum, quum & ex antecedentibus, & ex *lib. nostro Epid.* satis patere possit, quum distinxerimus frigus positivum & privativum. Revera putabamus frigus esse privativum, sed potius ad positivum accedebat, quum & catarrhosa esset, & colicis doloribus a crudo succo obnoxia, quo fit ut ob humorum varietatem hoc facile eveniret. Accedit quod quum frigus istud apparet, natura aliquando idem vult conari quod & in rigoribus, sed quum materia parata non sit, illud totum quod apparet judicatorium est, non judicans. Et revera nisi in florenti ætate fuisset, interiisset: numquam enim tot judicatoria vidimus. At hæc mala sunt: siquidem verum quod aut mortem intentent, aut malum denuntient. Sed ex *lib. 2. Epid.* & alio loco patet duo genera esse τῶν κρίσεων (h); quædam enim simpliciter judicatoria dicuntur, quæ quoniam absolute non judicant, aut ob indispositionem materiæ, aut quia omnino natura valida non est, ideo δύσκριτα (i) dicuntur, & judicarent si nil impediret. Alia judicatoria præterquam quod vim judicandi non habent, aut omnimodam materiæ pravitatem significant, aut παλινδρομεῖν (k) ad partes nobiles, aut naturam labentem, ut vires protritæ omnino fatiscant, ut ad τὰ κρίνοντα (l) nullus amplius sit gradus: & hæc omnino prava sunt: & vere in morbis malignis apparent in quibus morbi status solet deterior multo apparere die critico, quo tempore aut perfectæ coctionis, aut saltem incipientis nota aliqua deberet apparere. Quo in sensu accipere oportet illud Galeni quod in morbis malignis proprium sit, ut diebus criticis deteriores fiant: de quo amplius dictum est ante, & tamen sine hac disputatione ea quæ ante dicta sunt nullo modo intelligi possunt. Sed si quando occurrat disputare περὶ τῶν κρίσεων (m), amplissimus est locus in *com. in Prorrheticon*: in quo plenius velis ea explicat quæ pertinent ad τὰ κρίσιμα (n), quorum duo genera explicantur, unum eorum quæ δύσκριτα (o) vocantur, & ea τὰς ἀκρισίας (p) faciunt; alia ad deterius

Lib. 2. Epid.
dem. sect. 1.
Judicatoria
duplicia.

Part. 35. lib.
3. Prorrh.

- (g) Recalescere.
(h) Criticorum.
(i) Quæ ægre judicantur.
(k) Recursum.
(l) Judicantia.

- (m) De judicantibus.
(n) Judicatoria.
(o) Difficilis judicationis.
(p) Injudicationes.

deterius vergunt, & omnino mala sunt, cujusmodi sunt ea quæ in pestilentibus morbis spectantur, ut sudor diaphoreticus, nigrarum dejectionum excretio, & sexcenta alia.

Atque Galenus in *comm. in illam particulam* maxime inter judicatoria mala numerat partium, aut totius corporis perfrigerationem quæ calefieri non potest: quod maxime ægræ nostræ contigit.

Pulsus erat valde imminutus, quod quum præter vacuationem aliquam insignem evenit, malum est ut signum & ut causa: etenim *κακὸν δέσας* (q) sæpe signum existit: Videatur Galenus in *Prorrh.*

Porro ad hujus tractationis finem nonnulla adjiciemus quorum intelligentia ad medendum apprime pertinet. Nam quum urinas hujus mulieris crassas & turbidas videremus, annuentibus ceteris, libentius secandi venam, & purgandi consilium capiebamus. Sed omiſſa venæ sectione, videndum quid statuatur Galenus; & Hippocrates de indicatione purgandi sumenda ex urinis, ita ait: *Quibus initio urinae crassæ ac nebulosæ fuerint, hos annuentibus ceteris, purgare convenit. Quod si urinae inter initia tenues fuerint, tales non purgabis.* Nomine crassarum urinarum Galenus coctionem & mitificationem quamdam materie audit, contra, tenuium nomine, cruditatem. Et hæc verba Hippocratis magni sunt ad medendum momenti. Nam quum incidimus in morbos, sæpe sunt urinae tenues, aliquando sunt grumosæ & crassæ: priores a medicamento eradicante dehortantur: posteriores nonnumquam suadent; at quum perturbatae sunt, & crassæ cum aliqua æqualitate, tunc audacius purgandi occasio capiatur: Et quo propius ad sanitatem accedimus, eo suam quamdam tenuitatem cum bonitate caloris repetunt ac recipiunt. Inter cetera de duobus monere oportet, quorum prius aliqua ex parte explicatum est, sed propter rei difficultatem & dignitatem majore explicatione opus habet, posterius vero est de quibusdam vertiginibus & perturbationibus capitis quæ initio morborumprehendunt. Prius est de partium quarundam perfrigeratione quæ in morbo acuto, & febre continua valde periculosa est: de hoc ante & in hoc capite, & infinitis locis dictum est quum explicarem quid differret privans frigus a positivo: Galenus autem nova quadam explicatione illustravit rem totam de perfrigeratione partium in causo. Ac primum explicat duplicem *καύσος* (r), apud Hippocratem 4. *Acutorum*, unum a tenui & seroso ichore cum terrificis symptomatis, alium autem ab alia quadam causa ortum. Nam causus exactus a flava bile est, non exactus a pituita quadam falsa aut acida, unde eorum, qui tali causo tenentur, lingua falsa seu falsuginosa existit, non autem amarulenta, ut in exquisito causo: non adeo urens calor percipitur, ut in vero causo, lingua nigra non est; sunt tamen multa communia symptomata, ut jactiones, vigiliæ, &c. Et inter cetera notandum est unum de alvi constitutione in utroque causo, nam dum loquitur de vero causo ait, *dejectiones sunt liquidæ & pallidæ*: Est enim consentaneum, ut quoniam humor

Com. in pars.

5. lib. 2.

Prorrh. & in

partic. 17. lib.

3. Prorrh.

Part. 43. lib.

4. acutor.

Part. 13. lib.

4. acutor.

Ballonii Oper. Tom. II.

N n n

mor

(q) Malignitatis.

(r) Febrem ardentem.

mor est tenuis, quoniam facile movetur, & febris ob perennem generationem ichoris reaccenditur facile, ut alvus solvatur pallida excretionem, quæ est morbo analoga: At in non vero causo dixit simpliciter, alvus soluta, non addit, talibus vel talibus excrementis, quoniam humor pituitosus qui febrem facit non tam facilem habet exitum, ac humor biliosus & pallidus. Et ideo Galenus *in eo comm.* ita ait: *Pituitosus humor nec facile excernitur, nec febrem auget, nec sitim ardentem habet, nec in spiritum vertitur.* Ideoque de febre a tali humore nata ita ait Hippocrates: *Alvus soluta, quatenus ea excernat quæ excernere ipsi non adversatur. Solvitur enim venter non tamen secundum humoris cujuspiam formam & speciem, sed iis, quæ in alimentum sunt ministrata, corruptis.* Id est, in vero causo ob tenuitatem materie facile laxatur alvus, eaque redduntur quæ morbo sunt analoga ob sequacitatem materie: at in alio non exquisito causo quum materia sit crassior viscosior, si forte alvus solvitur, non tam ea materia excernitur morbifica, quam cruditas quædam ob ea quæ assumpta sunt: quod nos in Domini Bironii nepote Domino du Plessis observavimus: Nam quum laboraret febré continua ad causam non legitimum accedente, & esset habitu pituitoso aliquantum, non excernebantur biliosa, ichorosa, qualia excerni potuissent in vero causo, sed quædam glutinosa, ac si chyli magna pars in gluten & corruptam similem materiam versa fuisset. Et si quando alias, in hoc agro verum comperi quod Hippocrates, & Galenus illo loco conscripserunt.

Nunc ut ad rem reditus fiat, quum duplex iste sit καύσις, unus verus a bilioso humore, alter non verus ab humore pituitesciente magis: Hippocrates, dum secundi καύσε mentionem fecit, meminit refrigerationis extimarum. An vero partium refrigeratio extimarum non æque ad verum causam ac ad non legitimum referetur? Galenus meo quidem iudicio non satis distincte rem explicavit: ait enim non in causo omnino verum esse ut eveniat partium extimarum refrigeratio, sed si malignus sit. At quis dubitat non potius in vero causo evenire istam refrigerationem quam in non vero? Nam in vero causo phlogosis est summa in partibus internis cujus occasione revocatur facile calor foris intro, unde sensus frigoris summus in extimis adest: & tamen etiam in vero causo non adest ista refrigeratio extimarum, nisi etiam per se malignus sit. Omnino autem in febre omni partium extimarum refrigeratio evenit (ait Galenus) aut propter phlegmonem internam, aut summam naturæ imbecillitatem, addo, caloris naturalis paupertatem ex *com. in part. 8. lib. 2. Prorrh.* Et fieri potest ut secundus causus nascatur ob phlegmonem a crassis & viscosis humoribus natam (nam secundi causi originem & causam a crassis & pituitosis repetivimus,) tunc quis dubitat quin ob talem phlegmonem revocetur intro calor, & sic partium extimarum refrigeratio contingat: & tunc malignus est ut voluit ante Galenus. Sed non video cur potius attribuerit istam extimarum partium refrigerationem posteriori & illegitimo causo quam priori & legitimo. Ego vero aliam probabiliorem rationem afferam. Quum Hippocrates ex symptomatis propriis secundi causi numerat extimarum refrigerationem, non tam intelligit de ea refrigeratione quæ

*Comm. in
part. 16. lib. 4.
Acutor. & in
part. 47. ejus-
dem libri.*

quæ aut paupertatem caloris sequitur, aut phlegmonem internam, aut summam naturæ imbecillitatem, quæ ob crudos, frigidos, pituitosos, & viscidos succos, fit. Prior refrigeratio in veros causas incidit, & privativum frigus est. Posterior pituitosiores morbos potius comitatur, & positivum frigus est: Quomodo catarrhosos, & pituitosos, & crudis abundantes succis videmus refrigerescere in partibus extimis. Sic quum secundus causus agnoscat crudum succum causam sui, non mirum si partium quædam refrigeratio contingat non perniciofa: nisi forte (ut excusemus Galenum) dicamus istam perfrigerationem in secundo causo evenire ob speciem quamdam phlogoseos quam fovet crudus humor conculcatus & congestus in parte aliqua, ut in mesenterio & pancreate, ac si interna quædam phlegmone foret.

Quod vero notandum est, & quod pertinet ad historiam de Domina a Chalmontio, urentis caloris & flammei perceptio non solum est in biliosis corporibus, & biliosis febribus, sed sæpe in pituitosis, præsertim si pituita sit falsa. Ne quis decipiatur ratus igneum calorem a bile tantum esse, audiat ea de re Galenus: *In pituitosis febribus fumosa est caliditatis substantia, quum scilicet, vel in ventre, vel hepate, vel pulmone falsus humor putruerit, ob quam fumosam substantiam caliditas ignea redditur.* Quod declarant peripneumoniam a pituita falsa, in quibus calor extinguibilis non est, & inexhausta sitis: nam multo facilius temperatur ardor & sitis excitata ob materiam biliosam, quam ob phlegma putre & falsum. Et ex duobus quæ ad explicandum proposita fuerunt, unum jam a nobis expositum est: restat alterum de illis gravibus vertiginibus, quibus plerique vexantur in magnas febres casuri. Deinde unum addemus de alvi facilitate, ut lejentaria metueretur; tamen contulit valde qualificumque fuerit ista solutio alvi, Aphorismus est Hippocratis: *Quibus in febribus vertigines ab initio & capitis pulsus sunt, & urina tenuis, his ad judicationes usque febris accessionem expectare oportet; quod si quoque delirant, nihil mirum.* Quæ omnia huic ægræ conveniunt. Et quoniam multa præclare dicuntur a Galeno in eo Comment. de causa vertiginum, de vi caloris contra naturam in effundendis & dissipandis, & provocandis humoribus, quorum intelligentia ad ea quæ hoc loco dicuntur valde pertinet, Lectorem ad ejusmodi Commentarium relegabimus.

Comm. in
part. 16. lib. 4.
acutor.

Part. 42. lib. 4.
acutor.

Part. 17. lib. 4.
acutor.

Alvus in ea facilis & liquida fuit, quod nos paullo ante docuimus evenire in causo non legitimo, & quomodo fieret, aperuimus, item & in tractatu de Sangermani morbo; nunc addemus locum præclarum a Galeno conscriptum, dum reddit rationem cur in febribus *καυσώδεις* (s), quarum focus est in pulmone, alvus adstricta est, maxime vero quum hepar est inflammatum. Hoc enim inflammato alias excrementa sunt *αυρῶδεις* (t), alias liquida, atque ita ait: *Quibus in jecore causi radix subest, & qui ob jecur causo laborant, iis quæ excernuntur alias sunt liquida, interdum sicca sunt, combustis scilicet a visceris phlegmone, & in nucleum*

N n n 2

formatis

(s) Ardentibus.

(t) Baccis caprarum similia.

468 CONSILIORUM MEDICINALIUM,

formatis excrementis. Quum igitur viscus hoc phlegmone solum tentatur, indurabuntur excrementa: verum si cum phlegmone fuerit & imbecillitas, liquida dejiciuntur, viscere scilicet alimentum ad se attrahere nequeunte. Sed dejectiones ejusmodi ab iis quæ ventre affecto fiunt chylositate distinguuntur: (Græce τῷ κυχλῶδαι, melius chylosificatione, aut chyloseos actione interpretaberis.) Nam si chylus non attrahitur, chylosa fere sunt excrementa.

A N N O T A T I O.

1. Quæcumque mulieres, idem & de viris, dum sanæ sunt, dolent de latere aliquo, quum febricitant, æque dolent ac si pleuritica essent vere. Et revera cum iis, ut cum pleuriticis agendum.

C O N S I L I U M C X V I.

Ad febrem & dentium dolorem.

Part. 29. sect.
3. lib. 6. Epid.

Cap. 9. Te-
trab. 1. ser. 4.

Cap. 5. Te-
trab. 1. ser. 4.

Consulis Scaronis pusio sedecimestris, jam per menses sex aut quinque contabescit ac emaciatur: Magnum argumentum est cutis laxitas: nam omnis extenuatio primum laxat, deinde distendit; contra refectio distendit, deinde laxat, laxitate quadam laudabili, non qualis ab evacuatione insequi solet. Deprehendimus illum febrientem, dentientem erumpentibus dentibus molaribus: quæ omnia febres, vigilias, alvi profluvia consecutione quadam afferunt. Notandum enim quod demonstrat Aëtius turbari ventrem dentientibus pueris propter exsolutionem, & inflammationem ventriculo communicatam: nam inflammatis gingivis peculiaris in ore febris esse videtur: facile autem ventriculus in illius partis consensum ob continuitatem membranarum trahi solet. Sic putant pleuritidi succedere fluorem alvi, inflammationis communicatione cum hepate & partibus nutritioni consecratis. Sed quoniam extenuationis macieque rudimenta aliqua non ita pridem paruerunt, illius causa altius repetenda, vel a pueri habitu, & ἰδιοσυγκρασία, vel a nutrimento. Puer natus est, & satus parentibus biliosis, hepate ficciore & calidiore præditis: Nutrix emaciata est, sicca, æfluante corpore & squalido, & ob perpetuas pueri vigilias somno blando non indulget: ut non mirum sit si in symptomaton malorumque communione & pueri & nutricis neuter proficiat: lac nec colore, nec odore, nec sapore laudabile est: album esse debet & æquale, gustu dulce & velut mellitum, olfactu gratum, ut pluribus definit Aëtius: Itaque providendum nutrici, puero, tum ratione febris, tum ratione dentitionis, tum inveteratæ jam emaciationis.

Adjungenda nutrix alteri, ne si altera ablegetur continuo ob insolentiam alterius nutricis puer ægrius ferat, & novi casus occasio adsit: sic interponent operas, & altera alteri vicariam supponet manum. Nutrix præsertim dentitionis tempore vino abstineat Aëtii consilio: hordeata aqua
utatur

utatur & jusculis multis alterantibus. Puer nutriatur pane in jusculis infriato: decocto pullorum: & ad facilitatem exertionis dentium gingivæ melle anacardino aut communi Narbonensi illinantur, aut lacte canino, & conferet cerebrum leporinum consilio Aëtii: Item circumlinetur oleum dulce partibus vicinis: Item radix colocynthidis in cannula aurea aut argentea inclusa & gestata confert: aut jaspis viridis. Nil mandat duriusculum: & omnino non est prohibendus alvi fluor, alioqui metus est translocationis ad partes superiores. Consultus est litus ex oleo rosato in toto corpore, ad caloris contemperationem: sed quum perseverasset alvi fluor, & oborta esset febris continua cum vigiliis, jactationibus, ut inde ἀσάθης (u) foret, necnon interiora arderent, partibus externis parum refrigerantibus, denique vomituriendi finis non esset, & magna esset suspicio febris lipyriæ, & brevis mortis, hæc quæ sequuntur imperantur.

Primum, Epithemata ad regionem cordis & hepatis additis trochiscis de caphura.

Litus ex rosaceo tum in ventre, tum in rachitide.

Item eodem confert litus ad totum ventrem ex mucaginibus feminis altheæ, psyllii, cydoniorum addito succo lactucæ, & oleo rosato cum mastichino. Et quum præter puerorum morem digitum in os immitteret ad ciendum vomitum, hoc suspicionem attulit aut vermis in os ventriculi reptantis (idem enim paullo ante in puellula evenerat, & excretus vermis est) aut oris ventriculi κακώσις (x), quod ῥιπτασμοῦ ἢ ἀλυσμοῦ (y) causa est inter ceteros, auctore Galeno in *primum prognosticon*: ideo visum est Medicis utile fore si grana aliquot theriacæ aqua cardui dissolverentur, & potui darentur, ad vermem, si quis sit, sopiendum, & κακοήθειαν (z), si qua sit, domandam: non longe post data infusio ex rheo, & granis unicornis. Et quoniam ingens erat sitis, & febris, unaque nutrix vix esset, maxime quoniam calor igneus ex ore pueri manans lac exstinguit, aut minuit, nutrix jubetur vino abstinere, jusculis nullis uti, maxime vero decocto avenæ ubera perfundere: immo & eo decocto in potu uti, bracteolas seu folia auri mammarum papillis applicare, ad lactis conservandam temperiem. Puero somnus conciliatur litu temporum ex oxyrhodino, applicitis foliis lactucæ: In jusculo pulli incoquantur tres drachmæ seminis papaveris albi cum lactuca in taleolas secta. Miraculo hoc profuit somnum conciliando, & ardorem mortis, aut marcoris auctorem futurum: non parcitur potui: Immo ætatula usum limonum frustra tim incisorum non dissuadet. Lacte asinæ dentium acetabula linuntur; convaluit.

(u) Anxiosa.
(x) Malæ affectionis;

(y) Jactationis & anxietatis;
(z) Malignitatem.

CONSILIUM CXVII.

Seu Enchiridion sanitatis D. Henrico Hervillæo, in militiam profecturo, præscriptum.

SI necessitas urget infundetur clyfma ex hydromelle, aut jusculo domesticico, aut aqua falsa dissolvendo catholicon.

Pilulis ex rheo ad dr. j. utetur si forte gravior sibi videatur, aut ante coenam tres pilulas, sine quibus deglutiet.

Si nec febris adest, nec dolor capitis in vino albo rheum ad dr. ijß infundet; sin minus, in ptisana dissolvendo unc. j. syrupi rosarum pallidarum, aut catholici, dr. vj: diaphoenici, dr. j.

Nonnisi urgente necessitate demendus sanguis, nam cum sit λεπτόφλεβος (a), non facile feret phlebotomiam, nisi aut affuerit febris αἰχμόλος (b), aut difficultas spirandi; bechicis utetur si forte tussis urgeat.

Utetur bolo aut cassiæ, aut catholiconis duplicis. Ad vitandum aërem corruptum pomum odoriferum gestabit, aut nodulum ex caryophyllis & cinnam.

Utetur mithridatio ex vino albo aut conserva rosarum.

Si vulneratus fuerit, pulvere rhei cum mumia utetur, addito mithridatio.

Si forte oppressus fuerit, aut pessundatus, involvetur panno in vino madefacto: Item mithridatio ad proliciendum sudorem.

Si dolor colicus urgeat, fots ex chamæmelo, & feminibus lini, & foenugræci utetur: Valet quoque equinum stercus.

CONSILIUM CXVIII.

De febre continua.

I Vicarius Sanctorum Gervas. & Prot. ad Natalitium Domini, quum caput doluisset (sed id ad usum novi vini referebat) in febrem incidit: 2 ea erat lenta, & in viscerum latente phlogosi posita: siquidem fauces erant velut inflammatae & erysipelatoza phlogosi tentatae: quod aut exaltationis vi fiebat, aut flammea quadam anathymias. Immo non tam de febre querebatur, quam de amarore quodam oris, & dentium luriditate scabritieque & squallore, necnon de faucium ardore isto. Alii
ad

(a) Tenuibus & angustis venis.

(b) Effatu digna & conspicua.

ad defillationem ferinam referebant, alii ad pulmonum quoddam latens incendium, alii ad viscerum calorem & dyscrasiam, alii quoque ad cordis calorem impense auctum, & hepatis quamdam siccitatem. D. Magnus carbunculofam quamdam dispositionem dicebat subesse, ut habitu corporis existente *ὑποδιαφορῆς* (c), & ichore sanieque difflatione prohibitis, & calore effumationem difflationemque non habente, tum ob corporis constitutionem, nam densus est habitu, & quodammodo citrinus, tum ob tempus ipsum quod austrinum fuerat, & post proxime hiems succedit quæ omnia suppresserat, sic corpore minime existente difflabili suppressum est excrementum quod circum perioestia dolores excitat, & dum tumultuarie sanguini admisceri vult rigoris cujusdam sensum exhibet, & veluti formicarii morsus & deambulationis: Ita enim Veteres symptoma hoc velut formicarum deambulationi comparaverunt. Et tale symptoma revera paralyseos aliquando est velut prænuntius & præambulo: aliquando catarrhi est comes, aliquando est cacochymi sanguinis consequens: unde videmus cacochymos si in sole apricentur horrere, & sensum punitionis fornicationisque circum partes sentientes habere: fit enim ut morborum principii sanguis purus existat, ut non calefactus & alteratus a calore febrili qui omnia corrumpit & immutat, item non mutatus mixture rei alienæ, utpote feri a cacochymia contenta in mesenterio per transsumptionem in vasa communicati, quod in *libris de morbis* Hippocrates appellat accommodato verbo τὸ αἷμα διεπῆν, id est serosam naturam acquirere, relicta temperie, & qualitate, & propria sanguinis natura, aut ea valde immutata. Revera in hoc viro, si quo in alio, peculiaris excrementi est suppressio; ad hanc fecit peculiaris natura, habitus corporis, tempus, & prætermissa occasio sanitati suæ studendi: nam quum diligentius suum munus ecclesiasticum prosequitur, ei non vacat esse ægroto, & non expectat illud tempus in quo natura post coctionem tandem secretionem facta victrix ac domitrix morborum existit. Nullus enim morbus diuturnus umquam superatus est, nisi cum ingenti & longo rerum *ἰσπορευῶν* (d) profluvio, aut sudoribus diu emanantibus præsertim a somno coctis humoribus & domita cacochymia. Quod in plerisque a nobis observatum est, qui diu laborantes ultro citroque purgati, non cessarunt de adversa valetudine queri, donec per 20. aut 30. dies copiosus sudor toto corpore emanarit. Sic in hoc ægro nostro puto exactam quidem portionem materiæ, sed τὸ ἑμπύρευμα (e), & anima morbi intus relicta est. Sed & dolor ingens capitis cum constrictionis sensu, & punitione, & lancinatione declarat eum dolorem qui olim per sympathiam erat factum, esse per protopathiam: ut ea effumatio magna facta ob difflationis cutis prohibitionem caput obsederit; & in venis, arteriisque cerebri & jam in quibusdam inanitatibus (alioqui malum non tam foret rebelle & obstinatum) sedem firmaverit, melancholici humoris jam deterioris, quam antea esset, facti naturam adipiscens. Quomodo audiendum illud Hippocratis: *Lib. de arte.*

Cavities

(c) Ægre perspirante.

(d) Heterogenearum.

(e) Ignitio.

472 CONSILIORUM MEDICINALIUM,

6. Epid.

Cavitates corporis nostri dum sani sumus spiritu plenæ sunt, dum ægrotamus; ichore & sanie. Sic qui diu ægrotant, alterato fere omnino sanguine & reliquis quæ fluunt & refluant, modo in hac parte, modo in illa dolorem sentiunt: Immo & veluti impetu quodam facto impetiginosi, aut leprosi, aut scabiosi fiunt, relicto in cute vitio, & perpurgato corporis centro, ut Simoni contigit. Sic quibus hoc beneficium naturæ negatum est, nisi alia via & ratione sese natura expediverit, dum semen morbi & fermentum ipsum fovet, non est mirum si aut in novos morbos incidant, aut si priores alant. In hoc ægro & totius corporis, & capitis ratio habenda: Et antequam hiems accedat, præsertim dum autumnales morbi sunt in procinctu, bonum est eum arte juvare. Itaque ea methodo progrediendum erit in oppugnatione mali obstinato animo ægrum impetentis.

Primum parabuntur clysteres ex decocto melissæ, buglossi, borraginis, & herbarum spleniticarum.

Purgabitur decocto radicum aperientium & rerum splenicarum additis hepaticis humidis, ut hepatica, intybo utroque, scariola, chondrilla, portulaca, cichorio omni, violis, pomis redolentibus, cardiacis frigidis ut rosa, violis, nymphæa, ebore, santalis, oxalide, serico crudo; item splenicis refrigerantibus: Cortice radice tamarisci, asplenio, adianto, seride, feminibus frigidis, foliis vitis; in decocto agaricus, folia fennæ & turbith (pauca in quantitate) addentur.

Post duas doses supradictas utetur apozemate ex his herbis, additis succis & serico crudo.

Aperietur vena basilica sinistra.

Dabitur tertia dosis apozematis solutivi.

Balneo utetur universali ad tres dies.

Caput abluetur lixivio ex sarmentorum cineribus additis folliculis & agarico.

Si dolor perseveret, aperietur vena pulsatis in temporibus.

Apophlegmatismis utetur.

Tandem si non conquieverit dolor, arteriotome fiet.

ANNOTATIONES.

1. Morbus istius Vicarii erat febris lenta continua essentialis & cujus ideam, speciem, ingenium & essentiam Fernelius explicavit libello de febribus.

2. Affectio ista redolet aliquid hypochondriacum. Et admirabilis est successus ætatum in quibus alias per quaterniones, alias per septenarios magnæ mutationes eveniunt. Et tunc incredibili quodam modo de valetudinis bonæ statu deceditur, & donec tempus istius mutationis transierit, non cessat animans male habere, & queri de valetudine. Nam & in libris de Diæta Hippocrates docet, quibusdam qui diu sani vixerunt circum 40. annum mutationes evenire & eas perniciosas: cur non etiam eodem modo in ætatibus nostris eveniat, quod & in magnis temporum mutationibus Hippocrates lib. de aëre,

aëre, & locis evenire observavit? Quid illud quod Hippocrates vitam nostram septem dierum esse ait?

3. Quum sæpius detractus esset sanguis, quod impurus videretur, tandem mitificatis humoribus, laudabilis apparuit. Nam fallebantur Medici existimantes superficiem pituitosam esse sanguinem corruptum. Galenus enim docet & aquam, & pituitam sæpe in superficie sanguinis apparere: Et Medici decipiuntur. Cap. 2. lib. de Atra bile.

4. Sensum hunc deambulantium formicarum numquam legi nisi semel apud Hippocratem dum disputat de tabe dorsali: & apud Hollerium quum agit de catarrho dorsali com. in Coac.

CONSILIUM CXIX.

Ad vermes.

DOmino de la Bournaliere, a vermibus afflicto hæc sunt præscripta quibus vere & autumnno appetente usus est.

℞. Absinthii vulgaris, agrimonie, centaurii minoris, ana, man. ℞: lupuli, seminis contra, ana, unc. ℞: florum chamæmeli, stæchados, ana, pug. j: fiat decoctio in aqua hordei: in colatura ad lib. ℞ dissolve confectionis hieræ, dr. iij: fiat clyster.

℞. Pulveris hieræ duplicata aloë, dr. j: rhei, scr. ij: massæ pilularum asfaiareth, & corticis myrobalanorum citrinarum, ana, scr. j: cum syrupo de absinthio, fiat massa utenda ad scr. j ante pastus.

℞. Conservæ florum anthos, cichorii, betonicæ, ana, unc. ℞: corticis citrii conditi, unc. j: coriandri præparati, scr. ℞: cornu cervi & rasuræ eboris, ana, gr. vj: mithridatii & theriacæ, ana, dr. ℞: confectionis alkermes, scr. j: cum syrupo de pomis & stæchade fiat opiata utenda sæpe.

I N D E X

V O C U M G R Æ C A R U M

Memoratu dignarum quæ in hoc Tomo continentur.

Numerus paginam designat.

ΑΡΟΤΕΡΩΣ τί. p. 118

ΑΘΛΗΠΤΟΝ quid. 443

ΑΘΡΟΝ. 232. 361

ΑΘΡΩΣ. ibid.

Αίματος πτύσις. 50

Ανομαλία, propria febr. putrid. 271

Ἀπεπτον ἢ ὠμόν differunt. 313

Απεπτον ἢ αμόν, an idem quod ξηρόν. 244

Απόληψις τῶν πνευμάτων. 450

Ασιτίας ἢ ἀποσιτίας διαφορά. 226

Ατμῶδες περίπλωμα. 313

Αυχμός. 238. 248

Αυχμός cum humore, sine humore. 242

Αχροα. 245

ΒΗΞ ἢ θυμός. 445

Βραχύπνοια succedens magnæ re-

spirationi quid. 274. 329

Βραχύπνοια unde ἢ δύσπνοια. 446

ΓΛΩΣΣΑ περιπνευμονική. 244

Γνώμη quid. 185

Τριφύμενον ἄλγος. 298

ΔΙΪΘΕΣΙΣ ἐρυσιπτελατώδης λειπυρίαν

parit. 252

Διάνοια quid. 185

Διωφθόρα quid. 407

Διάχυσις. 458

Διερῖν quid. 447

ΕΙΛΕΟΣ sumtum generalius. p. 252

Εκλυσίς quid. 367 & ante

Εκρυσίς quid. 30

Εκτασις solvit maniam. 114. 253

Εκτρωσμός. 30

Εκχύμωσις ἢ ἐγχύμωσις differunt. 415

Εμίειν καταχρηστικῶς. 193

verbi ἐνείη vis. 414

ΕΞ ἐμέτε quid significet. 262

Εξερυθροί quid. 302

Εξερυθροί cur melancholici. 129

Επαύρασις. 241

Επὶ ἢ ἐπιφέεσθαι. ibid.

Επιγινέσθαι τι. 227

Επιπαροξύνεσθαι quid. 270

Επισημασία ἀθλεπτος. 443

Επιστασις ἀθρόα. 232

Ετίφυσις ὀχτώδης. 241

Εύχροια an malum signum. 432. &

445. 69. 304

Εφθότης quid, item ἐψημένοι. 313

Εροδός quid. 253

ΘΕΪΟΝ frustra in morbis usurpatur. 271

Θεῖον ἢ θηριώδης vis. 444

Θερμόν τι. 181

Θλίψις & αἰωμαλία in pulsibus. 271

ΙΣΧΙΟΝ. 245

Ιχάρ τι. 229

INDEX VOCUM GRÆCARUM. 475

Κ Ἀρδιωγμός sumitur aliter apud Gal. in Aphorismis. p. 425

Καῦσος. 251

Καύση καὶ λειπυρίας διαφορά. 252

Κόπος. 279

Κρίσεως καὶ λύσεως διαφορά. 125

Λ Ἀρυξ. 246

Λειπυρίαν χολέρα λύει. 253

Λειπυρικά. 252

Λύειν quid. 251

Λύσεως καὶ κρίσεως differentia. 405

Μ Ἀνίαν solvit ἑκτασις. 114. 252

Μεγαλόσπαστοι qui. 440

Ν Ἀρκωτικά, an in febris con-ferant. 314. 315

Νόσημα ξηρόν. 239. 242

Νῆσος σύντροφος. 283

Ξ Ηοαρχίνα fictum verbum. 248

Ξηρασία. 245

Ξηρόν quid. 239

Ξηρὸς νῆσος, an idem quod ὠμός καὶ ἄπειπτος. 243

Ξηρότη πολλὴ anginam parit. 239

Ξηροφθαλμία. 242

Ο Ευρυμία in fluoribus alvi. 26

Οφθαλμία ξηρά. 239. & 240

Οφθαλμία οφθαλμίας. ibid.

Οφθαλμία ὑγρὰ. ibid.

Οφθαλμία ροαίης. 238

Οφθαλμία ξηρὰ bifariam. 240

Π Ἀλμός ὑποχονδρία. 412

Παλμὸς καὶ πτόμος differentia. 430

Παροξυσμὸς nomen an ad febres intermittentes pertinet. 433

Περίκλυσις ἱξερυθρος. 225. 229

Πλαδῖοντα. 243

Ποιὰ κρίσις. 260

τὰ Πολλὰ τι. 178

Πρόφασις quid. 177

Ρ Ευματική διάθεσις. pag. 222

Ροὺς γυναικείας. 26. 253. 295. 366

Ρῆ cura. 399

Ρῶ γυναικείῳ balnea. 460

Σ Παδων quid. 417

Σπατίλη quid. 441

Σπυρατάδια μετὰ περιττήσεως quid. 66

Συναγχή, Συναγχικὸν πάθημα. 238. 245

Συνάγχη χολώδης. 239

περὶ Συνάγχης. 238. 239. 240

Συνανδρωθῆναι quid. 141

Συνκινεῖσθαι corpus quid sit. 366

Συνορκή. 244

Σύντηξις. 458

Συσάσεως & κινήσεως causa. 447

Συσροφὴ ad hypochondrium. 449

Σφυγμοῦ nomen quid Hippocrati. 412

Τ Ελιυτὰν τί. 121. 182

Τύφς species. 271

Υ Γραίνεσθαι. 242

Υγρόν. 243

Υγνος ἐπιτηδευθείς. 313

Υπανωτικά quando conferant. 42. 312

Υποβορβορίζειν ἐν ξηρῷ. 313

Υποβορβορίζειν ἐν ξηρῷ. 239

Φ Ἀρυξ. 246

Φθινάδης ὀφθαλμία, vide ὀφθαλμία.

Φθίσειν τι. 176

Φθίσις ἀσαφὴς τι. 186

Φθίσις ὀφθαλμοῦ. 242

Χ Ολέρα ξηρὰ καὶ ὑγρὰ. 243

Χολέρα λειπυρίαν λύει. 251. 252

Ψ Ωροφθαλμία. 242

I N D E X

APHORISMORUM HIPPOCRATIS

qui hoc in opere explicantur.

Lib. I.	Aphor. 22.	Cocta medicari, &c.	pag. 117. 410
Lib. II.	Aphor. 6.	Qui parte laborant aliqua, &c.	185
Secl. II.	Aphor. 8.	Prorrh. Corporis partes extimæ si celeriter mutantur, &c.	273
Lib. II.	Aphor. 14.	Prorrh. Faciei color bonus & mæstitia, &c.	414
Lib. II.	Aphor. 28.	Febricitantibus non omnino leviter, &c.	176
Lib. II.	Aphor. 30.	Circa initia & fines omnia imbecilliora, &c.	ibid.
Lib. II.	Aphor. 45.	Quicumque pueri morbo comitiali laborant, &c.	137
Lib. III.	Aphor. 8.	Prorrh. Quibus lumborum labores περιόρται.	266
Lib. IV.	Aphor. 9.	Melancholici fortiter purgandi, &c.	118
Lib. IV.	Aphor. 18.	Dolores supra diaphragma, &c.	118
Lib. IV.	Aphor. 23.	Quibus ex morbis acutis aut diuturnis vel ex vulneribus, &c.	192
Lib. IV.	Aphor. 34.	Si a febre habito tumore non existente in faucibus, &c.	246
Lib. IV.	Aphor. 41.	Sudor a somno multus, &c.	126
Lib. IV.	Aphor. 38.	Ubi sudor ibi morbus, &c.	126
Lib. IV.	Aphor. 43.	Quoquomodo febres intermiserint, &c.	437
Lib. IV.	Aphor. 56.	Sudor superveniens febrem non solvens, &c.	125
Lib. IV.	Aphor. 65.	In febribus circa ventriculum astus, &c.	412
Lib. IV.	Aphor. 67.	Ex somnis timores in febribus, &c.	132
Lib. IV.	Aphor. 73.	Quibus Iliæ obmurmurant, &c.	300
Lib. V.	Aphor. 34.	Si gravidaæ alvus fluat, &c.	258
Lib. V.	Aphor. 64.	Lac dare, &c.	202. & sequent.
Lib. V.	Aphor. 65.	Quibus tumores in ulceribus apparent, &c.	229
Lib. V.	Aphor. 69.	Mulieribus rigores ex lumbis, &c.	229
Lib. V.	Aphor. 71.	Quibus cutes circumtenduntur, &c.	121
Lib. V.	Aphor. ultimus.	Ictericæ non valde flatuosi, &c.	428
Lib. VI.	Aphor. 3.	In longa dysenteria aversio ciborum, &c.	228
Lib. VI.	Aphor. 13.	A singultu habito sternutamentum, &c.	262
Lib. VI.	Aphor. 44.	Quibus ex stillicidio urinae.	78
Lib. VI.	Aphor. 46.	Qui gibbi ex asthma, &c.	204
Lib. VII.	Aphor. 3.	A vomitu singultus & oculorum rubor, &c.	262
			Lib. VII.

INDEX APHORISMORUM, &c. 477

<i>Lib. VII. Aphor. 5. A furore habito, &c.</i>	pag. 114. 253
<i>Lib. VII. Aphor. 6. In morbis longis ἀποστήα.</i>	121
<i>Lib. VII. Aphor. 9. A profluvio sanguinis desipientia, &c.</i>	263
<i>Lib. VII. Aphor. 26. In forti dolore ventris, &c.</i>	266
<i>Epid. Aphor. 6. Melancholici fiunt epileptici, & contra, &c.</i>	131
<i>Coac. Aphor. Coloris bonitas & sudores, &c.</i>	304
<i>Coac. Aphor. Cholera morbus leipyriam solvit, &c.</i>	252 & seq.
<i>Coac. Aphor. In potibus submurmurant, &c.</i>	239

I N D E X

C O N S I L I O R U M,

Morborum & Symptomatum hoc in opere
contentorum.

Consil. I.	D E Capitis dolore.	Consil. XXII. De Asthmate.	p. 47
	pag. 11	Consil. XXIII. De febre tertiana.	54
Consil. II.	De Tabe.	Consil. XXIV. De Hydrope.	57
Consil. III. De turbatis ac cruentis		Consil. XXV. De febre cum gravi-	
urinis.	14	bus symptomatis, singultu & tussi.	59
Consil. IV. De febre tertiana notha.	16	Consil. XXVI. De doloribus ventri-	
Consil. V. De colico dolore.	17	culi.	63
Consil. VI. De pulmonum phlogosi.	20	Consil. XXVII. De febre continua	
Consil. VII. De febre hectica.	ibid.	cum destillatione in pulmone.	67
Consil. VIII. De fluxione biliosa in		Consil. XXVIII. De doloribus ad	
scapula & brachia.	22	sternum & spinalem medullam.	71
Consil. IX. De melancholia Hypo-		Consil. XXIX. De febre quartana cum	
chondriaca.	23	gravissimo capitis dolore, & lienis	
Consil. X. De colli ac cervicis contor-		affectu.	72
sione.	25	Consil. XXX. De vermibus & alvi	
Consil. XI. De alvi fluore.	ibid.	fluore cæliaco & dysenterico.	73
Consil. XII. De sanguinis stillicidio ab		Consil. XXXI. De Iliaca passione.	76
utero.	28	Consil. XXXII. De calculo.	79
Consil. XIII. De sanguinis profluvio		Consil. XXXIII. De Epilepsia.	115
a partu.	30	Consil. XXXIV. De alvi fluore.	ibid.
Consil. XIV. De febre tertianæ typum		Consil. XXXV. De scabie & pustulis.	
referente.	32		121
Consil. XV. De hepatis inflammatio-		Consil. XXXVI. De febre tertiana.	
ne.	33		123
Consil. XVI. De duplici tertiana.	35	Consil. XXXVII. De febre purpura-	
Consil. XVII. De febre tertiana.	36	ta.	127
Consil. XVIII. De febre erratica.	38	Consil. XXXVIII. De melancholia	
Consil. XIX. De febre pestilente.	40	hypochondriaca.	ibid.
Consil. XX. De febre tertiana.	41	Consil. XXXIX. De hydrope.	132
Consil. XXI. De visus imbecillitate.	44	Consil. XL. De convulsione.	137
		Consil.	

- Consil. XLI. De fæctore oris & anhelitus. pag. 142
- Consil. XLII. De pulmonum affectibus, & an ad pulmonum morbos quadret tenuis diæta. 153
- Consil. XLIII. De ventriculi gangrenæ, & fideratione. 170
- Consil. XLIV. De venæ sectione in febribus tertianis. 172
- Consil. XLV. De Lethargo. 175
- Consil. XLVI. De renum calculo. 189
- Consil. XLVII. De sanguinis per os rejectione ex costarum vulnere. 190
- Consil. XLVIII. Quæstionis explicatio; cur multi valde valetudinarii vivant, alii integre sani, alii in statu neutro. 194
- Consil. XLIX. De Capitis vulnere. 199
- Consil. L. De lactis asinini præstantia & dotibus. 201
- Consil. LI. Quæstionis explicatio: An qui gibbi ex Asthmate fiunt ante pubertatem moriantur? 204
- Consil. LII. De renum calculo. 216
- Consil. LIII. De diarrhæa & dysenteria. 219
- Consil. LIV. De angina. 237
- Consil. LV. De cholera morbo. 250
- Consil. LVI. De fluore muliebri. 254
- Consil. LVII. De cholera morbo. 255
- Consil. LVIII. De alvi fluore in muliere gravida. 258
- Consil. LIX. De singultu febri superveniente. 259
- Consil. LX. De febre purpurata. 268
- Consil. LXI. De Epilepsia. 279
- Consil. LXII. De Elephantiasi. 293
- Consil. LXIII. De fluore uterino. 294
- Consil. LXIV. De volvulo. 297
- Consil. LXV. De febre quartana. 302
- Consil. LXVI. Explicatio trium quæstionum, quarum 1. est de hypnoticis. 2. de usu medicamentorum & præpropera venæ sectione in febribus quibusdam. 3. De ratione purgandi macilenta corpora. p. 311
- Consil. LXVII. De fluore uterino. 317
- Consil. LXVIII. De febre Hæctica. 320
- Consil. LXIX. De Gonorrhœa virulenta. 321
- Consil. LXX. De febre erratica. 322
- Consil. LXXI. De Hydrope. 324
- Consil. LXXII. De febre maligna. 327
- Consil. LXXIII. De convulsione & complicatis uteri affectibus. 330
- Consil. LXXIV. De pleuritide. 334
- Consil. LXXV. De febre semitertiana. 335
- Consil. LXXVI. De sanguinis sputo. 341
- Consil. LXXVII. De febre typhode. 344
- Consil. LXXVIII. De Gonorrhœa virulenta. 345
- Consil. LXXIX. De febre Affode. 346
- Consil. LXXX. De hepatis inflammatione. 347
- Consil. LXXXI. De febre continua cum eruptione parotidum. ibid.
- Consil. LXXXII. De febre continua. 348
- Consil. LXXXIII. De febre continua cum gravibus symptomatis. ibid.
- Consil. LXXXIV. De febre maligna. 353
- Consil. LXXXV. De destillatione in pulmones. 357
- Consil. LXXXVI. Quæstionis explicatio, Cur exigua puris excretionem animus facile deficiat? 359
- Consil. LXXXVII. De parotidibus. 364
- Consil. LXXXVIII. De quartana febre leipo hymiæ implexa. 365
- Consil. LXXXIX. De hepatis phlogosi. 368
- Consil. XC. De præcautione febris lentæ & destillationis in pulmones. 369
- Consil. XCI. De Arthritide. 371
- Consil.

- Consil. XCII. De Gonorrhœa virulenta. pag. 385
 Consil. XCIII. De febre lenta symptomatica. 387
 Consil. XCIV. De pleuritide notha. 390
 Consil. XCV. De Ischiade. 395
 Consil. XCVI. De Carcinomate uteri. 396
 Consil. XCVII. De destillatione in pulmones. ibid.
 Consil. XCVIII. De febre continua. 397
 Consil. XCIX. De Dysuria. 398
 Consil. C. De Mola & fluore uterino. 399
 Consil. CI. De Animi defectione. ibid.
 Consil. CII. Ad facilem uteri gestationem. 400
 Consil. CIII. De ulcere in regione pubis. ibid.
 Consil. CIV. De urinae incontinentia. 401
 Consil. CV. De visus imbecillitate. ibid.
 Consil. CVI. De quodam qui per tres menses integros laborarat, ut tantæ diuturnitatis causa in Medicos referretur. p. 402
 Consil. CVII. De febre quartana, arthritide & variis affectibus. 407
 Consil. CVIII. De febre maligna. 420
 Consil. CIX. De Cordis palpitatione. 424
 Consil. CX. De febre continua cum gravissimis symptomatis. 432
 Consil. CXI. De febre continua & destillatione ferina. 444
 Consil. CXII. De Hypochondriorum phlogosi. 448
 Consil. CXIII. De febre continua horrida & destillatione. 453
 Consil. CXIV. De Capitis dolore. 455
 Consil. CXV. De febre semiteriana. 462
 Consil. CXVI. De febre & dentium dolore. 468
 Consil. CXVII. Encheiridion sanitatis D. Henrico Hervillæo, in militiam profecturo, præscriptum. 470
 Consil. CXVIII. De febre continua. ibid.
 Consil. CXIX. De vermibus. 473

F I N I S.

